Carlo Cassola

VIZITA

Carlo Cassola

VIZITA

Carlo Cassola

VIZITA

Traducere şi prefaţă de
Despina Mladoveanu

Editura pentru
Literatură Universală
Bucureşti — 1968

Coperta de *Petre Vulcănescu*

Această culegere a fost
alcătuită în baza următoarelor volume:
Carlo Cassola: LA VIZITA, II-a edizione, 1962,
IL TAGLIO DEL BOSCO VI-edizione, 1959,
UN CUORE ARIDO V-a edizione, 1961

De la poetica obiectului
la poetica sentimentului :

Carlo Cassola

1. Opera lui Cassola, care deţine în mişcarea literară italiană de după război o poziţie mult dezbătută, îl situează printre scriitorii de cea mai mare suprafaţă şi notorietate (Bassani, Calvino, Pasolini, Moravia etc.).

Deşi un volum de largă cuprindere a prozei sale apare pentru prima oară la noi, Cassola nu este necunoscut cititorilor sau spectatorilor noştri de film : fie prin unele nuvele sau fragmente de roman care au văzut anterior lumina tiparului în versiune românească, fie prin filmul *Prietena lui Bube* care l-au adus în atenţia publicului nostru. Regizorul Comencini şi talentul unei actriţe care totdeauna a găsit tonuri puternice în roluri de eroină populară (Claudia Cardinale) au extras valenţe fundamentale din romanul cu acelaşi titlu, pentru care Cassola primise premiul *Strega* în 1960.

Pînă la acea dată, gustul şi înclinaţia sa se manifestaseră cu precădere în domeniul schiţei de minime dimensiuni şi al nuvelei. Cu excepţia lui *Fausto şi Anna*, *Prietena lui Bube* fusese primul roman în care factorii tradiţionali ai epicului constituiau pilaştrii construcţiei sale narative.

Proza sa de debut fusese o proză de experimente, pe care e interesant să le confruntăm cu rezultatele experienţelor literare efectuate ulterior de „noul val" francez. Accentele şi tendinţele particulare ale expresiei sale artistice au o istorie a lor, a cărei actualitate se prezintă cu atît mai vie, cu cît o raportăm nu numai la contextul istoric-cultural italian, ci şi la mişcările de înnoire a tehnicii narative în altă arie geografică.

2. Între 1937 şi 1940, sub denumirea *Filmul imposibilului*[1], Cassola elabora discret şi fără pretenţii programatice liniile unei

[1] Textul se află în cuprinsul acestui volum. Revenirile noastre la *Filmul imposibilului* vor fi notate cu F.I.

arte poetice pe care le vom regăsi ulterior proclamate zgomotos în declarațiile de principii ale „nouveau roman"-ului. Proza pe care Cassola o experimenta cu începere din 1937, cînd avea douăzeci de ani (publicată treptat atunci în reviste sau plachete) este reeditată masiv în 1962 de către editorul torinez Giulio Einaudi sub titlul *Vizita*. În fruntea volumului e așezată declarația de poetică *Filmul imposibilului* (pînă atunci inedită), purtînd ca dată a elaborării anul 1942. S-a vorbit despre un autentic „grad zero" al acestor proze, despre predominanța obiectelor asupra sentimentelor, despre caracterul lor de „antiliteratură". Încă din 1956, Giorgio Bassani sugera similitudinea dintre nuvela *Vizita* și *Dans le labyrinthe* al lui Robbe-Grillet.

Pe de altă parte, în interviuri acordate în ultimii ani, Cassola stabilește precedența în timp a experimentelor sale de antiroman, și contestă originalitatea și „trouvaille"-ul din *Labirintul* lui Grillet [1]. Evident, acestea sînt fapte care constituie încă o materie în ebuliție, urmînd ca din perspectiva istoriei literare să se stabilească, pe baza coordonatelor biografiei spirituale și a circulației ideilor, măsura în care este vorba de incidențe justificate prin subfondul istoric-cultural sau de o reluare extinsă a unui tip de narațiune cronologic anterior.

3. Vocația scriitoricească a lui Cassola se precizează în 1935 și se manifestă într-o serie de schițe publicate între 1937 și 1940 în revista florentină *Letteratura*. Anii săi de ucenicie țin de o perioadă frămîntată a literaturii italiene: față de rigorile cenzurii fasciste, „proza de artă", proza „fragmentului" refuzînd orice contingență cu realul, exprima în acest mod nonadeziunea față de

---

[1] În interviul publicat de revista franceză „L'Express" din 23 august 1962, Cassola afirma în legătură cu Robbe-Grillet: „Nu l-am citit încă. Cunosc numai cîteva aprecieri asupra operei sale în care am regăsit idei pe care eu le susțin de mult timp: refuzul psihologiei... etc.". Cu o afirmație mult mai categorică decît cea din 1962, Cassola întărește această declarație în 1967: „*Vizita* am scris-o în 1937, la douăzeci de ani, și cred că poate fi cu adevărat socotită drept cel mai radical experiment de antiroman efectuat cu mulți ani înainte de a fi apărut o școală de acest fel... Cît despre Robbe-Grillet, găsesc că inspirația sa e secundară. *Dans le labyrinthe*, de pildă, în afară de *trouvaille*-ul constînd în animarea tabloului, așa cum am eu în *Vizita* animarea tapiseriei, mi se pare o povestire kafkiană." (Dintr-o scrisoare datată 13 iulie 1967, din care cităm cu asentimentul lui Cassola.).

regimul mussolinian: era o literatură estetizantă, care nu-şi înfigea rădăcinile nici în mîlul fascismului, dar nici în humusul istoriei — flori fără rădăcini, iscate de magia purei imaginaţii. Arcul acestor experienţe cuprinde anul 1936 cu revista *Solaria*, 1937 cu revista *Letteratura*, pînă în 1943, anul revistei *Primato*. Dar perioada dominaţiei fasciste a cunoscut şi acele proze protestatare ale cărei eruperi au putut fi uneori cu atît mai deconcertante, cu cît apăreau nu din afara acelei pături a societăţii burgheze care pactizase cu fascismul, ci dinăuntrul ei, cum fusese cazul romanului lui Moravia, *Indiferenţii*, sau al romanului *Garoafa roşie* al lui Elio Vittorini. Văzut din afară, proletariatul îşi afirma prezenţa în literatură cu Carlo Bernari *(Trei muncitori)*, cu Romano Bilenchi *(Şeful fabricii)*, cu Vasco Pratolini *(Covorul verde)*.

În perioada în care apar aceste reviste, se includ şi tentativele de „desprovincializare" a culturii italiene, de cunoaştere şi asimilare a gîndirii şi artei literare a marilor europeni. Traducerile, eseurile, dezbaterile acelor scriitori grupaţi în jurul revistelor îşi manifestă rodnicia. Orizontul deschis de răspîndirea şi cunoaşterea lui Kafka, Joyce, Gide, Valéry, proiectează o lumină revelatoare pentru o nouă înţelegere a unor opere autohtone: e momentul descoperirii valorice a prozei lui Svevo şi a poeziei lui Saba; e momentul cînd se precizează chemarea unor scriitori ce se formau atunci.

Precum se ştie, încă din ultimii ani ai perioadei fasciste, acest proces de europenizare a culturii italiene se întregeşte cu cunoaşterea viguroasei literaturi anglo-nord-americane pe care iniţial Pavese o face cunoscută în revista torineză *Cultura*, iar Vittorini în revista florentină *Solaria*, prin traduceri şi eseuri a căror arie se extinde considerabil în anii postbelici ai neorealismului.

În acea atmosferă în care pe urmele „prozei de artă" se dezvoltă gustul pentru proza de mică întindere, şi la încrucişarea de drum cu operele mondiale introduse şi valorificate în Italia prin amintitele activităţi, apar timidele începuturi ale genului care va deveni pentru multă vreme specific narativei italiene — *il racconto* — povestirea: schiţa, nuvela scurtă, nuvela lungă sau romanul scurt.

4. În acest context istoric şi cultural, tînărul Cassola, stimulat de lectura lui Joyce şi Proust, de gîndirea existenţială care impregna opera lui Montale, îşi conturează o poetică proprie. Pe li-

nia unei atitudini fenomenologice, el încerca să transpună în narațiune ceea ce denumea „subliminarul", adică „obiectul despuiat de orice atribut al său, ideologic, etic, psihologic etc." și care „coincide cu existența, cu simplul fapt al existării" (F.I.). Prin adoptarea acestei arte poetice, țintea transpunerea imprevizibilului vieții, a aspectelor celor mai simple ale ei, a experiențelor primare, ingenui, așa cum sînt trăite înainte de a fi catalogate de știință (de psihologie, de sociologie etc.) : „Viața e totul", afirma în F.I. Erau astfel repudiați factorii tradițional socotiți importanți în proza naturalistă, care aplica îngust dogmele scientiste creației literare, impunînd scriitorilor o realitate gata definită și acceptată. Cassola afirma că scriitorul nu mai este astfel liber de a da faptelor o ordine diferită și nici de a le aprecia altfel decît le-a apreciat cultura timpului. Narațiunea sa tindea să obțină dimensiunea autenticului printr-un descriptivism pur : cu repudierea psihologiei, a timpului ca durată obiectivă exterioară, a explicațiilor cauzale, prin reducerea la minimum a ponderei faptelor, a însuși „spațiului reprezentării"... „Cîteva fraze erau de ajuns pentru a da sensul unei existențe", spunea prozatorul, care urmărea să formuleze o experiență a contactului cu lumea în prozele sale. Această concepție își asocia o tehnică a comprimării, o regresie a structurii narative, care ajunge la schița de cîteva rînduri, „infinitezimală" *(Tricerri, L.C.* etc.) : era descrierea unui univers de flux al faptelor, un univers în care doar se ia un contact lent și mirat cu cotidianul. Cassola spera să creeze limbajul „acelei mișcări și acelei vieți" ...„care ni se dezvăluie doar printr-o străfulgerare, printr-o ocazie" (F.I.), așadar a ceea ce apare în spațiul unei clipe. Se străduia de a surprinde clipa într-o lume în care certitudinea și durata sînt vagi, voia să obțină sensul existenței din ceea ce în general trece neobservat, din „amănuntul cel mai mic și mai neînsemnat" [1].

Desfășurarea paralelă a unor vieți de ani și ani într-o excentrică jumătate de pagină *(Pămîntul Franței)* sau, dimpotrivă, expansiunea dintr-un segment narativ a unei vieți întregi *(L.C.)* sau reprezentarea unor episoade într-un timp spiralat *(Vizita, Ornitologia)* indicau o tratare a timpului ca durată interioară, subiectivă, indicau încredințarea realității unui hazard, indicau lipsa unei

[1] *Storia e Geografia* în *La Visita*, Torino, Einaudi, 1962, ed. a II-a.

vointe organizatoare a vieții[1]. Erau respinse evenimentele, care pot abate atenția de la viața ca pură existență la trăirea într-un timp concret, exterior, istoric — aceasta din urmă fiind socotită păgubitoare în raport cu nivelul autenticității și purității adolescenței ; astfel, mitul leopardian al copilăriei și adolescenței ale cărei iluzii se vor destrăma la contactul adult cu „adevărul" — viața ca istorie concretă — se reactualizează în primele schițe ale lui Cassola. În *La Pol*, copilul privește un închipuit cerc polar, avînd între el și reverie un geam. Depărtata imensitate a lumii, de care îl desparte, aidoma colinei leopardine (din *L'Infinito)*, un geam, se încețoșează de pe acum cu aprehensiuni, cu intuiția că ceva se va pierde ireversibil, fără substituirea farmecului : însăși copilăria. Această intuiție se constituie în simbol al ulterioarelor distrugeri : experiențele realului care se fac cu dizolvarea idealului. În ideea că „trebuie să te deprinzi cu lumea", copilul din *La Pol* sau din *Teamă și tristețe* se și simțea vestit că vraja inițială a lumii sale va putea implica o experiență negatoare, iluzia — deziluzia, iar bucuria — deprecierea ei. În aceste schițe de tinerețe, vin și pleacă trenuri, vapoare, apropiind mereu depărtările.

În schița *Danroel*, căpitanul care pleacă peste mări și țări și vede lumea este invidiat de Danroel care a stat toată viața în același loc. Iar în atenția geloasă a căpitanului saturat de perindările junglei umane se află Danroel, invidios pe căpitan pentru că s-a bucurat mereu de tihna căminului constant. Spectacolul pe care-l oferă sentimentele se dovedește în ultima instanță identic : în multiplicitatea lor exterioară, faptele nu modifică în mod fundamental natura omului. Acest concept al naturii umane neschimbătoare, acest imobilism al universului interior avea o reprezentare pregnantă în schița *Vizita :* structura ei compozițională axată pe imaginea unui timp circular — volutele produse de un tablou în tablou, sferele concentrice ale venirii și plecării unor generații — era expresia tehnică a ideii că, în lume, deși unii apar și alții se duc, în vreme ce istoria se desfășoară, nu se schimbă nimic, nici în unii, nici în alții. Asistăm în această schiță la vizita colonelului Delfo, în timpul războaielor napoleoniene, la Collie, în locuința familiei Murchison ; el intră într-o cameră dreptunghiulară unde atîrnă pe perete un tablou reprezentînd intrarea lui Washington în Filadelfia. În vreme ce Delfo privește

---

[1] „Azi am înaintea mea o viață neprevăzută și la care nici nu mă gîndesc ; azi trăiesc de la o zi la alta". (Ibid.)

cupeul în care vede chipul lui Washinghton, intră Murchison și se angajează o discuție între cei doi care se uită spre fluviu. Această vizită este de fapt efigiată în tapiseria de perete aflată în camera văduvei Rosa Boni care primește vizita cumnatului său ; în discuție cu acesta, Rosa Boni își dă seama, rememorîndu-și succint existența, că „atîtea lucruri s-au petrecut în viața sa și că de fapt nu s-a petrecut nici unul". Ca atare, consemnează un gînd sărăcăcios și trist : „Ce confuză și inutilă e viața !" Vizita încremenită în tapiserie (unde se vede un tablou dreptunghiular cu altă desfășurare) și cea „vie" în act, din dormitor, sînt înregistrate ca o suită de cartoane animate : sînt descrieri rigide ale unor planuri care se înlănțuie atît de strîns, încît trecerea de la neînsuflețit la însuflețit este imperceptibilă : de unde ideea de volută a timpului.

Acest timp circular, care macină în gol, este transmis în alte schițe printr-o defilare monotonă de obiecte, figuri inconsistente, situații fără justificare narativă : e o descriere prin care privirea unui trecător din afară înregistrează curgerea fără nici o intenție a realității (ca de pildă, figurile din schițele cu titlul omonim : *Romolo, Tricerri, Giorgio Gromo, Monte Mario* etc.) : nu se petrece nimic. Accentul era astfel deplasat de la gradația narativă și nodul conflictual, la lipsa tramei narative, la tensiunea narativă joasă — la ceea ce mai tîrziu Roland Barthes va numi „gradul zero al narării".

Cassola referise despre acea coordonată specifică a poeticei sale prin care țintea nivelarea planurilor și structurii compoziționale : „Eu sînt pentru acea narațiune în care sentimentul unui personaj are aceeași valoare cu haina lui" (F.I.). Autorul nu știe să spună cînd sau cum începe o povestire pentru că viața în continuă mișcare e modelată de hazardul întîmplărilor[1] : e dispariția autorului omniscient, cel care — după o celebră butadă a lui Valéry — știe că marchiza iese la ora cinci. Ni se oferă numai ceea ce se oferă ochiului, privirii ; aparența ; „pentru mine", spunea Cassola, „numai elementele exterioare aveau importanță" propunîndu-și să nareze „pe baza aparenței".

5. Limbajul lipsit de analogii, narațiunea neutră a lui Cassola creau un univers de obiecte, ființe și fapte minore, aflate la margine, la periferie ; un univers în care trăsăturile neesențiale

---

[1] „Pentru mine e clar acum că întîmplările spațiului și timpului creează, modelează viața" (*Storia e geografia*, op. cit).

sînt socotite mai realiste decît cele esențiale, iar realitățile mărunte sînt acelea prin care se recuperează poezia pierdută a cotidianului. Gustul pentru cenușiul eroic fusese afirmat de scriitor în una din primele sale schițe: „Îmi place periferia mai mult decît orașul. Îmi plac toate lucrurile care stau la margini."[1] Giorgio Bassani sublinia în 1956 valoarea acestor proze care opuneau lumea lor umilă acelei „Italii a certitudinilor academice oferite de Ugo Ojetti". „Într-o lume confuză, inutilă, de neînțeles — spunea Bassani — ceea ce se poate înțelege este numai printr-o dezvăluire neașteptată"[2], singura care poate asigura „viziunea antiretorică a lumii"[3].

Anonimul periferiei, acea siluetă evanescentă surprinsă în trecerea ei labilă de cîte un segment narativ al schițelor, era opusul eroului messianic (de tip dannunzian); faptul mărunt al unui moment cotidian era mai autentic decît evenimentul grandilocvent preconizat de „*vivere pericolosamente*".

6. Aceste experimente de antiliteratură efectuate cu ciclurile de schițe *Periferia*, *Cartierul meu* etc. reunite azi în volumul *Vizita*, fuseseră simțite în asemenea grad ca o „deformare" a clișeelor, a convențiilor narative existente, încît au produs deconcertare în perioada respectivă; era greu de precizat atunci dacă lecția de simplitate a limbajului neutru provenea din îndrăzneală inovatoare sau din discreție, din curaj sau din faptul că autorul nu se sinchisea de normele în vigoare. Iată cum descrie această nedumerire criticul Giuliano Manacorda: «Din toate acestea a izvorît un asemenea stil, încît la prima lectură te lasă perplex și asta tocmai pentru curajul sau dezinvoltura sau nepăsarea cu care „autorul... crea un limbaj anonim și frust"... și s-a vorbit de „ariditate" sau de „genială simplificare a mijloacelor". Numai o a doua lectură, mai atentă, poate revela discreția și cumpătarea acestor pagini și imanenta polemică antiretorică cuprinsă în ele.»[4]

Cu o percepție pe cît de spontană, pe atît de sigură, criticul Giansiro Ferrata situa, încă din 1939, primele producții casso-

---

[1] C. Cassola, *La periferie*, op. cit.
[2] G. Bassani în „*Paragone-Letteratura*", februarie 1956, p. 73.
[3] G. Bassani, ibid.
[4] Giuliano Manacorda: *Carlo Cassola*, în *I Narratori* di Luigi Russo, Firenze, Messina, Principato, 1958, p. 450.

liene, publicate în revista *Letteratura*, printre „cărțile mult mai puternice decît atmosfera comună în care ele apar“ [1].

În 1943, Gianfranco Contini [2] încerca să analizeze contextul cultural-stilistic al primelor proze, iar pînă în 1954, interesul criticii merge crescînd într-o serie întreagă de eseuri, studii și monografii.

7. Înregistrările impersonale ale scriitorilor veriști izbutiseră nu atît să obiectiveze, cît să detașeze ; de astă dată, prezența autorului se reprimă nu prin detașarea științifico-naturalistă, ci printr-o înregistrare vizuală incompletă, neîncheiată, pe fragmente ; o obiectivare care are la bază un crez agnostic, ca scop — imprecizările, și ca efect — o stare subiectivă, de descifrare participantă, prin jocul fanteziei, a ceea ce a rămas incomplet exprimat. Pe linia imprecizării se situează și destituirea analogiilor, a metaforelor, a simbolurilor care atestă concordia dintre om și mediu, și presupun deci o unitate dinainte cunoscută între individ și univers. Astfel, prin abolirea previzibilului și crearea ambiguităților, opera „se deschide“, oferă un larg cîmp interpretativ lectorului, creează *„la hora del lector“* [3]. Dintre prozele cuprinse în ciclurile volumului *Vizita*, multe își prelungesc ecoul dincolo de chenarul paginei, realizînd prin „ora lectorului“ o metanarațiune : ca bulgărele care odată declanșat, capătă prin rostogolire densitate, ca piatra care aruncată în apă provoacă unde din ce în ce mai ample.

8. Prozatorul afirmase că, modificîndu-se numai istoria, natura umană rămîne neschimbătoare în sentimentele și idealurile ei fundamentale [4] ; ca atare, în orice individ legat de o situație dată,

---

[1] Giansiro Ferrata, în rubrica iscălită cu pseudonimul Cirillo e Metodio în *Corrente*, 30 noiembrie, 1939.

[2] Gianfranco Contini : *Frammenti di un bilancio quarantadue*, în *Letteratura* nr. 25, Maggio-Agosto, 1943.

[3] José Maria Castellet : *La hora del lector*, Barcelona, Seix Barrae, 1957, pp. 43—65.

[4] Carlo Cassola : în *Le ragioni narrative*, Settembre, 1960, p. 21 : „Sentimentele umane fundamentale au rămas aceleași de sute, ba chiar de mii de ani ; și chiar ideile nu s-au schimbat prea mult, sau în orice caz în ultimii două sute de ani... Lumea se schimbă. Cine ar putea nega acest lucru ? Dar sentimentele și idealurile au rămas mereu aceleași.“

sînt de urmărit reacţiile diferite şi totodată fixe ale unei multitudini de indivizi. Montale numise ideea în versul *„Esser vasto e diverso e insieme fisso“*, iar Sartre: *„Tout un homme fait de tous les hommes et qui les vaut tous et qui vaut n'importe qui“*.

Naraţiunea lui Cassola realiza acest om în figurile provinciei toscane, lipsite de contur precis; într-o stabilire sumară a timpului exterior (abia dacă se anunţă secolul: unele schiţe încep cu: În 18... etc.); în zona Toscanei, care faţă de specificul Nordului puternic industrializat sau al Sudului cu vaste probleme economice, apare ca un *no man's land*, ca un teritoriu care sub aspect social nu prezintă situaţii competitive şi specifice; aşadar o arie unde se pot plasa orice relaţii umane fundamentale, fără ca această amplasare geografică să impună modificări decisive în existenţa personajului. Deşi în nuvele, eroii sau eroinele au anumite determinări — de meşteşugari, lucrători de alabastru, pădurari, croitorese — unele titluri ale nuvelelor se referă astfel fie la antagonist şi nu la protagonist *(Soldatul*, eroina fiind Rita), fie la relaţii interumane de grup şi nu la protagonişti ca atare *(Prietenele, Vechii tovarăşi, Întoarcerea marinarilor)*, sau la locul unei întîmplări oarecare *(Întîlnirea pe şosea, În aşteptarea autobuzului)*, fie la mediul eroilor *(La periferie, Cartierul meu, Casa de ţară)*, fie la ocupaţii predilecte de trecere a vremii *(Vînătorul)*, fie la momentele unor îndeletniciri sporadice *(Studenţi, Congresistul, După partidă)* etc. De altfel, socotind că titlul unei opere nu trebuie să dea o indicaţie, să opereze o limitare, să comporte o poziţie morală, Cassola dădea ca exemplu negativ titlul *Indiferenţii*, ales de Moravia pentru primul său roman [1].

Cînd, în fine, în centrul unei mari nuvele se află descrierea virilă a unui sentiment ce se înalţă la proporţii cosmic-existenţiale — sentimentul disperării stîrnit de moarte — Cassola îşi intitulează această nuvelă *Tăierea pădurii*.

Romanul *Vechii tovarăşi* se intitulează astfel, deşi în centrul său se află de fapt intelectualul Fausto — erou autobiografic — cu admiraţia sa pentru opţiunea ideologică, pentru angajarea în luptă a comuniştilor şi neputinţa, şovăiala lui de a participa prin opţiune şi luptă la istoric. Nu toate povestirile au fost integrate în această modalitate (de ex. *Baba, Rosa Gagliardi* etc.).

---

[1] În *Storia e geografia* op. cit.

Modalitatea se alătura celorlalte elemente ale sistemului literar al autorului, sistem prin care se împiedică observaţia brutală, previzibilitatea veristă, circumscrierea. Intră în sistem şi desfiinţarea limitelor de gen: apare „eseu în schiţă" *(Istorie şi Geografie, Casa din strada Valadier)*, „naraţiune elegiacă" (schiţele adolescenţei).

9. Ideea că natura umană nu se schimbă în esenţa sentimentelor şi idealurilor sale, că faptele nu contează, idee concretizată prin tehnica prozei iniţiale, în care lipsea dezvoltarea dramatică şi tensiunea ei, apare în ulterioarele proze care restabilesc naraţiunea bine condusă (personaje centrale, nod conflictual) şi sînt bazate pe concepţii de viaţă închegate: se demonstra astfel că scriitorul reexperimenta ideologic ceea ce atunci „găsise" la un nivel tehnic-cultural.

Romanul *Soldatul* (1958, premiul Salento) se prezintă ca o mreajă deasă de dialoguri, avînd o dinamică de natură să-l încadreze în ceea ce W. Beach ar numi „dramă". Rita şi soldatul Ghersi se ceartă şi se împacă demonstrînd că nu fac decît să se certe şi să se împace, cu alte cuvinte, demonstrînd că nu se petrece nimic care să schimbe destinul despărţirii lor: Ghersi e prizonierul unor prejudecăţi care-l separă aprioric de Rita: Ghersi e în stare să întreprindă o mie de acţiuni ca Rita să fie a lui, dar nu acel act definitoriu pentru o viaţă prin care să înfrunte lumea, luînd în căsătorie o fată „pierdută": renunţînd la dragostea Ritei, Ghersi simte limpede că întoarce spatele vieţii, dar nimic nu-i clinteşte hotărîrea pe care de fapt i-o impun prejudecăţile sociale. După ce toate încercările Ritei de a obţine de la Ghersi realizarea unei dragoste totale eşuează, ea se refuză cu dispreţ unei împliniri episodice, tocmai pentru că de astă dată iubeşte cu adevărat. Romanul sancţiona caracterul sisific al acţiunilor, ca şi restul prozelor sale.

În mod paradoxal, universul static al prozei cassoliene era de astă dată subliniat de dinamica verbului, a dialogului. De la poetica vizualului, a descriptivismului, care smulgea unui univers static o clipă unică, la poetica verbalului, care prin dinamic sublinia — în mod paradoxal — staticul, indicînd inutilitatea acţiunilor, Cassola străbate etapa narativă mediană: cea a problematicii social-politice, după care se îndreaptă treptat spre poetica

sentimentului: va fi etapa *Sufletului arid* al Annei Cavorzio, a interiorității ca antidestin.

Experimentele de antiroman se soldaseră cu pierderi de substanță umană și narativă care-l determinaseră pe scriitor să declare în mod public adevărul lor ultim: „*Smisi di scrivere*" (Încetasem să scriu)[1]. Reluarea scrisului s-a efectuat cu „miracolul" *Tăierii pădurii*, după care prozatorul urcă spre tematica Rezistenței și problematica postbelică a neorealismului.

10. Abordarea temelor majore ale perioadei postbelice, antifascismul, Rezistența, problema socială, șomajul, dificultatea integrării economic-sociale a foștilor partizani sînt unele din aspectele narațiunii lui Cassola de după război, pînă la romanul *O inimă aridă*. De fapt, chiar în ciclul de schițe intitulat *Soția negustorului*, unele ca *Săracii* sau *Caporalul Müller* tratau teme ale respectivului moment istoric: apărea limpede o spontană simpatie și situare a scriitorului de partea cauzelor drepte, o adeziune morală. Această atitudine de simpatie, de participare afectiv-morală, se statornicește pentru o lungă perioadă narativă, inserîndu-se într-o sferă de căutări ideale, etice ale scriitorului, și concretizîndu-se în faptul că întreaga problematică a prozei sale este încredințată unei umanități simple, care-și trăiește viața cu o demnitate, cu o autenticitate exemplară. Fără a fi o luare de poziție, era o opțiune: depozitarea valorilor ideal-morale era retrasă implicit și polemic burgheziei care se compromisese cu fascismul, impunînd acestui popor de oameni eroici, sacrificii sîngeroase inutile.

Poetica primelor schițe își continua liniile vectoare în nuvelele lungi *Baba* și *Rosa Gagliardi* (ambele din 1946), *Prietenele* (1947), *Tăierea pădurii* (1949), *Vechii tovarăși* (1952).

Anul 1952 este și anul primului roman de proporții *Fausto și Anna*, intens autobiografic. Tematica bifrontală este cuprinsă într-un timp cronologic concret: antifascismul, Rezistența, aspectele șovăielilor ideologice, sacrificiul comuniștilor, barbaria nazifascistă; iar paralel, sau implicată în această urzeală narativă, istoria dragostei dintre Fausto și Anna, cu farmecul fraged al vîrstelor dintîi. Anna, copila din nuvela *Prietenele*, revine aici adolescentă în prag de maturitate, iar Fausto, apărut în nuvelele anterioare *Baba* și *Vechii tovarăși*, are aici o nouă orchestrare ca

---

[1] C. Cassola: Interviu în *Il Castoro*, 1/1967.

personaj : este intelectualul care ia contact cu masele, șovăie în fața căilor de urmat pentru atingerea obiectivelor luptei, refuză violența, indiferent de rațiunile și scopurile ei.

Vechii tovarăși, roman de mici proporții, realiza un studiu de situații umane prin mijlocirea unui grup de meseriași și muncitori în perioada ultimilor doi ani ai fascismului pînă la sfîrșitul războiului. Teroarea dictaturii mussoliniene, începuturile organizării Rezistenței în ținutul Volterra (provincia Toscana), cînd rețeaua de comuniști de la orașe și sate trimitea arme partizanilor din munți — iată faptele trăite laolaltă și care fac dintr-un grup de oameni niște „vechi tovarăși". Sînt tratate atent și simplu probleme ca traiul zilnic anevoios al unora dintre ei, ciocnirile cu nevestele, abandonarea luptei.

Cu mijloacele narațiunii, Cassola dobîndea sobrietatea, dar și intensa expresivitate prin care se impusese la dimensiuni mondiale stilistica severă a neorealismului filmic.

Confruntarea intelectualului Fausto cu muncitorul comunist Baba, care din planul conștiinței apare rezolvat într-o opțiune presupusă anterioară romanului — această confruntare de idei și poziții nu duce — cu toată admirația lui Fausto pentru Baba — la un drum comun, ci eșuează într-o renunțare finală la intrarea în lupta concretă. Admirația se curmă în stadiul simpatiei pure, iar întelegerea logică a problemelor politice — în stadiul unei stări de spirit antifasciste ; antifascismul ca stare de spirit, ca o categorie morală, a caracterizat literatura multor naratori italieni dinainte și de după război, de la *Indiferenții* lui Moravia, la romanele lui Vittorini și Pavese, la Bassani, Cassola și alții. În *Vechii tovarăși*, dialogul scurt, tablourile de mediu în ton stins însoțesc eroii cu o pondere egală, fie că-i vorba de transportul unor muniții în condițiile dificile ale clandestinității, fie de discuții în jurul unei mese de seară, cu felurile simple ale cinei. Faptele nu au aspect de eveniment, ci par, ca și în primele povestiri, rezultante ale unor „ocazii" — ale unor împrejurări iscate de realitatea contigentă. Raportul dintre ideal și real este concordant în eroii partizani : aceștia urmează o linie lipsită de meandre interne. Limbajul scriitorului nu neglijează specificul expresiei elementare menită a transpune acea lume a simplității din ținutul Toscana, lume care scriitorului îi era familiară, deoarece trăise aici de la vîrsta de douăzeci de ani.

11. Un eveniment tragic din viața sa marcase momentul narativ al nuvelei *Tăierea pădurii*. Dacă *Vechii tovarăși* a fost socotit unul dintre cele mai bune romane antifasciste, *Tăierea pădurii* e socotită drept capodopera scriitorului. Ca și celelalte proze ale lui Cassola, în care se perindau oameni anonimi, simpli — pietrari, lucrători de alabastru, pădurari, croitorese, soldați, fete pierdute — o umanitate care realizează în paginile sale „epopeea banalității“ — și pădurarii din *Tăierea pădurii* își duc traiul cotidian într-o curgere monotonă a timpului, care nu e marcată de situații sau evenimente cu sonorități de conștiință.

Înconjurați de vastele întinderi silvestre ale munților, în cabanele de pe creste, își duc traiul pădurarii care-și măsoară sentimentele cu anotimpurile, munca zilelor cu gîndurile nopților.

Față-n față cu munții, într-o confruntare alpină a singurătăților, om și cosmos există pe firul unei legi a lucrării continui, a muncii.

Elementul organizator al întregii nuvele — nesfîrșită, ireversibilă mistuire — este deznădejdea pădurarului Guglielmo căruia i-a murit soția, Rosa.

Pe o parcelă de pădure, robinsonieni, un grup de cinci muncitori își execută îndeletnicirile lor de tăietori și cărbunari, schimbînd fraze despre vreme, despre arderea lemnului, despre soțiile și copiii care așteaptă coborîrea lor o dată cu primăvara, despre dorul de casă ; seara, la foc, își spun ghicitori, iar ziua reiau munca, ajutați de catîrgii. Stinghere portretizări ale acestor chipuri apar în conversațiile lor : ei se descriu unul pe altul, pe firul însușirilor caracteriale iscate de lunga familiarizare cu îndeletnicirile respective. Nu sînt însă niște determinări individualizante, prin care ei se decupează ca personaje, prin care să se detașeze net, așa cum se detașează în narațiune acțiunea. Folosirea unui prezent gnomic îi universalizează ca într-un gen liric, îi face să pară a rosti sentințe despre condiția, despre trecutul, prezentul și viitorul cărbunarului sau al pădurarului : „...cărbunarii sînt extrem de geloși pe meseria lor, sînt întunecați și mîndri... Ei nu văd cu ochi buni pe profanii care se apropie de vatra cărbunilor“. Sau : „A lucra în păduri e soarta cea mai grea peste care poate nimeri un om, dar între tăietor și cărbunar încă este o diferență“...

Cînd discuțiile se sting, pe Guglielmo îl apasă iar suferința : durerea singurătății căreia îi este destinat pe viață crește cu singurătatea pădurilor și tăcerile acestora. El strigă sau murmură numele femeii privind în sus, spunîndu-și că nu-i posibil ca Rosa

să nu-l ajute a îndura chinul. Şi se uită spre înaltul zărilor; dar peste tot e o pînză de întuneric şi nici o singură stea n-o străpunge.

Nici raporturile umane în acea insulă a pădurilor fără timp, nici întrebarea leopardian zvîrlită nopţilor cereşti glaciale nu aduc măcar o minimă nădejde a altui viitor, universului interior al lui Guglielmo. În centrul nuvelei stă disperarea cea lipsită de strălucire reflexivă, venită din pierderea unei fiinţe unice, creatoare a unei senzaţii de ireversibil.

Constanţa disperării afirmă o consecvenţă etică în Guglielmo. Înţelegi dincolo de chenare că poate alte raporturi cu o femeie pot fi imaginate, dar nu şi trăiri identice.

Viaţa ca bun inalienabil, ca dar al naturii, copilăria al cărei farmec se spulberă într-o trecere implacabilă spre experienţele maturităţii, dragostea pură a tinereţii, trezirea conştiinţei, lupta, fuseseră pînă acum situaţiile majore ale existenţei umane în naraţiunea lui Cassola.

Marea instanţă existenţială, oglindirea morţii în conştiinţa unei iubiri, apare pentru prima dată în *Tăierea pădurii* şi într-un echilibru artistic pe care scriitorul poate că nu l-a depăşit.

12. Un grup de povestiri create între 1956 şi 1960 recompun conflictele existente în societatea italiană de după război. Vocaţia pentru detaliul care dă sensul unei existenţe, pentru clipa în care se face sau desface un destin, se realizase deplin pe fundalul situaţiilor de *„porte étroite"*, din îngusta lume a provinciei perindată în prozele de tinereţe, în prozele antifasciste, în *Tăierea pădurii*, într-un cuvînt, acolo unde se valorificau detaliile observaţiei atente, fără înfruntările dintre om şi istorie în arena largă a marilor desfăşurări politice de după război. Grupul de romane dintre 1956 şi 1960 — *Casa din strada Valadier* şi *Exilaţii* (1956), *O căsnicie de după război* (1957) şi *Prietena lui Bube* (1960) — reprezintă ceea ce anterior reprezentase confruntarea copilăriei cu maturitatea, a tinereţii pline de iluzii cu experienţa realului, implicate fiind toate pagubele raţiunii în trecerea ce se efectuează de la valorile absolute la compromisurile impuse de viaţă.

„Rezistenţa a pus pentru prima oară pe intelectualii italieni în contact cu masele" — declară în 1956[1] Cassola, care se aplecase

---

[1] C. Cassola, în interviul luat la Bucureşti, în 1956.

cu o vie cordialitate asupra universului de virtuți al modeștilor, al umililor: idealurile generoase ale Rezistenței cimentaseră acțiuni și sentimente umane călăuzite de scopuri comune: eliberarea politică, libertatea socială. După scurgerea unei perioade de la eliberare, acțiunile se despart de sentimente, iar expresia unității lor — lupta — se fragmentează: variatele direcții în care se pulverizează idealurile politice, neîmplinirea făgăduințelor sociale, reapariția acelui roi de eterne sentimente și încleștări care sînt lupta pentru putere și dominație — gelozii, invidii, intrigi — constituie ceea ce a fost denumit la un moment dat „decepția postbelică", și capătă evidență în tabloul unei umanități elegiace, pasciste, în prozele cassoliene. Absolutizarea aspirațiilor din epoca Rezistenței și cantonarea în antifascism ca într-o valoare morală supremă este baza ideală a acestor romane; în centrul atenției narative se află nostalgia perioadei care reunise forțele vii ale țării, numita „decepție postbelică" și care avea baze sociale reale și motivări psihologice efective: opulența și scandalurile din lumea mare, „plictisul", „disprețul"[1], erosul, incomunicabilitatea pe de o parte, iar pe de altă parte faptul că foștii partizani nu izbutiseră să capete în societate locul și drepturile ce li se cuveneau. Refuzînd să privească impetuoasa forță politică a partidului comunist ce se afirma în Italia și propunea o alternativă eficientă contradictoriilor raporturi din societatea italiană de după război, scriitorul proiectează pe ecranul istoriei reale viziunea sa ideală. Viziune prin care pe de o parte reduce efectele luptelor politice la o linie exclusiv negativă, iar pe de altă parte argumentează — prin proiecție — la dimensiuni general-umane divorțul pe care îl îndura el între ideal și real, ca o consecință a amintitelor absolutizări ale aspirațiilor unei etape istorice trecute.

Casa din strada Valadier este povestea văduvei unui deputat socialist, este istoria unor socialiști care vin în casa ei ca spre un simbol, în anii prigoanei fasciste. *Casa din strada Valadier* se oferă ca o metaforică sinteză a nobleței sufletești într-o epocă a ideilor și sentimentelor generoase, a rigoarei, consecvenței, puterii de sacrificiu: după război, acestora le-au luat locul cei care „au o mașină de calculat drept inimă".

Exilații sînt surghiuniții in propria lor patrie, cei cărora societatea nu le-a acordat locul și drepturile lor sociale.

Mara, prietena lui Bube, este în creația lui Cassola una din acele eroine investite cu *pasiunea infinitului* ce caracterizează și

[1] Titlurile romanelor lui Moravia *La Noia* și *Il Disprezzo*.

pe eroii altor romane cassoliene — eroi care vor să depăşească limitele impuse de propria lor natură, de o lume iraţională. Pe Bube, fostul partizan supranumit în clandestinitate „Răzbunătorul", şi care, în numele unei justiţii concepute de el în mod firesc, ucide un huligan fascist, fapta fiind în mod absurd socotită crimă, pe Bube, condamnat de justiţia oficială — Mara, o tînără ţărancă de 17 primăveri, îl va aştepta paisprezce ani pînă va ieşi din închisoare. E un răstimp în care capătă din ce în ce mai conştient convingerea că hotărîrea ei a fost dreaptă ; Mara rămîne surdă la îndemnurile părinţilor de a nu-şi închide viaţa, la dragostea lui Stefano pe care de fapt şi ea o împărtăşeşte, la clătinările din cap compătimitoare ale consătenilor. Contactul aspru cu viaţa o îmbogăţeşte cu noi răspunderi, care verifică necesitatea promisiunii ei poate impulsive iniţial, poate rigid-vindicativă în faţa cercului de camarazi şi prieteni care nu-şi asumaseră nici o răspundere, deşi fuseseră inspiratorii actului justiţiar săvîrşit de Bube. În momentul acela, Bube fusese un tînăr lipsit de experienţă, pe care tovarăşii înfierbîntaţi de ură împotriva fasciştilor îl incitaseră să-şi justifice supranumele de „Răzbunător".

Mara se constituie în justiţie individuală, instituie o jurisdicţie monadică. Gestul singular al Marei, exaltată de patosul dreptăţii, dobîndeşte aspectul unei sfidări revendicative faţă de lume : „Da, trebuia să rămînă acolo... Ca să demonstreze tuturor că nu-i era ruşine cu el... că accepta să împartă cu el răspunderile." Judecătorii nu se clintesc la evocarea trecutului eroic al lui Bube în lupta contra fasciştilor, a consecinţelor suferite de mama şi sora lui întemniţate, a tinereţii lui, a complexităţii morale a însăşi faptei săvîrşite.

Opţiunea irevocabilă a Marei se constituie implicit într-o punere de problemă : problema răspunderii umane individuale, care în orice haos poate fi o condiţie eliberatoare pentru om, oferind splendoarea unei speranţe de ieşire din izolarea existenţială. Asemenea răspundere creează implicit şansa de a spori coerenţa cu tine însuţi, garantînd astfel dimensiunea autenticităţii. Această problematică, scumpă literaturii existenţialiste, de la Camus la Sartre, a fost tratată de Cassola în romanul *Prietena lui Bube* nu în cadrul unor situaţii-limită, ci al unor situaţii cotidiene repetabile, banale, ale căror protagonişti sînt oamenii de rînd care execută cu o simplitate resemnată ritualurile cotidianului. Cassola sublinia similitudinea reacţiilor umane faţă de provocările vieţii,

un total egalitarism psihic, în ce privește sentimentele fundamentale, refuzînd să accepte decalarea naturii umane pe baza nivelului de rafinament. Oricum însă, aureola eroului burghez fusese redusă la adevăr de narațiunea italiană încă de la nuvelistica lui Pirandello, Alvaro, Bilenchi, Pratolini, pînă la Cassola, Calvino, Arpino, Palumbo, Ottieri etc.

După Mara, Anna Cavorzio, eroina din *Un suflet arid,* își va face din izolare un mod de a înfrunta viața ; ea se va bucura de soare, de „locurile care nu trădează", de amintiri.

Din viață, ca trăire a actelor și faptelor, eroii lui Cassola se întorc, aidoma „Bătrînului" de pe „Marea" lui Hemingway, ținînd în mînă oasele albite ale unei ființe marine, și nici n-a durat mult ca ei să învețe că fericirea nu durează (Rita, Anna Cavorzio) sau că poate și să nu apară de loc. Implacabil, se demonstrase că faptele n-au importanță, nici semnificație și se impusese un agnosticist *„cosi è la vita"*, care executa o traiectorie de leit-motiv în romanele cassoliene.

Instituirea unui raport tragic între om și istoria concretă, de-a dreptul imposibilitatea acestui raport, vor determina la Cassola soluția raporturilor de grup ; oameni înrudiți prin sentimente nobile vor încerca, într-o parțială izolare de grup, să recepteze viața ca pură existență, pentru că istoria nu le-a dat prilejul de a-și cheltui altminteri frumusețea și bunătatea lor sufletească.

Tema cehoviană a irosirii frumuseții, a frumuseții care înflorește pentru nimeni, este marcantă în proza lui Cassola. De la frumusețea morală din schița *Soția negustorului* (în volumul *Vizita)* afirmată în final : „Ce tezaur de frumusețe ținem ascuns în adîncul sufletului... și cum nu putem în nici un fel să-l cheltuim" pînă la finalul din *Un suflet arid,* care afirmă „infinita frumusețe a lumii pe care sufletul o poate cuprinde, dar pe care viața cotidiană n-o poate primi" [1], Cassola indicase continua risipă de valoare umană rezultată din compresia mediocrității, a nonvalorilor.

Căutările etice ale scriitorului au o reprezentare artistică în proza care devine antropocentrică (Mara din *Prietena lui Bube,* Anna Cavorzio din *Un suflet arid) ;* caracterul, personajul central, restabilesc „romanul bine făcut" ; eticul devine epic. Într-o lume de raporturi alienante, Cassola neagă posibilitatea altor raporturi decît a acelora de grup, de cerc, socotind că astfel chiar, tot va

[1] C. Cassola, *Un cuore arido*, ed. cit. pp. 308—309.

rămîne în fiecare individ „ceva tainic și de nesesizat“ [1], ceva ce nu se comunică. Raporturile sociale largi te înstrăinează de esența ta, te păgubesc de autenticitate — indicase proza lui Cassola : într-o lume incoerentă, doar coerența cu sine însuși, printr-o parțială izolare, poate restitui dimensiunea interiorității. Această recuperare a autenticității, a coerenței cu propriul său eu, rămîne în proza lui Cassola singurul adevăr posibil pe harta granițelor dintre iluzie și luciditate.

„Faptele, acele fapte despre care se vorbește atîta și în care pare să consiste viața unei persoane, erau lipsite de importanță, de semnificație“ [2] ; cînd un eveniment îndelung așteptat, ca dragostea, se produce în cele din urmă, el nu umple viața, ci dimpotrivă o golește de dulceața așteptării : „Ei bine, dragostea venise, dar nu-i umpluse viața ; ba dimpotrivă o golise de dulceața așteptării“ [3]. Ideea existențială a inutilității experiențelor care întrerup disponibilitățile și ucid absolutul fusese exprimată de poetul care influențase fundamental gîndirea lui Cassola, de Eugenio Montale — în poemul *Crisalide* : *„Ma nell' attendere è gioia più compiuta“* (Dar în așteptare e și mai împlinită bucuria). Fericirea e privilegiul unei clipe, e miracolul fugar, e forma trecătoare din viață ; suferința apare astfel drept condiția umană fundamentală : „Fericirea, bucurie ascuțită care răscolește inima, un fel de spasm al sufletului, nu poate dura decît puțin : ar fi insuportabilă altminteri. Nu poate fi condiția normală a vieții.“ [4]

Parabola descrisă de experiențele narative ale lui Cassola duce de la proza lipsită de anecdot la ideea narativă și idealul uman al unei vieți în care nu faptele joacă un rol, ci „esența adevărată a vieții“ [5], ca existență golită de fapte și constînd în a te bucura de soare, de o amintire care surîde, de „locurile care nu trădează“, de acel amănunt al existenței care-ți dovedește că ești viu și că în jurul tău pulsează ceva viu.

Un hedonism sceptic, o destituire senină a miturilor și iluziilor erau ultimul cuvînt spus de Cassola în roman sufletului numai aparent arid : lectorul intuiește în adîncul mereu înnoitelor veniri la locul amintirilor, ceea ce Dino Campana numise *„gorgo di fremiti sordi“* (un vîrtej de freamăte surde) [6].

---

[1] C. Cassola, *Un cuore arido*, ed. cit.
[2] Ibid. p. 280.
[3] Ibid. p. 280.
[4] C. Cassola, *Un cuore arido*, ed. cit. pp. 167—168.
[5] Ibid., pp. 280—281.
[6] Dino Campana : *Canti Orfici*, Firenze, Vallecchi, 1962, p. 234

Irealizarea sau ştirbita realizare a raporturilor umane largi, refuzul formulării unui ideal comunitar amplu, oglindeşte la Cassola negarea istoriei. Într-o lume iraţională, el proclamă drept *ratio ultima* sentimentele: într-o lume de alienare şi de distrugere de raţiune, singurul mod de a subsista este văzut de prozator în confederarea sufletelor cu calităţi înrudite, cărora capacitatea de a se sacrifica în favoarea altora (Mara), de a-şi face pînă la capăt datoria (Anna Cavorzio), de a se bucura în faţa a tot ceea ce e viu sau cuprinde în sine amintirile vii, să poată asigura vieţii lor un sens solar. Izolarea în care actualmente s-a retras Cassola, subliniază şi pe această cale concluziile eroinelor sale: cu toate că scriitorul n-a trecut nepăsător pe lîngă evenimentele timpului său, ci dimpotrivă.

În *Generaţia anilor grei*[1], Cassola arată că a avut multe lucruri comune cu intelectualii din generaţia sa: pasiunea politică, antifascismul... şi că orice acuzaţie le-ar putea fi adusă, dar nu aceea de a fi fost nişte nepăsători. Şi opera sa stă mărturie, pentru că despre toate acestea a vorbit şi nu fără participare.

Restul însă... mersul istoric progresiv, măreţia fecundă cu care un Malraux, de pildă, înzestrează viziunea omului despre sine, speranţele care luptă împotriva violenţei, hazardului, pentru a nu lăsa somnul, dogma şi inerţia să invadeze „meseria de a trăi"... restul e tăcere.

---

[1] Carlo Cassola în *La generazione degli anni difficili*, Bari, Laterza, 1962, p. 91.

Despina Mladoveanu

vizita

schiţe

filmul imposibilului *

Temeiul frumuseții unui tablou, a unei stampe, a unei fotografii e același : imobilitatea personajului. Imobilitate aparentă plină de mișcare substanțială. Pentru că personajul imobil are toate posibilitățile de mișcare intacte, adică toate posibilitățile de viață intacte. Imobilitatea sa e o aluzie la mișcare, lipsa sa de viață — la viață, absența timpului — la curgerea timpului.

Același lucru — și cu un peisaj, care va putea fi teatrul oricărei întîmplări.

Pornind așadar de la viziuni statice, adică de la tablouri, de la stampe sau fotografii, am vrut să povestesc invers viața acelor personaje sau întîmplări care se puteau desfășura în locurile acelea. A însufleți o stampă, adică a face să se miște și să trăiască personajele sale, înseamnă tocmai a încerca un film al imposibilului. În general însă ne mărginim la a da viziuni imposibile, adică tablouri, stampe sau fotografii și nimic mai mult. Cînd scriam : „Bicicliștii imobili îndărătul barierei priveau cum trece trenul", descriam impresia pe care mi-au făcut-o întotdeauna, călătorind cu trenul, bicicliștii și alte persoane oprite la barieră în lumina serii : impresie întru totul asemănătoare aceleia a unui personaj dintr-un tablou, dintr-o stampă sau dintr-o fotografie ; și în esență, cu fraza aceea n-am făcut altceva decît un tablou, un tablou demn (cel puțin în intenție) să figureze într-o galerie a imposibilului (toate pinacotecile sau albumele de fotografii pot fi galerii ale imposibilului, independent, bineînțeles, de intenția pictorului sau a fotografului).

Cînd Govoni scrie că la Veneția o coajă de portocală într-un canal pare a fi escarpenul unei soții de doge, rămîne întotdeauna la marginea vieții : viața ar începe cu viața soției dogelui, în cazul că Govoni s-ar apuca s-o scrie.

Cînd Joyce, într-una din povestirile sale dublineze, ne înfățișează doi oameni care umblă în asfințit urmăriți de

---

* Această „declarație de poetică", scrisă în 1942, precede, în chip de prefață a autorului, volumul de schițe *Vizita*.

o dulce și tristă melodie populară, melodia conferă viață celor doi oameni. Ei nu sînt imobili în sensul strict al cuvîntului, dar mișcarea lor e uniformă ; nu ar fi cu putință o acțiune cinematografică, un film cu doi oameni care merg indefinit. Joyce nu se hazardează să ne povestească viața lor, aceea creată de muzică, nu ne spune cum ar putea să continue viața lor dincolo de această scenă, cum bunăoară unul din cele două personaje, continuînd să trăiască în ritmul indicat de melodie, se duce acasă și cinează cu soția, iar casa și soția și cina sînt, ca și el, în ton cu melodia.

„Viața care licărește / e aceea pe care singură tu o zărești", spune Montale ; viața — un fel de a spune. Poezia lui Montale se caracterizează tocmai prin acest dor de viață : dar nouă ne este închis : pentru noi e nemișcare, pietrificare. Toată poezia lui Montale e alcătuită din licăriri, din semne, din aluzii, din locuri de trecere, din ocazii pe care nu le putem exploata. „Nori călători, clare / regate de-acolo sus ! Înalte Eldorade / porți strîmb închise !" Poetul ne oferă o spirală, o viziune fugară a imposibilului : nu ne descrie viața în clarele regate de sus. Descrie punctul nemișcat care e aluzie la viață, nu viața căreia îi este adresată aluzia.

Nu punctul nemișcat, ci viața care e mișcare trebuie să constituie obiectul scrierilor mele. Și pentru ca să mă refer la o polemică actuală — aceea dintre naratori și prozatori, sau dintre naratori și poeți — voi spune că narațiunea chemată să reprezinte mișcare și viață e cu siguranță punctul maxim spre care tinde scrisul : dar, la rîndul ei, narațiunea trebuie să tindă la reproducerea acelei mișcări și a acelei vieți aflate dincolo de limită, care ni se relevă prin semne, licăriri, spirale, ocazii, potrivit terminologiei montaliene : cu alte cuvinte, narațiunea trebuie să tindă a fi o cinematografie a imposibilului. În acest sens Podul din San Luis Rey *de Wilder,* Cărarea pierdută *de Alain Fournier,* Comoara de pe insulă *de Stevenson îmi par a fi dintre romanele cele mai izbutite.*

De fapt, temele prozei din secolul al XIX-lea sînt, fără îndoială, de respins : psihologie, moralism, teze polemice, interesul pentru intrigă, umorismul etc. A trece peste lista

de cărţi necunoscute sau a citi biografii de scriitori la fel de necunoscuţi, sau a citi critici din care, slavă Domnului, nu pricep nimic, acestea rămîn întotdeauna printre îndeletnicirile mele preferate. Pentru că astfel se întoarce mereu în mine, stăruitoare, iluzia că scriitorul cutare, în cutare carte şi în întreaga sa operă nu a înţeles să facă altceva decît ceea ce m-am străduit să fac eu însumi. Eu sînt pentru acea povestire în care sentimentul unui personaj are aceeaşi valoare ca îmbrăcămintea sa.

O dată mă atrăsese o anume figură nedesluşită (nu ştiam măcar dacă era bărbat sau femeie) care se resemna, în ce priveşte lucrurile lumeşti, să-şi înalţe privirile spre Dumnezeu şi să-şi pună toate speranţele în el. O asemenea atitudine de deplin abandon şi de refugiu în credinţă ar fi trebuit în mod logic să excludă pe oricare alta : dar pentru mine acea poziţie faţă de Dumnezeu nu excludea poziţia faţă de celălalt sex. Vedeam obscurul personaj, viaţa sa simplă, resemnată şi încrezătoare, gesturile măsurate ale cultului său, rugăciunile rostite de buzele lui, seninătatea inimii sale care se transmitea lucrurilor : nu exista decît Dumnezeu pentru personajul acela — şi totuşi în ochii mei nu exista decît celălalt sex (celălalt sex, unicul atribut pe care-l are existenţa). Şi căzîndu-mi în mînă o listă de cărţi, am zărit în ea :

B. Bjornson — Căile Domnului

M-am gîndit numaidecît că era vorba de ceea ce mă preocupa atunci.

Ca cititor, s-ar putea ca eu să fi preferat a-l citi mai curînd pe Dickens decît pe Joyce sau Proust. Dar, pe de altă parte, ceea ce a constituit fundamentul prozei este în ochii mei compromis în mod iremediabil. După ce am încercat o proză existenţială, nu pot face o proză psihologică sau psihabalitică. Dickens îmi place, dar independent de intenţiile sale, de moralismul, de psihologia şi de umorismul său. Îmi place întrucît ici-colo se pretează mai mult sau mai puţin inserării unor scurte acţiuni cinematografice ale imposibilului.

Să conchidem: apariția unui existențialism tot mai conștient a nimicit proza, anulînd valoarea oricărui străvechi sprijin al ei. A restaura proza pe vechile ei baze este așadar cu neputință. Dar — să chibzuim bine: viața este totul. Proza e așadar cea mai înaltă formă a artei. Poezia e o chestiune de clipe, pentru a regăsi timpul necesar să cobori în povestire.

Și să se aibă în vedere că modelul suprem este pagina albă, cartea care n-a fost încă răsfoită sau pe care am văzut-o într-un catalog.

vizita

Colonelul Delfo călătorea spre Collie, de-a lungul Fluviului Lebedelor. Ținutul era bogat în rîuri, lacuri, poduri, și îl animau grupuri de vînători cu pantaloni roșii și jachete albastre, pe talie ; după ei veneau servitorii ducînd fazani aurii, iepuri și mistreți, iar cîinii alergau în cete. Pe fundalul peisajului coamele arborilor aminteau de ferigi și de inflorescențe. La Collie, Delfo coborî într-o pajiște imensă pe care cîteva persoane discutau cu amabilitate, la distanțe tot mai mari. Vastul spațiu era îngrădit de un edificiu cu o cupolă în jurul căreia păsările se roteau ca niște punctișoare negre.

O litieră ducea în vizită o nobilă doamnă. Colonelul se îndreptă spre casa familiei Murchison, un mic palat colorat de la gălbui la roșu, pe jumătate ascuns în verdele întunecat al cedrilor. De jur împrejur, un zid înalt ocolea parcul care ajungea pînă la fluviu ; așa încît locuința familiei Murchison, deși aflată în oraș, era foarte departe de lume și plină de o prospețime cîmpenească. Prin parcul discret luminat de soarele domol al după-amiezii, lacheul îl introduse pe Delfo într-o cameră dreptunghiulară. Pe peretele din fund, un tablou mare, fastuos înrămat, reprezenta intrarea lui George Washington în Filadelfia. Delfo examină lucioasa caleașcă la geamul căreia se vedea chipul lui Washington.

Murchison intră. Era un bărbat înalt și slab. Din părul încă negru, pieptănat cu cărare, îi cădea pe frunte un ciuf cîrlionțat. Avea fața triunghiulară, nas lung, favoriți mari și creți. Soția lui, Carolina, mergea pe patruzeci de ani.

— Sînteți american ? îl întrebă numaidecît colonelul.

— Da. Dar sînt plecat din '90.

Într-adevăr, în 1790 familia Murchison emigrase în Australia. Cei doi se așezară la o măsuță de mahon și-și aprinseră havanele.

— Atunci rămîneți să luați masa cu mine, spuse Murchison.

Colonelul primi.

— Aţi părăsit de mult Londra? începu Murchison.
— De un an, răspunse colonelul.

Vorbi pe larg despre ultimele episoade nepoleonice, asupra cărora gazda era foarte puţin informată. Pomeni despre un poet italian, prieten al colonelului, însă Murchison habar n-avea de existenţa lui. Atunci Delfo vorbi despre comerţul britanic. Murchison îi arătă două medalioane cu portretele părinţilor.

— Veniţi să vă arăt fluviul, zise apoi.

Ieşi ultimul din odaie, închizînd încetişor după el uşa albă, decorată cu un delicat motiv floral. Dincolo de fereastra imensă tremurau în văzduh ultimele frunze ale unui salcîm.

Ajunşi în parc, o apucară pe o alee cu eucalipţi care ducea spre o terasă. La vreo sută de metri fluviul făcea o cotitură domoală, întinsă peste cupolele de un verde palid ale arborilor. Depărtările apei erau de un alb intens.

Colonelul era îmbrăcat în uniformă şi se rezema de o balustradă. Murchison purta o redingotă de culoare crem şi ţinea în mînă un cilindru de aceeaşi culoare. Se uitau amîndoi la fluviu. În această postură erau reprezentaţi pe tapiseria din dormitorul doamnei Rosa Boni.

Doamna Rosa Boni era văduvă de zece ani. Eu am cunoscut-o în tren, într-o zi de vară, pe cînd mergeam de la Roma la Pisa. Era foarte cald şi orele se scurgeau nesfîrşite de-a lungul unui peisaj monoton. O doamnă cam grasă stătea lîngă fereastră. Avea buza de jos despicată. N-a luat nimic în gură în tot timpul călătoriei; sorbea din cînd în cînd niţel lapte dintr-un termos. Îşi scosese pălăria cu voal şi, ţinîndu-şi cu o mînă părul, privea munţii trecînd încet sub soare. Coborî pe la două; o văzui pe peron aşteptînd nemişcată să plece trenul, ca să poată traversa linia ferată.

În dormitor pătrundea niţică lumină pe fereastra de la stradă. Doamna se odihnea la ceasul acela zăpuşitor. Încă moţăind, urmărea umbrele clare ale trecătorilor care apăreau într-un unghi al tavanului ca să se stingă după un arc în unghiul adiacent. Bicicliştii erau uşor de recunoscut pentru că treceau mai repede. Din stradă se auzi şopotul fîntînii. În cameră se desluşi zborul îngrijorător al unui ţînţar. Pe plafon trecerile sporeau; ziua foarte călduroasă

mîna oamenii la mare. Doamna Boni reflectă. Cu pregătirile pentru sosirea cumnatului, o s-o apuce ora cinci ; o să se îmbrace şi o dată tot o să se ducă şi dînsa pe plajă. De fiecare dată cabiniera fugea să-i aducă un scaun şi i-l punea la umbra unei cabine ; pe urmă, în pauzele de lucru, îi ţinea tovărăşie. Prin faţa ei se perinda mereu lume şi, cît vedeai cu ochii, în calmul uşor halucinant al soarelui de după-amiază, plaja era foarte animată.

Cumnatul sosi dis-de-dimineaţă şi străbătu pe jos bucata scurtă de drum. Strada era albă, pajiştile, în jur, verzui, albastru, cerul, uşoară ca o zdreanţă de fum linia fugară a pădurii de pini. Ajuns în faţa casei, intră hotărît în vestibul, unde doamna Boni îl întîmpină ; se sărutară pe obraji.

Trecură în bucătărie. Doamna încălzi laptele şi puse masa.

— Asta-i pentru tine, zise cumnatul punînd o scrisoare pe măsuţă.

Cînd pregătirile se terminară, îşi scoase haina şi începu să fărîme pîinea ca s-o moaie în cafea. Între timp, doamna Rosa, în picioare lîngă bufet, citea scrisoarea soră-si. La urmă oftă şi zise :

— A luat-o iar de la capăt cu boala ei ?

— De la capăt, răspunse bărbatul.

— Şi medicii ce-au zis ?

— Ce să zică ? Scornelile lor, ca de obicei, ca să-ţi stoarcă bani. Acum, însă, nu mai e nici o speranţă.

Doamna Rosa făcu iute coarne [1]. Bărbatul îi zîmbi şi o fixă cu privirea, întrerupîndu-se din mîncat. Rosa privi pe fereastră aracii pătlăgelelor roşii şi, dincolo de zidul grădinii de zarzavat, albia rîului redus la cîteva băltoace de apă lucind în lumina dimineţii. Dacă soră-sa va muri, ea nu-şi va închide viaţa în casa cumnatului. De ani şi ani, de la începutul bolii, omul acela căuta s-o convingă, dar ea nici nu se gîndea să-şi schimbe traiul.

Cumnatul era obosit de drum ; îl culcă în patul dublu. Închise obloanele şi ieşi din cameră aruncînd o privire spre tapiserie. „Cine-s acei doi bărbaţi, unchiule Andrea ?" întrebase odată cel mai mare dintre nepoţi. Fusese chiar în anul morţii lui Andrea. Trecuseră zece ani. „Sînt din

---

[1] Gest constînd în ridicarea degetului mic şi a arătătorului ; există credinţa că ar alunga farmecele rele.

familia Bucalossi", răspunsese Andrea rîzînd ; şi pe urmă începu să cînte, potrivind cuvintele la o canţonetă : *Bucalossi Bucalossi...*

Cînd cumnatul apăru în bucătărie era aproape de ora prînzului. Rosa trebăluia la crătiţi. Bărbatul se duse în salonaşul de lîngă bucătărie şi luă o carte de pe etajeră. Era *Capcana de aur* de Oliver Curwood. În vreme ce citea, o auzea pe femeie care, mereu ocupată cu cratiţele, cînta : *Joacă, joacă blondine, dragostea, viaţa ţie-ţi surîd!...* Se gîndi că valsul acela trebuie să fi fost plin de amintiri pentru ea. Într-adevăr, Rosa îl dansase în tinereţe. Ascultîndu-l iar cîntat de ea însăşi, vremurile apuse îi reveneau în minte într-o singură amintire contopită, nedesluşită ; şi cînta mai departe lăsîndu-se în voia unei dulci, voluptuoase tristeţi.

După-amiază se plimbară pe malul mării. De vreo douătrei ori cumnatul aduse vorba despre iminentul sfîrşit al nevestei, stăruind asupra dragostei pe care nepoţii o purtau mătuşii. Rosa nu rosti nici un singur cuvînt. Dar, în afară de aceste aluzii stînjenitoare, convorbirea fu plăcută pentru că mereu venea vorba de trecut.

Cinară înainte de căderea serii, pentru că el trebuia să plece, apoi Rosa îl conduse la gară. După căldura istovitoare a zilei, aerul era limpede şi uşor. Cei doi mergeau pe strada lungă şi dreaptă, între cîmpurile ordonat împodobite cu ghirlande de viţă de vie, agăţate între o salcie şi alta. Dincolo de cîmp se vedea zidul cimitirului. Cumnatul se gîndea mîhnit la viaţa care-l aştepta iar ; nevasta muribundă, copiii, munca. În schimb, Rosa nu făcuse toată ziua altceva decît să-şi evoce trecutul, uimită oarecum că atîtea lucruri s-ar fi petrecut în viaţa ei şi că, la urma urmei, nu se petrecuse nici unul din ele. Iar acum se uita acolo unde era înmormîntat Andrea şi gîndea, ca o concluzie şi o consolare a acelei zile : „Cît de confuză şi de zadarnică e viaţa ! Şi cu cît e mai confuză şi mai zadarnică, cu atît mai mult simţim nevoia să ne încredinţăm îndurării cereşti. În ziua cînd Domnul mă va chema la dînsul, am să mă duc şi eu la cimitir şi am să dorm în tihnă lîngă Andrea al meu."

teamă și tristețe

Într-una din ultimele după-amiezi de septembrie, obișnuita societate făcu o plimbare la Prăpăstii. Cîmpia avea acum un aspect autumnal ; din fundul văii suia puternic și adînc zgomotul apei ; undeva departe o fată spăla rufe la vad și cînta. Fausto își simțea sufletul învăluit de o vagă melancolie, preludiu la teama și tristețea ce aveau să pună mai tîrziu stăpînire pe el.

Și iată că în lumina nemișcată a după-amiezii apărură Prăpăstiile. Pereții se ridicau vertiginos, și Fausto nu era în stare să-i privească ; în jur ținutul era la fel de luminos și de golaș. Ceilalți păreau veseli ; numai Fausto era zguduit de jalea acelor locuri. Stînd chiar pe malul prăpastiei băieții făceau pe grozavii și aruncau în fete cu conuri de brad. Unul îl nimeri pe Fausto.

— Sărăcuțule, ai pățit-o tu, îi zise fata căreia îi fusese destinat ; iar Fausto schiță un zîmbet de recunoștință către acea persoană mai mare care-l luase în seamă. Și tot așa glumiră mai departe timp îndelungat.

În dreapta prăpastiei, pe o înălțime, se vedea Mănăstirea. Era o construcție veche, lăsată în părăsire, în care își găsiseră adăpost săracii de prin partea locului. Călugării plecaseră de mult, de teama unei noi surpări care ar fi putut s-o înghită.

— Cîndva era aici o altă mănăstire, mult mai mare decît asta, explică fratele său cu emfază. S-a năruit în Prăpăstii.

Pe Fausto îl trecură fiorii și ciuli urechile ca să audă urmarea, care, cum bănuia dinainte, avea să fie cumplită.

— Într-o noapte, starețul a avut o viziune, continuă frate-său ; Arhanghelul Gabriel în persoană îi vestea că trebuia să fugă numaidecît. Peste noapte călugării au fugit ; și au auzit în urma lor un bubuit înfricoșător ; au întors capul, și mănăstirea... nu mai exista.

— După cît timp au întors capul ? întrebă Fausto.

— Ei... cam după vreun ceas.

Două fetiţe zbîrlite se jucau pe drumul străjuit de chiparoşi. Vîntul biciuia iarba rară a povîrnişului îndoind-o pînă la pămînt. Cei mari se aşezară la zece metri de prăpastie, la poalele chiparoşilor, şi rezemîndu-se de copaci începură un joc.

Fausto se gîndea la Anna care se născuse acolo sus, la Mănăstire ; şi-i veneau în gînd poveştile spuse de ea :

„Într-o noapte, un om a căzut în Prăpăstii. Se întorcea acasă beat şi a greşit drumul... Sau povestea cu cel care-şi pusese capăt zilelor, un tînăr cu un nas grozav de mare. Stătea încremenit lîngă Prăpăstii, cînd deodată l-au văzut că-şi acoperă ochii cu batista şi se azvîrle cu capul în jos."

Fratele său conducea jocul. Fausto încercă să-l urmărească, dar degeaba. Simţea că grupul celor mari e foarte departe de el : nu obişnuita distanţă dintre vîrste, ci o înstrăinare care-l îngheţa. Se întoarse cu privirea şi cu gîndul la Mănăstire. Viaţa era tristă acolo. Pentru că tristă fusese şi viaţa Annei. Ah, să fi putut fi fericită ! În închipuirea lui se puteau petrece evenimentele cele mai extraordinare pentru a clădi această fericire ; şi lacrimi de uşurare îi umpluseră ochii. Dar o umbră plutea tristă deasupra Annei. Într-o zi s-a pus pe plîns pentru că trebuia să plece ; iar Fausto degeaba le-a împuiat la toţi urechile cu strigătele lui disperate, Anna a plecat. Unde ? Părinţii ei muriseră de mult ; era singură pe lume.

Jocul se terminase. Cei mari rămaseră să contemple tăcuţi asfinţitul. Apoi plecară cu toţii. Coborînd în valea opusă Prăpăstiilor, Fausto întorcea mereu capul ca să se uite la mănăstirea ce cobora şi ea pe zarea îngustă, pînă cînd dispăru. După ce ajunseră în fundul văii, începură să urce iar. Altădată, cînd se întorcea de acolo, Fausto vedea casa lui scăldată în lumina răsărind din irealul şi depărtatul văzduh ; şi era o apariţie plină de gingăşie ; dar de data asta noaptea cădea cu repeziciune şi foarte curînd nu se mai vedeau în jur decît mase întunecate mai mult sau mai puţin apropiate, după cum erau mai mult sau mai puţin negre. Umbla în rînd cu ceilalţi, însă grupul, dacă izbutea să-l ocrotească, nu era în stare să-l însenineze.

Cînd ajunseră acasă, mîncară ca de obicei în cămăruţa cea mică, la slaba pîlpîire a lămpii cu petrol. El înghiţea cu greu, iar faţa de masă, paharele, cuvintele, chipurile ce-

lor dragi, odaia, zgomotul femeii care trebăluia în bucătăria de alături, sfîrîitul tigăii, tot ceea ce-i era drag și familiar, se îndepărtase de el printr-o rece desprindere. Cînd se ridicară de la masă, nu avu curajul să se culce îndată ; deschise ușa și, străbătînd în fugă curtea, intră în căsuța țăranilor. Și aici, bucătăria neagră și plină de fum i se păru la fel de depărtată. Vechilul dormea cu capul pe masă, motanul torcea pe un scaun iar cîinele mîrîia într-un colț. Fine împletea un ciorap lîngă plită, Fausto se așeză și începu să se gîndească iarăși la Prăpăstii. Nu era gînd care-l absorbea : totuși vorbea cu Fine și-i auzea cuvintele, însă fiece frază rostită sau auzită rămînea fără ecou în el din pricina gîndului aceluia.

— E un an rău, zise Fine liniștit. În vreme ce vorbea, împletea mai departe cu o mișcare ritmică a cotului.

— Și totuși a plouat, zise Fausto într-o doară.

— Prea puțin, spuse Fine. Vine ea, ploaia, n-ai grijă, numai că vine ca să ne putrezească măslinele.

— Atunci eu n-o să mai fiu aici.

Curînd vîntul o să înceapă a se înteți jos în vale ; măslinii au să înălbească răsucindu-se sub rafale și va răpăi ploaia, mai întîi vijelioasă, apoi monotonă, măruntă, și împrăștiată prin cîmpia învăluită de cețuri. Și cît de trist se vestea a fi, cu toată gingașa lui frumusețe, scuturatul castanilor ! În văzduhul neguros, el ar fi dat o mînă de ajutor femeilor la adunatul fructelor cu coji țepoase, privind la oameni cum mînuiesc cu îndrăzneală prăjinile înalte. iar la urmă n-ar fi rămas nimic decît grămada cu coji țepoase pe aria pustie și păduricea de castani despuiată. De vînt nu i-ar mai fi păsat nimănui ; n-avea decît să clatine castanii ! Fructele zăceau pe arie... ca morții în cimitir.

Dar tot mai stăruiau senzațiile de teamă și tristețe din ziua aceea. Își dădu seama de asta curînd, cînd Fine îi povesti cele petrecute cu tatăl ei.

— Dumneata îl cunoști pe taica, nu-i așa, Faustino ? Atunci să știi că a fost dintotdeauna un hoinar. La optsprezece ani se iubea cu o fată din familia Borghi, iar tatăl fetii jurase că-l ucide dacă-l mai prinde cu fiică-sa. Nu mult după ce lucrurile stăteau așa, fata s-a îmbolnăvit de inimă rea și trăgea să moară. Atunci taica a vrut s-o mai vadă odată ; s-a cățărat într-un chiparos de lîngă casa ei

și cînd a ajuns în vîrf și-a făcut vînt și a intrat pe fereastră în odaia fetei. În vreme ce stăteau ei împreună, au auzit pași pe scară ; atunci tata s-a ascuns într-o ladă pe jumătate plină cu mere.

La aceste ultime cuvinte, Fausto se simți înfiorat de o spaimă care parcă venea de departe ; și începu să asculte cu nesaț. Fine se oprise din lucru, ca de obicei cînd povestea ceva.

— Din clipa aceea starea fetii se înrăutăți și i se dădu sfînta împărtășanie. Atunci a cerut să iasă toți din odaie, afară de taică-su, și cînd fu singură cu dînsul, îi spuse : „Täicuțule, vrei să mor împăcată ? Dacă da, de îndată ce voi muri, te rog bate în cuie capacul la lada aceea ; să fie dusă la cimitir împreună cu coșciugul meu, pentru că e voia mea să fie îngropate alături. Jură-mi că așa vei face". Taică-su jură iar dînsa se stinse curînd după aceea. A doua zi au găsit-o pe moartă și au așezat-o în coșciug. Au venit cei de la Societatea de Pompe Funebre, au luat lada și coșciugul și au pornit spre cimitir. Taică-meu auzea și simțea tot : rugăciunile pentru mort, pașii celor din convoi, pînă și mirosul greu al fumului de lumînări. Din cînd în cînd mai mușca dintr-un măr.

— Da' de ce nu striga că-i înăuntru ? întrebă Fausto.

— Pentru că tatăl fetii l-ar fi omorît, răspunse Fine. Cînd au ajuns la cimitir, au pus lada și coșciugul în camera mortuară, preotul a dat binecuvîntarea și au plecat cu toții, afară de gropari. Rămași singuri, cei doi gropari începură să trăncănească. Ce mai tura-vura, erau curioși să știe ce se afla în lada aceea. În cele din urmă, nu și-au mai putut stăpîni curiozitatea ; unul din ei luă un topor și cu o lovitură, poc ! sparse lada în două. Tata, care sta la pîndă, se ridică în picioare ; ăla se dădu un pas înapoi. Atunci tata o rupse la fugă ; groparul încercă să-l lovească cu toporul, dar numai bine merele s-au rostogolit atunci pe jos, el a nimerit cu talpa peste un măr și s-a întins pe podea cît era de lung. Tata a șters-o frumușel pe ușă afară, și cum era și iute de picior, n-au mai putut să-l înhațe.

La o scuturătură a cîinelui care îi clătinase scaunul, vechilul se ridică în picioare. Luă lumînarea de pe măsuță și o aprinse. Fausto îi simțea fiecare mișcare dar nu se uita la el ; își pironise privirile pe burta netedă a motanului

care se ridica și se lăsa lin. Fără să-l ia cîtuși de puțin în seamă, vechilul ieși din bucătărie pufăind.

— Ce n-am priceput, e treaba cu groparii, zise Fausto gîfîind de emoție. De ce au fugit după el ?

— Voiau să-l prindă și să-l îngroape, răspunse Fine care se apucase iarăși de ciorap, ca să nu poată spune nimănui ce făcuseră dînșii.

Lui Fausto i se năzări că vede umbra unui tînăr gonind disperat spre ieșirea din cimitir. Se gîndi cu ce mișcări zvîcnite trebuie să fi deschis portița sau să fi escaladat zidul, sub urmărirea drăcească a groparilor. De groază simțea că-i îngheață sîngele în vine și că-i stă mintea-n loc. I se-ncleștase gura. După o tăcere chinuitoare, simți nevoia să se ducă acasă la el ; dădu bună-seara și ieși. Era întuneric beznă. Merse încet pînă la ușa casei și se așeză pe prag, întorcîndu-se din cînd în cînd să se uite la lumina ce venea din bucătărie, în vreme ce prin curte se vedea umbra liniștitoare a tatălui său care se plimba. Cînd o să se culce, n-o să poată adormi. Va pîndi cu urechea pe ceilalți cum se duc unul cîte unul la culcare și la urmă pe tata, care se închidea în closet ; apoi, o să rămînă singur în tăcerea fără sfîrșit.

Nu putea să nu se gîndească la cimitir. În minte deslușea albeața zidului, iar prin poartă, luminile tremurătoare și masele cenușii ale capetelor care păreau niște năluci în goană. Poarta îi amintea de o altă poveste a lui Fine. Cineva făcuse prinsoare că o să bage un cuțit în ea. A doua zi dimineață a fost găsit mort, cu pumnul încleștat pe mîner. Cum se făcuse oare că, după ce înfipsese cuțitul, n-a mai putut să-și descleșteze mîna de pe el ? Dar Fine se arătase mirată de o asemenea întrebare. „Eu aș face orice — mai adăugase — dar niciodată n-aș pune prinsoare."

Era bîntuit de aceste vedenii și nu putea să scape de ele. În noaptea fără stele, melodia de jale a greierilor îl umplea de tristețe. Fredonînd, își repeta la nesfîrșit cîntecul cu greierul care voia să ia de nevastă o furnică :

La căderea serii
dincolo de mare
se zvonise că un greier
e foarte bolnav.

La căderea nopții
dincolo de port
se zvonise că
greierul e mort.

De ce ținuse oare greierul să plece departe ? La fel făcuse și Anna.

Numai în închipuire putea să mai schimbe lucrurile care-l îndurerau. Și se apucă să plăsmuiască în mintea lui o viață în care puteai rămîne veșnic alături de ființele dragi, în care morții trăiau mai departe, în care nu mai exista nici urmă din tot ce era trist pe pămînt, cimitirul și Prăpăstiile și moartea și nefericirea.

Ieşind din pădurea de pini, se pomeniră în faţa cîmpiei pustii. Drumul ducea drept spre casele din Vada. Nori întunecaţi alergau peste linia munţilor, însă Giacomo spuse că nu va ploua.

După această afirmaţie, Fausto prinse curaj şi merseră mai departe, cufundaţi amîndoi în gîndurile lor. La fiecare două sau trei sute de metri dădeau peste un canal, şi drumul urca pe podeţ ; canalele dădeau direct în mare. Dincolo de linia joasă a dunei se înălţau trei catarge.

— Ne ducem să vedem cele trei bărci ? întrebă Fausto.

— Cine-ţi spune că sînt trei ? întrebă Giacomo cu un aer misterios.

Apoi cîntă două fragmente din *Othello*. În cele din urmă începu să declame versuri :

O casa mea ! o casa mea ce scîrţii în vînt !

Cînd ajunseră la un podeţ, se opriră să arunce pietre în apă. Fausto luă treaba asta în serios şi alergă pe cîmp să aducă un pietroi pe care abia reuşi să-l urnească. Era cît pe ce să-i dea drumul în apă, dar Giacomo îl opri.

— Punem rămăşag că te stropeşti ? propuse el.

Fausto începu să rîdă şi slobozi încet piatra, trăgîndu-se înapoi ; dar cîţiva stropi tot îl ajunseră. După care Giacomo îi trase un picior după cum fusese prinsoarea.

— Pun rămăşag că ne aflăm la mai puţin de un kilometru, propuse Fausto la rîndul său.

Giacomo primi. El susţinea că nu erau mai puţin de o mie şase sute de metri. Fausto propuse să măsoare distanţa numărînd paşii, dar Giacomo n-avea chef şi lansă în schimb ideea de a merge pînă la plaja de unde se vedeau cele trei catarge. Cînd ajunseră acolo se pomeniră în faţa unei corăbii cu trei catarge pe care se încărcau cărămizi. Munceau la treaba asta vreo zece oameni, care stăteau locului la intervale, pe o pasarelă îndoită sub greutate. Alţii

se odihneau sub niște prelate umede. În aer plutea un miros pătrunzător de smoală.

Giacomo începu să urmărească munca.

— Încotro crezi că se îndreaptă ? întrebă Fausto.

— Spre Elba, îmi închipui, răspunse Giacomo.

Se apropie de un marinar și-l întrebă la rîndul său. Întorcîndu-se, făcu semn cu capul că da.

O porniră din nou la drum străbătînd dunele pe jumătate acoperite de tamariscă. Era un drum anevoios și pînă la urmă se întoarseră pe șosea. Corabia aprinsese imaginația lui Fausto care își închipuia că era îmbarcat pe ea ca aspirant de marină. Între timp, o jumătate de cer se luminase.

Văzduhul răsună de zgomotul unui tren. Fausto îl văzu alergînd la marginea cîmpiei ; îndărătul micului convoi se înălțau munții. Zgomotul se întețea și rămase constant. Cît fu cu putință, Fausto urmări cu privirea trenul care gonea prin nesfîrșita cîmpie.

Această imagine îi risipi gîndurile. Își aminti de după-amiazele pustii în care se întorcea de la gimnastică. O bucată de drum o făcea împreună cu colegii, pe urmă își continua drumul singur, obosit și buimac, pe străzile obișnuite, printre clădiri înalte și apăsătoare.

La Vada se opriră într-o cafenea. Piața lungă, străjuită de copaci, care se așternea în fața lor, avea în jur doar cîteva case și biserica ; niște străzi abia schițate dădeau în cîmpie.

Pe șoseaua națională trecea în goană cîte o mașină, apariție rară în văzduhul mort al amurgului.

Giacomo comandă un pahar de bere.

— Cum e berea ? întrebă Fausto după ce chelnerul plecă.

— Bună, răspunse Giacomo. Te întremează.

Fausto decomandă tamarinul și luă și el o bere, dar i se păru infectă. Nu bău tot paharul și rămase așa, în tăcere, uitîndu-se împrejur. Pe un perete era lipit un afiș pe jumătate rupt, aflat acolo cine știe de cînd. Pe afiș scria :

ASTĂ SEARĂ
LUBRANI ILUZIONISTUL
RIVALUL LUI *GABRIELLI*.

O fotografie stranie, înfățișînd un bărbat cu mustăți mari și trei femei goale tăiate în două, completau afișul.

Sclipiră primele lumini.

Cîteva clipe Fausto urmări efortul cercurilor luminoase care se năşteau în păienjenişul amurgului. Împrejur casele își scuturau amorțeala, însuflețindu-se în contrastele de umbre și lumini.

vremuri memorabile

Cu sosirea vîntului de miază-zi se terminase sezonul băilor și puține familii rămăseseră în afară de cea a lui Fausto. Într-una din primele după-amieze de septembrie, el, verișoara lui, un grup de alte fete și un tînăr care se numea Carlo, făcură o plimbare în zona coastei.

Ieșiră într-o cîmpie uniformă. În fund, munții se micșorau treptat. Pe dealurile în pantă dulce se înșirau măslinii, iar în altă parte, mai deasă, se așternea pădurea. Fausto cedase bicicleta unei fete. Carlo îi făcu cu ochiul.

— Ce mai face blondina ? întrebă.

— Care blondină ? bîigui Fausto. Care ? dar simțise imediat că făcea aluzie la Bianca. A plecat de cincisprezece zile, admise apoi.

— Oh ! exclamă tînărul. A schimbat chenzina.

Fausto se uită la el.

— N-aș vrea să te învăț tocmai eu anumite lucruri, spuse tînărul stingherit.

Fausto se gîndea la Bianca. Era desigur o fată ușuratică : ochii ei reci și ironici își bătuseră mereu joc de el pentru că mai era copil.

Una din fete o luă deoparte pe verișoară și începu să-i vorbească în șoaptă. Fausto ciuli urechile. Vorbea de prăjituri, de purgativ și de Carlo, iar sensul era destul de limpede.

Drumul devenea întortocheat și apăru pădurea. Pe cîmp, o moară de vînt se rotea fără întrerupere. Glumele se țineau lanț în vreme ce așteptau ca pe băiețandru să-l apuce durerile.

— A început să dea semne ? întrebă o fată.

— N-o să întîrzie mult, răspunse o alta ; și izbucni în rîs.

— Nici un simptom zgomotos ? stărui prima izbucnind și ea în rîs.

Dar purgativul nu părea să-și facă efectul. În clipa aceea, Fausto începu să se simtă rău, parcă i-ar fi dat lui purgativul. După o lungă șovăială, se urcă pe bicicletă și

porni. Cînd fu absolut sigur că se află la o distanţă destul de mare, intră într-un tufiş.

La întoarcere îi găsi pe toţi într-o pajişte şi se aşeză lîngă o fată numită Clara. Gluma dînd greş, ţineau morţiş să se răzbune pe Carlo ; o fetiţă i se ghemuise în spate, iar una dintre fete încerca să-l dea de-a rostogolul cu un brînci. Dar nici asta nu izbutiră.

Clara rupea leneş petalele unei margarete.

— La cine te gîndeşti ? o întrebă Fausto.

Clara scutură din cap.

— Şi totuşi jocul ăsta se face cu gîndul la cineva, mai zise Fausto.

— Eu îl fac ca să treacă vremea, răspunse Clara.

Fausto încercă zadarnic să mai adauge ceva. Clara părea absentă ; totuşi, din cînd în cînd lua parte la conversaţia generală. În acele clipe Fausto simţea cum îi scapă printre degete ; simţea încă distanţa dintre el şi cei mari.

Ea fredona încet *Tommy*.

— E de anul trecut, zise deodată Fausto. Şi acelea despre *Căluţul alb* sînt de anul trecut.

Clara se uită la el curioasă.

— Care ai spus ? întrebă.

— *Îmi pare un vis, o iluzie,* răspunse Fausto stingherit. Voia să-i vorbească de vremea aceea, dar nu avu curajul. Clara se uita ţintă la el, apoi privi în altă parte, chicotind.

Ceilalţi îi distrăseseră atenţia aşa că Fausto tăcu. Apropierea fetei îi paralizase fiinţa şi mintea ; dar pe urmă uită de ea şi se închise din nou în obişnuita-i izolare. Întreaga pajişte era învăluită în umbră. Margaretele răsăreau din verdele întunecat al ierbii ; soarele îşi pusese pecetea pe cele mai înalte frunze ale pădurii şi pe zarea inegală.

Fausto rămase să se uite în depărtare. În acea blîndă lumină familiară, culmile îndreptate spre cer erau presărate cu sate încremenite. Iar conversaţia celor mari, desprinzîndu-se din verdea tăcere, îl rănea uşor.

Apoi cei mari hotărîră să continue drumul şi se sculară în picioare.

— N-am chef să merg mai departe, zise Clara.

Fausto, care era gata să se ridice, se opri.

— Oh, du-te, du-te cu ceilalţi, zise fata care-i observase gestul.

Fausto bîigui cum că nu se sinchisește de dînșii.

— Rămîn cu cavalerul meu, zise tare Clara.

Grupul dispăru după cotitură, iar Fausto se pomeni singur cu fata. Mai întîi se temu că n-o să aibă despre ce vorbi, dar conversația se înfiripă de la sine.

— Ai vreo carte să-mi împrumuți ? întrebă Clara.

Fausto însă nu avea.

— Atunci măcar recomandă-mi una, insistă fata.

— *Mizerabilii* și *David Copperfield,* răspunse Fausto cu convingere.

— Zău așa ? exclamă ea.

— O, da, sînt două cărți foarte frumoase, răspunse Fausto.

Fata începu să rîdă. Apoi îi vorbi despre viața ei din timpul anului. Cînd era vreme frumoasă se ducea pe cîmp. Aduna un buchet de flori sau de plante verzi, după anotimp ; îi plăceau mult ferigile și nu-mă-uita. Cînd rămînea acasă, îngrijea grădina. Spuse că se plictisește tare și că ar vrea să locuiască într-un oraș mare, ca dînsul.

— Ce frumoase ! exclamă arătînd un smoc de trestii la capătul pajiștii. Tare-mi place cînd le îndoaie vîntul.

Fausto se uită la trestii, dar pe urmă pupilele lui se ridicară în sus, cercetînd depărtările, zarea și cerul. Cum de putea Clara să se plictisească ? Cum de putea rîvni alte locuri decît acelea ? Privirea lui se întoarse iarăși spre dînsa ; purta o rochie foarte simplă, nespus de drăguță.

Pe urmă apărură iarăși ceilalți și trecură mai departe, luînd-o cu ei pe Clara. Atunci Fausto se întinse mai comod. Fericirea lui era imensă : în apropiere, ferigile și mirții erau în umbră, dar în depărtare un soare roz, aproape roșu, lumina satele și cîmpiile. Cerul era străveziu. O vilă ghemuită între chiparoși se ivea pe o plantație de măslini.

Care să fi fost pricina acelei emoții ? Poate escapada în pădure ? Sau convorbirea cu Clara ?

Sui pe bicicletă și se aruncă în vîntul amețitor al coborîșului. Îndată auzi glasurile lor. După ce-i ajunse, merse mai departe pe jos. Cîntă împreună cu ceilalți : *Acel buchet de flori* și *Pe Podul din Bassano ;* și cum îi mai zvîcnea inima cînd glasul i se avînta la cuvintele : *O să ne luăm de mînă — și un sărut de-amor !*

Se întoarseră în sat pe seară. Străzile erau luminate și pline de însuflețire : verișoara întîrzie ca să-și ia rămas-bun și să facă cumpărături, astfel încît o apucară spre casă foarte tîrziu. Locuitorii cinaseră și stăteau de-a lungul străzii la portiță ca să se bucure de blîndețea anotimpului ; trecînd prin fața casei, o văzu pe Ana în mijlocul alor săi.

Simți că pieptul nu rezistă la năvala sentimentelor. Iar a doua zi avea să se întoarcă pentru ultima oară în locurile dragi iubirii sale.

cale ferată locală

Trenul o porni, și peronul, mica clădire albă a gării, șinele, brazdele cu flori, hangarele, vagoanele risipite pe cîmp se depărtară iute. La o sută de metri defilară casele din Cecina, în negura caldă a cerului. Domnul Valli plecă de la fereastră și se așeză într-un colț.

În goana trenului, mari cvartale urmau unul după altul, cînd drepte, cînd oblice. Treceau case, arbori singuratici și cai. Un automobil gonea departe, rămînînd treptat în urmă. Domnul Valli fumă o țigară, privindu-și din cînd în cînd mîinile mari și păroase.

La Campiglia coborî cu alți trei-patru inși. În piața gării, la umbra rară a oleandrilor, aștepta o trăsură cu perdelușele trase. Muștele și prăfăria sporeau plictiseala acelei ore. Călătorii se urcară iar calul o porni la trap pe drumul lung și monoton, străjuit de măslini și viță de vie.

Odată ajuns în sat, domnul Valli se duse de-a dreptul la birou. Cam pe la cinci trecu să-l caute văduva învățătorului Mori, care-i vorbi despre boala soțului ei. Toată seara domnul Valli rămase sub impresia acelei relatări ; o impresie în care se amesteca teama și mîhnirea. După închiderea biroului, trecu să-l ia pe Benso Mannoni, un tînăr din Cecina, funcționar la mină. Se urcară împreună în obișnuita trăsură.

— E o rușine pentru Comună, zise domnul Valli, referindu-se la mijlocul de transport.

— Pentru Comună ? îl îngînă Benso. E o rușine pentru secolul nostru.

La gară, șeful îi dădu domnului Valli un pachet. În tren, Valli îi povesti lui Benso sfîrșitul învățătorului Mori.

— Blestemat lucru-i boala, zise Benso.

Trenul era întesat de muncitori care se întorceau de la mină. Dincolo de ferestre, umbrele vagoanelor se lungeau pînă după celelalte șine, segmentîndu-se pe povîrnișul taluzului. Vastele cîmpii, munții îndepărtați și cerul limpede erau luminate de un soare blînd. Și treceau în goana trenului patru șiruri de viță de vie aliniate de-a lungul căii

ferate, cantonul înconjurat de aracii scorojiţi ai pătlăgelelor roşii, o casă de ţăran pe care stătea scris numele unuia din neamul Gherardi. Şi castelul Bolgheri se apropia de pe coasta muntelui, rotindu-se din goana trenului care înghiţea kilometri. Pîlcuri de copaci zburau pe lîngă linia ferată descompunîndu-se şi se depărtau încremeniţi. Firele de telegraf coborau lent ca apoi să se ridice din nou, întinzîndu-se la legătura cu stîlpul. La o barieră, doi biciclişti nemişcaţi îndărătul barei se uitau cum trece trenul.

Aproape de Cecina, domnul Valli şi Benso întrerupseră discuţia şi fiecare se cufundă în gîndurile lui. În cele din urmă se zăriră pe cîmpie primele case din Cecina ; de-a lungul căii ferate, şoseaua era înţesată de bărbaţi şi femei pe biciclete, iar la o sută de metri trecu cimitirul sărbătoreşte luminat de soare. Trenul încetini şi, lunecînd peste macaz, intră în gară.

După coborîre, cei doi se opriră lîngă un grup în care se aflau patronul şi chelnerul restaurantului, fostul deputat din Massa şi un proprietar de prin partea locului. Vorbeau despre decăderea boxului. Unul din ei evoca vremea cînd Dempsey „leul din Manassa", se bătea cu Firpo şi Carpentier.

În uşa restaurantului, un domn bătrîn şi un tinerel stăteau de vorbă cu voce scăzută.

— Eu am făcut milităria în optzeci şi şase, spunea domnul cel bătrîn.

Se opriseră şi lucrătorii să stea de vorbă cu feroviarii. Într-un grup, doi se ciondăneau.

— Proba trebuie să fie aceea pe care am propus-o eu, zicea unul. Zece chile în spinare şi treizeci de kilometri de drum.

— Mulţi au făcut ca mine, spuse domnul cel bătrîn, răspunzînd la o întrebare a tînărului. Cecina are o climă bună şi e situată central. Mai mulţi pensionari s-au stabilit aici.

soldatul

Fă-ți rondul la semnal țanțoș caporal...

Era un cîntec pierdut în negura vremii.

Cînd Albino Mori isprăvi milităria și se întoarse la vatră, primul om pe care-l întîlni în sat fu Gino Mannoni. Avea un comision pentru el dar uită să i-l facă. Gino Mannoni îl însoți pînă la poarta casei, îi spuse noapte-bună și-și văzu de treburile lui.

A doua zi, Albino ședea cu prietenii la cafenea. Trecu Gino Mannoni, iar tînărul se întrerupse ca să-l strige. Cei doi, în picioare, începură să stea de vorbă.

— Mi-au spus să-l salut și pe bietul doctor Semoli, zise la un moment dat Albino.

Domnul Mannoni se întunecă.

— Mă rog... eu mi-am făcut datoria, spuse Albino retrăgîndu-se.

— Mulțumesc Albino, răspunse domnul Mannoni.

Își continuă drumul către piață. Soarele încălzea tarabele precupeților. Intră fără nici un chef în birou.

Se înapoie acasă după ora unu iar nevastă-sa îl întîmpină cu obișnuitele reproșuri.

— O partidă trage pe alta, zise domnul Mannoni. Știi cum se întîmplă.

— Eu habar n-am, răspunse nevasta.

— Ascultă tu, începu iar domnul Mannoni, încercînd să stîrnească interesul soției pentru treburile lui, eram eu și...

— Pentru Dumnezeu ! exclamă soția. Măcar în casă să nu aud vorbindu-se de asta.

Soțul își pierdu răbdarea. Încetară discuția și, cum fata lor era la Massa, la bunici, în casă se așternu o tăcere deplină. Soțul nu-și bău nici cafeaua și plecă fără o vorbă. Seara, cînd ieși de la birou, era încă lumină. Primul gînd fu să se ducă acasă și să se împace cu nevastă-sa ; însă orgoliul se arătă a fi mai tare ca dorința.

Împreună cu un prieten plecă pe biclicletă la Marina. Îndărătul lor, o lumină potolită învăluia dealurile pe care satele se profilau desluşit.

La Marina cei doi prieteni se opriră în piaţă. Biserica, un şir de case şi cazarma o mărgineau neregulat din trei părţi ; a patra parte dădea direct spre mare. Un teren viran din ce în ce mai nisipos ducea la plajă.

Cei doi proptiră bicicletele de poarta birtului. O fată se uită la ei de la fereastră şi îşi văzu mai departe de lucru în lumina fixă şi palidă a asfinţitului. Intrară şi-şi făcură loc printre mesele goale. Două glasuri, cu un puternic accent din Maremma, se auzeau din camera de alături. Gino şi tovarăşul lui se îndreptară spre bucătărie, unde-l găsiră pe patron care stătea de vorbă cu Ines.

Lumina se oprea în obloane ; Ines şi bărbatul acela stăteau nemişcaţi în lumina prăfoasă a odăii. Gino îi făcu cu ochiul tovarăşului său şi, în vreme ce acesta îl ţinea de vorbă pe patron, o duse afară pe femeie. Ea se rezemă de uşă, cu mîinile împreunate la spate, iar Gino îi spuse :

— Peste tine nu trec anii, Ines.

— Ştii cîţi am ? spuse Ines rîzînd.

Gino nu răspunse dar o privi ţintă.

— Aveam treizeci cînd a izbucnit războiul, spuse Ines stingherită.

Privirea lui îi amintea de trecut.

Fuseseră logodiţi, şi chiar ceva mai mult şi mai rău.

— Noi doi am fost tineri împreună, zise în cele din urmă Gino, scuturîndu-şi lîncezeala.

Aprinderea îi trecuse, lăsîndu-i un lung ecou de gol. Se gîndi la Giovanni Semoli, care murise. El însuşi păşise în a doua jumătate a vieţii. Se gîndi la Albino şi îşi aminti de vremea îndepărtată cînd făcuse militărie. Revăzu cîmpia brăzdată de cărări drepte, străjuite de case şi de pîlcurile arborilor ; şi orezăriile albe mărginite de şirurile aeriene de plopi, în cenuşiul cerului lombard. Trei ani stătuse acolo.

Cînd împreună cu celălalt o apucă pe drumul de întoarcere la Cecina, umbra ajunsese să cuprindă munţii şi o dată cu ei satele depărtate. Doar cîteva case mai rezistau, desprinzîndu-se în zare sub vioiciunea luminii aproape roşii ; şi un geam sclipi. Umbra tăcută suia mereu şi stinse acea ultimă lumină.

Acum şi cerul avea înfăţişarea palidă a amurgului ; orice limpezime dispărea iar aerul devenea mai apăsător. Casele şi drumurile din Cecina erau cufundate în aerul acela ; multă lume ieşea la ora asta, mişcîndu-se mecanic pe străzi şi prin pieţe. Îndată ce se isprăvea satul, coşurile fabricilor se înălţau golaşe pe cer.

Doamna Mannoni nu ieşise toată ziua. Îi ţinea de urît femeia de serviciu ; şi împreună pregăteau cina. Doamna desfăcu o cutie cu macaroane şi începu să le rupă. Se gîndea la întoarcerea soţului, cînd se vor împăca. Se simţi tînără, şi la această impresie a ei contribuia şi absenţa neobişnuită a fetei.

Uleiul sfîrîia în tigaie. Servitoarea se mişca prin cameră. Lumina clară bătea pe marmora mesei, pe spălătorul curat, pe podeaua lustruită. Doamna lăsă macaroanele baltă.

Auzi pe cineva fluierînd şi îndată după asta paşii soţului pe scări. Fluiera :

Fă-ţi rondul la semnal ţanţoş caporal...

vînătorul

Nelly locuia împreună cu maică-sa la jumătatea drumului dintre Cecina și Bolgheri. Cele două femei lucrau toată ziua. Nelly avea grijă de glastrele cu mușcate care împodobeau ferestrele și vedea de pui. Stătea nemișcată în pragul ușii ținîndu-și șorțul ; soarele strălucea peste iarba cîmpului din care se ridica mirosul aburit al boilor.

Aproape în fiecare zi Nelly urca pînă la ferma vecină unde locuiau cu chirie două surori orfane, prietene din copilărie. În unele după-amiezi se întîmpla să vină mătușa Elisabeta, care-i aducea cărți.

În clipele de răgaz, citea ori stătea la fereastră. În afară de țărani, rar mai trecea cineva. Uneori trecea Alfredo, vînătorul. Cam tot pe-atunci, fratele lui Alfredo, Enrico, logodit cu fata bătrînului Mannoni, plecă la război în Libia. Pe urmă Nelly rămase însărcinată.

Într-o seară, ca să-și mai alunge urîtul, urcă pînă la ferma vecină. Domnișoarele nu erau acasă. Sub vechiul umbrar din fața casei, țăranii dezghiocau porumbul ; bărbați și femei se întorseseră de la cîmp și lucrau domol schimbînd cîte o vorbă în cea din urmă oră blîndă a zilei.

Supraveghetorul era un om aspru, care o intimida și pe Nelly. Ea se așeză în rînd cu ceilalți și începu să dezghioace. Degetele i se plimbau iute pe știuleții netezi ; era răcoare și-și strînse hainele pe ea, făcînd cu plăcere acea muncă ușoară. Ridicînd capul îl văzu pe Alfredo.

Se ivise pe portița care dădea în curte și stătea nehotărît, cu pușca în bandulieră, nădușit și plin de praf. Înaintă, salută femeile dînd din cap și începu să stea de vorbă cu supraveghetorul. Acesta făcu un semn ; o fetiță se întoarse cu o sticlă și un pahar, iar Alfredo bău în sănătatea celor de față. Se discuta despre vînătoare și despre cîmp ; în întunericul ce se lăsa, cuvintele bărbaților se înșirau potolit. Nelly dezghioca mașinal, cu ochii în jos ; simți că-i vine să plîngă, dar nu se putu înfrîna ; Alfredo o părăsise, iar dînsa suferea nu pentru că fusese dezonorată, ci pentru că-l iubea. Lacrimile îi încețoșară privirea și se pre-

linseră în jos. O dată cu obrajii umeziți își simțea și inima grea, ca pe vremea cînd era copil.

Atunci l-a văzut pe Alfredo pentru ultima oară. Locui mai departe cu maică-sa chiar după ce se născu copilul ; țăranii îi spuneau doamnă în loc de domnișoară ; în afară de asta, nimic nu se schimbase.

După-amiaza, cele două femei încă mai lucrau îndărătul ferestrei ce dădea în stradă. Rar trecea cîte cineva... peste tot era pace și seninătate. Umbra casei se alungea tot mai mult, urcînd pe zidul din față. Se lăsa seara, trebuiau să se îngrijească de cină.

Se crăpa de ziuă. Nu era nimeni pe străzile Cecinei, casele erau cufundate în somnul lor tăcut, aidoma unui bîzîit îndepărtat, nesfîrșit. Dar mulți dintre locuitori se frămîntau și se foiau în așternut, ori aveau în somn ochii plini de lacrimi.

Dincolo de sat, cîmpiile sufereau în balta nemișcată a lunii iar roua arginta miriștile. Casele erau lipsite de viață ; încremenite pe cîte o înălțime și în cvartalele pustii.

Alfredo umbla prin cîmpia inundată de lună, cu gîndul la vînătoare ; dar în sinea lui era tulburat de nemăsurata sfîrșeală a zorilor. În primul cătun se zărea lumină din grajd și o umbră străbătea ograda rostogolind cu zgomot o putină. La răsărit, dealurile își scuturau toropeala. Alfredo își urma mai departe șirul gîndurilor și se înfioră cînd văzu cerul pălit, plăpîndul disc al lunii șters și munții eliberați de veghea reflexelor ei.

Și izbucni aurora, Alfredo. Îndărătul munților se aprinse un lac roșu, și sulițe roșii mereu mai ascuțite brăzdară înaltul cerului. Alfredo se abătu din drumul mare și o apucă pe o potecă de-a curmezișul cîmpiei, întorcîndu-și fața de la flăcările zării. Se ducea către pădurea Bolgheri, spre mare. Îndărătul lui, razele atingeau crestele, pierzîndu-se în fața privirii lui, în puritatea sfîrșindă a cerului. Lumina cucerea iute ultima fîșie de cer, cerul suspendat peste mare, deșteptîndu-l din vraja zorilor. O dîră de mare se coloră : se lărgi : o mîngîietoare bucurie era așternută peste neîntinata întindere albastră. Apoi și Alfredo se simți prins de vrajă și întorcîndu-se văzu ochiul soarelui ivit între doi munți.

La cinci Alfredo o luă iarăşi pe drumul Cecinei. La răspîntie se întîlni cu un droşcar pe care-l cunoştea şi merse o bucată de drum alături de dînsul. Cuvintele se pierdeau în aerul liniştit al după-amiezii ; cîmpia era o lungă întindere de soare ; măslinii din depărtare scuturaseră apăsarea zilei şi se reliefau într-o calmă bucurie. Pe drum mişunau ţăranii întorşi de la tîrg. Alfredo părăsi şoseaua şi merse singur mai departe către Cinquantina.

Prin aerul neclintit străbătea un dangăt de clopot stăruitor şi melancolic. Cineva se stinsese în sătucul care abia răsărea din tihna harnică a cîmpiei ; acolo unde, legănaţi de vînt, suiau din coşuri vălătucii de fum. Alfredo se uită la cer. Un nor alb poposea la aceeaşi înălţime, ca o prevestire nesigură. Dangătul se oprise, lăsînd un ecou în spaţiul gol al cerului.

Tînărul adulmecă aerul şi se cufundă în dulcea reverie a vînătorii. Plecarea păsărilor avea să înceapă curînd. Anotimpul se menţinea prielnic : cu sutele, potîrnichile ciuguleau prin fîneţe şi prin cîmpurile de lucernă, dînd buzna să apuce seminţele neîngropate dintre brazdele negre care încă mai vădeau tăietura lucioasă a plugului.

Pe negîndite, Alfredo se pomeni la Cinquantina. Vechea vilă, odinioară reşedinţă a lui Domenico Guerrazzi, îl întîmpină tăcută, parcă nelocuită, în faţa bătrînului parc părăginit. Poarta era încuiată, dar Alfredo împinse o portiţă laterală şi paşii săi răsunară pe pavajul de cărămizi al curţii. Pui şi curcani scurmau prin jur. Alfredo îşi chemă cîinele şi cotind după colţ, intră într-o bucătărie de ţărani. Strigă o dată pe scări şi se aşeză în penumbră, într-un nevăzut bîzîit de muşte.

Geamurile filtrau strălucirea zilei ce se stingea. Alfredo îşi aprinse o ţigară şi rotocoale de fum îi ieşiră din gură şi din nas în penumbra unde stătea ; şi aşa îl găsi ţăranul, un om aproape bătrîn.

Cînd ieşi, un ultim reflex se aşternuse pe pavajul curţii. Împinse o altă portiţă şi de-a curmezişul pajiştii se îndreptă spre şosea, cu umbra lungă şi uşoară lîngă el. Reflexul poposea aprins ici, colo printre diafanele umbre disproporţionate, colorînd iarba verde şi moale.

N-apucă să facă nici o sută de paşi cînd îl văzu venind pe bătrînul Mannoni, viitorul socru al fratelui său ; şi se

opri să stea de vorbă cu el. Bătrînul Mannoni începu să-i spună despre o vînzare de grîu, încurcîndu-se într-o vorbărie morfolită și fără șir. Alfredo îl asculta cu o cuviincioasă luare-aminte. La un moment dat bătrînul scoase un teanc de hîrtii.

— Ia privește, zise. Ți se pare posibil ?

Fără să vrea scosese și o scrisoare. În vreme ce-l asculta, tînărul citea și recitea adresa :

Distinsei doamne
ORSOLA MANNONI
Via Garibaldi 6
Cecina

Cîmpia era mărginită de molcome învăluiri care se topeau în paloarea cerului. Și pierea în aerul surprins nemișcata limpezime a zilei.

Bătrînul Mannoni vorbea despre viitorul ginere :

— Cine știe pe unde-o fi acum, zise trist.

Alfredo clătină din cap.

— Hai, curaj, spuse pe urmă. Că doar n-o să fie mereu război.

— Ah, Dumnezeule ! exclamă bătrînul. Să sperăm că toate s-or isprăvi curînd.

Se despărțiră iar Alfredo își văzu de drum în lumina nudă a amurgului, prin țarina mută pe care se reliefa albul stins al cărării.

Monte Mario

În primele ore ale unei după-amieze de sărbătoare, patru elevi ai Academiei della Farnesina și un tînăr îmbrăcat civil stăteau de vorbă în cafeneaua de la capătul liniei de tramvai ce urcă pe Monte Mario.

— Hai noroc ! zise Giovanni Trevisan ridicînd cel dintîi paharul.

Ceilalți îi urmară pilda. Tînărul îmbrăcat civil dădu pe gît paharul și-l puse pe masă plescăind din buze ; cu un bobîrnac în borul pălăriei și-o dădu pe ceafă și zise :

— Eu mă duc cu Sancisi, tu, ce faci, Trevisan ?

— Eu nu merg, răspunse Trevisan. Ce-mi trebuie mie aer curat !

— O să fim în Galerie cam pe la șase, continuă netulburat civilul.

— Și pe urmă ce-o să facem ? întrebă Trevisan, schimbînd tonul.

Celălalt isprăvi de aprins țigara și zise :

— Sînt acolo niște varieteuri bune ; sau, am putea încerca la adresa aceea.

Îl luă de braț pe Sancisi și-i salută pe ceilalți cu un gest circular. Ajungînd afară îi spuse lui Sancisi :

— Dobitocul ăla mă indispune ! Zău așa ! Da ce-și închipuie că o să ne ducă de nas ? Fac prinsoare că de cînd onorează Roma cu prezența lui n-a îndrăznit măcar o dată să agațe o femeie.

— Da ia să-l vezi în satul lui... zise Sancisi. Acolo toți plozii care se nasc, ai lui sînt.

Celălalt rîse. Se numea Di Belmonte ; era blond, 'năltuț și zvelt ; avea buzele cărnoase, nasul cîrn și ochii de culoare deschisă.

Umblau printre două șiruri de căsuțe tipic de periferie. Șinele tramvaiului se așterneau de o parte și de alta a străzii care în mijloc se înălța într-o lucioasă curbă de asfalt. Grupuri de oameni se plimbau în atmosfera calmă ; familii întregi, perechi, slujnice și soldați. Soarele sclipea

pe șine ; umbrele caselor și ale gardurilor se așterneau de-a curmezișul străzii. Căsuțele se terminară dar strada continua, mărginită la stînga de un zid și liberă, la dreapta, spre un delușor verde mîngîiat de adierea vîntului. Sancisi și Di Belmonte o apucară într-acolo și se opriră sus, unde vîntul bătea mai tare. Privind orașul, văzură un pîlc de copaci bătrîni cu trunchiuri roșietice și frunze încă verzi. De după copaci se auzeau țipete ; și cîțiva copii țîșniră dintre trunchiuri apoi se făcură iarăși nevăzuți.

Cei doi se întinseră pe jos și rămaseră un timp în tăcere, privind iarba înfiorată de vînt, coroanele umbroase ale stejarilor, soarele întipărit limpede pe cîmpie și pe oraș, și munții azurii din depărtare învăluiți în aerul de iarnă blîndă.

Di Belmonte scosese un maldăr de fotografii. Se juca cu un fir de iarbă în vreme ce tovarășul lui își dădea cu părerea despre fetele care îi treceau rînd pe rînd printre degete. Deodată Di Belmonte scuipă firul de iarbă și-și luă înapoi fotografiile zicînd :

— Cred că te-ai uitat destul. N-aș vrea ca la noapte să visezi ce nu trebuie, acolo, la Academia militară.

Sancisi izbucni într-un rîs grosolan :

— Chiar așa ! exclamă. Închiși într-una acolo ca niște...

Di Belmonte îl întrerupse zicînd :

— Hai s-o luăm din loc și te duc la Nino. În caz că-ți place țelina atunci e tocmai ce-ți trebuie ție.

Sancisi se ridică și făcură o plimbare lungă pe Monte Mario.

Pe munți se stinseseră ultimele reflexe. Cei doi se opriră în fața unei case spălăcite, nemișcată sub cerul cenușiu. Împrejur se vedea o curte îngrădită cu rețea de sîrmă, în care era deschisă o poartă de lemn cu un arc deasupra pe care stătea scris : *B I R T*. Cîteva mese goale erau înșirate afară cu vederea spre oraș.

Sancisi și Di Belmonte intrară în tăcere. Dincolo de rețeaua de sîrmă se întindea un cîmp unde scurmau niște găini. Într-o parte pămîntul era proaspăt săpat ; în fund erau cultivate anghinare.

Cei doi se așezară pe o bancă. Un om cu mînecile suflecate ieși din casă și se apropie de ei. Comandară țelină și vin alb. De acolo de sus vedeau șirul de case din cartierul

Montesacro, departe în amurgul cîmpiei. Sterpe ori cultivate cu zarzavaturi, țarinile coborau într-un povîrniș neregulat străjuit în pîlcuri de copaci.

Un glas fredona încet o canțonetă. Cei doi se uitară instinctiv într-acolo. O fetiță cobora pe cărarea din fundul văii. Era o siluetă întunecată care se mișca în văzduhul încremenit. Sus, vocea ei se auzea slab.

Prin apropiere, bărbatul cu mînecile suflecate stropea plantele. Se auzeau deslușit pașii săi, foșnetul măsurat al apei ; și uruitul unui tramvai care se îndepărta.

— Sănătate, zise Sancisi.

— Hai noroc, răspunse Di Belmonte, imitîndu-l pe Giovanni Trevisan.

Pe drum se auzi venind o mașină care încetini și se opri în fața porții. Cei doi se îndreptară spre ieșire. La jumătatea drumului se încrucișară cu stăpînii automobilului ; un bărbat și o femeie, înalți și eleganți. Femeia avea un trup splendid și era foarte fardată. Bărbatul părea să aibă între treizeci și patruzeci de ani. Avea trăsături distinse și energice ; ținea pălăria în mînă arătîndu-și craniul lucios și tîmplele argintii. Stătură cîteva minute în picioare să admire priveliștea, pe urmă se așezară și comandară o cină anume cu anghinare.

Lumina amurgului scădea. Munții se întunecau iar contururile cîmpiei presărate de lumini, aproape că nu se mai deslușeau.

La birtul lui Nino, perechea isprăvise de mîncat. Bărbatul își apropiase scaunul și o luase pe femeie de talie. Picioarele li se atingeau. Mîncaseră și băuseră bine iar bărbatul, privind trupul splendid al femeii, se simțea plin de dorință.

Se lăsase noaptea, prielnică potolirii acelei dorințe.

Dànroel

În 18.., prima navă cu deportaţi arunca ancora în rada portului Sidney. Dànroel, plantatorul, o salută de la înălţimea promontoriului. Stoluri de pescăruşi îşi fîlfîiau delicatele aripi albe peste întinderea sclipitoare a mării.

Era o după-amiază senină şi Dànroel stătea în pragul casei ; soţia urmărea din priviri o scenă de vînătoare. Pe o coamă de deal gonea un iepure fugărit de cîini ; cu braţul întins, vînătorul îl arăta servitorilor. Un ceas mai tîrziu, în amurg, casa era imprimată pe verdele estompat al pădurii. Coroanele copacilor erau pete vaporoase în care desluşeai ramificaţiile crengilor.

Nava se legăna în singurătatea mării. Păsările ţipau în jurul catargelor, rotindu-se în stoluri strînse peste suprafaţa lucie a apei.

Potrivit obiceiului, nava fu lăsată în carantină iar căpitanul, după ce obţinu de la guvernator încuviinţarea de a debarca, sui dealul unde locuia vechiul său prieten Dànroel.

Cei doi bărbaţi schimbară impresii despre obiceiurile din diferite ţări, iar căpitanul îi vorbi lui Dànroel despre America şi despre cîteva minuni create de natură pe acele tărîmuri, cum ar fi cascadele Niagarei şi podul din stînci în Virginia. În adîncul inimii, Dànroel prefera însă viaţa arcadiană a Australiei, unde locuitorii îşi petrec vremea la vînătoare sau în serbări cîmpeneşti.

Căpitanul îi istorisi o lungă întîmplare cu un ocnaş evadat ; seara, Dànroel vru să i-o povestească soţiei, dar nu şi-o mai amintea cu precizie. Era povestea unui ocnaş nevinovat care-l ucisese pe temnicer pentru a putea evada ; cînd, ce să vezi, recunoscu în el pe omul care-i salvase viaţa... Sau poate dimpotrivă, temnicerul îl împuşcase pe ocnaş şi îşi dădu seama pe urmă că omul acela era salvatorul lui.

Înălţimea era încadrată de veşmintele învoalte ale arborilor. Dincolo de arcul zvelt al unui podeţ, un cavaler în redingotă se înclina în faţa unei nobile doamne aşezată la picioarele unui arbore uriaş. Iar o caleaşcă gonea de-a

lungul pădurii, urmată de un cavaler cu pușca la umăr. Frunzele gălbui și spumoase ale copacilor pluteau într-o lumină nedeslușită ; cerul îndepărtat privea spre un pămînt nevăzut.

Căpitanul îi explică lui Dànroel cum se vînează pasărea-liră în pădurile australiene. E un mijloc asemănător cu acela folosit în Anglia pentru prinderea becaţelor. Iar noaptea, Dànroel visă pădurile australiene, rariștile cu ierburi înalte unde vînătorii se văd numai de la piept în sus, închise de bezna celor mai felurite specii de arbori ; eucalipţi care străpung cupola verde a celorlalţi copaci, umbrele palmierilor cu frunze ca ferigile, terminate în inflorescenţe acoperite cu mușchi...

Era cel mai frumos ţinut din lume.

A doua zi avu loc debarcarea. După-masă vremea se schimbase ; marea era agitată ; nava părăsită își clătina catargele pe cerul amenințător ; pe catargul cel mai înalt flutura într-una drapelul patriei-mamă. Plantatorul stătea în faţa casei ; și necuprinsul oceanului îi umplea ochii albaștri, vuietul valurilor care se spărgeau pe plaja pustie ajungea pînă la auzul lui încordat. Soţia mișca mereu hamacul pentru a legăna copilul.

Dànroel îl poftise pe căpitan pentru Paștele anului următor ; dar se scurse mult mai multă vreme înainte ca ei să se poată întîlni din nou. De cum se opri ploaia, Dànroel porni la drum. Servitorul mergea înainte cu un cal pe care erau încărcate bagajele ; plantatorul și soţia sa veneau în urmă pe un alt cal ; soţia ţinea copilul în braţe. Cîmpurile verzi, străjuite de întunecoase și neregulate garduri vii, emanau umezeala absorbită. Tropotul cailor suna înăbușit în pulberea uscată a drumului.

Mulţi ani după aceea, căpitanul se afla în garnizoană la Paramatta. Trecea trăsura unui plantator înstărit. Căpitanul, zărindu-l în ea pe Dànroel, salută cu o fluturare de braţ pe gazda sa de odinioară.

În anii aceia căpitanul a călătorit mult, în interiorul ţinutului și prin insule. A asistat la semnarea unei înţelegeri între albi și sălbatici pe pămînturile papuașilor. Camarazii săi purtau bicornul napoleonian pe cap, tunici albastre și pantaloni roșii. Lăncile și puștile fură legate laolaltă și

sălbaticii dănţuiră toată noaptea în cinstea gentilomilor albi aşezaţi lîngă flacăra unui trepied.

Căpitanul a umblat şi prin ţinuturile Cogàrilor, un neam de sălbatici sîngeroşi, dintre care mulţi se hrăneau cu carne de om ; şi a căzut prizonierul lor. Compatrioţii săi au fost sfîrtecaţi de cîini iar el, legat de un par, a fost silit să privească nelegiuitul spectacol. Între sălbatici s-a produs o încăierare şi doi din ei, aflaţi în mijlocul pîlcului, s-au izbit de moarte cu măciucile ; sîngele curgea stropind pămîntul şi trupurile oamenilor.

În toiul nopţii căpitanul a izbutit să se dezlege şi s-o ia la fugă. A ajuns cu o pirogă în insula Norfolk, după ce navigase şaptesprezece zile şi tot atîtea nopţi. După aceea a umblat prin toate acele arhipelaguri.

În insulele Caroline a văzut doi indigeni, un bărbat şi o femeie, ţopăind pe jumătate goi în faţa colibei lor. A mai văzut în insula Guam marea ascunzătoare a focii. Pe aceeaşi insulă a avut prilejul să asiste la o ceremonie funerară a indigenilor. Sălbaticii aşezaseră trupul răposatului pe un rug de lemne. În timp ce flăcările învăluiau cadavrul, căpitanul, nemişcat într-un grup de compatrioţi, se gîndea la norocul pe care-l avusese în viaţă prietenul său Dànroel.

Chiar în anul acela s-a întors în patrie, după ce lipsise timp îndelungat.

Înserase. Bătrînul căpitan vedea sclipind, răsfrînte în geamurile odăiţei lui, amintirile nopţilor din pădurile Australiei. Şi se ruga în gînd pentru oamenii pe care îi cunoscuse, mai ales pentru Dànroel.

casa de țară

Lumina mîngîia discretă așternutul ; alb, scrobit, bine întins ; în patul acela se născuse, în 1769, Augusto Federico, ultimul vlăstar al neamului Gregory.

Viața se scurgea liniștită în bătrîna casă de țară. Asfințea. În bucătărie o femeie ințețea focul ; era seducătoarea ibovnică a guardului financiar (poreclit, din dispreț, guardul timbrelor poștale). Se ivi o altă femeie ; și rămase nemișcată în prag, zărind în bezna odăii roșul aprins al jăratecului.

Era noapte... în încăperea din turn trei femei consultau cu ochii larg deschiși un oracol ; așteptau să fiarbă apa din ceaun ca să privească pe fereastră și să vadă, sub clarul de lună, în picioare la mijlocul rariștei, cu capul descoperit, pe acela sau pe aceea care-l deochiase pe micul Augusto Federico, bolnav de pojar. Erau doamna Gregory, mama copilului, sora ei, Luisa, și cumnata, Cleofe.

Gregory plecase din insulă la șaptesprezece ani. Era căpitan cînd făcuse cunoștință cu surorile Baciocchi în casa lor din Italia.

Căpitanul și Becky stăteau nemișcați în odaie ; sora mai mică, Elisa, cînta la pian. Gavota alterna pauzele cu grupuri de sunete lente, languroase ; limpezi șiraguri. Căpitanul privea chipul Elisei în delicata lumină a dupăamiezii tîrzii.

„Nemișcată în goana ei, pădurea de pini era adunată sub străveziul înalt al cerului. Tufișurile sălbatice se întindeau cît vedeai cu ochii în blînda lumină a serii, sub privirea senină a munților."

— Cîntați minunat, spuse Gregory fără urmă de galanterie.

— Mulțumesc, căpitane, răspunse Elisa roșind.

Rămase singure, cele două surori cinară la lumina pîlpîitoare a sfeșnicului ; umbre pluteau mereu peste obrajii lor aprinși.

Cinci ani n-au avut nici o știre despre căpitan. Nu ieșeau niciodată din casă și nici n-au mai primit alte vizite.

În calmele după-amiezi, surorile vedeau de la fereastră întinderea pestriță a cîmpiilor : bărbații muncind încordat, femeile încovoiate la adunatul spicelor, pajiștile pe care bivoli se mișcau domol, și siluetele mărunte ale ciobănașilor ; o petrecere cîmpenească, cu dansatorii la mijloc și într-o parte lăutarii, și alte mici siluete de oameni care se ospătau. Prin văzduhul străbătut de răcoarea înserării se auzeau deslușit chemările, clinchetul zurgălăilor, cîntecele, glasurile.

Elisa încetase să mai cînte. Încrucișă brațele pe pian ; muzica zăbovea în odaie, și tot mai vie și mistuitoare era amintirea acelei după-amiezi. Seara, înainte de a adormi, se închina, rugîndu-l pe Dumnezeu să-l ocrotească în bătălii.

După cinci ani, un ofițer se opri în pragul casei. Era o după-amiază de sărbătoare. În aer suia topindu-se zvonul plimbărilor. Ofițerul era Gregory ; iar de la fereastra salonului coborau în stradă, înăbușite de geamurile închise, neuitatele sunete ale unei gavote.

Așa s-a căsătorit căpitanul Gregory cu Elisa Baciocchi. Plecase din insulă la șaptesprezece ani ; cînd s-a întors acolo avea mai mult de treizeci.

Îl găsi pe guardul financiar bătrîn și neputincios : nu se mai urnea din odaia pe care o împărțea cu un necunoscut, și abia dacă mînca o supă într-o zi.

— Mă recunoști ? îl întrebă Gregory.

— Da, răspunse bătrînul. Sigur că te recunosc. Te-ai întors, fiule.

Vocea în aparență calmă i se stinse în gîtlej ; și plecă privirea ca să-și ascundă lacrimile.

— Nu mă vait de nimic, bîigui bătrînul. Aș vrea doar ca omul acela să-mi arate puțin respect. E o nemernicie, nu crezi, Gregory ? Dar să știi, Gregory, n-o face într-adins.

Apoi își amintiră de vremurile de demult ; între timp „omul acela“, nenorocitul care locuia cu bătrînul, se întoarse beat, înjurînd de mama focului, apoi se prăbuși după paravan, gemînd și sforăind. Era un tinerel dichisit, cu o redingotă pe talie, o jiletcă în pătrățele, o cămașă de mătase și o cravată țipătoare ; purta favoriți negri tăiați drept ; un pierde-vară, jucător de cărți și fustangiu.

Vremuri de demult... primele și uimitoarele victorii ale palidului generălaș corsican ; marile bătălii ale Imperiului ; stînca bătută de valuri în singurătatea Oceanului. Dar spre alte amintiri aluneca în ascuns inima sa ; spre alte amintiri, tainice și de nerostit.

Și Gregory plecă lăsînd pe masă două monede de aur. După o lună guardul se stinse și fu îngropat în cimitirul din Ajaccio.

La urmă de tot, Gregory căută casa natală. O zări printre arbori și iuți pasul. Zadarnic. Nimeni nu-l aștepta ; pașii răsunară pe scara pustie, pe coridor ușile ferecate îl priveau fără să le deschidă vreo mînă dragă și nu se mai iveau chipurile dragi de odinioară. Iar Gregory, devenit dintr-o dată bătrîn, apucă din nou calea exilului și nu se mai întoarse niciodată în insula natală.

Întoarcerea marinarilor

Pe drum Dànroel întîlnea marinari care mergeau în interiorul țării spre Fonti Alice, Monti Flinders sau Bathurst... Se alătură unui grup și nu-i veni greu să țină pasul cu ei, pentru că marinarii nu sînt prea rezistenți cînd trebuie să meargă pe jos.

Pășeau în șir pe un dig, bucurîndu-se de foșnirea răcoroasă a eucalipților în după-amiaza fierbinte de vară. Merseră o bucată pe urmele acelor arbori în cîmpia stearpă și singuratică pînă dădură de un drum străjuit de două dreptunghiuri de vegetație ; acolo era satul unuia dintre marinari. Pe drum se afla o casă și la fereastră o femeie. Treceau marinarii. Umbrele se alungeau iar cei rămași au cinat și au dormit în una din multele păduri australiene.

Într-o după amiază satul prin care treceau li se păru cunoscut. Unul recunoștea un munte, altul un șanț sau o șosea și inima lor tresălta de bucurie și cînta : Sîntem în permisie ! Sîntem în permisie !

Biserica din Paramatta se ivi în verdele pajiștei cu brîul ei de ziduri albe. Soarele bătea într-acolo cu domoala lui lumină statornică. Dànroel ajunsese la țintă. Îi părăsi pe marinari și se amestecă printre oamenii satului său.

„Impresia mea? E frumos, simpatic, foarte degajat cu femeile; un bărbat fatal, sau cam așa ceva. După mine, poartă mustăți prea subțiri; dar Simona zice că așa-i moda.

Azi dimineață a avut loc botezul lui Marcel. Eu am fost nașă și m-am simțit tulburată; mă gîndeam la o altă ceremonie, în aceeași capelă, în urmă cu cinci ani...

Căldură prea mare nu e. Dimineața, pe aleile din spatele casei, e foarte plăcut. Soarele incendiază frunzișul umbrarelor cu flăcările lui limpezi; eu lucrez sau citesc, Simona și Piero preferă să se plimbe."

„1919. Cei pe care-i iubeam au pierit; Piero, Simona și Marcelino, finul meu. Sînt singură în toată Franța, adică singură în toată lumea... Iartă-mă că-ți spun asta, soră dragă."

Pete mari de igrasie urcă dinspre temelia casei, pe fațada albă. Storurile sînt trase.

Casa ascultă; privește, spune, știe.

studenţi

Stăteam în picioare pe platforma din faţă a tramvaiului, lîngă un tînăr ceva mai în vîrstă decît mine ; de statură mijlocie, cu o mustăcioară blondă, pieptănătură îngrijită, cu ceva din trăsnelile studenţilor de altădată ; era tipul de student care se întîlneşte din ce în ce mai rar. Felul lui de viaţă mă interesa şi l-am urmărit cu privirea pe cînd cobora, apucînd-o înspre poarta Policlinicii.

Eu am coborît la Universitate. În după-amiaza înnourată, bulevardele erau pustii ; clădirile aveau ceva uscat şi lipsit de viaţă, dincolo de chiparoşii cimitirului şuiera un tren ; şi mi se păru că prind zgomotul lung, stăruitor, depărtat ; între timp, peste acoperişul Policlinicii se ridica un fum negru ţîşnit din măruntaiele pavilioanelor în care medicii îngrijeau bărbaţi şi femei suferinde. Înălţîndu-se din bucătării, din spălătorii şi din laboratoare, fumul negru acoperea norii întunecaţi.

Şi văzui, întorcîndu-mă pe jos pe aleia cu copaci, înşiruirea acelor pavilioane, înconjurate de grădiniţe, comunicînd între ele prin coridoare suspendate, iar pe ele, scrise cu litere mari, nume italieneşti şi străine. Am trecut prin faţa cîtorva porţi gîndindu-mă într-una la viaţa studenţilor în medicină ; o viaţă de muncă, în care ţigările şi dragostea ocupă puţinul timp liber. Oare nu se cuprind toate acestea în simplul titlu *Elena, studentă la chimie ?*

Închipuiţi-vi-i pe Fritz, ca să spun un nume, şi pe Elena, studentă la chimie. Închipuiţi-vă plimbarea lor cu barca, într-o după-amiază de duminică. Închipuiţi-vi-i întinşi pe iarbă lîngă apa ce curge, Fritz cu mînecile suflecate, iar trupul tînăr al Elenei sub sărutarea lui... vai, Elena, ai să rămîi însărcinată !

Franceschino

Franceschino e din contingentul Şapte. Prin anii '23, '24, '25 şi '26, umblă prin localuri şi se dă în vînt după meciurile Paolino—Spalla, Frattini—Bosisio şi Dempsey — Tunney. El însuşi face parte din prima echipă a Cecinei. Despre el se spune : are înclinaţia de-a face pe boierul, dar din nefericire nu e, nu i-a plăcut învăţătura, a pierdut trei slujbe în două luni, nu-i stă capul decît la fotbal, a compromis o biată fată, ce-o să se facă după ce părinţii lui nu vor mai fi ?

În '29 izbucneşte criza ; nenorocire mare. Pînă la urmă Franceschino îşi găseşte o slujbă la Livorno. La douăzeci şi şapte de ani se însoară cu o fată din Livorno.

La treizeci de ani e fiziceşte şters, mai degrabă scund, cu un început de chelie şi dinţii îngălbeniţi din pricina abuzului de tutun. S-a oprit în faţa unui magazin de cămăşi şi se uită în vitrină. Întorcîndu-se ca să-şi continue drumul, cineva se ciocneşte de el şi-i cere scuze. Franceschino dă din cap zîmbind vag.

La colţul străzii se opreşte să stea de vorbă cu un băieţandru.

— Şi la fotbal ? îl întreabă acesta din urmă.

— La fotbal..., răspunde Franceschino, sînt ani de cînd n-am mai atins o minge.

— De ce ?

Franceschino dă iarăşi din cap zîmbind. Ridică mîna pe care se vede verigheta şi trage un fum. Pleacă mai departe, fără grabă, spre slujbă.

Salută un tinerel care vine în jos. Spinarea sa puţin încovoiată se îndepărtează ; aruncă mucul de ţigară şi dispare după o poartă.

Giorgio Gromo

Giorgio Gromo stătea rezemat de parapetul terasei fără să se teamă de gol. Purta un pulover cu mîneci lungi, un pantalon sport care lăsa dezgolită pulpa piciorului și ciorapii rulați. Pe obrazul de șaisprezece ani nu se zărea nici umbră de tuleie. Avea părul blond pieptănat pe spate, destul de lung și ondulat.

Era ora două după-amiază ; cerul părea limpede ; numai deasupra terasei casei de peste drum se îndesaseră nori leneși de zăpadă. Iar norii de zăpadă ascundeau icicolo crestele marelui cerc alpin.

Ușa terasei se deschise violent desprinzînd o bucățică de tencuială care se sfărîmă în cădere pe dalele pardoselii.

— Ai întîrziat mult, zise Giorgio luînd mănușile enorme din mîna prietenului.

Începură să boxeze într-un ring mărginit de două șiruri de rufe întinse, de balustradă și de peretele în care se afla ușa de la terasă.

Mai tîrziu Giorgio îi arătă prietenului bicicleta prinsă de un piron într-o cămăruță de la etajul doi. Zise :

— Cred că n-o mai scot din cui. Tata mi-a promis o moto.

— O motoretă...

— Nu, o motocicletă. Poate chiar marca Benelli.

Tăcură.

— Și acela ? întrebă prietenul arătînd spre un aeroplan în miniatură.

— E un model inventat de mine, răspunse Giorgio zîmbind misterios. În timp ce boxa i se zbîrlise părul și acum îi cădea pe frunte de o parte și de alta. După ce hotărîră ce să facă, intră în baie, își suflecă mînecile și se spălă pe obraz lăsînd apa să curgă cu zgomot.

la pol

Mi se părea că umblu dincolo de un sat alcătuit din cîteva barăci de lemn, pe țărmul unei întunecate și tăcute întinderi de apă. „Iată-mă aici — mă gîndeam — mă aflu, și habar n-am cum, în unul dintre ținuturile cele mai nordice din lume. Curînd va veni iarna, termometrul va arăta 50, 60 de grade sub zero. Totul va îngheța : munți de gheață se vor ciocni de țărm. Vor bîntui cele mai cumplite viscole. Voi putea oare să rezist ? Voi avea destulă hrană, ulei, lemne, blănuri ?" Priveam, dincolo de brațul de mare, munții albi care, din fericire, erau mărunți la orizont : altminteri m-ar fi îngrozit. „Deocamdată frigul îl suport bine — mai gîndeam eu — iar dacă va veni treptat, poate că am să mă și obișnuiesc". Și tot gîndind și mergînd, am ajuns la o baracă. Am intrat și am zărit îndată cîteva ființe care-mi sînt dragi, adunate într-o cameră mare și frumos mobilată. Petrecerea tocmai începea : mai întîi prînzul și pe urmă balul. Privind pe fereastră am văzut înotînd în larg delfini sau balene...

jurnal de la țară

Încă un septembrie pe care-l petrec la țară. Acum cîțiva ani, în luna asta mă îmbolnăvisem de amigdalită într-un mod neobișnuit de grav. Gargara de mentă se asociază în amintire cu romanele polițiste pe care le citeam în timpul îndelungatei convalescențe, și cu un trenci alb pe care l-am îmbrăcat de îndată ce am fost în stare să ies din casă : un trenci ponosit, cu revere enorme, cu copci și cerculețe, dar mie îmi plăcea fiindcă în aerul proaspăt dintre două furtuni, pe drumul singuratic de țară, mă făcea să mă simt ca unul din eroii aceia din poveștile polițiste...

La toate astea mă gîndesc acum, sub stele. Astă noapte m-a deșteptat răpăitul puternic al ploii. Am gustat bucuria primei furtuni, cea care se stîrnește la cumpăna dintre vară și toamnă. M-am gîndit îndelung la cîmpia sub ploaie, auzeam cum curge apa în jgheaburi și cum se revarsă în puț. Într-un tîrziu am adormit din nou și am visat îndelung, legănat de furtună.

Iar azi-dimineață am salutat cîmpia muiată de ploaie în timp ce pe vaste întinderi cerul devenea albastru. Spre amiază cerul s-a acoperit din nou ; iar către seară s-a înseninat iarăși. Schimbările astea vor mai dura cîteva zile. Din cînd în cînd, o furtună. Poate că grindina va ciocăni mînioasă în fereastră iar părinții se vor gîndi îngrijorați la soarta strugurilor și a măslinilor ; dar eu mă voi instala și mai comod în fotoliu, gustînd dinainte plăcerea de a bea ceai cu biscuiți și de a juca o partidă de cărți în familie.

E noapte. O imensă lună roșie abia s-a înălțat pe zare. Luminează pădurile care au văzut isprăvile ultimilor briganzi pe vremea cînd eu eram copil. Îmi aduc bine aminte : auzeam vorbindu-se despre ei și le țineam partea. Căutam adesea să-mi închipui cît este de întins hățișul în care se adăposteau. Locul anume unde se aflau era în inima desișului : din toate părțile kilometri și kilometri îi fereau de paznici. Desișul ideal era aproape rotund, putînd avea în preajmă desișuri mai mici sau poteci prin care să comunice cu alte păduri ; briganzii se aventurau pe acolo dar numai din plăcerea de a se simți iarăși în siguranță la întoarcerea

în desișul central. Acesta nu trebuia să aibă rariști, șanțuri sau alte întreruperi, ci să fie peste tot cît se poate de stufos. În tren, priveam de la fereastră desișurile Maremmei, care se așterneau unul după altul sub ochii mei, și-mi făceam socoteala care din ele ar fi mai potrivit ca ascunziș de briganzi. Mai potrivit însemna firește mai întins și mai stufos. Îmi plăceau mai mult desișurile joase decît cele înalte ; joase, dar în stare să ascundă totuși un om. Uneori zăream cîte unul care mi se părea potrivit. Acolo, în mijlocul lui, aflați în siguranță și fericiți, trebuie că stăteau briganzii. Dar toate aceste gînduri îmi încolțeau în minte ziua, pentru că noaptea mi-era teamă și nu m-aș fi aventurat într-o pădure pentru nimic în lume.

Cu totul alte gînduri îmi trec prin cap în noaptea asta. Nu dau frîu liber fanteziei și nici nu mă tem de întuneric. Așezat pe zidul scund din fața casei, îmi ațintesc privirea la lună, sucesc și învîrtesc problema pe toate fețele. De multă vreme așteptarea a luat sfîrșit... vreau să spun că am intrat în joc. Și nu știu încă despre ce joc e vorba.

Îmi închipui niște drumuri acolo departe, unde-i beznă. Drumuri care trec prin sate adormite, care continuă să treacă în vreme ce casele dorm. Îmi pare că obrazul mi-e înăsprit de vîrstă și că e vrednic de acele drumuri. Pentru că eu nu trebuie să rămîn aici. Aici, la țară, eu mă aflu doar în trecere ; m-am întors în vechea mea casă unde am petrecut odinioară atîtea ceasuri plăcute... m-am întors de unde ?

Și privesc cu încordare în întuneric, spre nevăzutele drumuri...

Emoționante sînt poveștile despre prietenia și solidaritatea dintre diferite animale, chiar mai mult decît acelea dintre animale și oameni. Cînd eram copil și trăiam la țară, mă interesau mult asemenea povești.

Aveam o slăbiciune pentru pisici ; însă fratele meu mai mare disprețuia pisicile, știut fiind că sînt egoiste și trădătoare, și ridica în slăvi proverbiala fidelitate a cîinelui. Aceste flecăreli mă scoteau cumplit din fire și-i purtam pică nu numai fratelui meu, ci și cîinelui. Cînd îmi trecea furia, mă împăcam cu cîinele, care e un animal de treabă și nu face caz de virtuțile ce i se atribuie ; dar poate deveni antipatic tot auzind atîtea laude la adresa lui.

Ţineam partea cîinilor în lupta lor împotriva hingherilor. Şi în orice împrejurare eram de partea cîinilor şi a pisicilor, împotriva oamenilor. Mi-ar fi plăcut ca atît cîinii, cît şi pisicile, să dea uitării tradiţionala ură care-i desparte pentru a se alia în lupta comună împotriva oamenilor. Ei bine, între pisicile mele şi cîine nu exista ură, ce e drept ; exista indiferenţă, dar mie şi de asta îmi părea rău. Aş fi vrut să-i văd, repet, uniţi în căutarea hranei, în apărarea comună împotriva răutăţii oamenilor. Mi se umpleau ochii de lacrimi şi mă topeam de duioşie, închipuindu-mi unul dintre motani (cel mai bătrîn, favoritul meu) şi cîinele dormind prieteneşte laolaltă în culcuşul de fîn, ducîndu-se împreună să adulmece şi să vîneze, şi împărţindu-şi pe urmă oasele, şoarecii şi orice altă pradă. Mi-i închipuiam mergînd împreună la plimbare, stînd la taifas şi făcîndu-şi laolaltă siesta la umbră. Colaborarea lor căpăta aspecte epice în lupta împotriva hingherilor. Cînd cîinele era hăituit, motanul era cel care salva situaţia, sărind în mijlocul încercuirii cu nişte salturi fenomenale, zgîriind la sînge, scoţînd ochii (la imaginarea unor asemenea atrocităţi ajungeam în momentele de ură împotriva hingherilor) ; drept care cîinele, profitînd de învălmăşeală, putea s-o ia la fugă (cu motanul în spinare în chip de călăreţ).

Pe acest motan bătrîn eu îl botezasem motanul suedezo-bavarez. La obîrşia acestei denumiri se aflau amintiri din istorie despre armate şi coaliţii. Dar motanul suedezo-bavarez şi cîinele cel de treabă se ignorau cu desăvîrşire.

Dacă la mine la ţară nu exista fraternitate între animale, exista în schimb fraternitate între copaci ; între un nuc şi un măslin. Născuţi deopotrivă, cine ştie cum, pe trunchiul putrezit al unui măslin bătrîn, crescuseră frumos laolaltă ; cînd s-au făcut mari, li s-au amestecat frunzişurile : cenuşiu-albastru cel al măslinului, verde-crud cel al nucului. Nucul era ceva mai înalt, măslinul, puţin mai scund.

Mă plimbam cu tata şi-i puneam mereu aceleaşi întrebări. Priveam amîndoi peisajul iar eu întrebam :

— Cum se cheamă sătuleţul acela de sus de pe creastă... unde se vede şirul de chiparoşi ?

— Castelfalfi, răspundea tata și nu știu dacă o făcea fiindcă era din fire răbdător sau fiindcă uitase că-i mai pusesem de o sută de ori aceeași întrebare.

După-masă veneau în vizită la noi unchi și mătuși. Tata, căruia nu-i prea plăcea pălăvrăgeala aceea la umbra stejarilor, îmi făcea repede un semn și, sub un pretext oarecare, o ștergeam amîndoi. Trecînd prin fața nucului și a măslinului, îi spuneam invariabil :

— E un lucru foarte curios, nu-i așa ?

— Curios, spunea tata.

— Și cum tocmai un nuc și un măslin ? N-o fi cumva vreun motiv anume...

— Păi, răspundea tata, nu prea sigur de ceea ce se pregătea să spună, poate pentru că și nucul, și măslinul dau amîndoi ulei...

Stăteam pe loc privind ciudata pereche ; iar eu întrebam :

— Dar cînd ai văzut că un nuc și un măslin au încolțit pe același trunchi, la ce te-ai gîndit ? Cum de n-ai tăiat unul din ei ?

La care, după cît îmi aduc aminte, tata dădea un răspuns care-l satisfăcea foarte :

— Ce mi-am zis : să-i lăsăm în voia lor. Cînd vor crește mai mari, am să văd pe care din ei se cade să-l salvez : nucul sau măslinul. Creșteau și erau amîndoi frumoși. Amînam din an în an hotărîrea de a sacrifica unul ; pînă cînd mi-am dat seama că de fapt pot trăi laolaltă. Așa încît, precum vezi, am făcut bine că nu m-am amestecat cînd erau mici. Ascultă-mă pe mine, cel mai bine e să lași totul pe seama naturii.

Și după acest elogiu al naturii, ca materialist și pozitivist convins ce era, tata se întorcea la societatea care se răcorea lîngă casă. Iar mama ne întreba :

— Pe unde ați umblat atîta ? și se simțea în întrebarea ei o nuanță de reproș la adresa soțului care prea adeseori obișnuia să dispară.

— Nu se spune, răspundea tata ; îmi făcea cu ochiul și mă strîngea de mînă că aproape mă durea. Eu eram fericit de această complicitate.

Între timp ziua scădea. O mătușă de-a mea, femeie încă tînără, cobora în păduricea de castani împreună cu soră-

mea ca să caute ferigi și ciclame. La întoarcere aveau flori împletite în păr, iar apariția lor era întîmpinată veșnic cu lungi exclamații.

Eu mă plictiseam repede în tovărășia celor mari. Hoinărind din nou pe cîmp fără nici o țintă, mă pomeneam iarăși în fața nucului și a măslinului. Ceea ce pentru tata alcătuia o simplă curiozitate ori un semn de înțelepciune din partea Naturii-Mame, era pentru mine un spectacol fascinant... Spre deosebire de animale, copacii își petrec viața într-un singur loc. Viața unui arbore este pur contemplativă. Viața animalelor e făcută din distracții, din uimiri, din experiențe zadarnice.

Cînd eram mic „păzeam" și eu strugurii laolaltă cu copiii țăranilor. Soarele de septembrie ne încălzea îndeajuns, fără să ne amețească însă ca acela de august cînd, dintr-o pornire perversă, ne tăvăleam în praf.

Cum se isprăvea prînzul, ieșeam în drum și aveam îngăduința să lipsesc pînă seara, pentru că gustarea de după-masă ne-o luam cu noi ; aveam noi grijă după aceea s-o „perfecționăm", adăugîndu-i boabe de struguri stoarse și amestecate cu mure și nuci în niște străchinuțe ieftine, cumpărate la tîrg. Aveam în fața noastră patru ore bune : patru ore de joacă, în care puteam face tot ce ne tăia capul ! Doamne, ce fericire ! Pe urmă, se întîmpla să nu știm ce să facem sau, după ce începeam cîte un joc, bunăoară, „nuculețul", să ne plictisim repede, să mîncăm nucile și să-l dăm uitării. Dar a avea atîta timp liber în fața noastră, asta chiar că era ceva grozav.

În anii aceia începusem un roman : un băiat, după ce-și luase cu bine examenele, era răsplătit de taică-su cu șapte ani de vilegiatură ; romanul urma tocmai să povestească aventurile acelui băiat în timpul vilegiaturii. Pusesem pe hîrtie cifra asta, șapte ani, ca să am un lung răstimp în față, în fața fanteziei mele. N-apucasem să istorisesc nici măcar prima aventură cînd începutul romanului căzu în mîinile fraților mei, care mă luară peste picior :

— Dacă băiatul acela, spuneau ei, pentru fiecare an de școală, capătă ca răsplată șapte ani de vacanță, asta în-

seamnă că petrece un an la școală și șapte în vacanță ; la ce vîrstă isprăvește cu învățătura ?

Făceau socoteala, ieșeau o sută douăzeci sau o sută cincizeci de ani, și tot chicoteau așa pe socoteala mea.

Deși nici un hoț nu se strecurase vreodată în vie cînd împreună cu copiii țăranilor păzeam strugurii, nu încape îndoială că, într-o împrejurare, mi-aș fi exercitat cu mult zel îndatoririle de paznic, hotărît să fac tot ce se cuvine pentru ca nici o singură boabă să nu poată fi șterpelită. Curînd avea să vină culesul viei și apoi trasul vinului, iar eu ardeam de nerăbdare să văd dacă vom putea umple un număr cît mai mare de butoiașe și damigene. Via noastră se afla pe un deal pietros și calcinat, dădea vin puțin : trei butoiașe și șase damigene, patru butoiașe și două damigene, cam astea erau cifrele. De multe ori, culegînd un ciorchine ori ciugulind de ici de colo, mîna mi se oprea la gîndul că, săvîrșind asemenea faptă, vinul se va împuțina. „Dacă aș fi în locul tatii, mă gîndeam, n-aș îngădui nimănui să culeagă nici măcar un bob". Și tot așa cu castanele : mi se părea de neînchipuit că tata permite să fie scuturat înainte de vreme vreun castan sau să fie culese și puse la prăjit castanele căzute în zilele cu vînt.

— Ce lucru minunat, spunea tata pe un ton de-a dreptul epic, cel puțin la trasul vinului avem și o oală cu castane. Vin nou și castane noi ! Acelea care cad singure sînt cu siguranță și cele mai bune.

Dar peste zece zile pomii urmau să fie scuturați cu prăjina și toate castanele pe care le mîncam mai înainte erau sustrase grămezii cu coji țepoase din bătătură ! Mie puțin îmi păsa de castanele coapte (care, în treacăt fie zis, nici nu-mi prea plăceau, cum nu-mi plăcea nici vinul) ; îmi păsa de castanele crude, de coșurile cu fructul țepos care se goleau în bătătură.

De același sentiment eram mînat și cînd mă trimitea mama după ouă. Ca să adun niscai ouă trebuia să trec pe la mai mulți țărani. De cîte ori o porneam, mă gîndeam : „Ce-ar fi să pot aduce de astă dată treizeci de ouă, ba nu, mai mult, un număr nemaipomenit, optzeci sau o sută !" În treacăt fie zis, dacă aș fi izbutit cu adevărat să aduc acasă o sută de ouă, mama s-ar fi apucat cu mîinile de cap, pentru că n-ar fi știut ce să facă cu ele. O dată s-a în-

tîmplat să bat toate recordurile : am adus douăzeci. Sau, mai bine zis, mă întorceam cu douăzeci de ouă în coş, fericit ca un motan ; şi s-a nimerit să mă întîlnesc pe drum cu o familie de la oraş care se înapoia dintr-o excursie la ţară ; iar tatăl mă opri întrebîndu-mă dacă nu-i vînd două ouă. I-am răspuns că nu, la care dînsul : — E pentru ăşti doi copii, stărui el, uite la ei, săracii, ce palizi sînt ! Un ou i-ar înviora. — Dar eu, băţos nevoie mare —. Cum aşa ? spunea el uimit, cît ai dat pe ele ? Îţi plătesc dublu, nu contează, uită-te numai la bieţii copii ! Abia se ţin pe picioare.

Pînă la urmă mi le-a luat, aş putea spune, cu forţa. Sparse cîte o bucăţică de coajă, după care cei doi copii băură fiecare cîte un ou. Pe lîngă ciuda de a aduce acasă cu două ouă mai puţin, simţeam un fel de silă uitîndu-mă la ei, pentru că mie, cei de acasă, nu mi-ar fi dat niciodată să beau un ou crud ; mi s-ar fi părut că înghit o broască.

În anii aceia am început să scriu un roman care se petrecea prin Evul Mediu ; acţiunea se desfăşura în ţinutul meu, ba chiar mă gîndeam că dacă aş fi izbutit să descriu cît mai fidel, cu o desăvîrşită scrupulozitate, fiece potecă şi fiece margine de pădure, aş realiza fără doar şi poate o carte mare. Mi se năzărise să scriu acest roman într-o zi cînd treceam printr-un desiş umed şi foarte stufos ; acolo, în inima lui, avea să trăiască eroul meu, la adăpost de orice surprize... şi asta-i tot ce ştiam. Pînă într-o zi cînd i-am ascultat povestind pe fraţii mei ; vorbeau despre o petrecere şi despre cineva care se ghiftuia cu nemiluita :

— Ăla, spunea unul din fraţii mei, păi ăla-i în stare să bage şi o sticlă în buzunar.

Izbucniră în rîs, dar mie povestea asta nu mi se păru nicidecum de rîs şi am început să-mi scriu romanul ; un oarecare se duce la o petrecere şi acolo nu numai că mănîncă şi bea, dar îşi şi umple pe ascuns buzunarele cu prăjituri, felii de tort etc. Personajul locuia cu un prieten ; aveau o odăiţă atît de mică încît abia puteau să stea întinşi ; acolo trăiau fericiţi, la adăpost de intemperii şi nu făceau altceva decît să mănînce cînd aveau ce. Închipuiţi-vă ce bucurie pe prietenul lui cînd îl vede întorcîndu-se acasă cu atîtea bunătăţi.

A mai fost și alt roman neterminat care a căzut în mîna fraților mei. Ideea îmi venise văzînd coperta cărții lui Kipling, *Lumina care s-a stins*; intenționam să fie un roman psihologic, adică în întregime închinat zugrăvirii caracterelor, studierii unor tipuri.

— Tipurile acestea... ce autentice sînt! spunea sora mea, ținînd în mînă cîteva volume din colecția Nelson, cărți nesfîrșite cu un miros înțepător. Protagonistul romanului meu era un arab; dar cum pe vremea aceea numele care-mi plăcea cel mai mult era Larsen, nume găsit într-un celebru roman de Jack London, l-am botezat Larsen și pe arabul meu. Iar frații mei, auzind că un arab purta un nume norvegian, s-au pus iarăși pe rîs și și-au bătut joc de mine.

ornitologie

Într-o carte e foarte importantă ordinea în care se succed paginile, capitolele, ilustraţiile, ba chiar, cînd eram mic, mi se părea că numai această ordine are însemnătate. Am regăsit un caiet cu *Istoria Papilor*, scrisă de mine pe cînd aveam cam doisprezece ani, cred, dar n-am putut stabili dacă lucrarea are vreo valoare, fiind scrisă cu totul neciteţ (excepţie făcînd titlurile capitolelor însemnate cu litere mari, copiate în tuş). Cititorul ar putea gîndi că scrisul e neciteţ datorită cernelii decolorate sau hîrtiei uzate ; în orice caz, acţiunii corozive a timpului. Şi totuşi nu ; eu însumi, cînd am scris *Istoria Papilor*, am vrut într-adins s-o fac neciteaţă. În acest scop am întrebuinţat o cerneală cît se poate de apoasă şi am schimbat mereu peniţele (le aruncam după fiecare pagină scrisă). Şi de ce acest fel de a proceda, care poate apărea absurd ? Tocmai pentru că nu mă interesa decît o anumită succesiune a paginilor, a capitolelor şi a ilustraţiilor, şi nicidecum ceea ce scriam ; şi socoteam că un scris extrem de subţire şi apos, o urmă abia perceptibilă dar nu descifrabilă, conferă frumuseţe veşmîntului „tipografic" al operei.

Una din puţinele cărţi după care mă dădeam în vînt de mic copil (adică una din puţinele cărţi pe care avusesem norocul să le am) era o veche *Ornitologie* a lui Figuier ; un pachet voluminos de hîrtie învechită, cu ilustraţii în alb şi negru aproape la fiece pagină. Materia era împărţită în şase părţi, după clasificarea păsărilor făcută de Cuvier ; Palmipede, Picioroange, Galinacee, Zburătoare, Căţărătoare, Răpitoare.

Pozele aveau pentru mine o importanţă mai mare sau mai mică, după cum era vorba de vietăţi obişnuite sau de vînătoare. În general, păsările erau reprezentate perechi, într-un cadru mai mult sau mai puţin bogat în ierburi, crengi, mărăcini ; adeseori, aveau ca fundal un peisaj în toată regula, care dădea aripi fanteziei mele, deschizîndu-i minunata perspectivă a unor explorări tulburătoare. Dar vînătorile care ocupau cîte o pagină întreagă, acelea chiar

că aveau o valoare fără seamăn. Tata vorbea deseori despre păsări sub aspect gastronomic și spunea că becața, prepelița, sitarul, potîrnichea și fazanul sînt, în ordinea indicată de el, cele mai gustoase. Din pricina acestei aprecieri a tatii, și poate și pentru că fratele meu, vînător, n-a izbutit niciodată să aducă vreuna din aceste păsări, ci numai sturzi, mierle, ciocîrlii (jalnice mărunțișuri), respectivele vînători se bucurau de toată prețuirea mea.

Ornitologia lui Figuier se împărțea în ochii mei în două părți distincte : Prima, alcătuită din primele trei specii și care-mi părea însorită ca o dimineață senină, cuprindea în ea, în paginile ei, în ilustrațiile ei, inepuizabile rezerve de fericire. Începea cu Palmipedele, împărțite în diferite familii : Pinguinii, cu singurătățile înghețate, Pescărușii, cu întinderile fără de hotar ale oceanului, și la urmă Rațele ; și tocmai o dată cu Rațele apăreau primele vînători ; nu prea interesante totuși deoarece nu se vedeau decît vreo trei sau patru zburătăcind deasupra bălților și nici urmă de vînător sau de cîine, ci doar vreo bărcuță sau vreo colină cu înfățișare suspectă. Picioroangele cuprindeau păsările cu picioare lungi, adesea exotice, ca de pildă Flamingo, Struții, Lopătarii și Cocorii ; dar iată cea dintîi dintre vînătorile „clasice" ; *Vînătoarea de becate în pădurile „cedui"* [1] (înțelesul acestui ultim cuvînt nu-mi era cunoscut). Două becațe zburau jos de tot peste tufișuri, dar una și fusese luată la ochi fără nici o scăpare de către unul din vînători, pe cînd celălalt, aflat ceva mai departe, ținea pușca gata pregătită iar cîinele se uita și el înspre becațe, așteptînd să se tragă.

La Galinacee erau cele mai frumoase vînători : *Vînătoare de fazani* (pîndiți de cîine, doi fazani abia se înălțaseră dintre hățișuri, astfel că nu intraseră încă în raza vînătorului ; între timp înainta liniștit un băiat înarmat cu un băț) ; *Vînătoare de potîrnichi* (un brac cu păr des și zbîrlit se vedea în prim plan printre hățișuri, stîrnind nu mai puțin de cinci potîrnichi ; dintre ierburile înalte abia dacă se zărea capul vînătorului. Cu adevărat frumoși erau ochii lui aprinși, semn că observase zborul potîrnichilor. Iar eu îmi storceam creierii ca să-mi închipui în care dintre cele cinci va trage).

---

[1] Care se taie periodic.

A doua parte a cărţii mi se înfăţişa cufundată în umbra după-amiezii şi îmi dădea un simţămînt de tristeţe şi de monotonie ; devenea de-a dreptul întunecată şi dramatică la specia din urmă, Răpitoarele, reprezentate în cuiburile lor dintre stînci, cu ciocurile coroiate, privirea semeaţă, strîngînd în gheare iepuri, berbeci etc. Şi se istoriseau acolo întîmplări cu copii răpiţi de acvile, şi mai era şi o ilustraţie cu un muntean coborît cu frînghia pînă la cuibul vulturului. Atacat de pasărea de pradă, cu braţul prins în gheara ei, aflat în imposibilitate de a se folosi de cuţit, vajnicul tînăr era aproape suspendat în gol, cu un singur picior proptit în pintenul stîncii.

Zburătoarele şi Căţărătoarele cuprindeau un număr de păsări ce se deosebeau prea puţin între ele din punctul de vedere al vînătorii ; erau multe desene cu cuiburi (mă interesa să aflu dacă acolo înăuntru păsările sînt ferite de intemperii). Şi o ultimă vînătoare : *Vînătoare de pasăre-liră în Australia*. Caracteristica acestei ilustraţii era lipsa totală a cerului ; în prim plan se vedeau zburînd două păsări-liră şi doi vînători răsărind din iarba deasă şi înaltă ; ceva mai în fund erau nişte plante foarte înalte, de o formă ciudată, specii de palmieri, eucalipţi, ferigi uriaşe care, din ce în ce mai negre, păreau să formeze treptat un fel de zid ; şi nici o urmă de cer... O altă ilustraţie, nu de vînătoare, însă caracteristică, era *Societatea vrăbiilor republicane*. Se vedeau nişte vrăbii în jurul unei clădiri şi sumedenie de stoluri tot de vrăbii ceva mai departe, în jurul unor copaci. Eu priveam îndelung această ilustraţie, poate din pricina cuvîntului *„republican“* care dădea naştere unor ciudate asocieri ; iar acum, în amintire, această ilustraţie se confundă cu eucaliptul ticsit seara de vrăbii din grădina mea de odinioară.

soția negustorului

Tu o știi pe nevastă-mea, femeia aceea de treabă care nu supără pe nimeni ; e ca pisica din casă, mereu în urma mea, fără să scoată o vorbă. Ori de cîte ori mă pregăteam de drum, în zăpăceala care domnește totdeauna într-o asemenea împrejurare ; pe cînd căutam un lucru aici și altul dincolo, și-mi storceam creierii să nu fi uitat ceva : iat-o în fața mea ca o pisicuță ridicată pe lăbuțele dinapoi ; mă privea cu ochii înlăcrimați și părea să-mi spună : „Dar aruncă-mi măcar o privire, nu vezi cît sufăr că pleci !“ Ei, suferea, se vedea cît de colo ! Eu o mîngîiam în fugă și-i spuneam :

„Hai, fii cuminte, că-i pentru scurtă vreme“, și în clipa următoare nu mă mai gîndeam decît la pregătirile de plecare.

La fel, adică vreau să spun tocmai de-a-ndoaselea, se petreceau lucrurile la întoarcerea mea. Și atunci, în vreme ce eu eram ocupat să controlez marfa, să plătesc hamalii, să-i pun pe roate pe servitori, mă pomeneam cu ea în fața mea, cu ochii numai zîmbet : „Iată-mă — părea să-mi spună (dar nu rostea nici un cuvînt), și cît sînt de fericită să te revăd, Pietrino, dragul meu !“ Asta e, Simone, pe-atunci viața era frumoasă și soția mea se gudura ca un cățeluș. Eu n-o prea băgam în seamă pentru că, știi tu, așa sîntem noi negustorii, numai la treburi ne stă capul ; dar, în cele din urmă, o luam în seamă, și cît de mult ținea atunci la Pietrino al ei ! Trebuia s-o vezi cînd mă întorceam de la drum ; iradia fericire prin toți porii.

A trecut vreme de atunci ! Pe scurt, prietene, deunăzi m-am înapoiat din obișnuita călătorie de afaceri ; și nu știu cum, mi-am amintit de vremea de odinioară ; am privit în jur dar n-am văzut-o. Atunci am strigat-o.

„Rosuccia !“ Și ea a venit numaidecît, ascultătoare. Am privit-o cu luare-aminte : „Tu ești bolnavă, Rosuccia !“ Ea a făcut semn că nu iar eu : „Ba da, ia uite ce rău arăți... Ești palidă, ai cearcăne la ochi.“ Ea clătina din cap și își mușca buzele. Atunci am înțeles totul : „Doamne, ce prost sînt — mi-am spus în sinea mea. Nu de boală e

vorba. Soţia mea dragă s-a ofilit, aşa este, nu mai are douăzeci de ani ! E veştejită, sigur că da, nu mai e tînără !“ I-am spus : „Rosuccia... îţi aduci aminte cînd mă întorceam de la drum altă dată... ce bucuroasă erai ? Stăteai în faţa mea numai zîmbet, aşteptînd să te privesc... ca un căţeluş care se gudură și... fă şi acum la fel Rosuccia ! De ce nu faci la fel ? De ce de astă dată nu ? Nu m-am întors oare ? N-o să fim împreună toată iarna ?“ Atunci a fugit să se ascundă în altă odaie. Iar eu m-am dus după ea pentru că nu m-ar fi răbdat inima s-o văd plîngînd. Şi ce sentiment de întristare, dragă prietene, mă cuprinde la această amintire a tinereţii ! Faţa ei zîmbitoare ! Toată sărbătoarea din fiinţa ei ! Cum aș vrea s-o văd iarăși ca altădată ! Să fie iar tînără, nu pentru mine, ci pentru ea ! Pisicuţa mea e bătrînă şi bolnavă ! Vai, ce tristeţe, ce tristeţe, Simone ! Cît de mult am dori să schimbăm viaţa fiinţelor pe care le iubim și cît ne mîhneşte să le vedem cum îmbătrînesc, cum se trec ! Ce comoară de bunătate ascundem în adîncul sufletului, oricît s-ar spune că nu-i aşa, și cum nu putem s-o dăruim în nici un chip ! Şi ce părţi triste are viaţa !

frumoasele vremuri s-au dus

Era o vilişoară izolată la marginea oraşului. Grădina era mărginită în faţă cu un zid, în părţi cu uluci iar în spate cu o reţea de sîrmă ; împrejmuire eterogenă, care dădea un aer de provizorat sau de părăginire, ca şi cum ar fi lipsit banii sau voinţa de a duce treaba la capăt. Şi de fapt chiar aşa trebuie să fi fost. Vila fusese construită la cîţiva ani după război. Pe-atunci oraşul creştea repede ; cartiere întregi apăreau ca prin farmec pe locuri unde nu fuseseră înainte decît livezi sau maidane. Criza a pus capăt brusc acestei febre a construcţiilor. Vila Taccini a rămas singură în mijlocul unei cîmpii, ca un pionier ai cărui tovarăşi n-au mai apucat să-l ajungă din urmă.

În anul izbucnirii crizei s-a stins şi tatăl lui Taccini, un afacerist care era pe cale să facă avere. Aşa încît fusese cu adevărat un an negru pentru familia Taccini, marcînd în timp o cotitură. O epocă din viaţă se sfîrşise şi acum începea o alta. Băiatul trebuise să-şi ia o slujbă. E drept că avea douăzeci şi cinci de ani bătuţi pe muche.

Mama şi fiul locuiau la primul etaj, care era de fapt un parter mai înalt. Deasupra lor locuia doamna Algardi, o văduvă fără copii, care dădea cu chirie două camere. Celor doi chiriaşi doamna Algardi le servea şi masa.

Taccini era înalt, zvelt, bine legat ; mai ales iarna, cînd purta paltonul cu guler de blană, arăta foarte chipeş. Avea trăsături regulate : un obraz serios şi demn, şi întotdeauna bine bărbierit. Doar favoriţii te izbeau, pentru că de cîţiva ani nu mai erau la modă. Provocau melancolie ; te făceau să-ţi fie drag Taccini.

Păşise pragul unei vîrste deosebit de prielnice ; aceea care, păstrînd încă prospeţimea tinereţii, se înveşmîntă cu farmecul experienţei. Pe deasupra Taccini avea şi maniere de gentilom ; „de majordom", corecta profesorul Vannicola, unul din cei doi chiriaşi de la etaj ; oricum, păcat că avea urechile cam clăpăuge.

Profesorul Vannicola nu-l prea înghiţea pe Taccini. Dispreţuia mentalitatea lui de contabil şi favoriţii săi de măcelar. Trebuia să vezi cum se bărbierea el în acea parte

a fetii : foarte sus, deasupra urechii ; și nu prea era frumoasă la privit bucățica aceea de piele albă. Părea s-o facă într-adins, ca să-l contrazică pe Taccini.

Dar, cu toată ciudățenia lui, Vannicola nu era om rău. În schimb celălalt chiriaș, un anume Lapi, îl trata pe Taccini cu o mojicie extrem de calculată.

Cu toate acestea Taccini socotea de datoria lui să urce aproape seară de seară la doamna Algardi. În primul rînd fiindcă vila era situată foarte departe ; făceai cinci minute pînă la capătul liniei ca să iei un tramvai sau un autobuz spre centru. Afară de asta, Taccini n-avea prieteni. Avea cîțiva cunoscuți, dar nici unul atît de apropiat încît să-și dea întîlnire cu el ca să petreacă o seară împreună. În sfîrșit, dacă Vannicola și Lapi se purtau urît sau, mai rău, îl ignorau cu totul, doamna Algardi era în schimb foarte atentă cu el. Bunăoară, se cînta la radio un vals (cum de-l lăsaseră domnii aceia să treacă ?) și dînsa :

— Taccini, ai vrea să dansezi un vals ?

— Cu dumneavoastră doamnă dansez și într-un picior. Ca-n vremurile bune, așa-i, doamnă ? Să tot fie vreo patruzeci de ani...

Numai unui „tip" de felul său îi era îngăduită o asemenea necuviință. Iar el știa să profite. Pe vremea asta, fiecare are clipa lui de glorie. Și dacă profesorului Vannicola îi era dat să oficieze tot restul serii, cînd se cînta un vals, trebuia să închidă pliscul.

Serile în casa Algardi se desfășurau cam așa ; Vannicola și Lapi vorbeau între ei, doamna tricota, iar Taccini, izolat într-un colț, își stăpînea cu greu căscatul. Cînd venea ora de mers la culcare, se retrăgea invariabil :

— Mă duc la *maison* a casei mele, și doamna avea invariabil bunătatea de a surîde.

Nici cu maică-sa Taccini nu schimba prea multe cuvinte. Mama îi pregătea o masă bună și se îngrijea să-și pună puloverul de lînă cînd se făcea frig. Cîteodată (chiar în grădină, cînd era de față și doamna Algardi), Taccini bombănea cîte ceva, dar mai mult ca să se afle în treabă, iar maică-sa : „O să-ți fie mai bine cînd ai să te însori !" Sau : „O să-ți facă mai pe plac nevasta". Atunci Taccini o îmbrățișa, spunînd că nu vrea să audă de însurătoare,

pentru că nici o nevastă n-ar fi în stare să ia locul unei mame ca dînsa.

Pe măsuța din salon se afla o veche revistă ilustrată. În fiece dimineață maică-sa o ștergea de praf și o punea la loc; poate că-și amintea să fi văzut ceva asemănător prin holurile hotelurilor sau în sălile de așteptare ale dentiștilor. Răsfoind-o, îți dădeai seama că favoriții lui Taccini n-aveau de ce să-i invidieze pe cei ai lui Jack Dempsey sau Rudolf Valentino. „Alte timpuri", spunea adesea Taccini într-un fel și melancolic, și glumeț. Poate că într-adevăr în alte timpuri, adică în alte medii, virtuțile sale de dansator, de mucalit și de scamator să fi avut succes; sau poate că spunea așa numai ca să zică ceva și tot zicînd într-una același lucru ajunsese să se convingă el însuși că dusese odinioară o viață strălucitoare.

Oricum, fapt este că din vremurile acelea mai rămăseseră doar favoriții. Odată era cît pe aci să se însoare, dar familia fetei renunțase la căsătorie în urma morții lui Taccini-tatăl, care provocă implicit deprecierea lui Taccini-fiul.

Într-o după-amiază de duminică n-avea ce face. Se pomeni pentru a treia oară cu revista în mînă; aproape că nu-și mai putea desprinde privirea de chipul unui tînăr care se rădea — reclama săpunului de bărbierit Palmolive; gura aceia zîmbitoare cu dinți sclipitori subjuga atenția. Așa se face că se hotărî să iasă. Își puse pălăria în fața oglinzii din vestibul; poate că numai pentru asta se hotărîse să iasă, ca să poarte pe stradă o palărie atît de îngrijit așezată pe cap. Tocmai deschidea portița cînd fu oprit de o necunoscută:

— Aici locuiește doamna Algardi?

Chiar în dimineața aceea Taccini aflase de plecarea lui Lapi. Era greu de găsit un om mai puțin ranchiunos: totuși știrea îi făcuse plăcere. Și băgați de seamă; dacă Lapi ar fi catadicsit măcar să-și ia rămas bun de la el, Taccini s-ar fi simțit adînc mișcat și i-ar fi păstrat cea mai frumoasă amintire.

Deoarece fata confirma că era noua chiriașă, Taccini se grăbi să se prezinte.

— Asta, spuse, asta, e *la maison* a casei mele.

Nu şovăi să se întoarcă de la plimbare cu un ceas înainte de cină, deşi în aşteptarea mesei puteai să mori de plictiseală. De astă dată, la plictiseala acestei aşteptări se adăuga o nouă şi neobişnuită nerăbdare : cum isprăvi de mîncat se repezi sus. Îi găsi încă la masă. Doamna Algardi începu să facă prezentările, dar Taccini o întrerupse :

— Noi am mai făcut cunoştinţă, ceea ce domnişoara confirmă cu un zîmbet.

— Păreţi cam abătută, doamnă, spuse profesorul Vannicola.

— Pisica a halit canarul, explică Taccini.

— „Halit" ! ce expresie ! exclamă gazda. Zău, Taccini, nu mă aşteptam din partea dumitale.

Se stîrni o mică discuţie.

— Taccini are dreptate ! exclamă pe neaşteptate o voce sonoră.

Să fi fost timbrul deosebit de limpede şi de plăcut al acelei voci, să fi fost carnaţia trandafirie a domnişoarei Iolanda, să fi fost tonul intim — acel Taccini rostit fără fasoane — fapt e că toţi întoarseră capul surprinşi. Taccini avu o a doua clipă de fericire cînd, ridicîndu-se de la masă, Iolanda veni să se aşeze lîngă el. Profesorul Vannicola, în papuci ca deobicei şi cu *Corriere della Sera* în mînă, se îndreptă spre radio ca să asculte programul. Taccini căscă nişte ochi mari ca să arate că muzica clasică nu era pe gustul lui. Apoi îi arătă Iolandei un tablou modern şi emise ideea că, poate întors cu capul în jos, tabloul ar fi mai uşor de înţeles. Vorbea tare, tulburînd audiţia radiofonică. Devenise atît de aprins că îndrăzni să propună o scamatorie.

Iolanda cobora des la ei. Taccini o plimba prin grădină. Ea dorea să afle cum se numesc feluritele plante şi cum se cultivă. Nu că ar fi interesat-o ; nimic n-o interesa în afară de propria ei persoană ; dar în asta constă perfidia femeilor frumoase ; să se prefacă interesate de lucruri care nu prezintă interes. Era o după-masă de iarnă senină dar rece. Vîntul îi răvăşea buclele ; ea îşi ţinea capul în bătaia vîntului, cu o expresie de subtilă voluptate. În schimb lui Taccini îi clănţăneau dinţii de frig ; în ciuda înfăţişării sale impunătoare, era un om şubred.

Sprijinite de gardul de sîrmă, doamnele Taccini și Algardi îi priveau gîndindu-se amîndouă la același lucru. Doamna Algardi spuse că domnul Vitale era un om înstărit. Îl cunoștea bine ; nu degeaba îi încredințase fata. Iolanda declară doamnei Taccini că fiul ei e „un tip simpatic“. Pînă și Vannicola găsi cu cale să spună :

— Păi da ! Sînt făcuți unul pentru altul.

El, Vannicola, era burlac din principiu.

Într-o bună zi apăru și domnul Vitale : un om de vreo cincizeci de ani care trăia la țară, trupeș, cu cea mai fercheșă pereche de mustăți în furculiță ; dacă priveai numai mustățile, puteai crede că te afli în fața unui tinerel. Fu zărit în grădină bătîndu-l prietenește pe spate pe „viitorul ginere“ (cu siguranță că așa l-o fi numit în sinea lui profesorul Vannicola, care stătea la fereastră cu o țigară între degetele lui osoase) : Un ginere care nu era de disprețuit ; înainte de toate un bărbat arătos, chiar dacă vremurile lui Jack Dempsey și Rudolf Valentino apuseseră. Cît privește pe Iolanda, ea era studentă, dar învățătura era mai mult un pretext ca să se plimbe, să facă cunoștințe, să petreacă ; iar dacă se prefăcea că se ține de ea, era din pricina acelei perfidii despre care a mai fost vorba. Iar la universitate și-a găsit ea cu siguranță un tinerel interesant (dar nu atît de decorativ ca Taccini) și s-a mutat sub cuvînt că pensiunea era prea departe.

În locul ei veni un oarecare Ferretti, care se înțelegea de minune cu Vannicola ; erau vechi camarazi de arme, desigur în sensul cel mai larg al cuvîntului, iar Ferretti își etala indecent un picior cu pielea jupuită și avea un fel de a vorbi dur și pe șleau, ca unul care făcuse războiul. În afară de asta își educase trupul să îndure orice ; pînă și ace își înfigea în el fără să curgă sînge.

Doamna Taccini a rămas tare plouată ; se deprinsese cu gîndul căsătoriei. Casa era mare, însurățeii ar fi rămas cu ea. Pentru întîia oară se gîndește că va muri, că-și va lăsa fiul singur și ochii i se umplură de lacrimi. Fiu-său intră, pricepe ; face o grimasă, pe urmă iese, se învîrtește prin casă. Deodată îi vine o idee salvatoare și se repede în bucătărie :

— Mamă, cînd îmi mai faci prăjitura aia cu mere ?

Iar mama și fiul se îmbrățișează fără să-și spună nici un cuvînt.

Într-o zi, la masă, mama ține o tiradă împotriva fetelor moderne.

— Nu te teme, eu nu mă las îmbrobodit ! îi spune în glumă fiu-său.

Le vine invitația la nuntă a unei cunoștințe :

— Asta a ținut morțiș să-și pună ștreangul de gît !

Dar cînd urcă la doamna Algardi, simte că nu mai e ca înainte. Îi lipsește entuziasmul. Epoca Iolandei începe să se confunde cu frumoasele timpuri de odinioară.

S-a petrecut o mică schimbare. Taccini a descoperit în revista aceea un articol al profesorului Vannicola și s-a dus repede să i-l arate. Vannicola a zîmbit și pentru prima oară l-a privit cu oarecare blîndețe. Apoi revista a rămas în salonul doamnei Algardi, iar Taccini se pomenește adesea cu ea în mînă în vreme ce Vannicola și Ferretti stau la taifas.

Și e mișcătoare gravitatea cu care stă în mijlocul lor, fiindcă în sufletul lui, fără doar și poate, îi socotește o companie plicticoasă. Din paginile lucioase ale revistei continuă să-l fixeze tînărul acela zîmbitor ; ah ! ce bine era pe-atunci ; Taccini o spune mereu ; cască și îndată după aceea se uită stingherit împrejur pentru că nu a pus mîna la gură.

Romolo

Într-o duminică după-amiază, cînd la *Vulturul Roman* e bal, Romolo apare cel dintîi, în sală se află doar electricianul.

— Ați și venit ? întreabă acesta, iar Romolo, în loc de răspuns, zîmbește.

După care e foarte bucuros să-i dea o mînă de ajutor la așezatul becurilor. Intră Morabito :

— Cum se face că nu te vedem niciodată ?

Iar Romolo zîmbește din nou și spune pe urmă că, cel puțin la petreceri, n-a lipsit niciodată. Morabito mai joacă în prima echipă, însă el, Romolo, s-a lăsat de o bucată de vreme.

Pe măsură ce sosește lumea, unii se miră, alții îi zîmbesc, alții îi adresează un cuvînt glumeț. Neri îl ia de braț ți-l trage într-un colț, istorisindu-i o poveste de necrezut dar petrecută aievea. Romolo îl ascultă zîmbind. Între timp încep să vină fetele iar apoi un pîlc de tineri necunoscuți : salonul se umple cu slujnice, muncitori, studenți și gură-cască : dansurile se țin lanț iar Romolo se pomenește singur într-un colț.

La un moment dat Romolo observă o fată pe care o întîlnește aproape în fiece dimineață (el se duce la lucru iar dînsa la cumpărături), o invită la dans și află astfel că se numește Maragliani Lavinia. Iar cînd ea îi întoarce întrebarea :

— Romolo — răspunde — aici toți îmi spun pe nume.

Mai dansează cu dînsa de cîteva ori și, negăsind subiecte de vorbă, caută să le înlocuiască prin zîmbete.

Duminica următoare stă în picioare la cinema și într-o pauză cineva îl strigă. E Lavinia ; s-a liberat un loc lîngă ea. Pe urmă Lavinia îi face cunoștință cu prietena ei (o venețiană bondoacă, păroasă și plină de negi. Romolo le oferă țigări. Ele primesc. Se stinge lumina și Romolo e absorbit de aventurile de pe ecran, dar Lavinia se reazămă fățiș de dînsul (deși a trecut de treizeci de ani, Romolo e înalt, are prestanță, e frumos sau în orice caz simpatic). Romolo pare în sfîrșit să ia în seamă insistențele fetei,

însă un băiat din spatele lui se întinde spre dînsul cerîndu-i un foc. Romolo i-l oferă foarte gentil. Apoi se face lumină, cele două fete, după ce se sfătuiesc pe șoptite, pleacă, Romolo rămîne să vadă prima parte a filmului.

Vremea trece, Romolo nu mai cumpără nici măcar *Gazzeta dello Sport*. Într-o după-amiază o vede trecînd pe Lavinia și instinctiv îi vine s-o strige; dar pe urmă se răzgîndește. E îmbrăcat în hainele de fiecare zi, cu un pardesiu descusut la subțioară și cu o legătură sub braț. Se oprește să privească afișele de cinema. Pe urmă se depărtează pe strada aglomerată.

Tricerri

Tricerri privește o cravată expusă în vitrină la prețul de optsprezece lire. E gălbuie, cu buline negre și i s-ar potrivi bine la costumul de flanelă. Dar nu se hotărăște s-o cumpere. Și de fapt nu pentru că i-ar lipsi cele optsprezece lire.

Continuînd să se plimbe alene și fără țintă, Tricerri se întoarce cu gîndul la vremea cînd, tînăr de tot, se și aruncase în vîrtejul vieții mondene. Poate a greșit mutîndu-se în alt oraș sau luîndu-și nevastă, mai ales că nici copii nu au.

Deodată își dă seama că are în fața lui o brunetă cu forme pline. Începe s-o urmărească dar fără vreo intenție anume. Se simte mai vioi, fluieră. De la marginea orașului fata l-a dus după ea pînă în centru. Cînd iată că intră pe o poartă. Tricerri pornește spre casă. A început să aibă un mers tîrșit. E neras și barba îi e încărunțită, părul neîngrijit, cămașa departe de a fi impecabilă, spatele încovoiat. Simțind că-l pătrunde frigul, își ridică gulerul de la palton.

Dar ia te uită cine i-a apărut în față : Bosio ! Bosio nu pare prea încîntat de întîlnire, poate se gîndește la festa pe care i-a jucat-o ultima oară Tricerri, cînd i-a cerut bani cu împrumut și după ce i-a primit, s-a făcut nevăzut.

— Hai să ne așezăm undeva, am o grămadă să-ți povestesc, spune Tricerri ; și se așează într-o cafenea. Sînt atîția ani de cînd nu ne-am văzut și am nu știu cîte să-ți povestesc.

Bosio se pregătește să-l asculte cu un aer cam indispus. Dar iată : Tricerri tace. Pare cu neputință, și totuși nu găsește nimic de spus.

Bosio, dinspre partea lui, nu-l ajută cîtuși de puțin. Tricerri stă cu capul plecat.

L.C.

L.C. era socotit de toată lumea drept un tînăr cu perspective frumoase ; obraz trandafiriu, nas grecesc, barbă blondă, dinţi strălucitori ; locuia la *Leul de aur*. Fuma „toscani" şi juca biliard la cafeneaua *Gambrinus*. În seara cînd şi-a luat diploma universitară a făcut un chef de pomină.

Vînător pătimaş, i s-a întîmplat o dată, în Maremma, să nimerească o gaiţă în aripă. Ţipetele ascuţite ale păsării au fost o momeală. Aşa se face să s-a întors cu cinci din acele păsări.

La treizeci de ani s-a căsătorit cu fiica notarului M.

S-au stabilit la G. Doamna a avortat curînd şi pe urmă n-a mai putut să aibă copii (acum venise să stea cu rudele ei din V. Toţi spun că a îmbătrînit grozav. Mie mi-a părut şi mult mai mică şi mai ştearsă decît mi-o aminteam. M-a recunoscut cu greu pentru că trecuseră zece sau doisprezece ani de cînd nu mă văzuse ; şi în urmă cu zece sau doisprezece ani eram încă un copil. Apoi a stat aşa, în tăcere, sfioasă şi stingherită în faţa mea... Am revăzut-o la biserică, rugîndu-se fierbinte, cu faţa ascunsă în mîini.)

La cele două mesuţe, afară, chiar lîngă intrare, şedeau fete în rochii de plajă şi băieţi zgomotoşi. Băieţi şi fete se uitară lung la ei. Dar după cîteva clipe, cei doi prieteni erau la adăpost într-un colţ al localului, iar după ce barmanul aduse halbele de bere, Giacomo întinse calm pe masă harta.

— Aşadar acesta e Z., spuse. Precum vezi, Z. este o localitate aflată între Bellionzona şi Zürich. Z. e situat la confluenţa a două rîuri ; T. şi V., ceea ce face ca orăşelul să fie împărţit în două ; Z. de sus şi Z. de jos, aşa li se spune, cu toate că de fapt au aceeaşi altitudine ; 620 de metri deasupra nivelului mării. Z. are cinci mii de locuitori, după ultimul recensămînt efectuat în 1930. Religie predominantă, cea catolică. Z-eenii, ca toţi cei de la munte, sînt foarte cucernici.

Mai dădu şi alte amănunte asupra oraşului Z. apoi trecu la cel de al doilea subiect ; împrejurimile Z-ului.

— Z., în sine, are un orizont închis, ca toate localităţile din fundul văii ; însă din Z. se poate ajunge lesne pe înălţimi de unde te bucuri de privelişti minunate. Traseurile pe care umblam eu mai des erau : de la Z. la F. cu telefericul, şi de la F. la L. pe jos ; în total doisprezece kilometri, dintre care cinci cu telefericul şi şapte pe jos. La L. mă opream cam o oră.

— ...cu o halbă de bere alături şi o priveliște minunată în faţă, îl întrerupse Fausto.

— Cu halba de bere, ai dreptate, dar de aşezat mă aşezam într-o cafenea mică şi caracteristică din centru. Prima oară am nimerit acolo din întîmplare, pe urmă nu m-am mai dus decît acolo. Mi-amintesc că mă aşezam sub privegherea unui cap uriaş de cerb împăiat. De remarcat că în cantoanele germane ale Elveţiei cafenelele sînt complet tapisate cu lemn.

Fausto se uită cu dispreţ la localul în care nimeriseră ; un local fără nimic specific.

— Însă ce e mai caracteristic nu sînt localurile, continuă Giacomo, ci publicul care le frecventează. Află că

femeile merg la cafenea întocmai ca bărbații, o domnișoară sau o doamnă nu se duce în vizită, la o prietenă, ci îi dă întîlnire într-o cafenea. Firește că femeile sînt foarte sociabile, chiar și cu străinii. M-am împrietenit mai îndeaproape cu o studentă din Zürich ; am început împreună o serie de lecții combinate după cum urmează : jumătate de oră îi predam eu gramatică italiană, jumătate de oră îmi preda ea gramatică germană. Apropo, să nu uit să-i trimit o ilustrată.

— Era frumoasă fata ? întrebă Fausto.

— Aș zice că da. Oricum, era o fată destul de deșteaptă. Și fuma și bea ca un bărbat. În materie de bere, eu comandam o cană de un litru.

— Nimic mai bun decît berea, zise Fausto cu convingere.

În fața unei afirmații atît de categorice, Giacomo dădu ușor din cap ; apoi zise :

— Oricum, ar trebui să guști berea brună.

— La drept vorbind am gustat-o o dată, dar nu m-a convins. Prefer berea blondă.

— Berea brună e neîndoielnic mai bună, replică Giacomo. Nemții nu beau decît bere brună.

Îi arătă lui Fausto pe hartă celelalte itinerarii, pe urmă scoase o ilustrată înfățișînd o clădire destul de impunătoare, și-i arătă lui Fausto fereastra camerei unde dormea.

— Și clădirea aia din spate, mai sus, acolo unde încep brazii, ce e ? întrebă Fausto.

— E sanatoriul din Z. Un sanatoriu internațional unde se internează personalități politice, artistice, culturale, dădu numele a doi oameni de stat, doi scriitori, un filozof și un arheolog.

— Mi-ar plăcea să petrec cîteva luni într-un sanatoriu internațional, declară Fausto.

— Fiecare cu gustul lui, observă Giacomo.

Mai vorbi vreo zece minute, după care Fausto proclamă Elveția o țară minunată.

— Da, dar dacă stai mai mult, te obosește, zise Giacomo. Prea curat, prea pus la punct. Eu am stat acolo numai două luni și la urmă nu mai aveam ochi să văd verande cu flori și pajiști smălțate cu margarete.

Atunci Fausto aduse laude bucătăriei elvețiene. Însă Giacomo zise :

— Pîn-la urmă și de asta ți se face lehamite, crede-mă, și la rîndul său aduse un elogiu mîncărilor italienești.

Numai că Fausto nu se arăta prea convins și se gîndea tot la cîrnații dulci și la orezul servit cu marmeladă.

Cineva puse gramofonul să cînte, așa încît barmanul, care moțăia, se trezi brusc. Două perechi dădură buzna în încăpere și începură să danseze în micul spațiu liber. Cîtva timp Fausto îi privi atent și uitînd să asculte ce spune Giacomo, simți dorința să placă celor două femei și să fie prețuit de partenerii lor. Relatarea lui Giacomo se apropia de sfîrșit.

— Ai făcut progrese mari la germană ? întrebă Fausto.

Giacomo își încruntă fruntea chibzuind adînc înainte de a da un răspuns.

conversaţii la sfîrşitul mesei

— Dacă stai şi te gîndeşti, ce soartă nenorocită au unele animale, spuse sora mea. Trăiesc mereu într-o stare de spaimă. Moartea le pîndeşte în orice clipă.

Era duminică şi prînzul dura mai mult ca de obicei. Soră-mea, mai mare cu mulţi ani decît mine, deschise discuţia ; dar deocamdată tata nu părea să-şi iasă din amorţire. O privea binevoitor, cu ochii întredeschişi. Mama era cufundată în lectura ziarului.

— V-am povestit vreodată că am văzut un şarpe înghiţind un şoricel ? continuă soră-mea. A trebuit să mă opresc, pentru că şarpele stătea de-a curmezişul potecii. Ţinea în gură o lăbuţă a şoarecelui şi... îl sorbea, ştii, cum facem noi cînd bem sirop cu paiul.

— Şi tu l-ai lăsat ? întrebai.

— Ce-ai fi vrut să fac ? Şerpii nu pot da drumul prăzii. Ei mănîncă dintr-o singură îmbucătură. — Tata făcu un semn de încuviinţare —. Dacă un şarpe zdrobeşte un bou, continuă soră-mea, şi pe urmă se apucă, să zicem, să-i înfulece un picior, e nevoit să înghită boul întreg, cu coarne cu tot. Şi dacă un alt şarpe a atacat acelaşi bou, dar din altă parte, cînd cei doi şerpi ajung faţă-n faţă, trebuie ca unul să-l înghită pe celălalt.

— Nu mai spune, făcui eu, prefăcîndu-mă uimit. De fapt auzisem povestea asta de cel puţin zece ori.

— Şi şerpii sînt animale destul de nenorocite, zise tata.

— Ar fi existat un mijloc de a salva şoricelul, am spus eu — omorînd şarpele. După care puteai să-i deschizi gura şi să dai drumul şoricelului.

— Da, dar şarpele îi zdrobise o lăbuţă, răspunse soră-mea. Ce s-ar fi făcut fără o lăbuţă ? Oricum era condamnat.

— E adevărat că fără o labă n-ar fi putut să trăiască ? l-am întrebat pe tata.

— Cam aşa este, răspunse el, animalele mutilate cu greu supravieţuiesc. Pentru că nu mai sînt în stare să facă rost de hrană. Animalele n-au doar nici un ajutor din partea societăţii, ca oamenii.

— Dar puii șoarecelui, sau părinții lui, n-ar fi putut să-l ajute ? N-am primit răspuns. E adevărat că șerpii își hipnotizează victimele ? am întrebat pe soră-mea.

— Da, răspunse tata nu prea sigur de ceea ce voia să zică. Se poate ca unele animale să rămînă subjugate de privirea șarpelui...

— Ce privire au șerpii ! exclamă soră-mea. Sticloasă, înghețată... Ochii aceia mititei... Cu siguranță că șerpii au o putere hipnotică asupra celorlalte animale. Eu cred că și caracatița are... ce zici tată ? Și caracatița își poate hipnotiza prada. Eu, dacă m-aș afla în fața unei caracatițe, m-aș simți ca vrăjită. N-aș fi în stare s-o iau la fugă.

Mama se amestecă și ea :

— Dacă ai fi citit *Douăzeci de mii de leghe sub mări*, îmi spuse, unde se află descrierea animalelor marine...

— Cam fantastică, zise tata.

— Mă rog, dar îți poți face o idee.

Mama ținea morțiș să citesc romanele lui Jules Verne, după care eu nu mă prea dădeam în vînt.

— Caracatița e cel mai fioros animal, spuse soră-mea.

— Mai fioros ca șerpii ? o întrebai eu.

— După mine, da, răspunse dînsa.

— După mine animalele cele mai scîrboase sînt șerpii, melcii și broaștele.

— Broaștele nu, spuse tata, broasca e urîtă dar nu e scîrboasă. Și e o vietate folositoare.

— Natura e crudă, spuse soră-mea. Gîndiți-vă ce crud e sfîrșitul care le așteaptă pe unele insecte ; viespile, de exemplu, care nu mai pot zbura și mor de foame.

— Natura n-are inimă, rosti tata sentențios. Nu trebuie cîtuși de puțin s-o personificăm. Natura este... natura e totul. Dar cei care cred în altceva trebuie să se simtă destul de încurcați în fața anumitor spectacole...

Și spunînd asta, trăgea cu coada ochiului spre mama. Mama primise o educație religioasă ; după căsătorie încetase să se mai ducă la biserică ; dar noi bănuiam cu toții că se mai roagă încă pe ascuns. Eu o și văzusem făcîndu-și cruce, și nu de puține ori, pentru că de mine nu se ferea.

— Totuși, spuse soră-mea, într-o privință natura a dovedit că are judecată ; vietățile cele mai urîte sînt și cele mai mici. Vă închipuiți ce s-ar întîmpla dacă păianjenii ar

fi mari cît boii ? Vă puteţi închipui una ca asta, să te afli în faţa unui păianjen de mărimea unui bou ? Ai putea muri de groază. O dată am visat ceva asemănător. Cred că păianjenul e ca şi caracatiţa ; trebuie să aibă o privire hipnotică.

— Nu s-ar putea spune că toţi păianjenii sînt urîţi, remarcă tata. Unii sînt foarte frumos coloraţi. *Epeira...*

Soră-mea se revoltă. Nu putea admite ca un păianjen să fie considerat frumos. Între ea şi tata se iscau adesea neînţelegeri cînd venea vorba despre animale, pentru că soră-mea obişnuia să se lase purtată de fantezie şi de multe ori spunea lucruri greu de crezut ; în asemenea cazuri tata intervenea ca să restabilească adevărul. Soră-mea ridica în slăvi *Cărţile junglei* de Kipling ; încercase să-l convingă şi pe tata să le citească, dar zadarnic. Cît despre mine, am refuzat categoric să le citesc. Cînd aveam să învăţ franţuzeşte, aveam să citesc cărţile lui Fabre, una din lecturile preferate ale tatii. Tata rostea cu veneraţie numele lui Fabre. Pentru el Fabre, împreună cu o seamă de oameni de ştiinţă, pictori, sculptori, poeţi, muzicieni, actori şi cîntăreţi, făcea parte dintr-un fel de Olimp al oamenilor excepţionali.

Controversa dintre taică-meu şi soră-mea cu privire la păianjeni continua, şi m-am amestecat şi eu ţinînd partea tatii.

— Tu să taci, papagalule, făcu soră-mea, mînioasă.

Eu am rîs mulţumit de acest apelativ. De fapt, pe atunci îmi pusesem în gînd să-l imit pe tata în toate, inclusiv obiceiul, foarte prost privit de mama şi de soră-mea, de a citi la closet.

Întîlnire pe şosea

— Crezi că va fi greu să găsesc ceva, vreo maşină să mă ia ? am întrebat trîntindu-mă frînt pe laviţă.

— Ce ? zise din dosul tejghelii femeia gravidă. Da, e greu. Pe aici nu trece nimeni.

— Atunci, am zis eu, o să aştept să se mai potolească zăduful şi pe urmă plec pe jos.

În clipa aceea intrară un băiat şi o fată. Aveau rucsacul în spinare, alte cîteva boccele şi un geamantan. Erau asudaţi şi plini de praf. Băiatul să fi avut vreo douăzeci de ani ; era slab, oacheş, cu părul ca pana corbului. L-am recunoscut aproape imediat şi i-am dat un bună ziua foarte călduros.

La rîndul său, Bebo (aşa se numea tînărul) părea foarte bucuros că se întîlnise cu un consătean.

— De unde vii ? l-am întrebat.

— De la Florenţa, răspunse.

— Şi-acu să-mi povesteşti, i-am spus.

— Mai întîi să bem, zise el. Asta e logodnica mea, adăugă grozăvindu-se.

Fata zîmbi şiret. Să tot fi avut optsprezece ani ; purta o fustiţă scurtă, o bluziţă cu buline roşii, pantofi rupţi în picioare şi o panglică în părul uscat şi cîlţos. Avea ochii de un verde spălăcit şi dinţii galbeni.

— Ce căldură, zise cu un accent pur toscan.

— Un litru, se adresă Bebo femeii gravide care stătea nemişcată în dosul tejghelii. Ieşi de acolo, desculţă, străbătu odaia :

— O clipă, îi spusei lui Bebo, eu, unul, beau foarte puţin...

— Ei, s-o găsi cine să bea, răspunse Bebo. Aici e şi birt cu de-ale gurii ? întrebă tare. Femeia gravidă răspunse că nu —. Ceva tot trebuie să mîncăm, zise Bebo.

— Eu n-am decît pîine, spusei.

— Ce-i în putina aia ? întrebă Bebo.

— Scrumbii, răspunse femeia.

— Îţi plac scrumbiile ? o întrebă Bebo pe fată. Ea făcu un gest de silă. Daţi-mi mie una, zise Bebo.

După cîtva timp femeia ne înştiinţă că trebuie să închidă. Ne-am luat catrafusele şi-am ieşit pe şosea. Soarele ne bătea drept în creştetul capului. Am ieşit dintre case şi ne-am oprit pe cîmp la umbra rară a unui smochin. Ceva mai bun tot n-am fi găsit nu ştiu cîţi kilometri în jur. Eu m-am trîntit pe jos şi am adormit. Cînd m-am deşteptat l-am auzit pe Bebo sporovăind cu fata.

— Nu sînteţi prea învăţaţi prin părţile voastre, zicea Bebo.

— Bine că sînteţi voi mai învăţaţi, răspunse fata.

— Nu ştiţi nici măcar ce-i aia *ripis*, o zgîndări Bebo (voia să spună *ribes* [1]).

— Fă-mă să pricep ce-i, zise fata, la noi i s-o fi zicînd altfel.

Pe urmă fata se depărtă ; m-am apropiat de Bebo şi l-am întrebat cum o cunoscuse.

— Frate-său a fost partizan împreună cu mine pe muntele Morello, îmi explică Bebo. Şi după aia a murit la Florenţa.

— Cînd ? am întrebat.

— Alaltăieri, răspunse Bebo. Pe data de 11, cînd au trecut peste Arno.

Dormind pe pămîntul gol, mă umplusem cu tot felul de drăcii : aşa încît, pe cînd Bebo istorisea peripeţiile lui de partizan, mi-am scos flaneaua şi m-am apucat să culeg de pe ea scaieţii şi paiele. Fata se întoarse, dar eu m-am gîndit că nu era cazul să fac mofturi şi m-am despuiat mai departe : n-avea decît să întoarcă ea capul. Şi nici n-am socotit de cuviinţă s-o condolez pentru moartea lui frate-su.

— Mi s-a urît de atîta aşteptat, zise Bebo.

— Nu te înfuria, sărăcuţu de tine, îl luă fata peste picior.

— E un an de cînd lipsesc de-acasă, zise Bebo. Cît e ceasul ? întrebă pe urmă. — Nici unul dintre noi n-avea ceas —. Ştiţi ce zic eu ? făcu Bebo, lăsăm toate catrafusele la un ţăran şi pornim pe jos.

Propunerea fu primită şi ne apucarăm să adunăm lucrurile. Cît despre scrumbie, începea să miroasă urît iar Bebo socoti că cel mai nimerit lucru era s-o azvîrle.

---

[1] *Ribes* — coacăz.

nordul

Nu e acesta numele ei, dar toţi îi spun Porta Milano. E o piaţă rotundă, avînd în centru un arc, rămăşiţă a brîului de piatră medieval. Există acolo un bar, un garaj auto şi un atelier pentru biciclete. De la Porta Milano începe şoseaua naţională.

Maşinile străbăteau piaţa în viteză, ocoleau arcul şi o apucau pe şoseaua naţională. Unele se opreau să-şi umple rezervorul cu benzină la pompa din faţa garajului. Cinci sau şase persoane staţionau prin apropiere cu bagajele, aşteptînd să urce.

În bar se discuta despre sport. Cît priveşte patima sportului, barmanul bătea recordul. Şi uitase de noi care aşteptam de cîteva minute la tejghea.

Broggini bombăni şi-l strigă din nou.

— Vin îndată, zise barmanul.

— De un ceas te tot chem, zise Broggini.

Broggini mă făcea să mă simt prost. Am zîmbit, ca pentru a-l face pe barman să înţeleagă că nu trebuia să dea importanţă spuselor lui.

— Vineee, zise barmanul.

Broggini îi mai făcu o dată semn.

— Aveţi marca *Trei Stele?*

— Nici un *Trei Stele,* răspunse barmanul şi se întoarse la grupul lui.

— Marfă proastă, făcu Broggini. Nimic n-au în oraşul ăsta. M-am săturat pînă peste cap de oraşul ăsta ! Tu nu poţi să mă înţelegi, zise adresîndu-mi-se, tu tot un „ţărănoi" ai rămas.

I-am propus o partidă de biliard. La început Broggini a jucat cu Bernasconi şi a pierdut ; a pierdut şi cu mine, şi atunci a aruncat tacul printre bile. Şi a zis că nu mai joacă.

— Dar eu vreau să joc cu Bernasconi.

— Nu vezi în ce hal e postavul ? replică Broggini. Spun şi repet că nu merită să joci în asemenea condiţii. Şi pe urmă, ca să fiu sincer, nu mă dau în vînt după biliard. Dacă ar fi pocker, aş mai zice...

Eu am jucat cu Bernasconi, iar Broggini s-a întors în prima încăpere. L-am găsit bosumflat. Ne-am așezat la o masă și am comandat încă trei coniacuri.

— Vezi, zise Broggini, tu nu poți nici măcar să-ți închipui cum se trăiește acolo.

Înviorîndu-se, începu să vorbească despre Milano, despre teatre, cinematografe, săli de dans, stadioane, baruri, bordeluri.

— Of, Isuse Cristoase ! exclamă. Și trebuie s-o mai ducem așa încă cinci luni !

La plată, Bernasconi își reveni :

— Eu fac cinste, zise.

— Ei, lasă ! zise o dată sau de două ori Broggini, dar celălalt stăruia.

— Atunci plătește, zise pe un ton grosolan.

În vreme ce Bernasconi rămăsese să achite coniacurile, noi ne îndreptarăm spre ieșire.

— Mi s-a urît de-a binelea de tîmpitul ăsta, zise Broggini. Știi, un muntean, un învățător de școală primară. Asta-i mentalitatea lui.

Aerul cenușiu fu săgetat de o mașină de curse, roșie, în mare viteză, care duduia.

— Cu una ca asta aș fi acasă în trei ceasuri, zise Broggini. Și zi așa, chiar n-ai fost niciodată în nordul Italiei.

— Niciodată, am răspuns. Padul l-am văzut numai pe hartă. Orașul cel mai din nord pe care-l cunosc este acesta.

— Pentru noi, ăsta-i un ținut înapoiat, zise Broggini. Cîți ani ai ?

— Douăzeci și unu, i-am răspuns.

— Atunci ești major. Vai, dar e aproape de necrezut ca cineva să ajungă la majorat și să nu fi fost niciodată la Milano.

— Totuși așa stau lucrurile.

— Și ce-ai de gînd ? Îmi spuneai...

— Da, am răspuns, cum îmi iau diploma am să caut o slujbă în nordul Italiei. La Milano sau în altă parte.

— Bine că ți-ai dat seama, făcu Broggini.

Se opri ca să pompeze benzină pentru o mașină decapotată. Din mașină coborî un bărbat în haine sport cu o bărbuță încărunțită. M-am uitat tot timpul la el convins fiind

că e din nord. Dar cînd mașina porni, am văzut pe tăblița din spate inițialele orașului.

În schimb, o alta avea număr de Milano. Am urmărit-o cu privirea pînă ce s-a făcut nevăzută după cotul șoselei naționale.

— Tot la nouă și un sfert se face contraapelul ? întrebă Bernasconi.

Nu primi răspuns.

Patronul atelierului de biciclete trase obloanele. O femeie străbătu piața cu sticla de lapte în mînă. Trecu o mașină cu farurile aprinse.

— Ei, ce facem ? zise Bernasconi.

Ne-am mai uitat la o mașină care trecea și pe urmă am plecat.

caporalul Sbrana

În vreme ce soldații îl salutară, cu oarecare familiaritate chiar, caporalul Sbrana nu-l salută de fel, ba chiar continuase să stea jos. Locotenentul îl privi țintă. Dacă ar fi fost bărbat n-ar fi trecut peste o asemenea purtare ; dar era slab, acceptase complicitatea caporalului, se dăduse pe mîna lui.

Întoarse capul. Dar nu se resemnase cu totul ; și, remarcînd că Barbieri lipsea, întrebă unde e.

— La Corniglia, răspunse Sbrana.

— Cum așa ? făcu locotenentul. Ți-am spus că nimeni nu are voie să se îndepărteze. Sîntem în stare de alarmă.

— Mi-a ordonat domnul maior, răspunse Sbrana. Trebuie să dea o mînă de ajutor la cizmărie.

— Eu nu știu nimic despre asta, spuse locotenentul.

— Nu erați acasă, replică Sbrana.

Locotenentul își mușcă buzele. E adevărat, el nu fusese acasă și nici măcar în sat, se dusese să se „ghiftuiască" la o familie din Groppo și, dacă se întîmpla să pice maiorul, urma ca Sbrana să născocească ceva ca să-l scoată din încurcătură. Tăcu. Socotea că ar fi fost mai bine să plece, tot nu era nimic de făcut. Dar stătea locului, cu spatele la soldați. Căuta în gînd un alt pretext ca să se ia la harță.

— Sbrana, spuse în cele din urmă.

— Ordonați, răspunse Sbrana.

— Cînd sîntem în stare de alarmă, începu locotenentul, acum lucrurile merg mai prost de cînd cu debarcarea în Africa... ne putem aștepta oricînd la o surpriză ; aici, pe coasta asta nu e greu să debarce sabotori ; instrucțiunile pentru starea de alarmă trebuie respectate întocmai. Nu se poate continua așa. Pînă acum am glumit. — Cuvîntarea ieșea cam întortocheată ; simțea că se teme să intre în miezul subiectului —. De exemplu, șeful de post trebuie să doarmă îmbrăcat : cu cartușieră și cizme. E greu, știu, dar nu-i mai pot permite să-și facă de cap. Eu, pe cît se poate, încerc să vă fac înlesniri ; ba, dacă ar fi după mine... dar mai e și maiorul...

Se opri. Soldații simțiseră de mult că locotenentul se teme de maior. Lor nu le era teamă de el; ce putea să le facă maiorul? Dar pe locotenent putea să-l transfere undeva, într-un cantonament improvizat, și atunci s-a zis cu viața lîngă nevastă. Cînd venea maiorul în inspecție, soldații nu se omorau cu firea. Iar calmul lor făcea să apară și mai izbitoare agitația, alergătura, gesticulația, și răcnetele locotenentului. Cînd locotenentul îi ruga pe soldați să nu-i facă greutăți, soldații îi răspundeau: „Fiți liniștit", domnule locotenent, și în glasul lor se simțea o nuanță de ironie. Iar Sbrana într-adins îi turna povești despre locotenentul Loiacono, pentru că acela chiar că nu se sinchisea de maior. Toate astea locotenentul le știa. Dar în clipa aceea ținea să-i facă pe soldați să creadă că nu teama de maior îl împingea să țină asemenea discursuri și să dea asemenea ordine severe, ci numai cheful de a-i „freca", cum se spune în jargon. De a-i freca pe toți și mai ales pe Sbrana.

— Sbrana, ai înțeles? — Sbrana clătina din cap dezaprobator —. Începînd de astă seară șeful de post trebuie să doarmă îmbrăcat.

— Cum asta, domnule locotenent, să doarmă îmbrăcat? întrebă Sbrana. Parcă dumneavoastră nu știți că nu se poate dormi cu cizme și cu cartușieră? Șeful de post face serviciu de douăzeci și patru de ore la șir; și cum adică, nici un minut să nu se odihnească și el? Asta-i omenie, să obligi un biet om să stea treaz o noapte din două?

„Ăștia veșnic exagerează, se gîndi locotenentul. Eu unul am dormit cu cizme și cartușieră."

— Cum adică, spuse, nu se poate dormi cu cizme și cartușieră?

— Să-l văd pe ăla care doarme cu cartușieră, răspunse Sbrana. Că sîntem tratați mai rău ca vitele, treacă-meargă, dar eu una știu: dacă nu-mi scot cartușiera și cizmele, degeaba mă mai culc în pat, că tot nu închid un ochi.

— Înțeleg, începu locotenentul, dar pe de altă parte...

— Dacă-i musai să ne dați gata, barem spuneți-o, zise Sbrana.

— Și dacă vine pe neașteptate maiorul? izbucni locotenentul.

— Păi, domnule locotenent, răspunse Sbrana mieros și insinuant, parcă cît îți trebuie să-ți pui cizmele și cartușiera ?

Locotenentul tăcu. Iarăși făcuse un pas greșit, trăgîndu-l în horă și pe maior ; și pe urmă, cum putea avea pretenția ca șeful de post să doarmă cu cizme și cartușieră cînd el, locotenentul, în loc să-și petreacă noaptea făcînd inspecții, stătea în pat cu o asemenea nevastă alături ? Pentru locotenent nevasta era cel mai de seamă motiv de mîndrie. El avea treizeci și cinci de ani ; ca civil era un funcționăraș ; de trei ani se însurase cu o femeie tînără și cu vino-ncoace, dar „de jos, de jos“, spuneau soldații observîndu-i purtările cam necioplite și mai ales felul cum se purta cu ordonanța. De altfel, caporalul Sbrana, care era de prin partea locului, răspîndise zvonul că soția locotenentului Sacchi fusese muncitoare la fabrică.

Gîndindu-se la nevastă-sa, locotenentul zîmbea. N-avea decît s-o facă Sbrana pe nepăsătorul, dar tot n-are ca el la îndemînă o nevestică tînără și chipeșă.

— Cînd ai de gînd să te tunzi ? i se adresă lui Sbrana. Ce spune drăguța ta cînd te vede așa neîngrijit ?

— N-am nici o drăguță aici, răspunse Sbrana. Eu vreau să mă întorc acasă la nevastă și la copii.

— Și eu la fel, făcu Perino, că cincisprezece zile cu totul am stat cu nevasta.

Izbucniră în rîs cu toții.

— Mi-aduc aminte, cincisprezece zile ! se hlizi locotenentul. Te-ai purtat urît cu nevasta !

— Nu-s eu de vină, răspunse Perino. Dacă aș avea-o lîngă mine, ca dumneata, n-ai grijă că aș ști eu să mă port cu ea cum se cuvine.

Locotenentul continuă să-l zgîndărească pînă ce Perino spuse :

— Dumitale îți dă mîna să vorbești pentru că seara ai nevasta în pat ; dar dacă ți-ar fi nevasta departe, cum e a mea, ți-ar pieri cheful de glumă.

— Așa-i viața, ce să-i faci ? răspunse locotenentul.

— Dar nu e drept, replică Perino.

— Cum e nevastă-ta ? îl iscodi locotenentul. Mai frumoasă ca a mea ?

— Ce-are-a face, răspunse Perino, a dumitale e de neam ales.

— I-am văzut fotografia, zise Ferraris, ia scoate fotografia aia, Perino.

Perino fu bucuros să scoată fotografia și s-o treacă locotenentului, în jurul căruia se înghesuiră cu toții. Era o fotografie format carte poștală. Se vedea un obraz lătăreț, cu ochi mari, cu buze cărnoase, părul lung pieptănat strîns spre spate și, ca un norișor, o umbră pufoasă de firișoare mătăsoase scăpate din strînsoarea pieptănăturii ; avea un piept enorm, acoperit cu dantele.

— Cîți ani are ? întrebă locotenentul.

— Șaisprezece, răspunse Perino.

— Ce balcon, își dădu cu părerea Ferraris.

— Sigur, nici nu suferă comparație cu nevasta locotenentului, zise Allemandi.

— Auzi vorbă, replică Ferraris, nevasta locotenentului e o cucoană.

— Nevasta dumitale cîți ani are, domnule locotenent ? se interesă Allemandi.

— Douăzeci și trei, răspunse locotenentul.

— Frumoasă cucoană, spuse Ferraris. Nu, zău, n-o spun ca să vă fac un compliment.

— Da, răspunse locotenentul, eu o găsesc frumoasă, firește, și rîse cam forțat, dar toată lumea zice că-i frumoasă.

— Uite de aceea sînteți așa slab și gălbejit ! se amestecă Sbrana. — Soldații pufniră în rîs. Locotenentul se sili să rîdă și el — . Vă prăpădiți puterile cu nevasta, continuă Sbrana, și d-aia noaptea nu mai sînteți bun de inspecții !

Locotenentul ar fi vrut să strige : „Ajunge !“ Dar cum Sbrana îi dădea mai departe cu gura și începuseră să-i țină isonul și ceilalți, se îndepărtă.

decăderea lui „Jack“

În vara lui '44 mă întorsesem pentru cîteva zile la Roma. Într-o după-amiază am nimerit în vechiul meu cartier și, trebuind să mă rad, am căutat frizeria la care mă duceam deobicei pînă la șaisprezece ani. Nu mai era nici un bărbier pe strada aceea așa încît am intrat la un altul, în apropiere.

Tocmai mă bărbierea cînd intră înăuntru un oarecare... fără să spună bună ziua, și se așeză într-un colț. Nu-mi părea de loc un necunoscut; și după cîteva clipe mi-am dat seama cine era. Era „Jack“ (n-am știut niciodată cum îl cheamă; încă de cînd eram copil îmi închipuiam că-l cheamă așa din pricină că semăna izbitor cu Jack Dempsey, neuitatul campion).

Trecuseră nu mai puțin de doisprezece ani de cînd îl văzusem ultima oară; într-o stare de decădere înspăimîntătoare; cu părul vîlvoi, nebărbierit de-o săptămînă, haina descusută, pantofii rupți. Acum îl studiam prin oglindă și remarcam că nu se schimbase de loc; barba și părul îi încărunțiseră, dar se afla în aceeași stare de extremă decădere.

Bărbierul încercă de mai multe ori să intre în vorbă cu mine dar eu nu-l ascultam; mă gîndeam cît e de ciudat că „Jack“ supraviețuise războiului. Bărbierul meu de odinioară dispăruse. „Jack“ nu. Era un lucru ciudat și neplăcut.

Despre „Jack“ păstrasem două amintiri. Prima e cea de care am vorbit și pe care trebuie s-o încadrez într-o scenă. Sosise la bărbier (la celălalt bărbier), un domn între două vîrste, trandafiriu, dolofan și parfumat, într-o haină albastră cu dungulițe și purtînd ochelari cu rame aurite. Nu venise ca să se radă sau să se tundă. Fusese trimis să-l caute pe „Jack“, iar acesta apăru îndată, în ținuta lui neîngrijită dar zîmbitor și ceremonios cum știa el să fie. Îi fu încredințat un important comision și pe deasupra un buchet de flori; sau poate că tot comisionul consta în predarea buchetului. După plecarea lui, bărbierul și domnul cel elegant începură să vorbească despre el.

— Dar cum se face că nu găsește de lucru ?

Înainte, îi explică bărbierul, lucra dar pe urmă s-a lăsat păgubaș.

— Așa e el.

Cealaltă amintire despre „Jack" era mai veche cu șase sau șapte ani. Eram copil pe-atunci și „Jack", bine îmbrăcat sau în orice caz decent, stătea în ușă, cu picioarele depărtate, și se uita în stradă. Strada aceea avea pentru mine un farmec deosebit, cu afișele de cinema, cu lăptăria din colț, iar seara cu artera luminoasă din fund, înnegrită de aglomerație. „Jack" fuma, întorcîndu-se din cînd în cînd și glumind cu frizerul. Stătea acolo ca să-și omoare timpul.

Bărbierul începuse să mă săpunească a doua oară cînd „Jack" aruncă ziarul, se ridică și se duse în fața celeilalte oglinzi. După care se adresă familiar bărbierului :

— De astă dată chiar că s-a isprăvit. Germania *kaputt*.

— Toți sîntem *kaput*, oftă bărbierul, continuînd să mă săpunească.

„Jack" făcu o piruetă și se așeză în fotoliu. Spuse :

— Cum se reia emigrația, nu mai stau o secundă.

— Crezi că America nu mai poate după nemîncații de italieni.

— Nici o secundă, repetă „Jack" fără să-l ia în seamă. „Țăranule", „Segnorina" [1], începu să strige imitînd accentul americanilor.

Bărbierul rîse în silă.

— Nu mă crezi ? făcu „Jack", arătîndu-se jignit. Mi-au promis că mă iau cu ei. Americanii ăia doi. Pe care ți i-am adus deunăzi aici. Mai ales unul din ei e topit după mine. Mă strînge-n brațe și-mi spune : Tu ești singurul meu prieten — și „Jack" hohoti grosolan.

— Pariez că nici nu știi cum îl cheamă, spuse bărbierul.

— Și ce-i cu asta ? L-o fi chemînd Rusevelt sau Ciorcil sau Dutelanaiba.

Și începu să fluiere.

---

[1] *Segnorina*, cu pronunție americană, în loc de *signorina* (domnișoară) (*segnorina* — tîrfă.)

Am plătit şi am ieşit în stradă. N-apucasem să fac cîţiva paşi că „Jack“ mă şi ajunse din urmă şi mă întrebă cu o mutră servilă dacă nu-mi trebuie ţigări americane. M-am uitat la el, am clătinat din cap şi m-am îndepărtat.

Nu-i puteam ierta lui „Jack“ că a supravieţuit imaginii pe care o aveam despre el din copilărie. Nu-i puteam ierta micile lui afaceri cu americanii, dorinţa de a pleca în America, el care, cu mulţi ani în urmă, în străzile cenuşii ale cartierului meu însemna pentru mine America.

la gară

Trenul avea o întîrziere de o jumătate de ceas, şi un feroviar spuse că avea să întîrzie chiar mai mult.

— Halal de noi, zise mama. Să sperăm că tata n-o să aştepte.

— Lasă, mamă, că dacă se duce la gară, află de întîrziere.

— Dar ştii cum e tata.

Străbătură tăcute peronul şi se opriră la capătul gării. În faţa lor se aşternea îngustîndu-se treptat păienjenişul şinelor. Un aer ceţos şi rece, care părea tot mai dens, plutea peste cîmpuri.

— Cine ştie de ce întîrzie, spuse Adriana.

Maică-sa o privi fără să răspundă.

— De obicei vine la timp, adăugă Adriana.

Apoi tăcu şi lăsă ochii în jos. Tăcerea şi privirile mamei o stinghereau.

— Adriana, nu eşti cumva însărcinată ?

Fiică-sa clătină energic din cap.

— Mai bine aşa, spuse maică-sa. Măcar să profitaţi şi voi cît de cît. E timp destul pentru asta, sînteţi atît de tineri.

Lîngă ele, doi bărbaţi stăteau de vorbă ; unul în picioare, celălalt aşezat pe o grămadă de traverse. Adriana le urmărea gesturile voalate de umbrele asfinţitului. Maică-sa se uita tot într-acolo. Omul care stătea în picioare făcu către celălalt un semn de salut şi se îndreptă spre ele legănînd un felinar. În trecere o privi lung pe Adriana. Ea se întoarse spre maică-sa.

— Promite-mi că te întorci curînd, îi spuse.

— Fetiţa mea, nu e uşor cu omul acela. Nu-l pot lăsa singur.

— Aşa crezi tu, mamă.

— Poate, răspunse mama. Şi după un răstimp : Oricum, tinerii însurăţei trebuie lăsaţi singuri. Eu nu sînt dintre acelea care se tot duc pe la fetele lor pentru orice fleac.

— Dar cu noi e altă situație... zise fata. Lui Mario îi pare bine să vii din cînd în cînd.

— Da, și precum vezi, din cînd în cînd găsesc mijlocul să mă reped. Dar unele se instalează cu lunile la fetele lor ; sau la băieții lor ; așa era biata bunică-ta, odihnească-se-n pace ; cînd s-a prăpădit am răsuflat ușurată.

— Mamă, o dojeni fata.

— Crede-mă, Adriana, devenise o pacoste. Mi-am spus încă de-atunci : după ce o să-ți măriți fata, fiecare la casa ei, cu bărbatul ei. Am învățat pe pielea mea, fii sigură de asta, adăugă după o pauză.

În gară se aprinseră deodată luminile. Aruncînd o ultimă privire peste cîmpuri, cele două femei văzură că se făcuse întuneric.

— Zilele se scurtează, spuse mama.

Se întoarseră înapoi. Din biroul șefului de gară răzbăteau hohote de rîs, pe urmă șeful de gară se ivi în prag zîmbind, cu havana în gură și cu șapca pe-o ureche. Adriana îi spuse bună seara.

— Bună seara, răspunse el fără s-o privească.

— Mai întîrzie mult ? întrebă Adriana.

Șeful se întoarse și întrebă ceva înăuntru.

— Vreo zece minute cel puțin, răspunse după aceea.

În mijlocul gării se adunase un pîlc de oameni, în bună parte muncitori. Alcătuiseră mici grupuri. Vorbeau cu însuflețire ; rîdeau, nici unul nu părea supărat de întîrziere.

— Adriana, zise deodată mama, spune-mi adevărat, n-ai ceva cu Mario ?

— N-am nimic, mamă, ce ți-a venit ?

— Așa... mi s-a părut, răspunse maică-sa.

Se uită la ceasul de la mînă și apoi la ceasul gării.

— Numai că Mario e atît de ocupat, spuse Adriana. Seara nu se întoarce niciodată înainte de șapte jumătate-opt, și după cină s-a obișnuit dintotdeauna să iasă.

— Toți bărbații sînt la fel, spuse mama. Niște mari egoiști. Îmi aduc aminte cînd alăptam...

Începu să sune clopoțelul. Se auzi un „oh“ general de satisfacție.

— În sfîrșit, zise Adriana.

— Dar îmi închipuiam că femeile sînt astăzi mai puțin nefericite. Eu am trăit ca o sclavă.

Adriana începu să rîdă.

— Nu exagerez, continuă maică-sa. Bine de tine dacă o iei în glumă. Dar gîndește-te nițel, Adriana : noi, femeile, ce bucurii avem în viață ? Cîteodată îmi zic că mai bine nu m-aș fi născut.

Tăcură ascultînd ce se vorbea în preajma lor. Pe urmă trebuiră să se dea brusc în lături ca să nu le răstoarne un feroviar care venea în fugă strigînd :

— Înapoi, domnilor ! Înapoi !

Din întunericul cîmpiei țîșniră deodată ochii roșii ai trenului. O clipă păru încremenit, deoarece gonea cu o viteză nebună și în cele din urmă defilă încet, oprindu-se cu o smucitură, în timp ce lumea, fără să se grăbească, își ridica de jos bagajele.

Mama și fata se îmbrățișară. Mama urcă printre cei dintîi și, apărînd la fereastră, o strigă pe Adriana, care rămase în picioare în fața ei.

— Mai e timp, zise Adriana. Stă întotdeauna cîteva minute.

— Du-te dacă trebuie să te duci, îi spuse maică-sa.

— Păi am pregătit masa de seară, răspunse Adriana.

— E șapte și jumătate, spuse mama. Cine știe ce scenă o să-mi facă omul acela. Parcă-l aud. El a făcut întotdeauna cum i-a venit la socoteală, pe cînd eu...

Apropierea despărțirii fărîmiță conversația.

— Salută-i pe toți din partea mea, spuse Adriana.

— Fii fără grijă, răspunse mama.

Gara se golise. Trei sau patru persoane rămăseseră să-i petreacă pe călători.

— Pornește, spuse Adriana.

Îl văzuse pe șeful de gară ridicînd paleta.

— Slavă Domnului, zise mama.

Trenul se puse în mișcare.

— Salutări lui Mario. Spune-i că-mi pare rău că nu mi-am putut lua rămas bun de la el.

— Multe sărutări lui tata, strigă Adriana.

Își flutură batista cît timp zări sau i se păru că mai zărește ceva.

săracii

Cînd ajunse pe străduța care suia în trepte, se opri o clipă ca pentru a-și face curaj în vederea acestei vizite penibile. Cartierul se așternea sub ea cu pădurea lui de acoperișuri roșii, presărate cu ferestruici de pod și cu hornuri. Pe dreapta era mărginit de ziduri; pe stînga, de o surpătură mare și albă cu rămășițe de alabastru, peste care fusese zvîrlită o scîndură ca să se poată trece.

Înainte de a-și începe activitatea de Vizitatoare, domnișoara nu pusese niciodată piciorul pe-acolo. Acum se poate spune că nu era zi în care să nu se aventureze în acel labirint de străduțe și trepte. Iarna trecută, din pricina poleiului, căzuse chiar pe locul pe unde trecea acum și își luxase un umăr. Aproape nici o casă nu era tencuită; aveau ferestre mici, pătrate, cu oale și borcane cu mușcate pe pervazuri.

— Bună seara, domnișoară, spuse o femeie care ședea pe treptele din fața ușii. Ținea pe genunchi o fetiță de vreo cinci-șase ani.

Domnișoara se simți datoare să se oprească:

— Ce mai face soțul dumitale? o întrebă pe femeie.

— Ce să facă? răspunse femeia. — Era brună, încă tînără, și trupeșă. Ar fi fost frumoasă dacă n-ar fi avut obrazul ciupit de vărsat —. Sînt șase luni de cînd n-are de lucru. Ce poți face într-o situație ca asta?

— Dar cu sănătatea cum o duce?

— Cu sănătatea ar mai merge... Cîteodată noaptea are înecăciuni.

— Asta nu trebuie să te îngrijoreze, spuse domnișoara. Văd că toți cei care lucrează la alabastru au mai mult sau mai puțin un fel de astmă. Principalul e că n-a mai avut supărări cu inima. N-a mai avut, nu-i așa?

— Nu, asta nu, răspunse femeia.

— Îmi pare bine, spuse domnișoara. Știi, sănătatea e pe primul plan. Cît despre rest... Are Dumnezeu grijă.

— O fi sănătatea pe primul plan, dar și munca... — Femeia puse brusc fetița jos și se ridică în picioare. — În-

țelegeți, sînt șase luni și cînd în casa asta nu intră decît banii de la ajutorul de șomaj...

— Da, da, înțeleg, se grăbi să încuviințeze domnișoara.

— A făcut cereri în zece locuri și peste tot același răspuns. Și bărbatul meu, îl cunoașteți ? nu e de loc pretențios. Ar face orice muncă numai să aducă o pîine acasă.

— Nici la cooperativa aceea de pădurari nu i-au dat nici o speranță ? spuse domnișoara. Eu, după cîte îmi amintesc, am vorbit cu domnul Puccianti și mi-a făgăduit...

— Da, da, grozave speranțe i-au dat la cooperativă. Mai întîi, că e sezon mort și nici nu se gîndise să mai angajeze alți muncitori. Trebuie să treacă vara, așa i s-a spus, și pe urmă, la toamnă, or să mai vadă. Dar noi vara ce mîncăm ? Așa se răspunde unui tată de familie ? — Femeia ridicase glasul : Cum s-o duci mai departe în felul ăsta ? Spuneți-mi dumneavoastră, domnișoară, cum s-o duci mai departe ? Ce vor, să se apuce omul să fure ca să aducă o bucată de pîine acasă ?

Domnișoara se trăsese ușor înapoi. O punea în încurcătură, aproape că o înfricoșa privirea aceea rătăcită, obrazul acela bubos, tonul aspru al vocii. La poarta alăturată se ivise o femeiușcă și asista la scenă.

— Ei... îmi pare rău, acum trebuie să plec, spuse în sfîrșit domnișoara. Să sperăm că bărbatul dumitale o să capete curînd de lucru.

— Știu eu ce ar trebui să sperăm, răspunse întunecată femeia. — Domnișoara așteptă temătoare urmarea —. O epidemie, asta trebuie să sperăm ! O epidemie care să ne ducă pe lumea cealaltă, pe mine, pe nenorocitul de bărbatu-meu și pe ființa asta.

Domnișoara nu putu să-și înfrîneze un gest de ușurare ; se temuse că femeia o să se repeadă cu cine știe ce vorbe subversive. Nu le-ar fi auzit pentru prima oară, rostite cu voce tare, în cartierul acela unde din cînd în cînd apăreau și inscripții pe ziduri.

— Nu trebuie să vorbești așa, spuse. Trebuie să sperăm mereu în ajutorul Celui de Sus. — Și reluîndu-și tonul autoritar pe care-l avea deobicei : Știi ceva ? mai bine spu-

ne-mi unde stă Chiorboli ? Zidarul acela care are nevasta bolnavă ?

— Aici, mai jos, răspunse femeia, care căzuse din nou în nepăsare. Ultima casă de pe străduţa asta. Condu-o tu, Tatiana.

— Nu-i nevoie, mulţumesc, se apără domnişoara ; dar fetiţa se şi afla lîngă ea.

O apucară la dreapta, pe nişte trepte, apoi intrară într-o fundătură. Fetiţa o conduse pînă la uşă :

— Stă la etajul doi, spuse, şi sprintenă se întoarse înapoi.

— Mulţumesc, drăguţo, făcu domnişoara.

Urcă o scară întunecoasă. La etajul întîi uşa era dată de perete, se vedea o bucătărie vraişte, cu un copilaş de cinci-şase ani, gol, în picioare pe un scaun lîngă chiuvetă ; maică-sa tocmai îl spăla, copilul smiorcăia. „Ar putea cel puţin să închidă uşa“, gîndi domnişoara. Cel mai mult o irita la săraci lipsa de pudoare. Urcă la al doilea etaj şi ajunse în faţa unei uşi. Căută pe întuneric o sonerie sau un belciug de bătut în uşă, dar nu găsi ; tocmai se pregătea să strige pe cineva din casă, cînd băgă de seamă că uşa era de fapt întredeschisă. O împinse şi intră într-o bucătărie în care era tot întuneric.

— E voie ? spuse.

Îi răspunse o voce sau mai curînd un vaiet —. Sînt domnişoara Verdi. Vin din partea Vizitatoarelor.

— Poftiţi, domnişoară, poftiţi, se văită acelaşi glas.

Bîjbîind, domnişoara străbătu odaia şi împinse o uşă. O izbi deîndată un miros acru de sudoare şi de urină. Se duse la fereastră şi o deschise.

— Ah, făcu uşurată. Puţin aer prinde bine întotdeauna, adăugă întorcîndu-şi faţa spre bolnavă.

Era o femeie grasă, cu faţa roşie şi transpirată. Şedea în pat în capul oaselor, cu spatele sprijinit de două perne neînfăţate.

Domnişoara privi aşternutul care era destul de murdar şi apoi se adresă femeii :

— De cînd eşti bolnavă ? întrebă.

— De un an, răspunse femeia; dar la pat stau de o lună.

— Şi-acuma cum te simţi ? Ceva mai bine ?

— Da de unde, domnișoară, simt cum mă lasă puterile de la o zi la alta. Picioarele mi-s umflate, dacă le-ați vedea... Dacă nu mă ajută careva, nu sînt nici măcar în stare să mă ridic ca să urinez.

— Firește, patul te slăbește. Ce medic te vede, doctorul Carboni ? — Bolnava dădu din cap că da —. Ce zice, cît timp îți trebuie ca să-ți revii ?

— Doctorul, în primul rînd că nu vine de loc ; și dacă vine, tot nimic nu face.

Domnișoara îi mai puse cîteva întrebări (de la un timp, cu dubla ei experiență de infirmieră și de vizitatoare, era pricepută ca un medic), apoi luă cutiuța cu injecții de pe noptieră și se uită la ea.

— Din astea cite ți-a spus să faci ? Una pe zi ?

— Una la două zile, răspunse bolnava. Vine să mi le facă o femeie.

— Dar cine te îngrijește ? Bărbatul dumitale o fi mereu la lucru, dar n-ai pe cineva... știu eu, vreo soră, vreo cumnată ?

— Am o cumnată, nevasta fratelui meu ; dar închipuiți-vă, stă la țară, are patru copii, chiar că n-are timp să vadă de mine. Dacă am nevoie de ceva strig să vină cineva din familia care șade dedesubt. În colo stau singură tot timpul, vă închipuiți domnișoară... Stau aici singură și-mi aștept moartea... — și femeia începu să plîngă încetișor.

— Haide, nu-ți pierde cumpătul, spuse domnișoara. Starea dumitale nu e gravă, doar că ai nevoie de puțină companie ca să-ți mai ridice moralul. Îmi pare rău că acum trebuie să plec, dar îți promit că mă întorc curînd să-ți fac o vizită.

Cînd ajunse la capătul celor o sută treizeci de trepte ale străzii, domnișoara scoase un oftat de ușurare. Nu era numai o ușurare fizică pentru că se isprăvise urcușul ; era și o ușurare spirituală pentru că nu mai vedea toată jalea aceea.

Intrînd în biserică, se uită către prima bancă din stînga, unde obișnuia să se așeze marchiza Lastrucci ; și o zări acolo, cu pălărioara și voaleta ei ; dar o zări și pe nobila doamnă Ormanni, drept care se așeză în prima

bancă liberă, lîngă o femeie cu ochii roșii, care murmura rugăciuni. După un minut intră preotul și slujba începu.

Îngenuncheată, cu fața ascunsă în mîini, domnișoara rostea rugăciunile una după alta, dar gîndurile îi zburau în altă parte. Se gîndea la săracii ei, și într-un mod nu tocmai binevoitor. Mai întîi, femeia aceea al cărei bărbat era șomer, purta pe ea tot felul de podoabe. „Asta este, sînt țigani ; cînd bărbatul lucrează și cîștigă, cheltuiesc pînă la ultima centimă ; nu se gîndesc să pună ceva deoparte". Despre femeia bolnavă nu găsea totuși nimic de spus ; dar e cu putință s-o lase așa în părăsire ? Soțul, probabil, cum isprăvește lucrul se duce la cîrciumă în loc să se întoarcă acasă. Și cumnata aceea care nu s-a arătat măcar o dată, în tot timpul bolii ?

Cînd ieși din biserică o găsi pe marchiză, care scăpase de doamna Ormanni. Marchiza se miră cînd o văzu :

— Oh, spuse, credeam că n-ai venit. Știi, mă gîndeam că ai întîrziat...

— Nu, nu, am ajuns la timp. Dar am văzut că erai cu aia...

— Ce-i nou ? o întrerupse doamna Lastrucci.

— Nu-i nimic nou, dragă Maria, răspunse domnișoara cu emfază. Mereu aceleași lucruri ; mizerie, boală, spectacolul degradării materiale și morale...

Continuară să mai stea puțin de vorbă și domnișoara avu prilejul să mai plaseze alte cîteva fraze inspirate ; dar între timp nu-și lua ochii de la lăptăreasa care stătea în pragul prăvăliei. Pricepuse că dorea să-i vorbească și pricepuse chiar că trebuie să fie vorba de vreo recomandație pentru cumnatul ei. Dar în seara asta se simțea prea obosită ca s-o asculte. De aceea, cum o văzu ocupată cu un client, se grăbi să se despartă de prietena ei. Se îmbrățișară și se sărutară ca în fiecare seară ; apoi marchiza, sprijinindu-se în baston, se îndreptă greoaie spre piață. Iar domnișoara intră sprintenă pe poartă.

Ajunsă acasă se schimbă, apoi trecu în odaia care-i servea de birou, de salonaș și de sufragerie. Era un salonaș cu nimic mai vesel decît restul odăilor, pentru că dădea spre o curticică interioară care era un adevărat puț unde soarele nu cobora niciodată. Afară de asta era și odaia cea mai friguroasă din casă. Fapt este însă că în această ca-

meră își petrecea zilele domnișoara. Mobilierul era alcătuit dintr-o masă de lucru, un mic fotoliu din răchită, încă un scaun, un bufet și două rafturi pe care stăteau înșirate puținele cărți ale domnișoarei; *Viețile Sfinților,* alte cîteva volume cu subiecte religioase și toate publicațiile Touring-Clubului, a cărei membră era de mulți ani. Domnișoara nu avusese niciodată obiceiul de a citi mult. Să călătorească, asta da, i-ar fi plăcut; dar fiind singură n-a putut să-și satisfacă dorința. Mai mult a profitat de pelerinaje, ca să vadă nițel lumea. Iar în timpul războiului fusese infirmieră la Salonic.

Înainte de cină mai avu răgazul să scrie o scrisoare. După-masă, scoase din banderolă *L'Obsservatore Romano,* care-i sosea cu poșta de seară. Tocmai citea despre persecuțiile religioase din Mexic cînd se auzi soneria. „Vittoria", strigă domnișoara. Vittoria spăla vasele și cum era nițeluș surdă, nu auzi. Cu o expresie de suferință, domnișoara se duse să deschidă ea. Era lăptăreasa. Expresia de suferință de pe fața domnișoarei se accentuă.

Lăptăreasa ceru iertare că vine la o asemenea oră, dar, spunea ea, ziua e veșnic ocupată cu prăvălia...

— Numai un minut, domnișoară. Domnișoara o introduse în salonaș dar n-o pofti să ia loc.

— Am venit pentru cumnatul meu, reluă femeia. Știți dumneavoastră, acela care-i infirmier la spital...

Domnișoara răspunse că-și amintea bine de el. Chiar ea se îngrijise să fie angajat.

Iată despre ce era vorba; acum, cînd infirmierul-șef se pensiona pentru limită de vîrstă, se elibera un post pe schema personalului; era deci un prilej potrivit pentru ca acel cumnat să fie trecut pe un post stabil în schemă. Mai exista un solicitant, însă avea o vechime mai mică și pe deasupra era și burlac. Dar, după cum aflase cumnatul ei, se bucura de sprijinul Fasciei... [1]

— Înțelegeți, domnișoară; dacă cumnatul meu ar putea fi trecut pe post definitiv în schemă, ar fi cu totul altceva. Pînă una alta și cîștigul ar fi aproape dublu și ar avea siguranța zilei de mîine... Fiindcă un zilier poate fi oricînd concediat. E de ajuns să se schimbe directorul...

---

[1] Organizație a partidului fascist italian din timpul dictaturii mussoliniene.

Cumnatul nu numai că avea tot dreptul dată fiind vechimea mai mare și povara familiei ; dar era și un lucrător care la spital se bucura de prețuire, atît din partea bolnavilor, cît și a surorilor... Nu umblăm după favoruri, domnișoară, cerem ceva drept. Întrebați surorile dacă sînt mulțumite de el...

— E adevărat că se poartă urît cu nevastă-sa ? întrebă pe neașteptate domnișoara. Mi s-a spus că o și bate.

Lăptăreasa rămase cam descumpănită ; dar își reveni iute :

— Acasă, e adevărat, nu se înțeleg prea bine. Dar ce credeți ? Sărăcia e de vină. Cînd un bărbat aduce acasă la chenzină o sută douăzeci și cinci de lire, și din ele trebuie plătite chiria, lumina, lemnele și hrănite patru guri, înțelegeți dumneavoastră că banii n-au cum să ajungă. Și-atunci, n-ai ce-i face, omul e amărît, nevasta la fel și motiv de ceartă se găsește.

— Dar dumneata îl ajuți cu cîte ceva...

— Cîte ceva, sigur, îi mai dăm, spuse femeia ; la urma urmei e sora mea și sînt copiii surorii mele... Iar bărbatu-meu, el e primul care spune să-i ajutăm. Ca și cum ar fi neamurile lui...

Domnișoara făgădui că va pune o vorbă bună.

— Știi pe unde se iese, spuse, întrerupînd cuvintele de mulțumire ale lăptăresei.

Trecu în bucătărie să-i spună ceva femeii și se retrase apoi în camera ei.

Era o odaie mică, văruită în alb și, spre deosebire de celelalte, simplă și golașă. Domnișoara o dorise astfel, inspirîndu-se din simplitatea franciscană. O numea „chilioara mea". Deasupra patului de fier, la cap, atîrna o ramură de măslin ; deasupra scrinului, o stampă colorată îl înfățișa pe Sfîntul Francisc primind stigmatele.

Domnișoara se dezbrăcă, își scoase medalionul cu iconița, își puse cămașa de noapte ; apoi, în fața oglinzii de la dulap, își despleti părul lung și cărunt. Pe urmă se culcă și stinse lumina.

În timp ce murmura Tatăl nostru, Ave Maria, Gloria și Requiemul și apoi rugăciunea specială compusă de

papă pentru călugărițele terțiare[1], gîndurile îi rătăceau aiurea. Din stradă se auzeau glasuri și rîsete. Chiar dedesubt se afla o cîrciumă. Iar glasuri, iar rîsete și apoi o înjurătură răsunătoare.

„Chiar că sînt niște animale", își spuse domnișoara. Se întoarse pe o parte. Era aproape gata să adoarmă cînd își aminti că și în ziua aceea gîndise urît despre Ormanni și o bîrfise. Își făgădui să nu uite asta la spovedanie.

---

[1] Care aparțin celei de-a treia trepte a unui ordin monastic.

caporalul Müller

La marginea văii se afla o fermă de al cărei nume nu-mi amintesc. În imediata apropiere începea pădurea deasă, cu copaci scunzi, deasupra cărora se vedea linia de înaltă tensiune. Țăranul era un om isteț, cu toate că trăia într-un loc așa de izolat. Unicul lui băiat era cu noi, partizanii.

În ziua aceea, omul era singur; nevastă-sa se dusese la Castelnuovo să-și vadă sora internată în spital. Cînd se întoarse de la cîmp, își tăie o felie de pîine și o mîncă cu ceapă și sare. Pe urmă rămase o vreme așa, așezat pe bancă; în jur se auzea bîzîitul unor muște nevăzute.

Mai trăgea nădejde că nevastă-sa o să se întoarcă pînă seara. Dar era prea puțin probabil. Pînă la Castelnuovo făceai trei ore bune de drum; în afară de asta, totul atîrna de starea cumnatei.

Cîinele se ținuse după el pînă în bucătărie, pe urmă ieșise iar afară. Îl auzi lătrînd. „Să fie ea ?" se gîndi. Dar lătratul părea mai degrabă neprietenos.

Ieși afară să se uite. Cîinele se suise pe creasta zidului, lătrînd furios înspre ceva sau cineva din livada mai din vale. Omul se uită în jos, dar la început nu văzu nimic.

Deodată îl văzu chiar în mijlocul potecii, printre aracii pătlăgelelor. Purta o uniformă verde, care cu greu se deosebea de verdele plantelor și al ierbii.

Cîinele nu mai lătra, dar era gata să se azvîrle asupra necunoscutului care suia încet, dînd din mîini. Țăranului i se păru chiar că spune ceva.

„Ce-ar fi s-o șterg ?" se gîndi. Ba chiar își zise că s-ar cuveni să dea repede de veste băieților. Însă nu se clintea din loc, holbîndu-se înlemnit la neamțul care continua să vină spre el, oprindu-se la fiece pas și gesticulînd.

Cîinele se domolise. Dădea din coadă și scormonea pămîntul cu botul. Apucă ceva cu gura, îi dădu drumul și strănută zgomotos. Neamțul, care ajunsese lîngă zid, ridică deodată capul. Văzu cîinele, îl văzu și pe țăran; lăsă

capul în jos și începu iar să gesticuleze. Ba chiar mormăia ceva, un fel de „Rauff, rauff..." Cînd nici nu se aștepta țăranul, urcă în grabă treptele și, cît ai clipi din ochi, se proțăpi în fața lui.

Era un om înalt, chiar foarte înalt, cu o față mare, roșie. La început se uită la țăran cu dușmănie ; pe urmă deschise gura într-un surîs larg care-i dezveli dinții lungi și ascuțiți.

— Bună seara, spuse.

— Bună seara, răspunse țăranul, dînd să-și scoată pălăria.

— Tu ce faci aici ? Tu țăran ?

— Da, domnule.

— La tine, casa asta ? La tine cîine asta ? Cîinele se apropiase de el și-i adulmeca cizmele. Frumos animal, spuse neamțul, frumos animal, și se aplecă să-l mîngîie. Îl lovea ușor peste cap, iar animalul se ferea și încerca în joacă să-i apuce mîna cu dinții. Deodată neamțul îl prinse și-l strînse de bot. Cîinele se zbătu furios, pînă ce neamțul, izbucnind în rîs, îi dădu drumul și se ridică. — Frumos animal, repetă, uitîndu-se la țăran. Rasă... bun, adăugă.

— E o corcitură, spuse țăranul.

— Corcitură ? Ce însemni corcitură ?

Țăranul nu răspunse nimic. Se tot întreba în sinea lui ce-o fi căutînd neamțul ăla acolo. Judecînd după cît era de nădușit, trebuie să fi făcut drum lung. Cizmele îi erau pline de noroi. Cînd se aplecă iar să se joace cu cîinele, mantaua i se desfăcu la spate dînd la iveală un pistol mare, prins de centiron.

Văzînd pistolul, țăranul își aminti că e de fapt într-o situație primejdioasă. Tot jucîndu-se cu cîinele, neamțul se depărtase cîțiva pași. „Dacă trece de colț", gîndi țăranul, „fug în pădure".

Dar neamțul încetă să se joace cu cîinele.

— Ai apă ? întrebă brusc.

— Chiar și vin, se grăbi să răspundă țăranul.

— Nu vin ; apă, spuse neamțul. Vin nu bun cînd... obosit. Auzi aici — îi luă mîna și și-o apăsă pe piept. Auzi ? bum-bum-bum, și izbucni în rîs.

Se opri brusc și începu să se uite spre pădure. Perdeaua deasă a copacilor pălea în umbrele asfințitului. Între stîlpi, firele de înaltă tensiune nu se mai zăreau. Țăranul se gîndi mai întîi la băiatul lui, pe urmă nu se mai gîndi la nimic. Cît despre neamț, acesta părea să fi uitat de dînsul. Brațele îi atîrnau de-a lungul trupului ; degetele mîinii i se zgîrceau și apoi din nou se destindeau. Pe neașteptate începu să se plimbe încoa și-ncolo mormăind și gesticulînd.

Însera. Jos în vale contururile erau nedeslușite, ceața creștea învăluind luminile ce se aprindeau ici-colo.

Țăranul aproape că uitase de neamț cînd acesta își apropie obrazul de al lui.

— Dai apa, spuse amenințător.

Țăranul intră în casă urmat de neamț. Din ușă coborau două trepte care dădeau de-a dreptul în bucătărie. Bîjbîind, omul găsi comutatorul : o lumină palidă se răspîndi în odaie. Neamțul se hotărî să coboare și el cele două trepte. Se uita împrejur, strîmbînd din nas. Ce-i drept, nu era un loc prea confortabil. Masa era înnegrită și soioasă. Scaunele și lavița — slinoase. Dulapul de culoare verzuie părea a fi dintr-un lemn putred. Doar cana de la spălător strălucea de curățenie.

— Poftiți, spuse țăranul, punînd paharul pe masă.

Neamțul se repezi la el, zise :

— Noroc, și-l bău pe nerăsuflate. Încă ! spuse.

Bău al doilea și al treilea pahar, pe urmă scoase satisfăcut un „aaah“ și se trînti pe laviță.

— Vreți și de mîncare ? spuse țăranul. Tinere, vrei și de mîncare ?

Neamțul nu răspundea. Își întinsese picioarele cît erau de lungi, se rezemase cu spatele de perete și se uita țintă în fața lui.

Țăranul luă o hotărîre ! Întîi de toate, aprinse focul. Pe urmă, deschise lada și alese două ouă din cele șase-șapte ascunse în făină. În tot acest răstimp neamțul nu dădu nici un semn de viață. Dar cînd văzu că-i pune în față tigaia cu ouă sfîrîind în untdelemn, smulse pîinea din mîinile țăranului și se repezi la mîncare cu aceeași lăcomie cu care se repezise la apă.

Țăranul se uita mulțumit cum înfuleca neamțul. Puse pe masă sticla cu vin, pe urmă tăie cîteva felii de slănină. Îi dădea neamțului ceea ce era deprins să dea partizanilor, atunci cînd se întîmpla ca fecioru-său să-i aducă vreunul în casă.

După ce mîncă și bău, neamțul se făcu și mai roșu la față.

— Da tu? îi spuse țăranului, manancă, bei; ți-e frică? — și rîse. Dar pe urmă se întristă: Nemții face frică. Nemții este rău... Se înveseli din nou. Dar eu este neamț bun: înțeles?

Țăranul luă castronul cu un rest de ciorbă și începu să mănînce și el. Mînca încet pentru că nu prea avea dinți. Se pomeni cu un pachet de țigări sub nas; luă una. Neamțul îi întinse și chibritul aprins, dar omul făcu semn că nu: luase țigara ca s-o păstreze pentru fiu-său; acolo sus, partizanii aveau de toate, afară de țigări.

— Eu este neamț bun, începu iarăși să spună, știi de ce este eu aici? Pentru că fugit. Nu vrei întorci la camerazi. Eu neamț bun, alții toți răi. Alții spune: *Heil Hitler!* eu spune porc Hitler, la dracu Hitler! și izbucni într-un hohot de rîs. Eu fost trei ani în Italia, înainte de război. La mine are mulți prieteni italieni. Eu la Roma căutat prieteni, dar nu găsit. Eu fugit, eu vreau ascuns: înțeles? Eu nu vreau mai fac război. Eu comunist: înțeles? Eu pentru Rusia. Tu comunist? Țăranul nu răspundea nimic. Nu fie teamă, eu comunist. Eu pentru Rusia. Da, tu pentru Rusia. Toți italienii pentru Rusia. Toți italienii comuniști. Toți italienii cîntă... — și cu un glas neașteptat de cald și de plăcut cîntă primele note ale *Internaționalei*. Dar țăranul nici atunci nu pricepu. Înțelese numai cînd neamțul îl întrebă brusc: Tu cunoaște partizani? Îl apucase de braț și-l privea cu ochi rugători: Tu cunoaște partizani, da? Eu vrei merg partizani. Tu duci la mine la partizani...

Pe urmă tăcu, continuînd totuși să strîngă brațul țăranului. Acesta nu se gîndea la nimic, ba chiar simțea că i se făcea somn. Dacă nu l-ar fi durut brațul strîns de celălalt, cu siguranță că ar fi adormit. Lătratul neașteptat al cîinelui îl făcu să tresară. Se sperie la gîndul că ar putea

să fie nevasta sau, ceea ce ar fi fost și mai rău — fiu-său. Din fericire, nu era nimeni.

— La tine este familie? îl întrebă neamțul. Parcă-i citise gîndul. Țăranul făcu semn că da. Nevastă? Țăranul făcu iarăși semn că da. Copii? Țăranul nu răspunse nimic. La mine este nevastă, doi copii.

Scoase din buzunar un portofel doldora, iar din el o seamă de fotografii. Întîi le privea el, pe urmă le trecea țăranului, care le învîrtea în mîini, destul de încurcat. Fotografiile arătau o femeie dolofană, blondă, zîmbitoare; doi copii, și ei dolofani, se zbenguiau într-o grădină sau pe o plajă.

— *Liebchen, Liebchen, Liebchen!* strigă neamțul ca ieșit din minți și sărută ultima fotografie, în care soția lui era în costum de baie.

Pe urmă neamțul începu iar să vorbească și să bea. Țăranul nu pricepea nimic și de fapt nici nu se căznea să priceapă. Dar cînd neamțul începu să vorbească iarăși de partizani, ciuli urechea. Neamțul fugise; dacă îl prindeau, *kaput,* îl omorau. Neamțul voia să se ascundă, voia să se ducă la partizani...

Deodată țăranul își aduse aminte că printre partizani erau unii îmbrăcați în haine nemțești; fiu-său îi explicase că sînt austrieci.

— Ești austriac? îl întrebă.

Neamțul se uită la el:

— Austriac? repetă. Da, da, austriac, și începu să rîdă. Tu duci pe mine la partizani, spui că eu fugit, eu austriac.... Este aici, aproape, partizani?

— Da, răspunse țăranul.

— Cît timp trebuiește? Cît timp pentru mers la partizani?

— Un ceas, răspunse țăranul.

— Atunci ducem imediat, spuse neamțul ridicîndu-se. Se ridică și țăranul. Acuma, cînd în cele din urmă pricepuse ce intenții are neamțul, nu numai că nu-i mai era frică, dar simțea că e gata să facă orice pentru el.

Neamțul se așeză iară.

— Nu, acum noapte prea mare, spuse. La dimineața.

— Vrei să mă duc eu să le spun că ești aici? Să le spun să vină ei să te ia? stărui țăranul. Ideea îi venise

în timp ce se gîndea la cele povestite de fiu-său. — Cei doi austrieci petrecuseră noaptea la o fermă, jos în vale. Țăranul se dusese să-i înștiințeze pe partizani, iar aceștia coborîseră să-i ia. — Eu mă duc la partizani și tu aștepți aici. Da ?

Neamțul făcu semn că da. Puse mîinile cruciș pe masă, lăsă capul pe ele și începu de îndată să sforăie.

Țăranul fusese de mai multe ori la partizani, și, oricum, cunoștea bine locurile ; dar era o noapte întunecoasă, iar el, în graba plecării, uitase să-și ia felinarul. Așa că i-au trebuit mai bine de două ceasuri ca să ajungă sus la tabără. Santinela care îi strigă : Stai ! era Baffo, un tovarăș de-al băiatului său. Băiatul era plecat într-o misiune ; și comandantul era plecat ; de aceea îl treziră pe comisarul politic. Acesta îl ascultă somnoros și-l întrebă de două ori :

— Dar ești sigur că-i austriac ?

— Așa mi-a spus el, răspunse țăranul.

— Aș putea să mă duc eu, zise Baffo, cînd ies din post.

— Da, dar să nu te duci singur, zise comisarul. Să meargă trei sau patru oameni...

Baffo nu-l ascultă pe comisar. Cînd fu schimbat în post, îi spuse țăranului :

— Să mergem.

Neamțul trebuie să fi rămas cîtva timp în poziția aceea. La un moment dat se trezi ; se ridică mașinal, luă din cui un palton vechi și-l puse pe podeaua din cărămizi. Se întinse pe el și începu iar să sforăie.

Licărul zorilor pătrunzînd pe fereastră slăbea lumina becului chior care arsese toată noaptea. Dar lătratul cîinelui îl trezi.

Auzi un glas, pe urmă altul. Sări în picioare. Glasurile se apropiau. Neamțul își scoase revolverul, se lipi de perete, îndreptînd arma în direcția ușii.

Dacă mai întîi ar fi intrat țăranul, poate că lucrurile s-ar fi petrecut altfel. Dar, din nenorocire, intră mai întîi Baffo. Neamțul văzu șapca cu cozoroc, basmaua roșie,

Sten-ul în bandulieră. Trase : îl văzu cum se moaie și cade la pămînt. Atunci alergă la fereastră, o deschise, încălecă pervazul, sări jos.

Pe masă rămăsese pertofelul cu fotografiile împrăștiate alături. Astfel am putut afla că bietul Baffo fusese ucis de caporalul Rudolf Müller, contingentul 1914, născut la Hamburg.

În aşteptarea autobuzului

Înăuntru se şi aprinsese lumina. Era una din acele singuratice prăvălii de ţară unde vin să cumpere sătenii şi unde ca atare se găsesc de toate: produse alimentare, tutun, bomboane, caiete, ţesături; şi care sînt şi cîrciumi. În fund doi inşi jucau cărţi; era greu de înţeles cum se descurcau la o lumină atît de slabă.

Ceilalţi trei călători, nevoiţi ca şi mine să aştepte autobuzul care merge spre M..., erau un tinerel, o femeie şi o fată. Tinerelul era scund, oacheş, cu mustăcioară şi favoriţi. Purta o haină verzuie, pantaloni de flanelă şi o cămaşă în pătrăţele cu gulerul răsfrînt. Era agitat, se uită de cîteva ori la ceasul de la mînă, intră în vorbă cu mine ca să se plîngă de plictiseala acelei aşteptări; îşi aprinse o ţigară; se ridică, întrebîndu-l cu glas tare pe negustor dacă nu ţine lichioruri. Negustorul răspunse că ţine numai vin. Atunci se aşeză din nou pe bancă.

Mă întrebam ce putea să fie, contabil, tehnician agricol sau poate nici atît. În schimb ghiceam uşor ce era femeia care stătea alături de mine. Slabă, trecută, îmbrăcată toată în negru, cu o broboadă pe cap, vedeai numaidecît că e ţărancă. Ţinea între picioare un coş mare, iar în mînă strîngea batista şi un mic portmoneu. Stătea nemişcată tot timpul, privind drept în faţa ei, resemnată şi răbdătoare.

Fata era plinuţă şi roşie la faţă; de cum sosise, fără să piardă o clipă, scosese din poşetă o carte mare. Citea şi din cînd în cînd îşi ridica ochii de pe carte repetînd în şoaptă ceea ce citise.

— Şi dumneavoastră mergeţi tot la M..., domnişoară? o întrebă tinerelul.

— Da, răspunse fata.

Fusese întreruptă şi îşi pierduse şirul; trebui să se mai uite o dată în carte înainte de a începe din nou să-şi mişte repede buzele.

Dar se părea că tinerelul era hotărît să intre în vorbă cu ea. Nu din galanterie, cred, ci numai ca să-şi omoare timpul.

— Ce studiaţi ? o întrebă.
— ...italiana răspunse fata.
— Dar parcă şcolile s-au închis, stărui el.
— Trebuie să dau examen.
— Ia te uită, făcu tinerelul curios. Ce examen ?
Fata închise cartea strecurînd un deget la pagina unde rămăsese şi spuse :
— Pentru diploma de învăţătoare.
— Aha... după care tînărul citi cu glas tare titlul volumului : *Antologia literaturii italiene*. Are şi poeziile lui Leopardi ? o întrebă.
— Da, răspunse fata.
— E şi aia... cum îi zice ? Aia care începe aşa : *Vagi stele ale Ursei, eu nu credeam...*
— Nu, spuse fata, dar pe urmă se răzgîndi şi zise : *Amintirile ?*
— *Amintirile*, da, da... spuse tinerelul. La şcoală îmi plăceau mult poeziile lui Leopardi. Erau poezii... minunate. Eu sînt topograf, adăugă apoi.
— Nu cumva sînteţi din M... ? se amestecă negustorul.
Era un om gras, cu o faţă de beţivan ; pînă atunci stătuse nemişcat după tejghea.
— Ba da, sînt din M..., răspunse tînărul.
— Atunci ştiu cine sînteţi, spuse negustorul fără să mai adauge ceva.
— Ei, mă ştiu toţi prin părţile astea, spuse tinerelul satisfăcut şi continuă către mine : Am fost cinci ani la Cadastru şi acum lucrez pentru Camera de Reformă.
Fata profitase de întrerupere ca să se apuce iar de învăţat. Nu se mai opri pînă nu se auzi zgomotul autobuzului. Îmi găsisem un loc la fereastră dar era întuneric beznă, nu se mai desluşea aproape nimic. Îmi vedeam chipul oglindit în geam şi mă gîndeam la tovarăşii mei de drum, la fata care se pregătea să devină învăţătoare, la topograf, la ţăranca aceea ce nu rostise tot timpul nici un cuvînt. În puţinul pe care-l întrezărisem din existenţele lor simţeam intens cît de tristă, zadarnică şi totuşi mîngîietoare e viaţa.

plimbare duminicală

Duminica după-masă, mai ales după meci și după primul spectacol al cinematografului, pe străzi se revarsă o lume plictisită și tristă ; plictisită de lungile ore goale, tristă din pricina unui vag sentiment de a-și fi irosit singura zi liberă. Cine are mașină, cu greu se poate împotrivi ispitei de a evada pentru cîteva ceasuri.

Ca să se ducă unde ? Localitățile învecinate le sînt cunoscute și arhicunoscute, și nu atrag prin nimic deosebit. Dar asta este, și totuși trebuie să-ți propui o țintă și să alegi o localitate oarecare unde să faci fie și un scurt popas. Vara se preferă așezările de pe coastă ; iarna, sătulețele din interior.

Astăzi am hotărît să-mi petrec ziua în casă, dar pe la trei aud soneria ; niște rude îndepărtate mă poftesc la o plimbare cu mașina. Primesc fără entuziasm. „Încotro să mergem ?" sînt întrebat. Și îmi înșiră localități unde se poate ajunge într-o oră de mers cu mașina. De fapt, le cunosc aproape pe toate, le-am străbătut în timpul campaniei electorale. Mi se spune un nume de sat unde nu fusesem niciodată ; îl aleg pe acela deși știu dinainte că nu va arăta altfel decît celelalte.

De fapt, satele acestea se aseamănă toate. Sînt cățărate pe înălțimi și au o obîrșie feudală. Satul are un singur drum în pantă, care șerpuiește în spirale din ce în ce mai înguste, isprăvindu-se într-o mică piațetă care e deopotrivă centrul satului și punctul său cel mai înalt. De drumul acesta în pantă se leagă jur împrejur, ca razele unui cerc, ulițe, mici tuneluri, drumeaguri care suie în trepte. Casele sînt inegale, nici o rînduială edilitară n-a vegheat la construirea lor ; au apărut treptat, pe măsură ce vreo familie se înmulțea, „prindea cheag", și-și putea îngădui să aibă o odaie sau două în plus. Lîngă intrarea în casă, o ușiță dă în ceea ce odată era grajdul unde stătea catîrul. Acum, eventual, își țin acolo motoreta.

E o zi cenușie și cețoasă. Cîmpul e pustiu, dar în livezile de măslini, bărbați, femei și băiețandri sînt ocupați cu recolta. Ne abatem de la șoseaua asfaltată și o apucăm

pe un drum care suie prin desiș. Drumul e cît se poate de rău, automobilul înaintează hurducînd. „Uite acolo satul M.“, mi se spune. La dreapta s-a ivit în adevăr un sătuleț pe un vîrf de colină pleșuvă. Pare încins cu un brîu de ziduri dar, uitîndu-mă mai bine, văd că impresia de bastion compact o dau de fapt casele mărginașe. Dedesubt, terenul e străbătut în toate direcțiile de garduri vii care îl împart în bucăți și bucățele. E limpede că toți locuitorii satului au cîte un petic de pămînt. În timpul săptămînii se duc să lucreze ca zilieri iar duminica trebăluiesc pe micul lor ogor sau în grădina de zarzavat.

Intrăm în sat, urcăm toată panta uliței principale și ajungem în mica piață. Coborîm pe jos pînă în capătul satului pentru că țin să-mi arate bisericuța romanică. Iat-o într-adevăr, într-o altă piață, sau mai curînd într-o piațetă, în mijlocul căreia se afla o cisternă. „Și cisterna trebuie să fie foarte veche“. Dar eu arunc doar o privire distrată asupra cisternei și asupra portalului romanic al micii biserici. Mă interesează mai mult femeile care stau în poartă sau pe la ferestre. Pentru ele, orice etate ar avea, tinere, în puterea vîrstei sau bătrîne, duminica se scurge la fel cu celelalte zile, doar că se duc dimineața la biserică. Bărbații nu se văd nicăieri ; or fi lucrînd pe peticul lor de pămînt sau s-or fi aflînd prin băcăniile care țin loc și de cîrciumi ?

Îmi opresc privirile asupra unei femei încă tinere, cu basma neagră pe cap și papuci în picioare, care toarce lînă așezată pe treptele ușii. Doi copii cam între doi și patru ani se joacă în drum. Presupun că e o femeie măritată de cîțiva ani, bărbatul o fi zilier ca și ceilalți, iar copiii trebuie că sînt ai lor. Abia de și-a ridicat privirea spre noi că numaidecît a și coborît-o asupra lucrului, nu din sfială, ci pentru că evident prezența noastră n-o interesa. E limpede că toată viața ei se trece cu treburile gospodăriei, cu dădăcitul copiilor, cu bărbatul căruia trebuie să-i satisfacă nevoia elementară de a fi îngrijit și iubit. Și totuși nu-mi pot desprinde privirile de la ea, ca și cum ar exista în viața ei o taină pe care ar trebui s-o pătrund. Nimic nu uimește mai mult ca o existență oarecare, ca o inimă simplă...

Mă hotărăsc să-mi iau ochii de la ea numai pentru că mă simt observat. Dar o bătrînă care stă în picioare, cu mîinile în şolduri şi priveşte spre capătul uliţii, îmi atrage tot atît de stăruitor atenţia. Femeia strigă : „Maurizio ! Marcello !“ Sînt cu siguranţă copiii pe care fiica sau nora i-a dat în grija bunicii. Nici un răspuns ; bătrîna intră în casă. Eu continui să mă gîndesc la viaţa ei. Îmi pot închipui cu uşurinţă din ce anume e alcătuită. Dar sensul unei asemenea vieţi ?

Ne întoarcem înapoi, urcăm în maşină şi ieşim din sat. Doar nişte copii ne-au luat în seamă şi au strigat ceva după noi.

descoperirea lui Joyce

Întoarcerea din vacanță nu adusese mari schimbări în felul lui de viață. Universitatea urma să se deschidă abia după sărbătoarea Sfinților[1]; afară de după-masa de sîmbătă, cînd trebuia să se ducă la „premilitărie", Fausto era liber tot timpul.

Tatăl său îl sfătuise să înceapă a frunzări manuale de drept; îi înmînase două cărți voluminoase, vechi de multe decenii, dar care, după părerea lui, erau un bun îndreptar pentru cine se apuca să studieze științele juridice. Fausto le pusese pe masă dar nici gînd n-avea să le deschidă. În schimb maică-sa, văzînd că nu iese cu ceasurile din odaia lui, îi spunea: „Mai scoate și tu nasul pe afară! Profită de ultimele zile de vacanță."

Diminețile Fausto stătea pe-acasă, dar după-amiezile pornea să colinde orașul ceasuri în șir. Ținta sa preferată erau anticariatele și standurile cu cărți din centru. Cîteodată găsea vreun roman de cumpărat dar cel mai adesea îl mîna într-acolo plăcerea de a se afla în mijlocul cărților, de a-și plimba privirea peste titluri, de a lua o carte în mînă și de a se uita prin ea.

Sufletește, nimic nu se schimba în el. Simțea mereu o bucurie calmă și se gîndea mereu la Anna și la viitoarele sale îndeletniciri de scriitor. De fapt nu erau două gînduri distincte ci unul și același gînd. Nici nu-și putea închipui că ar fi cu putință să nu fii îndrăgostit de Anna și să faci altceva decît să scrii. La drept vorbind, trecuse o lună de cînd se întorsese la Roma și nu așternuse încă nici un rînd. Dar foile albe îl așteptau în sertar, iar masa la care pînă atunci învățase, îi apărea acum negreșit drept biroul romancierului. Pe etajera pe care stătuseră înainte cărțile de școală, se înșirau romanele pe care le cumpăra. Se lăsase de fumat de cum se întorsese la Roma și hotărîse să nu se mai ducă la cinema: suprimase acele deprinderi cu intenția de a marca mai bine începu-

[1] Întîi noiembrie.

tul noii sale vieţi. Banii pe care-i primea lunar îi cheltuia acum numai pe cărţi.

Continua să citească conştiincios greoaie romane nemţeşti, franţuzeşti, englezeşti şi americane. Dar n-ar fi fost în stare să facă o apreciere asupra nici unuia dintre ele. Simţea în el o pornire tulbure de a căuta ceva care să-l mulţumească, dar nu găsea. Toţi autorii aceia păreau să se ocupe de cu totul altceva. Unul trata probleme sociale (aşa stătea scris pe clapa copertei) şi de fapt în cărţile lui nu era vorba decît de şomeri, de oameni întorşi din război, de prostituate. Un altul era absorbit de probleme sexuale ; dar iubirea însemna pentru Fausto cu totul altceva, un sentiment gingaş, potolit, fără nimic senzual sau pătimaş. Un al treilea se consacra subiectelor cu caracter religios şi moral ; eroul romanului său era un preot care ţinea predici nesfîrşite, iar Fausto, oricît s-ar fi străduit, nu pricepea nimic din ele.

După ce-şi făcea datoria de a citi vreunul din acele lungi romane, îl punea la loc în raft şi nu mai simţea nevoia să-l răsfoiască vreodată. Exista însă un volum din colecţia „Meduza“ pe care se simţea ispitit să-l frunzărească zi de zi. Era o prezentare a romancierilor editaţi pînă atunci în acea colecţie. Fiecare din ei era prezentat cu o fotografie, o notiţă biografică, un scurt profil critic, în sfîrşit, cu cîteva pagini de probă, o nuvelă sau un fragment de roman. Fausto era atras îndeosebi de fotografii. Romancierii se fotografiaseră mai toţi la masa lor de lucru ; cu o ţigară sau o pipă în mînă, cu o privire obosită şi visătoare ca şi cum tocmai atunci se opriseră din scris. Cîte unii avuseseră prostul gust (cel puţin aşa socotea Fausto) de a se fotografia în alte ipostaze, în aer liber ; unul era pe bordul iahtului său, iar un altul apărea de-a dreptul în costum de schi. Chiar printre romancierii aflaţi la masa de lucru, nu toţi erau îmbrăcaţi cum se cuvine. Unii erau în cămaşă, alţii în pulover. Fausto se gîndea că el, dacă s-ar fotografia, ar alege un costum de culoare închisă. Ar fi avut în faţă un teanc de foi albe, în mîna dreaptă stiloul şi în stînga ţigara (odată devenit scriitor avea să se apuce din nou de fumat). Iar pe birou, la loc vizibil, un portret, portretul Annei.

Citea cu aviditate amănuntele biografice. Mai toţi scriitorii aceia trecuseră la început prin greutăţi, ca să poată trăi fuseseră nevoiţi să facă cele mai felurite meserii ; funcţionar de bancă, vînzător de prăvălie, învăţător ; cîte unul fusese chiar muncitor manual. Nici un editor nu era dispus la început să le tipărească manuscrisele. Şi se spunea despre mai toţi că se căsătoriseră foarte de tineri.

Aşa îşi dădu seama Fausto că se va căsători cu Anna. Pînă atunci o asemenea idee, cît se poate de firească pentru un îndrăgostit, nici nu-i trecuse prin cap.

Începu de îndată să-şi închipuie, pînă în cele mai mici amănunte, ce viaţă va duce alături de Anna. Desigur, se gîndea el, vor locui la marginea oraşului. Acest gînd tainic ajunsese să călăuzească singuratecele sale hoinăreli. La periferie, la limita dintre oraş şi sat, descoperea mereu alte cartiere pline de farmecul acela delicat al aşezărilor mărginaşe, lipsite de o caracteristică precisă.

Într-o după-amiază ajunsese pe jos pînă la Madonna del Riposo. Străduţele cu iz de ţară, străjuite de şiruri de soci, grădinile de zarzavat şi ogoarele care se aflau dincolo de ele, cocioabele mizere, cîte o clădire mai răsărită sau o vilişoară ivită pe neaşteptate, toată acea periferie pestriţă şi lipsită de rînduială părea să exprime în limbajul fără glas al lucrurilor ceea ce el simţea în adîncul sufletului. Chiar şi oamenii păreau dezbăraţi de grosolănia cu care te întîmpină lumea obişnuită. Imaginea unui om care-şi săpa grădina îi stîrnea o plăcută înfiorare, glasul unei femei care-şi chema copilul trezea în el rezonanţe tainice, şi la fel îndrăgostiţii care stăteau de vorbă la lumina felinarului sau slujnicuţa ce cobora spre oraş cu sticla de lapte. Fausto nu aşteptă, ca în alte seri, căderea nopţii care să-l poarte înapoi, spre centru. Se întoarse grăbit, la capătul liniei sări într-un tramvai şi după zece minute era acasă. Scoase teancul de coli şi se puse pe scris. Nu scria o nuvelă, ci doar încerca descrierea unui peisaj de periferie. Umplu la repezeală o jumătate de pagină dar nu izbuti să continue. Reciti ceea ce scrisese şi se simţi dezamăgit. Da, încercase să descrie omul care-şi săpa grădina, glasul femeii care-şi chema copilul, slujnica ce cobora în oraş cu sticla de lapte ; dar

din farmecul pe care-l aveau mişcările măsurate ale bărbatului sau chemarea din glasul femeii nu rămînea urmă în cuvintele sale. Şi tocmai farmecul acesta ar fi vrut să-l sugereze. Descurajat, rupse pagina şi o aruncă la coş.

Neştiind ce să facă, luă o carte pe care o cumpărase în ajun. Se chema *Oameni din Dublin* şi autorul era James Joyce. Citi primele trei povestiri, pe urmă îl cuprinse oboseala şi rămase la birou fără să mai facă nimic, aşteptînd să fie chemat la cină.

Era pe la jumătatea lui noiembrie, dar timpul se menţinea frumos. Dimineaţa Fausto se ducea la Universitate, unde urma două cursuri ; după-amiaza ieşea din casă cum isprăvea de mîncat ; mergea pe jos pînă nimerea într-o margine de oraş. De hoinăreala prin periferie nu mai putea să se lipsească ; numai acolo îşi găsea liniştea lăuntrică. Visa într-una cum va arăta casa lui, casa unde va locui cu Anna. Uneori îşi alegea o vilişoară cu grădină împrejur. Alteori îl atrăgea un bloc înalt ridicat pe un fost maidan. Dar se poate spune că nu exista pentru el clădire care să nu aibă farmecul ei.

Mai căuta la marginea oraşului şi subiecte de inspiraţie. Şi nu că asemenea subiecte ar fi lipsit, dimpotrivă ! La periferie totul i se părea demn de luat în seamă ; largile străzi asfaltate, maidanele pline de gropi şi de moviliţe unde se jucau copiii şi unde goneau vagonetele decovilurilor ; grădinile de zarzavat care mai dăinuiau printre noile construcţii ; birturile ocrotite de umbrare şi de grilaje verzi. Numai să descrii toate astea, şi n-ai mai fi isprăvit niciodată. Simţea însă că o descriere nu ar fi de ajuns. Trebuia ca în mediul periferiei să situeze o întîmplare, dar ce fel de întîmplare ?

Într-o zi, după ce traversă Ponte Milvio, nimeri într-un cartier nou. Era un grup de clădiri cenuşii, cu nişte posomorîte curţi interioare, care se zăreau îndărătul unor porţi mari şi arcuite. Şi aici periferia îşi pusese pecetea ei pestriţă şi lipsită de rînduială. Fausto băgă de seamă asta abia după ce trecu de ultimul bloc. Strada asfaltată, cu trotuare largi, continua să urce lin. Dar Fausto se opri pentru că începea să se întunece. Într-o parte se vedea o colină şi se gîndi că trebuie să fie un fel

de ramificație a lui Monte Mario ; siluete de pini și chiparoși se profilau clar pe cerul incendiat de asfințit. De cealaltă parte, spre Tibru, se înșira o îngrămădire de cocioabe. Fausto se opri să privească într-acolo. Creștea în el o încordare ca și cum ar fi fost pe punctul de a face o descoperire. Nu voia să se mai întoarcă iar acasă cu mîinile goale ! Scormonea cu privirea în văzduhul cenușiu, printre fumurile care suiau din cocioabe și ceața ușoară care se ridica din fluviu. În ce carte întîlnise oare descrierea unei îngrămădiri de cocioabe la ora asfințitului ?

Își aminti brusc că citise asta într-una din povestirile volumului *Oameni din Dublin*. Scriitorul compara cocioabele în amurg cu o bandă de vagabonzi care se pregăteau să se ridice, să se scuture de praf și s-o pornească iar la drum. Fausto își aminti că și Joyce părea atras de priveliștea periferiei și de ceasul crepusculului. Izbit de această descoperire, simți că se putea întoarce acasă.

Pînă la cină mai avea un răgaz de peste o oră. Se închise în odaia lui și luă cartea pe care o citise în urmă cu o lună fără să-i fi stîrnit atunci o impresie mai deosebită. Căută mai întîi pasajul în care cocioabele erau comparate cu un grup de zdrențăroși. Și rămase nițel dezamăgit, pentru că nu reda impresia pe care o simțise el mai înainte, în fața șirului de cocioabe învăluite în ceața asfințitului. Reciti apoi a doua povestire, intitulată *O întîlnire*. Era vorba de escapada a doi băieți care, în loc să se ducă la școală, hoinăreau prin oraș. Și găsi și aici ecoul unei impresii pe care i se părea că o încercase, impresia pe care ți-o dau unele dimineți limpezi și pline de lumină, cînd vuietul orașului și forfota oamenilor îți provoacă un plăcut neastîmpăr și simți nevoia să faci ceva, s-o iei din loc, să pleci în căutarea aventurii... În seara aceea Fausto era atît de tulburat la masă, încît maică-sa îl întrebă ce are. Nu-i răspunse, dar el știa bine ce avea : avea impresia că nu mai e singur, pentru că mai fusese cineva care încercase chiar sentimentele lui și, mai mult decît atît, fusese în stare să le și exprime.

tăierea pădurii

nuvele

tăierea pădurii

I

După Montecerboli, rămăseseră doar cinci călători : un flăcău, un bărbat, două femei și un copil.

Factorul poștal își frecă palmele mulțumit :

— Sîntem chiar în familie în seara asta, spuse bucuros.

Bărbatul din fund zîmbi, apoi începu să privească pe geam, deși nu se vedea nimic din pricina întunericului. Era un bărbat la vreo treizeci și șapte — și opt de ani, după înfățișare. Purta un surtuc cu gulerul de blană ros și o pălărie puțin lăsată pe ceafă. Avea fața slabă, nasul drept, buzele strînse, mîini osoase și robuste.

La începutul pantei autobuzul aproape că se opri ; apoi, reluîndu-și mersul, continuă să urce pufăind. Bărbatul spunea să oprească la prăvălie.

— Oprește la prăvălie, repetă factorul poștal, transmițînd șoferului ordinul.

În pragul prăvăliei, o femeie înaintată în vîrstă aștepta sosirea cursei. Își ascuți privirea ca să-l deslușească pe călător dar nu-și recunoscu nepotul pînă nu-l văzu la doi pași de ea.

— Hei, Guglielmo, spuse, cum îți merge ? Nu te recunoșteam cu întunericul ăsta.

— Ce mai faci Lina ? răspunse bărbatul. Îi zicea pe nume și dumneata, deși îi era mătușă.

— Bine. Dar Caterina ? Hai, intră, că-i frig...

Un bec atîrnat de o sîrmă era singura lumină în toată încăperea. La fel de sărăcăcioasă era și mobila : o bancă la perete, două mese în fața băncii, patru-cinci taburete, asta-i tot ce oferea prăvălia clienților. După tejghea era îngrămădită marfa. De toate dar, se înțelege, cîte puțin din fiecare : alimente, tutun, țesături, caiete, penițe, cărți poștale. Chiar și niște biscuiți învechiți se puteau vedea într-un borcan de sticlă. Hîrtiile de muște rămîneau uitate pe pereți de la o vară la alta, iar o candelă

ardea în permanență sub litografia cu *Inima însîngerată a lui Isus.*

— Vrei să treci în casă ? întrebă mătușa.

— Nu, răspunse Guglielmo, mănînc puțină supă și mă duc.

Fără să-și scoată pălăria, se așeză la masa liberă (cealaltă era ocupată de doi care jucau cărți) și rămase nemișcat, cu privirea pironită în gol.

— E frig afară ? întrebă unul din jucători.

Guglielmo tresări.

— Așa ș-așa, răspunse.

— Acuși e gata, spuse mătușa revenind.

Guglielmo încuviință.

— De mult ești plecat de acasă ? întrebă mătușa.

— Nu... numai de luni, răspunse bărbatul.

— Dincotro vii ?

Bărbatul arătă cu mîna în direcția ușii.

— De la Massa, zise apoi. Am fost să cumpăr o parcelă, adăugă pentru a preveni o nouă întrebare.

— De ce tocmai așa departe ? insistă femeia.

Guglielmo zîmbi.

— Îmi convenea, zise.

— Și te duci s-o tai ? mai întrebă mătușa.

— Bine-nțeles, răspunse bărbatul. Eu, cu echipa obișnuită.

Femeia păru să-și fi satisfăcut curiozitatea. Schimbînd vorba spuse că n-o mai văzuse pe Caterina de luni de zile.

— Eu sînt bătrînă și nu-mi arde să umblu. Iar dînsa, îmi închipui cîtă bătaie de cap îi dau fetițele...

Bărbatul confirmă cu un semn din cap.

— E un înger fata asta, încheie mătușa.

— Chiar așa, spuse bărbatul.

— Vezi tu, Guglielmo, în nenorocire ai avut măcar norocul ăsta : o soră care să aibă grijă de copii...

— Da, răspunse bărbatul. Pentru asta măcar pot spune că am avut noroc. Nici nu știu cum m-aș descurca altfel... Aș fi nevoit să mă însor iarăși.

Femeia dispăru după perdeaua care se afla în fundul încăperii și reveni curînd cu o farfurie de supă străvezie în care înotau cîteva boabe de orez. Puse apoi pe masă o jumătate de pîine și un sfert de vin. Omul apucă pîinea și

începu s-o fărîme mărunt-mărunt. Turnă apoi un strop de vin în farfurie. Iar la urmă, cu lingura, amestecă energic totul, supă, vin și pîine și începu să mănînce.

Mătușa rămase puțin să-l privească ; văzînd că nu-și ridică ochii din farfurie, se așeză iar după tejghea.

Guglielmo mai mîncă pîine cu brînză, bău încă un pahar de vin și întrebă cît datorează.

— Unu patruzeci, răspunse mătușa.

Guglielmo scoase ceasul din buzunarul vestei.

— Opt și un sfert, spuse. Am să le găsesc pe toate culcate, adăugă vorbind parcă pentru sine.

— Toate cele bune Caterinei, zise mătușa, și multe sărutări fetițelor. Iar tu ai grijă de tine.

— Fii pe pace, răspunse Guglielmo.

Dădu seara-bună jucătorilor și ieși. Nu mai era atît de întuneric ca mai înainte cu un ceas, deși luna era acoperită de o undă de ceață. Guglielmo se opri să-și aprindă o țigară, apoi porni cu pas repede.

După cîteva sute de metri de drum drept, șoseaua începu să coboare. Ogoarele se sfîrșiră și drumul se afundă în pădure. Guglielmo azvîrli chiștocul și grăbi pasul. Cu gîndul se întorcea la învoiala încheiată în ajun, reexaminînd-o pe toate fețele ; refăcea socotelile și ajungea mereu la concluzia că n-ar trebui să cîștige mai puțin de șapte mii de lire. Fusese desigur un risc, să cumpere fără a fi la curent cu prețurile de sezon... Cu mintea la treburi, nu mai era atent la drum. Aproape fără să-și dea seama trecu puntea și luă în piept coasta care ducea spre sat, cu același pas repede. Dar apoi, treptat, încetini, iar gîndurile îi fugiră în altă parte. Trecînd pe dinaintea unei cocioabe dărăpănate, își aminti de bătrînul care o locuise cîndva și de poveștile lui cu vrăjitoare, cu vraci, cu diavoli și farmece. Guglielmo nu era nici acuma prea departe de a da crezare unor asemenea povești.

Trecînd prin fața cimitirului, aruncă prin grilaj o privire întristată, se închină și spuse un *requiem* pentru sufletul soției sale, biata de ea. Tocmai se împliniseră trei luni de cînd îl părăsise. Se strădui să grăbească pasul și să se întoarcă la gîndurile de mai înainte. În sfîrșit, sosi în sat. Se opri la cafeneaua care te întîmpina de cum intrai în San Dalmazio, ținută și asta tot de o rudă de a lui. În timp

ce aştepta să fie servit, îşi scoase pălăria şi îşi şterse sudoarea cu batista.

— Năduşeşti pe frigul ăsta ? se miră femeia.

— Chiar aşa, răspunse Guglielmo fără chef de alte explicaţii.

Satul era cufundat în linişte şi întuneric. La ora aceea, femeile şi copiii erau toţi culcaţi. Guglielmo apucă pe uliţa rău pavată, care se căţăra pînă sus, în capul satului, unde era casa lui.

Încercînd să nu facă zgomot, urcă în bucătărie, dar soră-sa se trezi totuşi şi peste puţin se ivi să-l întrebe dacă nu avea nevoie de ceva. Guglielmo răspunse că mîncase.

— Nu te aşteptam în seara asta, spuse femeia, parcă scuzîndu-se de a nu-l fi aşteptat trează.

— Am venit mai curînd, răspunse Guglielmo.

— Fetiţele sînt sănătoase, zise Caterina, văzînd că fratele n-o întreabă nimic. Ai reuşit să contractezi ? întrebă apoi.

— Da. Mă duc acolo luni.

— Nu vrei chiar nimic ? insistă Caterina. Îndată aprind focul şi-ţi încălzesc ceva.

— Nu. Bagă-te în pat că ai să răceşti.

Rămas singur, Guglielmo mai bău un pahar de vin ; apoi se aşeză la masă, aprinse o ţigară şi scoase din buzunar un carnet terfelit şi un capăt de creion chimic. Trecu într-o coloană cheltuielile zilei ; înainte de a aduna, se gîndi îndelung să nu fi uitat vreuna. Avea obiceiul să însemneze cele mai mici cheltuieli, iar la sfîrşitul lunii, mai rar să nu-i iasă socoteala pînă la centimă. Strivi pe podea mucul de ţigară, băgă sticla în bufet, puse paharul în spălător şi se duse în odaie.

Luna lumina o fîşie de podea. Guglielmo întoarse comutatorul. Odaia rămase tot slab luminată ; era mică, cu pardoseala de cărămidă şi tavanul din bîrne. Patul dublu, şifonierul şi scrinul, ocupau aproape tot locul. Guglielmo îşi dezbrăcă haina şi, apropiindu-se de scrin, îşi scoase ceasul din buzunar şi-l puse pe marmoră. Privirea îi căzu pe fotografia soţiei, dar şi-o întoarse îndată.

Dimineaţa la cinci jumătate era în picioare. Îşi trase pantalonii peste cămaşa de noapte şi trecu în bucătărie.

Turnă apă în ligheanul care se afla pe spălător și începu să se spele. Folosea săpun de rufe. Tocmai se ștergea cînd apăru soră-sa în combinezon.

În timp ce Caterina încălzea cafeaua, Guglielmo își însemna în carnet tîrguielile pe care le avea de făcut în cursul dimineții. Înainte de a ieși îi spuse soră-si că spera să fie înapoi pentru prînz, dar că totuși să nu-l aștepte.

Ajuns afară, în loc să coboare prin sat, tăie pe o ulicioară la stînga, apoi pe o potecă o luă peste cîmp. De fapt avea de gînd să se ducă la șeful lui de echipă, Fiore, care locuia lîngă podul de peste Cecina, la o oră de drum de San Dalmazio. Dat fiind că, în linii mari, înțelegerea lor fusese stabilită, Guglielmo ar fi putut să aștepte ca a doua zi, duminică, omul lui să vină în sat să se bărbierească, așa ca de obicei ; dar era prea zorit să se asigure de angajarea lui. De acolo avea să iasă la șosea, încă la timp ca să apuce cursa de Pomarance. La Pomarance avea de cumpărat un cosor, carton asfaltat, lumînări, tutun, chibrituri, sfoară etc.

Se înapoie puțin după douăsprezece. Adriana (așa se numea fetița mai mică) îi alergă în întîmpinare și i se agăță de picioare, iar Guglielmo avu de furcă pînă să se desprindă. Cea mare, dimpotrivă, era sfioasă față de el și rămase deoparte ; Guglielmo o sărută și pe ea, apoi dădu fiecăreia cîte o acadea de zahăr tras. Cea mică își exprimă bucuria prin țipete și țopăieli, apoi și-o băgă pe dată în gură. Mătușa interveni să i-o ia, căci trebuia întîi să prînzească. Fetița începu să țipe, dar se potoli totuși repede.

— Și tu ? o întrebă Guglielmo pe Irma, fetița mai mare, care îl privea în tăcere. Nu-mi spui nimic ? adăugă zîmbind.

Fetița lăsă capul în jos, rușinată. Guglielmo o mîngîie pe păr, apoi își scoase haina și o puse pe spătarul unui scaun ; se spălă pe mîini și se așeză la masă. În așteptarea prînzului, scoase din buzunar ziarul pe care-l cumpărase la Pomarance, îl desfășură și citi titlurile din prima pagină, dar nici unul nu-i trezi interesul. Trecu la cronica de provincie și găsi cîteva scurte știri privitoare la Pomarance. Murise cutare, pe care nu-l cunoștea ; consorțiul pusese la dispoziție o cantitate de cartofi de sămînță. Soră-sa puse castronul pe masă. Guglielmo pături cu grijă ziarul și-l băgă în buzunar. Luă capacul de pe castron ; și

îndată îl izbi aburul dens și mirosul înțepător de varză. Întîi împărți copiilor, apoi surorii și la urmă își umplu farfuria lui. Caterina o luă pe a ei și se duse să șadă lîngă foc, căci trebuia să supravegheze cratița în care se prăjea un iepure de casă.

Fetele vorbeau între ele în timp ce Guglielmo și femeia tăceau. Guglielmo împărți și iepurele, oprind pentru el capul. Îl mîncă cu multă pîine, sugînd cu grijă oscioarele. Îi spuse de vreo două ori celei mai mici să trăncănească mai puțin și să mănînce, apoi nu mai deschise gura. Cu ultima bucățică de pîine șterse farfuria. Prînzul se isprăvise, pentru că fructe mîncau numai duminica. Guglielmo aprinse o țigară și scoase carnețelul și creionul. Fetița mai mică se apucă să-l maimuțărească : își umfla obrajii și se făcea că suflă fumul. Guglielmo o văzu, zîmbi vag și se întoarse la socotelile lui. Sora lui se odihnea așteptînd să se încălzească apa de vase.

Acum Adriana, fetița mai mică, voia să fie luată în cîrcă.

— Nu-l necăji pe tata, zise Caterina.

Dar fetița stăruia și pînă la urmă Guglielmo o luă pe genunchi. Apoi gîndind că cea mai mare s-ar putea mîhni, o trase lîngă el, cuprinzîndu-i mijlocul cu brațul liber. Foarte încîntată, dar în mod vădit stingherită, fetița ședea țeapănă, cu privirea ațintită într-un punct al pardoselii.

A doua zi Guglielmo se sculă ceva mai tîrziu ca de obicei, atît cît să simtă că-i sărbătoare. Se îmbrăcă în haine de culoare închisă, încălță o pereche de bocanci, dar fără ținte, și se duse mai întîi să se bărbierească. Bărbierul lucra numai sîmbăta după-amiază și duminica dimineața ; în celelalte zile muncea la cîmp. Drept prăvălie își folosea bucătăria. Guglielmo se nimerise cel mai matinal dintre clienții lui ; în timp ce-l bărbierea, ceilalți ai casei se spălau și își luau gustarea de dimineață. O dată bărbierit, Guglielmo se duse la biserică, apoi se întoarse acasă. Fetițele nu se sculaseră încă, deși le auzea vorbind și rîzînd. Se întoarse și soră-sa, lăsă coșnița pe un scaun și puse pe masă pîinea proaspătă.

După ce luă gustarea, Guglielmo ieși din nou, cu un buchet de flori pe care soră-sa le pusese la răcoare în spălător. Era o dimineață minunată. Guglielmo străbătu

satul și apucă pe ulița cimitirului, care cobora ușor. Strălucirea soarelui, mirezmele cîmpului, zgomotul nedeslușit din văzduh, toate laolaltă îl făceau să se simtă bine dispus. Lunile de muncă dîrză și de cîștig vîrtos care-l așteptau, constituiau o perspectivă plăcută. Guglielmo se bucura de hotărîrea pe care o luase de a cumpăra o parcelă fără să mai aștepte licitația comunală. „Nu știu nimic despre prețuri, dar ce are a face ? Poate să iasă prost, după cum poate să iasă și bine. Poate că peste cinsprezece zile mi s-ar fi putut prezenta o ocazie mai bună ; fie și așa, n-are importanță, totul este să mă pot apuca iar de lucru. Dumnezeule ! Dacă mai ședeam cincisprezece zile cu mîinile în sîn, ajungeam la balamuc. Munca o să-mi abată gîndurile, o să mă ajute să mă descurc. Parcă mă și simt alt om." Se afla în fața portiței de fier, o împinse, se descoperi și se închină. În micul cimitir nu era nimeni. O cruce de fier și pămîntul proaspăt săpat arătau locul unde era îngropată soția. Guglielmo rămase în picioare în fața mormîntului. Pînă la Crăciun n-avea să mai poată veni acolo, încercă așadar să se reculeagă cu gîndul la răposata. Dar era cald, aerul era plin de rumoare, totul contribuia să-i fure gîndurile. Cîtva timp urmări zbîrnîiala unui bondar printre cruci, morminte și bălării. Cu o sforțare a voinței își adună gîndurile. Dar în mintea lui era un gol. Atunci se urni, se îndreptă către micul șopron din colț, scoase săpăliga, mai potrivi puțin pămîntul pe mormînt. Apoi fu bucuros să-și facă de lucru umplînd vasul și așezînd în el florile. În sfîrșit se ridică în picioare în fața mormîntului, într-o atitudine de reculegere. Dar încă o dată nu izbuti să se concentreze. Cînd socoti a fi rămas destul timp, își făcu cruce și plecă.

La întoarcere trebui să-și potolească pasul ca să nu nădușească. Ajuns în sat se opri în piațeta în care se adunase destulă lume. De formă triunghiulară, piațeta era mărginită de biserică, de cafenea și, pe latura mai lungă, de un zid scund de piatră. Sub zid se afla un povîrniș abrupt de vreo sută de metri în fundul căruia șerpuia un mic torent.

Guglielmo se rezemă de zid și rămase să se încălzească la soare. Fumă vreo două țigări și schimbă cîteva vorbe cu consătenii care-și petreceau dimineața de duminică în ace-

lași fel ca dînsul. Către amiazi, de-a lungul zidului nu se mai afla nici un loc liber.

Îndată după-prînz, soră-sa se pregăti să iasă cu fetițele.

— Hai și tu, îi spuse lui Guglielmo.

— Hai, vino, vino și tu, tată, începură fetițele.

— Atîta timp n-ai să le mai vezi ! adăugă soră-sa.

— Nu, nu pot veni, răspunse Guglielmo și în vocea lui se simțea enervarea. Am treabă aici în sat, adăugă după o clipă.

Fetițele stăruiau ca tatăl să le însoțească : mai ales cea mică.

— Hai, fiți cuminți, tata are treabă : să mergem, zise soră-sa, și îi aruncă o privire lui Guglielmo.

Guglielmo așteptă pînă le văzu plecate, apoi coborî în sat. Intră în cafenea și rămase să privească jocurile. În picioare, din spatele jucătorilor, le urmărea mișcările. Puțin după aceea sosi un cîntăreț ambulant : și curînd, pentru a-l asculta, toți se opriră din joc. Era un bătrîn frumos cu barbă albă, privirea vioaie, mîinile îngrijite și purtări alese. Purta o haină de catifea maro și jambiere de lînă de aceeași culoare. Cîntă povestea banditului Tiburzi : avea o voce subțire și la sfîrșitul fiecărei strofe pișca strunele ghitarei. Îi trebui aproape o oră pînă s-o termine. Guglielmo și ceilalți îl ascultau cu mare atenție. La urmă fiecare îi dădu cîțiva gologani, iar patroana, de băut. Bătrînul mulțumi și ceru amănunte despre drumul cel mai scurt pentru a ajunge la Pomarance. I se spuse că lunea, la Pomarance, era zi de tîrg și că avea să facă treabă bună. El mulțumi de mai multe ori, apoi plecă. Fără nici un comentariu, oamenii se apucară iar să joace.

Soarele apunea pe după dealul care privește spre San Dalmazio, cînd Guglielmo ieși din cafenea și, fără chef, o apucă pe coasta care ducea spre casă. Cînd să intre în casă se auzi strigat. Întorcîndu-se, zări fetițele care alergau spre dînsul pe ulița laterală. Amîndouă aveau brațele încărcate cu flori de cîmp. Soră-sa le urma de aproape.

— Uite, tată, ce multe ! Uite ce frumoase ! și-i arătau florile cu fețele strălucitoare de bucurie. Le-am cules pentru mama, adăugă Irma.

— Bravo! spuse Guglielmo; şi urcă scările înaintea lor.

Apoi Irma voi să-i arate tatii caietele ei. Guglielmo le cercetă în grabă şi se mărgini să-i spună fetii că fusese silitoare.

Îndată după cină, Caterina trimese fetele la culcare. Dar înainte de a pleca, fiecare pe rînd, îşi îmbrăţişă şi sărută tatăl. Puţin după aceea se duseră la culcare şi Caterina şi Guglielmo.

— Te rog să ne scrii în fiecare săptămînă, zise Caterina.

— Fii fără grijă, răspunse Guglielmo.

— Atunci ne vedem de Crăciun, spuse Caterina îmbrăţişîndu-l. Să fii sănătos, Guglielmo, şi...

Nu putu să sfîrşească, o podidiră lacrimile. Guglielmo se desprinse din îmbrăţişare şi se duse în camera lui. „Dacă dă Dumnezeu, gîndea, mîine seară am să dorm la colibă".

II

La cinci şi jumătate se adunară toţi în piaţeta unde îşi dăduseră întîlnire; de acolo într-o oră ajunseră la prăvălie unde, încă din după-amiaza de sîmbătă, avuseseră grijă să adune cea mai mare parte a proviziilor şi uneltelor.

Şeful-de-echipă Fiore mergea pe cincizeci de ani. Scund, îndesat, cu părul cărunt tăiat perie, era departe de a fi un om cu care să te înţelegi uşor, dar i se treceau toate cu vederea pentru marea sa experienţă şi vechimea în muncă.

Ceva mai în vîrstă decît el, Francesco părea totuşi de-a dreptul bătrîn. El nu fusese dintotdeauna pădurar; mai fusese negustor ambulant, bucătar, căruţaş, meşteşugar. Nu lucra cu cine ştie ce spor; dar avea un sac fără fund de snoave şi poveşti care te ajutau, de bine, de rău, să treci lungile seri de iarnă şi zilele de ploaie în care pădurarii sînt nevoiţi să stea degeaba în colibă.

Amedeo de-o vîrstă cu Guglielmo, era de altminteri şi văr primar cu el. N-avea aptitudini deosebite sau caracteristice. Germano, în fine, era de departe cel mai tînăr din echipă, avînd abia douăzeci de ani.

În două ore cursa îi duse la Massa. Aici ar fi trebuit să-i aştepte o căruţă pentru transportul bagajelor ; dar nu venise, şi fură nevoiţi să închirieze alta. Enervarea lui Guglielmo crescu şi mai mult cînd, ajunşi la fermă, nu-l găsiră pe vechil cu care, de asemenea, se înţelesese în termeni precişi. Ba i se spuse chiar că nu se va întoarce pînă seara. Ca să-i amăgească plictisul aşteptării, îl plimbară prin fermă, care fusese construită după criterii foarte moderne şi era alcătuită dintr-o serie de clădiri albe, toate de acelaşi model, joase şi lungi, cu excepţia silozului. Guglielmo vizită pe rînd grajdul model, coşarul model, groapa model pentru băligar, hulubăria model etc.

Pentru a-şi răscumpăra neglijenţa, vechilul îl pofti pe Guglielmo şi pe ai săi la cină. Era originar din nord şi părea foarte priceput în treburile lui. Spuse că se înţelegea perfect cu patronul, om cu vederi largi, dar că ţăranii, ignoranţi şi conservatori, nu voiau să colaboreze la reforme.

Bărbaţii se duseră curînd să se culce (fuseseră rostuiţi într-o mică şură de fîn lîngă grajd). Germano mai zăbovi, atras de prezenţa unei tinere ţărănci. Dimineaţa la cinci, Guglielmo fu nevoit să-l scuture zdravăn ca să-l trezească. Bodogănind şi blestemîndu-şi soarta care-l făcuse pădurar, flăcăul se sculă şi îşi adună boarfele.

Şi Guglielmo era posomorît. Dormise foarte puţin şi îşi simţea capul greu şi oasele frînte.

Afară era o splendidă boltă înstelată. Nu adia nici o boare. Ţăranul îi aştepta cu cei doi catîri pentru transportul uneltelor şi proviziilor. Germano nu luă parte la încărcare : dormea mai departe de-a-n-picioare.

În fine, o porniră. O bucată de vreme copitele catîrilor ţăcăniră pe pavaj. Apoi zgomotul se înăbuşi pe pămîntul bătătorit al drumului.

Germano încheia coloana. Umbla cu mîinile în buzunar şi capul înfundat între umeri ; deşi era frig, trupul său păstra căldura acumulată în timpul somnului. Înainta ca un automat şi cînd părăsiră drumul pentru a tăia pe o scurtătură, se împiedică de două trei ori în bolovani, gata să cadă. Hotărî pînă la urmă să fie mai atent ; dar de îndată ce ieşiră din nou în drum, căzu iarăşi în toropeală.

Şi cei din faţă umblau în tăcere.

Începuse să mijească de ziuă. Pe măsură ce înaintau, drumul se tot apropia de firul șerpuitor al unui pîrîu. Tufe de rugi viguroși, arbuști firavi și copăcei singuratici creșteau de-a lungul malurilor. De o parte și de alta a pîrîului, pe scurte distanțe, se întindeau tarlale cultivate cu porumb ; mai încolo, terenul se ridica repede, devenind arid și rîpos. Ici-colo cîte o căsuță răsfirată pe culmile înconjurătoare nu dădea nici un semn de viață.

Micul grup își continuă drumul în tăcere. Spre răsărit, peste crestele colinelor, cerul se lumina.

— Se face ziuă, zise Amedeo.

Acel comentariu de prisos avu darul să-i învioreze. Ca și cînd atît ar fi așteptat, Guglielmo scoase o țigară, urmat îndată de Germano. Francesco se opri să-și aprindă pipa. Apoi se porniră la vorbă, Fiore înainta cu călăuza, Guglielmo cu Amedeo și Francesco. Germano rămăsese singur în coadă, dar acuma, cu fumatul, se trezise de-a binelea și fluiera mulțumit.

— Să fii tăietor la pădure, spunea Amedeo, e mai bine decît să fii țăran.

— E mai bine decît boier, îl luă peste picior Germano din urmă.

— Adică, vream să zic : încaltea mai vezi puțin lumea.

— Eu am văzut lumea destul, începu Francesco, dar asta cînd eram negustor ambulant. Între Massa și Volterra nu-i sat în care să nu fi fost. Mergeam apoi la marile bîlciuri, la Florența, la Siena...

Urcușul ușor nici nu se simțea. Umblau repede, sporovăind și fumînd ; ar fi mers bucuroși la nesfîrșit pe drumul acela care, în adevăr, părea să n-aibă capăt. După fiecare cotitură se ivea o nouă porțiune dreaptă și nici peisajul nu părea că are de gînd să se schimbe : mereu aceleași petice de șes de o parte și de alta a pîrîului, și delușoarele sterpe care pe dreapta și pe stînga limitau brusc privirea.

— Ți-a trecut somnul ? îl întrebă Guglielmo pe Germano.

— Dar m-a pălit foamea.

— Ți-a mers bine aseară, hai ? cu fetișcana aceea ? întrebă Amedeo.

Germano se posomorî.

— O proastă, spuse în sfîrşit. Eu încercam s-o scot afară şi ea se încăpăţîna să nu priceapă.

— Ori se prefăcea, zise Amedeo.

— Atunci mai bine ai fi venit să te culci, spuse Guglielmo.

— I-auzi colo sus, spuse Germano. Alea sînt potîrnichi.

Se auzea într-adevăr piuitul caracteristic al acelor păsări. De bună seamă se şi porniseră în căutarea matinală a hranei. Locurile erau prielnice, cu pîrîul, tarlalele de porumb, hăţişurile şi ponoarele, pentru un asemenea vînat. Iar flăcăul, care era nu numai un crai, ci şi un vînător pasionat, se simţea cuprins de focul sacru.

— De aş avea aici puşca, aş da o raită într-acolo şi v-aş aduce prînzul, şi astfel spunînd arăta spre stînga, către prăvălişurile rîpoase presărate cu tufari.

— N-ai putea ; e o rezervaţie de vînătoare, spuse Amedeo.

— Să am numai puşca şi ţi-aş arăta eu cît ţin seamă de afişele lor, ripostă Germano.

Brusca schimbare a itinerariului efectuată de călăuză puse capăt discuţiilor. Părăsiră drumul, apucînd-o pe o cărare care, după ce străbătu un cîmp, începu să urce în zigzag coastele dealului. Terenul în jur era sterp, rîpos. Călăuza se îngrijea de catîri, să nu calce în gol. Bărbaţii urmau în şir indian. Germano care, hotărît, nu era în apele lui suduia pe înfundat căţărarea aceea care părea să nu mai aibă sfîrşit.

— Dar ce fel de păduri sînt prin părţile astea ? mormăi furios. N-am zărit măcar un fir de iarbă.

Toate fizionomiile acelea, cu puţin mai înainte senine, ba chiar voioase, erau din nou întunecate, aproape mohorîte.

În fine urcuşul se domoli şi începu să se deschidă priveliştea. Terenurile argiloase erau pe sfîrşite. Dincolo de ultimele spinări rotunjite ale dealurilor se ridica în adevăr, deşi încă foarte joasă la orizont, o largă piramidă neagră.

Poposiră într-o vîlcea să mănînce. Hrana, vinul, apoi un fum de ţigară, înviorară grupul. Numai Germano rămînea posomorît ; dar o făcea dinadins.

— Aşa-i toată Maremma ? spunea. Umbli, umbli, nu întîlneşti ţipenie de om şi nu ajungi niciodată nicăieri.

Amedeo începu să rîdă.

— Și unde ai vrea să ajungi ?

— D-apoi Massa, urma Germano fără să-l ia în seamă. Mereu auzeam : Massa, Massa, și cînd colo, Pomarance, în comparație, e un giuvaer.

Germano era regionalist. Se simțea dator să ia partea satului în care se născuse, San Dalmazio, și comunei de care acesta ținea, Pomarance. Ceea ce nu-l împiedica să se plîngă adesea de soarta care-l făcuse să se nască în acele locuri unde, în afară de plugărit și muncă forestieră, nu mai poți face altceva.

Guglielmo se ridică cel dintîi în picioare : începea să-l îmboldească acuma ceea ce, întunericul mai întîi, apoi oboseala, îl făcuseră să simtă abia înăbușit : dorința de a ajunge la parcelă, de a pune stăpînire pe ea, de a se apuca de lucru. Îl necăjea gîndul că primele două zile vor fi nevoiți să le piardă cu construcția colibei. În adevăr, renunțase la ideea de a folosi cabana existentă pe versantul opus parcelei, deoarece cu dusul și întorsul, ar fi irosit încă mai mult timp.

În vreme ce urca ultima măgură, se gîndea că, de n-ar fi fost contratimpul de la fermă, s-ar fi aflat la fața locului încă de-aseară. Și cînd, ajuns pe culme, văzu strălucirea răsăritului străbătînd prin norii umflați și zdrențuiți care țineau orizontul, îl năpădi de-a dreptul un fel de frenezie de a umbla, de a activa, de a recîștiga timpul pierdut.

Clina începea să se acopere de tufișuri și copăcei.

— Mai e mult ? întrebă Germano.

— Vezi colo sus ? spuse Guglielmo oprindu-se o clipă și arătînd către un punct mai ridicat al crestei împădurite. Acolo unde se zăresc trei copaci mari. Acolo începe și coboară de partea cealaltă, pînă la torentul Sellate.

— Bine stăm ! Mai avem două ore bune, comentă Germano, care se încăpățîna în atitudinea lui.

De fapt ajunseră mult mai curînd. În adevăr, abia trecut pîrîiașul care curgea în vale, începu un urcuș aproape necurmat și pe alocuri destul de abrupt, care în trei sferturi de oră îi duse la cei trei copaci izolați de unde începea parcela.

Soarele, înălțat acuma la orizont, inunda valea în fundul căreia curgea torentul Sellate. Pături de pîclă mai în-

tîrziau jos, deasupra torentului ; cețos și luminos totodată era văzduhul. Guglielmo trăgea adînc aer în plămîni, simțea că i se umflă pieptul de înviorare și plăcere. Își contempla parcela cu un sentiment de îndreptățită mîndrie. În sfîrșit, își reveni și, adresîndu-se lui Fiore :

— Aici pe stînga, spuse, te ții pe potecă ; în afară de două locuri unde face intrînduri. Pe dreapta mergi de-a lungul lizierei ; apoi vine ca o despicătură care se tot lărgește, pînă jos, la torentul Sellate. Așează-te unde stau eu că vezi mai bine, și rotea brațele ca să-i arate lui Fiore hotarul exact al parcelei. După cum vezi, partea mai bună e asta de sus. În vale, se știe, mai e și mărunțiș, iar chiar deasupra torentului se lucrează anevoie. Dar trei hectare de pini și patru jumătate de pădure de brad, aproape tot de esență tare, la prețul pe care-l știi, îi spusese prețul numai lui Fiore, e un chilipir. Prin părțile noastre l-aș fi plătit dublu.

Prin cuvîntul *forteto* pădurarii denumesc sihla sub douăzeci de ani, care obișnuit nu depășește înălțimea de șapte-opt metri. Esența tare e reprezentată de stejar, de cer, de tufan și de gorun ; esența slabă, de carpen, de frasin și de arin. Esența tare, cum arată și numele, dă un mangal mai bun. Pinul începe să se taie la douăzeci și cinci-treizeci de ani, cînd ajunge la opt-zece-cincisprezece metri, și e folosit ca lemn de construcție pentru mine.

Pădurarii ascultau cu multă luare-aminte explicațiile lui Guglielmo, deși pe ei nu-i privea, dacă tîrgul fusese bun sau nu, avînd în vedere că nu primeau procente. Numai Germano se făcea că e nepăsător. Se așezase la cîțiva pași mai încolo, cu spatele spre parcelă, își aprinsese o țigară ca și cînd nimic alta nu l-ar interesa decît fumatul.

— Dar e muncă, nu glumă ! zise Amedeo, văzînd că Fiore nu se hotăra să deschidă gura.

— Pe puțin cinci luni, spuse Guglielmo.

— La prima vedere s-ar zice un parchet de patruzeci de ani, spuse Francesco referindu-se la porțiunile de brazi.

— Și se taie bine, adăugă Amedeo. Cel puțin aici, sus.

Aprecierile favorabile ale lui Amedeo și Francesco îl măguleau pe Guglielmo ; dar Fiore continua să-i apese cu tăcerea lui. Sta nemișcat, cu capul ușor aplecat pe un umăr ; privea mereu spre parcelă ca și cînd ochiul său ex-

pert ar fi fost în măsură să deosebească elemente de apreciere care celorlalţi le scăpaseră.

— Aşadar ? spuse Guglielmo, ce părere ai, Fiore ?

— E o afacere bună. Aşa arată, cel puţin.

Şi odată emisă această părere laconică şi cam în doi peri, o porni primul pe cărarea care limita spre stînga parcela.

— Cum ? Pornim din nou ? bodogăni Germano în urma lui.

Dar nimeni nu-l lua în seamă. Fiore păşea în faţă, călăuza îşi supraveghea de aproape catîrii, dată fiind panta repede, Guglielmo vorbea cu Amedeo şi cu Francesco şi din cînd în cînd se oprea să se uite la ceva.

Cărarea se făcu şi mai rîpoasă şi închisă cu totul de un desiş de nepătruns. Fiore n-ar mai fi putut, chiar întorcîndu-se, să-i zărească pe ceilalţi, dar le auzea din urmă vocile. Ieşi la lumină, în fine, în albia torentului, largă şi înţesată de pietroaie. Prin mijloc abia se prelingea un firişor de apă.

De acolo urcară pe coasta opusă pînă la coliba care urma să-i adăpostească în primele zile. Descărcară uneltele, ceaunul, merindele şi păturile, după care trimiseră catîrii înapoi. Francesco, în calitatea sa de bucătar, fu primul care să se apuce de lucru, ajutat de Germano. La amiază mămăliga aburea răsturnată pe masă. Mîncară felii de mămăligă cu caş ; după-amiază se apucară să ridice cabana, cam pe la jumătatea parcelei. Începură prin a doborî doi pini ca să degajeze locul ; curăţiră pe urmă cu grijă terenul de tufe ; începură apoi să taie trunchiuri tinere şi ramuri groase, în majoritate de stejar, cu care să alcătuiască scheletul cabanei. Lăsară lucrul cînd şuieratul ascuţit al lui Francesco răsună de pe versantul opus.

Guglielmo era ostenit şi se aşeză în faţa colibei. Versantul din faţă era cu totul în umbră. Parcela avea forma unui triunghi isoscel : torentul reprezenta baza iar cei trei arbori izolaţi, vîrful. Ba o cuprindea toată într-o privire, ba îi urmărea din ochi hotarele : urca din ochi, poteca şi-şi corecta în gînd intrîndurile ; cobora de-a lungul lizierei iar de acolo sărea la despicătură urmărind-o pînă cînd se surpa prăpăstioasă deasupra torentului. Pata întunecată a stejarilor îl bucura tot atît cît şi albul filiform al carpe-

nilor și frasinilor precum și verdele deschis al pinilor; urma roșietică a potecii cît și dîra vînătă a despicăturii.

Apoi, fără osebire, culorile toate se întunecară și se topiră laolaltă. Bucuria pieri din inima lui Guglielmo. Mai rămase cîteva clipe locului, în fața acelei mase întunecate, în timp ce se lăsa seara. Intrînd în colibă, privi aproape cu disperare la chipurile tovarășilor luminate de flăcări și la mămăliga aburindă răsturnată pe masă.

III

Avură nevoie de două zile ca să construiască cabana. O dată terminat scheletul din ramuri, se apucară să-l îmbrace cu brazde, partea ierboasă pe dinăuntru, așa că pe dinafară părea o colibă de noroi. Pe acoperișul în pantă fu întins cartonul asfaltat. Ușa fu treaba specială a lui Fiore.

Înăuntru se aflau două paturi acoperite cu cetină; în mijloc, în dreptul ușii, o vatră și loc pentru o masă. Nimic altceva.

Ziua a treia fu irosită cu transportul și aranjarea lucrurilor. După-prînz, Guglielmo se duse la fermă unde ajunse pe întuneric. Vechilul lipsea. Soția lui, care era însărcinată, ședea într-un colț din bucătăria încăpătoare fără să facă nimic. Oarecum stingherit de prezența femeii, Guglielmo își scoase carnetul și verifică din nou socotelile, deși nu era cîtuși de puțin nevoie. Apoi cu un pretext ieși afară. Hoinări prin fermă ajungînd la urmă în grajd unde asistă la mulgere, făcută, se-nțelege, după metode ultramoderne.

După cină vechilul îl reținu îndelung cu flecăreala lui, reînnoind văicărelile împotriva țăranilor înapoiați și trufași, și declarînd că regretă de a fi părăsit Piemontul. Nu se puteau compara satisfacțiile pe care le avea prin părțile acelea, un director de fermă model, și apăsă vîrtos pe cuvîntul acesta (evident, s-ar fi simțit jignit de expresia vechil). Guglielmo dormi într-o cămăruță de lîngă bucătărie. La ora patru o porni. O durere de cap sîcîitoare îl însoți tot drumul. Mai era și nemîncat pe deasupra, iar la jumătatea urcușului prin pădure fu cuprins de o asemenea slă-

biciune, încît picioarele i se muiară şi bucuros s-ar fi trîntit la pămînt.

Abia i se deschise vederea peste valea Sellatei că auzi răsunînd loviturile topoarelor. Soarele palid lumina pieziş povîrnişurile împădurite. O uşoară adiere, stîrnită şi ea de curînd, făcea abia să foşnească frunzişul. Guglielmo inspiră îndelung aerul proaspăt înmiresmat ; îşi simţi toată fiinţa pătrunsă de un simţămînt de plenitudine fizică şi morală şi, în timp ce cobora şleaul, se mai opri să asculte loviturile topoarelor. De jos, răsunau înfundate ; de sus, răspundeau alte lovituri, desluşite şi limpezi. Tuc, tuc ; tac, tac ; loviturile se ţineau lanţ, dar nu-i putu zări pe tăietori decît cînd fu la cîţiva paşi de ei.

Trecînd pe lîngă Fiore, abia îşi dădură bineţe. Ajuns la cabană, îşi tăie pîine şi pastramă şi înfulecă în grabă ; bău cîteva înghiţituri de cafea călduţă şi ieşi afară cu mînecile suflecate, cu barda şi cosorul. Ar fi fost de datoria lui să dea îndrumări cu privire la ordinea tăierii ; dar trecu pe lîngă oameni fără să spună nimic şi se apucă de lucru de-a lungul potecii.

Ţac : o aşchie ţîşni. Ţac : crestătura albă se adînci. Încă vreo cîteva lovituri piezişe, apoi Guglielmo începu să taie în adîncime. La fiecare lovitură săreau aşchii, schije, fărîme. Tăişul se înfigea cu precizie în crestătură ; Guglielmo îl desprindea cu o smucitură, ridica din nou barda şi aceasta recădea în acelaşi loc. Încă zece, douăsprezece lovituri şi pinul se prăbuşi, rămînînd totuşi agăţat de butuc printr-o subţire limbă fibroasă. Încă vreo două lovituri de bardă şi fibra rezistentă fu tăiată. Pinul se culcă la pămînt. Guglielmo încălecă pe trunchi şi se apucă să reteze crăcile şi vîrful.

Munci cu sîrg toată ziua, fără a se uita la ceea ce făceau ceilalţi. Din cînd în cînd se îndrepta din şale pentru a privi în jur, pentru a respira mirosul pătrunzător pe care îl dă miezul lemnului şi, mai cu seamă, pentru a asculta zgomotul loviturilor. Apoi iarăşi ridică barda pentru a izbi cu nădejde.

Fu cel din urmă care lăsă lucrul, deşi era în picioare de cincisprezece ore. Mînca maşinal, fixînd cu privirea un punct oarecare al colibei şi vedea în minte cum se ridică şi cade securea, cum iar se ridică şi cade, pînă cînd arborele

se prăbușește trosnind zgomotos. Se răsuci toată noaptea : în vis sau în toropeală vedea rotindu-se securea.

Coliba fusese construită la hotarul dintre pădurea de pini și sihlă. De acolo înaintară urcînd coasta. Germano și Francesco lucrau pe stînga, Fiore și Amedeo de-a lungul potecii. Guglielmo tăia ici colo, după cum socotea mai potrivit.

La fiecare zece pini lăsau unul. În adevăr, se obișnuiește să fie lăsați vreo sută de arbori la hectar, care alcătuiesc matca, sau cum se mai spune cu o expresie poetică, zestrea pădurii.

Adesea trecea ziua fără să se arate vreo ființă omenească. Alteori contactul lor cu lumea se limita la zărirea vreunui țăran cu catîri. Omul înainta pe șleaul care mărginește torentul trăgînd după el doi-trei catîri încărcați cu legături de vreascuri, și nici nu observa prezența tăietorilor. Ridica numai capul cînd reîncepea pocănitul securilor ; dar, înșelat de ecou, privea către versantul opus. Într-o zi, pe la amiazi, Germano era tocmai pe punctul de a da lovitura de grație unui arbore înalt de nu mai puțin de cincisprezece metri, cînd zări lîngă el un om cu pușca în bandulieră.

— Mai e mult pînă la... întrebă omul rostind un nume pe care Germano nici nu-l înțelese bine dar pe care, oricum, nu-l mai auzise.

— Nu sînt de prin partea locului, răspunse. Ia seama, adăugă îndată.

Încă vreo două lovituri și pinul se prăbuși trosnind, apoi lunecă cîțiva metri pe pantă. Germano se îndreptă ștergîndu-și nădușeala.

— Cum a mers vînătoarea ? întrebă.

— Prost, răspunse omul, și cu un gest de nepăsare scoase un fazan.

— Nu chiar atît de prost, comentă flăcăul.

— Atîția kilometri bătuți pentru asta... zise vînătorul cu o strîmbătură de dispreț și, ca și cînd ar fi simțit povara acelor kilometri, se așeză la rădăcina unui butuc. Scoase din buzunar o cutie de țigări stîlcite, cu cartonul aurit, și îi oferi una și lui Germano care primi. Primind, se simți dator să-i țină tovărășie, cel puțin cît va fuma țigara ; înfipse securea în pămînt și se așeză pe vine la doi pași de vînător.

— Îmi lăudaseră atîta... începu acesta. Nu termină fraza. Şi cînd colo, nişte locuri pentru capre. Prea obositor, adăugă ca pentru sine.

Era înalt şi voinic, cu smocuri de păr blond amestecate cu altele închise şi faţa brăzdată de cute mărunte. Trăgea cu atîta nesaţ, şi atît de des din ţigară, încît îi aruncă mucul cînd Germano nici nu fumase jumătate.

— Totuşi fazani sînt mulţi, spuse Germano. În toate dimineţile, pînă pe la nouă, se aud cîntînd. Chiar că m-am gîndit, cînd m-oi duce acasă, să-mi iau puşca.

Deodată omul scoase un şuierat ascuţit. După o clipă un cîine ţîşni în fugă de undeva. Stăpînul îl respinse ; atunci animalul adulmecă cizmele lui Germano, care-l dezmierdă ; apoi se întinse la soare.

— E un *pointer* ? întrebă Germano.

Omul făcu semn că da.

În clipa aceea apăru Guglielmo. Germano se grăbi să se scoale în picioare şi să apuce securea ; Guglielmo era gata să-i spună ceva, dar zări cîinele şi apoi îndată pe vînător.

— Bună ziua, zise.

— Bună ziua, răspunse omul.

Mai aprinse o ţigară apoi repetă întrebarea pusă lui Germano.

— Da, am auzit vorbindu-se de locul ăsta, răspunse Guglielmo. Reflectă o clipă, apoi spuse : Se află la vreo două ceasuri de aici.

— Ei, drăcie ! zise omul. Frumoasă încurcătură, mormăi.

Guglielmo îl pofti să ia o îmbucătură cu dînşii. Celălalt nu se lăsă rugat. Mîncă în tăcere ciorba preparată de Francesco. Pădurarii nu se încumetau să-i pună întrebări, nici să vorbească între ei. Abia la urmă ieşi la iveală că cetăţeanul era un negustor din Florenţa. Vînător pătimaş, se afla în Maremma de o săptămînă, împreună cu un prieten ; dar prietenul se îmbolnăvise şi rămăsese tocmai la ferma din ***.

— Beţi o cafea ? întrebă Guglielmo. Se-nţelege, vorba vine cafea.

Omul făcu un gest ca pentru a zice că n-are a face : o băutură caldă era oricum binevenită. Apoi oferi în jur ţigările lui cu muştiucul aurit.

— Dar nu vă mai rămîne decît una, zise Guglielmo refuzînd.

— Mai am patru cutii, răspunse omul zîmbind şi bătîndu-se peste buzunar.

— Dacă-i aşa, spuse Guglielmo, primesc una bucuros, deşi obişnuiesc să fumez mai tari.

— D'apoi pentru mine, rîse Amedeo. Astea-s paie curate.

Francesco refuzase fiindcă el fuma lulea ; Fiore, care fuma trabuc, o acceptase şi o pusese pe masă.

— Bine, spuse omul sculîndu-se. Mulţumesc pentru ospeţie.

Făcu un semn de bun rămas colectiv şi ieşi din colibă.

— Condu-l tu, îi spuse Guglielmo lui Germano.

Germano îl petrecu pînă în vîrful parcelei. De acolo îi fu deajuns omului o privire ca să se orienteze.

Toată după-amiaza Germano nu se gîndi decît la vînătoare. Se oprea din lucru trăgînd cu urechea de nu cumva se aude din fundul văii vreun strigăt de fazan. Simţind privirea şefului îndreptată asupra-i, cu un oftat ridică iar securea.

A doua zi era duminică. Către ora zece, Guglielmo şi Germano coborîră la torent să spele rufe. Chiar în clipa în care ieşeau pe prundiş, dintr-un enorm tufiş ţîşni un fazan. Flăcăul scăpă o exclamaţie de uimire şi părere de rău :

— Să fi avut puşca ! Dar acuma, cînd mă duc acasă de Crăciun, o aduc.

— Vezi că la 31 decembrie se închide vînătoarea, zise Guglielmo.

— Adevărat, spuse Germano. Nu mă gîndisem.

Cum nu mai plouase de o lună, Sellata ajunsese cît un firişor de apă care se prelingea prin mijlocul prundişului, printre bolovani lustruiţi şi albi. În schimb, pietrişul în jur, era de un galben murdar.

Drept albie, aleseră scobitura unui pietroi îngropat în prundiş. Se aşezară de o parte şi de alta şi începură să săpunească şi să frece cu nădejde rufele. Avea fiecare cîte o bucată de săpun şi peria în comun. Apa era limpede şi rece.

— Le plîng pe femei, zise Germano privindu-şi mîinile înroşite.

— Adevărat, spuse Guglielmo.

În sat, locul de spălat rufe era chiar sub piaţetă. N-avuseseră măcar grija să-l înzestreze cu un acoperiş, iar cînd ploua, femeile se fereau cum puteau, punîndu-şi un sac în cap. Îşi aminti de nevastă, cînd se întorcea de la spălat purtînd în echilibru pe cap coşul cu rufe. Chiar în iarna trecută îşi nenorocise mîinile. Erau numai răni sîngerînde, şi timp de o lună nu mai fusese în stare să spele rufele şi nici măcar vasele. Din fericire, o dată cu vremea bună, se vindecase. „Din fericire?" se gîndi îndată Guglielmo. „Frumoasă fericire, dacă după trei luni a murit".

— Au şi femeile treburile lor, adăugă cu voce tare (vorbea doar ca să izgonească gîndurile triste). Şi e drept să fie aşa. Dacă bărbatul munceşte, femeia nu trebuie să stea cu mîinile în sîn.

— Eu n-aş înghiţi una ca asta, spuse Germano, eu să muncesc ca un negru, iar nevasta, acasă, să facă pe cucoana. Apoi spuse că de n-ar fi fost vorba de militărie, n-ar fi lăsat să treacă vara fără să se însoare. Dumneata cîţi ani aveai cînd te-ai însurat?

— Douăzeci şi opt, răspunse Guglielmo.

— Urîtă cifră, spuse Germano zîmbind. Zîmbi şi Guglielmo.

— Oh! Cît despre asta, noi putem fi siguri de femeile noastre... Apoi îi povesti lui Germano că după război rămăsese un an militar în Veneto. Să fi văzut cum erau fetele pe acolo. O libertate, chiar şi în vorbă... Noi toscanii, rămîneam uluiţi.

Curentul slab împinsese pe marginile albiei (să-i zicem aşa) clăbucii de săpun. Limpeziră o ultimă dată rufele; apoi, în picioare, le stoarseră cu nădejde.

— S-a făcut, spuse Germano.

Puse rufele stoarse pe o piatră curată, îşi şterse mîinile de-a lungul cusăturii pantalonilor, apoi din buzunăraşul cămăşii trase o ţigară şi chibriturile. Guglielmo făcu la fel. Îşi ridicară lucrurile şi o porniră pe prundiş cu ţigările în gură, vorbind de una şi de alta.

Ajunşi la colibă, Germano fu însărcinat să supravegheze ceaunul cu mămăligă, deoarece Francesco plecase la fermă împreună cu Amedeo. Această monotonă ocupaţie îi dădu răgaz flăcăului să se adîncească în gîndurile lui,

care nu erau tocmai vesele. Dorea să se însoare, fiindcă moravurile fetelor din partea locului erau astfel, încît n-avea cum să-și potolească dorința. Dar însurătoarea însemna totodată începutul unei vieți al naibii de grele. Ar fi fost nevoit să muncească mai mult, să mănînce mai prost și să bea mai puțin, și să se lipsească chiar de acele rari distracții pe care ți le poți permite într-un cătun la capătul lumii, ca San Dalmazio.

„Mai cu seamă dacă nevasta îți rămîne grea de la bun început... Să sperăm că la armată m-or trimete în Veneto. Dacă-i adevărat că fetele de acolo sînt așa cum spune Guglielmo... Nevastă de pe acolo nu-mi iau, asta-i sigur. N-aș mai putea munci la pădure ; aș rămîne agățat cu coarnele printre copaci."

Și flăcăul rîse de unul singur.

Francesco și Amedeo se întoarseră după-amiază tîrziu. Cina trecu în tăcere și nici seara nu sfîrși mai vesel.

IV

Obișnuiau în toate serile să stea la taifas o oră sau două. Abia terminată cina, stingeau lumînarea și rămînea aprins numai focul din mijloc. Se instalau mai bine pe culcușurile lor de cetină și trăgeau cîte o țigară. Guglielmo fuma țigări Maryland, Germano Moresca sau Nazionali. Amedeo scotea foița și o cutie de metal cu un tutun foarte închis, aproape negru ; apoi pe îndelete începea să-și răsucească țigara.

— Nu știu zău, cum poți fuma așa ceva, spunea Germano. Și adăuga : Asta nu-i tutun, e praf de pușcă.

Încercase și el de cîteva ori să-și răsucească o țigară din tutunul lui Amedeo ; dar după cîteva fumuri trebuise s-o arunce, atît era de tare.

— Al tău nu-i tutun, e paie, riposta Amedeo. Nu mi-ar ajunge o sută pe zi, din țigările voastre slabe.

— În tinerețea mea, începea Francesco, am cunoscut unul căruia tutunul pe care îl fumează Amedeo, i s-ar fi părut zahăr. Și nu era numai tutun : amesteca în el foi de varză uscate, boabe de piper și frunze putrede.

— Păi, l-am cunoscut și eu, spunea Amedeo, nu era cumva Beppino, ăla care se ducea la Cecina ca să pescuiască lipitori ?

— Nu, răspundea Francesco, nu era Beppino. Era fratele lui Beppino, și își băga iar luleaua în gură.

— Cum ? A avut Beppino un frate ?

Dar întrebarea lui Amedeo rămînea fără răspuns.

— Cînd eram în armată, zicea Guglielmo, am cunoscut unii care într-adevăr fumau suta pe zi.

Guglielmo evoca cu plăcere amintirile lui din militărie. Născut în '99, apucase să facă un an de război.

— În armată, comenta Amedeo, întîlnești tot soiul de oameni.

Și, ca izbit de profunzimea acestei cugetări, rămînea cu ochii pironiți la flăcări, cu țigara strînsă între degete. În sfîrșit se dezmeticea, desfășura țigara, o răsucea din nou, o lipea și o băga în gură.

Abia puțin mai deschis, dar și mai duhnitor, era tutunul cu care Francesco își umplea luleaua. Fiore fuma toscano [1]. Pînă la sfîrșitul zilei consuma o jumătate de cutie de chibrituri, fiindcă după două fumuri, o lăsa să se stingă.

Din discuțiile în jurul tutunului, care se repetau în toate serile, se înfiripa conversația. La care numai rare ori lua parte și Fiore. Și Guglielmo era mai degrabă tăcut. Amedeo avea unele izbucniri ciudate, iar Germano se distra să-l împungă cu vorba. Dar sufletul taifasului era Francesco. Bătrînul acela părea că avusese douăzeci de vieți, atîtea erau lucrurile pe care le știa și pățaniile pe care le trăise.

Deobicei povestea întîmplări din propria-i viață ; și, la drept vorbind, nu toate erau tocmai vrednice de crezare. Dar nimeni nu arăta că are vreo îndoială asupra autenticității lor. Adevărate ori ba, erau tocmai ceea ce trebuia ca să treacă, de bine de rău, nesfîrșitele seri de iarnă. Uneori povestea episoade istorice : Inchiziția din Spania, Cruciadele, Alexandru VI Borgia. Nici aici adevărul nu era tocmai respectat. Sau, pur și simplu, istorisea povești.

De cîte ori Germano (el îl stîrnea de obicei) îi cerea să istorisească vreo poveste, Francesco la început se codea ;

---

[1] Țigară de foi ieftină.

— Știam eu multe, odată, dar acuma nu mai am ținere de minte. Aia cu Palorsino, aia cu Capra Margulla, aia cu Frumoasa Soarelui... Aia cu Frumoasa Soarelui era lungă, nu ajungeau trei seri s-o povestești toată.

— Atunci spune-o, e tocmai ce ne trebuie : începi astă-seară și termini poimîine.

— Dar dacă-ți spun că nu mi-o mai amintesc.

Și-o amintea, însă, foarte bine : și chiar dacă-i mai scăpa vreun episod, asta n-avea de ce să-l sperie, căci avea destulă imaginație și istețime pentru a scorni.

— Hai că-ți amintești, stăruia Germano.

În sfîrșit, după multe mofturi, dintr-o dată se hotăra să povestească. Lăsa jos pipa, tușea, încerca să vorbească, din nou își limpezea vocea ; în fine începea.

„În vremuri de demult, regele Portugaliei avea o fată, în cinstea căreia puse la cale o vînătoare măreață. Peste cinci sute de vînători începură urmărirea în zorii zilei, pe una din moșiile regelui. Dacă vînătorii erau peste cinci sute, apoi hăitașii puși să stîrnească vînatul, erau peste cinci mii. Cît despre cîini, atîta vă spun, că pentru asemenea ocazie fuseseră adunați toți cîinii de vînătoare care se aflau în regat. Deodată fata regelui, care era o vînătoriță destoinică foarte, zări o porumbiță care ciugulea iarbă într-o poiană. Dădu pinteni, apropiindu-se de pasăre ca la o bătaie de pușcă. În timp ce voia s-o țintească, porumbița își luă zborul și se lăsă jos mai departe. Fata regelui dădu iar pinteni, potrivindu-și pușca. Dar cînd să apese pe trăgaci, porumbița își luă zborul. Înciudată de purtarea păsării care parcă își bătea joc de ea, fata regelui se încăpățînă s-o urmărească ; dar de fiecare dată porumbița își lua zborul la timp, îndepărtîndu-se tot mai mult. Pînă ce la un moment dat pieri din ochii fetei.

Între timp se înserase. Fata regelui... ba nu, am greșit, era feciorul regelui. Nici atît, era doar un scutier. Vezi, nu-mi mai amintesc."

Germano rămase plouat. Guglielmo zîmbi, știind bine că asemenea subite amnezii nu erau decît un mijloc de a trezi interesul ascultătorilor. Și într-adevăr, peste puțin, Francesco își reluă în tihnă povestirea :

„Cu mare spaimă Beppino, așa îl chema pe scutier, își dădu seama că se rătăcise. Ciuli urechile, doar-doar o auzi

sunetul cornului care, la asfinţit, chemau pe vînători la adunare ; dar nu auzi nimic. Între timp se făcuse noapte, şi trebuia să ia o hotărîre. Locul în care se afla era cu desăvîrşire pustiu : închipuiţi-vă un loc ca ăsta de aici. «Să mergem înainte — gîndi Beppino — poate întîlnesc pe cineva care să mă îndrumeze.» Mai era îngrijorat şi fiindcă, de bună seamă, regele îi remarcase absenţa şi se mîniase şi poate, la întoarcere, o să-l bage la închisoare. Vreme de trei ceasuri a tot mers înainte fără să întîlnească ţipenie de om. În sfîrşit, zări o luminiţă în depărtare şi se îndreptă într-acolo.

După alte trei ceasuri, ajunse în faţa unui castel minunat. Descălecă şi bătu la poartă ; dar nu veni nimeni să deschidă. Bătu a doua oară şi poarta se deschise singură. După oarecare şovăieli, Beppino se hotărî să intre. Strigă, dar nu răspunse nimeni. Străbătu coridor după coridor, sală după sală (şi erau săli mari cît un cîmp de manevre) ; nici urmă de om. Ajunse în sfîrşit într-o sală mai mare decît toate : în mijloc se afla o masă pusă cu două tacîmuri. Fiindcă îi era tare foame, Beppino se aşeză la masă.

Primul fel era orez. Beppino, care se dădea în vînt după orez, prinse să-l mănînce cu lăcomie. Şi în acelaşi timp vedea că în farfuria din faţă orezul scădea văzînd cu ochii, ca şi cînd cineva ar fi mîncat o dată cu dînsul. La ultima înghiţitură şi farfuria din faţă rămase goală.

Felul doi era tuslama : de, fiindcă era joi. Lui Beppino tuslamaua îi plăcea mai puţin decît orezul, dar cum era flămînd, o mîncă. Şi dă-i, şi dă-i, pe măsură ce mînca, tuslamaua scădea şi în cealaltă farfurie.

Felul trei erau moşmoane. Nu-i plăceau de loc lui Beppino, totuşi le mîncă şi pe astea. Şi pe măsură ce le băga în gură, dispăreau şi din cealaltă farfurie.“

Povestea continua pe acelaşi ton pînă ce, după un şir de aventuri, mai mult sau mai puţin verosimile, Beppino dezlega dintr-un farmec pe Frumoasa Soarelui, care era tocmai fata regelui Portugaliei, şi basmul sfîrşea cu nelipsita nuntă.

Nu ţinuse trei seri cum anunţase, dar durase totuşi o oră bună. Francesco cunoştea la perfecţie arta de a povesti. Deşi, fără îndoială, folosea numai o schemă pe care o dezvolta şi o înfrumuseţa apoi pe măsură ce povestea,

totuși nu avea niciodată nici o clipă de șovăială. Drept e că se contrazicea deseori, dar ascultătorii nu i-o luau în nume de rău.

Poveștile lui erau de un soi deosebit, cu un ciudat amestec de realism și de basm ; și nu erau înfricoșătoare. Cît despre povești înfricoșătoare, Francesco știa o mulțime nemaipomenită, dar le dădea drept adevărate. După el, nu numai că vrăjitori, vrăjitoare, vraci, existau cu adevărat, dar se aflau unii și prin apropiere de San Dalmazio și Pomerance ; și dăduseră dovadă de meșteșugurile lor, bune sau rele, chiar de curînd. Ceilalți nu puneau la îndoială afirmațiile lui, cu excepția lui Germano, care ținea să se arate sceptic în materie.

Într-o seară, asemenea vorbe se altoiră de-a dreptul pe discuția în jurul fumatului, care alcătuia preliminariile aproape inevitabile ale veghei.

— Luleaua asta, spuse Francesco luînd-o în mînă, mi-a fost dăruită de un vrăjitor care o folosea pentru farmecele lui.

Cu cîteva seri înainte spusese însă că îi rămăsese de la taică-său, care o primise de la cavalerul Serafini, chiar acela care l-ar fi ascuns pe Garibaldi cînd, în 49, fugind din Roma, trecuse prin San Dalmazio.

Răsuci luleaua în mînă și adăugă :

— Mi-a dăruit-o Gianni Diavolo.

— Ce face ? zise Amedeo uimit. Gianni Diavolo e vrăjitor ? Asta chiar că n-am mai auzit-o.

— Se-nțelege, e vrăjitor, zise Francesco. Și vîrî pipa în gură. Altminteri de ce l-ar chema Gianni Diavolo ? adăugă peste puțin.

De fapt acea poreclă și-o transmiteau din tată în fiu și n-avea nimic a face cu vrăjitoria.

— Gianni Diavolo, urmă Francesco, tămăduiește toate bolile. Ale vitelor și ale oamenilor. Dumneata nu l-ai chemat, spuse adresîndu-se lui Guglielmo, cînd ți s-a îmbolnăvit soția ?

Guglielmo făcu semn că nu.

— Ce fel de boală a fost ? mai întrebă Francesco.

— Ceva la rinichi. O inflamație. Dar n-a înțeles nimeni nimic.

— Așa ? zise Francesco.

— Mai întîi doctorul a spus că erau rinichii, apoi că poate era vorba de sînge. Dar cine știe ce o fi fost cu adevărat. În douăsprezece zile a murit, asta-i tot.

Și nu mai luă parte la discuții. În timpul zilei era ocupat cu lucrul ; dar seara, amintirea soției i se strecura în suflet.

Germano fu cel care întrerupse tăcerea. El își exprimă pe față îndoiala cu privire la miraculoasele însușiri ale lui Gianni Diavolo. Îl cunoștea bine pe morar, care locuia la o aruncătură de băț de casa lui, și i se păruse totdeauna a fi un om ca oricare altul.

— Cum poți spune una ca asta ? răspunse Francesco. Să fi fost tu la ferma din Fòsini, vorbesc de acum vreo zece ani, n-ai mai spune atîtea prostii.

— Ce se întîmpla la ferma din Fòsini ? întrebă Amedeo.

— Se întîmplau lucruri extraordinare. Nu se știe bine ce se întîmpla.

— Zburau măgarii ? întrebă Germano ironic.

— Chiar așa, răspunse serios Francesco. Zburau măgari, cai, boi și tot felul de alte animale.

— Am auzit și eu vorbindu-se, zise Fiore, băgîndu-se în mod excepțional în vorbă.

— Dar cum e cu putință ? spuse Germano pe alt ton. Siguranța de sine a lui Francesco îl descumpănea.

— Fiindcă erau la mijloc vrăjitoarele, răspunse Francesco. Noaptea, încălecau pe acele biete animale, călărindu-le nebunește. Le găseau dimineața lac de sudoare... Fiindcă peste noapte, se duceau pînă la Roma și se întorceau.

— De ce tocmai la Roma ? insistă Germano.

— De nelegiuire, răspunse Francesco. L-au chemat pe cel de care v-am vorbit adineauri... pe morarul Gianni Diavolo, și de atunci nu s-a mai întîmplat nimic.

— O fi ! spuse Germano, cîtuși de puțin convins.

— Bine. Atunci ascult-o p-asta. Știi tu că eu odată am văzut un strigoi ?

Germano simți că i se taie picioarele, mai ales că Francesco își apropiase fața de a lui și îl privea țintă.

— Ce-i aia strigoi ? întrebă în sfîrșit.

— Un mort, răspunse Francesco. Un mort care n-are odihnă — glasul său răsună solemn în tăcerea cabanei —

și care răpește liniștea celor vii. Și aici păru să se cufunde în amintiri. Își băgase iar luleaua în gură și scotea nori groși de fum.

„Aveam vîrsta ta, începu apoi adresîndu-se flăcăului — cînd mi s-a întîmplat ceea ce socotesc a fi aventura cea mai teribilă din viața mea. Tata mă dusese la bîlciul din Sasso. După bîlci am prînzit, apoi tata s-a întins pe iarbă și mi-a spus să trag și eu un pui de somn. Dar mie nu-mi era somn, așa că am început să hoinăresc. Se afla mai încolo o vilă : o vilă mare, cu toate obloanele trase. M-am apropiat și în gard am zărit o gaură.

Mă strecor prin gaura aceea și intru în grădină. Cîndva trebuie să fi fost o grădină splendidă, dar acum era cu totul părăginită. Îi dau eu un ocol și găsesc o ușiță crăpată. O împing, scobor o scăriță și o apuc pe un coridor. Era un coridor îngust și umed, dar avea lumină destulă. După colț m-am aflat față în față cu un strigoi."

Aici Francesco se opri pentru a verifica efectul pe care povestirea sa îl făcea asupra ascultătorilor. Apoi urmă :

„Avea o tigvă în loc de chip și purta straie călugărești. A întins brațele, dar eu, cu o săritură înapoi, am reușit să mă feresc de atingerea lui ; apoi m-am răsucit pe călcîie și am rupt-o la fugă nebunește. Am ieșit la aer, am regăsit gaura în gard, și dă-i, tot într-o fugă pînă am dat de tata. L-am trezit și i-am povestit pățania. Tata mi-a spus că așa îmi trebuie, fiindcă mă apucasem să hoinăresc în loc să trag un somn."

Germano spuse că erau toate născociri și că el nu da crezare unor asemenea scorneli. Dar înainte de culcare au vrut să-l trimită să aducă o sculă rămasă la locul tăierii, dar el refuză să iasă din cabană.

Deseori, seara jucau cărți. De obicei Germano era cel care propunea o partidă. Tot el era și primul care se plictisea de joc și care azvîrlea cărțile spunîndu-le să termine.

Cînd Germano propunea o partidă, Amedeo primea îndată, fiindcă avea o adevărată patimă pentru joc. Primea și Francesco, dar fără entuziasm. El era foarte cumpănit în toate manifestările lui.

Îl întrebau pe Guglielmo dacă voia să joace. Îl întrebau doar din bună-cuviință, răspunsul șefului fiind invariabil negativ.

Astfel jucau în trei, sau îl sileau pe Fiore să facă pe al patrulea.

— N-ai luat niciodată cărțile în mînă ? îl întreba Francesco pe Guglielmo.

— Niciodată în viața mea.

— De ce adică ? Nu-ți place ?

— Îmi place mai mult să privesc, răspundea Guglielmo. Uneori spunea că nu juca din principiu. Prea văzuse mulți ruinați de joc.

— Asta-i drept, confirma Francesco, am cunoscut eu unii care ajunseseră să ceară de pomană iar înainte fuseseră bogătani. Noi însă jucăm pe nimic.

— Tocmai : din principiu.

— Dacă-i așa, atunci...

— Dă-i drumul, împarte cărțile, intervenea Germano nerăbdător.

În timpul jocului, se subliniau loviturile cu expresiile uzuale. Unele glume aveau invariabil darul de a-i face pe toți să zîmbească. Francesco, orice carte ar fi jucat, îi spunea numele schimonosindu-l : un crăișor, o dămișoară, un valețel, un asișor... Fiore juca destul de bine, dar părea să nu simtă nici o plăcere. Deseori, la sfîrșitul unui joc, Germano se lua de partener, fiindcă după părerea lui jucase greșit ; și ajungea chiar să azvîrle cărțile pe masă. Ceilalți de obicei se arătau mai înțelegători.

Guglielmo urmărea cu atenție desfășurarea jocului, dar rareori intervenea în discuții.

Începeau uneori să joace la șase și nu se lăsau pînă pe la opt, opt și jumătate, oră la care se culcau ; mai adesea însă, după cîteva partide, interesul pentru joc lîncezea, pînă cînd Germano spunea că s-a săturat. Atunci Francesco mai sta să facă vreo două pasiențe, apoi cărțile erau definitiv părăsite. Acelea erau serile cele mai păcătoase, fiindcă apoi se tărăgănau într-o tăcere generală, ca și cînd jocul ar fi avut darul de a opri șirul gîndurilor și de a încremeni limbile.

Într-o seară (să fi fost pe la șapte), odată lăsate cărțile, se așternu tăcerea. Nemișcați în întuneric, cei cinci oameni se simțeau cuprinși de urît. Mai ales Guglielmo. Prin deschizătură se strecura ademenitor lumina lunii. Guglielmo se sculă și ieși din cabană. Umblă la întîmplare de-a lungul

coastei ; își refăcea în minte socotelile, apoi se gîndi că de două duminici nu mai primea scrisori de acasă ; deodată fu izbit de ciudățenia priveliștei.

Povîrnișul ierbos era jilav la lumină. Era ca și cînd o mînă nevăzută l-ar fi inundat cu un lichid prețios. Umbrele piezișe ale cabanei și ale arborilor pe care tăierea îi cruțase, se reliefau negre ca cerneala. Pe creasta din față, fiecare copac se desprindea izolat, astfel încît i-ai fi putut număra, cel puțin pînă la un anumit punct, dincolo de care se micșorau, contopindu-se într-o dungă continuă. În vale se desfășura panglica sclipitoare a torentului Sellata.

Ca totdeauna cînd nu mai era cu gîndul la treburi, îi veni în minte nevasta. Nu că i-ar fi venit în minte cimitirul, asta nu i se întîmpla niciodată ; nici nu i se întîmpla să se întrebe unde o fi ea acuma, chiar în clipa cînd se gîndea la dînsa. Deși credincios, Guglielmo nu-și pusese niciodată problema lumii de dincolo. Încuviința, fără convingere ascultînd obișnuitele fraze : că biata sa soție se afla cu siguranță în paradis ; dacă nu-l meritase ea care fusese atît de bună, care nu făcuse niciodată nici un rău nimănui, cine ar mai avea dreptul să se ducă în paradis ? Și, să nu le fie de deochi, ce bine arătau fetițele, și ce sănătoase creșteau ! Semn că de acolo de sus, scumpa dispărută veghea asupra făpturilor ei.

Asemenea vorbe treceau pe lîngă conștiința lui Guglielmo fără să lase urme. Gîndindu-se la nevastă, el nu vedea înaintea ochilor mormîntul, nici nu-i simțea duhul în apropiere. Și-o amintea în viață. Și mai cu seamă bolnavă. Își amintea totul din acele zile îngrozitoare. Dădea tocmai ajutor cărbunarului, care termina de ars resturile tăierii, cînd, într-o după-amiază, pe la patru, se pomeni cu un flăcău din San Dalmazio care îi spuse să se întoarcă îndată fiindcă soția îi era bolnavă. Iar el, care cu două zile înainte o lăsase perfect sănătoasă, umblase trei ceasuri ca scos din minți ; pînă cînd, intrînd în cameră, o văzuse întorcînd spre dînsul fața cu o schimonoseală de durere, care voia poate să fie un zîmbet : nu va uita niciodată impresia pe care i-o făcuse, îi părea că devenise cenușie. Dar era numai din pricina suferinței întipărite pe față.

„Credeam că am să mă prăpădesc în timp ce tu ești departe" îi spusese ea. Timp de cinci minute rămăsese aplecat

asupra ei, incapabil de un gest, de o vorbă. Fără să întrebe ce se întîmplase, se așezase la căpătîiul bolnavei și timp de două zile și două nopți, împreună cu soră-sa, o veghease : sărăcuța avea febră peste patruzeci, aiura, nu mai lega cuvintele. Apoi febra căzu deodată ; doctorul fu de părere că primejdia trecuse. Guglielmo se întoarse la lucru. Sîmbătă seara o apucă spre casă ; mergînd pe drum era mulțumit, sezonul se terminase, toată vara o să rămînă acasă. Era sigur că-și găsește nevasta înzdrăvenită, dar nu fu așa. Coșmarul reîncepu. Nevasta era foarte slăbită, nu mai mînca, i se înăcrise și firea : pentru o nimica toată se mînia, o bruftuia pe cumnată-sa, se enerva de gălăgia fetițelor. Pe Caterina o apucau crize de plîns, spunea : „N-o să se întîmple vreo nenorocire ? Vai, Doamne ! Mi-e atît de frică, Guglielmo." Ca bărbat, Guglielmo socotea de datoria lui să se arate încrezător ; dar de fapt se simțea strivit sub povara unui destin necruțător. Iar vineri, cînd soția făcu iar febră peste patruzeci, nu-l mai miră : se aștepta la asta. Soția acuma nu mai vorbea, dar privea adesea înfricoșată înspre ușă, ca și cînd s-ar fi temut să vadă intrînd pe cineva... Sau își fixa multă, multă vreme soțul, parcă ar fi vrut să-i spună ceva ; apoi, pierzîndu-și parcă nădejdea de a fi înțeleasă, își întorcea fața la perete și două lacrimi tăcute i se prelingeau pe obraji. Guglielmo se apropie, îi șterse cu batista lacrimile, îi căuta iarăși privirea... dar ea se încăpățîna să fixeze un punct al peretelui.

— Ce-o fi vrut să-mi spună ? gîndea Guglielmo. Ah. Era un gînd chinuitor. Se grăbi să intre iar în cabană.

— Ai fost să te răcorești ? întrebă Amedeo.

— Da.

— Cum e afară ?

— Bine, dar acum m-a luat cu frig.

— Cînd frigul e așa, își dădu cu părerea Francesco, vreau să spun, un frig uscat, se suportă bine.

— Tu însă nu te urnești de lîngă foc, observă Germano.

— Dar Fiore unde-i ? întrebă Guglielmo.

— Doarme, răspunse Amedeo.

— De pe acuma ?

— Și ce alta ne rămîne de făcut ? sări Germano. Aici sîntem chiar în afara lumii. Duminică mă duc la fermă,

adăugă vorbind parcă pentru sine. Tot o fi mai bine decît aici.

Deoarece și Francesco se întinsese, Germano și Amedeo coborîseră glasurile. Crîmpeie de conversație ajungeau la urechea lui Guglielmo.

— Abia aștept să mă văd militar.

— Și ce anume speri ?

— Mai bine decît aici.

— Nu te văita, băiete. Aș vrea să-i mai am, cei douăzeci de ani ai tăi.

Nimeni nu avea grijă de foc, care se stingea cu încetul.

— De n-ar fi decît sculatul ăsta la cinci...

— Acolo o să te scoli la patru.

Întinși alături, Germano și Amedeo continuau să vorbească în șoaptă. Francesco începu să sforăie. Fiore dormea de mult. „Ce o fi vrut să-mi spună ?" gîndea Guglielmo ; în sfîrșit adormi.

V

Crăciunul se apropia iar oamenii se pregăteau de plecare. Cum cădea într-o sîmbătă, aveau să aibă două zile libere. Fiore însă spuse îndată că nu se va urni. Așa era felul lui, în pădure se simțea mai bine decît acasă. Ar fi trebuit să se nască urs, spunea Amedeo.

În ultima clipă renunță și Guglielmo să mai plece.

— Spune-i sor-mi că m-am temut să nu mă istovesc cu drumul. Spune-i că mi-ar fi părut rău să-l las pe Fiore singur.

— Totuși, nu se putu abține Amedeo, să fi trăit nevasta, te-ai fi dus acasă.

— Se-nțelege, răspunse Guglielmo.

— Nevestii trebuie să-i faci pe plac, încheie Amedeo.

— Spune-i-o lui Fiore.

Amedeo se puse pe rîs.

— Uite, în schimb, ce fel de om e Francesco, spuse apoi. El nu are pe nimeni pe lume, tot una ar fi fost să-și petreacă Crăciunul aici.

În adevăr, Francesco, deși era din San Dalmazio, nu mai avea rude în sat. Locuia în două cămăruțe deasupra casei parohiale, și își gătea singur. Se părea totuși că singurătatea nu îl apăsa, și nu avea niciodată clipe în care să se lase pradă urîtului sau melancoliei. Obișnuia să spună că chiar dacă s-ar fi putut să mai fie tînăr odată, nu și-ar fi întemeiat o familie ; și era pe deplin mulțumit de viața hoinară pe care o dusese.

O porniră vineri la amiază, pentru a ajunge la timp să prindă la Massa cursa de cinci și jumătate. În după-amiaza aceea, Guglielmo și Fiore continuară tăierea. Apoi Fiore se îngriji de cină. După cină fumară cîte o țigară ; se întinseră alături și adormiră.

Într-o jumătate de zi nu schimbaseră zece vorbe ; dar munca le ținuse tovărășie.

Mai grele fură cele două zile următoare, fiindcă ținură să respecte atît Crăciunul, cît și duminica.

Perspectiva unei zile goale îl determină pe Guglielmo să se scoale de Crăciun cît mai tîrziu cu putință. După ce băură cafeaua, rămaseră vreo două ore așezați pe paturi, unul în fața altuia, aruncîndu-și în treacăt cîte o privire și fără a scoate o vorbă. La răstimpuri Fiore ațîța focul. Guglielmo fumă trei patru țigări dar un început de durere de cap (de care suferea adesea) îl obligă să se lase. Și era abia ora nouă.

— M-aș fi dus bucuros acasă, dar după nenorocirea cu nevastă-mea... începu.

Un soi de mormăit fu răspunsul lui Fiore, tăindu-i pofta de a continua.

Focul sta să se stingă. Guglielmo bătători jur împrejur cenușa, apoi ieși ; căscă, făcu o plimbare prin rariște. N-avea chiar nimic de făcut, nimic la ce să se gîndească.

La ora zece coborî la Sellate pentru a se spăla, ceva mai puțin sumar decît obișnuia în zilele de lucru. Se descălță, se spălă pe picioare. Apa era de-a dreptul înghețată. După ce se spălă pe față, pe gît, pe brațe, mîinile i se făcuseră țepene ca lemnul.

Își aminti de vremurile îndepărtate cînd era militar. La Cividale, în 1919, erau nevoiți să se spele afară, iar diminețile apa era totdeauna acoperită cu o pojghiță de gheață. Uneori atît de tare, încît ca s-o spargi trebuia să

folosești vîrful baionetei. Venețienilor acelora nici nu le păsa, dar pentru dînșii, toscanii, era un adevărat chin. Să fi avut pe cineva aproape, fie chiar pe Fiore, ar fi dat drumul amintirilor din militărie ; dar trebui să se mulțumească să și le rumege în gînd.

Mai tîrziu, așezați în fața cabanei, bucurîndu-se de un soare căldicel de iarnă în timp ce așteptau să clocotească apa, își întrebă tovarășul cîte luni de armată făcuse.

— Treizeci și șase de luni în vremea marelui război, răspunse Fiore. Eram fruntaș, adăugă, răspunzînd altei întrebări.

Din întrebare în întrebare, ieși la iveală că omul făcuse războiul în prima linie, fiind repartizat la transportul muniției ; că o dată o grenadă îi omorîse catîrii, rănindu-l și pe el, și nu o rană ușoară, dacă zăcuse apoi patruzeci de zile la spital ; că după Caporetto căzuse prizonier. Guglielmo lucra cu Fiore de zece ani ; petrecuseră împreună nenumărate seri în cabană, atunci cînd tăcerea, întunericul și căldura focului te îmbie la destăinuiri ; dormise mai mult în tovărășia lui decît a nevestii ; și totuși nu știuse nimic, nici de rănire, nici de prizonierat. Și de fapt, rana, prizonieratul, războiul, trecuseră prin viața lui Fiore fără să lase urme ; după cum părea să nu-l fi tulburat cîtuși de puțin moartea unicului fiu, întîmplată cu doi ani în urmă. A doua zi după înmormîntare era la lucru, conștiincios și ursuz ca totdeauna. Nu exista nimic care să-l poată interesa în afară de tăiere și de cuptoarele de cărbuni ; nu știa să vorbească de altceva decît despre pinet, esență tare și esență slabă ; metri steri și matcă ; singurul sentiment care-l însuflețea, era mîndria profesională.

Cînd Guglielmo, la rîndul său, începu să scotocească prin amintirile de război, Fiore stătu să-l asculte nepăsător, fără măcar să-și dea osteneala să facă din cînd în cînd vreun semn de încuviințare.

— Ei, spuse Guglielmo, cînd se aflară în fața unei străchini de ciorbă cu paste și fasole — prînzul de Crăciun nu era diferit de cel din alte zile — sîntem destul de înaintați cu lucrul, ce părere ai ?

— Hm ! răspunse Fiore. Am fi putut fi și mai înaintați.

Dar nu vru să dea alte lămuriri. Îi plăcea să dea răspunsuri laconice și misterioase. Aceasta era partea cea mai nesuferită din felul său de a se purta.

— Pînă acuma s-a tăiat bine, adăugă mai tîrziu, dar de îndată om pune piciorul în sihlă... Jumătate din timp are să se ducă cu răritul pădurii.

— Că n-o fi mai rău decît acum un an la Caiani.

— Ce vorbești ! De trei ori mai rău.

— Dar aia era toată numai putregai, izbucni Guglielmo.

Fiore rămase dîrz pe poziție. După el, sihla de la Caiani era tot atît de uscată pe cît era asta de îmbibată. Ca să nu-și mai facă sînge rău, Guglielmo o lăsă baltă.

Dar într-un fel trebuia să-și descarce năduful ; și îndată după-masă coborî cu pași mari în parcelă. Lăsă poteca și se băgă în tufărișul sihlei. Iarba, rugii, tufele erau desigur umede, dar trunchiurile de tufan arătau perfect uscate. „Și ăsta după căpățînosul ăla, ar fi un stejăriș putred, un mucegai, nici măcar bun de mangal inferior !" Se-nțelege, pînă acuma vremea îi favorizase ; avuseseră un noiembrie și un decembrie cum rar se întîlnesc ; și poate că, ținînd seama de vreme, fusese o greșeală că nu începuseră de jos ; oricum, nu se putea compara cu sihla din Caiani. Udîndu-se tot, zgîriindu-și obrajii și mîinile, străbătu o bună bucată de sihlă, însuflețindu-se tot mai mult.

Mai tîrziu se bărbieri într-un ciob de oglindă înfipt în lutul cabanei. Stînd jos alături, Fiore ascuțea în liniște bărzile și cosoarele.

— Te duci la fermă mîine ? întrebă Guglielmo

— Nu.

În ținutul cețos care închidea gura văii se întrezărea un sat. „Ce sat o fi ?" se gîndea Guglielmo. Apoi îl năpădiră alte gînduri. „În ce parte s-o fi aflînd satul nostru ?" Nu prea se orienta bine și nu ajunse la nici o concluzie.

Acuma se gîndea la boala de care îi murise nevasta. Ce soi de boală o fi fost ? Doctorul nu știuse să-i dea un nume ; iar el, cînd lumea îl întreba, se afla în încurcătură, neștiind ce să răspundă.

Dacă ți se spune : „A fost o pneumonie, un cancer" nu înseamnă că te-ai resemnat cu asta ; dar tot mai bine decît nimic. În sat se vorbea că biata lui nevastă fusese

deochiată. Ar fi și asta o explicație, dar Guglielmo nu o acceptase, deși nu era departe de a da crezare vrăjitoriilor. Don Mario, preotul, îi spusese, punîndu-i mîna pe umăr, că trebuie să-și împace sufletul, deoarece așa a fost voia Domnului...

Soarele apusese. Guglielmo se ridică în picioare.

— A trecut și asta, zise.

Intră în cabană și aprinse focul. Coconarii de pin pîrîiră și flacăra țîșni șuierînd. Guglielmo se așeză pe pat și întinse palmele la flacără. De cină avea grijă Fiore.

După cină hoinări puțin prin rariște, oprindu-se din cînd în cînd pentru a privi luminile sătucului care pîlpîiau în întuneric. Și-ar fi putut chiar închipui că era satul lui. În trecut această priveliște i-ar fi făcut plăcere. La ora aceea, soția, sora și fetițele se așezau la masă, iar Guglielmo putea să urmărească în închipuire desfășurarea cinei. Pădurea era întunecată și neprimitoare, poate chiar bătea vîntul și răpăia ploaia, dar el avea mîngîierea de a se gîndi că în bucătărie lampa lumina clar spălătorul curat și masa pusă. Familia ședea la masă, zăngăneau tacîmurile, vorbele soției și ale surorii și flecăreala fetițelor răsunau în atmosfera intimă a încăperii. Iată, cina s-a terminat. Irma părea somnoroasă, în timp ce cea mică parcă era și mai vioaie și neastîmpărată. Așezate una în fața alteia, cele două femei se odihneau un pic înainte de a se apuca de vase și de a culca fetițele. Numai mulțumită muncii lui, familia putea duce o viață îmbelșugată și tihnită. De aceea Guglielmo nu se văita de viața aspră la care era constrîns în cea mai mare parte a anului.

Acuma însă gîndul la casa lui îi făcea rău, iar vederea luminilor depărtate care-i evoca acele imagini familiare, îl apăsa în chip nesuferit. Intră în cabană. Fiore era culcat, nu puteai ști dacă chiar și dormea. Mai bine să ia exemplu de la el. Mai bine să stai întins în întuneric, lăsînd ochii să urmărească pîlpîirile focului aproape stins și gîndurile să rătăcească aiurea, purtate de voia întîmplării. Și să speri că somnul va veni curînd.

Să se prăbușească în bezna somnului era tot ce-i rămînea mai bun de făcut. Cînd simțea somnul apropiindu-se, Guglielmo era mulțumit, fiindcă pentru cîteva ore avea să fie eliberat de orice gînd, și fiindcă însemna că

mai trecuse o zi. Una cîte una, zilele treceau, iar lunile şi anii rămîneau în urmă. Împlinise treizeci şi opt de ani ; nu era departe pragul celor patruzeci, după care avea să fie un om matur, aproape un bătrîn. Şi ziua nenorocirii se îndepărta, fie chiar încet, Guglielmo nu nădăjduia ca timpul să umple golul rămas în viaţa lui, şi totuşi era bine că timpul trecea. Anii se vor scurge unul după altul, fetele se vor mărita, iar el, pe nesimţite, se va pomeni bătrîn.

Astfel trecu Crăciunul : primul pe care Guglielmo îl petrecea departe de casă. „Mai bine m-aş fi dus", se gîndi de dimineaţă. Încă o zi goală i se deschidea în faţă. Guglielmo ţinea la tradiţii şi la obiceiuri, şi nici prin gînd nu-i trecu că şi-ar fi putut petrece duminica lucrînd.

Monotonia zilei fu întreruptă de o vizită : un pădurar din Apeninul pistoiez, care vorbea cu un puternic accent emilian. În Maremma se întîlnesc adesea tabere de tăietori din munţii Pistoiei. Muntenii vin din toamnă şi pleacă primăvara tîrziu. Şi Crăciunul şi Paştile şi le petrec în pădure. Taberele lor se recunosc îndată prin prezenţa femeilor şi prin forma caracteristică a cabanelor cu plan dreptunghiular în loc de eliptic.

Omul ţinea de o tabără aflată la o distanţă de o oră. Venea să ceară cu împrumut cîteva kilograme de mălai. Povesti că erau optsprezece, toţi din provincia Pistoia, şi că se aprovizionau de la ferma Marsiliana. Dar Guglielmo nu auzise niciodată de numele ei. Fiore se interesă de aproape de noul-venit şi-i puse mai multe întrebări cu caracter profesional. Se înţelegeau însă anevoie, fiindcă cuvintele folosite nu erau aceleaşi.

— Vi-l înapoiem poimîine, zise omul cînd fu cu sacul în spinare.

Guglielmo spuse să nu-şi dea osteneala :

— O să venim noi să vă vizităm duminica viitoare.

— V-aţi lămurit cu drumul ? întrebă omul, şi mai repetă o dată explicaţiile.

— Poate am să găsesc acolo cărbunarul de care am nevoie, îi lămuri mai tîrziu Guglielmo lui Fiore.

Cărbunăritul e o meserie grea care se transmite din tată în fiu. Cărbunari în Maremma nu există. Provin toţi din Apeninul pistoiez, din Garfagnana sau din Montemignaio.

— Ne trebuie unul priceput în meserie, cu toată lemnăria asta udă, zise Fiore ; dar Guglielmo nu luă în seamă aluzia.

Germano, Francesco și Amedeo sosiră în miezul nopții. Guglielmo se trezi aproape imediat.

— Ce face Caterina ? îl întrebă pe Amedeo.

— Bine. I-a părut rău că n-ai venit.

— I-ai spus că...

— Drept să spun nu m-am ostenit să-i dau prea multe lămuriri. O fi înțeles singură.

— Da, spuse Guglielmo. Pe fetițe le-ai văzut ?

— Am văzut-o pe cea mare.

— Și ai tăi, toți bine ?

— Slavă Domnului, da.

Apoi cei trei se culcară înfășurîndu-se în păturile lor de tip militar. Germano se văită că cetina era mai tare decît saltelele, dar peste două minute dormea dus. Și Francesco și Amedeo, care își aveau partea lor de oboseală, adormiră curînd. Fiore nici nu se trezise, sau cel puțin nu dăduse semne.

Guglielmo dimpotrivă își regăsi cu greu somnul. Avea aproape remușcări că nu se dusese acasă. Se simțea vinovat față de soră-sa și de fetițe. „Dumnezeule ! Am să ajung mai rău decît Fiore“, gîndea.

La urma urmei, nici n-ar fi fost un rău. Fiore cel puțin nu simțea nimic. Nici moartea lui fiu-său n-o simțise. Era mult mai bine să fii ca Fiore ; sau cu Francesco, care nu avea pe nimeni pe lume.

VI

După două zile de inactivitate fu foarte bucuros să reia lucrul. În zori se și afla la treabă. Urma să fie doborîți ultimii pini de sus. Guglielmo se apucă cu nădejde de lucru și la fel făcu și Fiore, care nu cunoștea nici el vîrfuri și scăderi în muncă. Ceilalți, dimpotrivă, erau osteniți și somnoroși, mai cu seamă Germano. Flăcăul nici nu-și ascundea mahmureala. După răstimpul petrecut acasă, munca în pădure îi părea deosebit de anevoioasă.

— Ți-era mai bine ieri, hai ? Cu fetișcane la braț ? îi spuse Amedeo.

— Și ție cu nevasta în pat, i-o întoarse prompt Germano.

— Așa-i viața, spuse Amedeo. Trebuie să muncești, dacă nu te-ai născut boier.

— Dar o muncă omenească, răspunse flăcăul între două lovituri nu una ca asta. Asta-i bună pentru Fiore. Sau pentru șeful, adăugă cu voce scăzută, care cel puțin, pînă la urmă, strînge cîteva miișoare. Dar nu pentru niște pîrliți ca noi.

— Trebuia atunci să te fi născut șef, spuse Amedeo ironic.

— Să încercăm s-o dăm gata pînă diseară, interveni Guglielmo.

Muncind pînă tîrziu la apus, reușiră să termine tăierea pinilor. Ultimii fură doborîți cei trei goruni groși care constituiau extremitatea de sus a povîrnișului. Se întunecase de-a binelea cînd își strînseră sculele și coborîră pe cărăruie spre colibă, unde Francesco avusese grijă să pregătească cina.

În seara aceea nu mai vegheară. Amedeo propuse, ce-i drept, o partidă, dar fără succes. De taifas, n-avea nimeni chef. La șapte se întinseră pe paturi, și cei mai mulți dormeau.

În dimineața următoare începu tăierea sihlei. Aceasta se prezenta ca o perdea neîntreruptă : Guglielmo repartiză fiecăruia cîte o fîșie cam de treizeci de pași lățime. Munca era acuma mai anevoioasă, fiindcă trebuia mai întîi să cureți terenul în jurul copacilor înainte de a-i doborî. Dar nici, cum prezisese Fiore, să le ia jumătate din timp. Un tăietor experimentat se descurcă repede cu cosorul, eliberînd terenul de arbuști. Obstacolul rugilor aveau să-l întîlnească abia mai jos.

În cursul dimineții Guglielmo se ținu puțin după Germano, care nu prea avea experiență la hățișuri ; apoi se întoarse la fîșia lui, care era ultima pe dreapta, limitată de un fel de adîncitură stîncoasă care se tot lărgea pînă ce se transforma într-un adevărat perete povîrnit peste torentul Sellate.

Era foarte cald, iar pe cer nici un nor. Sihla era uscată. Guglielmo trebuia la răstimpuri să întrerupă lucrul ca să-și șteargă nădușeala.

„Prea e cald" se gîndi ; și se nimeri să privească în sus. Cerul, de o desăvîrșită limpezime, nu putea înșela un ochi experimentat ca al lui. În spatele seninului, un cunoscător deosebește norii, precum în spatele norilor, seninul. Pînă atunci avuseseră un noroc neobișnuit cu vremea, dar lucrurile nu puteau merge așa la nesfîrșit. Dacă decembrie fusese blînd, ianuarie, după toate probabilitățile, avea să fie vijelios. Guglielmo presimțea apropiată perioada marilor furtuni de iarnă, cînd pădurarii sînt nevoiți să se închidă inactivi în cabană, și-i o binecuvîntare dacă cerul se limpezește atît cît să te poți duce după apă. Le cunoștea el prea bine, acele zile nesfîrșite, monotone, în care ploaia bate într-una pe cartonul gudronat al acoperișului, iar înăuntru oamenii cască și se uită la ceas din cinci în cinci minute ; în timp ce și mai puternic crește dorul de casă. În asemenea zile prezența lui Francesco se dovedea de o utilitate esențială, avînd în vedere nestrămutata sa bună dispoziție și sacul fără fund de snoave și povești ale bătrînului pădurar. S-ar putea zice că Guglielmo numai din pricina asta îl angajase.

— De-ar mai ține încă o săptămînă, se gîndi aruncînd o privire cercetătoare asupra cerului.

Nu vorbea în el atît teama patronului care trebuie să onoreze plățile și în zilele de inactivitate forțată și vede astfel micșorîndu-i-se cîștigul. Îl înspăimîntau acele zile pentru el însuși, știind din experiență că numai munca era în măsură să-i alunge gîndurile care-l chinuiau.

Vremea bună mai ținu o săptămînă, după dorința lui Guglielmo. În săptămîna aceea oamenii munciră cu îndîrjire, parcă presimțind că în curînd vor fi constrînși la un răgaz. Duminica, Guglielmo și Germano plecară îndată după prînz, pentru a se duce la tabăra pistoiezilor să-și ia înapoi mălaiul. Coborîră în matca torentului Sellate și îl urcară o bună bucată. Șleaul trecea mereu peste albia torentului, ba pe un mal, ba pe altul.

— Pe aici, spuse Guglielmo, și o apucă pe o cărăruie care se cățăra prin hățiș.

Indicațiile pistoiezului erau sumare, dar suficiente pentru un om ca Guglielmo, învățat cu sihla. Hățișul se îndesi, iar cărăruia ajunse să nu mai fie decît un gang îngust printre doi pereți de pădure. De mai multe ori se bifurcă, dar Guglielmo era călăuzit de cîte un vreasc frînt de curînd la intrarea drumului potrivit. Asta e sistemul folosit de pădurari ca să recunoască drumul. De fapt, potecile sînt toate asemănătoare, și rareori au particularități care să le deosebească, iar cînd desișul e înalt, lipsește orice punct de reper ; și nici să păstrezi direcția nu-i ușor, fiindcă șerpuiesc.

După mai bine de o jumătate de oră ajunseră la prima cabană ; Germano nu mai avusese de a face cu pistoiezii și fu izbit de forma ei deosebită. Băgară capul pe ușă, dar nu era nimeni acolo. Urmară poteca și peste vreo sută de metri îi întîmpină alt luminiș, cu două cabane. Afară, o femeie ședea pe vine și amesteca într-un ceaun din care ieșeau aburi. Îi privi și își văzu de treabă fără a scoate o vorbă. Purta pantaloni și o haină bărbătească ; era îndesată și mai degrabă grasă. Părea să aibă părul cărunt, dar poate că era doar prăfuit. În totul, îmbrăcămintea bărbătească și trăsăturile grosolane și dure îi dădeau o înfățișare prea puțin femeiască.

— Unde sînt bărbații ? întrebă Guglielmo.

— Înainte, răspunse femeia.

În vreme ce mergea, Germano își exprimă mirarea de a fi întîlnit o femeie într-o tabără de pădurari.

— Nu știai ? răspunse Guglielmo.

Și îi explică băiatului că pistoiezii petrec multe luni în șir la pădure, așa încît își aduc femeile care spală, gătesc, mai mult chiar, ajută și la tăiere și la arderea cărbunelui.

— Femeile muntenilor, încheie Guglielmo, sînt ca noi bărbații.

— Am văzut, răspunse Germano. Poartă chiar pantaloni.

— Și fumează.

— Dar dorm toți laolaltă, bărbați și femei ?

— Se-nțelege, răspunse Guglielmo.

— Deh ! Nu-i de loc o viață rea, spuse Germano excitat la ideea acestei promiscuități.

Îi găsiră pe bărbaţi în alt luminiş, ocupaţi cu construirea unei cabane. Mai era şi o femeie, îmbrăcată ca şi prima, de asemeni de o vîrstă nedefinită. Scheletul cabanei fusese ridicat şi se apucaseră acuma să-l căptuşească. Făcuseră lanţ şi îşi treceau din mînă în mînă brazdele, în timp ce doi din ei, cocoţaţi pe scări, aveau grijă să le aşeze pe acoperiş. Femeia se afla în rînd cu bărbaţii.

— Bună seara, zise Guglielmo.

Ultimul bărbat din şir era chiar cel care venise să ia mălai. Îl recunoscu pe dată şi întrerupse lucrul ieşindu-le în întîmpinare.

— Văd că vă construiţi altă cabană, spuse Guglielmo.

— Asta-i pentru o echipă din satul nostru care trebuie să sosească săptămîna asta, răspunse omul. Hai, veniţi să beţi ceva, adăugă după o clipă.

Împreună se întoarseră pe aceeaşi cărare.

— Adă-ne de băut, spuse bărbatul femeii, care sta tot ghemuită în faţa ceaunului.

Femeia se grăbi să îndeplinească porunca. Intră în cabană şi ieşi cu o damigeană mică de vin goală pe jumătate şi o înmînă bărbatului care i-o trecu lui Guglielmo.

— Atunci, în sănătatea voastră, zise Guglielmo şi bău.

Pe urmă o trecu flăcăului. La urmă bău omul. Îşi şterse gura cu dosul palmei şi întrebă :

— Ne-aţi găsit greu ?

— O, nu, răspunse Guglielmo cu un zîmbet. Ne-am învăţat cu hăţişurile astea.

— Sînteţi de pe aici ?

— Nu chiar de aici. Din San Dalmazio. Pomarance, adăugă, văzînd că omul nu se dumireşte.

— A, da, Pomarance, spuse omul. Am fost o dată să tai prin părţile acelea.

În timp ce Guglielmo vorbea cu omul, Germano urmărea cu curiozitate mişcările femeii. Aceasta apucase o toporişcă şi spărgea lemne ca să pună pe foc. Flăcăul se apropie şi se oferi s-o ajute. Femeia îi răspunse în dialect cîteva vorbe pe care Germano nu le pricepu ; dar după tonul bădăran, înţelese că nu-i fusese pe plac oferta lui.

— Am venit şi ca să tocmesc un cărbunar, spuse Guglielmo.

— Sînt buni destui la noi în sat. Cînd vă trebuie ?

— Pe a doua chenzină a lui februarie.
— S-a făcut, fiţi fără grijă, răspunse omul.
— Cît despre plată... începu Guglielmo.
— Ei, o să vă înţelegeţi, zise omul.
Şi cu aceste cîteva vorbe învoiala fu încheiată.
Omul voia să-i oprească la cină, dar Guglielmo îşi ceru mălaiul şi împreună cu Germano luă calea întoarcerii. Germano era excitat de cele ce văzuse şi comenta într-una.
— Zicem noi că trăim ca animalele, dar ăia sînt şi mai rău. Ai văzut ce femei ? Abia după păr dacă le cunoşti că-s femei. Şi ce limbă vorbesc... eu n-am înţeles o boabă.
— Oameni nevoiaşi, spuse Guglielmo. Noi, prin comparaţie, sîntem boieri.
Cîndva, muntenii îi apăreau în adevăr ca oameni nevoiaşi, vrednici de milă. Îi întîlnise mai peste tot, prin sihlele din Castelnuovo, Serrazzano, Monterotondo, Montieri, Casole şi totdeauna îi făcuseră aceeaşi impresie, de oameni jalnici, abrutizaţi. Îl impresiona mai ales faptul că femeile erau osîndite la aceeaşi viaţă de grea trudă căreia de obicei sînt sortiţi bărbaţii. Vederea acelor fiinţe jalnice îi aducea mai viu în minte, prin contrast, norocul lui. Gîndurile îi fugeau către gospodăria lui unde nevasta şi fetele aveau o viaţă tihnită şi nu duceau lipsă de nimic. Şi de data asta gîndurile se întoarseră către casă, dar vai ! nevasta nu mai era ; murise ; dispăruse pe veci. Oricît de aspră ar fi fost viaţa acelor oameni, tot era mai puţin rea decît a lui. Nu, în situaţia lui, n-avea de ce să-i fie milă de nimeni.

VII

În toiul nopţii Guglielmo fu trezit de uragan. Rămase un timp în ascultare fără să se gîndească la nimic. Zgomotele de afară îi reţineau toată atenţia. Auzea vuietul vîntului crescînd progresiv pînă ce rafala izbea cu nemaipomenită violenţă în pereţii colibei ; iar coliba părea că se încovoaie şi încheieturile ei întinse trosneau. Apoi rafala se îndepărta şi se auzea iarăşi răpăiala deasă a ploii pe acoperiş.

La un moment dat, după o mişcare din apropiere, înţelese că şi Fiore era treaz.

— Auzi ce ploaie, Fiore ? zise în şoaptă.

— Doar nu sînt surd, răspunse Fiore cu bădărănie.

— Odată ce a început, cine ştie cît o să ţină.

— Are să moaie totul, zise Fiore.

— Doar nu puteam avea pretenţia... începu Guglielmo, dar nu continuă.

Cînd se trezi dimineaţa, muzica nu se schimbase. Şi ceilalţi erau treji şi vorbeau despre vijelie.

— Credeam că ne zboară pe toţi, cu cabană cu tot.

— Ce vreme păcătoasă !

— Ce noapte afurisită !

— Să vezi că azi nici n-o să putem scoate nasul pe uşă.

— Un drum după apă tot trebuie făcut.

Cel din urmă se trezi Germano şi îşi reveni greu din buimăceală. Dormise buştean, era limpede.

Amedeo începu să rîdă.

— Pe tine, chiar că nu te-ar trezi nici bubuiturile de tun.

— Fericită-i tinereţea ! spuse altul.

Rămaseră culcaţi, neavînd motive să se scoale. Violenţa furtunii care nu dădea semne că vrea să se potolească, îi excita, îi făcea aproape veseli. Apoi Fiore se sculă ; aprinse focul şi puse cafeaua la încălzit.

Amedeo scăpă o înjurătură printre dinţi, apoi imediat începu să rîdă.

— Ce ţi-a venit ? zise Germano.

— Mi-a picat un strop chiar pe ţigară, plici ! şi mi-a stins-o.

— E adevărat... Ne plouă în casă băieţi, spuse Germano ferindu-se iute într-o parte.

Evident, acoperişul se înmuiase tot iar, apa se infiltra. Dar şi asta contribui la excitarea şi veselia generală.

Se sculară pentru a bea cafeaua. Şi interminabila zi, închişi în cabană, începu.

Germano propuse îndată o partidă de cărţi. Amedeo se strîmbă :

— Cum, de dimineaţă ?

— Şi ce deosebire mai e acum între dimineaţă şi seară ? replică Germano. Acuma pentru noi e mereu seară.

Și așa era, odată ce nu puteau deschide ușa.

Aprinseră lumînarea și jocul începu. Jucau, Germano cu Francesco contra lui Fiore și Amedeo. Guglielmo se așeză în spatele lui Germano și se pregăti să urmărească jocul.

Germano și Francesco cîștigară cu mare diferență de puncte primul joc. Umflîndu-se în pene, flăcăul se declară mai mult ca sigur că are partida în buzunar.

— Ei aș ! pentru un avantaj de șapte puncte, zise Amedeo. Avem tot timpul să vă ajungem din urmă.

— Acuma s-or face paisprezece, zise Germano bătînd cărțile.

Cînd colo, Amedeo și Fiore cîștigară trei jocuri unul după altul și prinseră un avans de nouă. Potoul era acuma aproape și în afară de eventualitatea unui *cappotto*[1] nu mai erau speranțe ca sorții să fie schimbați. Germano, plouat, nici nu mai răspundea la înțepăturile lui Amedeo, în timp ce Francesco zîmbea imperturbabil.

Se întîmplă ca lui și băiatului să le intre cărți grozave : ar fi putut face *cappotto,* dacă băiatul n-ar fi greșit chiar la ultima levată. Ieși o mică hărmălaie.

— Trebuia să păstrezi pici, nu trefle, îi explica Amedeo.

Dar flăcăul nu voia să recunoască greșeala și căuta o mie de justificări ; totuși, cînd Guglielmo interveni în sprijinul lui Amedeo, tăcu. Îl ustura amarnic greșeala aceea, chiar la ultima levată, care hotărîse întreaga partidă.

— Nu-ți face sînge rău, spuse împăciuitor Francesco, hai mai bine să ne luăm revanșa.

— Revanșa, revanșa, strigă Germano înviorat ; și începu să amestece cărțile.

Guglielmo nu mai urmărea jocul ; scosese carnetul și creionul și făcea socoteli. Prețul cărbunelui se afla în urcare ; afacerea se dovedea mai bună decît păruse la început ; putea să conteze pe un cîștig de nouă mii de lire. Dar Guglielmo avea în vedere afaceri încă și mai bune. Anul viitor va lua concesia pentru mai multe parcele o dată. Îl ispitea și comerțul de angro cu mangal. Acum avea un mic capital și era în măsură să-și extindă activitatea.

---

[1] *Cappotto* = joc în care adversarul nu face nici un punct iar cîștigătorului i se dublează punctele.

Ehei! Își croise drum, trecuse vremea cînd era un simplu tăietor și primea nouăzeci de centime pe zi. Își croise drum, dar...

„De ce mă gîndesc la toate astea, de ce fac atîtea socoteli? Ce-mi pasă dacă cîștig o mie de lire mai mult sau mai puțin? Ah, aș vrea să fiu iarăși un simplu tăietor, dar ea să mai trăiască!"

Pe la ora zece ploaia conteni și putură să scoată capul afară. Picături mari mînate de vînt veneau să-i ude pe cei cinci oameni care ședeau în fața cabanei și respirau aerul tare încărcat de mirosuri înțepătoare.

— Du-te după apă, îi spuse Guglielmo flăcăului, dar dă-i zor că acuși începe iar. Trebuie întărită învelitoarea acoperișului, adăugă adresîndu-se celorlalți.

În timp ce flăcăul cobora spre torent cu două căldări și o ploscă, Amedeo luă scara și se urcă la înălțimea acoperișului. Aici constată pagubele aduse de vijelie. O bucată de carton asfaltat se desprinsese din cuie și fîșiile atîrnau în petice. Cartonul se scorojise și în adîncituri se formaseră bălți de apă. Amedeo le goli, petici de bine, de rău cartonul și pe deasupra întinse altul, prinzînd cu grijă marginile în cuie, de bîrnele transversale.

Abia se întorsese Germano cînd, întocmai cum prevăzuse Guglielmo, reîncepu ploaia.

— Cel puțin de ne-ar fi lăsat timp să facem mîncarea, comentă Francesco.

Fură nevoiți să se resemneze să gătească în colibă. Fierberea mămăligii ținu mult iar pînă la urmă aerul deveni irespirabil. Trebuiră să dea ușa în lături, și astfel ploaia, bătută de vînt, pătrunse înăuntru și udă pe jos și în parte chiar și paturile. Această agitație făcu să treacă destul de repede dimineața. În fine puseră la loc ușa, aruncară rumeguș pe pămîntul ud și prînziră.

După-masă, Francesco se așeză mai bine pe pat, luă luleaua, o umplu, o aprinse și scoase un oftat de mulțumire. Acele zile petrecute în cabană nu-i displăceau de loc; și nu fiindcă n-ar fi avut chef de lucru. Francesco lucra încet, după firea lui domoală, dar oricum, își ducea munca la bun sfîrșit. El prefera muncii, tăifăsuiala, fiindcă astfel se simțea centrul considerației și atenției generale. Șeful era Guglielmo; la lucru putea să dea ordine și Fiore; dar

cine altul putea să lungească taifasul seara, dacă nu Francesco ? Taifasul de seară era centrul existenţei sale, şi nimic nu-i plăcea mai mult decît să şadă în mijlocul unui cerc de ascultători şi să le ţină atenţia încordată cu poveştile sale. Pentru ceilalţi era altă socoteală, mai întîi fiindcă nu aveau darul lui, apoi fiindcă pentru ei, centrul lumii era casa. Cabana, flacăra care pîlpîia, feţele atente ale pădurarilor, ţineau pentru Francesco locul căminului familial.

În după-amiaza aceea el scoase la iveală o nemaipomenită cantitate de ghicitori. Germano îşi stoarse creierii, dar nu reuşi să dezlege nici una.

— Bine, atunci ascult-o pe asta, zicea Francesco. Fii atent, asta-i uşoară :

Mierlă nu-i,
nici turturea,
cine-i atunci ?

Germano se gîndi îndelung, dar fără rezultat.

— Broasca rîioasă, spuse Francesco.

— Broasca rîioasă ?

Francesco făcu un semn de încuviinţare.

— Dar putea să fie orice altceva, protestă Germano. Cum era să ghicesc ?

În dimineaţa următoare vîntul încetase şi se cernu toată ziua o burniţă subţire care te umplea de urît. Prin uşa deschisă, oamenii priveau afară. Abia se desluşea prin pînza de apă un pin pe care tăierea îl cruţase. Din vale se auzea mugetul profund al torentului umflat. Din cînd în cînd se ivea ca o înseninare şi se putea zări iarăşi creasta din faţă, dar ploaia nu încetă nici o clipă. Germano îşi puse un sac în cap şi fugi jos la Sellate ; dar umplu numai găleţile, fiindcă apa era tulbure. Aşadar, în ziua aceea, băură vin curat.

Priveau pe uşă afară, se uitau unul la altul, căscau, oftau. Dar cel mai rău se simţea Guglielmo. Omul care se plictiseşte, care trudeşte, care suferă, se consolează întorcîndu-se cu gîndul la alte clipe ale vieţii : evocă din trecut amintiri scumpe, îşi înfăţişează dulcea perspectivă a viitorului. Asemenea mîngîiere lui Guglielmo nu-i era dată. Viitorul nu avea pentru dînsul nici o atracţie, şi gîndu-i îl

ocolea ; cît despre trecut... Avusese parte de clipe frumoase în viața lui, clipe pe care altă dată și le amintea cu plăcere. Nu fusese frumoasă oare vremea logodnei ? El se întorcea de la pădure sîmbăta seara ; duminica dimineața se îmbrăca cu hainele de sărbătoare, se bărbierea și își vedea logodnica în biserică, la slujbă. O vedea de departe, fiindcă în biserică femeile stau în față, pe bănci, iar bărbații în spate, în picioare. După-amiaza se ducea să-și ia logodnica și ieșea cu ea să se plimbe pe șoseaua principală. Treceau dincolo de zona de plimbare și o întindeau pînă la cimitir sau chiar mai departe. De obicei îi însoțea sora lui Guglielmo, Caterina. Caterina era pe atunci tînără și vioaie. Se așezau pe un dîmb ; fetele vorbeau între ele, Guglielmo se băga rare ori în vorbă. O dată voise să-și dea cu părerea despre moda părului scurt care începea atunci să se răspîndească și în San Dalmazio, dar soră-sa îl repezise spunîndu-i : „Ce știi tu, urs sălbatic !" Iar logodnica începuse să rîdă, apoi îl privise și îl mîngîiase pe păr.

Nu fusese oare frumoasă ziua nunții ? Erau douăzeci și patru la masă, ei doi în capul mesei, ea zglobie și veselă, el încurcat și fericit... Nu fuseseră frumoși toți anii petrecuți împreună ? Iar acuma s-ar fi putut mîngîia gîndindu-se că, la urma urmei, zece ani din viață fusese fericit ; sînt unii oameni care n-au parte în viața lor de nici o zi fericită ! Dar de fapt pentru Guglielmo acele amintiri nu mai erau frumoase, nu-i mai făcea nici o plăcere evocarea lor. Fusese o fericire înșelătoare fericirea lui, întemeiată pe neștiință și amăgire. Anii aparent cei mai frumoși din viața sa, îi pregătiseră dimpotrivă nenorocirea.

— Cît e ceasul ? întrebă Germano.

— Zece.

— Zece ? Nu știu zău cum o să trecem ziua de azi.

— Trece ea viața, crezi că n-o să treacă o zi ? spuse Francesco.

El își pusese ochelarii, scosese ac și ață și își cîrpea o cămașă, fredonînd încet :

Eu vreau să plec în California
unde viața-i fără griji...

— Chiar ai vrea să pleci în California, Francesco ? întrebă Germano curios.

— Cum să nu ? Cînd eram flăcău trebuia să plec în America ; apoi m-am îmbolnăvit și n-am mai putut pleca. Dar și acuma, dacă mi s-ar spune : Hai în America, aș fi gata să-mi încerc norocul...

După-amiază conversația se însufleți în jurul uneia din temele preferate ale pădurarilor : bandiții. Francesco cunoștea pe degete istoria lui Tiburzi, Stoppa, Fioravanti, Manichetti și alți bandiți faimoși din regiune ; afară de asta, ca flăcău, îl cunoscuse pe Moriani, despre care vorbea cu mare admirație.

— A fost omorît aici, spuse pînă la urmă, împreună cu fratele lui, în timp ce Breccia, care era al treilea din bandă, a fost prins viu.

— Cum adică aici ? interveni Amedeo. Vrei să spui că în apropiere de Castelnuovo ?

— Nu, aici, aici unde tăiem noi.

— Mai las-o, spuse Amedeo, a fost împușcat mai sus de Castelnuovo. Bietul tata s-a dus să-l vadă. L-au ținut expus două zile.

— L-au împușcat la Trei Copaci, asta măcar o știi ?

— Da, spuse Amedeo, mi se pare că locul exact așa se chema.

— Iar cei trei copaci erau tocmai cei trei goruni pe care i-am doborît acum cîteva zile. Tu poate n-ai observat, dar în trunchiuri se mai vedeau urmele gloanțelor.

— Totuși am știut totdeauna...

Dar Germano îl întrerupse :

— Lasă-l să spună pînă la sfîrșit.

— A fost o trădare, spuse Francesco, altfel nu l-ar fi prins nici într-o sută de ani. Cînd s-au văzut înconjurați (erau mai mult de două sute de jandarmi) s-au așezat fiecare pe după un copac (erau tocmai trei) și au început să tragă. Și știi, nu era foc care să dea greș : Moriani mai ales, era un țintaș desăvîrșit. Totuși nici un jandarm n-a fost omorît, fiindcă se mulțumeau să-i rănească la picioare. Așadar, după o vreme, Moriani s-a întors către frate-său să-i ceară muniție, că o terminase pe a lui. Dar așa făcînd, s-a descoperit și a fost atins la umăr. Atunci, văzîndu-l

rănit, ceilalți doi și-au pierdut cumpătul și au rupt-o la fugă prin pădure la vale. Frate-său a fost trăsnit de o rafală ; Breccia a ajuns pînă la torentul Sellate, dar în timp ce-l trecea l-au văzut și l-au rănit la un picior. Cît despre Moriani, l-au somat de mai multe ori să se predea, iar el nimic ; l-au dat gata cu focuri de armă, dar n-au avut satisfacția să-l prindă viu.

La orele nouă seara, Francesco mai ținea încă banca cu istoriile lui.

Guglielmo dormi dus. Cînd se trezi, rămase surprins de tăcerea care domnea afară. Să se fi făcut iar timp frumos ? Aprinse un chibrit și se uită la ceasul pe care îl ținea agățat într-un cui deasupra capului. Era încă prea devreme pentru sculare. Dar după un sfert de oră, nemairăbdînd, se dădu jos. Oricît încercă să umble încet, flăcăul se trezi.

— Cît e ceasul ? întrebă somnoros.

— E încă devreme, răspunse în șoaptă Guglielmo. Mă duc să arunc o privire afară.

Dar ușa nu ceda la împingere. Guglielmo nu se dumirea. Ce naiba se întîmplă ? În sfîrșit, adunîndu-și toate puterile, reuși s-o urnească. Ce naiba s-a întîmplat ? mai bombăni, dar își dădu îndată seama de natura obstacolului.

Era zăpadă. Abia se crăpa de ziuă, dar Guglielmo putu să-și dea seama că în timpul nopții ninsese abundent. Pămîntul era acoperit cu zăpadă de o palmă.

Își îndreptă la întîmplare pașii pe covorul acela moale și pufos. Nu știa dacă să se bucure ori nu, dar pînă la urmă noutatea îl ațîță în mod plăcut. Uitînd de neajunsurile pe care pînă la urmă, le va aduce ninsoarea, scutură o cracă de pin ; rîse cînd simți răceala pe gît.

Germano între timp nu mai adormise și rămase să asculte. Nici un zgomot nu venea de afară. O exclamație înăbușită a lui Guglielmo ajunse pînă la el. Ce naiba se întîmpla ? Într-o clipă își trase cizmele și ieși afară. Reacția sa la vederea zăpezii fu de-a dreptul entuziastă. Luîndu-se după urmele întipărite pe covorul alb, alergă după Guglielmo.

Vocile vesele ale flăcăului și ale șefului îi treziră pînă la urmă și pe ceilalți. Vestea ninsorii îi puse pe toți într-o stare de febrilă activitate. Într-o clipă focul a fost

aprins și cafeaua încălzită. Cabana deveni centrul unei activități vesele și gălăgioase.

Înfățișarea lui Germano îl izbi pe Amedeo care spuse :

— Cu drăcia aia în cap arăți ca... un turc. Nu știu nici eu a ce arăți.

Germano purta o șapcă de postav negru fără cozoroc. Obrajii îmbujorați, capul ras, acea ciudată pălărie și umerii albi de zăpadă puteau cel mult să-l facă să semene cu un țăran rus, dar nu desigur cu un turc.

Deși tăierea pe zăpadă era mai anevoioasă, fu pentru toți o diversiune plăcută. La fiecare lovitură, copacul scuturat răspundea cu o ploicică. Așa încît se udară nu glumă. Mai cu seamă picăturile pe ceafă, care se prelingeau apoi în jos pe șira spinării, dădeau prilej unor vesele înjurături. Pînă la urmă erau toți foarte osteniți și uzi, dar bine dispuși. Întorcîndu-se spre cabană, Amedeo și Germano se apucară chiar să se bată cu bulgări de zăpadă.

Înainte de masă avură grijă să se usuce. Aprinseră un foc zdravăn și se despuiară cu totul.

— Hei, Francesco, strigă Germano (Francesco era afară să supravegheze mămăliga) vino să vezi, avem un urs în cabană.

Făcea aluzie la Fiore. În adevăr, o blană deasă căruntă acoperea pieptul și spinarea șefului de echipă. Rîseră toți de gluma lui Germano, dar Fiore nu-și pierdu cumpătul. Ghemuit pe pat, întorcea spre flacără ba pieptul, ba spatele, așa încît să se usuce bine.

— Vorbești de Fiore, dar nici la tine nu-i glumă, spuse Amedeo flăcăului și începu să-l tragă de perii care, și lui, îi creșteau din belșug pe coșul pieptului.

— Au ! Mă doare, țipa Germano. Ține-ți mîinile acasă, doar nu-s muiere.

Trupurile lor fumegau și fumegau hainele, întinse la uscat deasupra focului. În sfîrșit se îmbrăcară și mîncară cu poftă. După-masă, ca să nu se ude iarăși, în loc să reia tăierea, se apucară să despice trunchiurile gata tăiate. Fiecare trunchi îl despicau în bucăți de un metru și făceau apoi stive de doi sau trei metri steri. Metrul ster e măsura folosită de tăietori. El e cu mult inferior metrului cub din pricina golurilor dintre trunchiuri.

VIII

În zilele următoare plouă din nou, iar zăpada se prefăcu în noroi. Mai ales în jurul cabanei, unde terenul era mai frămîntat, păstrarea echilibrului deveni o problemă. Germano, care salutase cu atîta entuziasm ninsoarea, fu primul care să-i blesteme urmările.

— Uite ici, pe puțin cîte douăzeci de kilograme fiecare, spunea trăgîndu-și cizmele. Blestemată vreme scîrboasă.

Veniră apoi zile în care *tramontana*[1] sufla rece de îngheța sudoarea pe spinare ; și fură cele mai grele ; la fiecare două trei lovituri, lăsau toporul înfipt în trunchi și își suflau în mîinile înțepenite. Germano căpătă degerături ; îi dădeau uneori lacrimile de durere. Și trebuia să mai sufere pe deasupra și batjocura lui Amedeo, după spusele căruia, numai copiii și femeile fac degerături ; dar un bărbat, un tăietor mai ales, rămîne dezonorat dacă-l pocnește un asemenea beteșug.

Mai rău i se întîmplă lui Guglielmo. Într-o seară nu mîncă mai nimic și se culcă aproape îndată.

— Nu tragi nici măcar un fum ? îl întrebă Francesco.

— N-am chef de fumat.

— Hm ! Semn rău.

Apoi se apropie de Guglielmo și îi puse o mînă pe frunte.

— Dumneata ai o febră zdravănă, spuse.

A doua zi dimineață Guglielmo se afla într-o asemenea stare de depresiune, încît tăietorii, alarmați, vorbiră să se ducă la Massa să aducă un doctor. Dar Francesco își dădu cu părerea că odată ce bolnavul nu tușea, însemna că nu era vorba de o aprindere la plămîni ; așadar, pentru moment, nu exista vreo primejdie.

Cît despre Guglielmo, el nu era cîtuși de puțin speriat. Dimpotrivă, se simțea foarte bine. Pentru întîia dată după nenorocire, amintirea soției nu-i mai provoca suferință, ba chiar un sentiment de liniște și de împăcare. Spera, în sinea lui, să moară. Nici nu-i trecea prin minte gîndul că fetițele lui, fetițele pe care ea le adusese pe lume, le

---

[1] *Tramontana* — vînt rece dinspre nord.

crescuse și le hrănise cu prețul multor sacrificii și pătimiri, vor rămîne fără sprijin.

De altfel, sub acțiunea răscolitoare a febrei, mintea sa nu mai era în măsură să judece propriu-zis limpede. Zăcea ca într-o toropeală, lăsîndu-se bucuros în voia acelui flux de gînduri truncheate și imagini fugare.

Nu făcea deosebire între zi și noapte fiindcă ținea ochii închiși. La un moment dat îl bătu gîndul că ar fi vorba de aceeași boală de care îi murise nevasta. Oare nu tot așa începuse, cu febră foarte ridicată ? Guglielmo speră din tot sufletul să fie așa. O să-și piardă și el graiul, n-o să le mai răspundă tovarășilor care îl întrebau mereu cum se simte. La rîndul său o să vrea să spună ceva, dar se va sili în zadar... Și astfel o să afle ceea ce a vrut să-i spună ea cînd îl privea cu insistență. Fusese pentru el cel mai mare chin să n-o poată afla.

După patruzeci și opt de ore febra scăzu. Guglielmo începu să mănînce și în cîteva zile se restabili cu totul.

În general, februarie fu destul de blînd. În jur de 15 se prezentă cărbunarul. Era un bărbat înalt, drept, cu părul cărunt, cu umerii obrajilor pătați ca și mîinile, cu vinișoare albăstrii, din cauza contactului îndelungat cu praful de cărbune.

Arderea lemnului e o operație foarte gingașă, care cere mare experiență. Cărbunarul începe prin a construi „oul de lemne", înalt pînă la trei metri, îl îmbracă în partea de jos cu brazde, sus cu un strat de frunze uscate și pămînt negru. A avut grijă, așezînd pila de lemne, să lase la mijloc un focar de vreo patruzeci de centimetri adîncime. Focul se pune de sus ; cuptorul fumegă îndată. După aproximativ douăsprezece ore, omul începe să deschidă suflători, pe care apoi le astupă și destupă după cum bate vîntul, cu scopul de a asigura un tiraj uniform.

Arderea durează trei zile ; dacă a fost făcută după toate regulile artei, cărbunele capătă *tempera*, adică reacționează la umezeală scuipînd o rășină albă.

Tăierea se apropia de sfîrșit. Lucrau acuma deasupra torentului, avînd greutăți cu înclinarea puternică a terenului și cu rugii care învăluiau copacii.

Martie nu-și dezminți faima : nu trecea zi să nu-i dea o răpăială de ploaie ori să nu se pornească vîntul. Nestator-

nicia timpului stingherea operaţia de încărcare a lemnelor. Ţăranul cu catîrii de la fermă îşi luase sarcina să transporte pinii pînă la şoseaua principală. De acolo, cu un camion, trunchiurile erau cărate la mina din Boccheggiano, unde erau folosite pentru armarea galeriilor.

O dată terminat transportul lemnelor, începu acela al cărbunelui. Sacii erau transportaţi de oameni pînă la şleaul de-a lungul torentului. De aici erau încărcaţi într-un car tras de trei catîri care îi transportau pînă la fermă.

Vremea rea se înteţi : urmară trei zile de ploaie şi vînt aproape neîncetat ; parcă s-ar fi întors iarna. În a patra dimineaţă cerul era străveziu de limpede, aerul călduţ, şi o adiere uşoară purta mirezmele înţepătoare ale pădurii. Spinările împădurite ale dealurilor fumegau, uscîndu-se la soare. Guglielmo mergea cu oamenii către fundul torentului. Îl auzi pe Amedeo spunînd :

— A sosit primăvara.

Fu izbit de observaţia neaşteptată. Aceea era în adevăr prima dimineaţă de primăvară. Sorbi cu putere aerul care părea încărcat de parfumul florilor. Privirea îi fu atrasă de o albină care bîzîia în jurul unei tufe de primule. Bîzîind, insecta părea să-şi exprime propria fericire pentru sosirea primăverii.

Guglielmo de asemeni îşi simţi, pentru o clipă, sufletul copleşit de bucurie. Venise primăvara şi, pentru el mai ales, însemna mult, fiindcă o dată cu primăvara se încheie perioada cea mai grea a lucrului şi putea deci să mai dea cîte o raită pînă acasă, să se bucure puţin în sînul familiei... Dar de îndată conştiinţa că anul acesta va fi cu totul altfel, îl înţepă în inimă. Da, natura începuse să se trezească, dar pentru „ea" nu va fi trezire. Bucură-se albina, floarea, pădurea, ceilalţi oameni, întreaga natură : lui, Guglielmo, nu îi era îngăduit să ia parte la această bucurie.

Grijile lucrului îi îndepărtară gîndurile triste ; dar în zilele următoare, ori de cîte ori îl izbea un aspect al acelei generale învieri a naturii, simţea o dureroasă strîngere de inimă.

De asemeni îl întrista vederea tovarăşilor, bucuroşi de a fi ajuns la sfîrşitul lucrului. Îndeosebi Amedeo şi

Germano erau, se vedea prea bine, fericiți să se întoarcă acasă. O dată îi auzi glumind între ei :

— Crezi c-ai s-o mai găsești liberă pe fata ta ?

— Dacă n-are să fie liberă am să-mi găsesc alta. Tu mai degrabă ar trebui să fii îngrijorat.

— Pentru ce ? spuse Amedeo rîzînd.

— Nevasta nici n-are să te mai recunoască, cu bărboiul ăsta.

— Mă bărbieresc eu n-ai grijă, înainte de a mă întoarce acasă. Am să mă bărbieresc și am să mă ferchezuiesc să arăt ca scos din cutie.

Era vremea lui, a lui Germano, să fie vesel și zburdalnic. Așa gîndea Guglielmo. Dar nu putea înlătura un sentiment de invidie față de Amedeo. I se părea aproape că-i furase ceva.

Amedeo, Germano, Francesco și Fiore plecară într-o după-amiază îndată după prînz. În ziua precedentă fusese aprins ultimul cuptor și Guglielmo rămînea să-l supravegheze.

— Treci pe la Caterina, îi spuse lui Amedeo, spune-i că poimîine sînt și eu acasă.

După ce-și luară rămas bun, el stătu în pragul cabanei. Ascultă vocile lor vesele îndepărtîndu-se și peste toate o deosebi pe a lui Amedeo. Drace ! Avea de ce să fie vesel, mai mult ca oricare altul. Ce poate fi mai frumos decît să te întorci în familie după atîtea luni ? Și Guglielmo urmărea în gînd întoarcerea prietenului. Iată-l, în gura satului, își ia rămas bun de la tovarăși și o apucă singur pe ulița pustie luminată de lună. Cei mai mulți, la ora aceea, erau în pat, dar la el acasă cineva veghea. Iată, cîțiva pași încă, urcă scara și intră în bucătăria luminată. Își îmbrățișează nevasta, o sărută pe amîndoi obrajii apoi ea îl ajută să-și descarce desagii. „Șezi jos, îi spune, supa e gata acuși." El se așează la masa întinsă pentru el, privește împrejur și își freacă mîinile satisfăcut ; iar nevasta e în picioare lîngă plită, îl privește zîmbindu-i cu dragoste. Bărbatul se simte puțin stingherit, prea multe luni a stat în pădure, așa încît, ca să facă și el ceva, rupe o îmbucătură de pîine și începe s-o mestece...

Guglielmo coborî către cuptor.

IX

Rămase toată noaptea în picioare să dea ajutor cărbunarului. Era faza cea mai gingașă a coacerii și se mai stîrnise și un vînt puternic, așa că trebuiau mereu astupate și destupate suflătorile. La drept vorbind, cărbunarul nu păru prea încîntat de ajutorul lui Guglielmo. Acesta știa dintr-o lungă experiență că atunci, cînd e vorba de meșteșugul lor, cărbunarii sînt foarte ascunși, bănuitori și mîndri, și se poartă ca și cînd cele mai simple operații ar fi cine știe ce. Ei văd cu ochi răi pe ageamiii care se apropie de cuptor. Dar Guglielmo nu avusese toată ziua nici o treabă, așa că nu-i era somn și nu-i venea, în acele condiții, să se închidă în cabană cu gîndurile lui care îl năpădeau ori de cîte ori rămînea singur și inactiv. Puțina treabă pe care i-o îngădui cărbunarul, fu foarte binevenită ca să treacă timpul. Pe măsură ce orele se scurgeau, simțea că îi e tot mai puțin somn și la un moment dat hotărî să rămînă în picioare toată noaptea.

Începuse în schimb să i se facă foame și pe la două se întoarse la cabană ca să ia pîine și brînză pentru amîndoi. Luna lumina runcul ca ziua. Cei doi bărbați mîncară așezați față în față și pe urmă Guglielmo îi oferi o țigară cărbunarului. Dar acesta preferă să-și aprindă luleaua. Pînă atunci schimbaseră doar cîteva vorbe și numai despre lucru. Acuma se pornise însă un fel de conversație, datorită și faptului că, tirajul fiind asigurat, era o pauză în muncă. Guglielmo îl întrebă de cîți ani făcea meseria.

— De patruzeci, răspunse omul. Am început să umblu cu tata cînd aveam unsprezece ani.

Meseria ei și-o treceau din tată în fiu, dar singurul fecior pe care îl avea refuzase să urmeze viața tatălui. După militărie își luase nevastă în Veneto, și rămăsese acolo ca muncitor agricol. Cît despre fete, una murise, cealaltă intrase în serviciu la Modena, se măritase acolo.

— Se cheamă că ai rămas singur cu nevasta, zise Guglielmo.

— Am rămas singur de tot. Nevasta mi-a murit acum un an.

Guglielmo îl privi. Apoi zise :

— Te afli în situaţia mea, atunci. Şi eu sînt văduv, de şapte luni.

Omul îşi scoase luleaua din gură, o răsturnă, o ciocăni de o piatră ca să-i scuture cenuşa, apoi zise :

— Urît lucru să rămîi singur, mai ales la vîrsta mea.

Adăugă că pentru dînsul nu mai era nici o deosebire între perioada în care lucra şi aceea în care rămînea acasă. Singur era la lucru, singur acasă. Singur îşi gătea cele douăsprezece luni ale anului. Şi de Crăciun, şi de Paşti. Rămăsese singur ca un cîine, la cincizeci şi unu de ani.

— Casa o am afară din sat, iar dacă într-o zi mă îmbolnăvesc, nimeni n-o să bage de seamă. Ar fi ca şi cînd mi s-ar întîmpla aici în pădure. Apoi sînt tot numai junghiuri şi n-are cine să-mi facă o frecţie. Pentru dumneata e altceva, eşti tînăr, mai poţi lua nevastă.

Guglielmo spuse că n-avea curaj să dea o mamă vitregă fetelor. Simţise pe pielea lui ce înseamnează o mamă vitregă şi n-ar fi fost cinstit să le hărăzească aceeaşi soartă fetiţelor.

Omul îl ascultă în linişte, apoi întrebă :

— Cîţi ani ai ?

— Treizeci şi opt, răspunse Guglielmo.

— Eu nu m-aş speria dacă aş avea treizeci şi opt de ani. Se înţelege, nenorocirea e mare : dar nu atîta cît pentru unul bătrîn.

Guglielmo nu spuse nimic dar simţi că judecata omului nu era dreaptă. La urma urmei, acela fusese douăzeci şi cinci sau treizeci de ani împreună cu nevasta, pe cînd lui îi murise după nouă.

Asta era deosebirea, toată în avantajul cărbunarului, iar el nu putea să mai ia altceva în seamă.

— E grea viaţa de cărbunar, începu celălalt. Ce credeţi voi, tăietorii ? Că-i mai rea a voastră ? Vouă nu vi se întîmplă niciodată să rămîneţi în picioare şaptezeci şi două de ore în şir. Munca în pădure e cea mai rea soartă de care poate avea parte un om, dar între tăietor şi cărbunar e o deosebire. Voi duceţi totuşi o viaţă omenească. E o muncă grea, dar sînteţi în tovărăşie iar seara vă aşezaţi în jurul focului să flecăriţi puţin. Uită-te la

mîinile mele. Ale dumitale sînt crăpate, dar curate ; pe cînd ale mele, ia privește ! Cărbunele se vîră sub piele și nu mai iese. Și se întîmplă cazuri de otrăvire ; tot respirînd cărbune, organismul ajunge să se intoxice, și în patruzeci și opt de ore te-ai dus pe lumea cealaltă. Asta-i soarta care atîrnă mereu deasupra capului nostru. Vouă ce vi se poate întîmpla ? Dacă vă scapă toporul, cel mult vă tăiați o mînă sau un picior.

— Cunosc, spuse Guglielmo, o meserie și mai grea. Și fiindcă celălalt îl privea întrebător : Miner, răspunse. Am fost alaltăieri în mina din Boccheggiano, adăugă apoi. Am văzut în ce stare ies oamenii din puțuri.

— Dar cît stau ? ripostă cărbunarul. Cît durează un schimb ?

— Opt ore, cred.

— Și ce sînt opt ore față de șaptezeci și două ? Ei au opt ore de muncă și șaisprezece de odihnă, noi avem trei zile de muncă și una de odihnă. Asta e diferența.

— Și totuși, ascultă-mă pe mine, să muncești sub pămînt e tot ce poate fi mai rău. Aici cel puțin, dacă vine o nenorocire, ești în aer liber.

— Nu există meserie mai rea decît aceea de cărbunar, răspunse îndărătnic omul.

Și apucă iarăși să-și umple luleaua cu tutunul lui întunecat, aproape negru.

Guglielmo își aminti de vorbele pe care în glumă i le spunea mereu Germano lui Amedeo :

— Asta nu-i tutun, spuse, e praf de pușcă.

Omul zîmbi satisfăcut.

— Nu se află mulți, spuse apoi, în stare să fumeze un asemenea tutun. Dar vezi, un tutun mai ușor, nu m-ar mulțumi. Ce vrei, sîntem învățați să respirăm cărbune, țigările voastre ni se par bune pentru domnișoare.

Cu toate astea se vedea că omul era mîndru de viața grea pe care o ducea, de veghile istovitoare în jurul cuptorului, de praful de cărbune care își făcuse cuib pe veci sub piele, de tutunul lui iute ca praful de pușcă.

Urmă o pauză lungă.

— Avem timp de gîndit, spuse în fine. Altceva nu facem, noi cărbunarii, decît să ne gîndim mereu.

Guglielmo aprobă, deşi nu înţelegea prea lămurit ce voia omul să spună.

— Şi la ce vrei să te gîndeşti, dacă nu la casa ta ? În treizeci de ani, la altceva nu m-am gîndit. Munceşti singur în jurul cuptorului şi te gîndeşti la casă, la nevastă, la copii... Dumneata ştii, noi coborîm din munţi după culesul castanelor şi ne întoarcem la începutul verii. Şi în toate aceste luni, greu găseşti cu cine să schimbi cîteva vorbe. Se spune că sîntem nişte urşi : dar meseria te face să devii aşa. Totuşi înainte nu mă văitam, fiindcă, vezi dumneata, amintirea casei şi a castanilor mei îmi ţinea de urît. Dar acuma încerc să nu mă mai gîndesc... Nu mai e nimeni acolo care să mă aştepte. Asta-i toată diferenţa între viaţa mea dinainte şi cea de acuma. Încerc să nu mă mai gîndesc, adăugă după o clipă, şi totuşi numai la asta mă gîndesc. La ce alta m-aş putea gîndi ?

Guglielmo îl privi şi simţi deodată o mare compătimire pentru omul acela. Bietul om ! singur pe lume, nevoit să-şi gătească singur, nimeni care să-l vegheze în caz de boală. „Eu mă socotesc nefericit, gîndi, dar sînt unii mai amărîţi decît mine. Eu am cel puţin o soră, am fetiţele, am pe cineva care mă iubeşte, care să-mi ducă grija ."

— Ce sus e ! spuse deodată cărbunarul.

Guglielmo se întoarse surprins şi văzu că omul privea cerul.

— Şi ce de stele ! mai spuse cărbunarul. I-o fi trecut oare cuiva prin minte să le numere ? Începu să rîdă. Numai unui cărbunar i-ar putea trece prin minte. Numai noi ne simţim atît de apropiaţi de noapte. Asta e, spuse apoi. Dacă eşti cărbunar, devii...

Nu termină fraza. Se sculă şi se apucă de lucru.

Guglielmo îi urmări un timp mişcările, apoi privi în sus. Cîte stele ! Cîte lumi îndepărtate şi necunoscute. Îi spusese odată don Mario că stelele sînt de milioane de ori mai mari decît pămîntul. Oare sînt şi ele locuite ? Să fie şi acolo muncă, suferinţă, moarte, durere ?

Stelele păleau. Zorile se iveau vineţii. Înfrigurat Guglielmo se ridică, umblă puţin în jurul cuptorului. Abia de-l salută pe cărbunar şi se întoarse la cabană.

Reveni la vremea prînzului cu ceaunul, străchinile, pîinea şi vinul. Dar lumina zilei nu era potrivită pentru

destăinuiri, așa că mîncară și fumară în tăcere. După-amiază Guglielmo ajută la încărcarea sacilor de cărbuni. Cărăușul avea să se întoarcă în dimineața următoare pentru ultima încărcătură. Apoi, plecarea !

Seara se simți obosit. Îndată după cină se înfășură în pătura militară și așteptă ca somnul să vină să-i încheie ziua. Era prima noapte în care dormea singur în cabană și avea să fie și ultima. În seara următoare va dormi acasă. Oftă și se întoarse pe o parte.

Afară cărbunarul rămase de veghe toată noaptea, gîndindu-se la munții lui.

X

Sub loviturile de bici ale cărăușului, catîrii se urniră. Guglielmo îl salută pe cărbunar și aruncă o ultimă privire parcelei. Probabil n-avea să-l mai întîlnească niciodată pe omul acela și nici nu se va mai întoarce prin acele locuri.

Sosiră la fermă la ora unu după-amiază. Guglielmo prînzi la vechil. Vechilul vorbea, vorbea ; de astă dată despre politică ; spunea că războiul în Spania era ca și cîștigat, că apoi Italia avea să trimită un ultimatum la Londra și la Paris, iar Londra și Parisul aveau să plece capul. Astfel Italia avea să rămînă stăpîna lumii.

Guglielmo abia dacă îi asculta vorbăria. Simțea cum i se naște în suflet un straniu sentiment de teamă, de neliniște. Se temea cumva să se întoarcă acasă ; asta să fie ?

— Așadar, spuse vechilul la despărțire, te vei fi bucurînd că te întorci acasă.

Guglielmo mormăi un răspuns afirmativ. Neliniștea creștea, creștea... Cu inima grea, Guglielmo așteptă plecarea autobuzului. Tot drumul privi cu îndărătnicie pe fereastră, chiar cînd se făcu noapte și nu se mai văzu nimic.

Coborî la dugheană.

— Oh, Guglielmo, tu ești ? De cînd nu te-am văzut ! exclamă mătușa întîmpinîndu-l bucuroasă.

— Bună seara Lina, răspunse Guglielmo.

Mătușa îl privea zîmbind, dar el avea fața crispată.

— Voiam... să beau, spuse.

Mătușa îi turnă un pahar de vin și între timp îl întrebă dacă voia să cineze.

— Nu, răspunse, și dădu paharul pe gît.

Mătușa acuma îl privea cu atenție.

— Cum merge, Guglielmo ? îl întrebă.

Guglielmo se rezemă de perete, dîndu-și pălăria pe ceafă.

— Doamne, Lina... Din ce în ce mai rău.

Îi luceau ochii, și două lacrimi începură să i se prelingă pe obraji. Rămaseră astfel, cîteva clipe, față în față. Apoi mătușa îi puse o mînă pe braț.

— Du-te acasă, Guglielmo, spuse cu blîndețe. Sînt cinci luni de cînd lipsești de acasă, are să-ți pară bine cînd ai să-ți vezi fetițele, așa-i ?

— Da, răspunse Guglielmo cu o voce abia auzită.

Cu dosul mîinii își șterse fața, pe urmă își luă sacul și, fără o vorbă, ieși în stradă.

Pusese sacul jos și se rezemase de grilajul cimitirului. Nu i se mai întîmplase niciodată să se simtă atît de deznădăjduit, nici măcar în zilele nenorocirii. Timp de cîteva clipe aiură de-a binelea ; se gîndea să se lase la pămînt și să moară acolo.

— Rosa, șopti. Rosa, spuse cu voce tare. Rosa, ajută-mă tu. Rosa, trimite-mi puțină resemnare !

Un zgomot de pași îl făcu să se întoarcă. Zări cărbunele aprins al unei țigări de foi și o siluetă nedeslușită, care venea pe drum.

— Să-ți dau o mînă de ajutor, Guglielmo ? spuse omul trecîndu-i pe-aproape.

— Nu, mulțumesc, răspunse Guglielmo. Mă descurc eu.

Așteptă ca omul să se îndepărteze, își săltă sacul în spinare și porni.

Se gîndea că Rosa ar fi trebuit să-l ajute. Nu mai putea merge așa înainte. De acolo de sus, din cer, trebuia să-i dea puterea de a trăi.

Și privi în sus. Dar totul era întunecat, nu se zărea nici o stea.

soldatul

Așteptînd să se facă ora cinci, se plimbară în sus și în jos pe Corso. Erau toți cinci bine dispuși, în parte fiindcă așa cerea împrejurarea, în parte fiindcă orășelul părea în ziua aceea mai primitor. Era multă lume și multă animație, băieții îi bombardau cu cocoloașe de vată, pînă și două fete cutezaseră să le arunce un pumn de confeti. Intrară în cafeneaua „Garibaldi" ca să bea un păhărel. Era și acolo lume multă care se înghesuia la tejghea ; Ghersi așteptă pe unul din chelneri să se întoarcă spre ei ca să-i arate mîna cu toate cinci degetele desfăcute. Chelnerul făcu semn că a înțeles. Ghersi se întoarse spre camarazii săi. Ca deobicei, Broggini vorbea și rîdea zgomotos. Se auzi vocea chelnerului :

— A sosit chimionul !

Făcîndu-și loc spre tejghea, Ghersi aproape că se ciocni cu un tînăr scund dar spătos :

— Noroc, Ghersi !

— Ciao Nino, răspunse Ghersi prietenos.

Tînărul era cu o fată ceva mai înaltă ca el. Ghersi o privea în timp ce continua să stea de vorbă cu Nino ; în cele din urmă, acesta îi făcu cunoștință cu ea.

— Încîntat, spuse Ghersi, înclinîndu-se ușor.

— Îmi pare bine, răspunse fata strîngîndu-i tare mîna. Avea un păr foarte negru, ochi de culoare închisă, tenul smead.

— Joci duminică ? spuse Nino.

— Dacă nu mă bagă la carceră, răspunse Ghersi rîzînd.

— Nu, nu, te rog, spuse tînărul. Duminică e un meci important, dacă lipsești tu ne-am ars.

— Ei, lasă, se apără Ghersi.

În sfîrșit, îi salută pe amîndoi și se întoarse la camarazii săi.

— Te-am așteptat să ciocnim, spuse Bernasconi.

— Ei, noroc băieți, rosti Broggini ridicînd paharul.

— Noroc ; noroc bun, răspunseră ceilalți.

Întinzînd paharul peste capul lui Bernasconi, Ghersi izbuti să-l pună pe tejghea. Vru să ducă mîna la portofel, dar Bernasconi se împotrivi.

— E rîndul meu.

Ghersi stărui ; își apucă prietenul de braț ca să-l împiedice să plătească ; dar deodată îi dădu drumul, fără să-i mai pese de treaba asta. Îl zărise pe Nino stînd cu fata lîngă ușă. Îi vorbea animat ; fata tăcea și se uita înspre locul unde se afla Ghersi ; ba chiar pe el îl privea ; îl fixa cu ochii ei întunecați, adînci. „Frumoasă fată, gîndi ; îmi pare bine pentru Nino".

— Mergem ? li se adresă camarazilor.

Se îndreptară spre ieșire și Ghersi se întreba dacă era cazul să schițeze în trecere un gest de salut ; chiar atunci Nino îl strigă :

— Ce faci deseară ? îl întrebă.

— Ce se face în ultima seară de carnaval ? răspunse Ghersi rîzînd cam forțat. Mergem acum să luăm masa, nu prea știu unde ; pe urmă ne ducem să dansăm.

— Vino să dansezi cu noi, spuse Nino.

Ghersi păru o clipă nehotărît :

— Unde ? întrebă apoi.

— În strada Cassero, numărul doisprezece, răspunse Nino.

— Strada Cassero, numărul doisprezece, repetă Ghersi ca să țină minte. Bine ; măcar o raită dau cu siguranță pe acolo.

— Dar să nu-ți aduci și camarazii, spuse fata. Nu contenea să-l privească cu ochii ei întunecați și adînci iar Ghersi se simțea stingherit.

— Nu, nu, spuse.

— Atunci ne-am înțeles, făcu Nino dîndu-i una peste braț. Ne vedem mai tîrziu.

— Pe curînd, zise fata întinzîndu-i mîna.

— Pe curînd, răspunse Ghersi. Dădu să iasă, apoi se întoarse : Și mulțumesc, spuse.

Camarazii îl așteptau în mijlocul pieței.

— Cine-i ăla ? îl întrebă Cergoli.

— E centru înaintaș în echipă, răspunse Ghersi.

— E centrul înaintaș al Ambrosianei [1], spuse Fila.

---

[1] O cunoscută echipă italiană de fotbal din anii '30.

— N-ai de ce să-l iei peste picior, replică Ghersi. E un bun jucător.

— Mai bine spune, fetișcana aia cine e? zise Bernasconi. Mi s-a părut o fată bine.

— Logodnica lui, răspunse Ghersi, ca să pună capăt discuției.

— Să mergem că se face tîrziu, spuse Broggini.

Animația carnavalului se simțea numai în piață și pe Corso. Străduțele care duceau spre partea de sus a orașului erau ca deobicei întunecate și pustii. Sufla un vînt rece; puținii trecători se strecurau grăbiți. Broggini pășea înaintea celorlalți, care-l urmau cam fără chef.

— Mai e mult? spuse Fila.

— Am ajuns, răspunse Broggini.

Un mic felinar roșu indica prezența unui local. Fila se opri.

— N-ar fi fost mai bine să mergem la „Saletti" sau la vreun alt restaurant din centru?

— La „Saletti" știi ce soi de lume e, replică Broggini. Cu toată ofițerimea aia îți poți închipui... Aici avem cel puțin o odaie separată, ne facem de cap cum vrem noi. Împinse ușa cu geamuri, invitîndu-și cu un gest camarazii să intre. Coborîră două trepte și pătrunseră într-o încăpere slab luminată. O fată ieși de după tejghea; era slabă, palidă; purta pe umeri un șal violet.

— Bună seara, domnule Broggini, spuse cu amabilitate. Am pregătit sus, cum mi-ați spus, se grăbi să adauge.

— Nu te deranja, știu eu drumul, făcu Broggini, văzînd că vrea s-o apuce înaintea lor pe scara de lemn. Haideți, băieți. Ajunși sus, trecură printr-o galerie îngustă într-o odaie micuță, pardosită cu cărămizi și cu grinzi la tavan. Să ne facem comozi, spuse Broggini.

Își scoaseră beretele, mantalele, centurile cu baionete, îngrămădindu-le toate pe o laviță. Pe masa pusă era o față de masă albă ruptă și chiar pătată pe alocuri cu vin. Fila își turnă numaidecît o jumătate de pahar, îl sorbi și făcu o strîmbătură din care nu puteai înțelege dacă îi place sau nu-i place.

— Haideți, să ne așezăm, zise Broggini, și dădu el exemplul instalîndu-se în capul mesei.

În dreapta lui se așezară Ghersi și Fila, în stînga Bernasconi și Cergoli. Acesta din urmă întinse mîna spre

coșulețul cu pîine, în care se afla o franzelă gata tăiată, își luă coltucul și mușcă din el. În timp ce mestеca, spuse :

— Cum se numește locșorul ăsta ?

— „Vînătorul“, „Bătrînul Vînător“, cam așa ceva ; nu există local în care să se mănînce mai bine“.

— Asta-i principalul, zise Fila.

— Cum e vinul, Fila ?

— Ca și în celelalte locuri. Aici vinul e bun peste tot. E singurul lucru bun pe-aici, pe „pămîntul neisprăviților“ [1].

— Ei, și la mîncare se pricep destul de bine, spuse Ghersi.

În seara aceea erau cu toții binevoitori față de pămîntul neisprăviților, așa că începură cînd unul, cînd altul, să-i recunoască meritele. Broggini ajunse să spună că, în ce privește antichitățile, sînt multe lucruri frumoase de văzut.

Dar după aceea puseră capăt conversației, așteptînd cu nerăbdare mîncarea. Le era tuturor o foame strașnică fiind obișnuiți să mănînce mult mai devreme. Jaluzeaua de la fereastră scîrțîia. De jos nu se auzea nici un zgomot.

— Or fi murit cu toții ? făcu Bernasconi. Și după o clipă spuse : Da ușa aia unde o fi dînd ? Se ridică, făcu înconjurul mesei, se apropie de ușița mîncată de cari și o împinse ușurel. Mai întîi nu izbuti să vadă nimic, apoi desluși conturul unui pat și al unui dulap. E o odaie de dormit, șopti.

— O fi camera fetei, își dădu cu părerea Cergoli.

Presupunerea le plăcu tuturor. În programul serii figurau nu numai cina, balul și eventual o beție ; ci mai ales femeile. Acesta era însă punctul obscur, și dacă nu aveau să fie favorizați de vreo împrejurare deosebită, dacă orașul pînă atunci neprietenos față de militari nu avea să li se deschidă sub influența tradiționalei voioșii a carnavalului, seara ar fi urmat să se încheie ca multe alte seri în unicul și prăpăditul bordel. Ghersi se gîndea la fata pe care o cunoscuse. Oare de ce-l privise atît de lung și de fix ? De ce i-o fi strîns atît de tare mîna ? Chiar și invi-

---

[1] Denumire dată ținuturilor din Sud, unde domnește sărăcia și unde bîntuie șomajul cronic.

tația de a veni la dans părea să fi pornit mai curînd de la ea decît de la Nino.

— Desigur, spuse Fila, vinul e bun, să sperăm că și mîncarea ; dar fata putea să fie mai ca lumea...

— Eu vă spun drept, băieți, interveni Bernasconi ; dacă ea ar fi de acord, eu n-aș avea nimic împotrivă...

Broggini nu-l lăsă să sfîrșească :

— E cel puțin ofticoasă ; n-ai văzut ce gălbejită e ? Și încolo parcă-i o coadă de mătură ; trebuie să fie o plăcere cînd...

Fură întrerupți de sosirea macaroanelor. După exemplul lui Fila, desfăcură șervetele și le puseră la gît. Fata ieșise de îndată ce pusese castronul în mijlocul mesei, așa încît se serviră singuri. Macaroanele cu sos roșu și înotînd în untdelemn se dovediră a fi foarte gustoase. Mai rămăseseră puține după ce fiecare își umpluse ochi farfuria, dar Bernasconi și Cergoli le dădură gata și pe acestea. Ba chiar șterseră castronul atît de bine cu pîine, încît își meritară apelativul de lihniți al lui Broggini.

— Nu-i vorba de lihnire ci de poftă de mîncare, răspunse rîzînd Bernasconi.

Acum aveau mai mult chef de vorbă și de rîs. Îl luară la vale pe Broggini că-i adusese în locul acela grozav, depănară amintiri despre Milano și despre niște chefuri făcute acolo în timpul carnavalului, căzură cu toții de acord că trebuie încercat ceva cu fata, așa urîtă cum era, și pînă la urmă Broggini, cu o voce mișcată zise că viața de ostaș are totuși clipele ei frumoase... Numai Ghersi părea absent și cam îngîndurat. Fila îi dădu una peste cot, făcîndu-l să-și piardă echilibrul.

— Nu te lăsa pradă melancoliei, haide, spuse rîzînd. Sîntem tineri, sîntem zdraveni, sîntem din Milano ! Trăiască Milano ! Trăiască Milano ! strigară ceilalți și Bernasconi atacă aria *Stramilano,* dar gălăgia care domnea îi acoperi vocea ; acum vorbeau toți deodată, și nici măcar nu vorbeau, strigau.

Al doilea fel era pui cu sos. Fata, intimidată și aproape speriată, văzîndu-i atît de cu chef, plecă iute cu farfuriile și castronul de macaroane ; dar trebui să se întoarcă curînd ca să mai aducă vin. Fila o apucă de braț ;

— Rămîi cu noi, domnişoară ; onorează-ne cu prezența dumitale.

— Fii bună, domnişoară, striga Bernasconi cu ochii aprinşi stai la masă cu noi.

— Cum să isprăvim toată mîncarea asta dacă nu ne dai o mînă de ajutor, spuse Cergoli cu glas mieros.

— Am treabă ; nu pot ; mulțumesc, dar nu pot, răspundea fata silindu-se să zîmbească. Cu o smucitură izbuti să-şi libereze brațul şi se grăbi să iasă.

Erau sătui ; mîncau fără pîine şi abia dacă mai rodeau carnea de pe oase. Bernasconi începuse un cîntec deocheat. Cînta cît putea de tare şi nu înghițea cuvintele obscene, ba chiar se silea să le strige cît mai tare. Ghersi, care băuse mai puțin şi se afla şi într-o stare sufletească deosebită, încerca să-i mai potolească, dar nu era chip. Cînd fata se ivi din nou cu nişte prăjituri de casă, o înconjurară, hotărîți să nu-i mai dea drumul. Fata se apăra cum putea şi era gata să izbucnească în plîns. Cergoli, dîndu-i un brînci lui Fila, o eliberă fără să vrea.

Abia de puseră gura pe dulciuri ; ba chiar începură să se bată cu ele. Pe urmă se apucară să-şi azvîrle cu de toate : cu miez şi coji de pîine, cu oase de pui ; pînă ce Bernasconi trase fața de masă, trîntind pe jos farfuriile şi paharele. La zgomotul de sticlă spartă se auzi vocea patroanei ; curînd după aceea veni sus o femeie grasă şi, văzînd tot prăpădul acela începu, să strige că e o ruşine şi că o să-i reclame superiorilor. N-o ascultau. Bernasconi încercă s-o îmbrățişeze şi pe ea. Ghersi îşi luă lucrurile şi se strecură pe uşă.

II

Pe strada Cassero la numărul doisprezece nu era nici un local, ci doar o poartă dată de perete. După o clipă de şovăială, Ghersi intră, străbătu gangul întunecos şi începu să urce bîjbîind o scară. Pe la al doilea etaj zări o geană de lumină şi auzi un zgomot confuz de glasuri amestecate cu muzică. Prinzînd curaj, începu să urce repede.

Petrecerea era la etajul trei și ultimul. De pe palier se intra direct într-o sală mare și golașă. Vreo zece perechi dansau după muzica unui gramofon așezat pe o măsuță ; un bătrîn cu mustăți mari și răsucite în sus privea țintă la gramofon ; era pus desigur să schimbe plăcile. În sală se mai aflau trei persoane în etate. Trei patru copii cu măști și nasuri de carnaval se fugăreau printre dansatori. Ghersi nu se lămurea dacă nimerise la vreo mică serbare dată într-un club sau la o petrecere de familie. Se simțea și stingherit dîndu-și seama că e singurul militar printre ei. Rămase lîngă intrare, urmărind-o din ochi pe fata care dansa cu Nino.

Cînd se sfîrși dansul, îl zări și ea ; și-i spuse lui Nino. Acesta veni spre el zîmbind :

— Bravo, bine ai făcut c-ai venit.

— Ce mai faceți, zise Ghersi fetei care nu răspunse nimic.

— Dar prietenii ? îl întrebă Nino. Unde i-ai lăsat ?

— La restaurant. Erau pe jumătate chercheliți, adăugă zîmbind.

— Așa ? spuse Nino ; părea să-l preocupe ceva ; mereu se tot uita împrejur.

— Aveau de gînd să se ducă la „Saletti“, mai spuse Ghersi. Se pare că-i petrecere mare acolo.

Și conversația se stinse. Fata îl privea țintă ; Nino în schimb îi ocolea privirea și el se simțea tot mai încurcat. Avea senzația că se vîrîse într-o situație penibilă.

Începu un nou dans. Nino spuse numaidecît :

— A, eu nu vreau să pierd valsul. Îmi dați voie, și se duse să invite o altă fată.

— Dansăm și noi ? propuse Ghersi.

— Nu, vals nu, răspunse fata. Amețesc.

— Atunci... să stăm de vorbă, spuse Ghersi, și după o clipă adăugă într-un mod cam prostesc : Despre ce ?

— Despre nimic. Chiar e musai să stăm de vorbă ?

Tonul zeflemitor pe care avea impresia că-l deslușise în răspunsul fetei, îl îmboldi pe Ghersi ; se simți numaidecît la largul său. Nu-i pe-aici vreun loc unde se poate bea ceva ? spuse privind împrejur.

— Nu, răspunse fata. De ce, ți-e sete ?

— Mie nu, dar voiam să-ți ofer ceva...

— N-am chef de nimic. Şi-apoi nici n-aş primi din partea dumitale.

— De ce ?

— Pentru că nu primesc nimic de la străini, răspunse fata zîmbind.

Sub zîmbetul acela Ghersi intui o fire hotărîtă şi încăpăţînată. Dar asta nu-l făcu să-şi piardă curajul ci dimpotrivă, îl stimulă.

— Noi nu sîntem străini, spuse.

— De vreme ce ne-am cunoscut de-abia în seara asta, răspunse liniştit fata.

— E adevărat, dar eu... parcă te-aş cunoaşte de mult, zău aşa, de cum te-am văzut, am rămas impresionat... de gingăşia, de frumuseţea dumitale...

— Isprăveşte, zise fata.

— La ordin, răspunse Ghersi, fără a renunţa la tonul galant. *„La ordin“* e parola regimentului nostru. Ştiai asta ?

— Să dansăm, spuse fata.

Ghersi îşi scoase mantaua, centura şi baioneta şi le îngrămădi pe un scaun. O cuprinse strîns şi se gîndi chiar să-şi lipească obrazul de al ei, dar nu îndrăzni. Fata nu mirosea a nimic dar atingerea ei îi stîrnea lui Ghersi o căldură plăcută. Un timp i se păru că atîta îi era de ajuns : să danseze cu o fată frumoasă, pentru că de mult nu i se mai întîmplase. Dar curînd se simţi dator să-i mai vorbească. Depărtîndu-se puţin de ea ca să-i poată vedea faţa se scuză că nu e un dansator prea priceput, că face mereu aceiaşi paşi ; dar ea răspunse că nu-i poate suferi pe bărbaţii care dansează excentric şi nici pe aceia care fac prea multe complimente.

— Dar eu cînd îţi spun că eşti frumoasă, nu o spun ca un compliment ; o spun pentru că ăsta-i adevărul...

Fata nu răspunse şi el o strînse din nou, ţinîndu-şi de astă dată şi obrazul lipit de al ei ; dar dansul se sfîrşi curînd.

Rămaseră în picioare, aproape în mijlocul sălii ; Ghersi se aştepta ca Nino să se întoarcă la ei, dar îl văzu vorbind mai departe cu partenera lui, o blondă.

— Fumezi ?

Fata făcu semn că da. El îi aprinse o ţigară, apoi zise :

— Vezi că tot ai primit ceva de la mine.
Drept orice răspuns, ea ridică din umeri.
— Dacă stau să mă gîndesc, nici nu știu măcar cum te cheamă.
— E neapărat necesar? spuse fata. Și după o clipă adăugă cu o voce aspră: Curînd o să ne despărțim și cu siguranță nu vom mai avea prilejul să ne vedem vreodată. Și atunci, la ce bun să știi cum mă cheamă?
— De ce să nu ne mai revedem? spuse Ghersi. Dimpotrivă, eu sper că o să ne revedem, ba chiar am putea să ne fixăm fără vorbă multă o întîlnire, adăugă repede.
— Nu, răspunse simplu fata.
— De ce nu?
— Fără nici un de ce. Nu, și gata.
— Și totuși există un de ce. Ești logodită. Ești logodită cu Nino.
— Nici pomeneală.
— Atunci ești logodită cu altcineva.
— Cu nimeni.
— Doar n-ai vrea să cred că o fată frumoasă ca dumneata n-are un logodnic.
Privirea ei se întunecă, deveni rea. Ghersi se temu să n-o fi jignit cu ceva, dar ea își schimbă repede expresia:
— Mă numesc Marcella, spuse. Acum ești mulțumit?
Ghersi zîmbi:
— Mulțumit voi fi cînd îmi vei spune în ce fel te-aș putea revedea.
— Ți-am mai spus... făcu fata, dar nu mai adăugă nimic fiindcă apăru Nino, care o invită la dans.
Ghersi îi urmărea cu privirea: „Dansez cu ea dansul următor, se gîndea și, îi smulg o întîlnire". Dar de cum terminară dansul, Nino și fata se opriră să stea de vorbă cu o bătrînică foarte modestă la înfățișare. Păreau să fi uitat cu totul de existența lui. Avu răgazul să fumeze o țigară; apoi se alătură și el micului grup.
— Mama mea, spuse fata.
— Îmi pare bine, doamnă, făcu Ghersi, dar doamna abia se uită la el. Îmi acorzi dansul acesta? spuse adresîndu-se fetei.
— Nu, trebuie să plec, răspunse fata. Noapte bună, și îi întinse mîna, retrăgîndu-și-o repede.

— Ciao, Ghersi, spuse Nino cu o excesivă jovialitate. Ne vedem duminică, adăugă întorcîndu-se.

Trecu cel puțin un minut înainte ca Ghersi să-și dea seama că acum putea și el să plece. Coborî încet scara, avînd grijă să nu se împiedice. După ce ieși pe poartă, se opri să-și aprindă o țigară. Apoi porni iuțind pasul. Strada cobora cotind ușor ; înaintea lui erau trei persoane și Ghersi recunoscu pe fată, pe bătrînică și pe Nino. Bătrînica pășea în fața lor iar fata și Nino mergeau îmbrățișați și se opreau mereu să se sărute.

III

Hotelul „Saletti" era iluminat și larma petrecerii se auzea de departe. Ghersi ajunsese pe Corso cînd un fluierat ușor îl făcu să se întoarcă. Erau trei umbre în străduță. Recunoscu pe Broggini și pe Fila ; pe urmă și pe Ruffo.

Ruffo era napolitan ; îl luau cîteodată cu ei din plăcerea de a avea un spectator, un țărănoi care să-și dea seama de superioritatea obiceiurilor și mentalității celor din nord.

— Oh, spuse Ghersi, ce faceți aici ? Nu căpătă nici un răspuns. Dar Bernasconi și Cergoli unde sînt ? ; nici de astă dată nu i se răspunse.

Își zise că or fi supărați pe el fiindcă o ștersese pe furiș. Tocmai căuta o scuză cînd Fila se adresă lui Broggini :

— Ce să-i faci, poate că i s-a întîmplat prima oară să bea.

— Chiar așa, făcu Broggini, chiar așa. Oameni care nu și-au ieșit niciodată din piele. Oameni care dacă beau un păhărel mai mult, ajung la spital.

— De fapt, se poate afla ce s-a întîmplat ? întrebă Ghersi.

— Nimic, răspunse Ruffo.

Dar cum Ghersi stăruia, sfîrși prin a-i povesti că lui Cergoli i se făcuse rău în timp ce se aflau la „Saletti", iar Bernasconi a trebuit să-l conducă pînă la cazarmă.

— Nici dacă se prăbuşeşte lumea şi pămîntul nu-l mai iau cu mine pe tîmpitul ăla, spuse Broggini. Pe cuvîntul meu că-mi venea să-i ard una peste bot.

Era din cale afară de furios şi nu izbutea să se potolească.

Îşi dăduse bereta pe ceafă şi era mai roşu la faţă ca deobicei.

— Oho, e trecut de zece şi jumătate, spuse Fila.

O luară în sus pe străduţă. Cînd să intre, Broggini se întoarse spre ceilalţi :

— Sînteţi de acord să mergem în cameră toţi împreună ?

— Să vedem dacă-i de acord şi fata ! răspunse Fila.

— Am eu grijă s-o conving, spuse Broggini, şi foarte încîntat de această nouă idee, urcă aproape în fugă scara îngustă şi pieptişă.

Deschizînd uşa cu geamuri multicolore, îi izbi ca şi în celelalte dăţi aerul greu şi stătut, care nu se deosebea de acela din dormitorul cazărmii.

— Ei, spuse Fila, dar uite-o pe-aia din Bologna... Cum o cheamă ?

— Brunetta, sigur că da, răspunse Broggini.

Napolitanul făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să spună că lui îi era totuna. Ghersi nu se osteni să răspundă.

În cele două încăperi erau numai militari. Broggini se plasă la capătul scării ca s-o blocheze pe Brunetta. Aceasta coborî curînd, urmată de un sergent. Broggini o opri, apucînd-o de mijloc, iar fata, poate pentru că îl recunoscuse sau pur şi simplu din datorie profesională, se arătă foarte bucuroasă că-l vede. Se lipi de el. Broggini profită ca să-i şoptească ceva la ureche. În picioare, la doi paşi de ei, camarazii aşteptau rezultatul tratativelor. Păru că totul avea să cadă baltă cînd fata spuse tare :

— Nu, băieţi, să nu mai începem cu poveştile astea, doamna nu vrea.

Dar Broggini stărui mai departe, o trase din nou spre el ; fata spuse adresîndu-se celorlalţi :

— Dar în pat veniţi numai cîte unul, ne-am înţeles ?

— Tocmai asta şi voiam să spun, răspunse Broggini, ce-ai crezut ? şi izbucni într-unul din zgomotoasele sale accese de rîs.

În odaie, fata puse o nouă condiție ; lumina să fie stinsă. Discutau între ei care să fie primul. Fila făcu propunerea să se tragă la sorți. Traseră la sorți și cîștigă Ghersi, care refuză.

— Da de ce ? spuse Fila.

— Așa.

Broggini se amestecă trimițîndu-l la dracul. Începu să se dezbrace.

Ghersi și napolitanul se așezară pe o treaptă din intrîndul ferestrei. Fila rămase în picioare. Fata stinse lumina ; cîteva clipe domni cel mai deplin întuneric. De la fereastră se cernea de fapt puțină lumină, și nu puteai ști ce era, lumină din stradă sau de lună ; așa încît curînd putură să zărească patul și perechea întinsă pe el. Fila avea vădit chef să facă vreo glumă, dar pînă la urmă nu îndrăzni, așa că se mulțumi cu niște înțepături la adresa lui „Brogginon".

Fata coborî sprintenă din pat și dispăru în odăița alăturată. Lumina aprinsă în odăiță și zgomotul apei care curgea îl treziră pe Ghersi.

— Care-i la rînd ? întrebă Fila.

Nu primi nici un răspuns și atunci se dezbrăcă el. Ghersi se întoarse spre napolitan :

— Tu vrei ?

— Nu, răspunse napolitanul.

Mustățile negre ieșeau în relief pe paloarea nefirească a feței ; drept care Ghersi crezu o clipă că i se făcuse rău. Dar pe urmă își dădu seama că nu era decît un efect de lumină.

— Nici eu, spuse.

Nu avea de loc chef să facă dragoste ; dar totodată ar fi vrut ca Fila să nu isprăvească repede. Gîndurile îi erau împrăștiate și plăcute. Nu-i venea greu să priceapă că acea reverie, acea mulțumire de care era pătruns, izvorau din întîlnirea cu fata. Da, gîndul la ea îl făcea să-i apară ciudat și plăcut tot ceea ce vedea, perechea de pe pat, vîrful roșietic al țigării lui Broggini, obrazul napolitanului albit de lumină.

Și iarăși o siluetă sprintenă alunecă din pat și iarăși se făcu lumină în cămăruță și se auzi curgînd apa.

— Acuma cine vine la rînd ? făcu Broggini.

Ghersi se ridică și spuse că el nu e amator.

— Am priceput, voi nu sînteți obișnuiți cu chestii din astea, spuse cînd ieșiră în stradă. Să fi văzut ce orgii făceam la Milano. De-aia mai am atît de puțin păr, adăugă vesel. Ceilalți tăceau ; Ghersi o luase înaintea celorlalți și mergea singur.

— Dar tot am tras un chef, băieți ! începu din nou Broggini. Și prăpăditul ăla de Cergoli !

Încercă să socotească cît vin și cît lichior băuseră ; ba chiar le mai propuse un ultim păhărel la cafeneaua „Garibaldi", numai că ceilalți erau prea obosiți ca să primească. Se întoarseră la cazarmă cu o jumătate de ceas înainte de ora înscrisă pe biletul de voie.

IV

Speranța de a se mai întîlni cu fata îl făcu pe Ghersi să colinde tot orașul. Mai întîi cercetă piața Garibaldi, Corso și străzile înconjurătoare, apoi urcă spre partea de sus a orașului. Se duse iar în strada Cassero, așteptă o bună bucată de vreme la numărul doisprezece ; apoi coborî din nou pe Corso ; îi zări de departe pe Broggini și pe Fila și se grăbi să-i ocolească. Renunță s-o mai caute abia cînd se făcu ora cinci și străzile se goliră.

Se așezase la cafeneaua „Garibaldi", cînd îi veni în minte că scuza născocită pentru prieteni, o reuniune la sediul societății, putea să fie chiar punctul de pornire al căutării sale. Trebuia să-l vadă pe Nino ; altminteri cum să poată da de urma fetei ? Dar nu știa unde locuiește Nino ; încercă la Uniunea Sportivă, care se afla pe Corso, dar era închis.

La întoarcere își întîlni întîmplător prietenii.

— Pe unde ai umblat ? îl întrebă Broggini.

— La Uniunea Sportivă.

— Păi am trecut și noi pe acolo și era întuneric.

Ghersi ridică din umeri :

— La urma urmei n-am să vă dau vouă socoteală cum îmi petrec serile.

Atunci Broggini îl trimise la dracul. Şi mai adăugă că nu era cazul să facă pe grozavul cu camarazii săi.

A doua zi se aflau toţi trei la cinema. Aşezaţi într-unul din ultimele rînduri, îşi cocoţaseră picioarele pe spătarele scaunelor din faţa lor şi mîncau seminţe ; Ghersi era la mijloc şi ţinea cornetul. Cînd se făcu lumină, Broggini rămase în aceeaşi poziţie.

— Dă-ţi jos picioarele, Brogginon ! îi spuse Fila. Dacă te vede un sergent, te alegi cu o săptămînă de arest.

Broggini răspunse că puţin îi pasă.

— Haide, nu fă pe idiotul, îi spuse Ghersi ; şi în clipa aceia o zări pe fată cu maică-sa.

Se ridicaseră dintr-un rînd situat mai în faţă ; se îndreptau spre ieşire. Ghersi sări în picioare :

— Lasă-mă să trec, îi spuse lui Broggini.

Acela nu pricepu şi atunci o apucă repede spre partea lui Fila.

— Unde te duci ? îl întrebă acesta. Lasă-mi măcar cornetul.

— Dar ce te-a apucat ? strigă după el Broggini.

— Mă întorc îndată, răspunse Ghersi fără să se întoarcă ; străbătu în goană intervalul şi ieşi din sală.

Fata mai era la intrare. Se oprise să se uite la afişele de filme ale programelor viitoare ; apoi se îndreptă spre ieşire urmată de maică-sa.

Afară se întunecase. Pe Corso sclipeau luminile. Trotuarele erau pline de civili şi de militari ; fata umbla cu capul sus, fără să se sinchisească de maică-sa care cu greu se ţinea de ea. Ajunse la capătul străzii, o cotiră pe o străduţă. Ghersi le urmărea îndeaproape. La un moment dat se opri şi-i spuse ceva maică-si. Se opri şi el, la doi paşi de ele. Îşi aprinse o ţigară şi aşteptă în linişte. Mama porni să urce străduţa, iar fata se întoarse spre el :

— Ce ai cu mine ? spuse. De ce mă urmăreşti ?

— Pentru că trebuie să-ţi vorbesc, răspunse Ghersi.

— Să auzim : ce vrei să-mi spui ?

— Să-ţi spun chiar aici ? N-am putea să mergem într-un loc mai... şi Ghersi îşi încheie fraza privind împrejur.

— Pentru mine e bine şi aici. Grăbeşte-te, am treabă şi nu pot să-mi pierd vremea cu dumneata.

— Ştii, domnişoară, că ai un fel de a te purta... cam ciudat ?

Fata continua să-l fixeze cu privirea ; spuse pe neaşteptate :

— Ai vorbit cu Nino. Ce ţi-a spus ?

— Cînd am vorbit eu cu Nino ?

Fata dădu din umeri :

— Ce ştiu eu ; poate că ieri.

— Nici nu l-am mai văzut pe Nino, spuse Ghersi. Nu pricepea unde voia să ajungă fata ; îi veni o idee : Şi apoi ce putea să-mi spună Nino ? Că sînteţi logodiţi ? Asta pricepusem şi singur.

— Ţi-am mai spus şi îţi repet că nu sînt logodită, nici cu Nino, nici cu nimeni altcineva.

— Atunci de ce... începu Ghersi. O fereastră se deschise cu zgomot deasupra capului său şi se auzi o voce de bărbat, răguşită şi mînioasă. Dacă aş fi vorbit cu Nino, ţi-aş spune, încheie scurt Ghersi.

Îi trecu prin gînd s-o întrebe cum de Nino îşi îngăduia anumite libertăţi cu ea de vreme ce nu erau logodiţi. Dar nu-i convenea să-i spună că-i văzuse sărutîndu-se ; ea ar fi putut crede că-i pîndise într-adins.

— De altfel puţin îmi pasă de ceea ce ar fi putut să-ţi spună Nino, conchise fata.

— Nu zău !

— Atunci de ce m-ai urmărit ? Poate credeai că sînt una din alea... care umblă cu militarii ?

— Nu putem merge în altă parte ? spuse iar Ghersi.

Avea impresia că bărbatul de sus trage cu urechea ; îi vedea umbra enormă în dreptunghiul luminos proiectat pe zidul din faţă.

— Nu, nu mergem nicăieri, ne luăm rămas bun aici. Eu îmi văd de drumul meu iar dumneata te întorci îndărăt şi nu mă mai urmăreşti, ne-am înţeles ? Privirea ei păru să devină şi mai pătrunzătoare : Pentru că eu nu sînt o tîrfă, ai priceput ?

Omul de sus tuşi de două ori. Pe urmă Ghersi spuse :

— Bine. Dacă o iei aşa, atunci salutare. Dar nu se clinti din loc ; şi după o clipă adăugă : Eu nu m-am ţinut după dumneata fiindcă aş fi crezut... ceea ce ai spus. Totuşi o fată cuminte nu rosteşte asemenea vorbe.

— Cară-te, spuse fata.

— Şi nu-l tutuieşte pe primul om ce-i iese în cale. Îşi duse mîna la beretă schiţînd un fel de salut militar : Bună seara, domnişoară.

Făcu stînga-împrejur şi porni cu paşi mari în jos pe străduţă. Cînd zări luminile de pe Corso, avu un simţămînt de uşurare.

V

Luni seara, în punctul unde începe Corso, auzi un glas plăcut :

— Mario.

Se întoarse şi o văzu pe fată. Era singură şi stătea în pragul unei prăvălii. Îl privea zîmbind.

— Bună-seara, spuse Ghersi, surprins. Şi adăugă îndată : Dar cum de ştii că mă cheamă Mario ?

— Mi-a spus-o Nino ; şi fata tăcu, continuînd să-l privească şi să surîdă.

Ghersi, neştiind ce să zică, aprinse o ţigară.

— Aşteaptă-mă aici, spuse fata, şi intră în prăvălie. Reapăru curînd şi ca şi cum ar fi fost stabilit că trebuiau să meargă împreună undeva, se îndreptă spre piaţa Garibaldi. Ghersi mergea tăcut lîngă ea. Cînd ajunseră în piaţă, fata o apucă la stînga, pe bulevardul care dă ocol zidurilor oraşului. Ghersi se gîndea s-o întrebe de unde pînă unde schimbarea asta faţă de el ; cu cîteva seri înainte se purtase în felul acela iar acum se plimbau împreună. Dar pe urmă se gîndi că era mai bine să accepte această schimbare de dispoziţie fără să ceară explicaţii.

— Ei ? Nu-mi spui nimic ? întrebă fata

— Ce să-ţi spun ?

— Povesteşte-mi ceva.

— L-am văzut ieri pe Nino ; şi am stat de vorbă.

— Despre mine ? făcu fata ; şi începu să rîdă.

— Da, despre dumneata... Nu, adevărul este că ne-am văzut dar n-am avut răgaz să schimbăm o vorbă. Aveam meci.

— Cine a cîştigat ?

— Chiar te interesează cine a cîştigat ?

— Nu, nu mă interesează.

— Atunci de ce ai întrebat? Fata nu zise nimic și el continuă: Marcella, știi că ești o fată ciudată? Ei, acum de ce rîzi?

— Fiindcă mi-ai zis Marcella.

— Nu te cheamă așa?

— Nu, mă chiamă Rita.

— Păi chiar dumneata mi-ai spus că te cheamă Marcella.

Se uită la ea: zîmbea ironic și blajin. „Ei, se gîndi, mai bine să nu mă mir de nimic. Principalul lucru e să fie bine dispusă". Și un timp păru doar preocupat să-și potrivească pasul cu al fetei. Bulevardul era pustiu; își zicea că nu-i rămîne altceva de făcut decît să aștepte să se facă întuneric de-a binelea, iar apoi să încerce s-o sărute. Are s-o sărute și, poate, dacă o să se arate înțelegătoare... Își aminti de o boală venerică pe care o căpătase un soldat din compania sa. O luase de la bordel, dar bolile astea erau și mai ușor de luat din afară.

O picătură pe mînă îi întrerupse șirul gîndurilor.

— Plouă.

Dar fata parcă nici n-auzise. Drumul mergea acum de-a lungul unui șuvoi de apă. De cealaltă parte se ridicau înalte zidurile, iar deasupra lor, un șir de case cu cîteva ferestre luminate. Nu era rost să te poți adăposti, decît doar sub un platan.

— Să ne oprim, spuse Ghersi.

Se rezemară de un trunchi de copac. El își scoase țigările și oferi una fetei; ea primi.

— Mi-ai spus cum te cheamă, începu Ghersi, admițînd că Rita e numele adevărat...

— Da, e cel adevărat.

— ...dar altceva nu mi-ai spus despre dumneata.

— Nici eu nu știu nimic despre dumneata, răspunse fata. Nu-i mai bine așa?

— Ba da, poate că-i mai bine, răspunse Ghersi, și ca din întîmplare îi trecu brațul pe după mijloc. Cîți ani ai?

— Douăzeci și unu.

— Douăzeci și unu, repetă Ghersi.

O privi o clipă și se aplecă s-o sărute. Ca totdeauna cînd săruta o fată pentru întîia oară, nu simți nici o plă-

cere. Buzele se cufundau în ceva moale și cald ; atîta tot. Se îndreptă. Fata continua să-l privească ; nu închisese ochii în timp ce se lăsa sărutată.

— Nu-ți place că te-am sărutat ?

— Dacă nu mi-ar fi plăcut, nu te-aș fi lăsat, răspunse ea. De ce oare voi bărbații spuneți într-una atîtea prostii ? adăugă pe un ton aspru.

Ghersi zîmbi :

— Spui că nu m-ai fi lăsat. Dar eu te-aș fi sărutat și cu forța. Aici e întuneric, nu-i țipenie de om, trebuie să faci ce vreau eu.

Deodată simți o durere ascuțită la fluierul piciorului, chiar deasupra gleznei. Fata îl izbise cu piciorul și acum zîmbea văzîndu-l cum se strîmbă de durere. Ghersi era gata să reacționeze ; se stăpîni ; hotărî să accepte jocul.

— Frumoase apucături ai, spuse.

O sărută iar și se lipi de ea, aproape strivind-o de copac. Un timp rămaseră îmbrățișați așa ; el o săruta, o strîngea, îi mîngîia părul și umerii. Apoi îi strînse un sîn. Ea tot nu se împotrivea. Atunci, mîna îi alunecă în jos ; fata se smuci ca să scape din brațele lui.

— Ce s-a întîmplat ? făcu el prefăcîndu-se că nu pricepe.

— Ține-ți mîinile acasă.

— La ordin, răspunse zîmbind ; și începu din nou s-o sărute și s-o strîngă ușor. Ea stătea țeapănă, nu-i răspundea la sărut ; în cele din urmă Ghersi obosi. Dar chiar în clipa cînd se trăgea înapoi, fata îi prinse capul între mîini, cu o mișcare atît de bruscă încît îi doborî bereta ; și îl sărută de trei-patru ori la șir, cu sărutări scurte și fierbinți. Pe urmă îl împinse spunînd :

— Acum destul ; adio. Și o luă la fugă.

— Unde te duci ? făcu Ghersi aplecîndu-se să-și ridice bereta.

— Ciao.

— Cînd ne mai vedem ?

— Mîine, strigă Rita, care acum era departe.

Ghersi își curăță bereta frecînd-o de mînecă, și-o puse pe cap, aprinse o țigară și porni. Ajuns în piață, se opri nehotărît, apoi se îndreptă spre cafenea. Se așeză și comandă un punci. Sorbi încet băutura, fumă cîteva țigări,

întorcîndu-se cu gîndul la toate amănuntele întîlnirii. Sărutările, care nu-i stîrniseră prea multă plăcere atunci, îi plăceau mult mai mult acum, cînd le savura din nou în amintire. Dar ceea ce-i dădea mai ales o stare de bună dispoziţie era satisfacţia amorului propriu. Înzestrat cu o înfăţişare chipeşă şi cu un fel plăcut de a se purta, Ghersi nu era la primele succese în dragoste ; dar acesta din urmă se ivea cu adevărat pe neaşteptate. Femeile din oraş îi ţineau pe militari la distanţă. Îi veni în minte o frază a lui Ruffo care-i făcuse să rîdă îndelung. „Pe-aici femeia nu umblă cu soldaţii", spusese Ruffo sentenţios. „Cu subofiţerii, poate". Şi, ca prin farmec Ruffo în persoană se apropie de tejghea, împreună cu ceilalţi. Ghersi se gîndi să-l strige, dar pe urmă preferă să rămînă singur ca să-şi savureze pe-ndelete cucerirea.

VI

Începuseră să se vadă în fiecare seară. Alegeau pentru plimbare strada singuratică, de-a lungul zidurilor, sau ieşeau pe la bariera Garibaldi, iar de acolo o apucau pe un drum de ţară ; umblau la oarecare distanţă unul de altul ori cel mult ţinîndu-se de mînă, niciodată la braţ pentru că ea spusese că nu-i place. Se opreau să se îmbrăţişeze şi să se sărute, pe urmă porneau înapoi. Ea nu lăsa niciodată ca întîlnirile lor să dureze mai mult de un ceas. Avea mereu cîte o scuză : ori că o aşteaptă maică-sa, ori că trebuie să se întoarcă la lucru.

Legătura lor bătea pasul pe loc. Ghersi nu lua nici o iniţiativă în această privinţă : lăsa ca lucrurile să se desfăşoare aşa cum, în mod tacit, hotăra dînsa. Îşi dădeau întîlnire în piaţa Garibaldi ; la drept vorbind, el ar fi preferat un alt loc, pentru că piaţa era un punct de trecere obligatoriu pentru militarii care ieşeau în permisie. Uneori trebuia să aştepte chiar o oră ; şi în tot răstimpul acela stătea ca pe ghimpi. În cele din urmă, ea apărea ; străbătea piaţa în diagonală, o apuca apoi pe bulevard ori se îndrepta spre barieră ; el o ajungea din urmă.

— Ciao, îi spunea.

— Ciao, răspundea dînsa, ori se mulțumea să-i arunce una din acele priviri care-i erau caracteristice, un amestec de ironie și tandrețe.

Într-o seară, în vreme ce umblau pe bulevard, el o întrebă :

— Dar chiar ăsta-i adevăratul tău nume : Rita ?

— Întocmai.

— Știi, cu tine omul nu poate fi niciodată sigur de nimic.

— Fiindcă ți-am spus că mă cheamă Marcella ? Am spus așa pentru că Rita nu-mi place.

— Mie-mi place pentru că-i al tău. Totuși, mi-ar plăcea să-ți spun altfel. Mi-ar plăcea să-ți spun Sălbatica. Se uită la ea : Nu-i așa că ești o sălbatică ?

Ea nu răspunse dar se vedea că era măgulită. Zise :

— Mie-mi place numele Mario.

— Îți place ca nume... sau pentru că-i al meu ?

— Pui prea multe întrebări... Hai, să ne așezăm aici. Se așezară pe diguleț, lîngă șuvoiul de apă. Îmi dai o țigară ?

— A, da, uitasem, și scoase iute pachetul. În fiecare seară, de cîte ori se opreau, fumau împreună o țigară. El o aprindea, și îndată i-o trecea ei ; ea trăgea două sau trei fumuri și i-o dădea lui ; și tot așa, pînă ce o isprăveau.

— Hai, povestește-mi ceva despre tine, și ca să-l îmbie să vorbească îl mîngîie ușor.

— Mă numesc Mario.

— Asta știam.

— Am douăzeci și unu de ani, ca și tine.

— Și asta știam.

— De felul meu sînt din Legnano. Știi unde-i Legnano ? Ea făcu semn că da. Ai fost vreodată în Lombardia ? Ea făcu semn că nu. — Am o soră. Taică-meu... a murit. Avem o bodegă. Eu aș fi putut să mă țin de învățătură dar nu-mi prea ardea ; îmi plăcea prea mult sportul.

— Soră-ta cum e ? Blondă ca tine ?

— Așa și așa.

— E... drăguță ca tine ?

— Nu-mi plac complimentele, glumi el.

— Numai că ăsta nu-i un compliment, e adevărul adevărat, răspunse ea, și începu să rîdă. Pe urmă, sărind de

la una la alta, cum avea obiceiul : Ce caraghios erai în seara cînd ne-am cunoscut, îi zise.

— De ce caraghios ? se burzului el.

— Pentru că voiai să pari foarte la largul tău şi cînd colo erai încurcat la culme. Voiai să-mi ceri o întîlnire dar n-aveai curaj.

— Nici nu-i de mirare. Credeam că eşti logodnica lui Nino, aşa că...

— Păi sigur, că tu eşti chiar tipul care să respecte pe logodnica unui prieten.

— Şi mă rog, ce fel de tip sînt, după părerea ta ?

— Un tip dat dracului. Unul din ăia de care e bine ca femeile să se ferească.

— Şi tu de ce nu te fereşti de mine ?

— Pentru că eu sînt... mai altfel.

— Am băgat de seamă. Nu degeaba ţi-am spus că ar trebui să te cheme Sălbatica.

— Hai, gata, ajunge cu flecăreala. Ochii îi străluceau în întuneric ; el se aplecă să o sărute. O sărută îndelung apoi se depărtă şi îi zise : Ce frumoasă eşti.

— Ssst, făcu ea ; el o sărută iar şi pe urmă ea sări jos de pe diguleţ şi îi zise : Să mergem.

El nu se împotrivi.

O întrebă dacă n-ar vrea să-i povestească ceva despre ea.

— Ce să-ţi povestesc ? Despre sărăcia care a fost întotdeauna la noi acasă ?

Taică-său era bolnav şi aproape niciodată nu avea de lucru. Ea lucra cu ziua la o croitoreasă dar cîştiga o nimica toată.

— Astă-seară, de pildă, n-avem ce mînca.

— Vorbeşti serios ?

— Crezi cumva că-i prima seară ? De cîte ori nu m-am culcat flămîndă... M-am obişnuit de mult, şi rîse.

Cînd ajunseră în piaţă, ea zise :

— Condu-mă, iar el, ca un prost, o ascultă : cu preţul unei spaime bune cînd, pe la jumătatea Corso-ului, dădură peste un sergent, care din fericire se uită numai la fată iar pe el nici nu-l luă în seamă ; şi îl necăji şi faptul că, îndată după asta, s-au întîlnit cu Broggini şi Ruffo.

— Mă tratezi cu ceva ? zise Rita oprindu-se și uitîndu-se zîmbitoare la el.

Cafeneaua era ticsită de militari. Ghersi nu se uită nici în stînga, nici în dreapta de teamă să nu dea peste vreun cunoscut. De la una din mese se auziră niște complimente ; dar se făcu că nu aude.

— Ce iei ? o întrebă. Un chimen ? Un triple sec ?

El abia aștepta să iasă de acolo, însă ea alese pe îndelete ; în cele din urmă se hotărî pentru un lichior de anason.

— La fel și pentru mine, zise Ghersi.

Auzind în spate hărmălaia soldaților, stătea ca pe ghimpi. Aprinse o țigară. Se simțea într-o asemenea încurcătură încît începu să nădușească.

— Să mergem, zise.

Din nou îi urmăriră privirile și cîte o vorbuliță ; în sfîrșit, se văzură afară. O apucară pe străduțele înguste. Umblau în tăcere. Traversară strada Cassero, apoi Rita apucă pe o străduță... iar Ghersi observă că era chiar aceea pe care se afla bordelul. La capătul străzii trecură pe sub o boltă și ajunseră în cele din urmă într-o mică piațetă.

— Aicea stau, zise Rita.

Ghersi ar fi putut să intre și el în gang ca s-o sărute ; dar se despărți imediat de ea.

VII

Într-o seară, Rita nu veni la întîlnire. În seara următoare, Ghersi n-o întrebă nimic, iar dînsa nu-i dădu explicații. Pe urmă, lipsi el de la o întîlnire pentru că fusese consemnat. În seara următoare, fata se purtă la fel de aspru ca la primele lor întîlniri.

— M-ai făcut să vin acolo de pomană și nu te-ai arătat de loc. Dar știi cît pierd eu la lucru cînd umblu cu tine ?

— Cum să vin dacă fusesem consemnat ?

— Să fi sărit zidul. Așa făcea iubitul meu de anul trecut. Nici carcera nu-l putea ține în cazarmă cînd știa

că-l aştept eu. Pentru prima oară admitea că avusese un trecut.

— Credeai cumva că eşti primul bărbat cu care umblu ? şi începu să rîdă.

Ghersi se simţi provocat, mai mult de rîs decît de cuvintele ei ; zise :

— Nu-s chiar atît de naiv. Scoase pachetul, aprinse o ţigară şi i-o întinse ; ea făcu semn că nu. Da cum de nu fumezi în seara asta ?

Nu primi nici un răspuns.

— Mai întîi de toate, îi zise, te-am văzut în seara aceea, după dans, cum umblai la braţ cu Nino şi vă sărutaţi. Ea se uită într-o parte cu un aer plictisit. De aceea nu mi-am făcut niciodată iluzia că aş fi primul tău iubit. Şi nu te-am crezut în seara în care te-am urmărit la ieşirea din cinema... cînd mi-ai spus că nu eşti din alea care umblă cu soldaţi. Ea continua să tacă. Care va să zică erai şi anul trecut în dragoste cu un soldat... care, cînd era consemnat la cazarmă, sărea zidul ca să se poată întîlni cu tine. Dar pentru o mică plimbare sentimentală chiar că nu face să rişti închisoarea. Mai şovăi o clipă : Ai înţeles ce vreau să spun ? De plimbări sentimentale sînt sătul pînă-n gît. Dacă-i vorba s-o ducem aşa înainte, mai bine să punem capăt. Pentru că eu nu mai sînt un băieţandru ca să mă pot mulţumi cu sărutări.

— Ce vrei de la mine ?

— Ştii tu ce vreau.

— Fetele de pe la voi aşa fac ?

— Fetele de pe la noi nu umblă de loc cu bărbaţi... sau dacă da, atunci le dau totul.

Ochii ei căpătară expresia aceea hotărîtă, rea, pe care el i-o cunoştea bine :

— Soldăţelule, mi se pare că ţi-ai făcut nişte idei greşite. Eu cu tine nu mă culc nici dacă mă acoperi cu aur.

— Care-i tariful tău ? zise Ghersi cu răceală. Douăzeci de lire ? Cincizeci de lire ?

— Soră-ta ce tarif are ? îl repezi ea.

Ghersi nu se simţi jignit cu adevărat dar făcu totuşi ceea ce se face în asemenea împrejurări. Aproape fără

să vrea ridică brațul și o pălmui. Ea se lovi cu capul de copac ; el o apucă de încheieturile mîinii :

— Soră-mea nu-i tîrfă ca tine, ai priceput ? Palma, vorba de ocară îl înfuriară de-a binelea : Îți închipui cumva că n-am priceput cine ești ? Că cu mine o faci pe fata cinstită, și pe de altă parte, ai vreun boșorog care te întreține ? Cine-ți cumpără lucrurile de pe tine, ia spune ? Dacă e adevărat că acasă n-aveți ce mînca. Lasă că am văzut eu aseară în ce maghernița locuiești. Și-acum ajunge, nu mă mai las eu tras pe sfoară, ai priceput ? Eu numai pentru chestia asta umblu cu tine, s-a înțeles ? Și pe degeaba, nu-ți dau nici un ban... Ori te culci cu mine, ori adio și n-am cuvinte. Poți să te duci la naiba, și o îmbrînci.

Fata rămase nemișcată, rezemată de copac și cu ochii în pămînt. Stătea cu fața în umbră. Ghersi nu putea să vadă ce expresie avea. O privea din cînd în cînd cu coada ochiului, continuînd să fumeze ; azvîrli mucul, se urni din loc ca și cum ar fi vrut să-și dezmorțească picioarele și începu să fluiere. Nu-i păsa nici cît negru sub unghie de mogîldeața aceea nemișcată, lipită de copac. Se simțea în stare s-o mai lovească, să-i mai arunce cuvinte grele în obraz. „Poate că plînge“, se gîndi. Era curios să știe dacă plînge. În cele din urmă birui curiozitatea și se apropie de ea ; ea plecă și mai mult capul. El o luă de bărbie, o sili să-și ridice fața : Rita se uită la el, avea ochii complet uscați.

Rămaseră așa multă vreme ochi în ochi, apoi Ghersi se aplecă s-o sărute. Ea continua să se uite la el și nu se împotrivea. Numai cînd mîna lui alunecă în jos să-i ridice rochia, îl îmbrînci ; zise :

— Îmi dai o țigară ? Ghersi avu o clipă de șovăială, apoi depărtîndu-se de ea, scoase pachetul și i-l întinse : Aprinde-mi-o tu, șopti ea.

Fumară în tăcere. Și tot în tăcere se întoarseră spre piață.

— Ciao. Pe mîine, îi zise Ghersi.

— Pe mîine, răspunse ea.

Și în seara următoare se purtară ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

VIII

Ghersi străbătuse aproape în fugă bucata de drum dintre cazarmă şi gară, ajungînd totuşi după ce clopoţelul anunţase apropiata sosire a trenului. Rita era la capătul peronului împreună cu maică-sa şi un bărbat în vîrstă cu înfăţişare de muncitor. Ghersi se opri la cîţiva paşi de grup, aşteptînd ca Rita să-l observe : dar nici gînd. Trenul sosi, Rita îşi îmbrăţişă plîngînd părinţii ; se urcă, apăru iar la o fereastră a vagonului şi, cu ochii plini de lacrimi, îşi mai luă o dată rămas bun. Trenul se urnise din loc cînd, în cele din urmă, ea îl observă ; şi avu un aer atît de surprins, de parcă ar fi uitat că-i spusese să vină la gară sau nu ar fi sperat că el o să vină ; pe urmă îi făcu o bezea.

„Proasta, se gîndea Ghersi întorcîndu-se înapoi pe bulevard, putea să-mi spună că o să vină însoţită. Nici nu m-aş fi dus". Dar de fapt nu-i părea rău că se dusese.

Intră în cafeneaua „Garibaldi" să bea un păhărel ; văzînd că se uită în jur, chelnerul îi spuse :

— Dumnealor sînt sus.

La etaj se aflau diferite camere cu biliard şi cu mesuţe de jucat cărţi. Prietenii tocmai făceau o partidă de biliard.

— Ah, ia te uită cine vine !

— Astă seară nu eşti cu drăguţa ?

Ghersi răspunse ridicînd din umeri. Totdeauna le răspundea aşa, dînd din umeri, sau eventual spunîndu-le să-şi vadă de treburile lor, dacă îi puneau întrebări sau îl înţepau cu aluzii glumeţe.

Îşi scoase mantaua, o agăţă în cuier şi începu să marcheze punctajul. Jucau Fila şi Broggini împotriva lui Bernasconi. Bernasconi era în avantaj şi, ceea ce era mai grav, în perechea potrivnică nu domnea înţelegere. Fila ar fi vrut să facă un joc prudent. Broggini dimpotrivă, era de părere să înfrunte riscul. Se întîmplă că Bernasconi ajunse la patruzeci şi şapte, însă nu mai avea drept la bile ; era rîndul lui Broggini, care ar fi trebuit să-l cedeze ; el însă se pregăti să lovească bila.

Fila încercă să-l oprească :
— Da ce te-a apucat ?
— Ori nimeresc, ori o sparg.
— Liniştește-te, îl îndemnă Ghersi. Dacă luaţi bila, mai puteţi recupera.
— Mă lăsaţi să joc cum ştiu eu ?
Lovi bila şi nu numai că nu cîştigă puncte, dar greşi lovitura, servindu-i astfel partida gata cîştigată lui Bernasconi. Fila bineînţeles îl luă la rost, şi atunci Broggini îl trimise la dracu. Zise că se săturase de joc.
— Treci tu în locul lui, îi zise Fila lui Ghersi.
Bernasconi pretindea un avantaj de zece puncte :
— El e patron de bar, care va să zică e profesionist.
— Sînt un profesionist al tacului, răspunse Ghersi. Însă la biliardul ăsta care se joacă fără tac, n-am fost niciodată mare specialist. Şi mai e ceva, nu mai joc de aproape o lună aşa că mi-am pierdut îndemînarea.
— Ai avut altceva de făcut luna asta, aşa-i Ghersi ? întrebă Bernasconi.
— Notează punctele, spuse Fila către Broggini.
— Notaţi-le voi, răspunse Broggini grosolan.
Ghersi greşi prima lovitură, apoi îşi reveni, iar Bernasconi pierdu.
— Ei, Broggini, zise Fila. Unde dracu s-a dus ?
Mai făcură o partidă, iar Bernasconi pierdu şi de astă dată.
— Să rămîn eu singur, zise Fila. Sau vrei să rămîi tu ?
— Nu, rămîi tu, răspunse Ghersi. Ba, ştii ceva ? Jucaţi voi, eu de biliard mă plictisesc repede.
Coborî jos în cafenea să-l caute pe Broggini. Îl găsi bosumflat într-un colţ.
— Bem un păhărel ?
— Să bem.
— Două, zise Ghersi către chelner care îi prinse vorba din zbor.
După cîtva timp, Broggini zise :
— Aş vrea să ştiu ce plăcere le face să joace pe un postav în halul ăla. Şi apoi, ştii, biliardul e un joc care nu-mi spune nimic. Dacă ar fi pocher, atunci mai zic şi eu...

Băură lichiorul și pe urmă rămaseră așa, în tăcere.

— Dumnezeule! exclamă deodată Broggini. Cînd mă gîndesc că aș putea fi la Milano să petrec...

— Ce faci după ce isprăvești armata?

— Păi am tot felul de planuri în cap. Broggini era fiul unui droghist; și el începuse, ca și Ghersi, să studieze, dar îi trecuse repede pofta. Știi, Milano e un oraș care-ți oferă o grămadă de posibilități. E de ajuns să deschizi bine ochii că mai devreme sau mai tîrziu tot îți pică ceva ca lumea... Dar tu, ce planuri ai? Ai de gînd să putrezești la Legnano?

— N-am încotro, răspunse Ghersi. Soarta lui era pecetluită: devenise capul familiei; urma el să conducă mai departe localul. Și probabil că nu va mai putea nici să joace fotbal. Știi ce mă gîndesc? Că milităria... e ultima perioadă a vieții în care nu ai griji. După aia trebuie să-ți pui capul la contribuție.

— Zău că ai dreptate. Și Broggini începu să dezvolte pe larg gîndul camaradului său:

— Eu nici măcar nu m-aș simți în stare s-o iau de la capăt cu viața dinainte. Știi, băutura, chefurile, astea-s bune cît ești tînăr. Dar cînd treci de douăzeci de ani... eu am douăzeci și unu bătuți... Poate o să-ți pară curios, dar nu mai am de loc chef de petreceri. Își luă un aer confidențial: Știi ce mi-aș dori eu acum? Să-mi găsesc o fată cumsecade, s-o iau de nevastă și să mă liniștesc pentru totdeauna. Încurajat de tăcerea prietenului continuă: Vreau să-ți spun un lucru; scrisorile acelea pe care le primesc... ai văzut ce des le primesc... ei, lui Fila și celorlalți le-am spus că erau de la mama și de la soră-mea, pentru că ai văzut cum e cu chestiile astea? nu-ți convine să treci drept un sentimental...

Scoase din buzunar portofelul, luă din el o fotografie și, fără să rostească un cuvînt, i-o trecu lui Ghersi. Era el cu o fată, în piața Domului: o fotografie la minut, din acelea pe care le fac fotografii ambulanți. Fata era ceva mai înaltă decît Broggini și părea destul de frumușică. Dar Ghersi rămase dezamăgit pentru că, în vreme ce prietenul său îi vorbea de ea, el și-o închipuise pe fată aidoma Ritei.

IX

Fila făcuse propunerea, iar Ghersi i se alăturase imediat. Broggini, în schimb, era împotrivă ; pînă la urmă, ca să nu rămînă singur, plecase cu ei.

— Dac-o fi aceeaşi marfă, halal de noi, zicea mergînd pe stradă fără nici un chef.

— Las-că s-a schimbat, ai să vezi, răspunse Fila. Şi apoi cînd îţi vine poftă, nu mai faci nazuri. Eu, unul, dacă trece o săptămînă şi n-am... Se adresă lui Ghersi : Tu de cînd n-ai mai... ? Aha, aşa-i, uitasem, ţie ţi-a picat ceva fain.

— Eu, dacă vrei să ştii, de atunci de cînd ne-am dus împreună... cînd tu ai fost cu Brunetta, iar eu cu ailaltă care vorbea ca o napolitană şi zicea că-i din Milano.

Fila era uimit :

— Dar cînd umblai cu fata, ce făceai ? Culegeaţi margarete ?

— Mă rog... ceva tot am făcut ; dar nu pînă la capăt.

Fila se opri :

— Uite ce, ascultă la mine ; eu unul, dacă o fată nu se hotărăşte să-şi ridice poalele, o dau dracului.

— Tu faci cîte-n lună şi-n stele, dar numai cu vorba, îl repezi Broggini.

La colţul străduţei se-ntîlniră cu trei soldaţi care coborau vorbind tare şi rîzînd : unul din ei zise :

— Succes, camarazi !

— Ciao, nebunaticule, răspunse Fila.

— Dacă o fi obişnuita înghesuială de ţărănoi, eu o să mă car, zise Broggini.

Dar aproape că nu era nimeni. Ghersi fu totuşi izbit de mirosul stătut de parfum şi de sudoare ; aproape că îl uitase. În săliţa mai mică dădură peste sergentul Allemandi.

— Salutare domn' sergent, exclamă Fila făcînd drepţi şi ducînd mîna la chipiu cu un gest exagerat. Broggini şi Ghersi schiţară şi ei un salut.

— Salutare băieţi, răspunse prietenos sergentul.

Fila se aşeză alături de dînsul.

— Cum de-aţi picat în acest local de pierzanie, domn' sergent ?

— Zi mai bine cum ai picat tu?

— Ei, eu am sînge *caliente*[1], răspunse Fila. Se descheie la manta și-și dădu chipiul pe ceafă: Apropo, domn' sergent, cînd mai facem o partidă colea?

— Nu-ți ajunge ce-ai pățit data trecută? Se întoarse către Broggini și Fila: L-am jumulit de cincisprezece lire pe bobocul ăsta.

— De data aia am avut mare ghinion, spuse Fila. Dar de cîtva timp simt iarăși vînt prielnic în pînze. Ăsta știe ceva, și arătă spre Broggini.

Sergentul făcu o mutră severă:

— S-o lăsăm mai moale cu pocherașul în dormitor la cazarmă; sau pînă la urmă careva o s-o pățească.

— De ce, e contra regulamentului?

— Da, e contra regulamentului; nu știai?

Fila avu aerul că se miră:

— Nu, nu știam, dar mă înșel eu sau e contra regulamentului ca în „case" subofițerii să stea în salonul comun?

— Vezi-ți de treaba ta, poamă bună ce ești, îl amenință sergentul. Pe cît te prinzi că, mai curînd sau mai tîrziu, te fac eu să simți ce-i aia carceră?

— Dar pentru asta e nevoie de un motiv, observă Fila. Și pocherul nu este din moment ce și dumneavoastră uneori... și tuși cu subînțeles.

— Pot să te ating în fel și chip, îl repezi sergentul. Iar un altul pe care-l pot atinge e ăla de colo, și arătă spre Ghersi. Sau poate crezi că habar n-am de fîțîielile tale pe bulevard?

— De ce vă legați de mine? zise Ghersi. Eu nici n-am deschis gura. Fila-i ăla care face pe deșteptul.

— Așa e, domnișorul ăsta face cam prea mult pe deșteptul, și ca de obicei, nu știai dacă sergentul glumește sau vorbește serios. Dar lasă că-l fac eu să-i piară cheful. Lasă că vezi tu, Fila, cînd nici nu te aștepți...

Se auziră pași pe scări, un glas mieros zise „ciao", și cîteșipatru își pironiră ochii pe ușă. Ghersi simți de-a dreptul că-i bate inima...

Apăru o femeie scundă, plinuță, cu fața zbîrcită. Pe umeri avea un șal negru croșetat.

---

[1] Fierbinte (lb. span.).

— Tiii, ce mai fată, exclamă Fila, arzîndu-şi o palmă pe coapsă.

— Cu mine vorbeai ? întrebă femeia.

— Nu, cu domnul sergent.

Femeia se rezemă de uşă şi-l ochi pe Ghersi.

Îi zîmbi, îşi arătă vîrful limbii şi-i făcu chiar semn să meargă sus cu ea. Ghersi plecă ochii.

— Ei ? Mergem ? zise femeia fără a se adresa în mod special cuiva.

— Mai treci pe urmă, zise Fila.

— Că tare spiritual mai eşti, zise femeia şi dădu să plece cînd sergentul se ridică şi o apucă de braţ.

— Succes, domn' sergent, strigă după el Fila.

— Asta într-o bună zi te freacă de-a binelea, zise Broggini. Fă tu mai departe pe şmecherul, şi-ai să vezi.

— Păi e concetăţean cu mine.

— Bine, bine, încrede-te tu în concetăţeni. Ăsta-i om rău, ţi-o spun eu. Cînd un milanez ajunge să se facă sergent, ce altceva vrei să fie decît un om rău ? Ascultă-mă pe mine.

Se auziră iarăşi paşi pe scări, foşnet de rochii şi şoapte. Fila, care se aşezase astfel încît să se poată uita pe coridor, plescăi din limbă în semn că-i place :

— Aici e marfă de prima calitate, zise.

Veniră, una după alta, două fete. Prima era blondă, avea un păr fin şi trăsături delicate ; cealaltă avea părul negru şi nasul acvilin. Erau mult mai arătoase decît cea dinainte, dar Ghersi tot avu un simţămînt de dezamăgire.

— Nu ţi-am spus eu că se schimbă marfa ? zise Fila lui Broggini.

— Ei şi ? se răţoi cea brună. Ai ceva împotrivă ?

— Cîtuşi de puţin, răspunse Fila. Ba chiar trăgeam nădejde să găsim prospătură.

— Poftim, ai aici prospătură. Aşa că hotărăşte-te.

— Numai să isprăvesc ţigara şi...

— Du-te la naiba, zise bruneta şi ieşi din odaie.

— E cam nervoasă prietena ta, zise Fila către cea blondă. Ar trebui să ia bromură.

Pe urmă Broggini o luă pe blondă.

— Tu cu care te duci ? întrebă Fila.

— Încă nu ştiu, răspunse Ghersi.

— Eu cu cea brună. Ai văzut ce țîțe ? Și-apoi, știi, îmi place și ca fel de-a fi. Alea care-s mămăligoase și te lasă să faci ce vrei tu... Mie-mi place cînd o femeie încearcă să-mi reziste. Numai atunci simt ceva.

Ghersi se gîndi la Rita. Așa era Rita, îi rezistase totdeauna... dar tocmai de asta îi plăcea să umble cu ea.

Deodată simți că nu mai poate sta acolo ; zise :

— Eu plec.

— Cum, așa, tu nu... ?

— Nu.

— Ne-aștepți afară ?

Ghersi îl lăsă fără răspuns.

— Ei, Ghersi, îl opri un glas de pe scară. Era sergentul. Tu n-ai fost la odaie ? Ah, înțeleg, vrei să-ți păstrezi puterile pentru partida de mîine.

Coborîră prin străduță și o apucară pe strada Cassero.

— Cine zici tu că o să cîștige campionatul ?

— Cum ? făcu Ghersi care se gîndea la ale lui. De, dacă reușim să cîștigăm mîine, s-ar putea ca...

— Nu, vorbeam de campionatul din seria A. Crezi că Ambroziana o să iasă bine anul ăsta ?

— Cum se poate, dacă e pe locul șase în clasament ?

— Adevărat că-i pe locul șase ? Mi se părea... Oftă. Ei ce vrei, dacă trăiești aici, la capătul lumii, nu mai ești la curent cu nimic. Știi, cînd eram la Milano nu pierdeam nici un meci.

Ghersi se opri la prima cafenea :

— Tragem o dușcă, domn' sergent ?

Acesta, firește, primi bucuros propunerea.

— Dumneavoastră ce luați, domn' sergent ?

— Tu ce iei ?

— Eu un triple sec.

— Știu și eu... tot un triple sec.

În vreme ce Ghersi se ducea la casă, sergentul se apropie de vitrina cu prăjituri. Luă una cu frișcă și apoi o tartă. Protestă vag cînd Ghersi vru să plătească și prăjiturile.

Ridicară păhărelele :

— Noroc, domn' sergent, zise Ghersi și dădu păhărelul pe gît.

— Hai noroc. Sergentul degusta încet lichiorul. Ei, frumos lucru să ai douăzeci de ani. Eu te invidiez, dragul meu. Of, Doamne, pînă la treizeci încă mai sîntem tineri ; dar cînd începi să treci de treizeci...

Sergentul avea treizeci de ani, dar arăta mai mulţi. Chelise aproape cu totul, iar la tîmple avea fire albe. Şi întreaga-i înfăţişare n-avea nimic tineresc ; un cap mare, o frunte proeminentă şi lucioasă, nas coroiat, buze subţiri şi bărbie ascuţită. Şi la trup era disproporţionat, pentru că avea bustul mare şi picioarele ca nişte beţe. Ghersi şi prietenii lui îl priveau cu un amestec de dispreţ şi de compătimire, făcîndu-l cînd „un hămesit“, cînd un „biet nenorocit“.

— Dacă aş reuşi măcar să mă transfer într-un loc mai ca lumea. Tu n-ai cumva pe cineva la Minister ?

— Nu, răspunse Ghersi.

În realitate, o rudă îndepărtată de-a lui era funcţionar la Minister ; şi acum tocmai se ocupa să-i obţină lăsarea la vatră anticipată, ca fiind orfan de tată şi ca atare cap de familie.

— Ştii că se împlinesc patru ani de cînd putrezesc aici, în gaura asta ? făcu iar sergentul. Şi, ştii, mie-mi place să schimb. Singurul avantaj în meseria asta, şi arătă cu mîna steluţele epoleţilor, este că mai cutreieri lumea. Am fost la Roma, la Palermo... am fost în Libia... În Libia, vezi tu, acolo era bine de stat. M-aş întoarce acolo zburînd. Solda e dublă şi, pe urmă, ştii, lucrurile nu costă mai nimic. Femeile le ai pentru o bucată de pîine.

Ghersi se uită la ceas.

— Ce oră e ? îl întrebă sergentul.

— Opt fără un sfert.

Sergentul căscă :

— E o plictiseală în oraşul ăsta... Nici spectacole, nici nimic...

Privea în gol cu ochii zgîiţi.

— Ei... eu vă salut, domn' sergent.

— Unde te duci ?

— Mă-ntorc la cazarmă, minţi Ghersi.

Sergentul făcu o mutră dezamăgită : poate că mai trăgea nădejde de încă un păhărel, sau numai ca Ghersi să-i ţină de urît.

— Cum de te-ntorci atît de devreme ?

— Trebuie să scriu acasă.

Asta era adevărat, de o săptămînă trebuia să scrie acasă ; numai că n-avea nici un chef.

Coborî spre partea de jos a orașului. Cînd ajunse în piața Garibaldi, se opri. Ar fi putut să se ducă la cafenea ; Broggini și Fila vor veni cu siguranță acolo. Sau poate că se și aflau acolo. Dar nu-l trăgea ața să stea cu Broggini și cu Fila, și nici cu nimeni altcineva.

Scoase ilustrata care-i venise în ajun. Purta numai iscălitura : Rita. Se uită la ea multă vreme, și pe urmă se uită la fațada bisericii Sfîntul Petru care se afla pe partea cealaltă.

Fără să-și dea seama, o apucase pe bulevard. Rostogoli cu piciorul o pietricică. Zău că era frumos cînd se plimba cu ea pe bulevard. Era frumos cînd se îmbrățișau, se sărutau... și chiar cînd nu făceau nimic și stăteau numai împreună.

Ajunse la diguletul unde obișnuiau să se oprească. Se așeză și-și aprinse o țigară. Era frumos și cînd fumau împreună.

Sus, deasupra brîului înalt de zid, se vedea o fîșie de cîmp, apoi o pergolă lungă și pe urmă casele. Cîteva ferestre erau luminate. Cîteva minute Ghersi nu putu să-și ia ochii de-acolo. Îi erau atît de familiare siluetele întunecate ale caselor, ferestrele luminate.

„Rita" murmură. „Rita", zise mai tare. Ar fi vrut să-și creeze iluzia că e și ea prezentă. Închise ochii.

Deodată sări de pe diguleț. Își amintise că o seară înainte ca Rita să plece își săpaseră numele în scoarța unui copac, așa cum fac îndrăgostiții. Fusese ideea ei.

N-a dibuit ușor platanul acela. Mai întîi s-a dus în sus pe alee, după aceea s-a întors înapoi și la urmă l-a găsit, dar numai după ce consumase o cutie de chibrituri. Erau acolo cele două nume ale lor, săpate în scoarța netedă, și mai era o crestătură lungă care ar fi trebuit să fie vîrful săgeții : însă vîrful briceagului i se rupsese într-un nod, așa că trebuise să renunțe la tradiționalul simbol al inimilor străpunse.

Se învîrti pe-acolo pînă ce se făcu ora de întoarcere la cazarmă.

X

Masa era în formă de potcoavă ; la mijloc se așezară președintele cu soția, ceilalți conducători ai asociației și antrenorul ; jucătorii se așezară pe laturi. Ghersi se instală lîngă Nino. Trecură doi chelneri să toarne vermut, iar după ce se umplură toate paharele, președintele se ridică și zise :

— Dragi prieteni. Fața lui mare se lăți într-un zîmbet : Nu vă temeți, n-am intenția să vă țin un discurs. Cineva rîse. Discursurile nu cad bine pe stomacul gol. Vreau numai să vă fac o urare : să puteți repeta cina asta... după ce vom cîștiga campionatul.

Se făcu un zgomot mare de scaune mișcate din loc și toți se ridicară și băură pentru victoria în campionat.

Trecură chelnerii purtînd tăvile cu aperitive. Ghersi i se adresă lui Nino :

— Îmi treci și mie untul, dacă ești bun ?

Nino îi trecu untiera, Ghersi se servi și începu să mănînce. Avea o foame de lup, pentru că era obișnuit să mănînce la cinci și era trecut de opt.

Intră colonelul ; în vreme ce dădea servitorului chipiul și mănușile, se uita curios la masa mare din centrul sălii. Servitorul îi spuse ceva, iar el dădu din cap că a înțeles. Pe urmă se duse să se așeze la o masă într-un colț.

Conducătorii vorbeau și rîdeau, pe cînd jucătorii mîncau în tăcere. Erau toți de condiție modestă, cu excepția lui Nino.

— Tot îți mai e umflat genunchiul ? îl întrebă Ghersi.

— Nițeluș, răspunse Nino.

— Crezi că duminică ai să poți juca ?

— Sper.

— Și duminică o să fie un meci greu, ce zici ?

— Cam așa.

Ghersi avea impresia că Nino îl ocolește. Și nu-i era greu să-și închipuie de ce.

După aperitive urmară colțunașii.

— Da știi că aveți o bucătărie grozavă ? zise Ghersi. Colțunași atît de gustoși n-am mai mîncat nicăieri.

Nino se juca cu tacîmurile : luă una din garoafele presărate pe fața de masă, îi scurtă codița și și-o puse la butoniera hainei sale albastre.

Văzînd că nu se grăbeau să aducă felul următor, Ghersi scoase țigările :

— Fumezi ?

— Mai încolo. Nino aproape că se întorsese cu spatele la el ; stătea cu capul îndreptat spre conducători, ca și cum ar fi vrut să audă ce spuneau.

Lui Ghersi nu-i rămînea decît să intre în vorbă cu vecinul lui din dreapta. Se numea Sabbadini și era mijlocaș. Avea nasul turtit și frunte îngustă. După mîinile roase de var era lesne de ghicit ce meserie avea. Pe deasupra mai vorbea și-n dialect, iar Ghersi nici măcar nu putea să înțeleagă tot ce spunea. Începură să vorbească despre meci, care fusese un adevărat șir de incidente ; spre sfîrșit rămăseseră numai nouă și se azvîrlise și cu pietre în ei. Ieșiseră de pe teren protejați de jandarmi.

Se aduseră fripturile. Ghersi se ghiftui pînă nu mai putu și bău și cîteva pahare. Ce-i drept, mîncarea și băutura erau pe cinste. La fel și localurile. Hotelul „Saletti", de pildă, putea să facă față și într-un oraș mare. Sala de mese era încăpătoare, cu tavanul foarte înalt : un candelabru aurit atîrna chiar deasupra capetelor lor, iar la colțuri erau stucaturi albe. Într-unul din pereți era o nișă cu o statuie, iar în celălalt, din față, o altă nișă cu o mică fîntînă. Trei ferestre imense dădeau spre grădină.

Chelnerul îi spunea ceva despre colonel. Ghersi se ridică brusc și, în vreme ce umbla pe parchetul lustruit, încerca să-și aranjeze tunica. Se opri la trei pași de masă, făcînd un gest larg de salut.

— Pe loc repaus, îi zise binevoitor colonelul. Terminase de mîncat și fuma o țigară vîrîtă într-un țigaret de chilimbar. Tu ești Ghersi, nu-i așa ?

— Da, domnule colonel.

— Bravo, bravo. Ți-am dat permisie pînă la unsprezece, așa-i ?

— Da, domnule colonel... Mulțumesc, domnule colonel.

— Ei, acum du-te... distrează-te.

— La ordin.

Bătu din călcîie şi se întoarse la locul lui. Se roşise de fîstîceală, dar şi de bucurie că domnul colonel îi vorbise pe un ton atît de familiar.

Se aduseră prăjiturile şi se umplură paharele. Preşedintele se ridică să toasteze din nou; pe urmă se ridică un alt conducător şi ţinu o mică cuvîntare. Mulţumi tuturor celor de faţă pentru contribuţia adusă la succesul echipei.

— Primele mulţumiri, zise, se cuvin preşedintelui nostru, care de mulţi ani, cu pricepere şi isteţime conduce destinele asociaţiei noastre. Preşedintele se apără cu un gest de modestie. Mulţumim şi doamnei preşedinte care, luînd parte la reuniunea noastră de astă-seară, a ţinut să-i dea o notă plăcută de feminitate. Doamna, o femeie grasă, pudrată din belşug, roşi de plăcere. Mulţumirile noastre şi antrenorului pentru nemărginita pasiune cu care a călit echipa.

La urmă adresă mulţumiri jucătorilor.

Aplaudară cu toţii, iar Ghersi mai mult ca ceilalţi. Cam întrecuse măsura la băutură şi începea să vadă totul ca prin ceaţă. Flecărelile, rîsetele, clinchetul paharelor, îi mîngîiau plăcut auzul. Zîmbea din vîrful buzelor cu gîndul la Rita.

„Rita", murmură, şi îndată se uită speriat înspre locul lui Nino; dar scaunul era gol.

— Unde s-a dus? îl întrebă pe Sabbadini.

— S-o fi dus să se culce, răspunse Sabbadini.

Şi alţi jucători plecaseră fără ca Ghersi să fi băgat de seamă. Se uită la pendula de deasupra intrării: era unsprezece fără un sfert.

Aerul proaspăt de afară îi făcu bine. Străzile erau pustii. Trecu bariera Garibaldi, o apucă pe bulevard. Două siluete veneau înspre el, o fată şi un bărbat cu o valiză. Fata era Rita.

XI

Ajunsese acolo printre primii, iar acum se uita la soldaţii care străbăteau piaţa în grupuri; avea un simţămînt de compătimire pentru ei. Cum de le mai ardea să iasă cînd aveau liber, dacă nu-i aştepta o fată? Văzu

trecînd grupul prietenilor, Broggini, Fila, Bernasconi și Cergoli, erau toți patru împreună; îi urmări cu privirea în sus pe Corso. Hoinăreau fără țintă iar cînd se va lăsa întunericul se vor închide într-o cafenea. Să umbli brambura, să stai la cafenea, să faci o partidă și să dai din gură mereu despre aceleași lucruri: frumoasă perspectivă! De șase luni de cînd tot duceau traiul ăsta, cum de nu li se făcuse lehamite?

Soldații treceau din ce în ce mai rar și apoi nu mai trecu nici unul. Din centrul pieței, Ghersi se mută în colț pe Corso. O vitrină îi arătă chipul unui om fericit. Și al unui băiat frumos. Își scoase chipiul, își netezi părul de ambele părți ale capului. Fără manta (chiar în ziua aceea venise ordinul să se iasă fără), cu tunica pe talie (și-o ajustase la un croitor deși era contra regulamentului), cu părul care-i crescuse la loc (și asta tot în pofida regulamentului), Ghersi era mulțumit de înfățișarea lui.

Aruncă o privire în partea dinspre bulevard. Se aflau acolo bătrîni, femei cu cărucioare, cîteva perechi. În orice caz bătrînii și femeile se vor mai împuțina cînd se va așterne întunericul. Acum zilele se lungiseră, pînă la șapte era lumină, însă Ghersi avea să aștepte căderea nopții fără să-și piardă răbdarea. Pentru că nu dorea atît să o îmbrățișeze și să o sărute, cît să stea cu ea, să-i audă glasul, să-i vorbească, să-i spună că...

Se uită mașinal la ceas; și-și dădu seama că era acolo de mai bine de o oră.

Începu să fie îngrijorat. De ce întîrzia atît de mult? Dar dacă cumva nu vine? Dacă nu i-o fi trecut prin minte că o va aștepta acolo?

Se întoarse cu gîndul la întîlnirea din seara precedentă. El rămăsese ca fulgerat, aproape că nu-i venea să-și creadă ochilor: își revenise numai după ce ea trecuse. Ce idiot fusese! Să-i fi făcut măcar un semn de înțelegere!

Dar nu încăpea îndoială că îl văzuse și ea. Se uitase la el, în vreme ce trecea și chiar întorsese capul. Și atunci, cum de nu înțelesese că el o s-o aștepte la aceeași oră, în același loc, ca altă dată?

De pe bulevard începeau să plece bătrînii și femeile cu cărucioare. Plecă și o pereche. Soldații se scurgeau lanț

dinspre centru ; unii se întorceau la cazarmă. Ghersi nu mai trăgea nici o nădejde ; şi totuşi rămînea mai departe acolo.

„Dumnezeule ! Cum de nu m-am gîndit ?“ Îi venise în minte că se putea duce s-o caute acasă. Porni în grabă. Nici la urcuş nu încetini pasul. Ajunse pe străduţă gîfîind.

Patru-cinci soldaţi făceau gălăgie în faţa bordelului. I se păru că recunoaşte silueta masivă a lui Broggini ; se opri ; nu voia să-l încurce prietenii. Din fericire nu erau ei.

În piaţetă se jucau nişte copii. Ghersi intră în gang. Se opri o clipă să-şi tragă răsuflarea. Deşi inima îi bătea să-i spargă pieptul, începu să urce scara întunecoasă şi îngustă. La etajul întîi era o uşă ; după o clipă de şovăială, bătu încet cu pumnul în uşă.

Îi deschise o necunoscută.

— Aici stă domnişoara Rita ?

— Nu, răspunse ea, şi închise uşa.

Urcă la etajul următor. Acolo erau două uşi. Bătu la prima : nu răspunse nimeni. Era gata să bată la a doua, cînd băgă de seamă că era întredeschisă ; o împinse şi se pomeni într-un coridor, iar în fund se vedea o odaie luminată.

— E voie ? întrebă. Cine-i ? răspunse un glas, şi apăru îndată mama Ritei.

— Bună seara, doamnă. E acasă... domnişoara ?

— Nu, răspunse bătrîna.

— Nu s-a întors încă ?

— Nu.

— Atunci vă rog să mă scuzaţi... bună seara, şi trase uşa după el.

Începu să coboare agale. La jumătatea scărilor se opri. Avea de gînd s-o aştepte pe Rita acolo, pe scări. Afară erau copiii care se jucau (le auzea strigătele) şi ar fi putut să-l observe şi alte persoane. Se uită la ceas : era şapte şi jumătate, Rita nu avea să mai întîrzie mult. Aprinse o ţigară. Inima continua să-i bată tare din pricina oboselii şi emoţiei. Pe perete era scris cu cărbune un cuvînt obscen ; apoi desluşi un desen cu o femeie goală ; mai era mîzgălit şi un nume : RITA. Se gîndi că obiceiul de a mîzgăli cuvinte murdare şi nume de femei pe pereţi era

foarte răspîndit : cînd era copil, făcea și el asta. O dată fusese prins asupra faptului iar taică-său îi trăsese o bătaie zdravănă.

Încet-încet se liniști și gîndurile îi zburară aiurea. Aproape că uitase pentru ce se afla acolo, cînd deodată auzi pași. Erau pași de bărbat. Începu să coboare iute. Pe palier se întîlni cu un muncitor care urcă mai departe pe scări. Între timp, o ușă se deschise brusc și un băiețel ieși în goană, zbughind-o pe scări în jos. Îndată după el ieși o femeie — aceeași care-i deschisese mai înainte — și strigă ceva după băiat. Zărindu-l pe Ghersi, se opri : îl învălui într-o privire inchizitorială, pe urmă intră în odaie și trînti ușa.

Nu se cădea să aștepte pe scări : prezența lui acolo trezea prea multe bănuieli. Dar nici în piațetă nu era prudent să stea. Coborî pe străduță. Dacă-l vedea cineva, putea crede că tocmai ieșea din casa de toleranță.

Deodată o zări. Era cu cineva : cu Nino. Într-o clipă Ghersi se furișă pe ușa bordelului.

Așteptă cu înfrigurare. Îi văzu trecînd, după care, cu grijă se aplecă să se uite după ei. Erau la braț. Cotiră după colț.

Ghersi stătea pe loc, neștiind ce-i de făcut ; cînd, iată, apăru iarăși Nino. Din nou se strecură în umbra ușii. Nino trecu fluierînd, cu mîinile în buzunar. Ghersi așteptă un minut și apoi urcă iarăși pînă la Rita.

Îi deschise chiar ea. Îi zîmbi.

— Ciao, zise Ghersi.

— Ciao.

— Așadar... te-ai întors ? Ea făcu semn că da. Te-am așteptat la capătul bulevardului. Ea continua să zîmbească. Am stat acolo... pînă după șapte ; dar tu n-ai venit. De ce n-ai venit ?

— Păi, cum era să știu că mă așteptai ?

— Acolo ne-am dat totdeauna întîlnire.

— Rita, se auzi vocea mamei.

— Auzi ? Mă cheamă. Ciao, și dădu să închidă ușa.

— Cînd ne vedem ?

— Mîine, răspunse ea.

— La capătul bulevardului ?

— Da, și-i trînti ușa-n nas.

XII

Rita mergea fără grabă, ba se și opri în cîteva rînduri să se uite la vitrine. Cînd îl zări, îi surîse, de parcă s-ar fi mirat că-l vede acolo.

— Oh, ciao, îi zise.

— De la cinci și jumătate te aștept.

— Da ? făcu ea nepăsătoare. Purta o rochiță subțire și o jachetă pe umeri ; pe cap avea un batic.

O porniră pe bulevard.

— De ce te-ai întors ?

— Iac-așa. Nu-mi plăcea să stau la Roma.

— Nu-ți plăcea munca ?

— Nu-mi plăcea să stau la Roma, repetă ea.

— Sau poate dorul te-a făcut să te întorci ?

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun... dorul de acasă.

— Da ție nu ți se face dor de acasă ? Nu te-ai întoarce imediat, dacă ai putea ?

— Da, firește...

— Și-atunci de ce te miri că mie mi s-a făcut dor de casa mea ?

Ghersi nu răspunse nimic. După cîtva timp, zise :

— Mie, în timpul ăsta, știi de ce mi-a fost dor ? Și așteptă ca ea să-l întrebe de ce i-a fost dor. Numai că ea nu părea cîtuși de puțin curioasă să afle. Mi-a fost dor de plimbările noastre de pe bulevard.

— Parcă ziceai că te-ai săturat.

— Eu ? făcu Ghersi.

— Da, tu. O dată mi-ai spus că te-ai săturat pînă peste cap. Întocmai așa ai spus : pînă peste cap.

— E adevărat, dar... vezi, Rita, numai după ce ai plecat, am înțeles... nu reușea să-și găsească cuvintele.

Se opriră lîngă diguleț. Rita se așeză iar Ghersi rămase în picioare în fața ei. Se făcuse întuneric, nu era nimeni în jur, și ar fi putut să profite ca s-o strîngă-n brațe și s-o sărute ; dar nu avu curaj.

— Scoate-ţi baticul, te rog.
— De ce?
— Pentru că-mi placi mai mult fără.
Nu, nu asta ar fi vrut să-i spună. Ar fi vrut să-i spună că din pricina baticului care-i ascundea părul şi-i micşora obrazul, nu-i mai părea aceeaşi Rita. Avea nevoie să o vadă aşa cum o văzuse mereu, cu părul ei negru fin şi uşor ondulat la ceafă, pentru a se simţi din nou la largul lui cu ea.
— N-am de loc chef să răcesc din pricina ta, zise Rita pe un ton supărat.
— Da nici iarna nu purtai nimic pe cap.
— Of, că plicticos mai eşti. Mai bine spune-mi cît e ceasul.
— Nu se vede bine... dar cred că o fi şapte şi jumătate.
— Ei, atunci trebuie să plec, şi vru să se dea jos.
— Mai stai niţel.
— Doar ţi-am spus că-i tîrziu.
— De ce n-ai venit mai devreme?
— Pentru că am avut treabă.
— Ai avut treabă să te vezi cu Nino.
— Nu-i vorba de Nino.
— Ieri seară v-am văzut împreună. Te-a condus acasă... Te ţinea la braţ.
— Ia ascultă, dacă aş fi ştiut că ai de gînd să mă baţi la cap, nici n-aş fi venit. De ce aşa şi de ce pe dincolo, tot timpul n-ai făcut decît să mă pisezi cu întrebări. Şi să mă critici.
— De ce iei totul în rău?
— Aha, va să zică ar trebui s-o iau în bine?
— Doamne, cît eşti de supărăcioasă.
— Iar tu, cît eşti de sîcîitor.
— Eu voiam doar... Dar s-o lăsăm baltă.
Încercă să vorbească pe un ton împăciuitor:
— Fumăm o ţigară?
— Nu, ţi-am spus că-i tîrziu şi trebuie să plec.
— Atît cît să fumăm o ţigară şi ne întoarcem.
— Nu.
El scoase pachetul; îl puse înapoi în buzunar:
— Dacă tu nu fumezi, nu fumez nici eu.

— Dacă crezi că-mi faci în ciudă că nu fumezi... zise Rita ironic.

El clătină din cap :

— Nu, nu ca să-ţi fac în ciudă... Dar îmi place să fumăm împreună. Ca înainte de plecarea ta ; ţi-aduci aminte ? Cînd trăgeam un fum eu, un fum tu... Şi deodată, ceea ce nu putuse spune înainte, îi veni acum în mod spontan pe buze : Ah, Rita, de-ai şti cît am dorit să pot fi iarăşi cu tine ! Tot timpul ăsta nu m-am gîndit decît la întîlnirile noastre. Seara, cînd aveam liber şi mă schimbam ca să ies, mă gîndeam : La ce mă mai duc dacă nu-i ea să mă aştepte ? Mergeam cu prietenii la cafenea să stăm de vorbă, să facem o partidă, dar nimic nu-mi mai făcea plăcere. N-auzeam nici măcar cuvintele pe care mi le spuneau pentru că eram cu gîndul numai la tine.

În vreme ce vorbea, se înduioşase ; păru şi ea mişcată de tonul cuvintelor lui pentru că-i zise pe un ton mai blînd :

— Acum trebuie să plecăm. E tîrziu.

— Mîine seară... încearcă să vii mai devreme.

Ea făcu un semn de încuviinţare.

La despărţire, îi zise :

— Apropo : mulţumesc pentru ilustrată.

Ea îi zîmbi.

XIII

În seara următoare, Rita fu punctuală. Şi veni fără batic pe cap.

— Ce facem ? zise Ghersi. Pe bulevard era prea multă lume. Vrei să mergem... pe drumul acela unde am mai fost uneori, aici, îndată după barieră ?

Traversară piaţa, trecură de barieră şi o cotiră la dreapta pe un drumeag nepavat. După vreo sută de metri se vedea pe stînga un şir de căsuţe şi apoi erai în plin cîmp. Drumul trecea drept prin mijlocul cîmpiei, care se pierdea în depărtări la poalele altor munţi.

Se opriră pe un podeţ.

— Data viitoare am să iau aparatul de fotografiat, exclamă Ghersi. Putem să ne fotografiem şi împreună, cu declanşatorul automat.

Rita nu ştia ce-i aia declanşator automat aşa că Ghersi îi explică. Se întrerupse ca să-i arate un avion care plana deasupra pistei de aviaţie. E un aparat de vînătoare ; un Macchi. Îl recunosc după forma fuzelajului. Ah... e frumos aici, zise inspirînd adînc.

În aer plutea o mireasmă de iarbă cosită şi de flori de cîmp. Iar pajiştile acelea mari îi erau familiare ; aproape părea că se află prin părţile lui. Cînd ieşeau la instrucţie, spera mereu că o să-i ducă la cîmpul de aviaţie ; dar de obicei îi ducea în partea opusă, pe coasta muntelui.

Parcă ghicindu-i gîndul, Rita zise :

— Cînd ai să te întorci la tine acasă, ai s-o găseşti iar pe drăguţa ta, şi de biata Rita nici n-ai să-ţi mai aduci aminte.

— Care drăguţă ?

— Logodnica ta.

— Dar eu nu-s logodit.

— Un băiat frumos ca tine, cine ştie cîte logodnice o fi avînd.

— De ce mă iei peste picior ?

— Nu te iau peste picior, e purul adevăr.

— Nu-s băiat frumos, am picioare strîmbe. Mi s-au strîmbat jucînd fotbal.

— Eu nu băgasem de seamă.

Se uită la ea ; era atît de frumoasă în lumina zilei care se stingea, ochii îi erau atît de limpezi, tenul atît de proaspăt... Se aplecă s-o sărute.

— Fii atent, s-ar putea să fim văzuţi.

Într-adevăr, veneau înspre ei cîţiva muncitori pe bicicletă. Pedalau încet, iar pe chipul lor se citeau semne de oboseală. Trecînd pe lîngă ei, nu le aruncară nici măcar o privire.

Ghersi însă se uită cu bunăvoinţă la siluetele lor care se depărtau, apoi se întoarse din nou spre Rita şi dădu să o sărute.

— Nu poţi s-aştepţi să se întunece ?

— Cînd se întunecă zici că-i tîrziu şi că vrei să pleci.

— Astă-seară am să stau... cît ai să vrei tu.

El o mîngîie pe păr :

— Ce mătăsos e, îi zise.

— Prea mătăsos, răspunse ea. Nu reuşesc să mi-l pieptăn ca lumea.

— Şi ce ochi frumoşi ai.

— Ochii ştiu că-i am frumoşi. Dar altceva n-am nimic frumos.

Ghersi protestă :

— Da' de unde, totul e frumos la tine. Îmi place totul la tine, totul.

— S-auzim : ce-ţi place ?

— Îmi plac ochii. Îmi place părul. Îmi place gura. Îmi place cum eşti făcută. Aşteaptă, n-am terminat : îmi place... căldura care vine din tine. Mi-aduc aminte că şi iarna, faţa şi mîinile ţi-erau mereu calde.

— Am înţeles : mergeai cu mine ca să te încălzeşti.

Ghersi începu să rîdă. Era atît de bucuros ! Îi plăcea atît de mult să fie cu iubita lui.

— Aşa-i că eşti iubita mea ?

— Şi ce-ţi mai place ? zise ea.

— Îmi place... mirosul pielii tale. Tu nu te parfumezi şi cu toate astea n-am simţit niciodată un miros atît de plăcut la nici o fată.

— Ai avut multe fete ?

— Da tu, ai avut mulţi băieţi ?

— Şi ce-ţi mai place ?

— Îmi place cum săruţi.

Ea începu să rîdă :

— Cîte minciuni ai turnat !

— De loc, am spus adevărul.

— Da, da, am priceput eu ce fel de tip eşti. Vrăjeşti femeile cu palavre... vai de acelea care încap pe mîna ta.

— Aşadar, vai de tine ?

Rita nu răspunse. Se uita la apa verzuie care curgea pe canal.

Ghersi o cuprinse de talie :

— La ce te gîndeşti ? o întrebă.

— La ce-ai spus adineauri : că-i vai de mine.

— Tu ai spus-o, nu eu.

— Nu, tu ai spus-o. Și e chiar adevărat : e vai de mine.

Dar Ghersi nu luă în serios cuvintele ei :

— Eu, în schimb, sînt norocos. Și știi de ce sînt norocos ? Pentru că te am pe tine.

Era frumos lucru să ai o iubită. O fată cu care să ieși seara. O fată cu care să te cerți și să te împaci. Numai așa simți că trăiești, cînd ai o fată : toate lucrurile capătă astfel un rost. Iar Ghersi, ca să dea frîu liber bucuriei, începu să fredoneze.

— Brrr, tot stînd pe loc, mi s-a făcut frig, zise Rita.

— E umezeala canalului, spuse Ghersi.

O porniră iarăși și cînd se înseră se întoarseră înapoi. Se opriră din nou rezemîndu-se de balustrada podețului. El o sărută și apoi rămase așa, să se uite la luminile care punctau întunericul cîmpiei și să asculte orăcăitul broaștelor. Acum avea mai mult ca oricînd impresia că-i acasă la el.

XIV

În seara următoare Ghersi adusese aparatul fotografic, dar ea sosi tîrziu : nu mai era destulă lumină.

El o mustră :

— Mai ales că nu ne putem fotografia.

— Tot nu m-aș fi fotografiat.

— De ce ? întrebă Ghersi uimit.

— Iac-așa.

— Nu vrei să am o fotografie de-a ta ?

— Nu.

— Dar explică-mi de ce.

— Uite-așa.

— Aseară, păreai entuziasmată de ideea asta.

— Parcă nu știi că așa-s eu ? Că mă răzgîndesc de la o seară la alta ?

— Aseară ai fost atît de drăguță, zise Ghersi cu părere de rău.

Deodată ea îl apucă de braț :

— Iartă-mă, îi spuse.

Pe diguleț se aflau două perechi, așa că se furișară îndărătul unui platan. Începură să se sărute, dar îi stin-

gheriră niște copii care se hlizeau la ei de sus de pe zid și începură chiar să arunce cu pietre. Porniră iar la drum.

— De ce nu vrei să am o fotografie de a ta ?

— Pentru că pe urmă ai s-o arăți la prieteni.

— Îți jur că n-o arăt.

— Ia spune : ce le-ai povestit prietenilor tăi ?

— Vrei să spui... despre noi ?

— Da, despre noi... despre mine.

— Nimic nu le-am povestit. Cînd au încercat s-aducă vorba, le-am spus să-și vadă de treaba lor.

— Mincinosule.

— E adevărul curat.

— Las-că știu eu cum sînteți voi bărbații. Umblați cu fete ca pe urmă să vă grozăviți la prieteni...

— Că umblu cu tine, știu ei : ne-au văzut împreună. Eu însă nu le-am spus nimic.

— Dar ei o să-și închipuie... cine știe ce.

— Ce să-și închipuie ?

— Că mi-am pierdut capul din cauza ta. Și-i adevărat, mi-am pierdut capul, îmi placi mult de tot, sînt nebună după tine, și apucîndu-i fața între mîini, îl trase spre ea și începu să-l sărute pătimaș.

Îi săruta ochii, nasul, cînd o buză, cînd cealaltă ; iar la urmă îl mușcă de ureche și-l împinse rîzînd :

— Au ! mă doare. O luă de braț : Ești o nebună. Ești o sălbatică. Dar tocmai de asta-mi placi.

XV

Și astfel se repetă povestea primelor lor întîlniri. Cîteva seri la șir, Ghersi lăsă totul pe seama ei. Ea era cea care hotăra dacă trebuie să meargă la plimbare ori să stea locului, dacă să vorbească ori să tacă, dacă să se îmbrățișeze și să se sărute sau nu.

Pe urmă el începu să devină mai pretențios. Mirosul, căldura care emanau din ea îl stîrneau ; o strîngea și o mîngîia și pînă la urmă îi luneca mîna în jos sub rochie. Dorința era cea care îl împingea ; dar și gîndul că era absurd să continue astfel, că trebuia să meargă pînă la capăt.

Însă ea îi rezista. Nu voia cu nici un chip. Au și vorbit despre asta.

— De ce nu vrei ?, îi spuse într-o seară, scos din fire.

— Uite-așa.

— Ți-e teamă să nu ți se întîmple ceva ? O să fiu atent.

— Nu de asta mi-e teamă.

— Atunci ? De ce anume ?

— Mi-e teamă că după aia n-ai să te mai uiți la mine.

— Iar eu îți spun că o să fie dimpotrivă.

— Dac-aș putea fi sigură de asta... începu ea. Se uită la el ; dintr-o dată privirea îi sclipi răutăcios :

— Nu, îi spuse. Nu și nu și nu.

— Atunci mai bine să nu ne mai vedem. Vezi ? Tu zici că ți-e teamă că mă pierzi și cînd colo mă pierzi tocmai fiindcă ești așa și nu vrei să-mi faci pe plac.

Ea zîmbi batjocoritor :

— Eu una știu că atîta vreme cît n-o să-ți fac pe plac, ai să umbli mereu după mine. Pe cît facem prinsoare ?

Era adevărat. Era întocmai cum spunea ea. Pînă cînd își va potoli dorința, o să umble mereu după ea. Dar tocmai de aia trebuia să-și atingă scopul.

Degeaba își pierde vremea vorbind. O strînse în brațe.

— Tot n-ai să reușești, zise Rita.

Atunci el, cu o mînă, îi prinse încheieturile ; și strivind-o de zid cu toată greutatea trupului său, o împiedică să dea cu piciorul în el.

— Ei și ? Ce-ți închipui că ai rezolvat ?

Cu mîna liberă îi ridică rochia. Ea îl lăsă... Deodată, își înfipse dinții în mîna lui ; Ghersi scoase un țipăt și făcu un salt înapoi :

— Ce ți-am spus ? făcu ea, rîzînd.

Ghersi își sugea rana de la mînă :

— Frumoase apucături ai, n-am ce zice.

Pe mînă se vedea urma dinților, care în două locuri începea să se înnegrească de sînge.

— Și tu nu ? Vino-ncoa să te bandajez eu, zise văzînd că Ghersi își scoate batista.

În seara aceea Ghersi nu mai repetă încercarea ; dar în seara următoare se duse la întîlnire hotărît să meargă pînă la capăt. Nu izbutise cu forța, va izbuti cu răbdarea și șiretenia. Avea să-i tot spună vorbe dulci, s-o sărute și s-o strîngă pînă o va moleși : asta era o tactică ce nu dădea niciodată greș. Rita îi rezistase mai mult ca oricare altă fată, dar pînă la urmă avea să-i cedeze și ea.

Numai că în seara aceea, era prost dispusă. Ghersi își dădu imediat seama. Sperînd că era o indispoziție trecătoare, se gîndi să i-o alunge vorbindu-i despre vrute și nevrute. Îi povesti despre meci, îi spuse că Nino nici bună ziua nu-i mai dădea. Găsi cu cale să-i spună :

— Și la drept vorbind ar trebui să fie invers : s-ar cuveni ca eu să-i port pică.

— Ia să vedem : de ce ?

— Pentru că vă mai vedeți și acum.

— Te pomenești că vrei să mi-o interzici ? Izbucni într-un rîs răutăcios : Știi că-mi placi ! Ți s-a năzărit că ai drepturi asupra mea ? Eu mă văd cu cine cred eu de cuviință și cu cine-mi place mie. N-am de dat nimănui socoteală pentru ceea ce fac. Nici ție, nici altora, încheie, privindu-l cu ochi scăpărători de sfidare.

— Ascultă Rita, eu unul n-am chef de ceartă...

— Atunci nu spune prostii.

— Mie nu mi se părea de loc că ar fi prostii... dar s-o lăsăm baltă. Scoase pachetul de țigări și aprinse una ; i-o întinse. Ea făcu semn că nu vrea. Era semn rău, cînd refuza să fumeze. Încercă s-o îmblînzească : Ce rochie frumoasă ai. N-am mai văzut-o pînă acum.

— Aiurea, zise ea.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Vreau să spun că degeaba îți răcești gura cu complimente. La mine nu se prinde.

— Nu pricep nimic.

— Da, știi grozav de bine s-o faci pe prostul ! Crezi că n-am priceput unde bați ? Văzînd că nu-ți merge cu forța, încerci să mă iei cu binișorul. Dar eu una și bună ți-am spus, cu mine nu-ți merge. Ai înțeles ? își apropie obrazul de el, apoi se trase îndărăt chicotind.

Ghersi începu să se înfurie :

— Ia spune-mi : și cu Nino tot așa o faci pe nebuna ?

— Ce-i treaba ta ?
— E și treaba mea. Sigur că nu-mi place că te vezi mai departe cu el. Pentru care motiv te vezi cu el, mă rog ? O fată nu umblă cu un tînăr fără să aibă un motiv.
— Motivul ți l-am spus, și anume că eu umblu cu cine-mi vine mie și-mi place. Iar tu n-ai nici un drept să-ți vîri nasul în treburile mele.
— Ba tocmai că am dreptul.
— Da ce, ești logodnicul meu ? Te socotești logodit cu mine, spune ?
— N-om fi chiar logodiți, dar sîntem în dragoste... De aceea aș putea să-ți reproșez că în afară de mine mai umbli și cu altul.
— Iar eu, dimpotrivă, mă socotesc liberă... cît se poate de liberă. Ai înțeles ?
— Există o vorbă cu care sînt numite femeile libere, zise Ghersi cu răceală.
— Ce vorbă ? zi-o. Hai, zi-o !
— Ba sînt chiar mai multe.
— Încearcă să zici măcar una din ele. Să vedem dacă ai curaj.
— Rita, încetează odată, nu mă mai stîrni... Rita, să știi că se termină rău... O prinse de încheieturi ; ura pe care o citi în ochii ei i se transmise și lui : Ești o tîrfă, ai priceput ? Ești o tîrfă scîrboasă...
— Iar tu ești un fecior de tîrfă, tîrfă mamă-ta, tîrfă soră-ta și toate din neamul tău.
O pălmui ; ea reacționă trăgîndu-i un picior sub centură ; Ghersi abia dacă apucă să sară înapoi. Ea se aplecă iute să ia o piatră :
— Dacă te apropii, îți crăp capul.
Se trăgea încet îndărăt ; cînd fu la cîțiva pași, se întoarse și o rupse la fugă.

XVI

La debitul cazărmii era îmbulzeală mare. Ghersi îi căută din ochi pe Broggini și pe Fila, și-i văzu așezați mai în fund împreună cu Ruffo.

Se mirară cînd îl văzură :

— Ce s-a întîmplat ? Şi tu eşti consemnat ?

— Nu, răspunse Ghersi. N-aveam chef să ies, adăugă apoi.

Broggini bătu cu pumnul în masă :

— A dracului porcărie ! e o plictiseală de moarte în împuţitul ăsta de tîrg. Şi mai avem un an întreg de stat aici !

— Ei, şi tu, un an ! zise Fila. Să tot fie încă opt luni.

— Şi ţi se pare puţin ? Să mă văd scăpat de militărie că nu mai pun piciorul prin locurile astea infecte. Mai bine-mi tai gîtul decît să mai trec Padul.

Fila rîdea :

— Şi-atunci ce-ar trebui să facă aceia care-şi petrec toată viaţa aici ? şi arăta din ochi către Ruffo.

— Eu n-am de gînd să stau aici veşnic, declară Ruffo. Avea un frate la Milano ; plănuise ca, la terminarea milităriei, să se ducă la el.

— Şi cu ce se ocupă frate-tău ? stărui Fila.

— Se descurcă el, răspunse Ruffo. Dar n-o duce rău de loc ; îmi dau seama după mandatele de bani pe care mi le trimite.

— Asta-i, vezi, zise Broggini. La Milano numai să ai un dram de minte în dovleac, că te descurci. Şi dacă ai şi un pic de noroc, devii milionar. Acesta era subiectul lui preferat, aşa că se avîntă cu patimă : Taică-meu voia să mă fac contabil. Dar mie nu-mi ardea de loc să mă omor cu cartea. Diploma, asta-şi băgase tata-n cap. Da ce să faci cu diploma la Milano ? La Milano contează un singur lucru, să ştii să-nvîrţi afaceri. Diploma-i bună să te ştergi undeva cu ea.

— Nu-i chiar aşa, o diplomă prinde bine totdeauna, zise Ghersi.

— La ce-i bună, mă rog ? Să luăm cazul tău : chiar licenţa dacă ţi-ai lua-o, ţi-ar folosi ca să meargă mai bine localul ? Şi în schimb tu eşti unul din ăia care se pricep la negustorie : localul prosperă, aduni bani frumoşi, vinzi şi cumperi pe urmă unul la Milano. Dacă la Legnano cîştigai o sută, la Milano cîştigi o mie. Sau investeşti banii în vreo afacere : să zicem un comerţ angro sau o fabricuţă. Ştii oare de unde au ieşit marile fabrici care au

astăzi mii de muncitori? O baracă de tablă, zece mii de lire capital și cîțiva prăpădiți la lucru.

Și istorisi o poveste pe care mereu i-o spusese taică-su, despre cum se născuse cea mai mare fabrică de biciclete din Italia.

Un sicilian întinse mîna să ia un scaun.

— Îmi dai voie? îi zise lui Broggini care-și ținea piciorul pe scaun. Broggini se făcu că nu aude. Îmi dai voie, camarade, repetă celălalt.

— Jos laba, zise Broggini.

Celălalt se uită la el mirat. Spuse că nu sînt scaune libere și dat fiind că lor nu le trebuie...

— Nu vezi că țin piciorul pe el? făcu Broggini.

— Și eu unde să mă așez?

— Așază-te pe jos.

— Una ca asta să știi că nu se face între buni camarazi, zise sicilianul.

— Eu nu-s camarad cu tine, răspunse Broggini. Nu-s camarad cu un țăranoi. Cară-te. Șterge-o! Celălalt înlemni. Ia te uită, ce urît e. Ia te uită ce mutră de țăranoi. Urît. Prost. N-auzi să te cari? și se ridică în picioare.

Sicilianul se retrase încet, rostind niște amenințări îngrozitoare. Broggini izbucni în rîs.

— Da știi că ăla-i în stare să-nfigă cuțitul în tine?, îi zise Fila. Nu-i așa, Ruffo?

Ruffo ridică din umeri.

După asta se apucară să vorbească despre un fapt petrecut în urmă cu cîteva zile și care stîrnise mare vîlvă. Într-un șanț fusese găsit un soldat plin de sînge. Cineva băgase cuțitul în el, dar soldatul nu voise să spună cine e făptașul. Comandantul companiei îi adunase pe toți laolaltă și, aducînd vorba pe departe despre cele petrecute, porni de la asta ca să-i avertizeze să se ferească de civili.

Broggini și Fila își dădeau amîndoi cu părerea că la mijloc trebuie să fi fost o muiere. Fila zise:

— Ăla s-o fi dat în dragoste cu vreo fată; și atunci fratele ei sau logodnicul l-a înjunghiat. Aici ai s-ajungi și tu, adăugă adresîndu-se lui Ghersi.

Ruffo zîmbea cu o mutră de om care știe multe:

— Eu socotesc că totu-i o înscenare, zise la urmă. Au făcut asta ca să vîre spaima-n noi. După părerea lui, nu

era adevărat că soldatul acela fusese rănit, sau poate că se rănise el singur în speranța că va fi trimis acasă. Cu războiul la ușă, fiecare se gîndește cum să-și apere pielea.

Și mai adăugă că el era gata să-și taie chiar și un braț, numai să nu se ducă la război.

— Du-te la naiba, îi zise Broggini, m-am săturat de militărie, și tu mai vorbești și de război.

— Missilini nu vrea război, interveni un napolitan care se oprise să asculte.

— Cum ai zis ? făcu Broggini.

— Missilini nu vrea război, repetă napolitanul cu un ton de profundă convingere.

Cînd în cele din urmă înțeleseră că era vorba de Mussolini, izbucniră toți în rîs. Și cîtăva vreme, la masa lor domni veselia. În deosebi Broggini era bine dispus pentru că în seara aceea se grozăvise cu însușirile lui, flecărind despre Milano și purtîndu-se urît cu un țărănoi. Dar se întunecă la chip cînd auzi trompeta pentru consemnați.

— Ticălosul ăla, zise, făcea pe prietenul și cînd colo...

Allemandi fusese cel care-i consemnase.

Rămas singur, Ghersi se uită la ceas. Era abia șapte și jumătate. Mai erau două ore pînă cînd avea să sune stingerea. „Mai bine aș fi ieșit". Dar chiar dacă ar fi ieșit, cum și-ar fi petrecut vremea ?

Se ridică și se apropie de tejghea.

— Un gin, spuse către vînzător.

— Numaidecît, făcu acesta, și-i zîmbi. Era un tînăr de prin partea locului, de care Ghersi se apropiase din primele zile.

— Mai dă-mi unul, dar dublu.

— Voi cei din nord sînteți sufletul comerțului, comentă tînărul. Țăranii nu consumă niciodată nimic, nu-i așa ?

— Vai de zilele lor, n-au un ban în buzunar. Voi însă, de bine, de rău, aveți toți rezerve.

— Încă un gin dublu, zise Ghersi după puțină vreme.

— Bei să-ți alungi urîtul ?

— Ce vrei să spui ? zise Ghersi agresiv.

— Cînd ești departe de casă, ți se face urît, nu-i așa ? Și eu cînd făceam milităria... milităria, cum știi și tu, am

făcut-o prin locurile de unde ești tu. Și nu că nu mi-era bine acolo ; dar departe de casă, te apucă, fără să vrei, urîtul...

Ghersi se uita în fundul păhărelului. Fără voia lui, băiatul îi dăduse o idee. Asta era : nu-i rămînea decît băutura. Să bea și să tot bea, pînă o să-i treacă ceea ce-i rodea sufletul și nu-i dădea pace.

— Încă unul, zise întinzînd păhărelul.

— Chiar ai de gînd să te cherchelești ? întrebă debitantul.

— Aș, ce cheruheleală ! Habar n-ai cît pot eu să beau fără să pățesc ceva. Pune-mi în față cinci păhărele pline ochi : faci prinsoare că le dau pe gît pe nerăsuflate ?

Băiatul înșiră cinci păhărele pe tejghea și le umplu pînă la refuz. Ghersi se grăbi să le dea pe gît unul după altul.

— Ești o hazna, comentă soldatul care era de serviciu.

Debitantul însă se uita la el cu admirație :

— Ei, voi cei din nord aveți faimă de băutori. Eu am cunoscut și de ăia care puneau la gură o sticlă de un litru și nu se lăsau pînă ce n-o goleau.

— De, într-o sticlă încap douăzeci și două, douăzeci și trei de păhărele, socoti Ghersi. Nici eu nu-s prea departe.

Îi întoarse spatele și se rezemă de tejghea. Scoase pachetul de țigări, trase afară una și și-o puse în gură ; rămase cîtva timp așa, apoi scoase chibriturile, însă nu se hotăra să aprindă. Băiatul întinse bricheta.

— A, mulțumesc, zise Ghersi.

Acum toate i se păreau plăcute, vorbăria vînzătorului în spatele lui, localul, soldații așezați la mese ; și mesele goale tot plăcute erau. Aceeași impresie i-o făcu și curtea pustie cînd se duse să ia aer. Stelele sclipeau reci pe cerul negru. Trompeta îi chemă pe consemnații din celălalt batalion, iar Ghersi începu să-și spună în gînd cuvintele cîntecului : „Consemnat, consemnat, ai curtea de măturat". Pe urmă rosti încet : „Rita". „Rita", zise mai tare. Îi revedea chipul, părul negru, tenul smead, pufușorul de deasupra buzei, ochii negri, strălucitori. Era fericit rostindu-i numele, amintindu-și chipul ei.

„Rita", zise cu glas tare. O siluetă care trecea pe lîngă el, se întoarse. Ghersi începu să rîdă. Dar ceva mai încolo

era o baracă ; atunci Ghersi se duse în spatele grajdurilor. Acolo se simțea ca de obicei o duhoare de urină și de paie putrezite, și se auzeau catîrii care încercau să se smulgă din căpestre și tropăiau din copite. Ghersi începu să umble în sus și-n jos prin locul strîmt dintre grajduri și brîul de zid. Continua să vorbească cu glas tare : „Rita, iubita mea. Rita, te iubesc. Așa se spune ? Da, așa se spune". El nu rostise niciodată cuvîntul iubire și nici celelalte cuvinte care acum îi veneau de la sine pe buze : „Dragostea mea. Scumpa mea, sufletul meu. Rita, viața mea, îngerul meu..."

În seara următoare ieși și se duse la ea.

XVII

Înainte de a o cunoaște pe Rita, Ghersi dusese o viață ușoară și lipsită de griji. Toate-i mergeau în plin, nu-i lipseau nici banii, nici distracțiile, nici satisfacțiile amorului propriu ; și în plus avea conștiința împăcată, văzîndu-se înconjurat de simpatia și de aprobarea generală. Toată lumea îl socotea un băiat de treabă, un bun camarad și un bun sportiv, precum și un tip care are noroc la femei.

Și milităria o luase tot ușor. Firește, înjura și el milităria și zicea că se săturase pînă peste cap de pămîntul neisprăviților pentru că așa se cuvenea să spună : dar la urma urmelor n-o ducea de loc rău. Faptul că era un bun jucător îi înlesnea multe : duminica avea permisie specială și tot prin asta își cîștigase bunăvoința comandantului companiei, care era de prin partea locului și se îngrijea de soarta echipei.

Acum însă începuse pentru el o viață frămîntată, nu-și mai găsea liniște nici în orele de serviciu, nici în orele cînd era liber și mergea în oraș. Devenise țîfnos, izbucnea pentru cel mai mic fleac. Într-o după-amiază, în dormitor, Fila îi zise, aducînd vorba despre cît de mult slăbise :

— Fata aia o să te dea gata.

Ghersi tăcu o vreme. Deodată însă sări din pat și se proțăpi în fața lui Fila :

— Ești bun să-ți vezi de treburile tale ? îi zise ; și imediat după asta îi trase un pumn.

Cînd ceilalți îi despărțiră, aveau amîndoi semne pe obraz, iar lui Fila îi curgea sînge din buză. Îl apucaseră pandaliile din pricina pumnului tras prin surprindere.

— Dacă ăla e nebun, striga, trebuie dus la balamuc. Nebunii stau la balamuc.

Într-o dimineață Ghersi fu chemat în biroul furierului. Fără nici un cuvînt, căpitanul îi arătă o scrisoare de la maică-sa. Biata femeie, nemaiprimind scrisori de la fiul ei, se adresase comandamentului ca să capete știri.

Pînă și ca jucător nu-și mai făcea datoria. Juca fără nici un chef și fu chiar eliminat de pe teren pentru că dăduse cu piciorul într-un adversar.

Dacă măcar ar fi avut liniște cînd era cu Rita. Dimpotrivă însă, se certau aproape în fiecare seară.

El era gelos pe Nino. Într-o seară, după ce se despărți de ea, o urmări de la distanță. În strada Cassero o aștepta Nino. Se luară la braț și dispărură pe străduță. Trecu o oră pînă cînd Nino apăru iar.

— Nu-i adevărat, l-am întîlnit din întîmplare, se justifică ea în seara următoare. M-a condus o bucată de drum, și pe urmă ne-am despărțit.

— Vezi că minți ? Eu m-am oprit acolo într-adins... și a trebuit să aștept o oră ca să-l văd din nou.

Ea începu să rîdă :

— Ei, să știi c-ai avut o răbdare de fier ! Crezi că eu aș putea să stau o oră, să aștept pe cine, la urma urmelor ?

— Da, rîzi tu, rîzi ; dar pînă una, alta am avut dovada că ești o mincinoasă. Fii sigură că de aci încolo nu mai cred o vorbă din tot ce spui.

Rita ridică din umeri :

— Pe mine mă amuză să spun minciuni.

Și părea cu adevărat că o amuză. Le spunea și, pe urmă, uita ce spusese ; așa că uneori se dezmințea singură. Îi spusese de pildă că se dusese la Roma ca să fie vînzătoare într-un magazin ; dar mai tîrziu, cînd el aduse vorba despre asta, ea păru căzută din nori. În cele din urmă recunoscu de nevoie că se dusese ca femeie de serviciu.

Alteori, însă, era surprinzător de sinceră. Îi spunea lucruri pe care foarte bine ar fi putut să i le ascundă. Astfel, de pildă, îi povestise că sora ei mai mare fugise de acasă

ca să se ducă după un bărbat însurat. Pe urmă l-a părăsit și pe acela iar acum era angajată la o baracă de tras la țintă.

— Rita, zise Ghersi întunecat la față, ori îmi promiți că nu te mai vezi cu Nino... ori dacă nu, ne despărțim.

— Îți promit, zise ea pe jumătate rîzînd.

— Nu în felul ăsta. Trebuie să-mi promiți serios, să-mi juri chiar.

Rita jură, aparent serioasă ; pe urmă, însă, zise :

— Jurămintele pe care le faci ridicînd călcîiul nu se prind ; și-i explică apoi că-i de ajuns să ridici călcîiul, așa cum făcuse ea cînd jurase, ca să nu se prindă.

Furios, o apucă de braț.

— Și-acum ? Ce-ai de gînd să faci ? zise Rita luîndu-l peste picior.

Nu știa nici el ; și-i dădu drumul.

— Și să nu mai pui mîinile alea murdare pe mine, adăugă ea.

Atunci el găsi puterea de a reacționa. Rostind răspicat cuvintele, îi zise :

— Sînt murdare, da ; și știi de ce sînt murdare ? Pentru că te-am atins pe tine cu ele... Dar lasă că acum am eu grijă să nu mi le mai murdăresc. Mă duc să mi le spăl cu săpun și pe urmă nu mi le mai murdăresc, fii pe pace. Adio, te-am salutat, îi întoarse spatele și porni în grabă.

Dar a doua zi ardea să iasă ca să se ducă s-o caute. Se opri puțin în piață, sperînd că o să treacă pe acolo ; apoi plecă s-o caute acasă.

Bătu ; nu deschise nimeni și nici măcar nu se auzea vreun zgomot. Bătu din nou. Ușa de alături se între-deschise, pe urmă se deschise de-a binelea ; se ivi un bărbat cu ochelari și barbă lungă.

— Pe cine căutați ? întrebă acesta cu un ton repezit.

— Căutam pe...

— Las-că-ți spun eu pe cine căutai, făcu omul. Începu să strige : Să se termine odată cu acest du-te-vino ! Doar nu-i bordel aici ! Vă denunț, pun să vă aresteze pe toți, să se termine odată cu rușinea asta !

Ghersi o rupse la fugă pe scări, urmărit de ocările și amenințările bărbosului.

În seara aceea simți că s-a săturat de-a binelea de Rita. Iată unde ajunsese, să se lase ocărît, s-o ia la fugă ca un hoț. Iar cuvintele acelui necunoscut îl făcură să priceapă ce fel de viață duce fata. Firește că omul nu vorbea numai despre el, Ghersi, cînd pomenea de acel necontenit du-te-vino : pentru că el nu intrase în casa aceea decît cel mult de cinci ori. „Nu mă mai las eu luat în rîs de tîrfa asta. N-am să mă mai duc s-o caut și, dacă o întîlnesc, îi întorc spatele."

Dar a doua zi așteptă să se facă seară ca să se posteze pe străduță. Aproape că dorea ca ea să vină cu Nino. Strîngea pumnii, trăgînd nădejde să se folosească de ei.

Rita apăru singură : și, de îndată ce-l văzu, se întoarse îndărăt și o luă iute pe strada Cassero. El o ajunse, o apucă de braț ; ea se smuci și o luă la fugă.

— Rita, ascultă-mă. Rita, ascultă-mă...

Era lume pe stradă, erau și mulți soldați. Nu-i păsa de nimic ; își ieșise din minți. În cele din urmă reuși s-o oprească și s-o tragă după el într-o străduță.

Stătea în fața ei gîfîind și nu știa dacă să o facă tîrfă ori să-i ceară iertare ; dar vorbi ea cea dintîi.

— Pentru ce ai venit să mă cauți acasă ? Ți-am spus doar că nu-ți dau voie să vii.

— Da, e adevărat, însă nu aveam alt mijloc de a te găsi...

— Puteai să mă aștepți în străduță, cum ai făcut astă-seară. Ia te uită cu ce m-am ales din cauza ta. Își trase în sus mîneca și-i arătă o pată neagră pe antebraț : Și asta încă nu-i nimic, să vezi numai ce vînătăi am pe piept.

— Cine ți le-a făcut ?

— Tata, cine altul ? Mai întîi a avut un scandal cu vecinul și pe urmă m-a luat pe mine la rost. Voia să mă alunge de-acasă.

— Îmi pare rău, zise Ghersi. Iartă-mă ! Se căia în mod sincer.

— Acum trebuie să plec. La revedere.

— Ne vedem mîine seară ?

Cînd se întoarse la cazarmă, îl chemă Allemandi.

— Căpitanul voia să te vadă. A trimis după tine să te caute, dar tu erai plecat.

— Ce voia?

— Habar n-am, răspunse Allemandi.

Cînd intră în dormitorul cazărmii, Ghersi arăta atît de îngrijorat încît Broggini îl întrebă dacă se întîmplase ceva.

— Nu, nu, nimic, dar se temea grozav să nu-l fi reclamat bărbosul.

XVIII

Se întoarse în dormitor și fără să spună nimănui nimic, se întinse pe pat. Ceilalți se pregăteau să iasă; gata de plecare, cu ranița în spate, cu cartușiera și cu pușca, Cergoli se apropie de el și-i zise:

— Și tu ce aștepți de nu te pregătești?

— Sînt scutit, răspunse Ghersi.

Probabil că Cergoli se gîndea la vreun antrenament al echipei sau la ceva asemănător pentru că se depărtă mormăind:

— Obișnuita intervenție.

După ce plecară cu toții, răsuflă ușurat.

Însă faptul de a sta singur nu-l ajuta desigur cu nimic să-și rezolve problema. A doua zi avea să plece: pentru totdeauna. Putea oare să facă altfel? Nu, nu putea. Așadar, pe Rita n-avea s-o mai vadă?

„E mai bine așa". Cuvintele căpitanului îi răsunau în urechi. „Asemenea relații, dacă se prelungesc prea mult, devin periculoase". Căpitanul îi vorbise ca un părinte. „E bine ca un tînăr să se distreze, dar trebuie și să se ferească de pericole. Regret că n-ai să poți termina campionatul... dar e mai bine pentru tine, băiatule."

Se căzni să-și spună și el: „E mai bine pentru mine". Dar toată ființa lui se răzvrătea.

Nu-și dădea seama că timpul trecea. Își dădu seama abia cînd auzi larma camarazilor sus pe scări. Dădură buzna în dormitor și cît ai clipi din ochi săriră pe el vreo zece-doisprezece:

— Așadar pleci?

— O-ntinzi, banditule!

— O iei din loc.

— Ne lași singuri în pustietatea asta.

Îl băteau pe umeri, îl îmbrățișau, îl sărutau ; el îi lăsa să facă ce vor, nepăsător la toate. Nu-și dădea osteneală nici măcar să zîmbească.

În timp ce stăteau la rînd la cantină, nu schimbă un cuvînt cu camarazii ; își luă gamela și se duse să mănînce într-un colț. Sorbi două linguri și pe urmă goli gamela pe jos. Chiar și din bucățica de carne abia dacă mușcă ; nu era în stare să înghită nimic. Se așeză primul în rînd pentru permisia de ieșire. Din două în două minute se uita la ceas. Cînd în cele din urmă li se dădu liber, se îndreptă cu pași mari spre piață. Și doar știa că Rita n-are să vină înainte de șapte.

Vremea trecu repede. Cînd apăru Rita, nu-i ieși în întîmpinare ; nu se simți în stare nici măcar să-i dea bună ziua.

Ea însă era veselă. În vreme ce umblau pe bulevard, trăncănea într-una ; îi povesti despre vecinul de-acasă, cum că făcea morală altora și că mai bine și-ar fi văzut de ale lui.

— Da ce ai în seara asta ? Spune-mi ce-i cu tine.

— Nu... n-am nimic.

— Ești supărat pe mine ?

El o privi, mirat că se putuse gîndi la una ca asta.

— Dacă ești supărat, trebuie să-mi spui.

— Nu, nu-s supărat.

— Stăm puțin jos ?

Se așezară pe diguleț, iar dînsa îi aduse aminte de țigară. Fumară în tăcere. Afară era încă lumină, iar pe bulevard se mai plimbau vreo trei sau patru perechi ; și din cînd în cînd trecea cîte cineva pe bicicletă.

În cele din urmă, îi spuse :

— Rita, tu nu te gîndești niciodată că am să isprăvesc milităria și că am să plec de aici ?

— Oho, mai e vreme destulă. Și apoi, pînă atunci o să te plictisești de mine, și începu să rîdă.

— Nu-i adevărat, zise el. Știi bine că nu-i adevărat, adăugă după cîteva clipe. Eu, pentru tine, simt ce n-am simțit pentru nici o altă fată. Eu... nu știam ce-i dragostea pînă te-am întîlnit pe tine. Tocmai de aceea...

— Tocmai de aceea, ce-i ?... îl îmboldi ea să continue.

— Tocmai de aceea nu mă pot gîndi la viitor. Şi deodată, cuvintele îi ţîşniră din fundul sufletului : Înţelegi, Rita ? Eu aş fi vrut să fiu cu tine... mereu. Aş fi vrut să mă însor cu tine. De ce nu eşti o fată cu care să mă pot însura ? De ce ? Spune-mi ? O luase de braţ şi o strîngea tare : De ce nu eşti o fată cuminte ? Ea lăsă capul în jos. O sili să şi-l ridice : De ce, Rita ? De ce ? întrebă disperat ; pe urmă îi lăsă braţul şi îşi pironi privirea într-un punct îndepărtat.

Se înserase ; apoi se întunecă de-a binelea. Îi auzi glasul :

— Nu vrei să mă săruţi ?

Se întoarse spre ea. Nu-i mai vedea chipul : numai ochii, strălucind prin întuneric. Şi cînd se aplecă s-o sărute, simţi că obrazul îi era umed.

Se întoarseră tăcuţi înapoi.

— Ne vedem mîine seară ? întrebă sfioasă Rita.

Ghersi se trezi :

— Să ne vedem mîine dimineaţă.

— Cum aşa ? făcu ea mirată.

Ghersi şovăi o clipă :

— Am permisie specială, zise.

XIX

— Ţi-ai găsit valiza ? întrebă sergentul.

— Da, e cea de colo ; se urcă pe un scăunel şi îşi coborî valiza de sus.

— Foaia de drum ţi-au făcut-o ?

— Da.

— La ce oră pleci ?

— La cinci. Ei... eu vă salut, domn' sergent.

— Nu-mi spune domn' sergent. Şi tutuieşte-mă. Acuma nu mai eşti subalternul meu, şi rîse. Ia-mă drept ceea ce sînt, un concetăţean şi un prieten. Ştii că începusem să fiu îngrijorat din cauza ta ? Dar în felul ăsta, toate se aranjează. Crede-mă pe mine, care am oarecare experienţă în treburile astea : cu tîrfele e mai bine s-o retezi la vreme.

Scoase o ţigară, o aprinse, şi pe dată fumul îi ieşi dens şi mult pe nări şi pe gură.

— Adevărat ?... e aşa cum ai spus ?

— Cum de nu ţi-ai dat seama ? Atunci chiar că-ţi pierduseşi minţile. Ascultă-mă pe mine, eu sînt aici de patru ani şi chiar din prima zi am auzit vorbindu-se de ea. E sortită să calce pe urmele soră-si, adăugă apoi.

— Cum aşa, soră-sa... ?

— E o tîrfă de bordel ; nu ştiai ?

— Nu, răspunse Ghersi. Ciao, Allemandi.

— Ciao, Ghersi. Şi toate cele bune. Salută Milanul pentru mine... Şi trimite-mi o ilustrată.

— Neapărat, zise Ghersi. Închise încet uşa magaziei şi se întoarse în dormitor.

Camarazii erau în curte, făceau instrucţie. Se spălă în tihnă, se bărbieri şi îmbrăcă hainele civile.

Pe bulevard strălucea soarele : avu o senzaţie de ameţeală. Iar hainele civile îl făceau să se simtă caraghios, parcă n-ar fi avut nimic pe el ; mai ales pantofii îl făceau să se simtă uşor, şi aproape că făcu o scurtă la coapsă din pricină că ridica prea vîrtos picioarele.

Se opri la cafeneaua „Garibaldi."

— Păhărelu-i gata, domnule, zise chelnerul ; şi îndată după aceea îl privi şi începu să rîdă. Cum am văzut un civil, am ştiut numaidecît că eşti tu.

— M-au lăsat la vatră înainte de termen, explică Ghersi. Chelnerul îi strînse călduros mîna. Începură să stea de vorbă : despre militărie, despre viaţa în civil, despre sport. Ghersi asculta, vorbea, mai şi rîdea, dar era ca şi cum altcineva ar fi vorbit, ar fi ascultat, ar fi rîs. La douăsprezece fără zece îşi luă rămas bun de la chelner şi ieşi ; apoi o porni alene pe Corso. Se oprea să se uite la vitrine. Clopotele de amiază îl prinseseră la începutul străzii Cassero ; dar nici atunci nu se grăbi.

Rita se afla la răspîntia cu străduţa ; îi aruncă o privire dar nu-l recunoscu, şi se uită iar spre capătul străzii, de unde se aştepta să-l vadă apărînd. Ghersi se opri la doi paşi de ea :

— Rita.

Ea păli.

— Cum adică ? zise ; şi nu mai adăugă altceva.

— Aseară n-am vrut să-ți spun, începu el. Din păcate asta e, plec, am fost lăsat la vatră ; și așteptă ca ea să-i spună ceva.

Dar ea nu spunea nimic ; se uita în pămînt. Deodată ridică privirea, îl privi cu ură și scuipă spre el, între picioare.

— Rita..., bîigui el.

— Pleacă. Pleacă de aici. Ai priceput ? Pleacă, zise ea aproape țipînd. Și cum el continua să stea locului nemișcat, îi întoarse spatele și se depărtă în fugă.

Se uită după ea pînă ce n-o mai văzu, apoi se întoarse încet îndărăt. Ochii scăpărători, expresia de ură, aerul de sfidare, era ultima imagine a Ritei pe care avea s-o ducă cu sine.

XX

Broggini ceruse permisie ca să-l conducă la gară. Cînd se făcu ora patru, Ghersi se duse la birou să-și ia rămas bun de la căpitan ; pe camarazi îi îmbrățișase unul cîte unul înaintea plecării la instrucție, iar de la fereastră îi mai salutase încă o dată.

Erau gata să plece, cînd Ghersi își aminti de debitant. Acesta ținu să-i facă cinste cu un păhărel.

— Ciao, zise Ghersi.

— Ciao, Ghersi.

— Ciao, băieți, zise Ghersi trecînd prin fața corpului de gardă. Iar în gînd continua să spună „ciao“ clădirilor cazărmii, căsuțelor, grădinilor care străjuiau bulevardul.

La gară îi luă destul timp scoaterea biletului. Apoi își ajunse din urmă prietenul care-l aștepta pe peron cu valiza.

— Ehei, duminică la Arene este Ambroziana-Bologna, ai să te duci să-l vezi ?

— Probabil, zise Ghersi.

— Ferice de tine că te întorci acolo. Eu, în schimb, pînă să plec în permisie, trebuie să mai aștept cel puțin două luni, iar pînă au să mă lase la vatră, încă alte șapte... Totuși, spune drept, viața de soldat e o viață de cîine ;

dar trebuie că te tulbură oarecum cînd isprăveşti cu milităria.

— Pînă la urmă orice lucru te leagă, zise Ghersi.

— Iar tu mai aveai şi un motiv special ca să te simţi legat...

— Întocmai, răspunse Ghersi.

— Ţi-ai luat rămas bun de la ea?

— Da, mi-am luat rămas bun... Nu-ţi poţi închipui ce mutră a făcut cînd m-a văzut în civil.

Broggini ridică mîinile:

— Ce să-i faci? Aşa-i viaţa.

Ghersi se uită la el:

— E făurită prost viaţa, zise.

Trenul sosi fără nici o întîrziere.

— Atunci, ciao, bătrîne, zise Broggini îmbrăţişîndu-l. Avea lacrimi în ochi; şi lui Ghersi i se înceţoşă privirea:

— Ciao, Broggini, zise, şi-l mai îmbrăţişă o dată.

Urcă în tren, zvîrli valiza în primul compartiment, care era gol, şi se întoarse pe platformă.

— Atenţie la mîini, zise un feroviar, şi trînti uşa.

— Cînd ajungi acasă? întrebă Broggini.

— Mîine dimineaţă la cinci.

— Să scrii.

— Şi tu să scrii.

— Am să te anunţ cînd vin în permisie. Am putea aranja să ne vedem la Milano.

— De acord.

Trenul se urni, îşi strînseră mîinile; iată, Broggini stătea locului pe peron, fluturîndu-şi mîna; îi mai strigă ceva, dar el nu înţelese ce anume. Şi iată că trenul trecuse de gară: iar oraşul era acolo, în nepăsătoarea lumină a după-amiezii. Apoi trenul începu să şerpuiască pe cîmpie, iar oraşul se roti şi el pe versantul muntelui: pînă dispăru. Ghersi se întoarse în compartiment şi se trînti într-un colţ.

un suflet arid

roman

Partea întîi

I

Vîntul de miazăzi suflase pînă noaptea trecută și o largă fîșie de plajă fusese netezită și îmbibată de valuri. Anna pășea încet, privind în pămînt. Mergea pe urmele unor picioare desculțe. Apoi îi atrase atenția o urmă alcătuită din trei zgîrieturi : se gîndi că ar putea fi a unui pescăruș. Urcă povîrnișul și o porni de-a lungul chenarului albicios care marca limita extremă a valurilor. Cu vîrful piciorului dezgropa scoicile și pietricelele pe care furia apelor le adusese pînă acolo. Observă și un peștișor mort ; și o spumă care, sub mîngîierea vîntului, părea gata să se desprindă de la pămînt și să-și ia zborul. Dar de cum o atinse ușurel, se și topi.

Anna făcu cîțiva pași înapoi și se așeză pe nisipul uscat. Nu era o fată care la prima vedere să facă impresie : deși era bine împlinită și avea un fizic plăcut. Părul îl purta tăiat scurt, cu un breton care îi acoperea fruntea. Avea trăsături regulate : linia sprîncenelor perfect arcuită, nasul bine modelat, buzele reliefate și desenate cu precizie. Dar ce avea mai frumos Anna erau ochii : verzi, lucru rar la o brunetă. Și vocea : aspră, aproape cavernoasă, astfel că la început putea să pară neplăcută, dar pe urmă se dovedea plină de farmec. Totuși, îți trebuia timp pînă s-o iei în seamă ; drept care nu avusese mulți curtezani : nici printre localnici, nici printre vilegiaturiști.

Niște bocănituri o făcură să privească înapoi. Trebuie să fi fost Enrico care demonta ultimele cabine. Celălalt stabiliment fusese demontat. Plaja era astfel din nou liberă : numai în fund se vedea o căruță care încărca pietrișul. Înspre dig, unde marea mîncase din plajă și puținul nisip rămas era îngrămădit și negricios, se aflau cîteva bărci trase pe uscat și un pescar care-și întindea năvodul. Mai era și don Vincenzo care tocmai intra în apă. Înainta

încet-încet, oprindu-se din cînd în cînd ca să-și frece pieptul, brațele și gîtul. Apa trebuie să fi fost destul de rece, dar don Vincenzo nu începea să se scalde decît după plecarea vilegiaturiștilor.

Anna se apucă să netezească o mică porțiune de nisip. La urma urmei nu se prea sinchisea că sezonul se isprăvise. Ba chiar era mai bine așa, ca viața să-și reia cursul normal. De altfel, ea nu prea petrecea în timpul sezonului : nu se ducea nici la seratele dansante de la pavilion, nici la plimbările de seară în păduricea de pini. Afară de cîte o raită dimineața pe plajă, atît ea, cît și sora ei duceau în timpul verii viața obișnuită. Pe deasupra mai era și neplăcerea de a avea oameni străini în casă ; și larma din localitate care nu contenea pînă noaptea tîrziu, în timp ce ele trebuiau să se scoale devreme.

Dar dacă Anna nu avea motive să regrete vara, nici lunile ce aveau să urmeze n-o ispiteau. N-o mai puteau atrage micile serbări ale carnavalului sau reprezentațiile organizate de don Vincenzo. „Anul ăsta n-am să joc. Numai ca să tremur de frig în hardughia aceea..." E drept că te distrai la repetiții, bunăoară cu farsele pe care Livio le făcea preotului cînd se prefăcea că uitase rolul și greșea dinadins replicile.

Don Vincenzo ieși șiroind din apă. Traversă bancul de pietriș umblînd pe călcîie și bălăbănindu-și brațele lungi și slabe pentru a-și păstra echilibrul. Era caraghios cu costumul acela prea lung și prea larg, care acum i se lipea de trup. Alergă stîngaci înspre nisipul uscat, își luă halatul și se grăbi să-l îmbrace. Apoi, cu prosopul, se apucă să-și frece energic părul.

Anna se uită din nou în partea opusă. Chiar acolo unde era căruța, plaja începea să se arcuiască și mergea tot așa, kilometri întregi, însoțită de pragul falezei. Cam pe la jumătate se afla un fort care servea drept cazarmă gărzii financiare. Anna fusese o dată acolo în plimbare, cu sora și mătușa ei. Zăbovi cu privirea asupra fortului, apoi mai departe, asupra colinelor împădurite care închideau zarea. Pe la jumătatea coastei era un sat, dar nu-și mai amintea ce nume poartă. Trăise dintotdeauna la Marina, și ceea ce se afla mai încolo n-o prea interesa. Vilegiaturiștii veneau de prin localitățile

apropiate, iar unii chiar de mai departe, de la Florența sau de la Roma. Familia care lua cu chirie o cameră la ei, locuia la Florența. Erau oameni simpli și le poftiseră de mai multe ori la ei, atît pe soră-sa, cît și pe ea. Bice se dusese o dată, pe trei-patru zile : dar ea nu. Ce-o interesa pe ea să vadă Florența ?

Se vedea un fum în zare, chiar în mijlocul mării. Marea era calmă, dar nu la fel de strălucitoare ca în miezul verii. Deodată albastrul cenușiu al mării se întunecă și în clipa aceea Anna simți că cineva o strînge de tîmple.

— Încetează, mă doare, spuse supărată, dar mîna nu slăbea strînsoarea. Oricît își scutura capul, nu reușea să scape ; atunci apucă încheietura mîinii : era o încheietură puternică, de bărbat. Hai isprăvește. Ești Enrico, am înțeles. Fă bine și isprăvește !

Mîna slăbi strînsoarea și ea putu să se întoarcă. Nu se-nșelase, era Enrico ; se apropiase tiptil pe la spate și-i făcuse gluma asta veche.

— Cum de-ai ghicit ? o întrebă.

— Fiindcă nu mai auzeam bocănind ; și-apoi cine altul să facă asemenea glume dacă nu tu ? Era cît pe-aci să spună : asemenea glume proaste ; dar se opri la timp.

Enrico era un vlăjgan spătos, cu brațe vînjoase și cu o barbă neagră și deasă pe obraji și pe bărbie. Dar rămăsese la fel de supărăcios ca pe vremea cînd era copil.

— Ei, Annina, ce mai zici ?

— Zi tu mai bine.

— Eu ? Eu sînt un om fericit. Azi demolez ultimele cabine și, cu voia lui Dumnezeu, s-a isprăvit. Închis, și desenă o cruce pe nisip. Închis pînă la anul. Ba chiar pînă în... 1933. Chiar așa, pentru că la primăvară mă ia la armată.

Anna tăcea, sperînd că o să plece. Dorea să fie singură ; și mai avea Enrico ceva care o făcea să nu se simtă la largul ei. Nu era niciodată natural, vorbea afectat, avea un rîs nefiresc. Afară de asta era spurcat la gură ; și mai avea și prostul obicei de a pune mîinile pe tine.

În urmă cu doi ani îi făcuse o declarație de dragoste, dar ea îi răspunsese să-și vadă de treabă. De-atunci nu-i mai vorbise de dragoste ; dar după felul cum o privea, Anna era îndreptățită să creadă că mai trăgea nădejde.

Un motiv în plus ca să se simtă stingherită lîngă el.

— Cît e ceasul ? îl întrebă.

— Trei și jumătate, răspunse Enrico ; apoi, cum ea dădea semne că vrea să se ridice : Dar mai stai o clipă ! Nu ne-am văzut de un veac și dacă nu profităm de ocazia asta ca să schimbăm două vorbe...

— Păi, ne-am văzut în toate diminețile pînă acum cîteva zile...

— Ei, atunci aveam prea multă treabă. Aleargă încoace și-n colo după cum poruncesc domnii vilegiaturiști.

— Acuma în schimb ai timp să te odihnești.

— Acuma începe altă muncă nesuferită... să ții piept la toți bețivanii ăia.

— Lasă ! Toată treaba o face maică-ta.

— Mama face... ce poate face o femeie. Dar ca să dai afară un bețivan e nevoie de un bărbat. Și pe urmă, iarna, chiar dacă nu te omori cu lucrul, mori de plictiseală. Cînd încep vîntoasele alea care țin cîte o săptămînă... Degeaba, adăugă după o clipă și vorbind ca pentru sine, nu-mi rămîne decît să mă-nsor. Cel puțin cînd ai nevastă, te simți bine și-acasă. Poți să te bagi în pat și să stai acolo pînă trece furtuna... Tu ce zici ?

— Eu zic că trebuie să plec. Ciao.

El o privi cu un zîmbet nesigur, apoi se ridică și o urmă în tăcere.

La capătul plajei Anna își găsi papucii.

— Ciao, mai spuse o dată, fără să se întoarcă ; și o porni spre casă.

II

Trecuse de patru cînd intră în camera de lucru : Bice se și așezase la cusut în fața ferestrei. Fără să spună o vorbă, Anna luă una din mantalele îngrămădite pe masă și se apucă și ea de lucru.

Lucrau în fața ferestrei ca să aibă lumină, dar și ca să se mai distreze, uitîndu-se din cînd în cînd pe geam. Să prinzi petlițe și numere nu-i o treabă care cere prea multă băgare de seamă, și surorile ar fi putut sporovăi într-una dacă ar fi avut chef. Dar Anna nu prea era vorbăreață, iar Bice obosea tot vorbind de una singură.

Spre seară veni să le vadă Lina. Bice o îmbrățișă, de parcă nu s-ar fi văzut de cine știe cînd ; Anna, însă, abia dacă-i întinse mîna.

Lina adusese un roman pentru Bice ; și începu să i-l povestească. Anna o întrerupse :

— De ce i-l povestești ? Pe urmă n-o să mai aibă nici o plăcere citindu-l.

De astă dată Bice fu de aceeași părere :

— Da, nu te apuca să mi-l povestești tot. Spune-mi numai dacă pînă la urmă se căsătoresc.

— Nu, nu se căsătoresc... Înțelegi ? El e ofițer, nu poate să ia o fată din popor. Acuma trebuie să plec, spuse sculîndu-se. Ce ziceți, fetelor ? După cină mergem la plimbare ?

Mătușa se întoarse pe la opt. Cînd îi spuseră că au de gînd să iasă, strîmbă din nas : nu-i plăcea să le vadă ieșind seara, acum cînd sezonul băilor se încheiase.

Anna fu gata în cîteva minute. Așteptînd ca Bice să-și termine găteala, se apropie de fereastra care dădea spre grădinile de zarzavat și spre ogoare. Roșie, cu marginile ușor aburite, luna abia se înălțase peste cocoașele negre ale orizontului. Anna o privi cîteva clipe și se simți cuprinsă de o neînțeleasă fericire.

— Grăbește-te, c-a ieșit luna, îi spuse soră-si.

Își întîlniră prietena îndată după colț. Se apropie cu pasul ei sprinten și exclamă :

— Am sosit înaintea voastră !

O luară înapoi la braț. Între biserică și păduricea de pini se întindea un teren nisipos, străbătut de un drum abia schițat. La mijloc se afla pavilionul de zid unde se dansa vara.

— Cum se face că-i așa de întuneric ? spuse Bice.

— Ți se pare întuneric fiindcă pavilionul nu e luminat, răspunse Lina. Apropo, ați auzit de Marisa ? Se spune că nu-i adevărat c-a intrat servitoare.

— Nu vorbi, că doar am întîlnit-o pe maică-sa, răspunse Bice, și mi-a spus că Marisa e mulțumită fiindcă a găsit o familie care se poartă cu ea ca și cum ar fi fata lor.

— Da, așa îi scrie maică-si. Dar se zice că o întreține bărbatul acela...

— Repede mai scornește lumea cîte ceva, zise Bice.

— Ba eu cred că-i adevărat, interveni Anna.

— Iacă, eu nu pot să cred... spuse sora ei.

— Și de ce nu? Parcă-i prima oară cînd o fată din Marina ajunge așa...? Destul să-ți pierzi capul într-o vară... Și Marisa asta a făcut.

— Ce are a face : Marisa a avut ghinion. Ăla îi tot dăduse că-i burlac.

— A avut ghinion fiindcă n-a avut minte, stărui Anna.

— Marisa s-a lăsat amăgită, spuse Lina. Amintiți-vă ce bărbat frumos era... Eu cunosc toată povestea, adăugă după o clipă. Domnul acela era în trecere, dar după ce a văzut-o, s-a hotărît să rămînă... Serile o ducea la dans.

— Tocmai de aceea spun și eu că n-a avut minte, replică Anna. Cum și-a putut închipui că un domn are să se însoare cu o servitoare?

— Vezi tu, trebuie să înțelegem, zise Lina. Una care-i fată în casă, este prin forța lucrurilor supusă ispitei... Nouă, care stăm într-una închise în casă, ne lipsesc, la drept vorbind, și ocaziile...

— Aiurea! spuse Anna. Marisa se ducea singură să-și caute ocaziile. Era o fată ușuratică; asta cel puțin ai să recunoști și tu. Toți băieții din Marina se distraseră cu ea.

— Anna, tu prea te grăbești s-o judeci, spuse Lina. Marisa era îndrăgostită, și cînd o fată e îndrăgostită, își pierde capul.

— Eu nu cred în basmul ăsta cu dragostea.

— Nu crezi fiindcă n-ai simțit-o încă pe pielea ta, replică Lina.

Aleea din păduricea de pini era pustie. Siluetele vilișoarelor se pierdeau în întuneric; negre și compacte erau și tufișurile prin grădini.

— Ia te uită, familia Semoli mai e aici! se miră Bice. O consola faptul că măcar una din vile mai era locuită.

Lumina ferestrei de la parter se răspîndea pe pietriș, albind pieziș oleandrii care încadrau vilișoara. De după perdele se profilă o umbră de bărbat.

— Ce om distins e doctorul Semoli! spuse Lina.

— Și doamna la fel, completă Bice.

— Fata nu, nu-mi place.

— Auzi, ştii cu cine e în dragoste ? Cel puţin aşa se vorbeşte...

Anna umbla de una singură, o plictiseau din ce în ce mai tare flecărelile prieteniei şi ale soră-si. Ştia pe de rost toate poveştile acelea. Şi i se păreau atît de prosteşti... Ea nu avea nici o experienţă în dragoste ; dar cu toate acestea, parcă ar fi ştiut totul de mult. Era un simţămînt ciudat. De cînd era mică i se părea că ştia totul.

— Ce pustie devine Marina cînd se isprăveşte sezonul ! spuse Bice. Curată înmormîntare.

Luna apărea şi dispărea pe după trunchiurile negre ale pinilor. Încă înainte de a ajunge la capătul aleii, cotiră spre plajă, apucînd-o pe o potecă dintre împrejmuirea de sîrmă a unei grădini şi un loc viran. Cînd ajunseră dincolo de dune, se simţiră copleşite de farmecul priveliştei.

O fîşie de mare luminată de lună se ivea din întuneric. Pornea de la orizont şi venea drept înspre ele. Părea o dîră de poleială. Pe măsură ce înainta, se ondula : pînă ce, prea învolburate ca să reziste efortului, valurile se spărgeau într-o scînteiere de spume.

— Ce frumoasă e lumina lunii ! spuse Lina. E ideală ca să faci dragoste.

— Acolo în fund, dacă nu mă-nşel, e o pereche, zise Bice.

— Hai să-i speriem, propuse Anna.

O porniră pe pămîntul bătătorit. Cei doi şedeau îmbrăţişaţi în mijlocul plajei.

— E frizerul cu nevastă-sa, spuse Lina încet.

— Ei poftim ! exclamă Anna dezamăgită. Şi adăugă : Doi care-s căsătoriţi, altă treabă n-au decît să vină să se îmbrăţişeze pe plajă.

— Se vede că n-ai o fire romantică, spuse Lina.

— Nu, răspunse Anna rîzînd. Eu am o fire practică. Şi mă gîndesc că la ora asta nisipul trebuie să fie tare umed... Şi că poţi să-ţi uzi binişor fundul.

Era tîrziu şi trebuiră să se înapoieze pe alee. Ajunse în piaţă, Lina insistă ca ele s-o însoţească. Ea locuia în afara satului.

Drumul era pustiu, ușile închise iar ferestrele erau și ele aproape toate întunecate. Oamenii își reluaseră obiceiul lor de a se culca devreme.

Cele trei fete mergeau tăcute. Pe fațada ultimei case, luminată toată de lună, se vedea ceva scris cu cărbune.

— Ce-o fi ? întrebă Anna oprindu-se. Se apropie și începu să citească cu glas tare :

— Marisa este o... nu mai citi pînă la capăt.

— Ce golani ! spuse Lina, să i-o scrie chiar lîngă ușa casei ! Ar trebui să aducem o cîrpă udă, să ștergem.

— La ce bun ? spuse Anna. Mîine seară vor scri-o din nou. Și, la urma urmei, toată lumea gîndește așa.

Dar și pe ea o tulburaseră cuvintele acelea.

III

Pe Enrico îl văzu din nou a doua zi după-amiază, cînd ieșea din prăvălia Zairei.

— Ciao ! îi spuse el. Se silea să pară degajat. Unde mergi ?

— Acasă ; unde vrei să merg ?

— Ce-ai cumpărat ?

— Heringi ; îți plac ?

Poate că Enrico se afla acolo din întîmplare și nu voia decît să schimbe cîteva cuvinte.

— Depinde cum îi prepari.

— Noi nu-i preparăm în nici un fel : îi mîncăm așa. Băiatul lui Corrado, schilod și cu capul mare, stătea în ușa alăturată și-i privea cu un zîmbet tont. Atunci... ciao ! zise Anna.

— Vin și eu, spuse Enrico.

Anna se simțea stingherită. Niște femei ședeau în fața porților și pentru o fată era compromițător să fie văzută stînd de vorbă cu un băiat : chiar și numai cîteva clipe. Vara era altceva, lumea se obișnuise să vadă băieți și fete împreună, chiar seara după cină. Însă de cum se încheia sezonul, vechile obiceiuri se înscăunau din nou, după cum se vedea și din privirile iscoditoare ale femeilor. Cel puțin dacă Enrico ar fi spus ceva. Era mai bine să fie văzuți vorbind ; dar cu tăcerea lor trezeau și mai mult bănuielile.

— Voiam să te întreb ceva, Anna, spuse deodată Enrico. Se opri ; trebui și ea să se oprească.

— Anul ăsta ai să iei parte la spectacol ?

— Nu, n-am chef.

— Păcat... era un prilej ca să fim împreună.

— Nu mai începe iar cu vorbe de-astea, te rog.

— De ce ?

— Fiindcă-i de prisos.

— Ce vrei să spui ?

— Că ceea ce vrei tu nu se poate. Nu-mi arde de așa ceva.

— De ce nu încerci ? Anna îl privi. Adică, dacă am începe să fim împreună... poate că ai ajunge și tu să... mă simpatizezi puțin.

— Nu ! spuse ea. Ar fi de prisos. Îmi pare rău, adăugă văzînd că Enrico se întunecă. Mai bine nu te mai gîndi la mine. Să vezi că are să-ți treacă. Mai sînt atîtea alte fete !

— Mi-a trecut oare în ăștia doi ani ?

— Păi sigur că-ți trecuse. Iar acuma, fiindcă sezonul s-a sfîrșit, nu mai ai nici o treabă și atunci... De boala dragostei te vindeci ușor, încheie zîmbind.

— Tu... e adevărat ce se spune, că nu simți nimic. Tu n-ai inimă, asta-i. Ție... îți place să mă faci să sufăr. Eu... Nu mai spuse nimic : îi întoarse spatele și o porni grăbit.

— Enrico, făcu Anna mirată și oarecum descumpănită : dar el nu se întoarse.

Îl privea într-o seară de la fereastră ; întunericul învăluise odaia iar ea stătea puțin mai departe de geam, așa încît era sigură că nu poate fi văzută. Enrico oprise bicicleta și vorbea cu Livio. Îi văzu cum își aprind țigările, cum se bat pe umăr ; și cum izbucnesc în rîs. Iar ei îi făcea plăcere să-l vadă pe Enrico bine dispus. Dar peste puțin Livio plecă la Dopolavoro [1]. Enrico aruncă țigara și încălecă pe bicicletă. Pedalînd încet, ajunse pînă aproape de biserică, apoi se întoarse. Mai făcu cîteva ture ; pînă la urmă se opri la Dopolavoro. Anna spera că va propti bicicleta de perete și va intra și el ; dar nu se întîmplă așa. Și de

[1] *Dopolavoro* — instituție care organiza activități distractive în anii regimului mussolinian. (Literal — „după lucru.“)

altminteri ce să caute acolo? La Dopolavoro, bărbaţii se întîlneau ca să joace; sau ca să discute despre sport. Dar Enrico nu obişnuia să joace, spunea că lui cărţile îi dau durere de cap şi că biliardul i se pare cea mai mare tîmpenie din lume. Iar sportul nu-l interesase niciodată, nici măcar cînd era copil.

„De ce o fi aşa?" se întreba Anna. Din copilărie era ciudat. Îşi aminti de vremea cînd venea s-o cheme ca să joace şotronul; cum alerga să caute cretă şi se ostenea să tragă liniile şi să însemneze numerele... Dar îi pierea repede cheful şi lăsa jocul baltă.

— Anna, ce faci? Pune supa.

Era mătuşa, rămasă acasă în ziua aceea fiindcă nu se simţea bine. Anna se duse în bucătărie, aprinse focul, puse oala să fiarbă; apoi se întoarse în salonaş, la locul ei de observaţie. Enrico era tot acolo, rezemat de bicicletă, în conul de lumină al becului fixat deasupra intrării de la Dopolavoro. Nu se hotăra nici să intre, nici să încalece iar pe bicicletă. Era singur cu patima lui şi Anna se necăjea că i-o stîrnise.

Ar fi vrut să-l vadă mulţumit. Dar ca să-l vadă mulţumit ar fi însemnat să se logodească cu el. „Poate s-ar mulţumi şi cu mai puţin, cu o speranţă." Poate atîta i-ar fi fost de ajuns, cel puţin pentru un timp. Îşi putea îngădui să-i dea puţină speranţă; oricum, tot trebuia în curînd să plece departe; şi departe fiind, i-ar fi trecut.

„Trebuia să-i fi vorbit altfel: că deocamdată nu sînt dispusă dar că pe viitor, cine ştie..." Şi într-o după-amiază plecă de acasă cu gîndul de a-l întîlni şi de a-i vorbi astfel.

Baraca era din zid în partea care servea drept locuinţă: cu ferestrele joase aşa încît, trecînd, Anna putu să arunce o privire înăuntru. O zări doar pe bătrîna Cherubina, bunica lui Enrico, care făcea paturile. Încăperea care servea drept cîrciumă şi ospătărie era din lemn; cu obloanele deschise ca în plină vară. Mama lui Enrico spăla paharele, încruntată ca de obicei. Se afla acolo plutonierul gărzii financiare rezemat de tejghea; şi patru pescari care jucau cărţi.

Anna ocoli baraca şi coborî spre plajă. Vederea mării îi dădu ca totdeauna o adîncă senzaţie de calm: aproape

că o făcu să uite de ce venise. La una din ferestrele de sus ale căzărmii se aflau cîțiva soldați : vorbeau și rîdeau tare. Anna auzi un fluierat. Înțelese că-i era adresat ei ; și se grăbi să se îndepărteze de-a lungul malului.

Marea era foarte liniștită, ajungea pînă la bancul de pietriș vălurindu-se abia perceptibil ; pe alocuri aproape că nici nu apuca să se spargă.

Anna mergea privind în pămînt, cu clipoceala aceea ușoară în urechi : puțin amețită de soare. Ridicînd ochii văzu pe cineva în depărtare. Mergînd înainte, desluși pantalonii gri, cămașa albă : era el, Enrico.

Se întrebă ce l-o fi îndemnat să facă o plimbare atît de lungă : fiindcă Enrico era leneș, dacă avea de făcut cîțiva pași lua bicicleta. O zărise și el : se opri. Se opri și Anna. Enrico ridică de jos o piatră și, aplecîndu-se pieziș, o azvîrli cu putere : piatra sări peste întinderea apei, căzu după ce descrise un arc, și făcu apoi un șir de salturi mici și tot mai apropiate, stîrnind un lanț de stropi. Ridică de jos o altă piatră și repetă jocul.

Anna se așezase ; Enrico arunca într-una pietre în apă. Trebuia să fi fost jignit de moarte ca să se poarte astfel. Dar și Anna se simțea jignită de purtarea lui ; deodată se sculă, traversă plaja și se strecură printre movilițele de nisip. Dădu peste o cărăruie rău mirositoare și străbătu perdeaua de pini maritimi, tufe de mirt și ienuperi ; înainte de a ajunge pe alee își scoase pantofii și își scutură picioarele de nisip. Tot atunci se ivi pe alee și Enrico, cu vreo cincizeci de metri mai jos.

Anna se întoarse încet înapoi, privind prin grădini peste împrejmuirile de zid și printre zăbrelele grilajelor. Se opri în fața grădinii doctorului Semoli. Obloanele fuseseră trase, semn că vilișoara era pustie ; dar mai era un motan care se apleca peste streașină, mieunînd jalnic. Poate că nu știa cum să coboare. Auzind pași în urma ei, Anna fu ispitită să-și reia drumul. Se întoarse însă și, hotărîtă, îi ieși înainte.

— Nu trebuie să te porți așa, Enrico.

El nu răspunse nimic.

— Nu... n-am vrut să te jignesc. M-ai înțeles greșit.

El tăcea într-una și nici n-o privea.

— Voiam numai să-ți spun că nu sînt încă sigură de sentimentele mele. Era mai mult decît își pusese în gînd să-i spună, dar se bucură să-l vadă pe Enrico ridicînd privirea și prinzînd viață. Voiam să-ți mai spun că m-am răzgîndit și am să iau parte la spectacol. Așa o să ne putem vedea fără să bată la ochi. Și asta îi venise în minte pe negîndite, tot ca să-l mulțumească. Dar acuma e mai bine să ne despărțim ; eu mă-ntorc pe alee iar tu o iei pe plajă. E bine așa ?

Seara îl zări iarăși învîrtindu-se cu bicicleta. Îl văzu cum intră în vorbă cu Livio, și cum ocolește piața de mai multe ori, încet-încet, oprindu-se de fiecare dată cu piciorul în pămînt. Și privind într-una spre ferestrele ei. Se vedea că e mulțumit. Iar ei îi părea bine că-l făcuse să se simtă mulțumit.

IV

Repetiția se terminase. Copiii se repeziră țipînd pe scări, în timp ce băieții se opreau pe palier ca să-și aprindă țigările. Enrico făcu astfel încît să rămînă în urmă cu Anna :

— Ce faci mîine ? o întrebă.

— Mătușa vrea să mergem după ciuperci.

— Atunci ne vedem în pădurice.

— Dar fii cu băgare de seamă, să pară că ai nimerit din întîmplare.

— Anna, mă conduci ? spuse Lina.

— Cît e ceasul ?

— Șapte : nu-i tîrziu.

Își luă rămas bun de la ceilalți dînd mîna cu toți, chiar și cu Giancarlo, care avea paisprezece ani. Așa era Lina, ținea să arate că-i bine crescută, pe cînd cei din Marina nu prea se osteneau cu așa ceva. O luă pe Anna de braț.

— Știi ? Cînd mă văicăream de mizerie, nici nu mi se părea că joc teatru. Dacă merge tot așa, chiar că o să ajungem să mîncăm pîine goală. — Curatorul falimentului redusese alocația la cinci lire pe zi. — La început ne dădea opt, pe urmă șapte, apoi șase, iar acuma cinci. Din cinci lire, cu greu plătești chiria, laptele și pîinea.

— E drept că ea mai dădea cîte o lecție de franceză —. Dar nu-mi ajunge nici ca să mă îmbrac. Ei ! Hai s-o lăsăm baltă — spuse scuturînd capul și rîzînd. Că și dacă-ți faci sînge rău, tot acolo ajungi. Și acasă mă silesc să par veselă. Mama încă se mai stăpînește, dar tata, ar trebui să vezi în ce hal a ajuns. De luni de zile nu mai iese din casă, așa-i de amărît.

Anna își dădea seama că ar trebui să spună ceva ; dar nu era în stare. Așa era ea, nu știa să-și exteriorizeze sentimentele : de aceea se spunea că n-are inimă.

Dar pe ea cuvintele prietenei o mîhniră cu adevărat. O însoți pînă acasă și-i spuse :

— Mîine mergem în pădure după ciuperci. De ce nu vii cu noi ?

— Mîine trebuie să stau acasă. Mama se duce la Cecina, iar eu trebuie să rămîn cu tata. Nu avem curaj să-l lăsăm singur.

Sărmana Lina. Nu era frumoasă, iar acum își pierduse și prospețimea primei tinereți. Slabă cum era, arăta de-a dreptul de treizeci de ani în loc de douăzeci și patru. Pielea i se veștejise : cînd rîdea, făcea o mulțime de crețuri la colțurile gurii.

— Atunci... la revedere, spuse Anna.

Ar fi trebuit poate s-o îmbrățișeze ; Bice, în locul ei, ar fi făcut-o.

A doua zi ieșiră îndată după-masă. N-o apucară pe aleea dinspre mare, ci pe cea următoare : mărginită și ea de păduricea de pini, rară și fără tufăriș. De partea cîmpiei se afla un șir de vilișoare, aproape toate joase și mai puțin arătoase decît cele de pe prima alee. Cele două surori se țineau de braț, ca totdeauna cînd ieșeau împreună ; mătușa mergea cîțiva pași înainte, nerăbdătoare să iasă din tîrg. Ea era totdeauna aceea care le îndemna să se plimbe ; ele nu s-ar fi urnit niciodată din Marina.

Păduricea și șirul de vile se terminau cam în același loc, iar aleea să preschimba într-un drumeag de țară, între o pepinieră de plopi și un gard viu de cetină care îngrădea o livadă. Apoi se termină și gardul, iar privirea putea cuprinde acum toată cîmpia. Surorile abia de ridicară ochii spre cîmpie : o parte era stearpă și golașă,

iar în depărtare, plină de copaci. Cîmpia nu le stîrnea curiozitatea.

— Într-una din zile trebuie să ne repezim pînă la Bertini, spuse mătuşa.

Bertini, era un văr de-al ei, dijmaş pe una din moşiile învecinate.

— Mi-a promis un cuibar ; dacă mai întîrziem, te pomeneşti că-l dă altcuiva.

După ce trecură un podeţ, cotiră înspre mare. Cărarea şerpuia de-a lungul malului. Mirosea urît : rîpa folosea drept şanţ de scurgere pentru fabrica de zahăr. Vara, cînd fabrica lucra în plin, apa era cărămizie.

În faţa dunelor, şanţul se împotmolea. Printre sălcii şi trestii se zărea apa murdară, iar spre margini mîlul uscat, brăzdat de crăpături. Ceva verde, pe care Bice era cît pe ce să calce, ţîşni brusc sărind în baltă. Ea scoase un ţipăt de spaimă. Mătuşa rîse.

— Te temi de o broscuţă ! Se cunoaşte că nu sînteţi obişnuite cu viaţa la ţară.

— După cum tu nu eşti obişnuită cu marea, i-o întoarse Bice.

Dincolo de mlaştină, pădurea era într-o stare aproape sălbatică. Dădură repede peste ciuperci. Nici n-aveau nevoie să scotocească pe sub tufişuri. Se găseau prin rariştile acoperite cu ace de pin, prin rîpele ierboase, chiar pe movilele de nisip.

— Sînt aşa de multe că nu mai e nici o plăcere să le culegi, observă Anna.

— Aveţi grijă să le culegeţi numai pe cele mici, spuse mătuşa.

Ea le aduna în poală, că tot era îmbrăcată cu rochia de casă, în timp ce fetele se duceau mereu să le pună în coş.

— Ce scîrbos ! Uite cum ne mînjim pe mîini, spuse Anna. Şi-i arătă lui Bice buricele degetelor devenite lipicioase şi negre.

Enrico venea pe cărăruia de sub faleză pedalînd încet.

— Noroc ! spuse coborînd de pe bicicletă. Ce faceţi ?

— Păi nu vezi ! răspunse Bice. Căutăm ciuperci să le punem la uscat.

— Şi aţi găsit ?

Drept răspuns, Bice îi arătă palmele desfăcute :

— Nu vrei cumva să te mîngîi ? Pariez că nu te-ai da în lături dacă ea te-ar mîngîia chiar și așa, adăugă răutăcioasă.

Enrico se uită la Anna care se prefăcea că n-a auzit nimic.

— De ce nu ne ajuți ? mai spuse Bice.

— N-am poftă să-mi văd mîinile în halul ăsta, răspunse Enrico.

— Păi ești mai galben pe degete ca noi. Cît fumezi tu...

— Tutunul e ceva curat ; dar peste ciuperci, cine știe ce spurcăciuni au trecut. Stai să-ți spun : și-au lăsat melcii balele ; s-au urinat broaștele rîioase...

— Isprăvește odată, spuse Bice rîzînd, că de nu, chiar că nu mai am curaj să pun mîna pe ele. Apoi se prefăcu a fi alarmată fiindcă mătușa dispăruse.

— Mă duc s-o caut : așa o să fiți puțin singuri.

Pe Anna o supăra această nedorită complicitate. Îi părea rău că-i spusese lui Enrico să vină ; și porni iarăși să caute ciuperci.

— Anna.

— Ce-i ? răspunse ea fără să întoarcă capul.

— Vreau... să-ți spun ceva.

Ea se ridică :

— Vorbește ; ce ai de spus ?

El proptise bicicleta de un copac și veni lîngă ea.

— Anna... sîntem singuri.

— Ei și ?

— O ocazie ca asta cine știe cînd s-o mai ivi.

— Dar de fapt ce vrei ?

El se făcuse alb ; îi tremurau mîinile. Înghiți de cîteva ori ; pînă la urmă izbuti să spună :

— Hai să ne sărutăm.

Ea scutură din cap.

— Nu ! spuse. Îl privi drept în ochi : Enrico, trebuie să respecți înțelegerea. Am acceptat să te văd din cînd în cînd, dar nimic mai mult.

— Dar de ce ? De ce ?

— Ți-am mai spus de ce.

— Anna, lasă-mă să te sărut.

— Nu stărui, te rog.

— O sărutare, una singură, şi se apropie şi mai mult.
— Enrico, încetează.
— Te rog, fă asta pentru mine.
— Nu, Enrico, nu se poate. Şi privea în direcţia unde dispăruse Bice, doar-doar o va vedea înapoindu-se. El crezu că citeşte în privirea aceea teama de a nu fi văzută ; şi vru s-o liniştească.
— Nu ne vede nimeni.
— Ştiu, dar nu vreau.
— Dar de ce ? Ce mare lucru, un sărut ?
— N-am chef, şi simţea că începe să-şi iasă din fire. Enrico, nu stărui. Să ştii că dacă te porţi aşa, nici n-am să te mai văd. Apoi cu voce îmbunată : Fii înţelegător, Enrico. Am să mă las sărutată cînd am să fiu sigură că te iubesc. Dar trebuie să-mi dai răgaz.
El păru convins. Se îndepărtă cîţiva paşi, scoase o ţigară, o aprinse. Era neplăcut să vezi cît e de tulburat ; dar ea hotărîse să nu-i mai facă alte concesii ; şi ca să nu se mai uite la el, porni după ciuperci.
Se gîndea : „Şi aşa am împins lucrurile prea departe. Oricum, e absurd să-i fac pe plac, nici prin gînd nu-mi trece să mă logodesc. Poate am făcut şi mai rău aşa, n-ar fi trebuit să-l încurajez. Da, ar fi mai bine să i-o retez..." În timp ce-şi îndrepta mijlocul, se simţi cuprinsă de talie.
— Un sărut, o rugă Enrico. Mă mulţumesc cu unul singur.
Ea îl privi ţintă.
— Dacă ştiam că asta îţi umblă prin cap, nu-ţi spuneam să vii. Hai să vorbim limpede, Enrico. Eu am vrut să-ţi dau o speranţă, dar tu nu trebuie să abuzezi. De nu, n-am să mai vreau să te văd... Dă-mi drumu imediat, ai înţeles ? Altfel va fi mai rău pentru tine.
El îşi dădu seama că nu era o ameninţare în vînt, o simţi din vocea ei, mai aspră ca deobicei, din hotărîrea rece care se citea în ochii ei verzi ; dar era prea aţîţat şi nu se putu stăpîni. Se aplecă s-o sărute ; ea îşi feri faţa, el îi atinse în treacăt obrazul, îşi apăsă orbeşte buzele pe păr, pe gît. Apoi se simţi îmbrîncit cu putere, se clătină, cît pe ce să-şi piardă echilibrul.
— Bădăranule !

Se priviră cîteva clipe, ea era furioasă, gata să-l trimită la dracul, să nu-l mai vadă în fața ochilor : dar Enrico i-o luă înainte. Se întoarse brusc, apucă bicicleta, o roti prin aer, sări în șa și se îndepărtă repede.

V

Pe prima bucată de drum nu erau case, nici copaci. Fermele, de care țineau acele întinse terenuri agricole, se aflau înapoia primelor cîmpuri cu copaci.

La ferma lui Bertini se ajungea pe un drumeag larg, năpădit de iarbă. Pe bicicletă nu era ușor de trecut, mai ales acum, cînd urmele lăsate de care se umpluseră cu apă de ploaie : așa că Anna și mătușa străbătură această ultimă bucată pe jos.

Ograda era acoperită de un mîl negricios : Anna se opri, temîndu-se să nu-și murdărească pantofii albi. Mătușa însă trecu repede înainte, împinse ușa și spuse :

— Se poate ? Hai Anna, adăugă nerăbdătoare.

Apăru nevasta lui Bertini. Sub basmaua neagră care-i strîngea fruntea, ochii nu păreau de loc bucuroși să vadă o rudă.

— Oh ! făcu.

— A venit și Anna, spuse mătușa.

— Intrați, spuse femeia.

Bucătăria era o încăpere mare luminată de o singură fereastră, și aceea mică și acoperită cu o rețea de sîrmă, pusă acolo pentru țînțari. Dar lumina scăzută nu putea ascunde prea mult sărăcia odăii. Funinginea înnegrise pereții ; de tavan atîrnau cîteva suluri de hîrtie încleiată, punctată de muște moarte ; pardoseala de cărămizi era pe-alocuri crăpată, pe-alocuri desfundată, sărăcia mobilierului făcea ca odaia să pară și mai mare, mai goală și mai posomorîtă. Pe deasupra, Anna fu neplăcut izbită de un miros de varză. Sfredelind cu privirea întunericul cuptorului, desluși ceaunul negru agățat de lanțul năclăit : și observă că din el ieșea un abur alb și gros. Bertini erau oameni cu stare, așa cel puțin spunea mătușa : și totuși, nu mîncau decît supă de varză.

— Bertini nu-i acasă ?

— E la Cecina, răspunse femeia.

— Şi copiii ce mai fac?

Anna nu prea asculta ce vorbeau. Neştiind ce să mai facă, se apropie de bufet şi privi fotografiile înşiruite în rama geamului. Era una a lui Bertini în uniformă, cu capul tuns chilug, cu mustăţi mari negre, cu marginea albă a gulerului care ieşea dintre reverele încheiate ale tunicii. Trebuie să fi fost o fotografie din timpul războiului. Mai era una a lui Amos, cel mai mic dintre băieţi, şi el în uniformă: femeia tocmai spunea că urma să fie lăsat la vatră după Anul Nou.

„Enrico oare cînd trebuie să plece?" se gîndi Anna. „Abia aştept să plece, aşa cel puţin se termină cu povestea asta." Nu-l mai văzuse din ziua aceea din pădurice; nici la repetiţii nu se mai arătase. „Ca şi cum l-aş fi supărat cu ceva. Cel mult eu ar trebui să fiu supărată."

— Ce stai în picioare? Ia loc, spuse femeia.

— Mulţumesc, răspunse Anna.

Şovăi o clipă înainte de a se aşeza pe scăunelul care-i fusese arătat. Nu-i trebuia nimic din casa aceasta. În puţinele dăţi cînd fusese acolo la masă, nu mîncase aproape nimic.

— Şi Armida? întrebă mătuşa.

Armida era căsătorită şi avea trei copii, deşi era încă foarte tînără. Acuma ducea iarăşi o sarcină; şi femeia tocmai povestea că era o sarcină grea.

— Am dus-o şi la vraci s-o descînte... Şi cînd te gîndeşti că pe ceilalţi trei i-a ţinut în burtă de parcă nici n-ar fi fost. Îmi amintesc de primul: a pierdut apa cînd eram la bîlciul din Braccio di Bibbona.

— Aa, uite-l pe Bertini.

Se auzea un zgomot de motocicletă. Ieşiră în curte tocmai cînd bărbatul se ivea pe drum. Fără să le ia în seamă, făcu un ocol şi se duse să oprească sub şopron. Apoi dezlegă încet coşul prins la spate pe şa.

— Uite cine-a venit? zise nevasta, iar Bertini spuse drept răspuns:

— Salut, şi adăugă: Pregăteşte coşul pe mîine dimineaţă.

El era mereu plecat cu motocicleta, toată munca la cîmp şi în grajd o făceau femeile. Dar n-aveai de ce să te

revolți, așa-i la țară, femeia e sclavă : așa spunea mătușa mereu ; ceea ce n-o împiedica să se plîngă de asemenea viață.

Bărbatul fuma fără să le ia în seamă ; cînd mătușa îi aminti de cuibar, răspunse grosolan că le dăduse pe toate.

Mătușa nu se încumetă să-și facă vreo dojană că nu se ținuse de cuvînt. Era o femeie îndrăzneață, la ea în tîrg nu se lăsa călcată pe bătături de nimeni ; dar acolo, la țară, era iar cuprinsă de ancestrala supușenie față de bărbat.

— Hai, mătușă, să mergem, spuse Anna încet.

— De ce ? E încă devreme, răspunse mătușa tare. Vreau să dau o raită prin grajd. Au fătat bine vacile ? îl întrebă pe Bertini.

— Da, răspunse el sec.

— Cîți viței ai acuma în grajd ?

— Cinci, răspunse bărbatul, și adăugă pe un ton ceva mai binevoitor : Du-te de-i vezi. Aud că se toacă nutrețul, trebuie să fie Ada.

Grajdul era lung și întunecos, cald de răsuflarea vitelor și mirosind puternic a fîn. Oricum, miroase mai puțin urît decît varza. Ada opri învîrtitul roții îndată ce le văzu intrînd, dar nu spuse nimic, mulțumindu-se să zîmbească sfioasă.

Mătușa o sărută pe obraz.

— De ce nu vii niciodată să ne vezi ? o întrebă.

— Stați așa departe ! se scuză fata. Era plăpîndă și palidă, cu un păr mătăsos care bătea în blond ; nu s-ar fi zis că e țărancă. Era drăgălașă, dacă nu chiar frumușică ; dar îi lipsea o mînă ; îi fusese retezată de cureaua batozei. Ciotul acela o tulbura pe Anna și o împiedica să fie expansivă cu ea.

— Cum departe ! o contrazise mătușa, că nu-i decît o jumătate de ceas pe jos. Duminica, să zicem, de ce nu vii pe la noi ?

— Păi duminica pentru noi e o zi ca oricare alta, răspunse Ada. Grajdul îți dă într-una de lucru...

— Da ce, pe tine te pun să le faci pe toate ? insistă mătușa.

Fata nu răspunse, doar zîmbi.

— Acuma vreau să văd viteii, hai și tu Anna.

Dar Anna nu se urni.

— E greu de tocat nutrețul ? întrebă.

— Nu cine știe ce, răspunse fata. Mie îmi vine ceva mai greu fiindcă nu pot schimba mîna.

— Lasă-mă să încerc.

Împinse cu putere roata, dar aceasta se poticni îndată : cuțitul abia pătrunse în snopul de iarbă, pe care ar fi trebuit de fapt să-l reteze dintr-o dată. Cum de spui că nu-i greu ? Eu nu sînt în stare.

— La început trebuie mai multă putere, recunoscu fata. Dar după ce ai pornit-o...

Cu ciotul potrivi nutrețul ; apucă manivela și dădu roții un brînci puternic. Snopul fu retezat de cuțit ; roata se învîrti ușor și, aproape fără să fie nevoie de o altă opintire, reteză încă o dată nutrețul.

— Vezi ? spuse, nu e greu.

— Nu e greu dar e obositor, repetă Anna. Și arătînd către grămada gata tocată : Atîta ți-ajunge pentru toate vițele ?

Fata izbucni în rîs.

— Da de unde ! Asta nu-i nici a treia parte din cît trebuie să toc. Și ca și cînd s-ar fi temut că pierde prea mult din timp, se apucă iar cu sîrg de lucru.

— Anna, vino să vezi vițelușul ăsta, strigă mătușa.

Era un vițeluș de cîteva zile. Nu se ținea încă pe picioare ; încerca să se ridice, dar cum ajungea să stea în genunchi, cădea iarăși. Era lăsat în voie, alături de mamă, care din cînd în cînd se apleca să-l lingă.

— Spune tu dacă nu-i o dulceață ?

— E drăguț, încuviință Anna.

— Ce-ai spus ? strigă mătușa. Nu se auzea nimic din pricina zgomotului pe care-l făcea tocătoarea.

— Am spus că e drăguț, repetă Anna. Dar nu i se părea. Botul acela trandafiriu, ochii aceia umezi, nu erau pe placul ei ; și pe deasupra avea pîntecul și copitele mînjite cu galben.

— Hai să mergem, mătușă. Chiar că se face tîrziu.

Cînd ajunseră la șosea și se urcară pe biciclete, Anna spuse :

— Cum s-ar zice, am făcut drumul degeaba.

— Dar măcar am luat puţin aer, răspunse mătuşa, şi se mai uită o dată spre fermă. Voi fetele, chiar că sînteţi nişte leneşe. Mai departe de pădurice nu vreţi să vă duceţi niciodată.

Erau nevoite să meargă una în spatele ceileilalte, drumul fiind prost. Trebuia să te ţii de dîrele lăsate de alte biciclete şi care şerpuiau dintr-o parte în alta a drumului, ocolind bolovanii şi gropile.

Umbrele lor şi ale bicicletelor se aşterneau pe întinderea uniformă a brazdelor. Soarele coborîse deasupra pădurii ; iar pădurea părea o masă întunecată străbătută de stîlpi luminoşi. Anna nu mai era atît de grăbită să ajungă acasă. Deşi înainta pieziş, drumul se apropia de pădure ; iar pentru Anna pădurea însemna Marina.

Se făcuse ora şase cînd sosiră acasă ; Anna mîncă o felie de pîine cu untdelemn fiindcă plimbarea îi stîrnise pofta de mîncare ; intră o clipă în odaie să-şi potrivească părul şi plecă grăbită căci avea repetiţie.

VI

Se şi adunaseră cu toţii : Lina, Livio, Giancarlo şi grupul copiilor. Era şi băiatul lui Corrado : care avea pe puţin douăzeci de ani, dar şedea tot printre copii.

Preotul o certă :

— Cum se face că ai întîrziat ? Şi Enrico unde-i ? adăugă îndată, ca şi cînd abia atunci ar fi observat că lipseşte.

— Nu ştiu, răspunse Anna.

— Las că ştii, o necăji Livio.

Ea se enervă.

— Nu ştiu. De ce ar trebui să ştiu ?

— Tăcere ! porunci preotul. Se supărase : Aşa nu mai merge. Ori veniţi toţi, şi sînteţi punctuali, ori las totul baltă. Ce Dumnezeu, eraţi mai serioşi cînd eraţi copii.

Trimise un băiat să-l cheme pe Enrico, îi porunci Annei să-şi înveţe rolul şi-i puse pe Livio şi pe Lina să repete scena din actul întîi.

Anna citea textul, dar cu gîndul era în altă parte. O plictisea că începuseră că facă glume pe socoteala lor.

Cînd Livio îi vorbise așa, fusese cît pe-aci să-i răspundă : „Păi nu l-am mai văzut de zece zile !"

Băiatul se întoarse în fugă să spună că Enrico tocmai venea. Îl auziră în adevăr urcînd scările și în sfîrșit apăru. Dar preotul, atent ca nu cumva protagoniștii să facă vreo greșală, nu-l luă în seamă.

În loc să intre, Enrico se oprise în ușă. Anna se simți cu timpul stingherită să-l știe în spatele ei ; și se întoarse să-l privească. Enrico tresări, și se prefăcu a examina cu atenție pervazul ușii.

„Ce nătărău !" gîndi Anna. „Ar putea să stea jos. Cu purtarea asta dă de înțeles tuturor că ne-am certat."

— Enrico ! Șezi lîngă Anna și învață-ți rolul și tu.

Enrico îl ascultă pe preot. Anna puse textul la mijloc.

Timp de cinci minute rămaseră cu capetele plecate, prefăcîndu-se că citesc.

— Ai citit ? Pot să-ntorc foaia ? întrebă Anna.

Enrico nu răspunse, iar ea, pierzîndu-și răbdarea, întoarse foaia.

Dar era furioasă ; și pînă la urmă îi spuse :

— Poți să-mi spui ce-s mutrele astea ?

— Care mutre ? întrebă el încet.

— De ce nu te-ai mai arătat... De ce ești supărat pe mine ?

— Nu sînt supărat.

— Parcă nu te-aș cunoaște ! Faci pe supăratul... cînd de fapt... supărată ar trebui să fiu eu.

Enrico nu-și lua ochii de pe text. Și faptul că nu se uita la ea o scotea și mai mult din sărite.

— Răspunde.

— Îți spun pe urmă.

— Nu, spune acum.

El se foia pe scaun.

— M-a supărat... ceea ce mi-ai spus.

— Ce ți-am spus ?

— O vorbă pe care n-ar fi trebuit s-o spui.

— Ce vorbă ? Eu nu-mi amintesc.

— Gîndește-te bine. Să vezi c-ai să-ți amintești.

— Of ! Cîte nazuri faci ! Chiar nu-mi amintesc... Nici nu m-am mai gîndit la asta.

— Gîndește-te acum ; să vezi c-ai să-ți aduci aminte.

— Dar ce lucru atît de grav aş fi putut să-ţi spun încît să te superi ?

— Pentru tine n-o fi fost grav, dar pentru mine da. Şi după o clipă adăugă : Numai fiindcă nu-ţi pasă de mine nu ţi se pare gravă vorba aceea.

— Dar ce vorbă ?

El şovăi, apoi spuse :

— Bădăran...

Îi veni să rîdă, dar se stăpîni.

— Am spus-o într-un moment de mînie. I se întîmplă oricui să spună vorbe de astea, cînd se înfurie...

— Dar nu trebuia să spui vorba aceea, Anna, răspunse el fără s-o privească.

— Dar n-aveam de gînd să te jignesc, crede-mă.

Se auzi vocea lui Livio :

— Veniţi să gînguriţi pe scenă, porumbeilor.

Bineînţeles că nu-şi învăţaseră rolurile şi fură nevoiţi să joace citind textul. Dar chiar dacă le-ar fi învăţat, era cu neputinţă de închipuit doi actori mai proşti. Enrico era stîngaci şi încurcat ; ea ar fi putut să fie mai degajată (puţin îi păsa de joc) ; dar o plictisea să şarjeze gesturile şi să-şi prefacă vocea, cum ar fi vrut preotul. Acesta, de altfel, se aştepta din partea lor la un joc cît se poate de prost ; şi se mulţumi să-i dojenească pentru că nu-şi învăţaseră replicile.

— De la început : e rîndul tău, Anna.

— Of, ce plictiseală să stai să gospodăreşti, începu Anna fără să dea vocii vreo inflexiune deosebită. M-am săturat să fiu servitoare. Unde mai pui că asta-i o mare nedreptate, nu găsiţi ? Eu cred că n-ar trebui să fie pe lume nici stăpîne, nici servitoare. Toate la fel, cum s-ar zice. Ba nu, staţi ! Am o idee şi mai grozavă. Ar trebui ca servitoarele să ajungă stăpîne... Bate cineva la uşă : cine o fi la ora asta ? Cine-i ?

— „Cine-i“, trebuie s-o spui tare, interveni preotul.

— Sînt grădinarul, spuse Enrico.

— Şi tu trebuie s-o spui tare.

— Of ! Pisălogul ăsta ! reluă Anna lectura. Îmi tot dă tîrcoale de parcă...

— Asta, dimpotrivă, trebuie s-o spui încet, fiindcă nu i-o spui lui, ţi-o spui ţie... Acuma tu, Enrico, repetă

scena asta : intri în vîrful picioarelor, ajungi în spatele ei și o săruți pe obraz. Te prefaci numai, se-nțelege. Iar tu, Anna, te întorci și-i tragi o palmă. Și tu te prefaci, firește.

O asemenea scenă depășea cu mult posibilitățile lui Enrico, chiar de ar fi fost în cea mai bună dispoziție. Traversă scena cu un mers atît de stîngaci încît se porniră pe rîs pînă și copiii, țistuiți îndată de preot ; ajuns apoi în spatele Annei, se aplecă în așa fel încît nimeni n-ar fi bănuit că voia s-o sărute. Anna continua să stea cu spatele, pînă ce preotul îi spuse :

— Trage-i o palmă, și atunci ea se întoarse și făcu gestul.

— Preotul nu era mulțumit.

— Trebuia să te apropii mai mult, îi spuse lui Enrico. Livio, arată-i tu cum să facă.

Livio, sprinten, se duse într-un colț, înaintă în vîrful picioarelor, mai făcu un ultim pas, se aplecă spre Anna și-i atinse ușor obrazul. Anna se întoarse și-i cîrpi o palmă ; dar s-ar fi zis mai degrabă că-l mîngîiase.

— Ai înțeles acuma ? zise preotul întorcîndu-se către Enrico. Dar un-te duci ? exclamă mirat.

Enrico nu răspunse. Ajuns la ușă, se-ntoarse și spuse :

— La naiba cu tine și cu toți Pellegrini. La naiba ziua cînd ați venit voi la Marina.

Deschise ușa și o trînti în urma lui.

VII

Livio stătu puțin să glumească cu ele, apoi plecă să joace o partidă.

— Ce băiat de zahăr, Livio ăsta ! spuse Lina. Totdeauna bine dispus, nu pune nimic la inimă.

— Taman pe dos decît Enrico, îi scăpă Annei.

— Chiar așa, spuse Lina, chestie de caracter, adăugă apoi. Sînt unii care le iau pe toate ușor și alții care le umflă : dar de ce s-o fi legat Enrico și de familia lui Livio ?

— Ce, nu știi ? Între familiile Pellegrini și Vanni a fost cîndva o poveste... Se spune că unchiul lui Livio a fost cel care l-a ruinat pe tatăl lui Enrico.

— Nu, nu ştiu nimic. Ia spune-mi.

— Tatăl lui Enrico era înstărit, avea trei bărci, două case în sat ; pe urmă s-a băgat într-o afacere proastă şi a pierdut tot. Eu, fireşte, nu pot să-mi aduc aminte, eram prea mică : dar ştiu că magazia aceea de lîngă casa ta era un atelier de pregătire a sardelelor. Făcuseră tovărăşie, tatăl lui Enrico şi unchiul lui Livio, şi au dat faliment. Dar se spune că vina fusese a lui Pellegrini, care pierdea banii la cărţi. Tatăl lui Enrico avea în el o încredere oarbă, fiindcă erau amîndoi francmasoni... şi francmasonii ar trebui să fie ca fraţii. Într-o zi l-au găsit spînzurat în birou... Din pricina asta n-a vrut nimeni să cumpere magazia cînd au scos-o în vînzare... Îmi amintesc că ne era frică, lui Bice şi mie, cînd trebuia să trecem pe-acolo pe întuneric.

— Mai bine nu-mi spuneai... Eu care trebuie să trec pe acolo în fiecare seară. Hai, vino cu mine : după cele ce mi-ai povestit mă tem să mai fac drumul singură, şi rîse.

Anna consimţi, deşi se făcuse tîrziu. Era întuneric beznă, nu se vedea la doi paşi.

— N-o să-ţi vină să crezi, spuse Lina, dar magazia aceea m-a impresionat totdeauna... deşi nu ştiam de sinuciderea lui Vanni. Acum înţeleg de ce mama lui Enrico e bolnavă de nervi...

— Desigur, a fost o lovitură grea : din bogaţi cum erau, să se pomenească deodată calici. Le-au lăsat baraca, doar ca să aibă un acoperiş.

— Mie-mi spui ? oftă Lina. Ştiu din proprie experienţă cum vine asta, fii sigură.

Cînd ajunseră la Lina, Anna se grăbi să se întoarcă. Străbătea chiar bucata de drum unde nu erau case, în afară de acea sinistră magazie părăsită, care de altfel se afla mai în fund, pe cîmp ; cînd deodată auzi paşi în urma ei. Se întoarse şi zări o umbră ; desluşi o beretă : era un soldat. Se uita puţin neliniştită spre primul felinar : odată ajunsă în cercul de lumină s-ar fi simţit în siguranţă. Dar paşii se apropiau ; ajunsese chiar în spatele ei ; cînd se simţi apucată de braţ, scoase un ţipăt.

— De ce ţipi ? Eu sînt, spuse soldatul ; apoi îndată se fîstîci. Vai ! Scuzaţi, scuzaţi... vă luasem drept altcineva.

— Nu face nimic, spuse Anna. Soldatul părea stingherit ; ea crezu de datoria ei să adauge :

— Dumneavoastră să mă scuzați că am țipat ; dar cînd m-am simțit apucată de braț de un necunoscut...

— Din spate vă luasem drept altcineva, repetă soldatul.

— Atunci... bună seara, spuse Anna.

— Bună seara, domnișoară, răspunse politicos soldatul ducînd mîna la beretă ; dar după o clipă alergă după ea. Ar fi mai bine să vă însoțesc : ați tras o spaimă din cauza mea și n-aș vrea să vă fie urît să mergeți mai departe singură.

Cînd ajunse acasă, mătușa nu-i ceru socoteală de întîrziere, iar ea se feri să povestească ciudata întîmplare.

VIII

Lăsase lucrul și privea piața pustie. La fiecare rafală, fereastra se zgîlțîia ușor ; și o dată cu zgîlțîitul, Anna auzea vuietul îndepărtat al vîntului și al mării.

În cercul de lumină al ultimului felinar tufișurile scunde se încovoiau aproape pînă la pămînt sub violența rafalelor. Mai încolo era întuneric beznă, nu se zăreau nici măcar contururile cazărmii ; doar vaga tălăzuire alburie a mării furtunoase.

Anna stătea la fereastră de o jumătate de ceas și nu trecuse nimeni în tot răstimpul acela. „Dar ce-o fi cu Bice ? N-o fi așa nebună să se fi dus pînă la Lina !“ Deși între ele surorile nu-și prea țineau tovărășie, tot era mai bine decît să stea singură. Pe vreme bună, piața era locul de întîlnire iar fereastra salonașului era un observator ideal pentru a urmări viața tîrgușorului ; dar în zilele cu vînt, oamenii se grăbeau s-o străbată iute, pentru că piața dădea direct spre mare iar vîntul se-nvîrteja în ea cît poftea.

Nezărind pe nimeni, Anna, se mulțumi să urmărească zburătăcirile unei foi de ziar. Vîntul o lipise de piciorul unui felinar ; iar foaia i se înfășurase în jur, parcă s-ar fi agățat disperată de sprijinul acela pentru a nu fi smulsă de vînt. Dar un vîrtej o desfășură, iar foaia zbură umflată de rafală ; avu o clipă de răgaz, apoi fu smulsă iarăși și dispăru după biserică.

„Poţi să înnebuneşti pe asemenea vreme, stînd în baraca aceea“, gîndi Anna. Şi totuşi părea că Enrico nu se mai mişcase din casă; ea, cel puţin, nu-l mai văzuse trecînd.

S-ar fi cuvenit să fie bucuroasă, de vreme ce tot n-avea de gînd s-o ia în serios; dar dacă-şi întreba inima, simţea că nu era chiar aşa. Nu că i-ar fi părut rău să piardă un curtezan. Nu era vanitoasă şi dacă un tînăr i se plimba pe sub fereastră sau o urmărea pe stradă, nu numai că nu-i făcea plăcere, dar chiar o sîcîia. Enrico însă nu era un curtezan oarecare. Cîndva putea să-l considere astfel, dar acum nu mai putea, după acele neaşteptate izbucniri care îi dezvăluiseră tăria sentimentelor sale.

Se împotrivi acestui simţămînt nelămurit: „Chiar că ar trebui să-mi pierd minţile ca să mă încurc cu Enrico. Ăla-i smintit, ce mai vorbă. Ca şi maică-sa. Ca şi taică-su... fiindcă cine se sinucide înseamnă că nu-i sănătos la cap. Cine ştie ce viaţă aş avea! Mătuşa spune întruna că gelozia e tot ce-i mai rău la un bărbat; mai bine un soţ beţiv decît unul gelos.“

Plecă de la fereastră şi se aşeză. Luă lucrul în mînă; dar îşi aminti că trebuia mai întîi s-o întrebe pe mătuşă ce avea de făcut la el. Dădu peste o revistă ilustrată de-a lui Bice; o răsfoi: pozele le mai văzuse, iar de citit nu avea chef.

Auzi paşi pe coridor: „Bice“, îşi zise.

Era însă Lina. Intră aproape în fugă spunînd:

— Ce vreme, fetelor! şi adăugă îndată. Dar Bice unde-i?

— Credeam că e la tine. Trebuia să treacă pe la prăvălie, dar e vreo oră de cînd a ieşit.

— La mine n-a fost. Nici în prăvălie; am aruncat în treacăt o privire înăuntru şi n-am văzut-o...

— Atunci chiar că nu ştiu unde poate fi.

— Să nu uit, preotul ţi-a trimis vorbă să vii mîine. A găsit pe altcineva în locul lui Enrico.

— Şi cine-i?

— Un soldat.

— Un soldat? se miră Anna. Dar mie nu-mi convine să joc cu un necunoscut.

— Ei! Eu trebuie să plec.

— Bice n-are să mai întîrzie mult ; dacă poţi să mai stai puţin...

— Nu, nu pot. Ciao, Anna, pe mîine.

— Ciao !

Lina se-ntoarse.

— Pot să iau revista asta ? Sau o citeai tu ?

— Nu, nu, ia-o.

Mătuşa sosi înaintea lui Bice.

— Şi Bice ?

— S-a dus să cumpere lapte, răspunse Anna.

— La ora asta ! se miră mătuşa. S-ar fi putut gîndi mai devreme.

Anna nu vru să-i spună că Bice ieşise de o oră.

Bice, fără îndoială, se purta cam ciudat. A doua zi şi-o petrecu fredonînd. Cînd începu să se întunece, lăsă cu hotărîre lucrul :

— Mă duc să mă îmbrac, spuse.

— Te şi pregăteşti să ieşi ?

— Vin şi eu la repetiţie.

Bice se găti meticulos : îşi schimbă rochia, se pieptănă cu grijă, îşi dădu şi cu pudră, de parcă ar fi fost duminică. Anna, dimpotrivă, se mulţumi să-şi treacă pieptenul prin păr.

Lina strigă de jos, iar surorile se grăbiră să coboare.

— Vii şi tu ? întrebă Lina surprinsă.

Bice nu răspunse.

Cînd intrară, era acolo numai Giancarlo.

— Unde-i preotul ?

— E dincolo cu un soldat, răspunse băiatul.

Sosi Livio, vesel şi gălăgios ca totdeauna :

— Ia te uită cine a venit ! spuse către Bice. Apoi Annei : Tu, cu vîntul ăsta eşti şi mai pieptănată ca de obicei, şi o ciufuli de tot.

— Isprăveşte, Livio, se feri ea.

— Vorbă-i că Enrico nu-i aici. Ei, v-aţi împăcat ?

— Mai bine zis, voi doi, replică Anna.

— Dar cine l-a mai văzut ? Ăsta, cînd se lasă frigul, se bagă în bîrlog şi nimeni nu-l mai scoate afară. Face ca marmotele, cade în letargie.

— Eu, dimpotrivă, nu mă simt bine dacă nu ies, spuse Lina. Chiar în zilele cele mai urîte, eu, plimbărica mea trebuie s-o fac.

— Pe tine curiozitatea te pune pe drumuri, îi spuse Livio. Tu nu poţi sta locului dacă nu-ţi bagi nasul în treburile altora. Şi la Osso... cum îi zice locului tău de baştină ? Tot aşa făceai şi acolo ?

— Domodossola, răspunse Lina rîzînd, n-ai să ajungi niciodată să-l înveţi.

— Prea greu ! Osso [1], ţin minte, dar restul nu...

Peste puţin Lina spuse :

— Aţi aflat noutatea ? S-a întors Marisa.

— Ce vă spuneam ? exclamă Livio. Ea ştie tot. Fac prinsoare că voi nu ştiaţi.

— Nu, nu ştiam, recunoscură surorile. Cînd s-a întors?

— De cîteva zile. Dar nu iese din casă.

— Şi de ce ?

— De ruşine, nu ? După cele întîmplate !

Interveni Livio :

— Da, da, să crezi tu că îi e ruşine ! Joacă teatru... dar pe cît ne prindem că în curînd o s-o vedem iar peste tot ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat ? Iar la vară o s-o vedem iar la dans şi în maşină cu unul şi cu altul... Şi pînă la urmă o să găsească şi un dobitoc care s-o ia de nevastă.

— Nu-i frumos să vorbeşti aşa, spuse Lina sever.

— Aa ! Sigur, sigur. Prietena voastră e o floare neprihănită... iar eu sînt o gură rea.

— N-are a face, spuse Lina serioasă. Voiam doar să spun că s-ar cuveni să fim ceva mai înţelegători... Fiindcă motive ca o fată să cadă în păcat sînt multe...

— Vorbă să fie, motivul e mereu unul şi acelaşi.

— Care ?

— Motivul e că-i vine... ori trebuie să vorbesc mai lămurit ?

— Cochetă a fost întotdeauna, spuse Bice. Asta trebuie s-o recunoaştem, Lina.

— Zi-i cochetă, spuse Livio. Eu i-aş zice cu... şi-şi astupă gura ca să nu-i scape cuvîntul.

— Poftim : sînteţi veşnic cu vorba asta pe buze, voi ăştia, spuse Lina.

Anna începu să rîdă.

---

[1] Os.

— Livio are dreptate, apoi adăugă : Noi fetele știm bine ce urmăresc bărbații. Așa că n-avem scuze dacă ne lăsăm prinse în plasă.

Lina însă rămînea serioasă.

— Anna, roagă-te lui Dumnezeu să nu ți se întîmple cumva să iubești cu adevărat... ori ai să afli pe pielea ta că o fată își poate pierde mințile... Iar bărbații știu asta, și profită. Eu n-o apăr pe Marisa ; știu că-i o fată ușuratică. Dar bărbatul acela e un ticălos : fiindcă a înșelat-o. Dacă barem i-ar fi spus de la bun început că-i însurat, Marisa ar fi știut să se ferească. Uite : ceea ce mă înfurie e că în treburile astea lumea dă toată vina pe femeie ; despre bărbat nu zice nimeni nimic.

În clipa aceea intră un copil spunînd :

— Livio, aruncă țigara ! Vine preotul.

IX

Preotul veni împreună cu un soldat.

— Bună seara, copii, spuse. Acesta-i tînărul care-l va înlocui pe Enrico.

Anna îl privi. Și îl recunoscu pe soldățelul care o oprise din greșeală făcînd-o să tragă o spaimă.

El, dimpotrivă, nu păru surprins :

— Bună seara, domnișoară, spuse foarte politicos. Era un blond cu trăsături delicate, cu o înfățișare de copil. Abia dacă-i mijiseră cîteva tuleie pe bărbie.

Se prezentă și celorlalți, țeapăn, corect ; apoi se așeză lîngă Anna. Începură să-și citească rolurile.

Anna se gîndea. Deodată pricepu :

— Dar dumneavoastră drept cine m-ați luat în seara aceea ?

Tînărul roși :

— Eu ? V-am explicat, drept alta... De ce ? V-a spus ceva sora dumneavoastră ?

Anna clătină din cap.

— Am înțeles eu singură.

Peste puțin el spuse :

— Eu, cu sora dumneavoastră am gînduri serioase, vă rog să mă credeți. Aș fi venit și acasă, dar Bice mi-a spus

că mătuşa dumneavoastră e atît de pornită împotriva militarilor...

— Ce aveţi pe gît ? îl întrerupse Anna. Văd nişte semne roşii...

— Ah ! spuse soldatul, e de la gulerele astea scrobite care irită pielea... şi eu am pielea foarte sensibilă...

— Cum vă numiţi ?

— Pisani Mario. Sînt din Castelnuovo, provincia Lucca. Şi răspunzînd mai departe întrebărilor Annei : În civil sînt mecanic. Dar ce vă trece prin minte ? Zău că nu sînt logodit. Dumneavoastră, domnişoară, am impresia că sînteţi puţin ca mătuşa dumneavoastră : n-aveţi încredere în noi, militarii.

— A, nu numai în militari : în băieţi în general. Dar dumneavoastră aţi venit aici ca să staţi cu sora mea...

— Ei, da... recunoscu soldatul. Dar ar trebui şi să învăţ rolul...

— Lasă, că şi aşa ne pune să-l citim, spuse Anna. Hai ! Ce mai aştepţi ?

— Păi... n-aş vrea să bată la ochi. Pînă la urmă se sculă şi se duse să se aşeze lîngă Bice.

Peste puţin Anna îi văzu şuşotind cu capetele plecate ca să nu fie observaţi ; o clipă se luară şi de mînă.

Era cu adevărat uimitor cît de bine izbutise Bice să păstreze taina : Anna nu reuşea să se dumirească. Altă dată trebuia să asculte din partea ei atîtea confidenţe de felul acesta... despre unul care o urmărea cu privirea cînd trecea, despre altul care se lua după ea pe stradă... şi poate nici nu erau decît scorneli de-ale ei. Iar acum, cînd îşi găsise cu adevărat un băiat, făcuse din asta un secret.

Seara, în timp ce se dezbrăcau, Bice stărui să nu spună o vorbă mătuşii.

— Fii pe pace, spuse Anna.

— Crezi că ceilalţi au observat ceva ?

— Sper că nu. Ia zi mai bine : cum aţi făcut pînă acuma ca să nu fiţi văzuţi ?

— Ne dădeam întîlnire în spatele magaziei, răspunse Bice. Dar ce-mi mai bătea inima cînd mă duceam... mă temeam într-una să nu mă vadă cineva cînd o apucam pe cîmp. Atunci mi-a venit ideea să-l pun să joace şi el în spectacol. Aşa n-are să bănuiască nimeni nimic.

— Hm ! făcu Anna. Oricum, fiţi cu băgare de seamă. Astă-seară l-ai luat de mînă.

Bice roşi.

— Oo ! Dar ceilalţi nu se poate să fi observat... erau toţi atenţi la repetiţie... Nu zău, Anna : crezi că or fi bănuind ceva ?

Erau în cămaşă de noapte, iar Bice, neputîndu-se stăpîni, o îmbrăţişă zicînd :

— Vai, Annina ! Dac-ai şti cît sînt de fericită !

Anna rămase rece : o plictiseau asemenea porniri şi apoi, cînd era dezbrăcată, se simţea totdeauna cam stingherită, chiar şi faţă de sora ei. Printr-o înţelegere tacită se dezbrăcau stînd cu spatele. Mai rău era vara, cînd odaia lor era închiriată şi ele trebuiau să doarmă cu mătuşa. Aceasta nu-şi făcea prea multe griji : socotea că nepoatele n-au de ce să se ruşineze în faţa ei. Atunci Anna, ca să se poată dezbrăca pe întuneric, pomenea mereu de ţînţari. Mătuşa, care îşi dăduse seama de ceea ce în ochii ei era o sfială nejustificată, o lua peste picior :

— Şi ce-ai să te faci cînd ai să te măriţi ? Dacă de mine te ruşinezi, îmi închipui ce-o să fie cînd va trebui să te dezbraci în faţa unui bărbat.

Dar o asemenea eventualitate n-o speria pe Anna. Ea ştia, chiar dacă nu îndeajuns de lămurit, în ce constau raporturile conjugale. Nu găsea nimic în ele care s-o îngrijoreze. Ceea ce o stînjenea era intimitatea între femei : peste o anumită limită o şi dezgusta. De aceea cînd Bice o strînsese în braţe, simţise că i se face silă.

Se grăbi să se vîre sub plapumă.

— Stinge, spuse. Noapte bună, adăugă iute.

Dar Bice n-avea chef să doarmă :

— Hai să stăm puţin de vorbă, Anna ; te plictiseşte ?

— Ce este ?

— Nimic... doar aşa, voiam să ştiu ce impresie ţi-a făcut.

— Ştiu eu ?... Abia dacă m-am uitat la el ; am schimbat doar cîteva vorbe.

— Dar aşa... cum îl găseşti ?

— E... drăguţ, spuse Anna ; şi se miră singură că-i venise pe buze un asemenea cuvînt.

Dar era tocmai cuvîntul potrivit. Era drăguț, cu ochii aceia cenușii, cu părul blond, cu obrajii netezi și cu pielea aceea gingașă, atît de sensibilă, cum o dovedeau semnele de pe gît. Apoi era drăguț în felul de a se purta. De cîte ori nu roșise în puținul timp cît stătuseră împreună ! I-ar fi plăcut să-l mîngîie. O făcuse de altfel, cînd repetaseră scena cu palma. Bice îi povesti că-l cunoscuse la prăvălie. Ea se oprise să pălăvrăgească cu Zaira, iar soldățelul era acolo și scria o carte poștală...

A doua seară îl găsise tot acolo, și nu i-a trebuit mult ca să-și dea seama că-l place...

— Tu știi bine, Anna, că eu nu m-am uitat niciodată la un băiat, dar în el am simțit numaidecît că pot avea încredere.

A doua zi era foarte răcită : drept care Anna trebui să se ducă după lapte. Și fiindcă tot ieșise, se duse pînă la Zaira : nu că ar fi avut de cumpărat ceva, dar așa-i trecuse prin gînd, să se ducă...

Mario era acolo : și cu bereta aceea păroasă pe cap, era și mai simpatic, părea un copil care s-ar fi costumat. O salută ducînd mîna la beretă ; ea intră în vorbă cu Zaira și din cînd în cînd îi arunca o privire.

Apoi Zaira trebui să urce în casă ca să aprindă focul ; îi spuse :

— Ai tu grijă cinci minute.

Îndată ce femeia dispăru după perdea, Mario se apropie :

— Domnișoară Anna, vreți să mă ajutați să aleg o ilustrată ? și împrăștie vreo cinci-șase pe tejghea.

— Cui o trimiteți ? Logodnicei ?

Mario roși.

— Dar ce vă închipuiți ? E pentru vară-mea... E o verișoară, adăugă după o clipă, dar e ca și cînd mi-ar fi soră. Fiindcă eu stau cu unchiul și mătușa... mama a murit, iar tata e în America.

— Dar astea sînt ilustrate pentru îndrăgostiți, stărui Anna.

— E adevărat, dar altele nu găsesc... Vreau să spun că pe cele cu vederi din Marina le-am trimis pe toate... Și-atunci, ca să mai schimb, m-am gîndit să trimit una

din astea: chiar dacă nu-s tocmai potrivite, fiind vorba de o rudă.

— Mai bine ați cere un sfat de la soră-mea, spuse Anna. Știți, eu n-am trimis niciodată cărți poștale nimănui.

— Dumneavoastră aveți un logodnic aici, în Marina, nu-i așa?

— Nici gînd: eu nu sînt logodită.

— Totuși sora dumneavoastră mi-a spus...

— E un băiat care se ține după mine; asta-i tot. De ce? Vi se pare curios ca un băiat să se țină după mine?

El se fîstîci:

— Nu... nu mi se pare de loc. Ba dimpotrivă, gîndesc tocmai contrariul. Dumneavoastră sînteți prea modestă cînd spuneți că aveți un singur curtezan; eu cred, dimpotrivă, că aveți mai mulți.

— Și ce vă face s-o credeți?

— Fiindcă... sînteți frumoasă; și nu numai frumoasă, și simpatică.

„Roșește mereu, își spuse Anna, dar e bun de gură".

— O așteptați pe Bice, îl întrebă.

— Da... adică nu, bîigui el. Vreau să spun că seara nimeresc totdeauna aici; și cum deobicei vine și Bice...

— Și cînd colo, în seara asta am venit eu. Bice e răcită, n-a putut să iasă.

— Ah! făcu el.

— Așadar, ce ilustrată alegeți?

— Știu eu? Mi-e tot una... care o fi. Avea mîini mici, unghiile îngrijite; și se vedea că ține mult la înfățișarea lui. Tunica trebuie să fi pus să i-o ajusteze, îi venea ca turnată. Cu hainele periate, cu bocancii și jambierele lustruite, cu părul de două degete mai lung decît prevedea regulamentul, părea ca scos din cutie. Își flutură o clipă batista și Anna simți un parfum de lavandă.

— Acuma ce faceți? Vă duceți acasă?

— Sigur. Unde m-aș putea duce?

— Nu, mă gîndeam că dacă aveți cumva de gînd să vă duceți pe la prietena dumneavoastră, m-aș fi oferit să vă însoțesc.

— Dar eu n-aș fi primit, spuse Anna. Aici, la Marina, ferească sfîntul să fii văzută cu un militar. Și luînd un ton sever: Și cu Bice să fiți cu băgare de seamă. Ia gîn-

dițí-vă dacă cineva v-ar fi văzut ducîndu-vă după magazie : ce ar fi putut crede despre sora mea ?

— Dar și eu țin la reputația surorii dumneavoastră, vă asigur. Vedeți că... nu știam cum să facem să ne întîlnim.

Se auziră pași și Anna se grăbi să spună :

— Atunci la revedere ; ne vedem la repetiție.

Răceala lui Bice se înteți. Dar la repetiție tot voia să meargă. Anna o convinse să stea acasă.

— Tu mai ai și gîtul sensibil ; dacă te îmbolnăvești de-a binelea, cine știe cîte zile va trebui să stai în pat.

Avu astfel posibilitatea să stea tot timpul cu Mario. Pe motiv că-și învățau rolurile, se așezară unul lîngă altul și vorbiră într-una.

Anna se simțea tot mai atrasă de el. Iar el trebuie s-o fi simțit, fiindcă dintr-o dată începu să vorbească mai îndrăzneț.

— Sper că nu mi-o luați în nume de rău dacă vă spun că sînteți frumoasă ?

— Nu ; cel mult dacă mi-ați spune contrariul, răspunse Anna și rîse.

Dar el rămase serios.

— Mai cu seamă aveți ochi foarte frumoși. I-am remarcat imediat, din prima seară cînd ne-am întîlnit : era întuneric, dar ochii dumneavoastră tot străluceau.

— Vă pricepeți la complimente.

— Nu e un compliment, e un adevăr. Îmi place mult și vocea dumneavoastră... Atît de profundă... parc-ar veni din adîncul inimii. De fapt totul îmi place la dumneavoastră, chiar și numele : nu există nume mai frumos ca Anna...

— Sînteți meșter la vorbă, n-am ce zice. Acum înțeleg cum de a căzut sora mea în plasă. Dar vă previn că eu sînt mai puțin naivă...

— Dumneavoastră sînteți mereu bănuitoare, spuse el mîhnit.

— Cum vine asta ! exclamă Anna. Dumneavoastră sînteți în dragoste cu sora mea, și abia m-ați cunoscut și ați și început să-mi faceți curte ; n-am dreptul atunci să fiu bănuitoare ?

— Ascultă-mă, Anna. Recunosc că aparențele sînt împotriva mea. Dar nu-i vina mea dacă am cunoscut-o mai

întîi pe sora dumitale... Sora dumitale îmi place, e drept, dar dumneata... Ca să pot spune ce simt pentru dumneata, nu există cuvinte. Nici o fată pînă acum nu mi-a făcut impresia pe care mi-o faci dumneata. Nici una, ţi-o jur.

— Dar în definitiv, ce vrei ?

Drept răspuns, o apucă de mînă. Ea îl privi ; el îi înfruntă privirea ; o strînse tare de mînă. Cîteva clipe Anna nu i se împotrivi, lăsîndu-se cuprinsă de fiorul acelei atingeri : „Un copil, se gîndea, dar un copil despotic : trebuie să faci cum vrea el." Reacţionă ; spuse :

— Dă-mi drumul imediat, ai priceput ? iar el slăbi strînsoarea, dar cu încetul, ca pentru a-i da de înţeles că o lăsa din propria lui voinţă.

Uitaseră de repetiţie şi fură treziţi de ţipetele preotului care se înfuriase pe Livio şi striga că are să lase baltă reprezentaţia.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Anna. În clipa aceea se şi simţi sărutată pe gît.

— Da ce-ţi veni ? Te-ai smintit ?

— Sînt îndrăgostit de dumneata, Anna.

Ea se prefăcu supărată şi-i întoarse spatele. Dar căldura sărutului o pătrunsese toată. Şi cînd el îi luă iar mîna, nu se mai împotrivi.

Cînd se termină repetiţia, Lina se apropie ca s-o întrebe ce face Bice. Livio veni şi el. Mario şedea deoparte. La plecare pîndi momentul potrivit ca să se apropie de ea şi să-i şoptească :

— Mîine seară te aştept la prăvălie.

— Şi dacă Bice vrea să iasă ?

— Spune-i că sînt de gardă.

X

— Acum trebuie să pleci, Anna, e şapte jumătate. Ea îl privi fără să înţeleagă ; el o mai sărută o dată, apoi spuse : Du-te.

Aproape fără să-şi dea seama, Anna se pomeni în stradă. Se opri, ca şi cînd n-ar şti încotro s-o apuce. Auzea orăcăitul broaştelor, şuieratul îndepărtat al unui tren. Lanterna unei biciclete se apropia legănîndu-se. Anna se dezmetici şi porni spre casă.

Șapte jumătate : trecuse deci o oră. Iar ei i se părea că trecuseră doar cîteva minute ! Iuți pasul. Ajunsese la primul felinar cînd se auzi strigată.

O fată înaltă, cu părul oxigenat și cu buzele vopsite stătea în fața ei.

— Anna, spuse : și o îmbrățișă.

Se trase instinctiv înapoi.

— Oh, ciao Marisa, spuse după o clipă.

— Ce mai faci ? De cînd nu ne-am văzut !

— Iartă-mă, e tîrziu, spuse Anna. Și își văzu de drum.

La intrare o opriră copiii familiei care locuiau la parter ; se descotorosi de ei și alergă sus pe scări. Voia să se ducă de-a dreptul în dormitor ; dar mătușa o strigă din bucătărie. Era și Bice acolo.

— Unde ai fost de-ai stat atîta ?

— Nicăieri, spuse ea, la Zaira.

— Așa de mult ?

Anna căuta o scuză ca să justifice întîrzierea ; își aminti de Marisa :

— M-am întîlnit cu Marisa... m-a ținut de vorbă.

— I-auzi ! zise Bice subit interesată. Ți-a spus ceva.

— Nu... nimic.

— Ia te uită în ce hal ți-s pantofii, spuse mătușa, parc-ai fi fost cine știe pe unde.

Anna își privi pantofii ; chiar așa, erau murdari de noroi și, fiind albi, noroiul se vedea cu atît mai bine. Ședea cu capul plecat și nu-i venea nimic în minte. Noroc că Bice spuse :

— Pariez că ai nimerit în băltoaca aceea din fața prăvăliei. Mi s-a întîmplat și mie acum două seri.

La cină Anna abia dacă se-atinse de mîncare. Îndată după masă se apucă să spele vasele. În felul acesta, putea măcar să stea cu spatele către ele. Ele vorbeau, vorbeau ; cine știe despre ce. Anna auzea flecăreala lor, zgomotul apei care curgea peste vase ; și nu se gîndea la nimic. Simți o mîncărime pe obraz ; dar avea mîinile ude ; așa că și-l frecă de umăr... și simți un ușor parfum de lavandă. Aproape că se clătină ; atît de neașteptată și de puternică fusese dulceața amintirii.

Abia așteptă să se vadă în pat pe întuneric. Isprăvi de spălat, își scoase șorțul ; îl agăță de un cui, spuse :

— Noapte bună, şi se duse drept în dormitor. Într-o clipă se dezbrăcă, aruncînd de-a valma lucrurile pe scaun ; se băgă sub plapumă şi stinse lumina.

Dar sosi Bice ; aprinse iar lumina şi pe urmă se fîţîi prin odaie. Se duse la oglindă, se apucă să-şi pieptene părul. Întrebă :

— Chiar aşa ? Marisa nu ţi-a spus nimic ?

— Nu, răspunse Anna. Hai, culcă-te, că mi-e somn.

Şi chiar îi era somn ; adormi repede. Tot Bice o trezi, după ce se băgă în pat şi stinse lumina.

— Anna, Anna, ascultă.

— Ce-i ? tresări ea deşteptîndu-se brusc.

— Voiam să-ţi spun ceva.

— Mîine... lasă pe mîine.

Luptă cu somnul ; fiindcă voia să retrăiască totul, în gînd. O luă de la început : de cînd îl întîlnise la prăvălie, cum rămăseseră înţeleşi. În timp ce Zaira servea un client, el îi şoptise : „Pleacă tu înainte". Ea o salutase pe Zaira şi plecase grăbită. Se temea să nu dea peste vreo cunoştinţă ; Lina bunăoară. Dacă ar fi întîlnit-o pe Lina, ar fi trebuit să-i spună că tocmai se ducea la ea... Ultima bucată de drum o făcuse aproape alergînd. Se simţise în siguranţă abia după ce o apucase pe cărăruie.

Sufla vîntul iar ea era aproape îngheţată ; în sfîrşit sosi şi Mario. O luase de mînă şi o dusese în spatele magaziei. „Aici, cel puţin, sîntem mai adăpostiţi."

Deodată o îmbrăţişase. Apoi îşi apropiase faţa de a ei. Ea simţise mirosul de lavandă şi apoi o căldură, multă căldură pe buze. „Mă sărută", acesta fusese ultimul ei gînd. Pe urmă nu-şi mai amintea decît că s-au tot sărutat, şi că a te săruta înseamnă a simţi o căldură pe buze, ceva cald şi umed... O clipă i se păru că încearcă iarăşi senzaţia aceea ; zîmbi fericită şi adormi.

Mai dormea adînc cînd Bice deschise obloanele. Izbită de lumină, mormăi ceva şi se întoarse pe partea cealaltă. Bice se îmbrăcă, apoi se aşeză pe marginea patului şi începu s-o zgîlţîie.

— Anna, trezeşte-te, e ora opt.

Ea deschise ochii. Chipul surîzător al surorii ei îi apăru ceţos, apoi căpătă un contur definit.

— Cred că ai dormit destul.

Anna se întinse : îi părea rău să se trezească ; parcă ar fi presimțit că lasă o stare de fericită inconștiență ca să înfrunte o zi plină de necunoscute și de probleme.

— Mătușa a plecat.

O mai îndemnă o dată să se dea jos din pat, apoi plecă la bucătărie.

Anna se hotărî să se scoale. După ce își puse combinezonul, se duse la fereastră ; și rămase așa, să privească afară prin geamul încă aburit de umezeala nopții. Între două dealuri, soarele mijea la orizont ; iar lumina lui limpede, sărbătorească, atingea întinsul cîmpiei, despicînd aburii care, din loc în loc, mai împiedicau ogoarele să apară deslușit. Acoperișurile caselor luceau ; iar fumul care suia din coșuri dădea de știre că în micile fabrici împrăștiate în jurul Cecinei, munca începuse. Prinseseră viață și ogoarele, și grădinile de legume. Bărbați cu pălării de paie și femei cu basmale negre pe cap arau, semănau, scoteau apă din puțuri, stropeau răzoarele.

Anna zăbovea la fereastră, bucurîndu-se de frumusețea acelei dimineți, de munca ce i se părea deopotrivă voioasă, senină. Într-un tîrziu plecă de la fereastră, se spălă pe față în ligheanul de faianță și se șterse pufăind. Își puse puloverul înfiorîndu-se la atingerea aspră a lînii ; apoi, cu un pieptene care își pierduse aproape toți dinții, începu să-și potrivească părul. Își apropie fața de oglindă încercînd să se privească pieziș, ca și cum ar fi vrut să vadă în ea însăși, să înțeleagă ce avea înăuntru. Nu văzu și nu înțelese nimic. „Ei ! Și ce are a face ?“ își spuse, și zîmbi. Își trecu de cîteva ori pieptenele prin păr și se duse la bucătărie.

Bice pregătise gustarea. Anna mîncă cu poftă ; și își mai tăie două felii de pîine. Bice își băuse laptele gol.

— Nu ți-e foame ?

— Am nasul înfundat, răspunse Bice, și atunci îți piere pofta de mîncare. Toată noaptea am tușit ; nu m-ai auzit ?

— Nu.

— Se vede că dormeai tun. M-am trezit din somn fiindcă nu puteam să respir. Fir-ar să fie, adăugă după o clipă. N-aș vrea să trebuiască să rămîn în casă tocmai astăseară, cînd Mario e liber.

Lasă că vă vedeți mîine la repetiție, zise Anna.

— La repetiție abia de poți schimba o vorbă. Toată frumusețea e să fim singuri... Acuși începe vremea rea și n-o să ne mai putem vedea afară.

— Cam așa-i, spuse Anna. Pentru ea ar fi fost de două ori mai anevoios din pricina lui Bice. Deseară ai face mai bine să stai acasă, spuse ea cu răceală.

— Depinde cum m-oi simți. Cel mai mult mă supără că trebuie să-mi suflu mereu nasul... Și mă mai și tem să nu-i trec guturaiul, și rîse, dar se și roși.

După un timp, pe cînd lucrau în salonaș, Bice și spuse :

— Anna, tu nu dai importanță dragostei, numai fiindcă n-ai simțit-o încă. Dar cînd are să te strîngă în brațe un băiat, atunci ai să-ți dai seama că nimic nu-i mai frumos pe lume.

— De unde știi tu că n-am simțit-o încă ? se înciudă Anna. Bice o privea uluită, iar ea : S-ar putea s-o fi făcut pe ascuns, ca și tine.

— Păi, dacă nici nu te mai vezi cu Enrico...

— Nu-i numai Enrico pe lumea asta.

— Glumești... dar sînt sigură că ai să-ți găsești și tu în curînd un băiat.

— Ți-am spus... s-ar putea să-l fi găsit, iar tu să n-ai habar de nimic. Neîncrederea care se citea pe fața surorii ei îi stîrni o iritare surdă ; ar fi avut chef să-i spună : „Chiar cu Mario al tău s-a întîmplat."

Își căută alinare în amintirea sărutărilor și astfel izbuti să se potolească. Se gîndi la ele toată ziua fără ca aceste plăcute aduceri-aminte să-și piardă din intensitate. De fiecare dată își simțea buzele umede și calde, și o dulce sfîrșeală în tot trupul.

Dar la apropierea serii o cuprinse o neliniște. Bice nu-i mai spusese nimic ; dar după felul cum lucra, calmă, absorbită, i se părea neîndoielnic că hotărîse să iasă.

În adevăr, la un moment dat se ridică și zise :

— Mă duc să mă îmbrac.

Rămase mult timp dincolo ; în timp ce Anna se încăpățîna să coasă pe întuneric, stăpînită de un singur gînd : „Vreau să-l văd și eu. Vreau să-l îmbrățișez și să-l sărut și eu."

Bice apăru. Se pudrase cu grijă : fără a reuşi însă să ascundă cu totul urmele răcelii. Avea ochii roşii şi puţin umflaţi, şi nările iritate.

— Cum arăt ? spuse privindu-se pentru ultima oară în oglinda de la bufet. Şi îşi răspunse singură : Pe lumină nu m-aş duce ; dar noaptea sper să nu se vadă.

Deodată Anna lăsă lucrul :

— Aşteaptă-mă, vin şi eu.

— Unde ?

— La prăvălie : cel puţin mai schimb o vorbă cu Zaira. Ce vrei să fac singură acasă ?

— Dar eu mă grăbesc, trebuie să plec.

— Sînt gata şi eu. Nici nu se mai pieptănă. Îşi puse doar paltonul.

Mergeau tăcute, la oarecare distanţă una de alta ; pînă ce Bice zise :

— Ascultă, nu veni la prăvălie ; dacă Zaira ne vede intrînd împreună, cum să fac pe urmă să ies singură ?

— Se cheamă că am intrat o clipă, pe urmă... ştiu eu, scornesc ceva, spun că mă duc după lapte.

Mario stătea la tejghea, de vorbă cu femeia ; le salută ducînd mîna la beretă şi se trase mai la o parte.

— Oh ! de mult nu te-ai mai arătat, spuse Zaira. Ţi-a trecut răceala ?

— Nu, spuse Bice, dar tot am vrut să ies... şi-i aruncă o privire lui Mario. Atunci te duci tu după lapte, şi se uită spre Anna cu înţeles.

— Da, răspunse Anna. Bună seara.

Plecă cu părere de rău ; după ce-l mai privi o dată pe Mario. Nu-i era destul că-l văzuse ; ar fi vrut măcar să-l atingă, să-i strîngă mîna.

Acasă încercă să se apuce iarăşi de lucru. Dar peste cîteva clipe se lăsă păgubaşă. Pe fereastră o zări pe Lina : îi ieşi înainte pe palier.

— Am trecut să văd ce mai faceţi. Bice nu-i acasă ?

— Nu, răspunse Anna.

— Înseamnă că o duce mai bine cu răceala ?

— Da, mai bine.

— Ei, ce mai e nou ? spuse aşezîndu-se. A, dar am eu de povestit.

Şi-i spuse că fusese în ajun la Livorno să-şi caute serviciu. Orice serviciu ; vînzătoare într-un magazin, secretară într-un birou... Fiindcă aşa nu mai merge.

Anna tăcea. De necazurile prietenei nu-i păsa cîtuşi de puţin ; o plictisea trăncăneala Linei şi abia aştepta să plece.

— Sper să găsesc un serviciu, continuă Lina. Ştii, prin faptul că cunosc franceza... Mi s-a promis ceva la o firmă de expediţii. Nu-i vorbă, are să fie foarte greu să mă trambalez mereu cu trenul ; dar tot mai bine decît să duc viaţa asta.

Anna o întrerupse ca s-o întrebe cît e ceasul.

— Şapte, răspunse Lina.

Bice trebuie să fie tot cu Mario... Şi cînd te gîndeşti că înainte cu o seară fusese ea.

— Dar tu nici nu mă asculţi, spuse Lina. Îmi închipui că eşti obosită... Iartă-mă că am pălăvrăgit atîta. Dar cel puţin m-am mai răcorit. De cînd am perspectiva să găsesc de lucru, mă simt mai bine... mă crezi ?

În sfîrşit, plecă ; dar mai înainte Anna o mai întrebă o dată cît e ceasul. Apoi rămase la fereastră numărînd în gînd minutele... Cînd o văzu pe Bice, răsuflă uşurată şi se duse în bucătărie să aprindă focul.

XI

Ziua următoare se scurse toată în aşteptarea repetiţiei. De cum deschise ochii, pe Anna o stăpîni un singur gînd : că-l va revedea pe Mario. De astă dată Bice nu mai putea s-o împiedice.

Dar ce avea să-i spună lui Mario, asta nu mai ştia. Nu era în firea ei să facă planuri şi socoteli. Ştia că Mario se va aşeza lîngă ea şi că, prefăcîndu-se că trebuie să-şi înveţe rolurile, vor putea vorbi în voie : atît îi era de ajuns.

Cînd în odaie se făcu întuneric, Bice se sculă ca să se îmbrace ; iar Anna porni după ea. Bice abia îşi începuse laborioasa ei toaletă cînd Anna era gata de plecare. Se uită puţin la soră-sa care nu mai isprăvea cu pudratul nasului : îi spuse brusc :

— Eu plec.

— Ce-i graba asta ? Aşteaptă-mă.

Dar Anna răspunse că se plictisise să tot aştepte. Inima îi zvîcnea în timp ce suia scările casei parohiale. Uşa era întredeschisă ; o împinse ; şi rămase dezamăgită văzînd că nu era nimeni.

Mario sosi curînd, dar era şi Livio cu el ; îndată după aceea apăru şi Lina. Băieţii continuau să vorbească între ei.

— Douăzeci şi opt de luni bătute pe muche, zicea Livio, nu-i glumă serviciul la marină. Plus că rişti să fii concentrat în orice moment. De-ar fi s-o iau de la început, n-aş mai face greşeala asta. Apoi către fete : dac-ar fi s-o iau de la început, aş face ca voi : m-aş naşte fată. Adică ce ? N-aveţi noroc voi, femeile ? Armată nu faceţi ; ca să trăiţi nu trebuie să munciţi...

— Ce tot îndrugi acolo, exclamă Lina, muncim şi noi, şi încă cum !

— Nu m-ai înţeles. Voiam să spun că dacă o femeie nu vrea să muncească, n-are decît. Pîinea şi-o cîştigă oricum. Trebuie să-ţi explic în ce fel ?

— Nu-i nevoie. Am înţeles, răspunse Lina. Dar tocmai asta-i greşeala pe care o faceţi voi, bărbaţii : luaţi una dintr-o sută şi după ea le judecaţi pe toate...

— Una dintr-o sută ? replică Livio. Zi una din zece. Dar eu, să ne înţelegem, nu le condamn. La drept vorbind, sînt mai deştepte ca celelalte. Eu nu găsesc nimic imoral în asta.

Pe uşa din fund apăruse preotul şi, fireşte, auzise ultimele cuvinte :

— În ce nu găseşti nimic imoral, Livio ?

— În moda asta cu părut scurt, răspunse iute Livio. Noi, bărbaţii, ni-l tundem ; de ce femeile să fie obligate să-l poarte lung ?

— Ei, sigur, sigur, spuse preotul. E o modă... ca oricare alta. Imoralitatea stă în alte lucruri : în a se vopsi, spre exemplu, şi aruncă o privire severă celor două fete.

Dar Anna nu se farda ; iar Lina îşi ruja numai buzele. Dar le avea subţiri şi cu greu se băga de seamă.

— Aşadar, sînteţi aici cu toţii ; putem începe.

Veneau la rînd Livio şi Lina, iar Anna putu în sfîrşit să stea de vorbă cu Mario :

— Cînd ne vedem ? îl întrebă.

— Mîine după-amiază, răspunse el. Duminica am liber și după-masă.

— Dar după-prînz cum să facem ? Au să ne vadă.

— Putem merge la cinematograf, la Cecina. Cu Bice, desigur. Am putea vorbi și cu Lina și Livio...

— Dar nu vom fi singuri.

— Din păcate nu ; dar ce putem face ? A ! Uite-o pe Bice. Vreau să-i spun chiar acum.

Repetiția mersese bine și preotul le dădu drumul devreme. Se opriră în fața casei parohiale.

— Adineauri era cît pe aci să izbucnesc, spunea Lina. Și îi povesti lui Bice ce-l întrebase preotul pe Livio și cum s-a priceput el să răspundă pe loc că nu găsea imorală moda părului *à la garçonne*.

— Bine te mai pricepi la minciuni ! spuse, dîndu-i lui Livio un ghiont.

— Păi ce puteam să-i spun ? Că nu găsesc imoral ca femeile să facă așa și pe dincolo ? M-ar fi afurisit, pe puțin.

— Tu ai uneori niște idei, că ai merita cu adevărat să fii afurisit, spuse Bice rîzînd.

— Toți erau veseli, numai Anna nu.

— Atunci, mergem mîine la cinema ? întrebă Mario.

— Hai zău să mergem, spuse Lina, n-am mai fost de luni de zile...

— Mergem pe bicicletă ? spuse Livio.

— Păi cum altfel ? Pe jos ? răspunse Bice. Dar tu cum faci ? îl întrebă pe Mario.

La auzul acelui „tu“, pe Anna o trecu un fior ; ceilalți însă păreau să-l fi găsit firesc.

— Eu ? Mă ia Livio pe cadru.

— Cel mult tu pe mine, replică Livio. N-am poftă de un asemenea efort. Dac-ar fi vorba de vreuna din ele... treacă-meargă...

— Dacă mă iei pe mine, nu obosești prea tare, îi spuse Lina rîzînd. N-am nici cincizeci de kilograme.

— S-a făcut ; te iau pe tine iar tu îi dai bicicleta lui Mario.

— Un soldat pe bicicletă de damă, nu prea merge, spuse Bice. Stătea într-una lîngă Mario și-l privea drăgăstos.

— Şi tu, Annina? întrebă Livio. Ce-i cu tine în seara asta de stai aşa fără să scoţi o vorbă?

— Slăbeşte-mă cu Annina şi lasă-mă în pace.

— Am înţeles. Eşti furioasă fiindcă n-ai cavaler. Eu, din păcate, nu pot să mă tai în două. Am o idee: de ce nu-l pofteşti pe Enrico? Aşa facem trei perechi: tu cu Enrico, Bice cu Mario, Lina cu mine... Vrei să vorbesc eu cu Enrico?

— Nu, tu fă bine şi nu-i spune nimic lui Enrico; eu... nici nu ştiu dacă vin.

Bice intră în panică:

— Cum adică să nu vii? Trebuie să vii; mătuşa nu mi-ar da voie singură.

— Şi dacă n-am chef de cinematograf?

— Anna, nu te mai recunosc! Ce-i cu tine? îi spuse Livio. Totdeauna erai gata să mergi cu noi.

Şi Lina încerca s-o convingă. Numai Mario tăcea. Nu numai că tăcea, dar nici măcar nu-i arunca o privire: ca şi cînd puţin i-ar fi păsat dacă n-ar fi mers şi ea.

— Sînt sigur că vine, încheie Livio. Face ea mofturi acuma, dar pe urmă... Atunci ne vedem la două şi jumătate. De-acord?

Dimineaţa, cînd se sculară, cerul era acoperit. Dinspre mare vremea părea şi mai urîtă: orizontul nu se vedea, ca şi cum la jumătatea mării s-ar fi ridicat o cortină întunecată. Iar Anna îşi dori să izbucnească potopul şi plimbarea să cadă în baltă.

— Spune-i tu mătuşii, stăruia Bice.

Dar ea nici nu voia să audă. Pînă la urmă Bice îşi luă inima-n dinţi; iar mătuşa, spre surprinderea Annei, se mulţumi să obiecteze că era vreme urîtă şi că riscau să-i prindă o ploaie zdravănă.

Dar se porni tramontana; iar cerul se limpezi. La două şi jumătate trecu Lina să le ia; spuse că Mario şi Livio le aşteptau. Mătuşa ridică ochii de pe ziar:

— Cine-i Mario ăsta?

— Soldăţelul acela care joacă cu noi, răspunse Lina; iar mătuşa se mulţumi cu atît.

Livio, care-l ducea pe Mario pe cadru, se opri la tutungiu; iar cele trei fete continuară să meargă singure. Se înainta greu, fiindcă aveau vîntul în faţă. Auziră cum

se apropia zgomotul unui tren ; parc-ar fi trecut la cîțiva pași de ele, atît era de puternic.

Pe o bucată bună, drumul era drept. N-ai fi crezut că te afli la țară fiindcă din loc în loc se iveau șiruri de case și făbricuțe. Se vedeau și cîteva vile. Prima avea în față o grădină cu alei pietruite și niște scăunele de ciment în formă de ciupercă ; portița era într-un colț, între doi stîlpi mici de cărămidă ca niște lei de teracotă deasupra. A doua era mai retrasă și pe jumătate ascunsă după un desiș de cedri și de stejari.

— Păzea fetelor, păzea ! strigă Livio ; după ce le întrecu, se opri din pedalat și privi înapoi. Acum mă aflu în poziția ideală ca să văd picioarele.

— Nu-ți ajunge să le vezi toată vara ? ripostă Lina.

— Vara nu te impresionează, răspunse Livio. Pe ale tale, Bice, le-am văzut ; acum să le văd pe-ale Annei... și smucind ghidonul, trecu pe partea celalată a șoselei.

— Îți pierzi timpul, replică Anna care cu o mînă își ținea strîns fusta pe genunchi. Vezi mai bine să nu te răstorni.

— Eu pe bicicletă aș putea merge cu ochii legați, spuse Livio. Poftim : merg și fără mîini.

Dar tocmai atunci bicicleta derapă și Livio fu nevoit să pună piciorul jos în timp ce Mario îl certă că nu e atent.

— Bine mi-ar fi părut să cadă, spuse Anna, dar o spuse fără răutate : veselia celorlalți o molipsise pînă la urmă.

Tîrgul se afla după pasajul de sub calea ferată. Începea cu o stradă largă, mărginită de clădiri cu trei etaje. Cinematograful era pe a treia stradă la stînga. Abia atunci își deschidea porțile ; dar un pîlc de oameni, mai ales copii, se și adunase în față.

Lăsară bicicletele într-o curte iar Mario și Livio se duseră să cumpere bilete ; și nu ținură seama de protestele fetelor, care voiau să-și plătească partea lor.

Balconul era de lemn și avea numai trei rînduri de bănci. Se așezară în primul. Anna nimeri la mijloc, între Mario și Livio. Acesta scoase țigările și oferi tuturor. Dar luă numai Lina.

În sfîrșit, începu filmul. Pe dată Anna simți plăcerea intensă de a fi purtată în altă lume. O fată ieșea fugind

dintr-o casă şi se ducea la un fierar : un tînăr mustăcios, cu părul creţ. Acesta se oprea din lucru şi îi zîmbea duios fetei, care-i spunea : „Tata consimte la căsătorie." Apoi cei doi se sărutau. Pe urmă fata pleca alergînd şi pe drum întîlnea un bărbat îmbrăcat în negru, sprijinit într-un baston. Îl oprea, îngenunchea în faţa lui şi îi spunea : „Binecuvîntează-mă, părinte".

— Aha ! Ăla e tatăl ei, comentă Livio.

— Ce tot vorbeşti ? Ăla e un preot, spuse Lina.

— Un preot ! se miră Livio. Păi nu vezi că-i îmbrăcat bărbăteşte ?

— Ai vrea să fie îmbrăcat femeieşte ? răspunse Lina rîzînd.

— Tăceţi odată, spuse Anna. Nu mai înţeleg nimic.

Şi deodată observă că Mario şi Bice se ţineau îmbrăţişaţi, ba chiar îşi lipiseră obrajii unul de altul...

Tot interesul pentru film i se topi ; şi trebuia să se stăpînească pentru a nu se uita la ei.

Se aprinse lumina ; iar Mario şi Bice se grăbiră să ia o ţinută mai corectă. Mario continua totuşi s-o ţină pe după umeri.

Mai rău a fost la întoarcere. Se lăsase întunericul, iar Mario şi Bice profitară ca să rămînă în urmă. Şi Livio, cu Lina pe cadru, pînă la urmă făcu la fel. Anna mai întîi încetini ca să-i aştepte ; apoi simţi că-şi iese din sărite şi începu să pedaleze repede. Cînd ajunse la capătul drumului drept, privi înapoi ; nu se mai zăreau nici măcar lanternele. „Să-i ia dracu !" îşi spuse. Şi o porni drept spre casă.

XII

În seara următoare, la ora obişnuită, Bice lăsă lucrul şi se închise în dormitor. Cînd isprăvi cu gătitul, se întoarse în salonaş.

— Ce mai aştepţi ? De ce nu pleci ? o întrebă pînă la urmă Anna.

— Nu plec.

— Şi atunci de ce te-ai dus să te schimbi ?

— Fiindcă trebuie să vină Mario.

— Mario vine aici ? Anna era uluită. Şi... mătuşa ?
— Ştie. Mario a vorbit cu ea azi-dimineaţă.

Bătea cineva la uşă. Bice alergă să deschidă ; şi apăru ţinîndu-l pe Mario de mînă.

— Bună seara, domnişoară.

Bice interveni.

— Nu-i mai spune domnişoară ! Şi tutuieşte-o ! Hai, scoate-ţi mantaua. El i le trecu pe toate, manta, beretă, mănuşi şi sabie ; îşi potrivi părul cu amîndouă mîinile şi se aşeză.

— Ah ! spuse, plăcut e să intri într-o casă, după atîtea luni de cazarmă.

— Îţi place la mine acasă ?

— Îmi place, sigur...

— Vrei să iei ceva ?

— Nimic, mulţumesc ; am mîncat adineaori.

— Mă duc să-ţi aduc o caramea.

Anna lucra cu capul plecat. Îl simţea cum se foieşte pe scaun ; dar se feri să ridice ochii.

Bice se întoarse cu bomboanele ; voia să-i dea şi ei una ; Anna refuză. Apoi îi spuse să-l lase încolo de lucru. Şi adăugă :

— Nu-i politicos să lucrezi tocmai astă-seară.

— De ce ? Ce-i deosebit în seara asta ? Ridicase capul şi-i privea pe amîndoi.

— Cum asta ? spuse Bice rîzînd. E prima oară că vine Mario la noi.

— Vine la tine, nu la mine, replică Anna.

Bice izbucni în rîs : orice aluzie la legătura ei cu Mario îi făcea plăcere. „Ce proastă !“ gîndi Anna. „Rîde fericită şi nu ştie că...“ — îl privi ţintă pe Mario ; acesta, stingherit, lăsă ochii în jos.

— Aveţi o pereche de cărţi ? întrebă.

— Vrei să joci ? îl întrebă Bice.

— Doar aşa, ca să treacă timpul.

Bice scoase cărţile din sertarul bufetului. Ce putem juca în trei ?

Dar Anna spuse că n-are chef. Puse jos lucrul şi plecă în dormitor. Nici nu aprinse lumina şi se întinse pe pat. Nu se gîndea la nimic : era numai iritată.

Peste puțin ușa se deschise și Bice spuse :

— Ce faci acolo pe întuneric ? Te rog să vii dincolo : dacă se întoarce mătușa nu vreau să ne găsească singuri.

Era cît pe ce s-o drăcuiască ; dar se stăpîni ; și după ce-și trecu pieptenele prin păr, se întoarse în salonaș. Se apropie de fereastră.

— Plouă, spuse. Se așeză și ea la masă, în fața lui Mario. Ce jucați ? întrebă.

— Vrei să joci și tu ? spuse Bice.

— Nu, prefer să privesc.

Își rezemă coatele pe masă. Se uita la Mario. Totul îi plăcea la el : părul mătăsos, ochii cenușii, nasul drept, buzele delicate ; și mîinile... Își dădu seama că efuziunile surorii ei n-o supărau ; faptul că Bice îi dădea în glumă peste mînă lui Mario sau chiar că-l mîngîia pe obraz, nu însemna nimic în ochii ei.

— Ai trișat ! Ai trișat ! strigă Bice rîzînd. Ai sfeterisit o carte.

— Da de unde, nici pomeneală, protestă el cu prefăcută seriozitate. Așa-i că n-am trișat, Anna ?

— A ! Eu n-am fost atentă, spuse Anna. Dar cu siguranță că ești un hoțoman, și rîse.

El făcu o mișcare din încheietură și cartea țîșni din mînecă.

— Ia te uită unde s-a băgat ! spuse. Atunci Bice se sculă și drept pedeapsă îi ciufuli părul. Dar el o prinse iute de încheieturi.

— Hoțomanule, spunea Bice. Monstrule. Anna, ajută-mă.

Anna o ascultă ; și nu numai că-l ciufuli, dar îi suci o ureche cu toată puterea. „Au !“ țipă Mario. Dîndu-i drumul lui Bice, se luptă cu Anna ; tocmai cînd s-o imobilizeze, intră mătușa.

— Bună seara, doamnă, spuse Mario, ajustîndu-și ținuta.

— Bună seara, răspunse mătușa. Dar ce făceați ? Auzeam țipetele de pe scară.

— N-am nici o vină, spuse Mario. Am fost atacat...

Rămase la ele pînă după opt. Anna se simțea fericită, ca și cînd ar fi fost acolo pentru dînsa.

XIII

În zilele următoare, dispoziţia ei sufletească rămase aceeaşi. Aştepta sosirea lui Mario la fel de înfrigurată ca Bice ; şi în timp ce sora ei se îmbrăca, ea deretica prin cameră.

Mario apărea la şase fix. Cele două surori îl aşteptau la uşă : una îi lua bereta şi sabia, cealaltă îl ajuta să-şi scoată mantaua, apoi se aşezau în jurul mesei, cu Mario la mijloc : flecăreau, glumeau, jucau cărţi, alteori el făcea scamatorii. Anna avea asupra lui Mario aceleaşi drepturi ca şi sora ei : putea să-l privească, să facă glume pe socoteala lui, să-l tachineze. Iar dacă Bice îşi îngăduia unele intimităţi în plus, o mîngîiere, o sărutare fugară, ea nu se necăjea.

Mătuşa părea şi ea mulţumită de noua situaţie. Spunea că Mario adusese voia-bună în casa lor. În fiecare seară stăruia ca el să rămînă la masă ; dar Mario era prea delicat ca să accepte. De altfel, venea întotdeauna după ce cinase. Păi masa vi se serveşte la cinci ; ai avut tot timpul să ţi se facă foame, îi spunea mătuşa. Mario dădea din cap zîmbind. M-am obişnuit să mănînc devreme ; cine ştie cît mi-o trebui în civil ca să revin la ora normală.

De cum simţea că cina era gata, se pregătea să plece ; de aceea căutau s-o mai întîrzie. Aşa că, în timp ce înainte cinau la opt, acuma pregăteau masa pentru nouă ; mai tîrziu el n-ar fi putut rămîne, fiindcă trebuia să fie la cazarmă.

Singurul lucru care nu-i plăcea mătuşii era că nepoatele nu mai ieşeau din casă.

— Şi înainte stăteaţi ferecate în casă, dar acum nu mai ieşiţi nici cinci minute.

Ele invocau lipsa de timp. Începuse de altfel şi vremea rea : ploua într-una.

Într-o seară Mario sosi ud leoarcă. Tunica era şi mai udă decît mantaua fiindcă fusese toată ziua de serviciu. Dar le spuse că lui udătura nu-i făcea nici un rău. N-am avut în viaţa mea un guturai.

— Dar măcar tunica ; ar fi bine s-o usuc puţin cu fierul de călcat, îi zise Bice.

Anna se oferi s-o facă ea, dar Bice se împotrivi ; socotea că era un drept al ei să-i calce tunica. Spuse :

— Așa ai să-ți faci o idee ce nevestică bună am să fiu.

Și de cum se încălzi fierul, se duse la bucătărie să calce.

— Nu ți-e frig fără tunică ? îl întrebă Anna grijulie.

— Nu, nu, o liniști Mario. Ea îi puse mîna pe spate : Dar n-ai nimic pe dedesubt.

— Cum n-am nimic ? Am tricoul. Își descheie cămașa și i-l arătă.

— Păi ăsta nu-i bun de nimic ! Nenorocitule, de ce nu porți flanelă de lînă ? Bice, spuse tare, știai că Mario nu poartă flanelă de lînă ?

— Mă zgîrie, spuse Mario zîmbind. N-o pot suporta. N-o purtam nici acasă. Și acolo-i chiar frig : e munte. Aici iarna parcă-i primăvară.

Dar Anna nu se lăsă convinsă. Și plecă să-i aducă un pulover. Era un pulover verde spălăcit ; fusese cîndva al lui Bice iar acum era al ei.

Mario nu voia nici să-l încerce : spunea că nu-i vine. Par firav fiindcă sînt slab, dar am un metru peste piept.

— Totuși n-ai pieptul... ca noi femeile : hai îmbracă-l.

Mario îl trase peste cap: îi venea strîmt la spate și lăbărțat la piept ; nu-i ajungea nici la talie. Anna se porni pe rîs :

— Bice, vino să-l vezi pe Mario cum arată.

— Nu pot să las fierul ; doar n-ai vrea să-i ard tunica !

Scoase totuși o clipă capul pe ușă ; și începu să rîdă și ea, văzîndu-l așa împopoțonat.

El roșise. Anna îl privea tandru.

— Chiar trebuie să-l las pe mine ?

— Sigur că trebuie.

— Nu pot nici măcar să mă mișc... parcă aș fi în cămașă de forță.

— Mai bine așa, dacă-ți fac ceva, n-ai cum să te aperi.

Și pe loc își puse amenințarea în practică, răvășindu-i părul ; era cel mai mare necaz ce i se putea face. El umbla totdeauna bine pieptănat, deși nu folosea briliantină ; și de cîte ori Bice și Anna îl ciufuleau, se ducea la oglindă să-și îndrepte cărarea.

— Lasă, spuse Anna smulgîndu-i pieptenele. Stai jos ; apleacă-ți capul. Grozav îi plăcea părul lui : blond, subțire,

mătăsos. Mai întîi îi făcu cărarea, îi netezi apoi părul în lături. Domnul e servit. Aşa se spune ?

El se ridică şi se privi în oglindă.

— Eşti mulţumit ?

— Merge, spuse el. O privi zîmbind : Meriţi un bacşiş, şi o apucă de mijloc.

— Ce faci ?

— Nu trebuie să-ţi dau bacşişul ? se aplecă şi o sărută.

Ea lăsă faţa în jos.

— Hai, fii cuminte, spuse.

Se simţi năpădită de ruşine : fiindcă, de cum o luase în braţe, îşi dădu seama că nu mai avea putere să se împotrivească.

El o săruta mereu pe tîmple şi pe frunte. Iar ea, ca să-l împiedice, nu era în stare decît să se lipească de dînsul.

— Fii cuminte, te rog, murmură.

Nu era în stare decît să se lipească de dînsul şi să-l roage să fie cuminte : n-avea tăria să-l respingă.

— Nu mai vrei ? şopti el. Ea făcu semn că nu. Te mai sărut o dată, numai o dată.

Îi puse un deget sub bărbie şi o sili să ridice capul. Incapabilă să spună ceva, Anna îl implora din ochi să-i dea pace.

— Lasă-te sărutată, o dată. Se aplecă şi îşi apăsă uşor buzele pe ale ei.

Anna avu puterea să se tragă înapoi, dar el îi găsi iarăşi gura şi de astă dată apăsă pînă-i desfăcu buzele. O pătrunse iarăşi senzaţia aceea de căldură umedă ; şi se lăsă cu totul în voia lui, închizînd ochii.

— Veniţi să vedeţi cum fumegă, spuse Bice de dincolo.

Anna îşi reveni brusc.

— Lasă-mă, lasă-mă, aproape că strigă ; şi smucindu-se, îl dădu la o parte.

El nu-şi pierduse calmul.

— Ce fumegă ? întrebă tare.

— Tunica ta, vino să vezi : parcă-i un vulcan.

Mario se mai uită o dată la Anna ; apoi, cu mîinile în buzunar, se duse dincolo. Anna se prăbuşi, copleşită, pe scaun.

Era miercuri seara. Fericirea ei ţinuse două zile.

XIV

În cele două zile surorile încercară să amăgească greul așteptării stînd de vorbă ; în viața lor nu vorbiseră atît. Nu vorbeau numai de Mario, ci de toate. Despre Marisa, bunăoară, care era iarăși subiect de scandal. Se încurcase cu un soldat ; fuseseră surprinși în păduricea de pini.

Dar în dimineața următoare, Anna nu mai avea chef de vorbă : prea era abătută. Bice nu-și dădu seama imediat. Se întorsese de la tîrguieli și o găsise stînd pe un scaun în bucătărie.

— Vai, Anna, puteai să te apuci de-o treabă ! Hai, mișcă-te.

În timp ce dereticau prin casă, Bice spuse :

— La Zaira în prăvălie era cît pe aci să mă înfurii... Vorbeau de Marisa. Nu că i-aș lua apărarea ; dar lumea asta mă scoate din sărite cînd spune : acum a început să umble și cu soldații. Ca și cînd ar fi ceva de rușine. Bineînțeles, îmi închipui ce fel de soldat o fi ăla cu care umblă Marisa. Dar nu sînt toți la fel. Știi cum se împotrivea mătușa : de cum ne-am făcut mai mari, nu ne-a mai lăsat să punem piciorul în cazarmă... Și totuși, în privința lui Mario n-a avut nimic de zis.

— Lumea vorbește așa fiindcă socotește că soldații umblă cu fetele doar ca să se distreze... și poate că are dreptate.

— Ce tot spui, Anna ? Mario...

Anna o întrerupse :

— Îți amintești de vreo singură fată din Marina care să se fi măritat cu un soldat ?

— Nu, însă...

— Soldații sînt ca vilegiaturiștii, încheie Anna. În ei nu poți avea încredere, niște străini.

Bice era uluită de schimbarea Annei.

— Păi, chiar tu ai spus că dacă ai găsi un băiat ca Mario, te-ai duce îndată după el.

— Am spus așa... fiindcă sînt și eu o proastă. Ei, ce să mai vorbim ? Tu ești amorezată, și cînd o fată e amorezată, parcă i se întunecă mintea.

Bice tăcu. Căzuse pe gînduri. Cînd se așezară la lucru în salonaș, îi spuse :

— Tu azi le vezi pe toate în negru... nu știu de ce.

— Se întîmplă uneori să vezi în negru, răspunse Anna.

— Cel puțin, cînd ți-or mai veni asemenea gînduri, nu le spune în fața mătușii.

— Nu, n-ai nici o grijă. Îți urez ca în privința lui Mario să iasă bine : ți-o urez din suflet. Nu mințea, urarea era cu adevărat pornită din inimă : fiindcă pentru ea, oricum, ieșise prost. De aceea era abătută : își dădea seama, în sfîrșit, că situația ei era fără speranță. „Deseară am să mă încui în cameră ; nici nu vreau să-l văd. Am să spun că mă doare capul, că mă doare un dinte : o scuză găsesc eu. Iar dacă totuși voi fi nevoită să stau cu el, n-am să-i mai permit asemenea intimități. Am să-l ameninț că-i spun totul lui Bice dacă nu încetează."

Un timp se simți mai bine. „N-are să se mai întîmple ca ieri. N-am să-i mai permit nici o intimitate. Am să-l țin la distanță. Iar dacă are să încerce cumva să mă sărute..." Fără să vrea, își trecea o buză peste alta ; și deodată regăsi gustul sărutului, senzația aceea de cald și de umed ; și se simți descumpănită și fără vlagă.

— Anna, mă asculți ?

— Da, te ascult, răspunse ea cu un oftat.

— Așa-i că-i curios că nu-l observasem mai înainte ? Și totuși, cine știe de cîte ori s-o fi întîmplat să-l întîlnesc ? Asta pentru că noi sîntem învățate să nu ne uităm la soldați. Și-apoi, cu bereta aceea păroasă, par toți la fel. El însă mă observase, adăugă satisfăcută. Mi-a spus-o de cum ne-am cunoscut. La început am crezut că mi-o spune ca un compliment, dar mi-a dovedit că era adevărat. Închipuie-ți : își amintea de rochița aceea cu buline verzi pe care o purtam astă vară...

„Purtam și eu una la fel", gîndi Anna. Cine știe dacă pe mine nu m-o fi observat ? Ei, gata, nu trebuie să mă mai gîndesc la asta. Mi-am pierdut o clipă mințile dar ajunge să vreau, ca să fiu iar ca înainte. Ba chiar are să-mi fie de învățătură pentru viitor."

Și tot spunîndu-și asta, ajunse să se încredințeze că era chiar așa și că va izbuti să-și regăsească echilibrul. „Nu

numai că n-am să mă mai las prinsă-n cursă, dar am să țin ochii deschiși ca s-o apăr pe Bice. Fiindcă ea chiar că-i slabă și fără apărare."

Își ridică privirea : Bice îi zîmbi cu ochii ei blînzi, albaștri. Vai, da, chiar că era fără apărare. Îi văzu pielea gîtului, albă, delicată : o cuprinse o neașteptată duioșie ; îi puse o mînă pe braț, apoi îi luă mîinile și i le strînse.

Bice fu uimită și bucuroasă de gestul ei : Anna era atît de puțin expansivă !

— Cu ce ți-am spus înainte, n-am vrut să-ți fac sînge rău, zise Anna ținînd-o mai departe de mîini. Dar noi sîntem lipsite de experiență... așa că trebuie să fim cu ochii în patru.

Bice zîmbi.

— În Mario știu că pot să am încredere : e la locul lui... crede-mă. Se îmbujoră : Chiar cînd ne vedeam afară, tot așa era... Niciodată nu mi-a dat de bănuit c-ar avea gînduri urîte... înțelegi ce vreau să spun ? Rămase o clipă pe gînduri : Știu că sîntem lipsite de experiență, dar în privința asta noi, femeile, mai avem și instinct. Îmi amintesc cînd ne duceam să dansăm la Dopolavoro... se mai găsea cîte un băiat care să mă strîngă prea tare...

— Gîndurile urîte pot veni și pe urmă.

— Ce vrei să spui ? Dacă Mario ar avea gînduri urîte, le-ar fi dat pe față pînă acuma. Da, cînd ne întîlneam în dosul magaziei... Acolo, dacă ar fi vrut să profite... era întuneric... nu trecea nimeni...

— Ți-a spus cumva Mario cînd se liberează ?

— Nu, nu mi-a spus.

— Fiindcă dacă-i aici de peste un an, însemnează că nu mai are mult pînă isprăvește milităria.

— Adevărat, spuse Bice. Și adăugă : Oh ! Eu nici nu vreau să mă gîndesc că are să plece. Mai bine să nu știu. Altfel aș începe să număr zilele... Nu m-aș mai gîndi la altceva.

Anna se hotărî să-l întrebe ea. Nu numai că-l va întreba cînd se liberează ; dar și ce gînduri are pentru viitor. „Am să-l strîng cu ușa să-mi spună dacă și-a pus în gînd s-o ia de nevastă, sau dacă s-a încurcat numai așa, ca să se distreze. Pe mine nu mă poate duce de nas : eu îi citesc în ochi ce gîndește."

Restul zilei trecu destul de repede : Cu Bice fremătînd de așteptare și Anna mulțumită sau cel puțin împăcată cu sine. La șase, pași pe scară. Bice se repezi la ușă, Anna însă nu se clinti, deși în primul moment avusese aceeași pornire.

Dar era Lina. Venise să vadă dacă n-au murit. În al doilea rînd venise să le dea de știre că preotul avusese o hemoragie. Al treilea : de la întîi ianuarie era angajată la firma aceea de expediție. Acum se ducea zilnic la Cecina, la rudele acelea îndepărtate, niște elvețieni care aveau o băcănie, și învăța să bată la mașină.

— Fiindcă trebuie să ajung o bună dactilografă. Gîndiți-vă, fetelor, sînt fericită de parcă... Dar dimineața va trebui să mă scol la cinci jumătate. Iar seara înainte de nouă n-am să fiu înapoi. Și o treime din leafă se va duce pe abonamentul la tren și la tramvai. Și totuși sînt fericită, fericită ! și bătu din palme ca să le arate cît era de fericită. Totdeauna mi-a făcut plăcere să mă gîndesc că voi lucra, că voi deveni o femeie independentă... Altminteri, una care nu se mărită, ce rost mai are în viață ?

— De ce ? Ai hotărît cumva că n-ai să te măriți ? o întrebă Anna.

— Eu n-am hotărît nimic, răspunse Lina și rîse. Dar încep anii să hotărască pentru mine. Nu mai am optsprezece, ca tine, frumoaso. Și nici nouăsprezece ca... Ei, dar cu tine lucrurile sînt gata lămurite, adăugă îmbrățișînd-o pe Bice.

— Se poate ? Era vocea lui Mario. Nu-l auziseră intrînd. Dar voi nu încuiați ușa ?

— Ziua nu ; de ce s-o încuiem ? răspunse Bice.

Lina voia să plece. Stăruiră să rămînă. Se așezară să joace cărți, apoi Bice își aduse aminte că Lina știe să citească în palmă ; și o rugă să le ghicească.

Lina se codea.

— V-am mai ghicit de atîtea ori.

— Dar lui nu.

— Fie : atunci am să-i ghicesc lui. Vai ce mînă delicată ! spuse. Nu pare o mînă de bărbat. El roși. Ține-o bine întinsă. Annei nu-i plăcea că-l tutuiește. Ține-o bine întinsă, am spus : te temi să nu te gîdil ? Pariez că ești gîdilicios. Mario zise că nu. Lina făcu o probă și el fu ne-

voit să-şi tragă mîna. Ce v-am spus ? exclamă Lina triumfătoare. Ia să vedem deci. Şi începu prin a spune că linia vieţii era lungă : aceea a inimii, dimpotrivă, era scurtă... mai bine zis, era frîntă... Se puse pe rîs. În seara asta n-am chef s-o iau în serios.

Dar continua să-l ţină de mînă : Anna simţi că devine geloasă. Era absurd să fie geloasă din pricina acelei întîmplătoare şi nevinovate intimităţi între Lina şi Mario, de vreme ce nu era geloasă cînd Bice îl îmbrăţişa şi-l săruta de faţă cu ea. Şi totuşi aşa era. Înciudată, le întoarse spatele şi se duse la fereastră.

Era o seară urîtă şi prin piaţă nu trecea nimeni. Dar deşi nu era nimic de văzut, Anna rămase cu nasul lipit de geam : pînă într-atîta o sîcîia pălăvrăgeala lor. Lina vorbea într-una : spunea că puţin îi pasă dacă reprezentaţia ar cădea baltă, fiindcă acum îi umbla altceva prin cap. Doar că-i părea rău de timpul pierdut ca să-şi înveţe rolul. Livio ? Nu, nu-l mai văzuse. Dar ce-şi închipuie Bice ? Şi rîse. Fiindcă era ea amorezată, îi credea pe toţi amorezaţi ? Şi-apoi ea, Lina, nu mai era o fetiţă şi la dragoste nici nu se mai gîndea. „Uite : nici dacă mi-ar pica un băiat drăguţ ca Mario al tău..." Şi, îmboldită de Bice, se puse să înşire tot ce era frumos la Mario : ochii, nasul, părul, gura...

Anna clocotea : „De ce cochetează cu el ? Cum îşi permite ?" Din fericire Mario tăcea, era limpede că nu-i prea era pe plac toată comedia asta : „N-are decît să facă pe nebuna cu Livio, dar pe Mario să-l lase în pace. Iar Bice cum de-i permite ? Ba încă o şi încurajează. Chiar că-i o proastă."

O auzi pe Bice pufnind în rîs şi întoarse capul. Lina îşi pusese bereta lui Mario şi-i căzuse pe nas.

— Acuma, fetelor, chiar că trebuie să plec.

Mario spuse şi el că trebuie să plece ; avea de scris lui taică-său. Poşta face o lună pînă în America aşa că trebuie să-i scriu numaidecît.

— Păcat, spuse Bice. Atunci promiţi că rămîi mîine seară la masă ?

— Mîine seară sînt de gardă.

După plecarea lor, Anna spuse :

— Lina m-a scos din sărite.

— De ce ? se miră Bice.

— Fiindcă... dacă ar fi o puștoaică, treacă-meargă ; dar are douăzeci și patru de ani. Atunci ce face pe nebuna ?... Chiar așa ; cu gîdilatul și cu toate celelalte. Cînd și-a pus bereta lui Mario, era cît p-aci s-o pun la punct.

— Mie... nu mi s-a părut că era ceva rău în asta.

— Tu ești o naivă, asta ești. Trebuie să ți-l ții bine pe Mario al tău : fiindcă-i băiat frumos și altele îndată fac pe nebunele.

A doua zi Bice era prost dispusă ; gîndul că Mario nu urma să treacă pe la ele îi tăia pînă și cheful de lucru. Mai era și vremea urîtă : ploaia nu se oprise o clipă. Pe la șase, Bice se sculă și se duse în dormitor. Ieși după cîteva minute, cu paltonul, cu o basma pe cap și cu umbrela :

— Eu mă duc la Lina sau la Marisa. Undeva, oriunde. Nu mai pot sta în casă.

Anna fu mulțumită să rămînă singură. Faptul că Mario nu avea să vină îi redase liniștea. Și era bucuroasă să rămînă acolo să lucreze în camera aceea impregnată de prezența lui. Retrăi în gînd, în toate amănuntele, clipa cînd o îmbrățișase și o sărutase : nu vedea nimic rău în plăcerea pe care i-o stîrneau amintirile.

Bice se întoarse repede : N-avusese curaj să se ducă pînă la Lina de teamă să nu se ude prea tare ; iar Marisa nu era acasă.

După ce frunzări un ziar vechi, spuse :

— Garda asta.. s-o ia naiba !

— Dacă nu poți sta nici o zi fără să-l vezi, ce-ai să te faci cînd are să fie lăsat la vatră ?

— Nici nu vreau să mă gîndesc. Poate că dacă l-aș ști departe, nu m-aș frămînta atîta. Dar să știu că-i aproape și că nu poate veni...

În seara următoare, cedînd la insistențele lui Bice și ale mătușii, Mario rămase la cină. Mătușa îi puse o sumedenie de întrebări despre locul lui de baștină și despre familia lui ; iar Mario, nu numai că nu se plictisea, dar chiar părea bucuros să povestească. Spuse că tatăl lui emigrase cînd avea el doisprezece ani. Iar maică-sa murise cînd era de paisprezece. Atunci unchiul îi luase în casa lui, și pe el, și pe soră-sa. Dar ea nu stătuse mult acolo, era logodită și peste puțină vreme s-a măritat și a plecat în altă comună.

— Oamenii își închipuie poate că un copil nu suferă, că nu-și dă seama ; dar cît am suferit eu cînd a plecat tata... și cînd a murit biata maică-mea... și cînd soră-mea a plecat și am rămas singur la rude... Se temea să nu fie rău înțeles și se grăbi să adauge : N-are a face, unchiul și mătușa au făcut mult pentru mine și am să le fiu recunoscător toată viața, dar aveau și ei copii, iar eu, în casa aceea, m-am simțit totdeauna un străin. Aproape că am fost bucuros să plec la armată.

— Ei ! Bietul băiat ! Nici tu n-ai avut noroc, ca și fetele astea, săracele, spuse mătușa. Se întîmplă nenorociri în viață... Gîndește-te : bietul frate-meu și biata cumnată-mea au murit de gripă spaniolă ; în cît timp crezi ? El a murit la 10 decembrie iar ea la 27...

— Dar ele măcar erau la o vîrstă cînd îți dai mai puțin seama... Și în nenorocirea lor au avut norocul să vă aibă pe dumneavoastră, care le-ați ținut loc de mamă. Pe cînd eu, oricît le-aș fi de recunoscător, de rude nu m-am putut lipi. Fiindcă, slavă Domnului, pe tata îl mai am, chiar dacă nu l-am văzut de aproape zece ani ; iar pe mama mi-o amintesc bine. De toate îmi aduc aminte... și de ultimele clipe cînd m-a dat în grija soră-mi... „Elsa, i-a spus, Elsa“ — așa o cheamă pe sora mea — „Elsa, de Mario să ai tu grijă... să-i ții loc de mamă...“ Astea au fost ultimele ei cuvinte.

Nu mai fu în stare să continue. Apoi se stăpîni, scoase portofelul ; și, fără să spună nimic, îi întinse mătușii trei mici fotografii. În timp ce și le treceau una alteia, el privea țintă spre ușă. Annei îi trecu pe rînd prin mînă fotografia unui bărbat, a unei femei și a unei fete : fără îndoială, tatăl, mama și sora lui Mario : dar nu putu să le vadă bine pentru că avea și ea ochii împăienjeniți.

Mario le puse la loc în portofel, în timp ce continua să tacă ; pînă ce Bice scoase batista și își suflă nasul zgomotos. Atunci mătușa spuse ceva despre vreme și despre cît era de ușor să te-alegi cu un guturai ; și conversația se porni iar.

— Termină-ți mîncarea, spuse mătușa lui Mario. Vina-i a noastră că te-am pus să vorbești.

A doua zi era duminică și din fericire se făcuse timp frumos. La două și jumătate, cînd sosi Mario, mătușa și fetele erau gata de plimbare.

O apucară pe drumul de după pădurice. Mario mergea alături de Bice, dar fără s-o țină de braț. Chiar și Bice se simțea stingherită : fiindcă acum știau toți de legătura lor.

Trunchiurile pinilor erau umede, pînă și covorul de ace lucea, iar hîrtoapele erau pline cu apă. Trecură de alee, apucînd-o pe drumul de țară care ducea spre a doua pădurice. Erau noroaie pe șleauri și fetele ar fi dorit să se întoarcă ; oricum, nu voiau să treacă dincolo de podeț.

Se așezară pe balustradă, avînd în față cîmpia. În zare se vedea un singur nor alb și pufos ; altminteri cerul era curat. Lumina se așternea peste întinderea ogoarelor arate, peste primele rînduri de case, peste spalierele de viță, peste livezile desfrunzite ; iar în depărtare cîmpia părea învăluită de o ceață ușoară. Dar linia munților se profila iarăși clar.

De atîtea ori le dusese mătușa pînă acolo, încă de pe vremea cînd erau mici : Bice îi șopti lui Mario :

— Mie tot nu-mi vine să cred că-i adevărat.

— Ce anume ? întrebă Mario.

— Că tu... că tu și cu mine, vreau să spun.. și începu să rîdă.

— Nu înțeleg, spuse Mario.

Dar Anna, care prinsese cuvintele lui Bice, înțelesese tot. Da, era ciudat că ședeau acolo pe balustradă, ca de atîtea ori în trecut : și că mai era cineva cu ele. Cineva pe care, în urmă cu cîteva săptămîni, nici nu-l cunoșteau ; și care intrase acum în familia lor... O privi pe mătușă, ca și cînd s-ar fi așteptat să citească și pe chipul ei aceeași uimire. Dar mătușa, deși îl cunoscuse ultima pe Mario, părea să se fi obișnuit pe deplin cu noutatea acestei prezențe. Un zîmbet vag îi stăruia pe față în timp ce privea locurile acelea unde își petrecuse prima parte a vieții. Băgă de seamă că Anna o privește și spuse :

— Într-una din zile ar trebui să ne repezim pînă la Bertini...

— Pe noroiul ăsta ?

— Poate de Crăciun, continuă mătușa fără s-o ia în seamă. Așa o să le facem cunoștință cu Mario. Și adresîndu-se lui : Vezi ferma ceea, în fund ? Acolo stau rudele noastre.

— Dar bine mătuşă, ce poate să-l intereseze asta pe Mario ? spuse Bice.

Mătuşa se supără : îi spuse lui Mario că nepoatelor ei le era ruşine că au neamuri la ţară.

— Nu mătuşă, nu că ne-ar fi ruşine, o întrerupse Bice : dar vezi că... nu ne prea potrivim cu ei.

— Tocmai : fiindcă sînt ţărani. Dar eu tot ţărancă sînt ; şi nu mi-e de loc ruşine.

— Şi tata era ţăran, spuse Mario. A vîndut pămîntul ca să plece în America... Sus, pe la noi, pămîntul nu rentează : sînt proprietăţi de-a dreptul părăsite, nu le mai cultivă nimeni.

— Aici, dimpotrivă, pămîntul rentează, şi încă cum, spuse mătuşa. Voi vă uitaţi de sus la Bertini ; dar el a pus deoparte bani frumoşi.

— Dar nici aşa, zău, să trebuiască să trăieşti la ţară... spuse Bice.

La întoarcere mătuşa o porni înainte singură. Şi, ajungînd acasă, îşi făcu de lucru prin bucătărie ca să nu stea cu ele.

Mario îşi luă sarcina s-o îmbuneze ; pe motiv că vrea să bea apă, se duse în bucătărie. Şi-l auziră acolo sporovăind. Iar la cină stătu de vorbă mai mult cu mătuşa.

Plecă la nouă, spunînd că a doua zi era de gardă.

— Iar eşti de gardă ? întrebă Bice îmbufnată.

— De planton la grajduri.

XV

În seara următoare Anna era singură în casă cînd auzi paşi de bărbat, apoi deschizîndu-se uşa şi cineva cerînd voie să intre. Era Mario. Văzînd-o mirată, spuse că în ultimul moment reuşise să scape de serviciu.

— Şi Bice ? Unde spuneai că s-a dus ?

— La Lina. Cel puţin aşa cred.

El nu părea prea grăbit să plece. Se aşeză.

— Ştii cum am făcut ? Am dat unuia o liră, un napolitan, să facă de planton în locul meu.

Anna zîmbi.

— Vezi ce bine-i să ai bani ?

— Eu n-am bani mulţi, spuse Mario serios. Numai banii de la soldă. Dar nu am vicii, aşa că-mi ajung.

— De-acasă nu-ţi trimit nimic ?

— De unde ? Unchiul n-are de lucru de un an. E atîta sărăcie acolo... Tata mi-a trimis bani anul trecut de Crăciun... mai am încă vreo patruzeci de lire puse de-o parte. Mă gîndeam să-i fac un mic dar lui Bice. Chiar, că tot sîntem singuri : nu ştii cumva dacă Bice îşi doreşte ceva anume ?

— Nu, spuse Anna. Dar nu e cazul să-ţi baţi capul.

— Mă gîndisem să-i dăruiesc nişte cercei. O privi. Dacă ţi-aş da banii, ai putea să mi-i cumperi tu ? Da, adică, dacă ai putea să te duci la Cecina...

— Eu, zău, nu mă pricep. Şi afară de asta, e ceva care vă priveşte pe voi ; eu nu vreau să mă bag.

Mario tăcu. Apoi spuse :

— Eşti supărată pe mine ; aşa-i ?

Anna, luată prin surprindere, nu ştiu ce să răspundă.

— Ai dreptate să fii supărată : cu tine m-am purtat urît. Dar vezi tu... mototolea un înveliş de bomboană găsit pe masă. Mi-e greu să-ţi explic... Nici eu nu ştiu cum s-a întîmplat.

Anna tăcea. Nu era pregătită pentru o explicaţie. Privea ţintă la un petec de stofă pe podea. Spuse fără să ridice ochii :

— Eu m-am purtat şi mai urît : fiindcă Bice e sora mea...

Dintr-o dată, ca şi cînd ar fi fost înţeleşi, se priviră. El aştepta ca Anna să continue : dar ea clătină din cap ; şi nu mai spuse nimic.

Atunci vorbi el.

— Trebuie să mă înţelegi... un militar se simte singur... iar eu nici măcar nu-mi făcusem un prieten. Aşa că, atunci cînd am cunoscut-o pe Bice... Dar n-aveam vreun gînd rău, crede-mă. Am înţeles îndată că e fată cuminte. Dar după aceea te-am cunoscut pe tine... şi m-am îndrăgostit. Iar cînd mi-am dat seama că şi tu simţi ceva pentru mine... A fost o fatalitate. Văzînd-o că face un gest de împotrivire, adăugă mai aprins. Aşa a fost, Anna, ţi-o jur. Trebuie să mă crezi. Spune-mi că mă crezi.

— Bine, te cred. Dar de ce să mai vorbim despre asta ? Între noi doi, de-acum înainte, nu mai poate fi nimic. Mai bine nici să nu mai vorbim. Dar tot ea deschise din nou vorba : Un singur lucru îţi reproşez : că ai venit în casă. De ce-ai făcut-o ? El nu părea să înţeleagă, iar ea : De ce te-ai logodit cu Bice. Odată ce n-o iubeşti ?

— Fiindcă... ce puteam să fac ? Nu eu am vrut... Nu, nu vreau să spun că Bice m-ar fi silit. Dar uite aşa... am început să fim văzuţi împreună... mai întîi la repetiţie... pe urmă cînd am fost atunci la cinematograf, la Cecina... şi cum ne socoteau cu toţii ca şi logodiţi...

— Dar nu pricepi că în felul ăsta ţi-ai luat o obligaţie ? Şi-acum nu mai poţi da înapoi.

El începu să se enerveze (era prima oară că i se întîmpla cu Anna) ; spuse :

— Am priceput, desigur ! Doar nu-s prost. Dar, Anna, am făcut-o şi ca să te pot vedea mai departe : fiindcă altă posibilitate nu aveam.

Lăsase iarăşi capul în jos. Ea îl privi îndelung, năpădită de sentimente contradictorii, pînă ce duioşia se dovedi mai tare. Îi luă mîna şi i-o ţinu strîns.

Cineva fredona pe scări. El îşi trase iute mîna.

— Nu : e o fată de jos care se duce la pod.

El îi luă iarăşi mîna şi o strînse între ale lui.

— Chiar şi asta-i rău, spuse Anna. Nu se cade.

— Dar n-avem niciodată prilejul să fim singuri. Asta va fi probabil ultima oară...

„Ultima oară“, gîndi ea. Ultima oară cînd stăteau împreună, singuri...

— Atunci, încă un minut, spuse privindu-l cu drag. Şi pe urmă pleci s-o cauţi pe Bice.

Dar trecură cinci, zece minute şi continuau să se privească drăgăstos şi să-şi strîngă mîinile peste masă : pînă ce se auziră paşi şi de astă dată era chiar Bice.

Mai trecură cîteva zile. Se apropia Crăciunul. Într-o zi Anna se afla la prăvălie cînd intrară doi soldaţi cu valizele. Veneau să-şi ia rămas bun de la Zaira înainte de a pleca în permisie.

După ce ieşiră, Anna zise :

— Dumneavoastră, doamnă Zaira, cunoaşteţi mulţi soldăţei de ăştia.

— Ce să-i faci, vin să cumpere cărţi poştale... Pe cîte unul îl ajut s-o şi scrie. Vorbesc serios : sînt unii cărora trebuie să le duci mîna, ca la copii.

Întorcîndu-se acasă, Anna se gîndi că şi Mario avea să plece, probabil, în permisie. De cum sosi, îl întrebă :

— Tu nu te duci să petreci Crăciunul acasă ?

— Nu, răspunse el. De ce mă întrebi ?

— Fiindcă am văzut nişte militari care plecau în permisie şi-atunci m-am gîndit că ai să pleci şi tu.

— A, păi ăia sînt recruţi. Pe noi, ăştia vechi, nu ne trimit : de fapt... şi se opri. E o mare belea pentru noi, adăugă repede ; o să picăm de serviciu o dată la două seri.

Bice nu pricepuse nimic ; dar Anna da. Şi într-un moment cînd sora ei ieşise din odaie, îl întrebă :

— Nu vă trimite în permisie fiindcă vă liberează curînd : aşa-i ?

— Da, răspunse Mario.

— Ştii şi la ce dată ?

— Nu, data precisă nu... şi adăugă : Ţie ţi-aş spune-o. Dar Bice, ar fi poate mai bine să nu afle.

Seara, Anna o luă de o parte pe mătuşă şi o întrebă dacă ştie cumva cînd se liberează soldaţii cărora le expiră stagiul. Ea răspunse că nu.

— Dar ai putea să afli. Înţelegi, ar fi bine să ştim... ca s-o pregătim pe Bice.

— Da, sigur, spuse mătuşa şi pentru prima oară păru nemulţumită de logodna nepoatei. Taman cu un militar trebuia să se încurce ! Eu v-am sfătuit totdeauna să nu aveţi de-a face cu militarii ; chiar dacă una nimereşte un băiat bun, pînă la urmă tot vine o zi cînd se liberează. Acuma cine ştie ce tragedie o să facă, spuse arătînd spre uşa dormitorului. Să fi fost tu, n-aveam atîta grijă. Dar ea este atît de sensibilă...

În sinea ei Anna zîmbi amar. Bice are să sufere, dar nicidecum atît cît are să sufere ea. Fiindcă ea nu numai că-l iubeşte, dar ştie şi că-i iubită". „Mario nu are să mai dea semne de viaţă, iar Bice are să-şi închipuie atunci că-i un ticălos ; o să bocească un timp şi pe urmă are să-l uite. Pe cînd eu n-am să-l pot uita niciodată, niciodată ! Fiindcă ştiu că nu-i un ticălos ; ştiu că mă iubeşte şi că am fi putut fi fericiţi..."

A doua zi mătuşa veni cu răspunsul :

— Urmează să le dea drumul pe măsură ce se întorc ceilalţi din permisie.

Atît de curînd, deci. Peste zece, cincisprezece zile. Iar dacă ceea ce spusese el era adevărat, că le-ar veni rîndul de gardă o zi da şi una nu, nu aveau să-l mai vadă decît de cinci-şase ori. Încă de cinci-şase ori... şi pe urmă n-aveau să mai ştie nimic despre el.

Şi Bice care nu avea habar de nimic ! O scotea din sărite cît era de inconştientă. Nici habar n-avea şi nici nu-şi bătea capul. Îşi închipuie cumva că avea să fie militar pe viaţă ! Şi totuşi, despre lăsarea la vatră se vorbise şi de faţă cu ea. Dar ce să te mai miri dacă nici măcar nu bănuise vreodată că e ceva între ea şi Mario !

„În locul ei, eu mi-aş fi dat seama de o sută de mii de ori", gîndea Anna furioasă. Privea părul ondulat şi lucios al soră-si. „Nimic nu-i în căpuşorul ăsta. Are să facă o tragedie, spune mătuşa. Sigur, are să bocească şi are să miorlăie... parcă o aud. Dar o să-i şi treacă repede. Oho ! sînt sigură că are să-i treacă repede. Pe cînd eu..."

La şase va veni Mario, iar Bice se va băga între ei... şi pentru ce, la urma urmei ? Ca să joace cărţi şi ca să-l ciufulească. „Asta-i tot ce ştie să facă dacă e cu el. Iar pentru mine, fiecare clipă e preţioasă..."

Seara aceea fu un calvar pentru Anna. Bice nu ieşi o clipă din odaie, iar ea trebuia să stea deoparte şi să-i privească cum joacă. Ca deobicei, Bice cocheta şi se hîrjonea cu el. Pînă la urmă, Anna nu mai putu să rabde ; se duse la bucătărie.

A doua zi era Crăciunul, iar Mario cădea de planton. În ziua următoare, aceeaşi poveste : Bice îl acapară pe Mario toată seara. Între patru ochi Anna izbuti să-i vorbească numai o clipă.

— Aşadar pleci la începutul lunii ?

— Nu ni s-a spus încă nimic.

— I-au spus-o mătuşii.

El se fîstîci.

— Nu credeam să fie aşa curînd... Şi azi-dimineaţă se mai vorbea despre asta în dormitor, unii spuneau pe zece, alţii spuneau pe cincisprezece... Îşi căută portofelul, scoase patruzeci de lire şi i le puse iute în buzunarul puloverului.

Trebuie să-mi faci serviciul acela. Dar numaidecît, chiar mîine dimineață.

Reapăru Bice și nu mai apucară să-și spună nimic.

A doua zi dimineața Anna plecă devreme de acasă spunînd că se duce la coafor.

Ziua promitea să fie frumoasă. Soarele se și ivise într-o strungă dintre munți, dar deocamdată mai sta pitit în ceață. Doar o lucire palidă, ca o culoare stinsă, se așternea peste ogoarele arate sau albea fațadele caselor. Pe primele țarini, copacii golași se profilau negri și clari. Dar mai departe, formele deveneau tulburi ; apoi totul se mistuia în pîcla aceea luminoasă și caldă.

Ajungînd la Cecina, Anna fu plăcut surprinsă de forfota mulțimii pe străzi. Prin hala de pește și zarzavaturi nici nu te puteai strecura : Anna fu nevoită să se dea jos de pe bicicletă și, chiar așa, cu greu își făcea loc. Îi zări pe Bertini și pe Ada îndărătul uneia dintre ultimele tarabe. Bertini stătea la taifas și lăsase totul pe seama fetii care, cu o singură mînă, alegea legăturile de salată, încasa banii, dădea restul ; cu ciotul își tot potrivea o șuviță de păr scăpată din agrafă, care-i cădea mereu peste ochi.

Anna se opri acolo cîteva clipe ; apoi, văzînd că Ada nu pridideşte cu treaba, își continuă drumul spre coafor.

Isprăvi repede și fu bucuroasă să colinde iarăși străzile, mai puțin animate ca înainte. Soarele împrăștiase ceața și acum umbrele se conturau net. Anna se opri pe la vitrine ; pînă la urmă se hotărî să intre într-un magazin unde mai fusese de cîteva ori.

Găsi îndată cercei de care căuta. Și prețul îi conveni : douăzeci și șapte de lire. Cu darul acela, se gîndi, Mario își liniștea conștiința.

Ieși din magazin dar se întoarse înapoi. Căuta un lucrușor pentru ea, un flecușteț de agățat la reverul paltonului sau de prins pe pulover. Îi plăcu o broșă cu un mic corn de coral. Costa trei lire : o cumpără. Era darul pe care și-l făcea singură cu banii lui Mario : ca să aibă o amintire de la el.

Se întoarse în piață. Nici acolo nu mai era atîta îmbulzeală, ba chiar începuseră să strîngă marfa. Între tarabele înșirate pe două rînduri, se și vedeau goluri.

— Oh, ciao Anna, exclamă Ada. Era bucuroasă s-o vadă dar şi puţin stingherită.

— Nu cumva să dai semne de viaţă, auzi ? spuse Anna.

— Vai, dar n-am niciodată timp, se justifică fata. Acuma trebuie să mai vin mereu şi la piaţă... Am auzit că Bice s-a logodit : adevărat ?

— Da, răspunse Anna.

— Ei, îmi pare bine.

Şi zîmbi.

Interveni Bertini şi fără a catadicsi să-i arunce Annei măcar o privire :

— Dă-i zor, Ada, strînge lucrurile să plecăm.

— Îndată, tată.

— Stai să te ajut, spuse Anna, şi rezemînd bicicleta de perete, se apucă şi ea să aşeze într-un coş marfa rămasă. Pe urmă Ada luă căruciorul şi-l întoarse pentru a-l duce la adăpost, într-un gang.

— Am să trec să te văd, strigă Anna în urma ei.

Intrînd în pasajul de sub calea ferată, se auzi strigată. Era Marisa, tot pe bicicletă.

— De la spate, parcă erai tu şi parcă nu, spuse.

— Ce mai faci ? întrebă Anna.

— Nimic. Am venit să cumpăr ţigări.

— Şi nu le puteai cumpăra la Marina ?

— Zaira nu mi-ar fi dat, şi începu să rîdă. Trebuie să le cumpăr pe ascuns, fiindcă dacă s-ar prinde de veste... Rîse iarăşi.

Şi Anna observă că are o urmă de ruj pe un dinte. Marisa mai şi pedala fără să-i pese de ţinuta ei şi nici nu se sinchisi să-şi tragă fusta cînd se încrucişară cu doi băieţi.

— Ne oprim puţin ? Am chef să fumez.

— Nu, eu nu pot... e tîrziu.

Marisa spuse că plesneşte dacă nu aprinde o ţigară ; şi Anna fu mulţumită să-şi vadă de drum. Ajunsă acasă, ascunse darurile şi restul de bani într-un sertar. Apoi se privi îndelung în oglindă. Înainte n-o făcea niciodată ; şi o dispreţuia pe soră-sa care şedea la oglindă cu ceasurile. De ce oare îi plăcea acum să se privească ? Cu siguranţă că din pricina lui Mario. I se părea că propria ei imagine o evocă întrucîtva pe a lui Mario : oare nu se îmbrăţişaseră şi se sărutaseră ?

După-amiază, înainte de a pleca, mătuşa spuse :

— A, era să uit. A fost Mario să-mi spună că deseară e de serviciu.

Dezamăgirea Annei fu şi mai dureroasă decît a lui Bice. Se duse în dormitor, scoase cutiuţa cu cerceii, pacheţelul cu cornul de coral, le ascunse sub rufe şi închise furioasă sertarul. Se trînti pe pat dar nu-şi găsea locul. Simţea că moare de ciudă...

XVI

Auzi paşi : uşa se deschise şi apăru Mario.

Cîteva clipe se priviră în tăcere ; apoi el şopti, arătînd spre uşa dormitorului :

— Bice e plecată ?

— Da, răspunse Anna.

El răsuflă uşurat. Îşi scoase bereta, mănuşile, sabia şi mantaua şi le puse grămadă pe masă. Apoi îşi trase un scaun şi se aşeză lîngă ea.

— Care va să zică, dinadins i-ai spus mătuşii că n-ai să vii ?

— Da, răspunse el.

Anna lăsă ochii în jos. Simţea un tremur lăuntric şi nu reuşea să şi-l stăpînească. Dar şi Mario era ca paralizat : o privea şi nu cuteza s-o atingă.

Cînd se mai linişti, îşi aduse aminte că trebuia să-i înmîneze darurile şi banii. Se ridică fără să-l privească. Mă duc să-ţi aduc cerceii. Şi fugi în dormitor.

Dar era ca buimacă : mai întîi deschise un sertar greşit, apoi trebui să scotocească mult printre rufe.

Închise sertarul, se privi din întîmplare în oglindă şi-l zări pe Mario.

— Uite cerceii, îi spuse grăbită. Îţi plac ? Şi fără să aştepte vreun răspuns. Am dat pe ei douăzeci şi şapte de lire. Uite restul. Stai : sînt numai zece lire, am mai cheltuit trei ca să iau un cadou pentru mine. Cornul ăsta de coral : îţi place ?

— Da, răspunse el.

— Atunci mi-l pun, şi-l prinse pe pulover. Cum îmi vine ?

— Bine.
— Să ne-ntoarcem în salonaş.

Dar el nu se clinti. Rămaseră tăcuţi, rezemaţi de scrin.

— Tu în care pat dormi ?

— Acolo, răspunse Anna. Nu te uita... e deranjat. După ce se întinsese pe pat, nu-şi mai dăduse osteneala să-l netezească. Se grăbi s-o facă acum ; întinse cuvertura şi ascunse cămaşa de noapte sub pernă. Hai dincolo, îi spuse.

— Ce se vede de la fereastră ?

— Nimic. Livezile. Şi acum e întuneric, ce vrei să vezi ? Hai dincolo, te rog. Dacă se întoarce Bice...

— Anna, Anna, ascultă, asta-i poate ultima oară că sîntem singuri... Şi o prinse de mijloc cu braţul.

— Nu, spuse ea. Te rog, nu.

— Anna, e ultima oară.

— Ajunge ; lasă-mă.

— Nu pot să plec aşa ; cel puţin sărută-mă...

O strîngea ; îi săruta părul, tîmplele ; dar ea îşi ferea într-una faţa.

— Sărută-mă, Anna. Măcar o dată.

— Dincolo. Te sărut dincolo.

— Nu, acum... în clipa asta.

Se aprinsese de tot. Vroi să-i smulgă sărutul cu forţa. Ea se trăgea înapoi ; pînă ce se lovi de marginea patului şi îşi pierdu echilibrul.

Mario veni peste ea ; îi strivi obrazul cu obrazul lui ; izbuti în cele din urmă s-o sărute. Dar ea continua să i se împotrivească, să-l dea la o parte : el se pierdu cu totul. Cu mîna îi prinse faţa, silind-o să stea locului. Ea îl privea îngrozită.

— Lasă-mă să te sărut. Ea nu mai opunea rezistenţă ; o sărută de cîteva ori. Trebuie să mă săruţi şi tu.

Ea se supuse. Şi pe măsură ce era pătrunsă de dulceaţa sărutului, voinţa ei de a se împotrivi se topea.

Tot el se opri ; se ridică ; îşi trecu maşinal o mînă prin păr. Ea se înălţă în capul oaselor ; se vedea în oglindă ; încercă şi ea să-şi potrivească părul. Observă că i se ridicase fusta. Roşind şi-o trase în jos ; îl privi ruşinată ; apoi spuse :

— Să trecem dincolo.

Dar trebuia așezat patul ; salteaua lunecase într-o parte, cuvertura era pe jumătate căzută.

— Ajută-mă, îi spuse. Stai, perna vine dedesubt. El se opri, luă în mînă cămașa de noapte ; spuse :

— E verde, ca ochii tăi.

— Da, pune-o la loc. I-o smulse din mînă și o strecură sub pernă. Să mergem, dacă vine cineva și ne găsește aici, frumos ne-ar sta.

Acum îi venea să glumească ; și să facă pe cocheta. Stingînd lumina în cameră, îi spuse :

— Ești rău... nici n-ar trebui să mă mai uit la tine după tot ce mi-ai făcut.

— Hai, lasă, că puteam să-ți fac și mai rău.

— Mai rău decît mi-ai făcut ? Adică puteai de-a dreptul să mă fi omorît. Mi-ai strivit obrazul ; aproape că mi-ai rupt o mînă... Cred că mi-ai rupt și o coastă — și se apăsă într-o parte, strîmbîndu-se ca și cînd ar fi simțit cine știe ce durere.

— Te faci că nu pricepi, hai ? Dar știi bine că puteam să-ți fac un rău mai mare... că aș fi putut să-ți cer ceva mai mult decît un sărut.

— Ești un neobrăzat, și-i scoase limba.

— Fii bucuroasă că ai scăpat ieftin.

Și o împinse înainte trăgîndu-i ușurel o palmă peste fund.

— Cît e ceasul ? întrebă ea.

— Șapte fără un sfert.

— Deci Bice nu poate să mai întîrzie. Haide : să stăm jos și să facem pe copiii cuminți. El o ascultă. Ea îl apucă de bărbie și i-o strînse. Știi că ai barba aspră ? Ai barbă numai aici dar e aspră : m-ai zgîriat...

— Unde te-am zgîriat ?

— Aici ; și aici. Peste tot. Își atingea obrazul, tîmplele, gîtul ; iar el urmărea cu mîna lui și o mîngîia. Nici nu s-ar zice : ai un aer de copil cuminte și cînd colo ești un tiran. Dar e ultima oară că mă las tiranizată de tine. Ai înțeles ? Nici să nu mai încerci.

Lui îi pieri zîmbetul.

— Din păcate, mă tem că-i chiar ultima oară.

— Nu, nu spune asta, se revoltă ea. O să găsim mijlocul să mai fim singuri. Măcar o dată...

El tăcea.

— Hai, spune ceva. Spune cînd o să ne putem vedea singuri.

El o privi.

— Poate mai bine nu, Anna... fiindcă te doresc prea mult... Adineaori m-am stăpînit... ai văzut... eu m-am oprit şi nu te-am mai sărutat fiindcă dacă am fi continuat, ieşea rău.

Ea rîse.

— Nu eşti numai tiran, eşti şi încrezut. Îţi închipui că ţi-aş fi dat voie ?

— Nici să te sărut n-ai vrut să mă laşi... şi pînă la urmă m-ai lăsat.

— Ţi-am spus-o : eşti un încrezut ; încrezut, tiran şi neobrăzat. Eşti un egoist, asta eşti.

— Nu-i adevărat, protestă el. Dacă aş fi un egoist, aş fi profitat de tine.

Ea îi dădu în glumă o palmă.

— Şi mai eşti şi mincinos. Scorneşti tot felul de lucruri.

— Anna, tu te joci cu focul.

Ea rîse :

— Auzi la el ce grozăvii spune ! Crede că mă sperie. Dar nu mă sperii, ştii ? Eu cu tine m-aş duce şi în inima pădurii ; şi dacă n-aş vrea eu, nu m-ai atinge nici cu un deget.

Dar el îşi păstra seriozitatea.

— Anna, tu eşti o fetiţă fără experienţă. Nu-mi spune că nu-i aşa, am înţeles numaidecît că n-ai experienţă în dragoste. Aşa că nu-ţi poţi da seama de ceea ce rişti. Dacă în locul meu ai fi avut de-a face cu altul, cu unul fără scrupule, vreau să zic... Unei femei nu-i trebuie mult ca s-o păţească.

Pînă la urmă o tulbură tonul acela de bărbat cu experienţă în ale vieţii. Peste puţin îl întrerupse ca să-l întrebe iar cît e ceasul.

— Şapte şi un sfert.

— Atunci să nu pierdem vremea. Cînd ne vedem ? Gîndeşte-te puţin. Trebuie să găsim ceva... Nu te îngriji de Bice, putem scorni orice. Uite, mîine seară...

— Mîine seară sînt cu adevărat de serviciu.

Ea făcu un gest de nemulţumire. Atunci poimîine. Poimîine-i duminică, poţi să te învoieşti, aşa-i ? Ascultă, tu rămîi cu Bice pînă la cinci. Pe urmă spui că intri de gardă şi te duci să mă aştepţi în dosul magaziei...

— Dar acum e frig, Anna, s-ar putea să şi plouă... Nu se mai poate să ne vedem afară.

Ea, contrariată, bătu din picior :

— Chiar dacă-i frig, chiar dacă plouă, tot ne vedem în dosul magaziei. Sau în pădurice. Sau pe plajă. Ce mult mi-ar plăcea să stau cu tine pe plajă...

Îşi amintise de noaptea aceea cu lună, cu fîşia de poleială care străbătea marea şi valurile care se spărgeau împrăştiind o pulbere de spumă.

— Dar Anna, n-ai vrea să te fac să te mai şi îmbolnăveşti !

— Cîte mofturi... Înseamnă că nu vrei să mai stai cu mine. El schiţă un gest de protest ; ea îl opri. Taci : mi se pare că aud paşi. Da, e Bice. Sărută-mă repede.

Şi nu se desprinse din braţele lui pînă nu auzi uşa.

XVII

N-a mai fost nevoie de alte stratageme ca să se poată vedea singuri. Sîmbătă seara, pe Bice o durea tare în gît ; noaptea nu izbuti să adoarmă ; dimineaţa avea febră şi nu se putea scula din pat.

— Ar trebui să-l anunţăm pe Mario să nu vină, spuse mătuşa. Nu putem să-i dăm drumul în dormitor : nu se cade.

Nici Bice, de altfel, nu dorea să-l primească în asemenea condiţii. Şedea ghemuită sub pătură şi singura ei distracţie era să întindă din cînd în cînd mîna după cutiuţa cu cercei. Nu se mai sătura privindu-i, fiindcă în ochii ei erau dovada că Mario o iubeşte.

— Lasă, cînd o veni, îi spunem că Bice e bolnavă şi-l expediem.

Aşa şi făcură ; numai că Anna îl însoţi pe scară şi-i şopti :

— Mătuşa se duce la ţară ; tu aşteaptă s-o vezi plecată şi pe urmă vino înapoi.

Se aşeză la lucru în salonaş : ca să treacă vremea mai repede. Mătuşa se ivi în uşă, gata de plecare.

— A adormit, spuse în şoaptă. Vezi de ea, Anna, ai grijă, eu caut să mă-ntorc cît mai iute.

Peste cîteva minute auzi paşii lui. Îl întîmpină pe palier.

— Încet, îi spuse. Bice doarme.

Îl luă de mînă şi-l conduse în salonaş. El păşea în vîrful picioarelor să nu se audă zgomotul bocancilor cu ţinte. Cu multe precauţii, îşi scoase bereta, sabia, mantaua. Sabia o rezemase de perete : alunecă, dar reuşiră s-o prindă la timp.

Anna rîse pe înfundate : toate acele subterfugii o înveseleau.

— Sper să doarmă mult, îi spuse încet. N-a închis ochii toată noaptea. Şi nu m-a lăsat nici pe mine să dorm. Dacă cumva se trezeşte, îi spunem că abia ai venit...

— Şi ce scuză găsim ?

— Că uitaseşi mănuşile. Dar e de ajuns să pleci înainte de a se întoarce mătuşa ; iar mătuşa, pînă nu se întunecă, sigur nu se întoarce. Aşadar, cît avem de stat împreună ?

— Cel puţin două ore. Dar să nu mai pierdem timpul Anna... Vino-ncoa...

Ea se apropie şi el o strînse puternic în braţe. Dar înainte de a o săruta, o privi lung în ochi.

— Nu mă strînge aşa, mă doare, şopti ea după ce o sărută.

— Cum adică te doare ?

— Din cauza butonilor de la tunică. Mă apăsai şi pe broşa asta...

El apucă broşa ; lăsînd-o apoi din mînă, îi mîngîie uşor sînul.

— Hai să stăm jos, spuse Anna.

— Nu, ne sărutăm mai bine în picioare, răspunse el.

— Doar n-ai de gînd să mă săruţi două ceasuri ?

— Lasă-mă măcar cinci minute. Şi o strînse cu patimă în braţe ; sărutînd-o îndelung ; cu o mînă îi mîngîia umărul, sînul, şoldul...

— Anna, hai în dormitor.

— Ce vorbeşti ? E Bice acolo.

— În celălalt, unde doarme mătuşa.

Ea se sperie.

— Dar ce vrei să faci ?

— Aici... nu ne putem săruta ca lumea ; ședeam mai bine alaltăieri pe pat.

Și avea expresia aceea de copil încăpățînat, care vrea să i se facă pe plac.

— Dar Bice se poate trezi în orice clipă...

— O auzim. Și ne întoarcem îndată în salonaș.

Înfruntă privirea ochilor ei mari, verzi.

— Mario, tu ți-ai băgat în cap vreun gînd rău. Vezi că n-ai curaj să răspunzi ? Se cheamă că am ghicit.

— Da, ai ghicit. Și o privea mereu în ochi.

Atunci se simți pierdută : fiindcă știa că nu ar fi fost în stare să i se împotrivească și că ar fi făcut tot ce voia el... ca și înainte.

— Mario, ce-ți trece prin minte ? De ce ?

— Nu pot pleca așa, Anna.

— Mario, te rog.

— Trebuie să fii a mea, Anna ; te vreau ; te doresc atît...

— Mario, lasă-mă... Mi se face frică dacă mă privești așa.

— Te vreau, Anna, te vreau, îi suflă în obraz. O strivise de perete și continua s-o apese cu tot trupul. Ea se zvîrcoli : dar astfel nu făcea decît să simtă și mai bine apăsarea trupului său puternic, hotărît. Vai, nu mai știa ; începea să simtă iarăși moleșeala aceea care topea toată vlaga din ea.

— Mario, nu se poate ! Nu se poate. Nu aici, Mario, te rog. Nu așa, Mario... Dar un genunchi de-al lui se și strecurase între ai ei ; și o mînă începuse a căuta cu înfrigurare sub veșminte. Nu așa, Mario, nu așa... Te rog, nu, nu, nu... Și începu să plîngă, înfundîndu-și capul în pieptul lui și agățîndu-i-se cu amîndouă mîinile de umeri.

— În numele iubirii noastre, Mario, izbuti să mai rostească printre sughițuri.

El se dădu puțin înapoi :

— N-am să-ți fac nimic, dar să mergem în cameră. Vino !

Ea îl privi, își șterse ochii ; apucă mîna pe care el i-o întindea și-l urmă cu capul plecat. Ușa era închisă : el apăsă încet clanța ; se opri la primul scîrțîit ; apoi o împinse hotărît.

Odaia era cufundată în penumbră : abia se desluşea albeaţa cuverturii de pe pat. Vai, Doamne, Doamne, murmură ea.

— Nu te teme, n-am să-ţi fac nimic, dacă nu vrei, dar între timp o împingea spre pat.

O sili să se aşeze. Deodată o sărută ; apoi o răsturnă pe spate. Ea dădea din mîini, încercînd cu desperare să se ridice : pînă ce se pomeni culcată pe spate, cu picioarele afară din pat.

Acum nu-i mai vedea nici faţa : cum ar fi putut să-l mai convingă că nu trebuia s-o facă ?

— Mario, dacă mă iubeşti, n-o face, îl imploră plîngînd. Dar mîna lui fierbinte îi mîngîia coapsele, se oprea pe pîntece... Mario, Mario, fii cuminte, te rog.

— Chiar nu vrei, spune ?

— Nu, Mario, nu vreau.

— Dar de ce ? De ce ? şuieră mînioasă vocea lui.

— În felul ăsta e urît, Mario, atît de urît... De ce vrei să strici dragostea noastră, Mario ?

El păru tulburat de cuvintele ei ; rămase tăcut, nemişcat.

— Mario, am să fiu a ta cînd vrei, dar nu aici, aici mi-e ruşine.

— Anna, lasă-mă... Durează o clipă, nici n-ai să ştii cînd...

— Oh, Mario, exclamă ea, desperată.

Înţelegea că de acum înainte nu mai are de ce să se teamă. Dintr-o dată o cuprinse o mare duioşie pentru el ; şi începu să-i mîngîie părul. Izbuti chiar să întoarcă puţin capul şi să-l sărute pe tîmplă.

Dar el părea că nu simte nimic. Abia de-i auzea respiraţia... Dormea cumva ? Închise şi ea ochii şi cîtva timp pierdu orice fel de noţiune.

— Anna.

Mai întîi nu pricepu ; apoi împinse cu toată puterea trupul inert al lui Mario şi se ridică.

— Anna, strigă mai tare Bice.

Ea sări repede din pat, îşi încălţă un pantof care-i căzuse ; fugi pe coridor şi potrivindu-şi în grabă părul, băgă capul pe uşă.

— Anna... unde erai ?

— Dincolo, răspunse Anna. Din fericire, Bice ţinea capul sub pătură şi n-o putea vedea.

— Cît e ceasul ?

— Păi... nu ştiu. Stai să văd.

În bucătărie pendula arăta trei. Anna se întoarse pe coridor, îl zări ca prin ceaţă pe Mario care se ridicase şi el :

— Repede, în salonaş. Bice s-a trezit. Se duse la soră-sa : E ora trei... E şi Mario dincolo.

— Mario ?

— Da, a venit. Îşi uitase mănuşile.

— Nu-l lăsa să intre. Nu vreau să mă vadă aşa.

— Nu, e în salonaş.

— Şi ce face ?

— Nimic. Citeşte.

Pe urmă Bice spuse :

— Jucaţi ceva. Ah... Sînt toată transpirată. Dă-mi o batistă, vreau să mă şterg puţin. Anna căută batista ; îi veni în gînd ceva şi mai luă una pentru ea. Ţine, îi spuse soră-si. Bice scoase cu greu o mînă. Trage obloanele, spuse, poate reuşesc să mai dorm puţin.

Anna închise obloanele şi ieşi în vîrful picioarelor. Cînd să intre în salonaş, se răzgîndi şi se încuie la toaletă.

Se întoarse în odaia mătuşii ; deschise un oblon. Mario, înainte de a ieşi, încercase să aşeze cuvertura. Termină de făcut ordine. Era gata să plece cînd zări ceva... Era cornul ei de coral. Îl luă, închise oblonul şi ieşi.

Mai băgă o dată capul în camera lui Bice : auzind-o răsuflînd adînc, gîfîit, se gîndi că adormise.

Intră în salonaş. Mario era în picioare, în golul ferestrei : privea afară.

— Bice doarme, îi şopti. Hai, aşază-te. Privindu-se în oglinda bufetului, îşi potrivi broşa pe piept. Apoi se duse lîngă el şi-i puse o mînă pe umăr. La ce te uiţi ?

— La nimic, răspunse el fără să se întoarcă.

— Atunci vino ; hai să stăm jos.

O urmă fără chef ; se aşezară la masă.

— Ştii, îmi căzuse broşa... Am găsit-o pe pat. Noroc că am băgat de seamă. Ce ar fi fost s-o găsească mătuşa... Ce-aş mai fi putut scorni ? şi rîse. Dar ce-i cu tine de nu spui nimic ? Eşti supărat pe mine ?

— Nu, cum îți închipui ? Dar ar fi mai bine să plec.

— De ce ? E devreme. Mătușa, pînă nu se întunecă, nu se întoarce. Și chiar dacă se întoarce și te găsește aici, nu-i nimic rău...

— Anna... mi-e rușine.

— De ce ai făcut ?

— Da, de asta.

Deodată ea se sperie.

— Nu s-o fi întîmplat ceva ?

— Cum ? Nu, nu s-a întîmplat nimic. De asta poți fi liniștită. Dar... nu trebuia s-o fac.

— Hai, nu te mai gîndi. Mai bine spune ceva. Hai să stăm de vorbă. Repede, că timpul trece. Vorbește.

— Acum n-am chef de vorbă.

— Dar de ce ?

— Fiindcă... mi-e rușine. Mă tem să nu fi stricat totul.

— Nu te înțeleg ; de ce vorbești așa ?

— Păi ai spus-o chiar tu adineauri... că stricăm totul.

— Ei, dar știi că ești nostim, exclamă ea, și începu să rîdă. Întîi nu voiai să știi de nimic... iar acum îmi stai acolo îmbufnat... Hai, isprăvește ; nu te mai gîndi la ce a fost.

— Ce vei fi gîndind despre mine, Anna ?

— Dă-i înainte ! N-ai de gînd să isprăvești o dată cu vorbele astea ? Eu... nici nu-mi mai amintesc ce s-a întîmplat. Lasă că nici n-am înțeles mare lucru... și rîse. Uite, explică-mi pentru început ce s-a întîmplat.

— Nu s-a întîmplat nimic ; nimic !

— Așa ? Atunci cum de m-ai adus în halul ăla ? Eram toată udă... Ei nu, știi că ești reușit ! Întîi faci ce faci și pe urmă nici nu vrei să-mi explici.

— Vezi că... nu știu cum aș putea să-ți explic. Mi-e rușine.

— Dacă nu te-ai rușinat s-o faci, de ce te rușinezi să vorbești de asta ?

— Știi... atunci eram excitat, îmi pierdusem capul...

— Of ! Cîte pretexte găsești. M-ai făcut curioasă ; iar acum trebuie să-mi explici... Fiindcă eu, ce să-i faci, nu știu nimic.

— Nu trebuie să fii curioasă de lucrurile astea, spuse el sever. O fată nu trebuie să știe asemenea lucruri.

— Ei bravo : acum mai fă-mi și morală.

— Anna, uită cele întîmplate. Nu vreau să-ți amintești de mine în timp ce... De fapt ai înțeles...

— Nu, n-am înțeles.

— Ba ai înțeles. Vezi, dacă am fi făcut dragoste cu adevărat, atunci chiar mi-ar face plăcere să-ți amintești. Dar așa, a fost o slăbiciune din partea mea și-atît. Așa că, hai să nu mai vorbim !

— O slăbiciune ? Nu înțeleg.

— Da, o slăbiciune... Of ! Dar cum pot să-ți explic ?

— Explică-mi un singur lucru : Udătura aceea... cu asta rămîi însărcinată ?

— Da, cu asta. Și acum destul, Anna ; ori mă supăr cu adevărat.

— Destul, da, îi spuse ea fixîndu-l cu ochii care-i rîdeau. Acuma, restul îl știu și singură.

O umbră trecu pe chipul lui :

— Ce știi ? spuse strîngîndu-i încheieturile.

— Poftim ! Ce te-a apucat ? N-ai spus chiar tu că nu vrei să mai vorbești ?

— Vreau să-mi spui ce anume știi.

— Tu, care ești bărbat, te rușinezi ; iar eu, ca femeie, să vorbesc așa, de parc-ar fi o nimica toată ?

— Nu vreau ca tu să știi, spuse el întunecat. Nu trebuie să știi nimic din lucrurile astea.

— Dar cîte ceva, vrînd-nevrînd, tot știu.

— Cine te-a învățat ? întrebă el repezit.

— Nu m-a învățat nimeni ; dar auzi de la unul, una, de la altul, alta... ai văzut cum sînt băieții : mereu fac aluzii.

— Care băieți ?

— Păi spuneam așa, în general. Afară de asta sînt lucruri care se citesc în ziare, în romane... Și mai vorbim și între noi fetele.

— Tu nu trebuie să vorbești despre asta. Și nu trebuie să te vezi cu băieți care... vorbesc urît.

— I-auzi-l cum poruncește ! Dar află că-mi place să te știu gelos.

El își trecu o mînă peste obraz.

— Desigur, n-am nici un drept... Dar cînd mă gîndesc că... și se opri.

Veselia Annei se stinse.

— Te gîndeşti că mai avem cîteva zile şi după aceea n-o să ne mai vedem, aşa-i ? Şi că eu pînă la urmă am să-mi găsesc un altul. Sau ai cumva pretenţia să-ţi rămîn credincioasă şi după ce mă vei fi părăsit ? Îl privea supărată, dar apoi se întristă. Tu m-ai făcut să mă îndrăgostesc, şi ştiai că nu-i posibil. Şi acum ce am să mă fac, spune ? Tu peste cîteva zile ai să pleci şi ai să mă laşi aici, să mă sfîrşesc de dor. Ştiu, am să plătesc scump ceasurile astea de fericire...

— Anna, iubita mea.

— Şi cu toate astea n-aş dori să fi fost altfel, să ştii. Fiindcă tu, de acum înainte, faci parte din viaţa mea... eşti tot ce-i mai frumos în viaţa mea. Şi vei fi totdeauna, orice s-ar întîmpla.

— Şi tu vei fi, Anna, totdeauna.

— Nu, tu ai să mă uiţi repede. Tu ai mai avut şi alte fete... Pe cînd tu, pentru mine, eşti singurul ; vezi cîtă deosebire ? Să nu spui că nu-i aşa. Eu pentru tine sînt una dintre atîtea, în timp ce tu eşti singurul...

— Anna, nu ; nu vorbi aşa. Şi tu eşti prima pentru mine : prima pe care am iubit-o.

— Chiar ? Adevărat ? Nu, o spui numai ca să-mi faci o plăcere. Pe cînd în sinea ta cine ştie ce gîndeşti despre mine !

— Nu, eşti nedreaptă, Anna ; ceea ce spun e chiar adevărul.

— Da ? Serios ? Oh, aş vrea să te pot crede. Dar atunci vorbeşte, dă-i drumul, încearcă să mă convingi. Spune, ce ai găsit atît de deosebit la mine ? Dacă-i adevărat că mă iubeşti.

El o privi şovăitor :

— Vrei să-ţi înşir ce ai tu frumos ?

— Nu frumos, deosebit, şi rîse.

— Păi... mai întîi ochii. Apoi gura. Şi părul. Şi forma feţii.

— Dar mai sînt atîtea care au ochi ca ai mei, gură ca a mea, păr ca al meu... ba chiar mai frumos ca al meu. Poţi compara părul meu cu al lui Bice ?

— Nu, Anna. El începuse fără chef, dar se înflăcăra pe măsură ce vorbea. Nici una nu-i ca tine. Nu, nu că mi-au plăcut ochii sau gura : e altceva. În seara aceea, cînd te-am

cunoscut, n-am fost de loc izbit de frumusețea ta. De altfel era întuneric, nici nu te-am putut vedea bine... Și totuși m-a izbit privirea ta, expresia ta, nu știu... felul cum ai țipat de frică... și felul cum mi-ai spus după aceea că nu-i nimic dacă te-am speriat. Cît am stat împreună ? Două minute, nici atît : și totuși nu mi-ai mai ieșit din minte. Mă pomeneam mereu gîndindu-mă la tine ; fata aceea de aseară, mă gîndeam, cine știe cine o fi ? Ciudat, n-o observasem pînă acum. Credeam că era numai așa, o simplă curiozitate ; și cînd colo era dragoste : abia mai tîrziu am înțeles. Dar tocmai fiindcă nu cunoșteam încă adevărata dragoste, nu știam cum arată... cum începe cîte unul să se gîndească, așa, la o fată, fără să știe nici el de ce... Abia mai tîrziu, cînd eram la cazarmă, în dormitor, mi-am dat seama ; păi asta-i sora lui Bice ! Fiindcă vă văzusem împreună pe stradă. Și apoi Bice îmi vorbise despre tine. Îmi spusese și cum te cheamă. Așa că m-am gîndit : e Anna. Pe urmă mi-am spus : ce nume frumos, Anna. Dar îți jur, pînă atunci nu-i dădusem vreo importanță : fusese pentru mine un nume ca oricare altul. Dar acum, știind că-i al tău, parcă suna altfel. Iar cînd sora ta mi-a vorbit despre piesa de teatru și mi-a spus că am avea posibilitatea să ne vedem acolo, am primit îndată bucuros ; dar nu ca să mă văd cu ea : ca să te mai văd pe tine... Nu-ți amintești ce emoționat eram în seara aceea ? Ne-am așezat alături iar tu spuneai : Citiți-vă rolul... Păi da, era atîta zăpăceală în capul meu. De ce zîmbești ? Nu mă crezi ? Ea zîmbea într-una și nu spunea nimic. Uite, și acum, ai un fel de a zîmbi... Numai tu ești în stare. Oh, Anna, nici o fată nu-i ca tine. Tu, nu știu, ai ceva... orice faci e altfel decît la celelalte. Poate mi se pare așa fiindcă te iubesc. Ba nu, chiar așa și este. Noroc că ceilalți n-au observat : altfel ar fi toți îndrăgostiți de tine.

— Dar mie îmi ajungi tu, spuse Anna apropiindu-și fața de a lui.

Rămaseră așa, lipiți unul de altul, fără să mai rostească nici un cuvînt ; pînă ce se auzi vocea lui Bice care striga.

— Vin, spuse Anna, și adăugă în șoaptă : Pisăloaga asta... Totdeauna ne întrerupe cînd e mai frumos...

XVIII

Bice se dădu jos din pat a doua zi după Anul Nou. Se apucă și ea de lucru în salonaș. Dar se oprea într-una și se ducea să se privească în oglinda bufetului. Se vedea slăbită, urîțită ; mai că ar fi preferat ca Mario să nu vină.

Mario sosi la șase ; și făcu o mutră dezamăgită văzînd-o pe Bice în picioare.

Anna lucra cu capul plecat. Trebuia să-i vorbească. Pînă la urmă găsi un pretext ca s-o trimită pe Bice dincolo și-i spuse repede :

— Peste cîteva minute să pleci ; zi că trebuie să te întorci la cazarmă.

— Dar de ce ? se miră el.

— Fiindcă ies și eu ; trebuie să-ți vorbesc.

El se așeză la joc cu Bice ; dar privea mereu înspre Anna. La un moment dat, ea îi făcu semn. Atunci el se sculă și spuse :

— Trebuie să plec.

— Așa repede ? se miră Bice.

— Da, am fost chemat la cancelarie pentru o semnătură... acum nu-ți pot explica.

— Mîine vii ?

Anna îi făcu semn să răspundă că nu.

— Mîine... mă tem că am să fiu iarăși de serviciu.

— Of ! Ce ciudă mi-e ! spuse Bice.

— Dar se termină și cu asta, o liniști el. Au și început să se întoarcă din permisie...

Să se întoarcă din permisie ! Deci s-ar putea ca el să plece în orice moment. Acum era și mai hotărîtă să-l vadă a doua zi. Se puteau întîlni afară ; mai ales că vremea se îndreptase și nici nu era frig.

— Așteaptă-mă, merg și eu, spuse sculîndu-se. Culese ațele care i se agățaseră de fustă, își trecu mîinile prin păr și se duse să-și ia paltonul. Bice veni după ea în dormitor.

— Unde vrei să te duci, Anna ?

— La prăvălie... Mătușa a spus să cumpăr brînză.

— Aș veni și eu.

— Nu. E mai prudent să stai în casă. Abia azi-dimineaţă te-ai dat jos din pat, nu uita.

— Atunci, dacă tot ieşi, de ce nu te repezi pînă la Lina ? Să-i ceri ceva de citit ?

— Păi Lina e la Livorno ; trebuie să înceapă azi serviciul, ai uitat ?

— Ah, da, ce proastă sînt ! Mi-am pierdut şi memoria stînd în pat.

Mario era gata.

— Ciao, îi spuse Bice îmbrăţişîndu-l şi-l sărută pe obraz.

— Ciao ! răspunse el plictisit de efuziunile ei.

Afară îi spuse Annei.

— Bine că nu mai durează mult, că altfel n-aş putea să mai rabd situaţia asta.

— Cît mai e ?

— Nu ştiu precis ; dar mă tem că-i o chestiune de zile.

— Mîine seară trebuie să fim împreună.

— Dar cum să facem ?

— Afară ; ne vedem afară. Eu ies la şase, spun că mă duc la Marisa... şi stau pînă la opt.

— Dar dacă Bice vrea să iasă şi ea ?

— Găsesc eu un motiv să n-o iau cu mine. Atunci unde ne vedem ?

Cotiseră după colţ. Un soldat cobora mergînd pe mijlocul străzii ; cînd ajunse în dreptul lor, se opri :

— Pissani ! Chiar pe tine te căutam.

— Iartă-mă o clipă, spuse Mario.

Intră în vorbă cu el ; Anna începea să-şi piardă răbdarea. În sfîrşit, Mario o ajunse din urmă.

— Aşadar ? spuse Anna.

— Lasă-mă să mă gîndesc. În faţa prăvăliei se opri. Ascultă, ar trebui să ieşi îndată după prînz. Fiindcă eu am să pot căpăta uşor o învoire. Acum, că sîntem pe punctul de a fi lăsaţi la vatră, se dă uşor.

— Dar cum să ne vedem în plină zi ? O să fim observaţi. Stai, am o idee. Ne-am putea vedea în pădurice. Să ne întîlnim la podeţul acela unde ne-am oprit ultima oară.

— Bine ; tu la cîte poţi veni ?

— La două și un sfert... două jumătate.
— În sfîrșit, vino cît mai iute.
— Dar tu ești sigur că-ți dă învoirea ?
— Dacă nu mi se dă, mi-o iau singur, răspunse Mario rîzînd.

XIX

Anna îl zări de cum intră pe alee. Pedală mai repede dar încetini cînd văzu o femeie care venea spre ea. Era Cesira, nevasta lui Corrado. „Mai bine i-aș fi spus să mă aștepte în pădure și nu pe drum... ei, dar ce-mi pasă !" și înaintă hotărîtă.

Ascunseră bicicleta într-un tufiș ; apoi o luară pe cărare de-a lungul malului. Din fundul pădurii se auzeau zgomote : veniseră poate la cules de coconari. Așa că hotărîră s-o apuce înspre mare.

Se opriră între primele movile de nisip. Acolo erau feriți de priviri indiscrete și chiar de vînt. Mario înfipse sabia în nisip și își scoase mantaua. O așternu pe jos și-i spuse :

— Altfel răcești.
— Dar ție nu ți-e frig fără manta ?
— Eu sînt de la munte, și rîse.

Se așezară ; și, ca de obicei, în primele clipe se simțiră stingheriți împreună. Dar ca să spună ceva, ea zise :

— Auzi marea ?
— Da, răspunse el.

Ascultau amîndoi. Era un vuiet continuu, egal, peste care se ridicau plesnetele seci ale valurilor ce se spărgeau în preajma lor.

El culese un pumn de nisip :

— E cald, spuse, aproape ca vara.
— Uite la mirții aceia, spuse ea, parcă i-a tuns un grădinar.
— Vîntul i-a tuns, nu-i așa ? Dar i-a tuns strîmb.
— De ce nu mă iei în brațe ? întrebă ea deodată.
— Chiar așa, spuse el rîzînd. O îmbrățișă, o sărută, dar după o clipă se dădu înapoi.

— Nu mai vrei să mă săruţi ?

— Vreau să te privesc.

— Şi nu mă poţi privi în timp ce mă săruţi ?

— Nu, în timp ce te sărut... eşti prea aproape, nu te mai pot privi. Afară de asta, tu totdeauna închizi ochii... iar eu vreau să-ţi văd ochii. Fiindcă-s atît de frumoşi şi nu mă mai satur privindu-i.

— Chiar îi închid totdeauna ? Nu ştiam.

— Şi acum i-ai închis.

Se lipi de el.

— Poate-i închid fiindcă mi-e puţin ruşine.

— De ce să-ţi fie ruşine, prostuţo ! şi o mîngîie.

— Şi tu te ruşinezi. Nu cînd mă săruţi... dar deunăzi de pildă... Vezi : ai înţeles imediat şi ai roşit. Ascultă, m-am tot gîndit...

— Ţi-am spus că nu-ţi dau voie.

— Dar eu tot m-am gîndit... şi am remuşcări.

— De ce ? se miră el.

— Fiindcă nu ţi-am făcut pe plac. Acum nu te uita la mine, că mă ruşinez şi nu-ţi mai spun. M-am gîndit că dacă şi eu aş fi făcut dragoste împreună cu tine... ţie nu ţi-ar mai fi fost ruşine după aceea. Te-ai ruşinat că ai făcut-o de unul singur... aşa-i ?

— Aşa e, răspunse el.

— Vezi ce deşteaptă sînt : eu habar n-aveam de toate astea şi totuşi am înţeles... şi de aceea am remuşcări. Chiar că am fost o proastă. Trebuia să te las să...

— Nu Anna, ce vorbeşti ?

— Ba chiar aşa e. Şi azi am venit ca să-ţi dau voie...

El era tulburat ; smulse nervos un fir de iarbă şi-l răsuci.

— Anna, tu eşti neprihănită şi nu ştiu nici dacă am făcut bine că te-am sărutat, spuse fără să o privească. Darmite lucrul acela... Nu, Anna, să rămînem aşa cum sîntem. Ce a fost pînă acum între noi... să ne fie de-ajuns.

— Dar de ce-ţi faci scrupule... odată ce eu sînt aceea care ţi-o cer ?

— Vorbeşti aşa fiindcă n-ai experienţă. Deunăzi ţi-era frică şi te ruşinai. Şi chiar acum, dacă aş încerca...

— Îmi era frică şi ruşine fiindcă eram acasă... Dar aici nu m-aş mai ruşina.

— Dar tu nici nu știi încă să săruți! exclamă el, și vocea lui suna acuma vesel. În dragoste e ca la școală: trebuie să le înveți pe rînd.

Ea rămase cam plouată:

— Care va să zică nu știu să sărut?

— Nu, Anna, nu știi să săruți.

— Vorbești serios?

— Vorbesc serios.

— Și-atunci cum se face? Învață-mă.

— Tu strîngi buzele, și de fapt trebuie să le deschizi... Vrei să facem o probă?

— Nu, nu vreau.

— Te-ai supărat?

— Nu... dar nu vreau. Nu vreau să te mai sărut.

— Ce dulce ești... o strînse în brațe și o sărută pe tîmplă.

— Lasă-mă; era mai mult umilită decît supărată.

— Ești o prostuță.

Ea dădu din umeri. Dar supărarea i se topea; și avea chef să-l ațîțe:

— Sigur, eu nu știu să sărut fiindcă n-am încercat niciodată înainte... Pe cînd tu, tu știi să săruți, nu? El o privea zîmbind. Cine te-a învățat?

— Nimeni nu m-a învățat. Dar sînt lucruri pe care le înveți singur.

— Iar tu ai avut ocazia să le înveți bine, nu? Ia nu mai zîmbi așa, că mă scoți din sărite. Uite la el, ce aere își dă!

— Nu-mi dau aere, dar tu mă faci să rîd.

— Aha! eu te fac să rîzi? Bine, atunci răspunde: cîte fete ai sărutat pînă acum, zi? Trădător infam. El era uluit. Da, trădător, trădător: trebuia să aștepți să mă cunoști pe mine. Ar fi trebuit să fiu eu prima... după cum ai fost tu primul pentru mine.

— Tu ești prima pe care am iubit-o; nu-ți ajunge?

— Nu-mi ajunge. Și nici măcar nu-i adevărat. Fiindcă ești un mincinos: un mincinos și un trădător.

— Anna, îți jur că-i adevărat. Uite: în tot timpul milităriei n-am umblat cu nici o fată. În afară de Bice...

— De Bice nu-mi pasă. Dar de celelalte... cîte au fost?

— Nici una... ți-am mai spus.
— Dar înainte de armată ?
— Ei, înainte...
— Hai, spune, îl îndemna ea. Mărturisește. Pun prinsoare că atît au fost de multe că nici nu-ți mai amintești.
— Au fost numai două, Anna. Una la mine în sat și alta... pe care am întîlnit-o în tren. Dar n-a fost vorba de dragoste, te asigur.
— Auzi-l ce neobrăzat : umblă cu fete dar nu ca să facă dragoste.
— Nu m-ai înțeles. Vreau să spun că nu eram îndrăgostit... am fost cu ele numai ca să mă distrez.
— Pariez că ai fost și cu muieri din acelea, stărui ea.
— Ce vrei să spui ?
— Că te duceai în casele acelea... unde sînt femei stricate.
El roși.
— Da, am fost... Dar nu-i frumos să vorbești despre asta.
— Aha, e frumos ca tu să-ți faci de cap, dar nu-i frumos ca eu să vorbesc. Ei, uite că eu vreau să vorbesc. Ca să te fac să-ți fie rușine.
El se încruntă :
— Iar eu îți spun că nu trebuie să vorbești, altfel mă înfurii.
— De înfuriat mă înfurii eu : pentru toate trădările tale.
— Păi nici nu ne cunoșteam...
— N-are a face : tot trădător se cheamă că ești. Un nerușinat, asta ești. Te duceai pînă și în locurile acelea deocheate... cu riscul să iei vreo boală. Nu știai că mergînd la femei poți s-o pățești ?
— Dar tu cum de știi ?
— Oho ! sînt lucruri pe care le știm și noi, fetele. Acum fii atent : ca să te duci din cînd în cînd, îți dau voie ; fiindcă știu că unui băiat, dacă nu se duce, nu-i face bine. Dar trebuie să fii cu băgare de seamă : îmi promiți ?
El nu voia să promită, spunea că sînt lucruri pe care o fată nici nu trebuie să le știe : dar fiindcă ea stăruia întruna, îi făgădui.

— Acum trebuie să-mi promiți încă ceva — devenise serioasă. Cînd ai să te apropii de o fată cu gîndul de a te însura... stai, lasă-mă să isprăvesc : ei bine, trebuie să-mi scrii. Trebuie să-mi scrii, fiindcă vreau să știu cît timp mi-ai fost credincios. Oh, m-aș mulțumi cu puțin, ce crezi ? Știu eu că băieții, cînd se întorc din armată, își caută îndată nevastă. M-aș mulțumi cu un an. Uite, dacă peste un an aș primi o scrisoare în care îmi spui : Dragă Anna, îți scriu ca să-ți dau de știre că m-am logodit, aș fi mulțumită. Mi-aș spune : cel puțin, timp de un an, s-a gîndit cîteodată la mine.

— Eu am să mă gîndesc tot timpul la tine, Anna ; eu...

— Taci : nu minți. Ți-am mai spus-o ; tu nu știi să te prefaci. Cînd spui o minciună, se vede îndată. Capeți altă expresie, alt glas, cum să-ți explic... Și acum mi-am dat seama pe loc că nu spui adevărul.

— Ba da : că n-am să te uit niciodată, asta-i adevărat. Mai curînd...

— Mai curînd ce ? Hai, spune, nu te teme : și așa mă aștept la orice.

— Mă tem că va trebui să plec în America, spuse el. Trebuia să fi plecat de mult, fiindcă aici n-am nici un viitor ; pe cînd acolo tata mi-a și găsit de lucru. Și ar fi numai începutul, fiindcă odată ajuns acolo, dacă ești deștept și vrei să muncești... Aș fi plecat după nenorocirea cu mama, dar nu se putea : există o lege, că trebuie mai întîi să faci armata... Dar acum, înțelegi, nu mai e nici o piedică. Unchiul a și început să-mi facă actele...

Ea tăcea, zdrobită. Se credea în stare să înfrunte orice : fiindcă nu se amăgise niciodată că lucrurile ar putea avea vreo urmare. Dar să afle că între ei doi se va așterne oceanul... În America : e ca și cum ar fi murit. Nu, era o lovitură grea, prea grea. Simțea o apăsare în piept... i se părea că se înăbușe. Dacă el ar fi spus : Am o logodnică la mine în sat și cum ajung acasă, mă însor, n-ar fi fost nimic. Dacă i-ar fi spus : Unchiul a și înaintat actele pentru căsătorie... Dar actele de care vorbise el, acelea care-i trebuiau ca să traverseze oceanul, ca să dispară... Fiindcă a pleca în America e ca și cînd ai dispărea, ca și cînd te-ai prăpădi. El mort pentru ea, și ea moartă pentru el... Nici măcar gîndul n-avea să-i mai lege : el

avea să uite totul, chiar și locurile. Chiar și de satul lui avea să uite: darmite de Marina... Iar America, nici nu izbutea să și-o închipuie. Oh, era cumplit. Era tot ce putea fi mai rău. Nu mai avea putere să facă nici o mișcare.

— Anna: ce ai?

Îl privi, mișcă buzele în gol. Nu mai era în stare să-i spună nimic; doar să-l privească mai putea, cu disperare. Mario, Mario al ei, urma să dispară din viața ei, pentru totdeauna. Era aici, iar peste cîteva zile nu va mai fi, va dispărea de tot. Nu va mai ști nimic despre el... Nici dacă mai trăiește.

— Anna, te rog, nu sta așa. E vina mea, nu trebuia să-ți spun. Dar ziceai că te aștepți la orice.

La orice, dar la asta nu. Se aștepta să-l știe logodit, căsătorit cu alta; să nu-l mai vadă niciodată. Dar asta era cu mult mai rău. Oh, nu mai putea răbda! Trebuia într-un fel să scape de apăsarea asta, de greutatea care-i strivea pieptul...

El îi cuprinse mîinile, ținîndu-i-le strîns, în timp ce ea îl privea, îl privea... Îl sorbea din ochi ca să păstreze măcar atît, amintirea trăsăturilor lui, a privirii lui, a expresiei... Dar imaginea începu să tremure, se încețoșă, se frînse... Iată, nu mai vedea nimic, imaginea pierise, el dispăruse! Dispărut; dispărut; în America, de cealaltă parte a lumii...

Izbucni în hohote în timp ce el o lua în brațe șoptindu-i:

— Anna, Anna, dragostea mea scumpă. Plîngi draga mea, ai să te simți mai bine pe urmă.

Încet-încet ea se potoli, dar rămase în aceeași stare. Avea încă ochii plini de lacrimi și nu vedea nimic. Auzea doar zgomotul valurilor care se înălța cu greu peste vuietul surd al mării.

XX

Deodată se îndreptă:

— Cînd pleci? îl întrebă.

El șovăi o clipă.

— Ți-am mai spus... nu știu încă.

— Ba da, spune adevărul.
— Cred că... mîine dimineață.
Ea aproape că zîmbi :
— E deci ultima oară cînd sîntem împreună ?
— Mă tem că da.
— Atunci să nu mai pierdem timpul, Mario... Trebuie să facem ceva.
— Anna, încearcă să judeci.
— Tu nu-ți face scrupule : eu ți-o cer...
— Nu, Anna, nu se poate.
— Și de ce ?
— Cum de ce ? Dacă soarta vrea să nu ne mai vedem, cum ți-aș putea face una ca asta ?
— Te rog, Mario... te implor.
— Dar Anna, gîndește-te la urmări.
— Ce urmări ? Dacă ai să ai grijă, n-au să fie urmări.
— Dar tu n-ai să mai fii aceeași, Anna ; la asta nu te gîndești ?
— Tocmai fiindcă nu mai vreau să fiu aceeași... fiindcă vreau ca tu să-mi lași o urmă... Mario, eu știu ce fac, crede-mă. Pot să-ți spun și mai mult : că am să mă resemnez după plecarea ta ; am să-mi găsesc alt băiat, am să mă logodesc, am să mă mărit... Dar acum vreau să fiu a ta : să nu spui nu !
— Și dacă tocmai din pricina asta n-ai să-ți poți găsi mîine un logodnic, un soț ?
— Da ce, e ceva care se vede ?
— Păi... așa se spune, răspunse el roșind. Și chiar dacă nu se vede, tu ești o fată cinstită : dacă mîine îți găsești un băiat, n-ai să vrei să-l înșeli.
— Ei bine, n-am să-l înșel : am să-i spun totul. Dacă are să mă ierte, bine ; și dacă nu, puțin îmi pasă.
— Asta o spui acum, dar mai tîrziu, cine știe cum ai să mă blestemi...
— Niciodată, niciodată n-am să te blestem. Tu vei fi totdeauna pentru mine... cea mai frumoasă amintire din viață.
El își ascunse fața în mîini : ca și cînd ar fi vrut să reflecteze, ca și cînd s-ar fi temut s-o privească. Ea se agăță de mîinile lui, i le trase în jos :

— Dacă n-o faci, însemnează că nu-ți pasă de mine... că nu-i adevărat că mă iubești așa cum ai spus.

— Anna, e și așa prea dureroasă despărțirea noastră ; n-o face și mai dureroasă...

— Hei, isprăvește. Sîntem singuri, numai eu și cu tine ; tu mă dorești : atunci de ce șovăi ? Se ridică, își scoase paltonul : el o urmărea uimit. Ea se așeză în genunchi : Acuma întinde-te ; nu așa, în lung. Se întinse și ea, învelindu-se cu paltonul. Uite așa, și îndoi paltonul sub el, ca pe o plapumă. Așa parcă am fi în pat împreună ; ce zici ? și se lipi de el.

Îi simțea prin haine fierbințeala trupului : așadar și el o dorea. Dar tot mai încerca să se împotrivească ; și ea îi descheie tunica, apoi cămașa, îi atinse pielea cu mîna... Atunci el nu se mai putu stăpîni : se întoarse spre ea, îi strivi sînul, îi mîngîie coapsele, apoi, înfierbîntat, căută s-o dezgolească...

— Așteaptă, zise ea ; se ridică și se duse cîțiva pași mai departe, cerîndu-i să nu se uite.

Apoi reveni și se culcă lîngă el, potrivind paltonul în jurul lor. El începu iar s-o mîngîie. Simți că sub rochie era goală ; dar își dădu seama că nu va putea s-o posede atîta timp cît ea îl privea. Și îi acoperi ochii cu mîna.

Începuse să se întunece cînd Anna se trezi din toropeala care o cuprinsese. Îi înțepeniseră picioarele ; dar trupul și-l simțea cald, protejat cum era de trupul lui. Cerul pălise. Iar vuietul era mai stins : ca și cînd marea s-ar fi îndepărtat.

Partea a doua

I

Bice nu ieşi trei luni din casă. Lina venea uneori duminica; în celelalte zile, surorile erau totdeauna singure. Stăteau cu ceasurile fără să schimbe o vorbă; şi despre ce ar fi putut vorbi odată ce erau înţelese să nu se pomenească de Mario?

Şi Anna ieşea rar, doar ca să facă piaţa. Într-o dimineaţă o opri Cesira: o întrebă dacă e adevărat ce spunea lumea, că logodnicul lui Bice ar fi emigrat în America. Anna răspunse că da şi-i explică situaţia: Mario nu avea de lucru şi tatăl său îl chemase acolo...

Femeia o întrerupse:

— Pe de o parte e mai bine aşa. Cu amîndouă tot nu putea să se însoare; nu-i aşa?

— Cum? îngăimă Anna. Ce vreţi să spuneţi?

— Lasă că pricepi tu. Clătină din cap în semn de dojană. De altfel nu se întîmplă asta prima oară. Pe tine, însă, nu te-aş fi crezut în stare. Treceai drept o fată cuminte...

— Vai, doamnă, dar vă înşelaţi...

— Nu, nu mă înşel. Dar nu-ţi face griji, n-am să vorbesc. Nu din respect pentru tine: tu ai merita să te fac de ocară în faţa tuturor. Tac din respect pentru biata mătuşă-ta. V-a crescut ca pe fetele ei... s-a spetit muncind ca să vă scoată la liman... Şi tu, în felul ăsta ai înţeles s-o răsplăteşti. Chiar că n-ai pic de conştiinţă...

Anna era zdrobită. O vreme trăia cu frica în sîn ca femeia să nu flecărească. Şi ce era mai rău, se temea să nu fi rămas însărcinată. Trăi zile de coşmar: credea c-o să-şi piardă minţile. Dar chiar după ce temerile ei se dovediră neîntemeiate, ruşinea stăruia. Legătura ei cu Mario îi apărea ca o aventură ruşinoasă.

Şi astfel, frica mai întîi, pe urmă ruşinea, o ajutară să-şi vină în fire. Cînd începu să se gîndească iarăşi cu drag la

Mario, timpul trecuse iar amintirile erau mai puțin chinuitoare.

Pe de altă parte, mătușa se arăta tot mai îngrijorată de Bice. O tot îndemna să iasă din casă.

— Ți-e rușine de lume ? Dar chiar că n-ai de ce să te rușinezi : nu înseamnă că ți-ai pierdut cinstea dacă ești părăsită de logodnic. Se întîmplă și cu altele...

— Lasă-mă mătușă, te rog.

— Vrei să cazi bolnavă ? Cine stă mereu închis în casă ajunge sigur să se îmbolnăvească. Nu mai spun că nici nu mănînci, ai ajuns o umbră de slabă ce ești. Vrei să ajungi la spital, ca preotul ?

Într-o duminică le convinse să meargă la țară. Anna pedala cu privirile ațintite asupra drumului : nu mai fusese în pădurice și se temea să se uite în jurul ei. Trecînd podețul, închise de-a dreptul ochii. Nu voia să vadă, nu voia să-și aducă aminte... Și simți o ușurare cînd drumul coti spre ogoare. Cîmpia nu intra în sfera amintirilor ei : cel mult îi amintea de copilărie.

La fermă, Bice începu iar să facă mofturi. Vroia să aștepte acolo, în drum.

Anna se enervă :

— Dar de cine te rușinezi ? De Ada ?

— Nu mă rușinez de nimeni ; dar n-am chef să văd lume. Și de fapt n-am venit să stăm afară la aer ?

— Ei, fetelor, veniți ori ba ? Mătușa, ca de obicei, era nerăbdătoare să intre.

— Mergi înainte, venim acuși, spuse Anna.

Se așeză și ea pe iarbă. Bice arătă spre crenguțele doldora de boboci, peste capetele lor.

— Ce-o fi, Anna ? Un migdal ? Sau un măr ?

— Ar trebui s-o întrebăm pe mătușa : eu chiar că nu mă pricep.

— E frumos aici, cu toate florile astea, zise Bice. Ah... și trase aer în piept. Mai că aș veni bucuroasă să stau la țară. Gîndește-te, Anna : ăștia cel puțin ies cînd vor... fără teama de-a întîlni pe cineva. Pe cînd în tîrg, toți se uită la tine, toți te iscodesc...

— Ar fi timpul să sfîrșești odată : crezi că oamenii altă treabă n-au decît să se gîndească la tine ? Nici pe mine nu mă mai întreabă nimeni nimic. Așa-i lumea : pălăvră-

geşte vreo săptămînă, pe urmă uită. La fel şi cu Marisa, cine-o mai ia în seamă? Şi după o clipă adăugă: Mie asta-mi place la Marisa, că o doare în cot de ce spune lumea. Se înţelege, eu n-aş vrea să fac ca ea. Dar dacă mîine aş întîlni pe cineva care să-mi placă... fie chiar un om însurat...

— Vai, Anna, ce vorbeşti! exclamă Bice speriată.

— Şi de ce nu? răspunse aspru Anna. Dacă te ţii cu un biat, de nouă ori din zece, tot rău iese. Cu unul însurat, măcar ştii din capul locului la ce să te aştepţi.

— O fi adevărat că Lina s-a încurcat cu unul căsătorit?

— Ştiu eu? Aşa se vorbeşte.

— Poate că de aceea nu se mai arată pe la noi...

— Mai bine pentru ea, spuse deodată Anna. Măcar se mai distrează şi ea niţel, nenorocita. Hai, scoală-te: se burzuluiesc dacă nu mergem să le dăm cel puţin bună ziua.

Nevasta lui Bertini stătea de vorbă în curte cu mătuşa.

— Şi Ada? o întrebară.

— O fi după casă.

Acolo se afla grădina de zarzavat, împrejmuită cu un gard viu. Porniră pe cărarea ce-l mărginea şi ieşiră pe un cîmp uşor înclinat; cu cîţiva pomi înfloriţi, împrăştiaţi ici colo.

— Vezi că erau meri? spuse Bice. Au aceleaşi flori albe... iar ăştia ştiu bine că sînt meri, adăugă zîmbind.

— Aşa-i, spuse Anna zîmbind şi ea. Îţi aminteşti cînd veneam să mîncăm mere şi ne ascundeam de Bertini?

— Ada! strigă Bice.

Ada se ridică: le zărise şi pe faţa ei se ivi un zîmbet sfios. Nu le veni în întîmpinare; rămase pe loc, aşteptîndu-le, cu cosorul în mînă.

Bice o îmbrăţişă şi o sărută iar Anna fu nevoită să facă la fel. Stingherită de aceste efuziuni, Ada stătea locului fără să spună o vorbă.

— Ce ai în sac? întrebă Bice.

— Salată de cîmp, răspunse Ada.

— O duceţi la tîrg şi pe asta?

— Nu, o mîncăm acasă.

— Şi totuşi e mai bună ca cealaltă. Scoase din sac o iarbă cu frunze lungi, zimţate: Asteia cum îi zice?

— A, nu știu, răspunse Ada roșind. Se uita la Anna ca și cum ar fi așteptat un ajutor de la ea.

— Pînă unde se întinde pămîntul vostru ? Pînă la calea ferată ? Cel puțin vă mai distrați cîteodată cînd trece vreun tren.

Pe Anna, trăncăneala lui Bice o pilictisea. Soră-sa vorbea ca să se arate nepăsătoare : ca să se creadă că nu se sinchisește că o părăsise logodnicul.

Mătușa și mama Adei trecuseră în bucătărie. Ele două se așezară pe bancă, pe cînd Ada se apucă să curețe salata.

— N-ați mai fost de mult, spuse mama Adei. Tu mai ales, Bice, sînt ani de cînd nu te-ai mai arătat.

— Cum o găsești ? întrebă mătușa. Mie mi se pare tare slăbuță... Mînca ea puțin și înainte, dar acum, cu supărarea pe care a avut-o...

— Mi-a părut rău și mie, zise mama Adei. Pentru tine Bice ; și pentru tine, spuse către mătușă. Măcar dacă se mărita, scăpai de-o grijă.

— Oh, despre mine aș fi fericită să-mi rămînă amîndouă mereu în casă, spuse mătușa. Dar pentru ea, mititica, îmi pare rău. Dar asta nu-i un motiv să se îmbolnăvească. Cine nu știe că se întîmplă cîteodată ca logodnicul să dea înapoi... Sau nu se potrivesc la fire, sau nu vrea familia... Dar în cazul ei chiar că a fost cu ghinion. Era un băiat serios, crede-mă ; altfel nu-l lăsam să-mi intre în casă. Așa a vrut soarta, să plece în America.

— Mătușă, te rog, nu mai vorbi despre asta, zise Bice.

— Și ce-i rău în asta ? Cu străinii nu scot o vorbă ; dar aici sîntem între rude.

Pînă la urmă mama Adei îi spuse lui Bice :

— Tu să nu-ți faci sînge rău ; ai să găsești repede un altul. Ești o fată sănătoasă, voinică... și tu la fel, Anna. Mai rău e cînd ai o fată ca a mea, adăugă privind-o pe Ada. Cu nenorocirea pe care a avut-o, rămîn sigur cu ea în casă.

Ada, în picioare la spălător, clătea mai departe salata, ca și cînd nu se vorbea despre ea. Era desigur obișnuită cu asemenea cuvinte. O dată Anna îl auzise pe Bertini spunînd de față cu fata : „Mai bine s-ar fi prăpădit. O femeie fără o mînă e o nenorocită care nu mai e bună de nimic“.

La întoarcere amîndouă surorile erau indignate :

— I-o aruncă în obraz de parcă ea e vinovată că și-a pierdut o mînă.

— Sigur că fac rău, răspunse mătușa. Dar trebuie să-i și înțelegem : la țară nu-i ca la oraș : o femeie trebuie să fie zdravănă ca un bărbat.

— Sînt niște scîrbe, asta sînt, zise Bice. Mai multă grijă au de vite decît de oameni.

— Și nici nu-i adevărat că Ada nu-i bună de nimic, observă Anna. Dimpotrivă, muncește mai mult ca ceilalți : mai mult ca Bertini în orice caz. El se fîțîie tot timpul cu motocicleta : asta-i toată treaba pe care o face.

— Dar e și el mutilat de război, spuse mătușa. Nu mai poate munci la cîmp.

— Mutilat ? Și unde-i mutilat, mă rog ? i-o întoarse Bice. E mare și zdravăn, plesnește de sănătate... zi mai bine că nu vrea să muncească : nu că-i mutilat.

— Nu se vede, dar e mutilat, stărui mătușa. Îi lipsesc trei degete la un picior.

— Mai bine rămînea el fără o mînă, spuse Anna ; și fetele continuară pe același ton, deși mătușa le tot dăscălea că nu se cade să vorbească astfel.

Reluară discuția seara, în pat. Ada chiar că era de plîns, săraca : pe lîngă că-i lipsea o mînă, mai avea și nenorocirea să stea cu asemenea părinți care n-o iubeau.

— Gîndește-te ce norocoase am fost noi două, spuse Bice. Dacă nu era mătușa, ajungeam la orfelinat. Sau și mai rău : în casa lui Bertini. Gîndește-te, Anna : mătușa nu numai că ne-a crescut, dar nu ne-a lipsit niciodată de nimic... Noi două, orfane, am dus-o totdeauna mai bine decît atîtea altele care au părinți. Vezi cum e cu celelalte : ori sînt nevoite să intre servitoare, ori se duc să muncească la fabrica de zahăr. Și nu-i vorba numai de muncă, e și o situație umilitoare. Fiindcă, să știi : cînd ești servitoare sau muncitoare, trebuie să fie chiar umilitor... Cu bărbații care-ți poruncesc... poate că și abuzează... Oh, chiar se cuvine să-i mulțumim lui Dumnezeu că ne-a scutit de asemenea încercări.

Bice se aprindea ușor ; dar pe Anna o plictisea. Spuse că era vremea să se culce.

II

Enrico plecă pe la jumătatea lui iunie. Era într-o după-amiază, tîrziu. Cele două surori fuseseră la Zaira și se întorceau spre casă cînd se întîlniră cu Enrico pe bicicletă.

— Salutare fetelor, le spuse coborînd.

Bice observă valijoara agățată de ghidon :

— De ce ? Unde pleci ?

— La armată, păi nu ?

— Ah, așa-i !... Și unde ?

Enrico desfăcu brațele :

— Or să-mi spună mîine dimineața la cercul de recrutare. Eu am făcut cerere pentru vreun loc mai apropiat, Livorno, Pisa... Deși, ca să spun drept, mi-ar plăcea să plec în Sicilia. Sau în vîrful Alpilor. M-am săturat pînă peste cap de bocete, de țipete, de văicăreli... Chiar și acuma mi-au făcut femeile de-acasă o tragedie fiindcă voiau să vină cu mine la gară. Îți închipui ce panoramă : să rîdă toată lumea de noi. Hai fetelor, însoțiți-mă o bucată.

Porniră, Enrico împingînd bicicleta cu mîna iar ele două ținîndu-se de braț. Ziua era pe sfîrșite : umbrele se alungeau ușoare, aerul era încărcat de miresmele cîmpului, iar zgomotele păreau vătuite.

— Care va să zică nu-ți pare prea rău că pleci militar ? îl întrebă Bice.

— Nu... De Marina m-am săturat pînă peste cap. Cel puțin vreme de optsprezece luni nu trebuie să-mi bat capul cu nimic. Fac ce mi se spune să fac și la revedere.

— Eu trebuie să mă întorc acasă, spuse Bice. Dar tu, Anna, mai mergi puțin cu el.

Enrico făcea pe indiferentul ; dar Anna înțelese că i-ar face plăcere. Spuse :

— Bine, îl însoțesc pînă la Lina.

— Atunci ciao, Enrico, zise Bice întinzîndu-i mîna.

— Așa îți iei tu rămas bun ? Doar sîntem prieteni vechi, ai putea să mă săruți.

Bice izbucni în rîs :

— Hai, treacă : am să te sărut, și îi atinse ușor obrazul cu buzele în timp ce-l îmbrățișa.

— Ciao, Biciona : rămîi cu bine. O privi cum se îndepărtează, îi mai făcu un semn cu mîna, apoi își aprinse o țigară. Și tu ? Nu-mi spui nimic ?

— Ce să-ți spun ?

Enrico oftă :

— Dacă ai fi și tu ca soră-ta...

Anna dădu din umeri :

— Fiecare cu felul lui. Tu să nu-ți închipui că ești mai bun...

Merseră un timp în tăcere ; apoi Enrico spuse :

— Ascultă, Anna ; eu... aș fi vrut să-ți vorbesc înainte de a pleca. Dar n-am avut ocazia...

— Și ce voiai să-mi spui ?

— Că nu mi-am schimbat gîndurile.

— Avem vreme să stăm de vorbă cînd ai să te întorci, răspunse Anna. Trecuseră de casa Linei și se opriseră iarăși. Spune-mi cît e ceasul ?

— Șapte și un sfert... așa că avem timp. Trenul meu pleacă după opt.

— Dar pentru mine e tîrziu, trebuie să mă întorc. Așa că mai bine să ne luăm rămas bun. Citi pe chipul lui cît era de dezamăgit și voi să-l îmbuneze : Am să te sărut și eu, ca Bice, ești mulțumit ?

El o privi :

— Bice mi-e numai prietenă... de la tine aș vrea ceva mai mult.

— Ei, nu fii și tu prea pretențios acuma, răspunse Anna rîzînd.

— Atunci ? întrebă el.

— Atunci ce ?

— Mă săruți cu adevărat ?

— Aici, în mijlocul drumului ?

— Ce are a face ? Nu ne vede nimeni...

Anna smulse o frunză din tufiș.

— Ascultă Enrico, tu acuma ai să fii plecat optsprezece luni... și în optsprezece luni, cîte nu se pot întîmpla...

— Sigur că da, ai putea să te logodești, spuse Enrico întunecîndu-se. Cînd mă întorc, te găsesc poate și măritată.

— Ei asta-i, ce tot spui... N-am pe nimeni care să se țină după mine, știi bine. Tu mai degrabă... El făcu un gest de protest. Stai, lasă-mă să isprăvesc. Am auzit într-una

spunîndu-se că băieţii, cînd pleacă la armată, îşi schimbă părerea despre multe... Afară de asta, în optsprezece luni s-ar putea să mă schimb şi eu, s-ar putea... să mă găseşti îngrăşată ; şi să nu-ţi mai plac. Ştii şi tu că o fată se ofileşte repede.

El protestă, susţinînd că nu şi-ar schimba vreodată gîndurile.

— Sărută-mă măcar o dată.

Şi Anna îşi dădu seama că n-o costa nimic dacă-l săruta !

— Bine, fie ! Ciao ! Îi trecu o mînă pe după gît, trăgîndu-l spre dînsa şi-l sărută repede pe gură. Ciao, repetă, dar el o reţinu.

— Anna, şopti.

Ea cedă şi se lăsă sărutată. De astă dată avu răgazul să simtă umezeala caldă a buzelor ; închise ochii : prea era vie amintirea îmbrăţişărilor de odinioară, simţea că se pierde. Pînă la urmă se smulse şi se îndepărtă iute. Privi înapoi : el nu se mişcase din loc ; îi făcu semn cu mîna.

III

Într-o dimineaţă poştaşul aduse o carte poştală şi o scrisoare. Cartea poştală era de la Enrico : venea de la Bra, iar cele două surori se întrebau în ce parte a Italiei o fi. Scrisoarea era de la doamna Bini : spunea că în anul acela, ea şi soţul ei ar fi urmat să vină abia în august ; şi o întreba pe mătuşă dacă în iulie era dispusă să închirieze camera unei prietene care avea o fiică „de vîrsta celor două fete".

Mătuşa nu era prea încîntată de propunere :

— Nici aşa, două familii una după alta ; prea e bătaie de cap.

Bice şi Anna, dimpotrivă, stăruiră să primească. În casă domnea o atmosferă tot mai apăsătoare ; iar fetele erau dornice de noutăţi.

Noutăţi la Marina se iviseră destule în anul acela. Mai întîi se construise un nou stabiliment de băi la capătul aleii din pădurice. Îl amenajase unchiul lui Livio : cel care, după ce se terminase povestea cu sardelele, dispăruse din circulaţie. Oamenii spuneau că n-ar fi trebuit s-o facă ; nu-i

ajungea că-l ruinase pe tatăl lui Enrico și că de-a dreptul îi pricinuise moartea ? Acum se apucă să-i mai facă concurență și mamei lui Enrico. Dar Pellegrini nu părea să se sinchisească de flecăreli. Anna îl vedea trecînd adesea pe bicicletă, cu șapca pe o ureche, cu părul cărunt, cu fața ascuțită.

Într-o după-amiază s-au dus să vadă noua instalație. Marea era liniștită, cum rar se întîmplă vara : valurile se spărgeau la un metru de țărm, clipocind abia perceptibil. Anna se descălță și fugi să-și ude picioarele.

— E caldă... parc-ar fi în august. Își sumese rochia și combinezonul și înaintă în apă. Tu nu vii ?

— Nu pot, răspunse Bice.

— Aa, uitasem ! O clipă îi reveniră în minte zilele groaznice în care se temuse să nu fi rămas însărcinată. Și spaima pe care i-o stîrnise Cesira : se cutremura de fiecare dată cînd o întîlnea.

Acum toate astea țineau de trecut ; iar ea se simțea tînără, liberă și dornică de viață. De mulți ani nu așteptase vara cu atîta nerăbdare. Umbrindu-și ochii cu mîna, privea sclipirile luminoase care jucau pe întinderea vălurită a apei.

— Hai să mergem, Anna. Nădușim dacă stăm pe loc.

O porniră, Anna pe nisipul bătătorit, unde de fiecare dată valul de apă venea să-i ude picioarele. Bice cu doi pași mai departe, pe plaja uscată.

— Cum se face că Enrico îți trimite atîtea cărți poștale?

— Oh, Enrico ! exclamă Anna cu un gest plictisit.

„Gata cu Enrico“, se gîndea. Nici la Mario nu voia să se mai gîndească... „Ajunge cu amintirile“, își spuse.

Se simțea liberă, ușoară ; și totul îi părea nou, deși totul era ca deobicei. Stabilimentul Vanni fusese amenajat ca și în ceilalți ani, cu un lung șir de cabine la capătul plajei și altul mai mic de-a curmezișul. Puțin mai departe era celălalt stabiliment, cu cabinele dispuse în același fel ; numai că erau vopsite în albastru și nu în verde. Apoi, pe două-trei sute de metri, plaja era goală ; și în sfîrșit ajungeai la Pellegrini.

— Ia te uită, spuse Bice, și el a vopsit cabinele în verde.

— Și ce, n-are voie ?

— Ba da ; zic și eu așa. Plaja aici e mai largă, da-i peste mînă ; nu crezi ? Vreau să spun că e prea departe de tîrg.

— Dar pentru cei din vile e mai aproape. Să vezi cîtă lume are să vină. Zice că o să facă totul în stil mare, cu umbrele, şezlonguri... Uite, are şi duş. Şi baraca, vezi ce frumoasă e ?

Baraca era aşezată pe stîlpi mici de beton şi avea scheletul de zidărie. Încolo era şi ea de lemn, dar scîndurile vopsite proaspăt dădeau o impresie de eleganţă şi curăţenie. Apoi le stîrni curiozitatea cîteva bărcuţe joase şi înguste, prevăzute cu o singură vîslă lungă cu o paletă la ambele capete. Pellegrini tocmai vopsea una cu o culoare albă sclipitoare. Lucra pe îndelete, cu un muc de ţigară stins în gură.

— Ce fel de bărci sînt astea ? întrebă Bice.

— Nu sînt bărci, răspunse omul fără să ridice capul. Sînt caiace.

— Caiace ?

— Pentru Marina e o noutate, răspunse omul zîmbind. Pariez că nici *pattini* [1] n-aţi văzut vreodată. Uitaţi-vă la ele : sînt colo înăuntru, şi arătă spre şopronul de lîngă dîmb.

Fetele se opriră în prag.

— Oh, făcu Bice, şi cum faci să mergi cu alea... cum le zice ?

— *Pattini*, repetă omul. Bine : ca şi cu barca. Numai că sînt mult mai uşoare şi oboseşti mai puţin.

— Dar bărci n-aveţi ? stărui Bice.

— Cea de salvare şi atît, fiindcă aşa cere regulamentul... Dar bărcile, acuma, nu mai sînt o distracţie pentru vilegiaturişti. Se sculase şi le privea : Voi sînteţi din Marina ?

— Da.

— Ah, am înţeles, sînteţi nepoatele tuşii Cavorzio. Cine şi-ar fi închipuit ? Ultima oară cînd v-am văzut eraţi copii. Îşi frecă bărbia : Faceţi şi voi croitorie, aşa-i ? Eu am nevoie de o fată pentru stabiliment. Şi fiindcă ele tăceau, adăugă : Bineînţeles, îmi trebuie una prezentabilă. Mă înţelegeţi ? Clienţilor nu le-ar plăcea să vadă una neîngrijită sau murdară... E limpede ?

---

[1] *Pattino :* barcă uşoară, formată din două flotoare împreunate prin două stinghii şi avînd deasupra o bancă.

Anna îl privea interesată. Pellegrini era scund, firav, cu tîmplele cărunte, nas ascuțit și buze subțiri. Îi părea simpatic, poate tocmai fiindcă toți îl vorbeau de rău.

— Voi nu cunoașteți vreo fată ?

— Marisa, spuse încet Bice. Nu crezi că Marisa ar fi potrivită ? Cunoaștem una care anul trecut a servit la pensiunea Pineta, îi spuse lui Pellegrini.

— Și cum e ? De încredere ?

— Oh, despre asta cred că nu încape vorbă.

Se întoarseră pe alee. Vila Semoli era deja locuită : automobilul doctorului se afla în fața porții.

— Ăștia sosesc totdeauna primii și pleacă ultimii, observă Bice.

Făcură alt popas în fața terenului de tenis, care fusese amenajat lîngă pavilion.

— Anul ăsta Marina a făcut progrese, încheie Bice. S-ar cuveni totuși să se îngrijească și de piața asta. Ar trebui să repare pavajul și să planteze ceva, niște pini, oleandri...

Anna o întrerupse :

— Știi ceva ? Eu aș lua bucuroasă serviciu la Pellegrini.

Bice făcu o mutră scandalizată :

— Ce-ți trece prin minte ? E chiar o treabă potrivită pentru Marisa... Oricum, ea nu mai are nimic de pierdut.

„Și eu ? Parcă mai am ceva de pierdut ?" se întreba Anna.

IV

Mama și fata sosiră pe ziua de-ntîi. Pe fată o chema Marietta și avea exact vîrsta Annei. Era mică și durdulie ; cu părul negru și fin, obrajii lucioși, pleoapele umflate, ochii mici și nasul mic și el.

Anna, în loc să doarmă în odaia mătușii, își instalase patul de campanie în salonaș. Dimineața, abia terminase să se îmbrace cînd apăru fata în costum de baie.

— Ia vezi : cum îmi vine ?

— Bine, răspunse Anna sec.

— Nu ți se pare că-mi turtește pieptul ?

Anna abia îi aruncă o privire.

— Nu, răspunse.

— Dar uită-te bine!

Anna trebui să-i facă pe plac. Costumul i se părea necuviincios; mai întîi era prea decoltat. Dar nu spuse nimic şi se mulţumi să repete că-i venea bine.

Satisfăcută, fata destupă un flacon şi începu să se ungă cu un lichid uleios pe braţe şi pe piept.

— Te plictiseşte să-mi dai pe spate?

Anna fu nevoită să-i facă iarăşi pe plac: contactul cu pielea aceea rece îi era neplăcut. În sfîrşit, fata plecă; iar Anna făcu ordine în salonaş.

În primele zile, atît ea, cît şi Bice se purtară foarte rezervate, dar fata, sub un pretext sau altul, venea mereu la ele; astfel că pînă la urmă ajunseră să se împrietenească.

De altfel, nu era antipatică; cel puţin nu-şi dădea aere. Doar că era o gîsculiţă, şedea cu ceasurile în faţa oglinzii ca să-şi aranjeze linia sprîncenelor sau ca să încerce o nouă pieptănătură. O pacoste pentru ea era părul de pe corp. Un puf des şi negricios îi acoperea antebraţul, şira spinării şi scobitura dintre sîni; pe picioare şi la subsuoară se depila într-una.

— Vreau să mă înnegresc repede, aşa părul se vede mai puţin. Dar voi nu veniţi la plajă?

— Avem doar toată vara în faţa noastră.

— Ce carnaţie albă aveţi! Eu, în comparaţie cu voi, par o negresă.

Marina prinsese viaţă de la o zi la alta. Dimineaţa, larma de pe plajă se auzea de-acasă. Seara erau plimbările în păduricea de pini, iar la pavilion începuseră balurile. Dar Bice şi Anna aveau mult de lucru şi trebuiră să stea toată săptămîna acasă.

Duminică dimineaţa se duseră la plajă. Îşi puseseră costumele pe sub halate şi îşi luaseră prosoapele pluşate. Dar odată ajunse acolo, Bice nu voi să se dezbrace: se temea să nu i se cojească pielea stînd la soare din prima dimineaţă.

Şi Anna rămase în halat. Ea nu se temea de arsuri, dar soarele şi forfota o ameţeau. Trebuia să-şi obişnuiască iar ochii cu atîtea trupuri dezgolite.

Marietta o strigă din apă ; apoi ieşi şiroind ca s-o îndemne să facă baie şi ea.

— Mă tem să nu fie prea rece, spuse Anna.

— Da de unde ; e foarte caldă. Eu stau în apă de un ceas. Vreau să slăbesc, adăugă serioasă. Am şaizeci şi trei de kilograme, e prea mult, nu, pentru înălţimea mea ?

Doi tineri se aşezaseră la cîţiva paşi şi se uitau la ele. Erau amîndoi înalţi, bine legaţi şi vădit satisfăcuţi de propria lor înfăţişare ; cînd nu se uitau la fete, îşi priveau braţele şi pieptul, umflîndu-şi muşchii şi apoi relaxîndu-i.

— Îi cunoaşteţi ? întrebă Marietta.

— Unul e Marcelo Mazzei, răspunse Bice. Cel blond. Pe celălalt nu-l cunosc, trebuie să fie şi el tot din Cecina.

— Măi, măi ! Ce băieţi frumoşi sînt la Cecina, comentă Marietta. Ei ! Eu intru iar. Ciao.

După ce plecară cei doi tineri, Anna îşi scoase halatul şi intră şi ea în apă. Prima atingere o făcu să se înfioare ; dar jena de a se şti în costum birui senzaţia de frig : se grăbi să înainteze şi îndată ce apa îi ajunse la talie, se cufundă. Apăru şiroind, mai înaintă şi se cufundă iarăşi. După vreo douăzeci de mişcări se opri pentru că şi obosise.

Se întoarse să privească înapoi. În jurul ei întinderea apei se sălta şi se lăsa domol ; dar puţin mai departe unduirea se accentua, pe crestele valurilor înflorea un firicel de spumă, iar mai încolo, unde se frîngeau, o ceată de băieţei se zbenguiau lăsîndu-se răsturnaţi de valuri. Apoi urma plaja : înţesată de lume ca şi în alţi ani, poate chiar mai mult.

Anna închise ochii ; îi deschise iar. „Da, totul e ca mai înainte, se gîndi ; iar eu sînt mereu aceeaşi..." Se simţea pe deplin vindecată ; era din nou liberă şi încrezătoare în ceea ce avea să-i aducă viitorul.

Se întoarse spre mal ; înotă pînă începură s-o doară braţele : dar acum simţea că atinge fundul cu piciorul. Ieşi din apă, urcă panta şi se trînti istovită pe prosopul pe care Bice i-l aşternuse pe nisip.

— Hei ! Nici măcar nu dai bună ziua ?

Era Livio ; şedea ghemuit pe vine lîngă Bice ; Anna nici nu-l observase.

— Ah ! spuse, ce-am obosit !

Şi rămase o clipă cu ochii închişi. Cînd îi deschise, îl zări pe Livio care se ridicase şi îşi aprinsese o ţigară. Şedea aplecat, cu muşchii relaxaţi : evident, nu-şi dădea osteneala să facă impresie bună.

Închise iar ochii. Asculta vocile, ţipetele, freamătul mării : toate zgomote cunoscute care o duceau înapoi, în trecut. Îl auzi pe Livio fredonînd : *„Fiesta... i muratori quando piove fanno festa...“*[1] şi pe Bice care izbucnise în rîs şi care-i spunea :

— Păi, cuvintele nu sînt aşa.

— Eu mi le-am potrivit pentru mine, răspunse Livio ; eu fac pe zidarul, aşa că...

Plecară curînd amîndoi iar Bice o rugă să nu întîrzie mult.

Anna veni iarăşi să se întindă şi îşi acoperi ochii. Nu mai era atîta gălăgie : doar cîte un glas, cîte un strigăt spărgea rumoarea monotonă a mării. Aproape toată lumea plecase. Trebuia să plece şi ea. Se ridică ameţită, îşi puse halatul, îl încheie ; îşi luă prosopul şi se îndepărtă cu capul plecat.

După o săptămînă Marietta se şi plictisise să stea la Marina. Pe plajă nu făcuse nici o cunoştinţă :

— Stau acolo ca o toantă, ce haz are...

Dimineaţa se mai consola scăldîndu-se. Dar după-mesele era mare plictiseală.

Peste zi Anna şi Bice erau ocupate şi nu-i puteau ţine de urît. Seara ieşeau împreună : dar să te învîrţi de două-trei ori în sus şi în jos pe alee şi să te opreşti în faţa pavilionului ca să priveşti cum dansează alţii nu era desigur o distracţie : pentru ea mai ales, care nu cunoştea pe nimeni.

Curînd îi pieri şi entuziasmul pentru plajă. Dimineaţa se scula tîrziu ; şi nici n-avea chef să se îmbrace. Îi era ciudă pe maică-sa :

— Poftim, totdeauna sînt sacrificată din pricina ei. De ce credeţi că a vrut să vină aici ? Pentru că la Versilia e prea multă înghesuială. Voia un loc liniştit, să se odihnească. E o egoistă : la mine nu se gîndeşte niciodată. Mult îmi pasă mie de odihnă : eu mă simt bine acolo unde mă pot distra.

---

[1] „Sărbătoare... pentru zidari, cînd plouă e sărbătoare..."

De ciudă îi dăduseră lacrimile. Anna nu se putu stăpîni să nu pufnească în rîs.

— Da, rîzi, rîzi, sări ea mînioasă. Eu nu pricep ce fel de fete sînteţi voi. Parc-aţi fi... două călugăriţe. Nu mergeţi niciodată nicăieri, aia de colo — o arată pe Bice — nici măcar baie nu face. Ce haz are să duci o viaţă ca asta...

Bice se simţi jignită :

— Nu fac baie fiindcă am avut bronşită... Iar de dansat dansăm între noi, de Carnaval. Şi la urma urmei, ce ne judeci tu pe noi : fiecare face cum îi place. Iar dacă noi, la Marina, ne mulţumim cu atîta, ce-i treaba ta ?

Marietta rămase cam plouată. După un timp zise :

— Eu... n-am vrut să vă jignesc. Dar toate îmi merg pe dos, şi făcu un gest de ciudă. M-am şi îngrăşat.

— Nici gînd, nu te-ai îngrăşat. Cred chiar că ai slăbit, îi spuse Anna.

— Am slăbit ? Încearcă, pune mîna, şi îşi descheie capotul.

— Aşa eşti tu făcută, zise Anna, eşti mare în piept, cum spunem noi, croitoresele. De aceea ţi se pare că eşti grasă. Dimpotrivă, ai carnea tare...

— Spui aşa ca să mă consolezi. Da ia te uită, spatele. Îşi trase în sus cămaşa de noapte şi rămase goală pînă la mijloc. Toată grăsimea mi se depune aici, pe şolduri...

— Acopere-te, neruşinato, spuse Anna ; dar lipsa de pudoare a Mariettei era atît de nevinovată încît nu supăra.

V

Orchestra atacă o rumbă, dar Livio rămase pe scaun ; şi Duilio la fel.

Anna îi zgîndări :

— Ei ? Ce fel de cavaleri sînteţi ?

— Eu rumbă nu ştiu să dansez, se scuză Livio : cel mult foxtrot, tango... vals nu, e prea obositor. Oricum, primul dans nu-l fac cu tine. E rîndul lui Bice : dreptul vîrstei.

— Oh, eu nu ţin să dansez, spuse Bice. Îmi place mai mult să privesc.

— Atunci e rîndul Mariettei : dreptul ospitalităţii.

— Am înțeles : pe mine vrei să mă lași pe scaun toată seara, spuse Anna. Nu-i nimic, lasă că-mi găsesc eu singură cavaler.

— Cum adică ? întrebă Livio.

— Pe ce facem prinsoare că mă invită cineva ? Ia te uită, spuse făcîndu-i cu cotul Mariettei : ăia doi de-acum cîteva zile.

— Ăia doi ? Și unde sînt ?

— Au intrat chiar acum.

Livio întoarse capul :

— Ca să vezi ! spuse.

— Nu-s băieți frumoși ? stărui Anna.

— Eu la băieți frumoși nu mă pricep, răspunse Livio : mă pricep numai la fete frumoase.

— Numai din invidie vorbești așa.

— Din invidie, sigur : eu muncesc ca un nenorocit, pe cînd ăștia doi duc un trai și-o viață... Marcello Mazzei e bogat, tatăl lui are un magazin de vopsele...

— Și celălalt cine-i ? intrebă Bice.

— Celălalt e Nerio Bonciani, băiatul învățătoarei. A găsit și el mijlocul de a trăi fără să facă nimic. De cîte ori mă duc la Cecina îl văd stînd la cafenea.

Livio dansă întîi cu Marietta. Duilio, încurcat, nu știa căreia din ele să i se adreseze.

— Dansează tu, Anna, spuse Bice ; iar Anna se îndreptă spre ringul de dans fără prea multă tragere de inimă.

Duilio era potrivit de stat, slab, oacheș, cu părul scurt care-i ședea bățos, deși îl unsese din belșug cu briliantină. Avea ochii spălăciți, aproape albi. Dansa bine dar într-un fel prea studiat. Și pe deasupra strîngea... Ea îi proptise mîna liberă în piept și încerca să-l țină la distanță.

— Nu mă strîngeți așa, îi spuse pînă la urmă.

El zîmbi : ca și cînd n-ar fi crezut-o. În clipa aceea dansul se termină iar perechile aplaudară ca să se biseze. Orchestra atacă din nou aceeași melodie dar iuțind ritmul. Duilio dansa acum mai depărtat. Anna abia simțea atingerea degetelor pe spate. Dar tot nu-i plăcea ca partener, avea ceva vulgar în felul de a dansa, de-a dreptul dez-

gustător. Şi faţa aceea lucioasă de năduşeală ; şi ochii care păreau şi mai albi.

Dimpotrivă, cu Livio îi plăcea să danseze.

— Nu-mi spui nimic ?

— Taci. Nu mă face să vorbesc că greşesc paşii.

Anna rîse :

— Tu, slavă Domnului, eşti modest.

— Tocmai ; asta-i nenorocirea mea ; modestia. Fiindcă vouă, fetelor, vă plac băieţii care-şi dau ifose... Sigur, tipi ca Marcello Mazzei, ca băiatul învăţătoarei Bonciani...

— Dar glumeam adineauri, spuse Anna.

— Da, da ; aşa ziceţi voi totdeauna, că glumiţi : dar cînd vreuna din secăturile alea vă face ochi dulci, îndată-i cădeţi la picioare. Unui băiat cumsecade nici măcar o privire nu binevoiţi să-i aruncaţi.

Anna îl întrerupse :

— Ia spune, unul ceva mai răsărit n-ai găsit să ne aduci ? Da, mai răsărit ca ăsta ?

— Ce ai cu bietul Duilio ?

Anna se jenă să-i spună că strînge ; aşa că tăcu.

Marietta, dimpotrivă, era încîntată de Duilio : spunea că e cu adevărat un mare dansator. Aşa că ea făcu în continuare pereche cu Duilio şi Anna cu Livio ; iar Bice spunea mereu că n-are chef de dans. Pînă la urmă Livio o sili să danseze, apucînd-o de mînă şi trăgînd-o cu forţa.

Annei nu-i părea rău să se mai odihnească puţin. Privi în jur pe la mese şi pe ringul de dans ca să-l descopere pe tînărul blond ; dar nu izbuti să-l zărească.

— Domnişoară : permiteţi ?

Annei nu-i venea să creadă. Rămase o clipă nehotărîtă, apoi se sculă, în timp ce tînărul se dădea în lături ca să-i facă loc.

Era un foxtrot : din fericire. Să fi fost un dans mai complicat, s-ar fi temut să nu facă impresie proastă, fiindcă nu era o dansatoare prea grozavă. Tînărul o apucă de încheietură în loc s-o ia de mînă ; şi îi cuprinse umerii în loc s-o ia de talie. Dansa încet şi cam pe acelaşi loc.

— E prima oară că veniţi la pavilion ?

Ea îi aruncă o privire :

— Da, răspunse.

— Eram sigur. V-aş fi remarcat dacă aţi mai fi fost. Şi văzînd că ea tace, continuă : Cum se face ? Nu vă place să dansaţi ?

— Ştiu eu ? răspunse Anna. Nu prea.

— Nici mie nu-mi prea place. Dansul e, cel mult, un prilej ca să stai de vorbă... Dar mi se pare că dumneavoastră n-aveţi nici chef de vorbă.

Se desprinse de ea şi aplaudă discret. Orchestra continuă să cînte, iar el îi cuprinse iar umerii. De astă dată nici măcar nu-i mai apucă încheietura : dansa lăsînd mîna să atîrne de-a lungul trupului.

Toate aceste inovaţii o descumpăneau ; se temea să nu facă vreo greşeală iar partenerul ei s-o judece rău. Răsuflă uşurată cînd dansul se termină.

La masă Bice se ciondănea cu Livio : îl învinuia că o pusese în situaţia de a face impresie proastă :

— Sigur că da, scornea nişte figuri grele... dinadins ca să mă facă să greşesc.

— Ba tu mă călcai intenţionat pe picioare. Aţi văzut şi voi ce mă mai călca. Tu nu, adăugă către Anna, tu nu puteai vedea nimic. Arătai aşa de încîntată... parcă erai reclama pentru pudra Tokalon. Da, aceea care zice : „În seara cînd am dansat cu prinţul..."

Duilio şi Marietta îşi vedeau de-ale lor. Îşi apropiaseră scaunele iar el o luase de talie. Nu-şi vorbeau : dar ea părea topită, în timp ce el privea în jur cu ochii lui şireţi. Anna întoarse capul scîrbită.

— Binevoieşti să mai dansezi o dată cu mine ? îi spuse Livio, şi după primii paşi : Ce ai ? Te-ai supărat pentru ce ţi-am spus ?

— N-am nimic. Dar pe prietenul acela al tău nu pot să-l sufăr. Abia în seara asta a cunoscut-o pe Marietta şi gata, umblă cu mîinile pe ea.

— S-avem iertare, ea-l face să umble.

— Da, ştiu ; dar tot mă calcă pe nervi.

Abia aştepta să plece ; dar Bice spunea că trebuie s-o aştepte pe Marietta.

— Of, nu se mai isprăveşte dansul ăsta. Privea în silă stîlpii, candelabrul care atîrna în mijlocul sălii, şirurile de lampioane veneţiene ; pe urmă schimonoselile şi zîmbetele toante ale muzicanţilor, şi mutrele dansatorilor, unele

vesele, altele studiate ; și țopăiala lor fără noimă. Îl văzu pe tînărul blond care dansa cu un aer serios, concentrat. „Parc-ar face cine știe ce. Iar eu, proasta, care mă simțeam intimidată". În sfîrșit, dansul se termină ; Anna, nerăbdătoare, se și ridicase să plece.

Numai că Marietta nici nu voia să audă.

— Păi, abia am început să ne distrăm...

„Tu te distrezi cam de mult", ar fi vrut să-i spună Anna ; te lași îmbrățișată și pipăită de mîrlanul ăla de colo, ceea ce-i o curată nerușinare". Spuse :

— Uite ce, noi dimineața trebuie să ne sculăm devreme...

— Dar mîine e duminică.

— Ce are a face ? Noi tot devreme ne sculăm.

— Ce contează o dată...

— La urma urmei, dacă vrei să rămîi, n-ai decît ; noi plecăm.

Dar Bice era de altă părere ; spunea că Marietta fusese lăsată în grija lor și aveau datoria s-o conducă acasă.

— Atunci rămîi tu, eu plec, spuse Anna tăios.

— Te conduc, spuse Livio.

— Nu, mulțumesc, nu te deranja. Ciao, și îi întinse mîna.

Pe Duilio nici nu se osteni să-l salute.

Afară era obișnuita droaie de gură-cască ce privea prin geamlîcuri. Anna se grăbi să se îndepărteze ; dar după vreo cincizeci de pași se opri. Ah ! În sfîrșit, puțin aer. Respiră adînc ; apoi rămase să asculte. Desluși freamătul mării : acela da, era un zgomot prieten ; îl știa dintotdeauna și-l va asculta mereu ; fără să se sature vreodată.

VI

A doua zi dimineața nu se duse la plajă. Rămase în salonaș să coase la mașină. Cînd termină, se duse în camera ei, profitînd de faptul că mama și fata erau plecate.

Nu-și făcuseră nici măcar paturile ; și în toată odaia se vedeau urme de ale lor. Cămașa de noapte a fetii zăcea pe speteaza scaunului : Anna o luă în mînă și observă că gulerul era murdar ; la fel și mînecile. Marietta avea pielea

unsuroasă şi murdărea repede lucrurile. „Schimbă trei rochii pe zi dar ar face mai bine să-şi schimbe lenjeria". Şi cu un gest de silă lăsă cămaşa din mînă.

Şi pe măsuţa de toaletă totul fusese lăsat în cea mai mare neorînduială : era acolo un borcănaş de cremă descoperit, un pieptene plin de păr, un flacon de parfum şi el destupat : „Mai bine : aşa se evaporă", gîndi Anna, şi se feri să-i înşurubeze dopul. Altceva era mai rău : în cameră stăruia un miros greu de transpiraţie, amestecat cu parfum, ceea ce-l făcea şi mai respingător. Anna deschise larg fereastra.

Cîmpia lîncezea sub soare. O înnourare alburie ameninţa dinspre munţi. Zăpuşeala plutea şi peste casele din Cecina. Pe ogoare nu era ţipenie de om : doar la o singură fermă, o pulbere difuză şi un zgomot de motor arăta că acolo se treieră. Nici de priveliştea aceea nu s-ar fi săturat vreodată. Locurile nu trădau...

Clopotele amiezii o făcură să tresară. Stătuse acolo o oră întreagă fără să facă nimic ; şi fără să se fi plictisit. Temîndu-se că mama Mariettei s-ar putea întoarce curînd, se grăbi să închidă fereastra şi să iasă din odaie.

La ora patru plecă cu bicicleta. Era încă foarte cald, dar nu se sinchisea. Va merge încet, ca să nu transpire.

Era cald şi în pădure. Mai multe persoane se tolăniseră ici-colo, copleşite de zăduf ; unii dormeau. Numai copiii se jucau în luminişuri. Gunoaie de tot felul erau împrăştiate pretutindeni : cioburi de sticlă, coji de pepene, hîrtii murdare. Se vedeau biciclete rezemate de copaci, cu cîte un paner agăţat de ghidon.

Anna le privea pe toate cu dispreţul şi ostilitatea celor din Marina faţă de vilegiaturişti şi de excursioniştii duminicali. Intruşii ăştia : de ce nu stau la casele lor ?

O maşină, întrecînd-o, stîrni o asemenea prăfăraie încît trebui să se oprească. Aşteptă ca praful să se împrăştie şi se urcă iar pe bicicletă. Se mai opri o dată pe podeţ ca să privească marea. Acolo, între primele dune... Nu mai fusese pe-acolo ; şi simţi imboldul de a se duce iar. Dar auzea glasuri : nici cealaltă pădurice nu scăpa de năvala duminicală. Nu-i rămînea decît să-şi vadă de drum.

Acum nu se mai putea feri de soare, iar ţîrîitul strident al greierilor o urmări chiar şi după ce păduricea rămăsese

mult în urmă. Pe cîmp, grîul fusese secerat ; și nu se zărea picior de om.

Nu era nimeni în jurul fermei. Anna bătu la ușă, întrebă de două ori dacă poate intra ; neprimind nici un răspuns împinse ușa, coborî cele două trepte și se pomeni în întunericul bucătăriei. Plutea un miros de mîncare ; și se auzea bîzîitul unei muște. Se mai auzea și un alt fel de zgomot, ca un gîlgîit, și Anna își ascuți privirea : dar vatra era stinsă. Nu fierbea ceva, era cineva care sforăia : Anna desluși o formă întunecată lîngă masă. Speriată, se dădu înapoi. După un gîlgîit mai vîrtos care se transformă într-o tuse, forma aceea întunecată se mișcă :

— Hai ? Ce-i ? spuse, și Anna înțelese că era Bertini.

— Eu sînt. Anna. Îmi pare rău...

— Anna ? omul se ridică greoi, se duse la fereastră și deschise obloanele. Ah, făcu, tu ești ?

— Venisem s-o văd pe Ada, bîigui ea. Îmi pare rău că te-am trezit.

— Aha ! repetă el. Era în neorînduială, cu cămașa pe jumătate afară, cu cingătoarea de la pantaloni desfăcută. Ada... cred că-i la soră-sa. Luă cana, își turnă apă în lighean și se clăti pe obraz. Unde-o fi ștergarul, bombăni ; în sfîrșit îl zări, îl trase din cui și se șterse pufăind.

— Atunci... eu plec, zise Anna. Scuză-mă că te-am deranjat.

— Așteaptă, vin și eu. Își potrivi cămașa și își trase pantalonii. Știi unde șade Armida ?

— Da, spuse Anna și făcu un semn vag în direcția șoselei. Apucă bicicleta ; abia aștepta să se vadă plecată.

— Nu, e mai aproape pe-aici... Lasă bicicleta, te duc eu cu motocicleta.

— Nu-i nevoie, eu...

Bărbatul nici n-o luă în seamă. Intră o clipă în casă și ieși îmbrăcîndu-și haina. Era o haină strîmtă care cu greu îl încăpea. Din buzunar scoase un pieptene și-l trecu prin păr. Avea părul încă negru, în afară de tîmple.

Motocicleta era sub șopron. Bertini o scoase afară ; lovi pedala de pornire și motorul începu să uruie.

— Suie. Și ține-te bine de mine.

Motocicleta se hurduca prin hîrtoapele drumului, și Anna trebuia să se țină strîns de el, deși se silea să stea cît

mai depărtată cu putință. În sfîrșit, ajunseră pe poteca de sub terasamentul căii ferate ; aici motocicleta zdruncina mai puțin.

Dar Ada nu era acolo. Armida nu știa unde putea să fie. Bertini schimbă cîteva cuvinte cu fiică-sa, apoi o duse pe Anna din nou acasă la el. Ținu să-i culeagă niște salată și o legătură de ridichi ; îi dădu un coș spunîndu-i că va trece el a doua zi dimineața să-l ia ; fiindcă voia să arunce o privire în piață. Adăugă :

— Salutări mătușii. Și Anna plecă uimită de amabilitatea lui.

Acum avea soarele în față. Nu-i dăduse în gînd să ia ochelarii de soare și era nevoită să se uite în jos sau în lături, spre cîmp, unde se alungeau cîteva rare și firave pete de umbră.

De astă dată se opri pe podeț. Ascunse bicicleta într-un tufiș și merse pînă la marginea dîmbului.

Cu greu regăsi locul. Movilele erau toate la fel ; și, cine știe, poate că vîntul le mai nivelase pe unele, mai îngrămădise nisip peste altele. Pînă la urmă regăsi văgăuna *lor* : o recunoscu după pinul singuratec care stătea de strajă la intrare. Coborî și se întinse pe nisip. Se așteptase să simtă o emoție puternică, dar nu se întîmplă așa. Închise ochii : dinspre mare se auzea un zgomot ritmic și potolit : vuietul valurilor sfărîmate era urmat de foșnetul apelor care se retrăgeau.

Abia cînd deschise ochii, în scurta clipă cînd imaginile n-au apucat încă să se limpezească, emoția o străpunse, îi ajunse drept la inimă. Poate că pacea de pe cerul atît de limpede i-o fi amintit de pacea ce fusese în sufletul ei, *după*. Oh, nu ținuse mult nici atunci. Un minut, poate două. Iar acum, doar o clipă fugară.

Fericirea, acea bucurie acută care răscolește inima, acel spasm al sufletului, nu poate dura decît puțin : altminteri ar fi de neîndurat. Nu poate fi condiția firească a vieții. Dar Anna, pe atunci, n-o știa încă. Credea că fericirea îi fusese smulsă de soarta potrivnică ce-l silise pe Mario să plece. Iar acum pornea din nou în căutarea ei.

Dimineața, înainte de șapte, o trezi soneria. Recunoscu vocea lui Bertini și o auzi pe mătușă conducîndu-l în bucătărie.

Se sculă şi ea. În bucătărie Bertini îşi sorbea cafeaua. O privi binevoitor :

— Aha, tot e bine că te scoli devreme.

— De nevoie, spuse mătuşa, cu soneria ta ai trezit toată casa.

Bărbatul zîmbi :

— Ar trebui să trec în fiecare dimineaţă să sun deşteptarea... Chiar şi tu, pun prinsoare că te-ai lenevit, spuse către mătuşă.

— Dacă m-aş fi lenevit, cum puteam s-o scot la capăt, cu pensia mea de patru lire pe zi ?

— Ehe ! oftă omul, grozav s-au mai purtat cu noi ăştia care am luptat pe front !

— Hai, nu te mai văita ; tu cel puţin ţi-ai salvat pielea.

Apoi Bertini o întrebă pe Anna dacă mîncase ridichile.

— De mîncat le-am mîncat... dar nu mi-au căzut bine.

— De ! Sînteţi cam plăpînde voi.

— Toate celelalte, usturoiul, ceapa, le mistui bine, dar ridichile parcă-mi vin înapoi pe gît. În schimb, mătuşa mănîncă legături întregi şi n-are nimic.

— Ei, ea-i de la ţară, spuse Bertini. N-a crescut în puf... Spune drept, tu la ţară nu te simţi în largul tău.

— Ba nu, îmi place, se grăbi să răspundă Anna.

— Spui aşa ca să nu mă simt prost. Oftă. Noi ţăranii sîntem priviţi ca vitele... Ce ? Nu-i adevărat ? Ţăran îi spui unuia în batjocură. Şi-acolo, la Fascie, tot dau din gură că munca ţăranului e la mare preţ... Lumea se uită la noi de sus ; şi ne aruncă în spinare cîte şi mai cîte. Ca pentru povestea aia de care-ţi vorbeam adineauri, spuse întorcîndu-se către mătuşă : dar dăunăzi i-am spus-o secretarului politic : eu am făcut războiul ; sînt şi mutilat ; eram alături de voi cînd pe-aici erau cu toţii roşii ; iar dacă azi vin şi vă cer să-mi faceţi şi mie un hatîr, dar ce spun hatîr ? Ceva ce mi se cuvine de drept...

— Tu rău ai făcut că te-ai băgat în politică, spuse mătuşa. Vezi bine că nu ţi-a folosit la nimic.

După cîteva seri, Anna se nimeri să iasă cu Marietta.

— Mîine e sîmbătă, mergem iar la pavilion ?

— Drept să spun, nu prea am chef, răspunse Anna.

O luase pe Marietta cu ea ca să-i ţină de urît ; şi ajunsă pe alee se distra privind cum se plimbă lumea. Marietta o ţinea de braţ ; dar deodată se zmuci :

— Ascultă... eu mă întorc înapoi.

Anna o privi surprinsă :

— De ce ?

— Uite aşa... văd eu că te plictisesc.

— Da de unde, ce-ţi veni ?

— N-are rost să tăgăduieşti, Anna... Voi amîndouă aveţi ceva împotriva mea ; mi-am dat seama foarte bine.

— Şi de ce să avem ceva împotriva ta ?

— Pentru ce s-a întîmplat în seara aceea. După voi... am făcut cine ştie ce lucru rău. De aceea nu vreţi să mai staţi cu mine.

Şi începu să plîngă.

— Încetează, spuse Anna plictisită. E lume în jur, te poate vedea.

— Puţin îmi pasă, răspunse ea printre sughiţuri.

— Hai cel puţin să plecăm de aici, şi o trase pe un drumeag lateral. Ea o urmă supusă. Hai încetează, îi spuse pe un ton mai blînd. Ţi-ai băgat în cap nişte lucruri care nu sînt adevărate. Noi... nu te-am judecat rău.

Marietta se rezemase de zidul unei grădini. Sughiţurile se mai domoliră, apoi se stinseră cu totul. Se mai smiorcăi de vreo două-trei ori.

— N-am nici batistă, spuse cu o voce plîngăreaţă.

Anna o scoase pe a ei.

— Na, ia-o.

— Mulţumesc, spuse fata. Îşi suflă nasul zgomotos, apoi adăugă : Scuză-mă... Cum ajungem acasă ţi-o spăl.

— N-are importanţă, dă-mi-o aşa. Ei, ţi-a trecut ? Ne împăcăm ?

— Oh, da, da, Anna. Îi aruncă braţele pe după gît şi o sărută.

— Atunci ? Ne întoarcem pe alee ?

— Nu, să mai stăm aici, te rog. Ascultă Anna, vreau să-ţi spun ceva : atunci, seara, la pavilion...

— Hai, nu începe iar.

— Nu, trebuie să mă asculţi ; vreau... să-ţi explic. Tînărul acela, Duilio, după cîteva dansuri, şi-a permis unele intimităţi, iar eu l-am lăsat fiindcă credeam că o face în

glumă : nu voiam să par năzuroasă, pricepi ? Și-atunci el m-a luat de mînă, mă atingea cu genunchiul, mă ținea de talie... Pe moment mi-a făcut chiar plăcere : dar pe urmă, cînd m-am gîndit la asta, m-am înfuriat. Fiindcă nu trebuia să-și permită. Un băiat începe prin a-ți vorbi, nu-i așa ? Știu eu ! Îți face cîte un compliment, îți spune că-i placi... Pe cînd el nu mi-a spus nimic... M-a tratat chiar ca pe o...

Și iar se porni să plîngă pe înfundate.

— Hai, nu te mai gîndi acum. Tu n-ai făcut nimic rău ; cel mult vinovate sîntem noi că ne-am luat pe cap un asemenea mojic ; dar nici noi n-am știut că e așa. Am avut încredere în Livio și cînd colo...

Marietta, într-o pornire de recunoștință, o îmbrățișă iar.

— Tu ești atît de bună, Anna ; și știi să fii și îngăduitoare. De-aș avea la Florența o prietenă ca tine.

VII

În ultima sîmbătă a lunii merseră iar la pavilion. Bice se împotrivise pînă în ultima clipă ; dar odată ajunsă acolo, se înveseli și ținu să facă ea primul dans cu Livio.

Marietta, dimpotrivă, era serioasă.

— Ce ai ? o întrebă Anna.

— Nimic, răspunse Marietta, dar apoi adăugă : Am văzut că e și ăla... și arătă cu capul.

Anna se întoarse și îl zări pe Duilio rezemat de un stîlp.

— Ei și ? Ce-ți pasă ?

— Și ce fac dacă vine să mă invite ?

— În primul rînd ai să vezi că nu vine... Știe că avem ce-avem cu el : i-am trimis vorbă prin Livio să nu îndrăznească să se mai arate.

— Dar dacă vine ?

— Dacă vine îi spui nu : foarte simplu.

Dar pentru Marietta nu era simplu de loc. Părea fascinată. Nu-și lua ochii de la el... în timp ce mînuțele nu-i ședeau o clipă locului.

Pe nesimțite, Duilio supraveghea colțul lor. Iar cînd Anna se ridică pentru a dansa cu Livio, se strecură printre mese și se opri în fața Mariettei. Pe Bice nu se osteni s-o

salute ; nu-i spuse nimic nici Mariettei ; o fixa cu zîmbetul lui obraznic, iar ea nu fu în stare decît să se scoale și să-l urmeze.

— Ai văzut ? îi spuse Anna lui Livio. Marietta dansează cu Duilio.

— Și ce-i cu asta ?

— Cum ce-i ? Am dăscălit-o atîta să nu danseze cu ăla... Să fi îndrăznit să mă invite pe mine... adăugă mîniată.

— Fiindcă nu-ți place. Dar dacă te invita Marcello Mazzei...

— Ce legătură are ? El n-a fost necuviincios.

— Vezi că ai dansa cu el ?

— Ei bine, să zicem că aș dansa, dar ca și cu oricare altul...

— Lasă, lasă, că abia aștepți să vină să te ia.

Întorcîndu-se la locurile lor se pomeniră cu Duilio instalat liniștit la masă.

— Și tu ce cauți aici ? îi spuse Livio tăios.

Drept răspuns, Duilio zîmbi. Marietta ținea capul plecat ca și cînd i-ar fi fost rușine ; dar apoi îl ridică îndreptînd doi ochi rugători către Anna.

Anna însă nu înțelegea să treacă ușor peste una ca asta. Spuse :

— Pe dumneavoastră cine v-a poftit ?

— Marietta, răspunse calm Duilio.

— Marietta e și ea cu noi iar noi nu vă dorim la masa noastră.

Interveni Livio :

— Nu, stai puțin, Anna... Duilio n-are decît să rămînă... dar să plătească. Data trecută am plătit eu, acuma e rîndul lui. Chelner, strigă ; unde a dispărut chelnerul ?

Lui Duilio îi pierise dintr-odată aerul acela satisfăcut și sigur de sine ; nu mai zîmbea ; nădușise tot. De cum începu să cînte orchestra, se sculă și o invită pe Marietta.

— Fiți siguri că aici nu se mai întoarce, spuse Livio. E atît de zgîrcit încît, închipuiți-vă, își ține țigările împrăștiate prin buzunar fiindcă se teme că dacă ar scoate tot pachetul, i-ar cere cineva vreuna... E în stare să se facă și de rîs... O dată l-au azvîrlit afară dintr-o cafenea fiindcă mîncase trei prăjituri și plătise doar una. Și în autobuz l-au prins fără bilet, și nu o dată...

Previziunile lui Livio se adeveriră. Marietta se întoarse singură la masă. Anna și Bice izbucniră în rîs și Marietta li se alătură cînd i se povesti cît de zgîrcit era Duilio. Îi istorisiră întîmplarea cu autobuzul, aceea cu cafeneaua... iar Marietta rîdea, rîdea, ca și cînd s-ar fi simțit eliberată de o povară. Continuară să-l vorbească de rău pe Duilio ; pe lîngă că era zgîrcit, mai era și țoapă ; ajunge să vezi cîtă briliantină își toarnă pe păr.

— E de-a dreptul respingător, spunea Anna : cu broboanele acelea de sudoare care-i acoperă fruntea și-i lucesc între sprîncene.

Marietta avea lacrimi în ochi de atîta rîs. Dar, cînd începu dansul, sări deodată de pe scaun, de cum îi făcu Duilio un semn.

— Poftim de pricepe ceva la femei, comentă Livio ridicîndu-se și luînd-o pe Bice de mînă. Bice protestă :

— Nu judeca toate femeile după toanta asta.

— Ba da, sînteți toate la fel, spuse Livio, făcîndu-i Annei cu ochiul.

Anna era nemulțumită. Cum de Marcello Mazzei nu venise s-o invite ? Dansa aproape într-una cu fata doctorului Semoli. Anna se consolă zicîndu-și că domnișoara Semoli nu era chiar atît de frumoasă cum se spunea. Mai întîi avea un nas mare și coroiat ; și mustăți. Și o gură mare : cînd rîdea, dădea în vileag niște dinți lungi și ascuțiți... Parcă era un cal. Ținea și capul înainte, ca un cal.

Bice căsca : Livio era serios ; Marietta continua să corespondeze de la distanță cu Duilio ; nimeni nu mai avea chef de vorbă. Cînd Bice spuse :

— E unsprezece trecute, mergem ? toți încuviințară : chiar și Marietta.

Era o seară întunecoasă ; bătea vîntul, aproape că se făcuse frig. Anna își luă sora de braț și o porni grăbită spre casă. Livio rămăsese în urmă să achite consumația. Le ajunse la jumătatea drumului.

— Dar Marietta ? Nu era cu tine ?

— Eu credeam că-i cu voi, răspunse Livio.

— Acuma înțeleg de ce n-a protestat, spuse Anna. E limpede : era înțeleasă cu Duilio.

— Frumoasă treabă, spuse Livio. Acum cine știe cît o s-o așteptăm.

— Ba n-o s-o așteptăm de loc, spuse Anna hotărîtă. Dacă-i o stricată, cu atît mai rău pentru ea.

Dar ajunsă acasă, se răzgîndi :

— Tu culcă-te, îi spuse lui Bice. Eu vreau să mă duc să văd... și înainte ca Bice s-o fi putut reține, coborîse scările.

La pavilion se opri :

„Unde o fi dus-o ?“ Poate în pădure. Sau mai degrabă pe plajă.

Tocurile înalte se înfundau în nisip ; își scoase pantofii. Risca să-și rupă ciorapii : era destul să calce pe un scaiete sau pe o rădăcină... Dar merse hotărîtă înainte. După ce sui primele movile, se opri iarăși. Nici marea nu se vedea. „Aș putea încerca s-o strig“. Era cît pe ce s-o facă, dar zări ceva, puțin mai încolo.

Se apropie și... chiar așa, ei erau : Duilio se prăvălise peste ea și se agita... Anna împietri. Apoi făcu o sforțare și spuse :

— Marietta.

Ar fi vrut să strige și abia izbuti să scoată un firicel de glas. Dar o auziră amîndoi.

— Lasă-mă, lasă-mă, spuse Marietta ; se ridică și îi ieși înainte.

Pe Anna o cuprinse o mînie de nestăpînit :

— Ce făceai ? Nerușinato, și o pălmui.

Marietta se clătină fără să reacționeze. Dar se amestecă Duilio :

— Cum vă permiteți ? S-o lăsați în pace imediat...

Anna îl privi : „De-aș avea o armă, se gîndea : un pumnal, un ciomag, l-aș omorî“. Deodată Duilio întoarse spatele și se îndepărtă repede.

— Lașule, strigă Anna în urma lui. Și tu hai acasă, imediat.

Marietta nu așteptă să i-o spună de două ori. Ajunsă acasă, se repezi sus pe scări, dar Anna o prinse înainte de a se fi închis în camera ei. O apucă de braț și o sili s-o urmeze în salonaș.

Marietta era palidă, răvășită ; mîinile îi tremurau. Pe ceafă nisipul i se lipise de păr ; un obraz mai era roșu de la palma Annei.

Încercă să ia un aer sfidător :
— Ce vrei de la mine ?
— Vorbește încet.
— Eu... fac ce vreau ; ai înțeles ?
— Taci din gură ; ori vrei să te plesnesc iar ? Nenorocito ! Mulțumește lui Dumnezeu că am ajuns la timp. O cuprinse o bănuială : Ridică-ți rochia, repede. Ea n-o ascultă dar nici nu se împotrivi cînd i-o ridică Anna.

După ce se încredință că nu se întîmplase un rău mai mare, Anna o trimise la culcare. Își făcu și ea patul și se culcă.

Dar nu izbutea să adoarmă : „Scîrboasa... scîrboșii..." se tot gîndea. Într-atîta fusese de tulburată văzîndu-i pe nisip. Era ca atunci cînd nimerise peste un ghem de șerpi. Pe vremea aceea era copil și încremenise acolo : fără a fi în stare nici să fugă, nici să-și desprindă privirile. Pînă ce venise Bice care alergase să-i anunțe pe ceilalți. Bertini izbucni în rîs :

„Păi sigur, asta-i vremea cînd șerpii sînt în călduri", și căutase un băț ca să-i omoare.

Mătușa îi spunea : „Lasă-le în pace, bietele vietăți". Și el : „Le fac o bucurie : nu și-ar putea dori o moarte mai bună..." „Așteaptă cel puțin să iau fetele de-aici." Dar ea, Anna, voia să rămînă. Se urnise din loc numai după ce șerpii însîngerați încetaseră să se mai zvîrcolească.

„Și adineauri îmi venea să-i omor. Nerușinații, scîrboșii..." Dar atunci, ea și Mario ? Nu făcuseră la fel atunci, între dune ? Și dacă cineva ar fi dat peste ei ?

Nu, nu exista comparație. Ei doi se iubeau... Afară de asta, Mario era frumos, pe cînd Duilio e respingător.

Dar mai tîrziu se întrebă : „De ce am făcut-o ?" Da, ce o îndemnase să se poarte așa ? Grija pentru Marietta ? Sila de Duilio ? Sau mai curînd... Fără intervenția ei s-ar fi întîmplat poate ce-i mai rău ; dar ce-i păsa ei de Marietta ?

Cît privește pe Marietta, ea nu-i arătă nicidecum recunoștință. Arborase un aer jignit : în cele trei zile cît a mai stat la ei nu i-a adresat nici un cuvînt. Iar în clipa plecării a făcut astfel încît să nu-și ia rămas bun de la ea.

VIII

Sezonul era în plin. Anna nu-şi amintea să mai fi văzut vreodată o asemenea îmbulzeală pe plajă, şi nici pe mare atîtea bărci. La drept vorbind, nici nu-şi mai aducea aminte cum arăta plaja în anii trecuţi. De fapt, într-atît se obişnuise cu *paltini* şi caiacele, de parcă fuseseră totdeauna acolo : la fel şi stabilimentul cel nou, cu umbrelele lui multicolore.

Dar toate astea n-aveau să mai ţină mult. După 15, sezonul se apropia de sfîrşit : aşa se întîmplase în fiecare an. Vilegiaturiştii se reduceau la cîteva familii, vilişoarele începeau să se închidă iar serbările la pavilion se răreau. În 31 cădea ziua ei de naştere. „Cîteva zile încă, se gîndea Anna, şi pe urmă..."

Într-o după-amiază ieşise cu bicicleta. Colindă fără chef aleile din păduricea de pini, apoi o apucă pe drumul care ducea la canal ; cînd ajunse acolo se gîndi să meargă pînă la plajă.

Se opri o clipă să privească de pe înălţimea dunelor întinderea lină şi calmă, străbătută de reflexele soarelui ; apoi coborî panta şi, la cîţiva paşi de mal, se lăsă în genunchi. Primul stabiliment se afla la cel puţin o jumătate de kilometru.

Era frumoasă singurătatea, îţi însenina sufletul. Nici gîndul că peste cîteva zile va împlini nouăsprezece ani n-o mîhnea. Se întoarse să privească propria-i umbră alungită în spatele ei. Apoi urmări marginea crestată a dîmbului şi profilul limpede al munţilor. Îşi plimbă pe urmă privirea prin preajmă-i, peste scoicile înşirate pe un fir întortocheat, ca o salbă fără sfîrşit ; peste un trunchi de copac pe jumătate îngropat în nisip ; peste o piatră poroasă roşie ; peste o bucată de cărămidă care cine ştie cum nimerise acolo. Apucă un pumn de nisip, îl lăsă să-i lunece printre degete. Era mult mai fin decît pe plaja lor. „Parcă ar fi griş", îşi spuse. Apoi nu se mai uită prin preajmă. Îşi odihnea ochii pe imensa întindere lichidă, lăsîndu-se pătrunsă de zgomotul acela uniform care nu te oboseşte niciodată.

Deodată întoarse capul. Un tînăr și o fată, amîndoi în costume de baie, ieșiseră dintre dune la vreo sută de metri mai jos. Anna îi recunoscu ușor.

El țîșni în fugă către un caiac care fusese tras pe uscat (cum de nu-l observase Anna mai înainte ?), îl apucă de cioc și-l trase în apă. Îi făcu vînt peste fîșia unde se spărgeau valurile și sări sprinten înăuntru. Fata însă străbătea plaja în diagonală. Venea în direcția ei. „Se despart ca să nu bată la ochi", își spuse Anna. Ea avea să se întoarcă de-a lungul plajei, iar el ținîndu-se aproape de mal. Dădu să se ridice și să plece ; dar acum era prea tîrziu, o văzuseră.

Fata se apropia făcîndu-se că n-o vede. Cînd ajunse la cîțiva pași, se și opri. Își apucă un picior, aplecîndu-se ca să-și examineze călcîiul : ca și cum s-ar fi înțepat într-un spin. În trecere, abia de-i aruncă o privire : parcă ar fi vrut să spună : „Știu ce gîndești despre mine, dar puțin îmi pasă".

Anna o privea numai pentru a-i găsi cusururi. Avea șoldurile prea sus ; spatele ușor încovoiat și vertebrele ieșite. Era dizgrațioasă și gata.

El vîslea fără grabă. Se întoarse s-o privească cînd trecu prin fața ei : și Anna îl urmări cu privirea. Dar apoi se pierdu în dîra poleită, și se întunecă, o dată cu barca lui fragilă.

Cînd îi văzuse, Anna se așezase jos, cu un picior îndoit sub ea. Își privi piciorul întins : îi păru prea gros, inform și butucănos, ca trunchiul acela aproape îngropat în nisip.

Iritată, întoarse privirea spre pragul dunelor de unde se iviseră cei doi. „Te pomenești că or fi fost în aceeași văgăună în care eu cu Mario... Mai adineauri avusesem de gînd să mă duc pînă acolo : dacă aș fi făcut-o, s-ar fi putut să dau peste ei".

Încerca să glumească, dar era iarăși roasă de neliniște. Peste cîteva zile sezonul urma să se încheie, iar ea împlinea nouăsprezece ani. Sui panta cu capul plecat. Cînd ajunse sus se întoarse să privească marea. Punîndu-și mîna streașină, izbuti să deslușească și caiacul, care naviga mereu în soare, mic și negru, ca o insectă plutind pe apă. Insecta aceea fusese în stare să-i tulbure pacea sufletului. Se răsuci cuprinsă de ciudă și își văzu de drum printre dune.

IX

În 31 era serbarea de închidere a pavilionului. Anna ţinea să meargă ; dar sora ei nu voia să audă. Într-o după-amiază, Anna nimerise la plaja Pellegrini ; şi vorbea despre asta cu Marisa.

— Mi-ar plăcea să merg şi eu, exclamă Marisa. Gîndeşte-te, anul ăsta n-am dansat niciodată. Rămase o clipă pe gînduri : Ştii ce ? Mergem împreună. O seară s-o descurca Pellegrini şi singur.

— Dar cine ne însoţeşte ? Nu mai am curaj să i-o cer lui Livio. Şi aşa l-am sacrificat de două ori...

— Mergem singure. Te rog, Anna, nu mai da înapoi. O seară măcar vreau să petrec şi eu.

Şi Anna se lăsă convinsă. În sinea ei, chiar asta şi dorise ; să meargă fără soră-sa, fără Livio : ca să fie liberă... Mai greu era să i-o spună mătuşii. Dar soarta ţinu cu ea : mătuşii i se agravase o veche durere la umăr ; şi de cum plecă familia Bini, se duse pentru cîteva zile la nămol.

Bineînţeles, Bice încercă s-o oprească. Spunea că două fete singure ar da lumii prilej de bîrfeală ; că nu se cuvenea să se arate cu Marisa în public... Dar Anna o lăsă să trăncănească. Voia să petreacă, o seară măcar...

Şi în adevăr începu să se distreze de cum se aşezară la masă. Chiar şi atmosfera serbării o excita. Observă că Marcello Mazzei era singur ; şi aştepta răbdătoare să se apropie şi s-o invite la dans.

El se apropie cînd începu dansul următor. Iar în spatele lui era fiul învăţătoarei Bonciani, care o invită pe Marisa.

— Cum se face că nu-i şi sora dumneavoastră ? o întrebă el.

— Uite aşa... răspunse Anna.

— Dar... logodnicul dumneavoastră ? Păi da, acela cu care eraţi în celelalte seri.

— Nu e logodnicul meu.

— Nici eu nu sînt logodit, şi o privi.

Cu mustaţa lui lungă şi subţire, cu zîmbetul care-i plutea pe buze avea un aer viclean ; şi Anna deveni iar bănuitoare. El trebuie să-şi fi dat seama fiindcă schimbă subiectul. Începu să vorbească despre noutăţile anului, despre

tenis, despre noul stabiliment. O întrebă dacă fusese vreodată cu caiacul. Spuse că Pellegrini era un afacerist :

— Dar era nevoie de un asemenea om la Marina.

Vorbea ca şi cînd ar fi fost nişte simple cunoştinţe, iar Anna se linişti. Nici nu găsi compromiţător ca ceilalţi doi, după dans, să se aşeze la masa lor.

— Bem ceva, Marcello ? propuse celălalt.

— Desigur, răspunse Marcello, şi chemă chelnerul.

Anna nu vroia nimic ; apoi se hotărî să ia un sirop de chitră, ca şi Marisa. Tinerii luară cîte un lichior. Aflînd că era ziua de naştere a Annei, Marcello propuse un toast. Ciocniră şi începură să rîdă.

Dar conversaţia nu se înfiripa. Părea să le fie de ajuns că stau împreună. Băieţii fumau ; şi Marisa acceptase o ţigară.

— Pellegrini îşi închide baraca ? întrebă Nerio, ori o ţine deschisă toată iarna ?

— Ba o închide, o închide, răspunse Marisa. Atît ar mai lipsi, adăugă rîzînd. Am chef şi eu de puţină odihnă, ce credeţi ?

— În schimb, pentru mine începe iar munca, oftă Marcello. De mîine bătrînul mă pune iar la treabă.

— Cine-i bătrînul ? întrebă Anna curioasă.

— Tata. Are dreptate, bietul om : în vara asta a tras de unul singur. Dar un băiat tînăr are şi el voie să se distreze, nu ? Iar aici, dacă nu te distrezi vara...

— Atunci, dă-i drumul, hai să ne distrăm, spuse Nerio ; o prinse de braţ pe Marisa şi o duse la dans.

— Vreţi să dansaţi şi dumneavoastră ?

— Nu, răspunse Anna ; mucul lăsat de Marisa continua să fumege în scrumieră ; îl strivi. Apoi îl desfăcu şi împrăştie tutunul.

— Facem o plimbare cu maşina ? Anna rămase surprinsă dar nu scandalizată de propunere. Oh, nu noi singuri. Cu Marisa şi Nerio... Mergem pînă la a doua pădurice : e lună plină în seara asta.

Ea scutură din cap :

— Nu... e tîrziu, trebuie să plec acasă.

— Păi cu maşina ajungeţi într-o clipă.

Anna încetă să se mai joace cu firele de tutun : ridică ochii spre el şi-l privi rîzînd. Spuse :

— Degeaba căutaţi să mă trageţi pe sfoară.

El făcu un gest ca pentru a spune : „Păcat". Dar îi veni pe loc o altă idee :

— Dacă nu aveţi încredere să veniţi cu mine în maşină, am putea merge pe plajă. Nimic nu-i mai frumos decît clarul de lună pe mare...

— Aşa ! Şi dacă ne vede cineva, frumos o să-mi şadă...

— La ora asta nu mai umblă nimeni. Cine să ne vadă... ?

— Ei, nu poţi să ştii, răspunse Anna. Îl fixă malițioasă : De pildă, acum cîteva zile, dumneavoastră şi domnişoara Semoli... eraţi siguri că n-o să vă vadă nimeni.

— Sper că n-aţi mai povestit şi altora.

Anna ridică din umeri :

— Ce-mi pasă mie ?

— Adevărat, oftă el, de mine chiar că nu vă pasă.

— Şi de ce-ar trebui să-mi pese ?

— Vă pasă cumva de un altul ?

— De ce-ar trebui să v-o spun tocmai dumneavoastră ?

El ridică braţele în semn că se predă :

— N-o scot la capăt cu dumneavoastră, Anna. Dar reluă îndată. Vă supără dacă vă spun Anna ?

— De ce m-ar supăra ? Aşa mă cheamă.

— E un nume frumos.

— Un nume ca oricare altul.

— Dar e numele dumneavoastră ; iar dumneavoastră nu sînteţi ca oricare alta.

— Vai de mine, ce discursuri grozave îmi ţineţi.

Peste puţin el zise :

— V-aţi distrat astă-seară ?

— Sigur că m-am distrat. De ce ? Dumneavoastră nu ?

El făcu o strîmbătură :

— Nu-i plăcut să fii luat peste picior.

— Cine v-a luat peste picior ?

El zîmbi :

— Mă întreb dacă la fel faceţi cu toţi băieţii.

— Cum adică la fel ? Vorbiţi limpede, vă rog ; altfel nu mai înţeleg nimic.

— Mergem pe plajă ?

— Asta-i bună !

— Mi-aţi spus să vorbesc limpede... şi eu am vorbit limpede.

— Ce-ați vrea să facem pe plajă ?
— Ooo ! Nimic... Să privim luna.
— Atunci duceți-vă, nu vă jenați.
— Fără dumneavoastră n-are haz să privești luna.
— Vai, ce romantic !
Dansul se terminase de mult iar ceilalți doi nu se mai întorceau. În zadar privea Anna împrejur, nu-i zărea nicăieri.
— Dar unde or fi dispărut ? întrebă neliniștită.
— Cine ?
— Marisa... și prietenul acela al dumneavoastră.
— Or fi avut aceeași idee ca noi...vreau să spun, aceeași idee ca mine. Mergem să-i căutăm ?
Ea începuse să se joace din nou cu firicelele de tutun ; îi zise :
— Ascultați, e bine să punem lucrurile la punct. Dumneavoastră v-ați închipuit că cu mine merge ușor... fiindcă m-ați văzut în tovărășia Marisei. Dar eu nu sînt ca Marisa.
— Știu, răspunse el zîmbind. Credeți că mi-aș pierde timpul cu o tipă ca Marisa ?
— Prietenul dumneavoastră, după cum vedeți, și-l pierde.
— Prietenul meu nu-i ca mine... Chiar dumneavoastră ați spus că oamenii nu trebuie judecați după cei care-i însoțesc.
— De ce domnișoara Semoli nu-i cu dumneavoastră astă-seară ?
— V-aș putea răspunde cum mi-ați răspuns mai înainte : că nu sînt dator să v-o spun. Dar eu am să vă spun : Cu domnișoara Semoli... totul s-a terminat. Și știți cine-i de vină ? Dumneavoastră. Da, dumneavoastră, Anna.
— Ce de minciuni înșirați !
— Uite ce : oi fi avînd eu toate cusururile din lume : dar minciuni nu spun.
— Cum pot eu să port vreo vină cînd abia ne-am cunoscut ? Pînă astă-seară... abia dacă am schimbat două vorbe...
— Adică ce, nu se poate îndrăgosti cineva de o fată numai văzînd-o ?
— Să se îndrăgostească ! Ce vorbă mare.

— Bine, hai să nu vorbim de dragoste : să zicem : să-l intereseze. Poate nu sînt încă îndrăgostit : dar dumneavoastră mă interesați foarte mult. Și cred că și eu vă interesez întrucîtva. Anna tăcu. Știți că cine tace, înseamnă că e de acord ? Vedeți, încheie triumfător : semănați cu mine : nu sînteți în stare să mințiți.

— Păi eu n-am zis nimic.

— Dar nici n-ați spus nu.

— Și chiar de-ar fi așa ? spuse ea încet. Între noi doi nu poate fi nimic serios, o știți prea bine. Prin urmare, mulțumesc pentru tovărășie și la revedere, încheie sculîndu-se.

Se ridică și el :

— Nu vreți nici măcar să ne repezim pînă la plajă ? Numai un minut...

— Hai, vedeți-vă de treabă !

— Dar în seara asta e ultima serbare a sezonului ! Avem tot anul la dispoziție ca să ne vedem de treabă...

— Nu, spuse ea.

— Atunci vă conduc acasă.

— Nu-mi convine să fim văzuți împreună.

— Dar nu-i nevoie să ieșim împreună... Ieșiți dumneavoastră întîi și peste un minut vă ajung din urmă.

Anna făcu un semn că acceptă, își puse șalul pe umeri și, trecînd printre mese, ieși pe ușa de sticlă. Se uită înapoi, văzu că Marcello era ocupat cu chelnerul și atunci o luă iute spre marginea dunelor. De-acolo se distră văzîndu-l cum iese, cum privește nehotărît în jur și o pornește pe urmă în goană spre tîrg.

Mulțumită, străbătu dîmbul și coborî spre mal. Acum se putea bucura de spectacolul lunii pe mare. Și un timp nu simți decît bucuria asta. Înaintînd, valurile creșteau uriașe pînă ce, gata să se spargă, parcă încremeneau : rămîneau o clipă așa, ca suspendate, și se năruiau spărgîndu-se cu zgomot. Anna ajunse pînă în locurile unde nisipul era tare.

Deodată observă două siluete negre așezate pe mal, la cincizeci de pași mai încolo. Se îmbrățișau, se sărutau ; erau Nerio și Marisa.

Anna se întoarse încet înapoi. La jumătatea pantei se opri : de pe dîmb cobora Marcello.

— Dinadins mi-ați spus că vă duceți acasă, așa-i ?

— Da, răspunse ea. Uite ce lună frumoasă. Și arătă înspre mare.

— Vreți să mergem spre mal ?

— Nu. Acolo sînt ceilalți doi.

— Unde ?

— Acolo, și arătă cu mîna. Stingeți țigara, altfel ne văd.

El lăsă să-i cadă țigara și avu grijă s-o strivească. Se apropie și o îmbrățișă.

— Chiar nu vreți ?... îi șopti.

Ea ar fi vrut să-l respingă, dar simțea cum o învăluie și o amețește un miros plăcut de tutun... Nu mai era în stare să i se împotrivească altfel decît ținînd capul plecat. El îi puse un deget sub bărbie ca s-o silească să ridice fața ; și a fost de ajuns acea apăsare ușoară dar hotărîtă pentru ca amintirea primului sărut să pună stăpînire pe ea. Îl privea ; pînă ce nu-l mai văzu ; se apropiase prea mult. Simți atingerea buzelor și căldura umedă a sărutului. Senzația se prelungea ; pînă ce se simți fără pic de vlagă.

Dar el se desprinse ; spuse :

— Atîta vroiam.

Cînd se aplecă iarăși, ea îi propti mîinile în piept.

— Nu, spuse.

El nu vroia s-o forțeze ; doar o strîngea ușor.

— Ajunge, da ? spuse ea ; și îl mîngîie ca să-l înduplece.

— Cum vrei tu...Anna.

— Acuma lasă-mă. El îi dădu drumul și dînsa se grăbi să se îndepărteze. Se întoarse : Nu veni după mine. Ciao.

Ajunsă între dune, privi înapoi ca să se încredințeze că n-o urmărea. El stătea locului, își aprindea o țigară.

X

Era sfîrșitul lui septembrie. Zilele se scurgeau încet. Pe deasupra era și vreme urîtă aproape într-una.

„Mîine mă duc la Cecina să mă coafez". Așa hotărîse într-o seară cînd n-o prindea somnul. A doua zi ploua ;

dar Anna nu voi să renunţe. Vine un moment cînd simţi nevoia să rupi monotonia de fiecare zi, prin ceva deosebit : chiar dacă ştii că nu va folosi la nimic. Iar ea, de la plimbarea aceea la Cecina aştepta doar atît : o zi diferită de celelalte : chiar dacă avea să fie la fel de pustie.

Cînd coborî din autobuz ploua cu găleata. Nu-i rămînea decît să se ducă la coafor, strecurîndu-se pe lîngă ziduri.

Mai era o clientă înaintea ei ; asta o cam sîcîi, ca şi cînd n-ar fi avut destul răgaz.

La plecare avu o surpriză plăcută : ploaia se oprise. Deşi într-o parte cerul mai era întunecat, ieşise soarele. Curînd se ascunse din nou ; dar puţin după aceea se ivi iar înroşind casele de peste drum.

Anna se grăbi să ajungă la strada principală. Apoi umblă încet, uitîndu-se la trecători şi oprindu-se pe la vitrine. Cerceta mărfurile expuse şi mai trăgea cu ochiul şi la propriul ei chip. Avea de cumpărat cîte ceva, dar nu se putea hotărî. După se stătuse două ore locului, simţea nevoia să umble.

Deodată o atinseră cîţiva stropi. „Cum? Se pornea iarăşi ploaia ?“ Ar fi fost foarte neplăcut, fiindcă mai avea mult de stat la Cecina. Dar nu ploua ; cineva stîrnise picurii aceia deschizînd o fereastră chiar deasupra ei.

Merceria unde se ducea deobicei era pe cealaltă parte a străzii. Traversă ; era pe punctul de a intra în magazin cînd zări o firmă : *Mazzei. Lacuri şi vopsele.* „Ciudat, se gîndi. N-o observasem mai înainte.“

După ce-i dădu bună ziua, femeiuşca de după tejghea o privi întrebător. Anna trebui să-şi adune gîndurile ca să-şi amintească ce are de cumpărat. Poate că Marcello o fi în magazin. Îi veni chef să se ducă să vadă : cînd colo femeia parcă o lungea dinadins. Greşea cutiile : de două ori îi măsură greşit panglica. Împacheta panglicile, nasturii şi fermoarele cu o încetineală exasperantă.

— Staţi, să vi le împachetez mai bine ; dar Anna plăti şi plecă.

În magazin se afla doar un om bătrîior care scria ceva la un birou. Anna îl privi curioasă : era îndesat, părea să fie şi scund. Nu semăna de loc cu Marcello ; şi totuşi nu putea fi decît tatăl lui.

Continuă să se plimbe agale. La *Café Central* chelnerul scosese măsuțele afară și acum învîrtea manivela ca să lase în jos umbrarul. Anna se opri să-l privească ; și nu observă că Marcello ieșea chiar atunci din cafenea.

Se pomeni deodată cu el în față ; nu se putea să nu-l salute.

— Cu ce ocazie la Cecina ?

— Nimic deosebit. Am făcut cumpărături.

— Ce mai e nou la Marina ?

Ea dădu din umeri.

— Cum ați venit ? Cu autobuzul ?

— Da, răspunse Anna.

— Și pînă pleacă autobuzul... ce faceți ?

— Nimic, ce să fac ?

— Aș putea... să vă conduc eu cu mașina.

Nu-ul Annei veni cu oarecare întîrziere. Iar el se crezu îndreptățit să stăruie :

— V-aș putea aștepta la pasajul de sub calea ferată : acolo nu v-ar vedea nimeni cînd suiți. Poate ceva mai tîrziu, cînd se întunecă. La șapte e bine ?

Anna nu răspunse nimic. O porni iarăși spunîndu-și : „La șapte la pasaj". Găsi în ea puterea de a se împotrivi ; era absurd, chiar dacă nimeni n-ar vedea-o cînd se urcă în mașină, pe drum ar fi putut oricînd să întîlnească pe cineva... Și în afară de asta, oamenii care au văzut-o în autobuz la venire, nemaivăzînd-o la întoarcere, ar bănui ceva.

Își spunea mereu că nu era cu putință : fiindcă, dacă ar fi fost posibil, ar fi făcut-o. Și totuși știa cine-i Marcello Mazzei ; știa că o fată trebuie să se ferească de un asemenea om. Venind la Cecina se gîndise și la eventualitatea că l-ar putea întîlni ; se va face că nu-l vede, își spunea. „Chiar dacă trece și mă salută, mă fac că nu-l văd. Să nu-și închipuie că are drepturi asupra mea numai pentru că în seara aceea..."

Seara aceea. Mai bine să nu se gîndească la seara aceea. Fiindcă știa ea bine : nu numai că se lăsase sărutată, dar îi și răspunsese la sărut.

„Dacă-l zăream la timp, îl evitam. M-a luat prin surprindere. Tocmai mă uitam la omul care cobora umbrarul și așa, n-am avut încotro, a trebuit să mă opresc."

Dar nu avea nici o scuză că tăcuse cînd el i-a propus s-o conducă cu mașina. „Trebuia să-i spun nu, să-i întorc spatele și să plec". De ce n-o făcuse ? Era chiar de neînțeles. Dar în loc să-și adreseze ei reproșurile, se supără pe el : „Ce nătărău ! Fiindcă-i băiat frumos își închipuie că toate femeile trebuie să-i cadă la picioare."

Se opri în fața unei vitrine ; și se privi în oglindă. Îi venea bine cu părul coafat ; și era mulțumită că el o văzuse abia ieșită de la coafor. „Arăt mai bine decît Semolița... de o mie de ori mai bine. E ea înaltă, dar femeilor nu le șade bine să fie prea înalte. Și cu nasul ăla al ei..."

Parcă pentru a-i face în ciudă, puțin după aceea o zări. „Ce aere își dă". Își încrucișară o clipă privirile ; iar cealaltă tresări. Sigur, și-o fi adus aminte de ziua aceea cînd o văzuse ieșind din pădurice cu Marcello. „O ! Fii pe pace că n-am spus nimănui. E treaba ta. Mult îmi pasă mie !" Dar, dimpotrivă, îi păsa ; o ura. Acuma Semolița traversa strada. „S-o fi ducînd la el ?" Nu, intra în aceeași mercerie unde fusese și ea. „S-ar putea s-o și ia de nevastă ; dar din interes. E singură la părinți, tatăsău e bogat... Dar sînt sigură că n-o iubește. Ar fi absurd ca un băiat frumos ca dînsul să fie îndrăgostit de o asemenea pocitanie." N-are decît să-și facă rochiile la Livorno ; să se fandosească cu pălării și poșete : nasul tot lung rămîne, iar de mersul acela de cal n-o scapă nimeni.

Se aprinseseră luminile magazinelor ; și felinarele se aprindeau. Ceasul de deasupra cafenelei arăta șase și treizeci și cinci. La șapte va fi întuneric de-a binelea.

Anna începea să obosească, nu prea era învățată să umble cu tocuri înalte, la Marina purta totdeauna sandale. Iar duminica își punea cel mult pantofii cu tocuri joase. Bice nu, Bice își punea pantofii cu tocuri înalte chiar și cînd se ducea după lapte.

Ar fi fost bucuroasă să se așeze undeva. Și mai avea aproape o oră de stat în picioare, fiindcă autobuzul pleca abia la șapte și jumătate.

„Ce rău e să n-ai un ceas". Mătușa îi dăruise unul cu patru ani în urmă, dar ea îl luase pe plajă și intrase nisip în el. Îl dăduse de două ori la reparat, dar se stricase iar. Degeaba, trebuia să se hotărască să-și cumpere altul.

Chiar, pînă una, alta, putea arunca o privire în vitrina ceasornicarului.

Rămase acolo vreo cinci minute ; dar nu izbutea să-şi adune gîndurile. Se uită iar la ceasul de deasupra cafenelei : arăta şapte fără un sfert.

„Atunci ? Ce fac ? Mă duc cu autobuzul sau..." Dar nu reuşi să ia o hotărîre. Numai cînd ceasul arătă şapte fără cinci, o porni grăbită. Ajunsă în piaţa gării, coti de-a lungul grilajului căii ferate.

Zări maşina oprită la intrarea în pasaj. „Trebuie să mă liniştesc ; nu vreau să observe că mă frămînt." Dar el o văzuse, coborîse din maşină ; îi venea în întîmpinare.

Nu-şi mai spuseră nimic. El deschise portiera, ea se plecă şi intră în maşină ; se aşeză pe scaun, îşi trase rochia peste genunchi. Ţinea pachetul în poală, cu amîndouă mîinile deasupra. Marcello se urcase alături.

— S-a închis bine portiera ? întrebă.

— Da, s-a închis bine, răspunse Anna, dar el nu păru convins, se aplecă asupra mînerului ; deschise şi închise iar trîntind portiera.

— Acuma da, s-a închis bine.

Porni motorul şi demară. Într-o clipă ajunseră în dreptul fabricii de zahăr : Anna privise mereu înainte, în fîşia luminată de faruri. Cît despre el, păruse preocupat numai de volan.

Deodată puse o frînă bruscă ; apoi trase încet maşina la bordură. Ea îl privi întrebătoare. Drept orice răspuns el se uită la ceas :

— E şapte şi cinci. Putem sta împreună o jumătate de oră, nu ?

— Fusese vorba că mă conduceţi acasă, nu...

— Dar autobuzul, înainte de opt fără un sfert, tot nu ajunge la Marina.

„Adevărat", gîndi Anna. Nu putea ajunge acasă înainte de sosirea autobuzului. Cum de nu se gîndise ? Să fie chiar atît de zăpăcită.

Îl privi. Părea să caute ceva : Anna auzi declicul portţigaretului, apoi îi văzu profilul luminat de flacăra brichetei ; şi un fum alb şi gros ieşindu-i pe gură şi pe nări. El îşi supse iarăşi obrajii pentru a trage un fum, iar vîrful ţigării se consumă repede.

Anna şedea ţeapănă, gata să-i respingă asaltul. Dar el nu făcea altceva decît să fumeze.

În sfîrşit, azvîrli mucul şi se întoarse spre ea :

— Aşadar ? întrebă.

— Aşadar, ce ?

— Nu-mi spui nimic ?

— Şi ce aş putea să vă spun ?

— Spune-mi tu, te rog.

— Şi de ce să vă spun „tu" ?

— Ai şi uitat... seara aceea. Eu n-am uitat-o, adăugă după o clipă. Am încercat, dar n-am reuşit...

Deodată o îmbrăţişă ; fu o luptă scurtă şi se pomeniră cu obrajii lipiţi.

— Nu, spuse ea, nu, te rog...

— Ai văzut că m-ai tutuit ? şopti el.

— Încetează, nu poate fi nimic între noi.

— Şi de ce nu ?

Ea nu ştia ce să-i răspundă. Avea o mînă imobilizată ; simţi că-i apucă cealaltă mînă şi i-o mîngîie. Dar apoi el încetă s-o mai mîngîie, nu-i mai ţinea nici mîna. Ea ar fi putut acum să se desprindă, dar n-o făcu. Căldura obrazului său îi topise forţele.

Pînă la urmă găsi puterea să reacţioneze. Se desprinse fără ca el să încerce s-o reţină şi fixînd în întuneric chipul lui din care abia putea desluşi licărul pupilelor.

— Să încetăm. La ce bun ? O spuse pe un ton hotărît dar vocea ei deveni îndată rugătoare : Lasă-mă, te rog. Zău Marcello, de ce vrei să-mi faci rău ?

— Draga mea, spuse el.

— Încetează, încetează... Ce vrei de la mine ? întrebă deznădăjduită. El tăcea fără să facă vreo mişcare. Te implor : lasă-mă ! De ce vrei să-mi faci rău ? De ce nu mă laşi în pace ?

— Te iubesc, Anna.

— Nu ; nu-i adevărat ; nu-i adevărat, aproape că strigă.

Ştia bine că n-o iubea ; că voia numai să se distreze. Şi n-avea totuşi puterea de a-l respinge ; izbutea doar să-l roage să-i dea pace.

— De ce nu vrei să mă crezi ? Mi-eşti dragă.

— Dacă m-ai iubi, m-ai lăsa în pace. De ce profiţi de slăbiciunea mea ?

Ah, era îngrozitor că a ajuns aici, să fie nevoită să se roage de el. Era îngrozitor să-și simtă voința paralizată, să nu i se poată împotrivi.

— Draga mea, repetă el. Mi-ești atît de dragă. Și o sărută.

Ea se lăsă pătrunsă de acea acută senzație de plăcere : deși știa că nu trebuie s-o facă și că va plăti scump.

Se desprinse el primul :

— Sosește autobuzul. Porni motorul și demară în mare viteză. Ea abia avu răgazul să-și potrivească ținuta că se și pomeniră în fața șirului de case unde locuia Lina.

— Oprește, îi spuse.

Marcello opri, ea dădu să coboare, dar el o reținu. Anna crezu că voia s-o mai sărute o dată, dar el îi spuse :

— Hai să ne vedem joi. Te aștept la trei, acolo unde începe a doua pădurice... bine ?

Ea nu fu în stare să spună nimic.

XI

— Unde mă duci ? întrebă Anna.

El ridică mîinile de pe volan ca și cînd ar fi vrut să spună : „Unde s-o nimeri". Dar ajunși la o răspîntie, nu șovăi ; și coti la dreapta, pe un drum desfundat care ducea din nou spre mare.

După ce trecură de ogoare, drumul se pierdu pe un teren nisipos. El opri într-o vîlcea, la umbra dunelor.

— Vezi ? spuse zîmbind. Aici sîntem feriți de priviri indiscrete. Dar tu ce ai de nu spui nimic ? Pari tristă ; de ce ?

Anna îl privi.

— De ce aș fi veselă ?

— Fiindcă sîntem împreună.

— Cît e ceasul ?

— Trei și un sfert.

— La patru trebuie să fiu acasă.

— La patru ? Se întunecă la față : Eu speram să rămîn cu tine toată după-amiaza.

Ea dădu din cap :

— La patru trebuie să fiu acasă, repetă.

El nu spuse nimic. Îi luă mîna, i-o mîngîie. Apoi se aplecă și i-o sărută la încheietură și pe braț.

Dar lipsea complicitatea întunericului. Mîngîierile acelea, sărutările acelea, o lăsau nepăsătoare. Și cînd voi s-o sărute pe gură, îl opri cu un gest plictisit.

El rămase descumpănit : se așteptase s-o vadă cedînd, ca alteori.

— Ce ai ? o întrebă.

— Nimic ; ce să am ?

Începu s-o mîngîie iar pe mînă, pe braț. Ea era la fel de rece. Pînă la urmă se plictisi și el, se scotoci nervos prin buzunare, scoase portțigaretul.

— Te supără dacă fumez ?

— Nu ; de ce să mă supere ?

— Știi, uneori în mașină... Vrei să ne dăm jos ?

— Și unde să mergem ?

— Știu eu ?... Pe plajă.

— Nisipul trebuie să fie umed... Și de altfel, acuși trebuie să plecăm.

— Fie, răspunse el brusc. Și atunci ce facem ? adăugă îndată.

— Stăm împreună ; n-ai spus că ți-e de ajuns să stăm împreună ?

— Nu ești de loc drăguță azi.

— Ce să-i fac...

El o scrută atent :

— Ai acceptat să vii numai ca să-ți faci gustul și să-ți bați joc de mine, spuse întunecat. Trebuia să-mi fi dat seama că ești o fată rece.

— Mereu aceeași poveste ! spuse Anna amuzată.

El rămase surprins :

— De ce spui asta ?

— Fiindcă mi-au mai reproșat și alții că n-am inimă.

— Vezi că-i adevărat ?

— Măcar de-ar fi adevărat ! Îi trecuse brusc pofta de a glumi : Din nefericire, am și eu o inimă... măcar de n-aș avea-o. N-aș fi suferit cît am suferit.

El păru tulburat :

— Cine te-a făcut să suferi ? o întrebă blînd.

Îi luase iarăși mîna și o privea cu ochii zîmbind de speranță.

— Unul pe care nu-l cunoşti, răspunse ea.

Simţi că Marcello îi lasă mîna, dar nu se sinchisi. Se uita la o insectă care bîzîia pe geam şi se gîndea la Mario. I se dăruise fără nici un pic de calcul, numai fiindcă-l iubise. Ca să i se spună acum că n-are inimă...

— Cînd vrei să pleci, spuse el rece, eu sînt gata.

— Cît e ceasul ?

— Patru fără un sfert.

— Mai putem sta puţin.

El aprinse altă ţigară. Îi spuse :

— Ce mult fumezi !

— Fumez cînd sînt nervos.

— Şi de ce eşti nervos ?

— Fiindcă ai venit cu mine... ca să-mi vorbeşti despre altul.

— Tu mi-ai cerut.

— E unul din Marina ? întrebă el.

— Dacă ar fi din Marina, l-ai cunoaşte.

— Atunci e un vilegiaturist.

— Nici asta.

— Atunci e unul pe care l-ai scornit acum.

Dar vocea ei, calmă, serioasă, îi reteză orice speranţă :

— Ba nu, e adevărat.

— Cînd s-a întîmplat ? întrebă el după un timp.

— Iarna trecută.

— Şi... tot mai eşti îndrăgostită ?

Ea rămase o clipă pe gînduri :

— Nu-i uşor de răspuns. Nu că n-aş vrea să-ţi spun, dar nu-mi mai dau seama nici eu. Şi acum destul, să nu mai vorbim de asta. Îl privi zîmbind, recăpătîndu-şi brusc buna dispoziţie : Nici măcar nu mă săruţi ?

El o privi şovăitor ; deodată îi apucă faţa în mîini şi începu s-o sărute cu furie. O săruta la întîmplare, pe păr, pe frunte, pe ochi ; şi pe gură, dar o clipă numai, şi începu iar s-o sărute cu patimă peste tot. Ea rîdea ca şi cînd ar fi gîdilat-o. Dar nu rămase insensibilă ; şi cînd el îi căută lacom buzele, i le lăsă şi răspunse sărutului.

Apoi rămaseră aşa, obraz lîngă obraz, ţinîndu-se de mînă. Iar Anna se simţea fierbinte şi mulţumită.

— Sînt îndrăgostit de tine, Anna. Ea nu răspunse nimic. Vorbesc serios ; mai înainte poate că nu, îmi plăceai și atît. Dar acuma simt... că te iubesc cu adevărat. Nu mă crezi ?

Ea se desprinse pentru a-l privi :

— Ba da, te cred, și se lipi iar de el.

— Anna, aici nu stăm bine ; de ce nu coborîm ?

— Eu stau bine ; și e tîrziu, va trebui să mergem.

— Chiar trebuie să fii înapoi la patru ?

— Am zis patru pentru că așa mi-a venit... dar chiar că nu pot întîrzia.

— Știi că pînă joi nu ne mai putem vedea ? Tata îmi dă liber numai joia după-masă... O întrebă după aceea : Anna, tu n-ai niciodată ocazie să mergi la Livorno ?

— Nu, ce să caut la Livorno ?

— Fiindcă nu putem continua să ne vedem aici. Odată și odată are să ne vadă cineva, și atunci...

— Și atunci ce ?

— Păi știu eu, mătușa ta... și chiar tata...

Ea rîse ; i se părea cu neputință ca băiatul ăsta să se teamă de taică-su.

— Cîți ani ai ? îl întrebă.

— Douăzeci și cinci... aproape și șase.

— Și tata... te mai bate ? Rîse și îi turti nasul. Hai, să mergem, zise.

Se supuse oftînd. După ce scoase mașina pe șosea, îi trecu, un braț pe după umeri. Conducînd, o strîngea lîngă el.

Chiar să stai numai așa și tot era plăcut. Dar timpul trecea repede. Ferma lui Bertini rămase în urmă pe dreapta, în timp ce pe stînga se apropia pădusricea de pini.

Coborî din mașină înainte de a fi ajuns la canal ; îl sărută în fugă și se duse să-și ia bicicleta.

Cînd intră în odaie, Bice o privi întrebătoare, dar ea nu spuse nimic și se apucă de lucru.

După un timp veni Lina.

— Ei ! spuse Bice. Cine nu moare se întîlnește.

— La fel aș putea spune eu despre tine, răspunse Lina ; nici tu n-ai mai dat semne de viață.

— Oh, eu stau mereu acasă.

— Cum se face că te afli azi aici, te-ai întors mai devreme ? o întrebă Anna.

— Nu, nu m-am dus de loc. Azi-dimineață m-am trezit cu o durere de dinți... așa că, în loc de birou, m-am dus la dentist. A trebuit să mi-l scoată, spuse deschizînd gura. Iar cînd începi să-ți scoți dinții, e semn rău...

— De ce?

— Cum de ce? E semn că îmbătrînești. E al treilea pe care-l scot.

În adevăr, avea două coroane de metal; și cînd rîdea, se vedeau. Avea și cîteva fire albe; și slăbea mereu. Totuși privirea părea mai tinerească și mai vioaie ca oricînd. Oare fiindcă avea un amant?

Bice lucra mai departe. Se cam răcise cu Lina de cînd începuseră să circule zvonurile acelea. Astfel că Lina se apropiase mai mult de Anna; cu toate că și ele se vedeau rar.

— Ah, să știți, duc o viață înfiorătoare, dar credeți-mă, e mai bine așa. Seara cad moartă de oboseală, dar am cel puțin satisfacția că-mi cîștig existența... Și mai pot să-i ajut și pe ai mei. Iar mie îmi place să muncesc. Mare lucru pentru o femeie să se știe independentă.

— Sînt și eu de părerea ta, zise Anna.

— Și-atunci de ce nu te hotărăști și tu să-ți cauți de lucru?

— Parcă ce fel de lucru aș fi eu în stare să fac?

— Chiar și croitorie.

— Păi asta și fac.

— Dar nu cum faci acuma, numai așa, ca să-i dai o mînă de ajutor mătușii... Un angajament stabil, într-un atelier. La Livorno sînt multe. Și chiar aici, la Cecina, e croitoreasa aceea, cum o cheamă. Ține pe puțin șase sau șapte lucrătoare...

— Ei, dar alea au diplomă, obiectă Anna.

— Și pe tine cine te împiedică să-ți iei și tu o diplomă? Te duci la Livorno, urmezi o școală de croitorie... și în trei luni îți iei frumușel diploma.

— Ce-i trebuie Annei diplomă, se amestecă Bice. Ai să vezi că se mărită curînd.

— Ei, dacă se mărită, cu atît mai bine... Se uită la Anna: Chiar adevărat, ai de gînd să te măriți?

— Da de unde: asta și-a băgat-o Bice în cap. Fiindcă Enrico îmi scrie într-una...

— A, Enrico ! făcu Lina dezamăgită. În primul moment crezusem că-i vorba de altcineva.

— Pentru că Anna e o proastă, spuse Bice. Enrico nu i se pare destul de bun pentru dînsa.

Anna se supără :

— Vezi-ți de-ale tale ; de treburile mele mă îngrijesc eu singură.

— Să dea Dumnezeu, răspunse Bice.

De cum plecă Lina, Anna o întrebă :

— Ce-ai vrut să spui adineauri ?

— O, nimic, nimic... răspunse sora ei. Ridică privirea : Ai fost văzută la Cecina stînd de vorbă cu Marcello Mazzei.

— Și ce-i cu asta ? L-am cunoscut astă-vară la pavilion. Să tot fi stat de vorbă un minut...

— Dar nu știi de cîte fete și-a bătut ăla joc ?

— Ba știu ; și ce-i cu asta ?

Bice o privi ; apoi spuse îmbufnată :

— Chiar că norocul dă peste cine nu-l merită. Enrico se ține de tine de ani de zile ; iar tu, în loc să fii bucuroasă...

— Ia mai isprăvește odată cu povestea asta. O privi. Enrico și iar Enrico : uneori mă bate gîndul că te-ai îndrăgostit de el.

Bice se făcu verde :

— Vezi Anna, ești răutăcioasă. Și-ți place să înțepi. Îndată te gîndești la ceva rău. Iar eu, ca o proastă, îmi fac griji pentru tine, care... nu izbuti să sfîrșească și izbucni în plîns.

Anna o privea fără să simtă nici o părere de rău. Ba chiar o călca pe nervi, cu părul acela mătăsos, cu mîinile ei grăsuțe cu care își acoperise fața, cu umerii plinuți care tresăltau. În puține luni, Bice se îngrășase cu cîteva kilograme ; era firesc, nu ieșea niciodată.

— Termină, îi spuse.

Dar cum Bice nu dădea semne că vrea să înceteze, se duse în cealaltă odaie.

Se întunecase : Anna deschise fereastra și stătu să privească bezna cîmpiei punctată de lumini. Drept înainte se vedea o lumină difuză. Acolo era Cecina, dincolo de terasamentul căii ferate, iar Anna își închipuia străzile forfotind de lume, vitrinele luminate, băieții stînd la cafenea...

Bice, desigur, n-ar fi atras niciodată atenția unui băiat ca Marcello. Mai ales acum, de cînd se îngrășase. „Mă face pe mine proastă, dar ea ce-i atunci? Eu cel puțin am avut o plăcere, dar ea?“ Și se gîndi la drumul acela în mașină, cu Marcello, care o ținea pe după umeri.

I se făcu frig și închise fereastra. Așezată pe pat, începu să-și pilească unghiile. Avea mîini mici și scurte, ca și sora ei ; și gleznele le avea cam grosuțe. „Dar el mă iubește“, își spunea ca să se consoleze. Da, o iubea... se ținuse de dînsa ca să se distreze, dar apoi se îndrăgostise. „Știu că n-are gînduri serioase, știu că-i o secătură ; dar cînd spune că-i îndrăgostit, e sincer. Mai tîrziu, bineînțeles, are să-i treacă. Dar acum mă iubește... Bice nu știe ce înseamnă să te simți iubită. Nici Mario n-a iubit-o fiindcă mă iubea pe mine...“ Era o nebunie, știa prea bine, să se arunce cu ochii închiși în acea nouă aventură. Dar n-ar fi vrut să facă schimb cu nici o altă fată. Și cu sora ei mai puțin decît cu oricare alta.

Cînd se întoarse mătușa, Bice avea ochii roșii. Mătușa observă și o întrebă ce are.

— Nimic, nimic, dar adăugă imediat. Întreab-o pe aia de colo.

Mătușa o întrebă din ochi pe cealaltă nepoată.

— Sigur că da, am făcut-o să plîngă, mititica, izbucni Anna. Eu sînt o răutate și am făcut-o să plîngă pe surioara mea.

Bice o privi dușmănos :

— Mai ai și curajul să mă iei peste picior... după cele ce mi-ai făcut !

— Eu nu ți-am făcut nimic.

— Mincinoaso !

Anna dădu din umeri.

— Am înțeles, sînt și mincinoasă, poftim ; și mai sînt și rea, și-mi place să înțep. Și mai ce? Să auzim.

— Ești... o nerușinată, asta ești. Deodată începu să plîngă și să strige. Striga că Anna se compromite cu Marcello Mazzei și că era o rușine, că făcea toată familia de rîs... Pînă la urmă fugi în dormitor, iar cînd Anna se duse s-o cheme fiindcă masa era gata, răspunse că nu voia să mănînce.

Tăcerea o rupse mătușa.

— Trebuie totuşi să existe un motiv că Bice se poartă aşa. Înainte nu vă ciondăneaţi niciodată...

— Eu, nu i-am făcut nimic, spuse Anna. Dar ea, de cînd a păţit-o cu logodna, a ajuns mai rău ca o nebună...

— Ehe ! oftă mătuşa. Nici ea n-a vrut să mă asculte... Eu vă spuneam mereu, umblaţi cu cine vreţi, dar nu cu soldaţi. Rămase o clipă tăcută : Cine-i acest Marcello Mazzei ?

— Băiatul ăluia cu magazinul de vopsele, răspunse Anna.

— Aha ! făcu mătuşa ; şi nu mai întrebă nimic.

În săptămîna următoare Anna şi Marcello se întîlniră în acelaşi loc.

— Şi azi trebuie să te întorci devreme ? întrebă el.

— Se înţelege ; am ieşit spunînd că mă duc să iau puţin aer ; nu pot lipsi trei ceasuri.

— Dar mătuşă-ta e plecată ; ce ştie ea cît ai lipsit ?

— Mătuşă-mea e plecată, dar soră-mea e acasă.

El zîmbi :

— Ei, între voi surorile, vă ajutaţi, nu ?

— Da, Bice chiar că mă ajută ! Data trecută mi-a făcut o salată... a ajuns chiar să spună că sînt ruşinea familiei, şi rîse.

El se nelinişti :

— Dar de ce ? Ce ştie despre noi ?

— De ştiut, nu ştie nimic... dar îşi închipuie. Ştii, au şi ieşit vorbe...

El fuma în tăcere. La urmă zise :

— Trebuie să facem cum am spus eu : să ne vedem la Livorno.

— Bine, dar ce pretext găsesc eu ca să mă duc la Livorno ? Un pretext adică aş putea găsi, adăugă încet, vorbind ca pentru sine.

— Atunci ne vedem joi la Livorno. Ascultă : tu iei trenul de trei ; iar la gară o să te aştept cu maşina. Sau şi mai bine : ca să fim siguri că nu ne vede nimeni, nu chiar în faţa gării : te aştept la prima răscruce a şoselii.

— Şi de-acolo unde mergem ? A început să fie frig...

— Ei, se poate găsi un loc unde să stăm la căldurică, răspunse el zîmbind.

— Într-o cafenea, adică? Dar în cafenea e lume; și chiar dacă e lume care nu ne cunoaște...

El zîmbea într-una.

— Tu nu-ți bate capul. Las-o pe seama mea. Își netezi satisfăcut mustața, apoi se uită la ceas. E patru fără zece; tu la ce oră trebuie să fii acasă?

Părea aproape nerăbdător să se despartă de ea.

— Da, ar fi mai bine să mergem. Dar tu ce ai să faci după aceea? Îmi pare rău că ți-am stricat ziua.

— Am să mă duc la cinematograf.

Conducea fluierînd. Anna privea cîmpia însorită; văzu apropiindu-se ferma lui Bertini, împrejmuită de copaci, apoi rătăci cu privirea departe, peste acoperișurile roșii și peste coșurile întunecate. Se uită cu coada ochiului la Marcello și observă expresia lui satisfăcută. „Tu vrei să-mi joci o festă, dar am să ți-o joc eu ție. Aș da orice să-ți văd mutra cînd trenul are să sosească iar eu... n-am să fiu în el." Privi păduricea de pini care creștea apropiindu-se, apoi văzu o femeie pe bicicletă care se apropia și ea. Cînd o ajunseră din urmă, Anna se întoarse într-o doară s-o privească; femeia întoarse și ea capul; era nevasta lui Bertini.

— Ei drăcie! exclamă Anna. Asta mă cunoaște. Mare bucluc. Mai mult ca sigur că o să-i spună mătușii.

— Poate că nu te-o fi văzut bine.

— Ce tot spui? M-am și întors să mă uit după ea. Da ce tîmpită am fost... Unde mi-a fost capul?

Și, ca un făcut, duminică mătușa propuse să meargă la Bertini. Anna se grăbi să spună nu. Bice, dimpotrivă, era de acord; plecară îndată după-masă.

Rămasă singură acasă, Anna nu știa ce să facă. Nu mai era ca altă dată, cînd îi era de ajuns să stea la fereastră ca să nu se plictisească: chiar și la fereastra dormitorului de la care nu se vedea decît cîmpia. „Dar pe vremea aceea era altceva, pe-atunci aveam viitorul în față..."

Viitorul. Ce vorbă mare. Și la urma urmei, ce viitor are o fată? Dragostea; numai dragostea. Ea nu era ca soră-sa, care vorbea într-una despre asta; și totuși dragostea era aceea care mijea în adîncul tuturor gîndurilor ei... „Mai bine să nu știi niciodată ce-i dragostea. S-o aștepți mereu... dar să nu vină niciodată."

Privea cîmpia pe care o avusese totdeauna în fața ochilor de cînd era mică : și în care nimic nu se schimbase, nici cel mai mic amănunt. Dar se schimbase ea : de aceea priveliștea ogoarelor, a șirurilor de case, a coșurilor, a munților care închideau orizontul, nu-i mai stîrnea un fior de fericire. Nu, sufletul ei n-avea să mai tresară cum i se întîmplase de atîtea ori în trecut. Ce altceva erau acele înfiorări, dacă nu presimțirea fericirii viitoare, a acelei plenitudini de viață ce urma să înceapă pentru ea cînd ar fi cunoscut dragostea ? Și iată, dragostea venise, dar nu-i umplea viața. Dimpotrivă, o lipsise de farmecul așteptării. Iată de ce priveliștea acelor locuri familiare nu-i mai spunea nimic.

Căscă și plecă de la fereastră. Mai bine să se apuce de vreo treabă folositoare, să-și lăcuiască unghiile, să încerce rujul pe care-l cumpărase săptămîna trecută. Ea, care în trecut nu se îngrijise de propria ei persoană, acum îi dăruia toată atenția. Sufletul nu mai avea ce să-i aducă bun : de aceea se îngrijea numai de trup.

Apoi începu să se teamă că nevasta lui Bertini o fi povestit că a văzut-o în mașină. Dar la întoarcere, mătușa se purtă în felul ei obișnuit.

Cinară devreme, iar Bice se duse curînd la culcare, lăsînd în seama Annei spălatul vaselor.

Mătușa rămăsese pe scaunul ei, dusă pe gînduri. Iar Annei i se păru că voia să-i spună ceva. Se gîndi să i-o ia înainte :

— Știi, Lina mi-a spus că la Livorno există școli de croitorie. Poate că într-una din zilele următoare mă duc să mă interesez.

Mătușa păru surprinsă :

— Și pentru ce, mă rog ?

— Cum pentru ce ? Dacă s-ar putea face ceva, ducîndu-mă bunăoară numai de două ori pe săptămînă... La sfîrșitul cursului îți eliberează o diplomă ; și cu asta la mînă aș putea la nevoie să intru într-un atelier.

În asemenea cazuri, mătușa devenea de neînduplecat :

— Ce-ți trece prin minte ? Și-apoi, cum să te iei după ce spune proasta aia de Lina ? Ce știe ea ? Auzi colo, di-

plomă ! Eu n-am nici o diplomă : și totuși fac croitorie de douăzeci de ani.

Se simțea direct jignită că Anna avea o asemenea intenție, să urmeze o școală de croitorie și să intre într-un atelier. Spuse că croitoria nu era o meserie pe care s-o înveți la școală. Și adăugă :

— Ți-a lipsit vreodată ceva ? Atunci ce te-a apucat ?

— Dar mătușă, ce are a face ? Începuse și ea să se înfierbînte, ca și cînd ar fi ținut să meargă cu adevărat la școala de croitorie. Tu ești croitoreasă de haine militare. Dar ca să faci croitorie civilă trebuie să urmezi un curs.

Se ciorovăiră o bună bucată de vreme, fiecare ținînd-o pe-a sa. Erau îndîrjite amîndouă și cu greu își urară noapte bună.

„Așadar, joi mă duc la Livorno ?“ se gîndi Anna. Nu știa nici ea ce avea să facă. „Mai am timp să iau o hotărîre“, își spuse pînă la urmă ; și reuși să adoarmă.

XII

Anna lăsă bicicleta la parcaj și se duse să-și scoată bilet. Era coadă la ghișeu și așteptă răbdătoare să-i vină rîndul.

Apoi traversă pasajul peste linii și ajunse pe peron. Un pîlc de oameni aștepta trenul ; ea se ținea de-o parte urmărind o locomotivă care manevra pe rețeaua de șine dinspre cîmpie.

Călătoria o absorbi cu totul. Rămăsese pe culoar, deși era obosită de atîta stat în picioare iar în compartimente se găseau locuri ; privea cîmpia care fugea repede, întinsă și golașă, cu pădurea de pini la capăt. Apoi pădurea se rări, iar pe după dîmbul dunelor apăru o fîșie de mare lucind în soare.

Trenul oprea la toate haltele. Nemaiputînd să stea în picioare, Anna intră în compartiment și se ghemui într-un colț. Își privea mîinile care strîngeau poșeta ; dar o sîcîia să simtă ațintite asupra ei privirile celorlalți călători, deși erau toți necunoscuți. Și conversația lor o plictisea. Vor-

beau doi de lîngă geam ; despre trenuri, văitîndu-se că erau prea puține curse spre Livorno.

— Eu ies la șase, iar acceleratul pleacă la șase și cinci... Cînd are întîrziere îl mai apuc, dar de cele mai multe ori sînt nevoit să-l aștept pe cel de șapte jumătate. Ar fi de ajuns să-i pună plecarea cu zece minute mai tîrziu...

— Dar pe ăla, vezi, l-au înființat pentru muncitorii de la Solvay.

— Nu toți lucrează la Solvay. Sîntem pe puțin cincizeci, cei care lucrăm la Livorno. S-a făcut un raport la direcția căilor ferate, s-a trimis și o scrisoare la ziar...

Anna se întoarse pe coridor. Priveliștea se schimbase : trenul alerga acum între două șiruri de vile, apoi pe liziera unei păduri și deodată ieși în fața mării. Jos era un golfuleț, iar valurile se spărgeau de un lanț de stînci care abia mijeau la suprafața apei. Priveliștea fu întreruptă de un perete întunecat iar trenul intră în tunel. Pe Anna, bezna și huruiala o amețeau ; închise ochii și își astupă urechile. Apoi defilară iarăși vile, rîpe și crîmpeie de mare cu albul înspumat al valurilor care se sfărîmau de stînci.

După Ardenza culoarul se umplu de călătorii nerăbdători să coboare. Dar trenul opri la semnal, în fața unei posomorîte clădiri cu patru etaje. Se vedeau sfori cu rufărie întinsă, o femeie ciufulită la o fereastră, copii care se jucau în piațeta din față.

Se simți ușurată cînd coborî. O porni grăbită, întrecîndu-i pe ceilalți călători. Dar înainte de a ieși din gară avu o clipă de șovăială.

În piață erau două tramvaie, unul în urma celuilalt, și un șir de trăsuri. Anna traversă pieziș și zări îndată străduța unde o aștepta Marcello.

Era în mașină, dar cum o văzu, se grăbi să coboare.

Purta un impermeabil alb și o șapcă. Anna nu-l mai văzuse niciodată îmbrăcat astfel. I se păru un străin. Aproape că nu-i venea să-l tutuiască.

— Atunci, putem pleca ? întrebă Marcello.

— Dar unde mergem ?

— Oh, unde-o fi, răspunse el, și rîse pentru a-și ascunde stinghereala. Doar n-ai vrea să rămînem aici.

— Atunci uite ce e, du-mă în strada Grande : vreau să mă interesez la o școală de croitorie.

El nu se împotrivi. Străbătură bulevardul în tăcere ieşind apoi într-o piaţă lungă pe care Anna şi-o aducea vag aminte. La Livorno nu fusese decît de trei ori cu totul.

— În ce parte a străzii Grande ? întrebă el.

— La numărul optzeci şi şapte.

Marcello conducea încet, aplecîndu-se să citească numerele.

— Am ajuns ; coboară ; eu n-am voie să opresc aici. Te aştept la primul colţ.

Anna coborî, găsi poarta. Stătea scris : „Şcoală de croitorie, etajul II". Urcă scările simţind că i se taie respiraţia... Era absurd ceea ce făcea. Dar sună, iar femeii care-i deschise îi spuse că voia să se intereseze de cursuri. Femeia o introduse într-un salonaş şi se întoarse cu o hîrtie pe care erau scrise instrucţiunile. Ea luă hîrtia : o ţinea în mînă fără s-o citească.

— Cursul următor începe la întîi decembrie, zise femeia. Dar înscrierile se închid la 20. Dacă vreţi să urmaţi, domnişoară, trebuie să vă hotărîţi repede : fiindcă locurile sînt aproape toate ocupate.

Anna nu spunea nimic : trăgea cu urechea la zgomotul maşinilor de cusut din odaia învecinată. Auzi şi glasuri de femei, apoi un rîset.

— Aşadar ? spuse femeia.

— Ştiu eu... acum n-am bani.

— N-are a face, o să plătiţi cînd începe cursul. Luaţi loc, vă aduc un formular pentru cerere.

Completă zăpăcită formularul cu ajutorul femeii.

— Adresa. Unde locuiţi.

— La Marina... Cecina.

— I-auzi ! Mai sînt şi altele din Cecina care au urmat cursurile noastre. Spuse două trei nume ; dar Anna nu le cunoştea.

Se pomeni iar pe scări, apoi pe trotuar. În prima clipă nu-şi dădu seama în ce parte s-o apuce. Îi veni să rîdă la gîndul încurcăturilor pe care le punea la cale. Cursul ţinea patru luni, trebuia să se ducă de trei ori pe săptămînă... Era cu neputinţă să-l poată urma. Ei, dar ce importă ! Mai avea de altfel tot timpul s-o lase baltă.

Era o prostie să-şi bată capul acum cu cursurile, cînd avea o preocupare cu mult mai apropiată. Fiindcă price-

puse foarte bine ce urmărea Marcello. „Dar dacă aş ştergeo ? Aş putea să mă întorc la gară şi să iau trenul... Cînd spunea omul ăla că pleacă un tren ?“

Aşa gîndea, dar mergea înainte ; găsi maşina, deschise portiera ; şi se află iarăşi alături de el.

— S-a făcut ? întrebă Marcello grijuliu.

— M-am înscris la cursuri.

— Va trebui să vii în toate zilele ?

— Nu, de trei ori pe săptămînă.

— Şi în ce zile ?

— Nu ştiu, scrie pe o hîrtie.

— Ia vezi, te rog.

Anna deschise poşeta, scoase foaia ; citea, dar nu înţelegea ce citeşte.

— Ia să văd eu, spuse el pierzîndu-şi răbdarea. Marţi, joi şi sîmbătă. Perfect. Deci joia ai motiv să vii. Ei, atunci să mergem.

— Unde ? întrebă Anna, dar nu urmă nici un răspuns.

Treceau acum pe o stradă pe care nu-şi amintea s-o mai fi văzut. Apoi Marcello apucă de-a lungul unui canal : Anna privea apa aceea întunecată cu o senzaţie de silă. Ajunseră într-o piaţetă ; iar Marcello pătrunse pe o străduţă. Trebuia într-una să claxoneze pentru ca lumea să-i facă loc.

— Unde mă duci ? întrebă iar.

Nici de astă dată nu primi un răspuns. Îl privi : i se păru că zîmbeşte satisfăcut.

Avea şi de ce : fiindcă ea nu mai era în stare să se împotrivească. Nu că s-ar fi simţit atrasă de el : ba chiar îi apărea ca un străin, cu şapca aceea păroasă trasă pe frunte. Îl privea curioasă, ca şi cînd l-ar fi văzut întîia oară. Descoperi că avea un neg pe o nară şi o reţea de vinişoare pe obraz.

Opri şi se întoarse spre ea :

— Am ajuns, dă-te jos.

Ea se supuse. După ce coborî, privi în jurul ei : se aflau pe o străduţă şerpuită. De la o fereastră de jos se uita la ea o femeie.

Marcello încuie maşina : o ajunse din urmă. Spuse :

— Aici la Livorno trebuie să fii atent, nici nu ştii cînd ţi se şterpeleşte ceva...

— Unde mă duci ? mai întrebă o dată.

— Ai să vezi.

Şi o trase către un gang. Înainte de a trece pragul ea îi mai puse o dată întrebarea, dar numai din ochi...

Scara era îngustă şi murdară, cu pereţii pătaţi de igrasie. El o apucă de mijloc ; ea îşi lăsă capul pe umărul lui. Urcă treaptă după treaptă, împinsă, aproape purtată de el şi se simţea grozav de obosită. Ajunsă pe palier se opri.

— Hai, că mai e puţin, şopti el. Luase oboseala ei drept o cedare definitivă.

Se sprijinea de el şi în timp ce încerca să descuie o uşă ; îl stînjenea în mişcări într-atît, încît se desprinse de ea.

— Ei drăcie ! exclamă el, şi răsucea enervat cheia lungă şi ruginită în broască. Uf ! În sfîrşit !

Uşa se deschise : Marcello aprinse lumina, iar Anna văzu fereastra cu obloanele trase, toaleta, scrinul, lavoarul, patul cu o cuvertură înflorată. Iată, ar fi putut să se întindă şi să se odihnească. Oh, nu, nu trebuia s-o facă. Trebuia să rămînă în picioare şi să-l respingă dacă ar încerca să...

El încuiase uşa.

— Vino, îi spuse în şoaptă. Ea nu luă mîna pe care i-o întindea şi rămase pe loc. Vino, nu-ţi fie frică, repetă el ; îi luă mîna şi o trase spre dînsul.

Voinţa ei stinsă încercă să-i reziste. Era absurd ceea ce se petrecea... Dar prea era ostenită ; şi cînd, după o scurtă încleştare, se pomeni pe pat, simţi că puterile o părăseau cu totul. Închise ochii şi lăsă să se împlinească ceea ce hotărîse viaţa.

Partea a III-a

I

O dîră de lumină străbătea de-a curmezişul tavanului şi cobora pe perete, iscînd un palid reflex în oglinda toaletei. Era încă ziuă aşadar : Marcello se grăbea mai mult ca de obicei.

Dar Anna nu-i purta pică. Nu-i purta pică nici fiindcă se lăsa furat de fiecare dată de somnul acela imediat. Dimpotrivă, abia atunci simţea pentru el o adevărată duioşie. Ea rămînea trează, ba devenea chiar mai lucidă ; gînduri, amintiri se perindau cu iuţeală.

Iată, îi revenea în minte plimbarea pe care o făcuse pînă la fortul vamei, împreună cu sora şi cu mătuşa. Cîţi ani să fi avut atunci ? Unsprezece ; poate doisprezece. Îşi amintea de zidul masiv al fortăreţei şi de ferestruicile mici, unele prevăzute cu gratii. Îşi amintea de nişte rufe întinse la uscat între două ferestre. Alte rufe erau puse să se usuce pe tufişuri. Un cîine le speriase, ţîşnind cine ştie de unde şi pornind să latre furios. Ea şi Bice se ascunseseră în spatele mătuşii. Apoi se ivise un băieţandru iar mătuşa îi spusese să-şi cheme cîinele. Dar el nici nu părea s-audă. Pînă la urmă apăruse un vameş şi cîinele se potolise pe loc.

Vameşul era o matahală cu faţa blajină. Ţinea o scobitoare între dinţi.

— Aici trebuie că locuiţi ca nişte papi, spunea mătuşa.

Omul clătină din cap : era o aşezare care avea şi neajunsurile lui. Cel mai mare dintre toate era umezeala odăilor care-i stricase mobila.

— Cînd am să plec de aici va trebui să-mi fac alta nouă.

Da, băiatul acela era al lui ; mai avea doi, mai mititei. Ehe ! Nu-i uşor să duci o familie în spinare. Cu totul, acolo în fort, erau trei familii. După tîrguieli se duceau cu rîndul, nu, nu la Cecina : la Braccio di Bibbona.

Ea și Bice se strecuraseră între dune, umblînd după violete. Băiatul aruncase după ele un pumn de nisip. Apoi se apucase să calce cu tot dinadinsul violetele în picioare. Bice îi spusese să înceteze ; iar el :

— Da ce-s ale voastre ?

— Dar nici ale tale.

— Mai mult ale mele decît ale voastre, se rățoise el ; dar pînă la urmă se lăsase păgubaș și se așezase pe o moviliță de nisip.

Ea îl privea pe sub gene : purta pantaloni scurți iar picioarele lungi și negre erau pline de zgîrieturi și vînătăi.

— Cum te cheamă ? îl întrebase Bice, iar băiatul, drept răspuns, se strîmbase la ele. Crezi că ai haz ? îi spusese Bice.

Ea îl privea mereu cu coada ochiului. Pe urmă le chemă mătușa : se făcuse tîrziu, trebuiau s-o ia din loc. Anna se mai întoarse să-l privească pe băiat. Apoi, pe drum, îi spusese de mai multe ori soră-si :

— Ce răutăcios mai era băiatul acela !

Mereu îi venea în minte, chiar după cîteva săptămîni, și totdeauna se gîndea la el ca la băiatul cel mai răutăcios pe care-l întîlnise vreodată.

Chiar și acum, după atîția ani, amintirea se păstrase intactă. „Poate că el a fost prima mea dragoste", se gîndea Anna. Da, asta era, nu se putea explica altminteri cum de stăruie atîta amintirea aceea. „Cine știe de ce anume m-oi fi îndrăgostit. Poate de picioarele acelea lungi, pline de vînătăi..."

Zîmbi mulțumită. Și îndată după aceea își aminti de altă întîmplare, petrecută tot în timpul unei plimbări pe plajă. Era mai mică atunci, să tot fi avut zece ani. Ea și Bice rămăseseră în urmă, întîrziaseră poate ca să culeagă scoici. Deodată auziseră un fluierat.

— Fetițelor ! Sîntem aici.

Doi băieți stăteau în picioare printre movilițele de nisip : își lăsaseră în jos costumele.

— Ia uitați-vă, fetițelor ! Nu vreți o jucărică ?

Ele o luaseră la fugă, ajungînd-o din urmă pe mătușă. Dar nu i-au spus nimic. Și nici între ele nu s-au încumetat să vorbească despre asta. Puțin după aceea îi întîl-

niseră pe băieți prin tîrg. Bice propuse să se ia după ei ca să afle unde locuiesc și astfel să-i poată pîrî jandarmilor. Dar, după cum socotea ea, nu exista pedeapsă destul de aspră pentru o asemenea vină.

— Nici chiar închisoarea ? întrebase Anna.

Nu, meritau pedeapsa cu moartea, așa spunea Bice. Meritau să moară și să se ducă drept în iad : fiindcă sigur că Dumnezeu nu putea ierta pe cel care săvîrșise un asemenea păcat.

Într-una din zile se jucaseră de-a bricegele pe plajă, ea, Bice și Enrico. Bineînțeles, Enrico era cel mai îndemînatec și totdeauna trebuia ca una din ele două să dea un gaj. Era rîndul lui Bice, iar Enrico îi spusese :

— Drept gaj ai să-mi povestești de cîte ori te-ai jucat de-a bărbatul și nevasta cu un băiat.

— Eu nu cunosc jocul ăsta, răspunsese Bice.

— Atunci de ce-ai roșit ? Înseamnă că-l cunoști. Pun prinsoare că și Anna îl cunoaște.

— Eu ? Nici pomeneală, spusese Anna, dar și ea se făcuse ca para focului.

Enrico stărui, pînă ce Bice spuse :

— Hai, Anna, hai să mergem.

Și pe urmă au hotărît să nu se mai joace cu Enrico fiindcă era un băiat rău.

Pe atunci, atît ea, cît și Bice se temeau grozav de asemenea lucruri. O dată au făcut și legămînt să rămînă mereu împreună și să nu se mărite niciodată. O priveau cu groază pînă și pe mătușa fiindcă fusese măritată. Nu mai spuneau nici *Requiem aeternam*[1] pentru părinți, care se prihăniseră prin păcatul de a le fi adus pe lume.

Apoi nu s-au mai gîndit la asta. Un an întreg nu s-au mai gîndit de loc. Stăteau laolaltă cu băieții sau cu celelalte fete și ideea deosebirii de sex nici nu le trecea prin gînd. Cam în vremea aceea făcuseră plimbarea la fortul vamei.

„Dar de fapt am altele la care să mă gîndesc". Da, chiar că era o inconștientă să-și piardă vremea cu amintirile, cînd avea atîtea griji pe cap. Fiindcă de legătura ei se aflase numaidecît ; iar la Marina, o știa bine, nici nu se mai vorbea de altceva...

---

[1] Rugăciune pentru morți.

Își dăduse seama curînd, după felul cum o privea lumea. Într-o seară, cînd abia se întorsese și voia să intre în dormitor, mătușa o chemă în bucătărie. Îi spuse :

— Anna ! Cum se poate ?

Apoi își acoperise fața cu palmele și începuse să plîngă. Iar ea rămăsese înlemnită în prag, fără a fi în stare să facă un gest, să scoată o vorbă...

Oh ! Cît rău îi făcea amintirea asta. Cînd se trezea noaptea îi umblau prin cap vorbele mătușii și o vedea acoperindu-și fața și izbucnind în plîns. Se răsucea în pat și n-o mai prindea somnul. Prea o mistuiau remușcările... Așa făcu și acum, se răsuci brusc și împinse trupul lui Marcello. Dar el se trezi doar pe jumătate, mormăi ceva, se ghemui mai bine și adormi din nou.

Anna își duse mîna la gură ; o mușcă pînă simți că o doare. Îi venea să se dea cu capul de pereți. Încercă să se liniștească ; închise ochii. Ar fi dorit să poată dormi ; sau mai degrabă să moară. Da, merita să moară ; și să se ducă în iad. Dumnezeu n-ar fi putut-o ierta...

Dar siguranța de a fi iremediabil pierdută o liniști pînă la urmă. Se întinse iarăși pe spate ; deschise ochii. Pe tavan se mai vedea dîra aceea, dar acum avea o culoare trandafirie. Se sculă ; se îmbrăcă în grabă. Căută să nu facă zgomot ca să nu-l trezească pe Marcello. Dădu deoparte perdeluțele și privi o clipă jos în stradă. Încă nu se întunecase de tot, dar felinarele erau aprinse.

Turnă apă în lighenaș și se spălă pe față. Pe dibuite găsi poșeta, scoase pieptenele, și-l trecu de cîteva ori prin păr. Avea de gînd să plece pe nesimțite, dar în vreme ce-și îmbrăca paltonul, odaia se lumină ; ridicat în capul oaselor, Marcello mai ținea în mînă para de la lampă.

— Eu plec, spuse Anna.

— Dar e devreme ; nu-i nici cinci.

— Aș vrea să plec azi cu trenul de șase.

Marcello căscă.

— Fie, atunci așteaptă, mă îmbrac și te conduc.

— Nu-i nevoie, iau tramvaiul, și se pregăti să deschidă ușa.

— Pleci fără măcar să mă săruți ?

Îl sărută în fugă și plecă.

Scara o cobora totdeauna cu sufletul la gură, de frică să nu se întîlnească cu cineva. Şi chiar pe stradă mergea lipită de ziduri ; i se părea că ştiu toţi cine e şi ce caută pe străduţele acelea.

Tramvaiul apăru aproape imediat. Anna rămase pe platformă. La staţia următoare se urcară cîţiva tineri : poate studenţi. Rămaseră şi ei în picioare, glumind şi rîzînd. Anna încercă să se scuture de tristeţea care o stăpînea. „Mai bine să nu mă mai gîndesc, îşi spunea : tot nu foloseşte la nimic".

Mai erau trei sferturi de oră pînă la plecarea trenului. Anna se duse în sala de aşteptare ; dar o deprima să stea acolo, în sala aceea mare şi goală, prost luminată ; preferă să aştepte pe peron, deşi sufla un vînt îngheţat. Ca să se încălzească, umbla încoace şi încolo. Cînd ajungea la capătul peronului, se oprea ca să privească în bezna aceea animată de lumini, de semafoare, de siluetele negre ale vagoanelor şi de instalaţiile feroviare.

— Anna.

Se întoarse surprinsă.

— Ce-i ? îl întrebă.

— Nimic, răspunse Marcello. Dar de ce ai plecat aşa în grabă ? Şi adăugă : Ţi-am făcut ceva ? Eşti supărată pe mine ?

Ea făcu semn că nu. El se linişti şi o luă de braţ.

Dintr-o dată Anna simţi să se înviorează : gestul acela tandru o făcea să-şi recapete încrederea în sine. Da, o iubea ; chiar dacă n-avea s-o ia de nevastă...

— Joi vii ?

— Nu, să lăsăm să treacă sărbătorile.

— Da, poate că-i mai bine, spuse el.

Se oprise la oarecare distanţă de lume. Ea îl scruta cu privirea :

— Tu rămîi la Cecina de sărbători ?

— Poate am să mă duc să schiez. Ştii, sîntem un grup de prieteni, ne ducem în toţi anii...

Anna suspină. Pentru el viaţa îşi urma cursul : cu prieteni, maşină, distracţii...

Era multă lume în tren : mai multă decît în cel de şapte jumătate. Anna se aşeză la fereastră ca să se uite afară. Se închiseseră portierele ; conductorul ţinea piciorul

pe scară, gata să se urce în clipa cînd trenul avea să pornească. Deodată o fată țîșni în fugă din pasajul subteran. Era Lina. Conductorul se grăbi să deschidă portiera ; iar Lina sui în timp ce trenul se punea în mișcare.

Anna se simți ispitită să se ducă de-a-lungul culoarului ca s-o întîmpine ; mai făcuseră o dată drumul împreună. Lina fusese foarte discretă, nici nu se arătase surprinsă că o întîlnește în tren. Vorbiseră de una și de alta. Dar de astă dată preferă să rămînă singură. Aruncă o privire în compartiment : era un loc liber ; ceru voie și se duse să se așeze.

Se simțea stingherită și nici nu se uita la tovarășii de drum. Ridică ochii înspre plase : erau goale. Așadar, oameni care nu călătoreau departe. Apoi privirea îi căzu asupra omului care picotea în locul din colț : era Bertini.

Anna ar fi ieșit numaidecît dacă nu s-ar fi jenat să deranjeze a doua oară. Așa că Bertini avu răgazul să se trezească ; își trecu o mînă peste obraz, se frecă la ochi ; o privi, o recunoscu ; spuse :

— Ia te uită, ce surpriză !

— Bună seara, zise Anna roșind.

— Oare unde sîntem ? Se uită pe fereastră : în depărtare defilau luminile cheiului din Livorno. Aha ! zise. Am ațipit și nici nu mi-am dat seama... Eu vin de la Pisa. Tu te-ai urcat la Livorno ?

— Da, răspunse Anna.

Și ca să nu-i mai vorbească, deschise poșeta și scoase o revistă îndoită în patru. Începu să citească o nuvelă.

La prima oprire coborîră vreo două persoane ; la a doua, compartimentul se goli. Anna privi afară.

— Sîntem la Solvay, spuse Bertini, mai avem puțin... Se lungi pe bancă și aprinse o țigară. Sînt în picioare de la patru dimineața. Am fost să cumpăr o vită... Și tu ? Ce căutai la Livorno ?

— Urmez o școală de croitorie, răspunse Anna ; și lăsă capul în jos ca să-și ascundă tulburarea.

— Ei bravo, Anna, făcu deodată Bertini și o bătu pe genunchi.

Anna rămase surprinsă și de gest, și de expresia feții. Se ghemui în colțul ei.

— Mătuşa e bine ? întrebă el. Dar Bice ? N-aţi mai fost pe la noi, adăugă. Se aplecă înainte : Dar tu, ce mai faci ?

— Bine, răspunse Anna, tot mai surprinsă şi mai neliniştită.

— Şi cu ce ai să te întorci acasă ?

— Am bicicleta.

— Aha ! Că altfel te duceam eu cu motocicleta. Continua s-o fixeze cu privirea, apoi îi puse mîna pe genunchi.

Anna nu îndrăzni să reacţioneze. Bertini era un om în vîrstă, o rudă, iar ea nu izbutea să-şi alunge sfiala.

— Te duci des la Livorno ?

— Da, răspunse Anna, adică...

— De ce nu-mi spui şi mie cînd te duci ? Ne-am putea întîlni... şi îi strînse genunchiul ; dar îşi trase iute mîna cînd trecu cineva pe culoar.

— Eu... începu Anna ; dar nu ştia ce să spună ; nu ştia cum să se apere.

— Care va să zică Annina, reluă el, iar cu mîna îi încleştă din nou genunchiul. Cînd ne-am putea întîlni ?

— Dar pentru ce ? bîigui Anna. Nu pricep...

— Hai că pricepi tu. A ! Să ne înţelegem : n-am pretenţia să fie pe gratis...

Anna răsufla greu. N-avea nici măcar puterea să-l privească în faţă. Nu, nu era cu putinţă ; nu era adevărat...

— ...îmi dau eu seama că nu mai sînt un flăcău. Cu toate că, o femeie, eu o mulţumesc mai bine ca alţii care au cu treizeci de ani mai puţin...

Mîna se strecurase sub fustă, urca de-a lungul coapsei... Anna sări în picioare. Şi înainte ca el să poată face o mişcare pentru a o opri, fugi pe culoar.

Începu să umble iute, în vreme ce trenul o clătina dintr-o parte-n alta. Nu ştia unde se ducea : avea doar grijă să se îndepărteze cît mai mult de omul acela...

— Anna ! Era Lina, instalată într-un compartiment aproape gol.

O privi năucită, ca şi cînd n-ar fi recunoscut-o ; Lina se ridică şi veni lîngă ea pe culoar.

— Ce păcat, am fost în acelaşi tren şi nu ne-am văzut.... Nu-i vorbă că am sosit în ultimul moment... Abia am apucat să mă urc.

Anna ședea cu capul plecat, fără să-i răspundă. Simțea că era gata să plîngă. Făcu o sforțare ca să se stăpînească, dar nu reuși.

— Anna, ce-i cu tine ? Se simți cuprinsă de brațele prietenei ; își îngropă fața în umărul ei și izbucni în hohote de plîns. Anna, ce ai ? Liniștește-te, îi spunea Lina ; dar văzînd că plînge mai departe, o trase pe platformă ; acolo cel puțin nu le vedea nimeni.

O ținea îmbrățișată, așteptînd să se potolească. Și treptat, Anna se potoli.

— Hai, șterge-ți ochii ; suflă-ți nasul.

Ea se supuse mașinal. Apoi rămase cu ochii în pămînt. Trenul începuse să încetinească : sosiseră.

— Ai bicicleta ? întrebă Lina. Anna răspunse că da. Atunci să mergem mai întîi să luăm ceva, are să-ți facă bine.

La bufetul gării nu era nimeni.

— Vrei un lichior ? o întrebă Lina. Sau preferi o cafea ?

Comandă două cafele ; o luă de mînă :

— Ascultă Anna, dacă nu vrei să-mi spui nimic, nu-mi spune ; dar dacă simți nevoia să-ți descarci sufletul, te rog s-o faci. Poate te pot ajuta măcar cu un sfat...

Anna clătină din cap :

— Nimeni nu mă poate ajuta...

— De ce plîngeai, Anna ? Ți s-a întîmplat ceva ?

— Un bărbat în vîrstă mi-a făcut o propunere. O privi. Înțelegi, Lina, un bătrîn, unul care... Iată ce am ajuns în ochii lumii.

— Lasă lumea să vorbească, Anna. Și pe socoteala mea au bîrfit destul... Urmează numai îndemnul inimii : ea nu te poate înșela. Chiar dacă lumea te condamnă, ce are a face ?

Își scoaseră bicicletele de la parcaj, Lina o porni înainte și începu să coboare în viteză : era întuneric beznă iar Anna nici n-o mai vedea. Dar o auzi sunînd din clopoțel la curba care dădea în pasaj.

La începutul urcușului, Lina se opri s-o aștepte ; apoi o porni din nou pedalînd grăbită. Anna o rugă să meargă mai încet :

— Altfel nu mă pot ţine după tine.

— Ehe, eu sînt antrenată acuma, răspunse Lina. De altfel, totdeauna mi-a plăcut să mă grăbesc. În toate.

Aşa era : Lina era nervoasă, sprintenă, n-avea astîmpăr ; nu putea sta locului. Anna, dimpotrivă, era împovărată de feminitatea ei. Avea carnea fragedă ; era poate predispusă să se îngraşe cu timpul.

Farurile bicicletelor proiectau un cerc de lumină la cîţiva metri înainte, pe pămîntul bătătorit al drumului. Anna se gîndea la ce-i spusese prietena ei. „Urmează-ţi îndemnul inimii", îi zisese Lina ; dar ea urmase cu adevărat îndemnul inimii ? Cu Mario, da, era sigură ; de aceea în sinea ei nu se ruşinase niciodată că i se dăruise. Dar cu Marcello...

Lina ajunsese acasă.

— Ciao, îi spuse, şi fruntea sus...

Anna continuă să pedaleze agale. Luminile tîrgului îi stîrneau o impresie ciudată : erau familiare şi duşmănoase deopotrivă. Dar în dreptul prăvăliei Zairei îi veni chef să se oprească : tot era devreme, mătuşa nu putea să se fi întors încă... Dar de acolo ieşi un soldat : iar Anna fu izbită pe loc de ceva, de forma capelei, de manta. Nu era un cavalerist ; era... Soldatul se opri să aprindă o ţigară, flacăra chibritului îi lumină trăsăturile feţei : era Enrico.

Anna se grăbi s-o întindă. Acum îşi simţea iar sufletul răscolit. Spera doar ca el să n-o fi văzut. Fusese o minune că nu se ciocnise de el. Dacă Enrico ar fi ieşit din prăvălie cu cîteva clipe mai tîrziu, ea ar fi coborît de pe bicicletă şi l-ar fi întîlnit chiar în uşă.

Se simţi în siguranţă abia cînd ajunse acasă. Bicicleta o lăsa de obicei sub un mic şopron, în grădină. De fapt, intrarea în clădire era comună, dar dedesubt locuia o familie numeroasă, aveau cinci biciclete şi ocupau cu ele destul loc. Dar de astă dată prea era grăbită să se vadă în casă ; rezemă bicicleta de perete şi fugi sus.

Fără să-şi scoată măcar paltonul, se aruncă de-a curmezişul patului. „Şi totuşi trebuia să mă aştept că de Crăciun are să se întoarcă în permisie."

O, dar el trebuie să fi fost prevenit. De o lună nu mai primise nici o carte poştală. Parcă maică-sa nu s-o fi grăbit să-l informeze ? Ba bine că nu...

Mama lui Enrico spunea într-una că un băiat trebuie să-şi caute nevastă prin alte locuri ; fiindcă cu atîţia vilegiaturişti şi soldaţi, nu era fată în Marina care să rămînă necompromisă. „O fi aerul de vină", mai spunea. Anna îşi amintea că încă de cînd era mică, o auzise vorbind astfel. O dată stătea de vorbă cu un vilegiaturist şi îi spunea :

— Sînt bucuroasă că am băiat ; fiindcă pe-aici nu-i fată care să rămînă cinstită. Odată şi odată, toate ajung acolo.

Ei bine, aşa era, ajunsese şi ea acolo. O, nu căuta să invoce scuze. Dacă s-ar fi aflat de legătura ei cu Mario, s-ar fi putut apăra ; fiindcă de legătura aceea nu-i era ruşine ; în ciuda aparenţelor potrivnice. Desigur, oamenii tot ar fi bîrfit ; ba încă ar fi bîrfit-o şi mai rău, odată ce Mario era logodnicul surorii ei. Dar ea ar fi înfruntat clevetirile cu fruntea sus. Fiindcă pe Mario îl iubea. În timp ce pe Marcello...

Nu, era de neiertat. Se pierduse cu un bărbat pe care nici măcar nu-l iubea. Se pierduse prosteşte, fără nici un rost...

Iar acum era prea tîrziu. Nu mai putea drege nimic. Era pecetluită pe veci, ca Marisa. Merita să i se scrie şi ei pe zid cuvîntul acela ; să-l strige după ea copiii.

Zbuciumul lăuntric se potolea treptat. Gîndurile îi rătăceau. Îşi aminti de prima oară cînd auzise cuvîntul acela. Poate nu era chiar prima oară că-l auzea, dar era prima oară că-l lua în seamă.

Era într-o seară de vară. Mătuşa stătea de vorbă cu mama lui Enrico. Pe-atunci mama lui Enrico era cam bolnavă şi, cum n-o scotea la capăt numai cu ajutorul soacră-si, tocmise o femeie. O oarecare Caterina. Anna şi-o amintea ca pe o femeie uscăţivă, în etate.

Deodată se auziseră nişte ţipete. Mătuşa şi mama lui Enrico ieşiseră în fugă din baracă ; iar ea cu Bice în urma lor. Şi iată că din beznă se ivise o femeie grasă cu o fetiţă agăţată de mîna ei. Femeia întorcea într-una capul şi striga :

— Lasă că pun eu mîna pe tine, curvă spurcată. Pun să te aresteze, scîrbo. Neruşinato, să nenoroceşti o familie... Fetiţa o trăgea de mînă şi se ruga de ea :

— Hai mamă, hai să mergem... dar ea continua să ocărască în beznă.

Pe neaşteptate se legase de mama lui Enrico :

— Şi tu de ce-i ţii partea curvei aceleia ?

Dar mama lui Enrico nu era femeia să înghită asemenea vorbe. Sărise ca o zmeoaică.

— Eu pe codoaşa n-am făcut-o pentru nimeni, ai înţeles ?

În cele din urmă femeia se îndepărtă iar mătuşa şi mama lui Enrico începuseră să vorbească de cele întîmplate. Mama lui Enrico spunea :

— Îi vine uşor ăleia să dea din gură ; dar eu altă femeie care să-mi ajute s-o scot la capăt cu baraca, unde găsesc ? Sigur că-i murdară, mamă Doamne ! Abia aştept s-o văd plecată. Da, murdară, jegoasă ; nu se spală. Mătuşa se pornise pe rîs :

— Şi tot a găsit un bărbat...

Curvă. Codoaşă. Cuvintele se întipăriseră în mintea Annei, care pînă la urmă se hotărîse s-o întrebe pe Bice. Bice răspunsese că curvă înseamnă o femeie murdară, neîngrijită :

— N-ai auzit ce zicea mama lui Enrico ?

Mai tîrziu aflase adevăratul înţeles al cuvîntului. I-l lămurise Enrico :

— Curve sînt femeile care şi-au pierdut cinstea.

— Dar ce înseamnează cinste ? stăruise ea. Enrico începuse să rîdă :

— Cinstea e chestia aia... Iar ea fugise îngrozită.

„Eram atît de ruşinoasă ca fetiţă, gîndi Anna cu amărăciune ; şi-acum, uite ce-am ajuns. Eram curată pe-atunci... la asemenea lucruri nici măcar nu mă ducea capul. Iar acum sînt atît de murdară ; da, murdară, cum era Caterina aceea..."

Mătuşa se întoarse după opt. Nu se aştepta s-o găsească pe Anna şi-i păru bine. Povesti că întîrziase fiindcă veneau mereu la ea soldaţii care plecau în permisie : ca să le ajusteze tunica sau mantaua.

— Le place să arate bine cînd se duc acasă.

Anna își luă inima în dinți :

— M-am întîlnit pe drum cu Enrico... se vede că a venit în permisie.

Scutură capul ca să scape de o șuviță de păr ce-i alunecase pe ochi ; și isprăvi de mîncat. Vroia să pară nepăsătoare ; dar în adîncul ei era tulburată. Iar în zilele următoare se feri să iasă și chiar să stea la geam. Dar cu toate că nu era o neastîmpărată ca Lina, tot i se urîse să șadă mereu în casă ; mai ales că erau zile frumoase. Așa că duminică după-masă acceptă propunerea mătușii de a merge pînă la fermă.

II

În păduricea de pini căderea frunzelor iscase goluri printre copaci. Dar ici-colo se zăreau pete roșii sau ruginii de frunziș uscat, agățate cu îndărătnicie de ramuri.

Și însămînțările se făcuseră cu întîrziere, iar grîul nu răsărise încă. Cerul era limpede, aerul blînd ; dar ariditatea și goliciunea ogoarelor, uscăciunea și transparența aerului erau de ajuns ca să dea cîmpiei un aspect de iarnă. Mai încolo începea împletitura de araci, de fire, de coarde subțiri și întortocheate ; era tot ce mai rămînea din podgorii. Și pomii erau golași ; iar casa lui Bertini, care în timpul verii abia de se zărea, era acum ca dezbrăcată.

— De-ar ține timpul mereu așa, spuse mătușa coborînd de pe bicicletă ca să apuce pe pîrtia ierboasă ce ducea spre casă, iarna ar fi anotimpul, cel mai bun. Nici frigul nu mă supără. Dar ce mă sîcîie e ploaia ; și vîntoasele acelea...

Casa părea golită de viață ; dar așa arăta ea în orice vreme a anului. Niciodată nu văzuse Anna vreo fereastră deschisă sau orice alt semn că e locuită. Cîinele îl țineau înspre grajduri și nu era chip să-l auzi lătrînd. De ogradă nu se îngrijeau nici vara, nici iarna. Era cu pămînt bătătorit ; cînd ploua, se prefăcea într-o mocirlă, iar apoi într-o întindere de mîl negricios. Chiar și acum pămîntul era lipicios ; deși nu plouase de cîteva zile.

— Măcar ograda ar putea s-o țină mai bine, spuse mătușa. Ar trebui să-i pună niște cărămizi ori să arunce pie-

triş. Noi o îngrijeam... puneam jur împrejur straturi de flori... Acuma nu ţin nici măcar un ghiveci cu o floare. Dar şi pe-atunci, tot eu aveam grijă ; fiindcă ai mei aveau altele pe cap. Îmi amintesc că stropeam în toate serile... După aceea măturam ; ia uite acuma ce murdărie. În adevăr, pe pămînt erau împrăştiate de toate : fire de paie, baligi uscate, pînă şi cioburi de străchini şi o bucată de frînghie destrămată.

— Cum se face că pămîntul e atît de negru ? întrebă Anna.

— Peste tot e negru. Nu se vede pentru că ori e lucrat, ori e acoperit cu fîneţe... E pămînt bun, ce crezi ? Bertini se vaită mereu, dar pe ogorul ăsta am trăit bine cînd eram două familii.

Din casă trebuie să le fi auzit ; fiindcă uşa se deschise şi se ivi nevasta lui Bertini.

— O ! făcu ; niciodată nu era mai expansivă.

— Ada e în casă ? întrebă Anna.

— Nu, dar trebuie să fie prin apropiere.

— Mă duc s-o caut, spuse Anna ; şi coti după colţ. Cîinele şedea tolănit în faţa cuştii ; se ridică şi mîrîi. Nu mă mai cunoşti ? spuse Anna.

Cîinele se potoli ; Anna, ca să fie mai sigură, nu se apropie ; deşi obişnuia să-l mîngîie cînd era cu Ada sau cu altcineva de-al casei.

Se uită în puţ şi după licărire izbuti să-şi dea seama de nivelul apei. Portiţa grădinii de zarzavat era deschisă ; dar Ada nu se zărea. Şi grădina, ce schimbată părea faţă de cum arăta vara ! E drept că n-o foloseau decît în parte ; în multe straturi nu era urmă de răsaduri.

Poarta grajdului era întredeschisă, dar Ada nu se afla nici acolo. Anna zăbovi, atrasă de aerul călduţ şi de mirosul nutreţului. Era o grămăjoară de nutreţ gata tocat : îţi venea să te lungeşti pe el. Grajdul propriu-zis începea dincolo de stîlp. Înaintînd pe pardoseala de cărămizi a coridorului, Anna observă mai multe goluri în cele două rînduri de vite : în adevăr, vînduseră viţeii.

Iarna, se gîndi ea, grajdul pare mai curat. Iar mirosul de nutreţ e parcă şi el mai puţin înţepător din pricina frigului : nu era supărător, ba chiar era plăcut. Şi nici nu mai roiau muştele. Da, la ţară iarna e mai bine ca

vara... Anna nu se gîndea că se întunecă înainte de cinci ; și că trebuie să fie o jale să te închizi în casă atît de devreme. . .

Ușa scîrții în spatele ei. Dar nu era Ada : era Bertini.

Aproape că se simți vinovată ; spuse, ca pentru a se scuza, că intrase în grajd crezînd că are s-o găsească pe Ada.

— Ada nu-i aici, răspunse omul. Astupa golul ușii, iar Anna nu știa cum să facă să treacă.

— Mă duc s-o caut, spuse. Dar el nu se urni. Ba chiar închise ușa în spatele lui.

Anna se dădu înapoi, rezemîndu-se de stîlp. Acum era limpede ce urmărea. „Trebuie să-i spun să nu îndrăznească să mă atingă că țip". Dar nu era în stare nici să deschidă gura, darmite să țipe. Îl privea înspăimîntată cum se apropie...

Bărbatul îi apucă brațele ; dar chiar și așa, pe întuneric, trebuie să fi băgat de seamă cît era de îngrozită, fiindcă-i spuse :

— Nu te teme, nu-ți fac nimic. Ea se smuci, dar era prea tîrziu. Stai cuminte, o îndemnă el.

— Lasă-mă, lasă-mă reuși să spună.

Deodată se simți răsturnată pe fîn. Încercă să se ridice, dar omul se și aruncase peste ea. Cu mîna care-i rămăsese liberă îi împinse fața ; apoi, cu pumnul strîns, începu să-l lovească. Dar el n-o luă în seamă.

— Ajutor ! strigă Anna în cele din urmă. Atunci el îi astupă gura.

— Taci ! îi porunci.

Era pierdută : nu mai putea nici să se miște, nici să țipe. Făcu o ultimă sforțare, arcuindu-se toată ; dar se prăbuși din nou, strivită de greutatea lui. Mai avu răgaz să se gîndească : „Trebuie să țin picioarele strînse", dar genunchiul lui i le și desfăcuse.

Continua să se împotrivească, dar fără speranță : cînd deodată se auziră pași ; și un glas, glasul unui tînăr, al lui Amos, care striga :

— Tată ! Omul nu se clinti ; rămase și ea nemișcată. Dar glasul se auzi din nou, mai aproape :

— Unde ești tată ?

El se ridică :

— Nu te mișca, îi porunci în șoaptă ; și ieși. Anna îl auzi vorbind cu fiu-său : discutau despre motocicletă. Vocile se îndepărtară. Dar Anna stătea tot acolo, nu îndrăznea să facă vreo mișcare ; abia cînd auzi zgomotul motocicletei, se sculă : Amos îi ceruse lui taică-său să-l ajute s-o pornească. Dacă Amos pleca, însemna că Bertini avea să se înapoieze...

Se repezi afară ; apoi o apucă în fugă pe poteca din marginea grădinii. Deodată se opri : peste cîmp venea către ea Ada.

— Anna, unde fugeai ?

Anna își trase răsuflarea :

— Veneam... să te caut pe tine.

— Ai căzut ?

— Nu, răspunse Anna mirată. De ce mă întrebi ?

— Ai un genunchi înroșit... și fire de iarbă în păr. Stai să ți le scot.

— Aa ! da ; adineauri mă dusesem să te caut în grajd... Pe întuneric m-am împiedicat și am căzut în iarbă. Ascultă, nu vrei să stăm jos puțin ?

Ada nu se așezase ; și părea nerăbdătoare să plece. Pînă la urmă zise :

— Îmi pare rău că ai venit tocmai azi ; dacă știam... Îmi aranjasem ceva pentru azi ; așa că trebuie să mă duc în casă să mă îmbrac.

— De ce ? Unde te duci ?

— Oh, nimic, răspunse Ada roșind. Mă duc cu o prietenă la Braccio di Bibbona... E acolo o sală, se mai dansează un picuț.

— I-auzi ! exclamă Anna. Asta chiar că-i o noutate. Ți-ai luat inima-n dinți, în sfîrșit.

— Da, răspunse Ada zîmbind.

— Haide atunci, nu mai pierde vremea.

Mătușa și mama Adei erau tot în ogradă ; Bertini se făcuse nevăzut. Ada o duse pe Anna în odaia ei. Era o cămăruță cu două paturi ; acela în care dormise Armida pînă la măritiș nu avea nici saltea. Mai erau un scrin și o ladă. Ada o deschise, scoase o rochie verde și o întinse cu grijă pe pat. Anna o examină.

— E drăguță. Ai cumpărat-o gata ?

— Nu ; mi-a croit-o prietena aceea a mea, iar de cusut, mi-a cusut-o Armida.

Își scoase rochia de casă și rămase în combinezon. Era drăgălașă cu brațele pistruiate, cu pieptul abia conturat, cu picioarele zvelte : părea mai curînd o copilă decît o fată. Anna o ajută să-și pună rochia.

— Îți șade chiar bine, îi spuse.

— Ca să mă pieptăn, trebuie să mă duc în odaia părinților ; aici n-am oglindă.

— Stai că te pieptăn eu. Avea părul mătăsos, Ada ; cu șuvițe de nuanțe felurite : unele castanii, altele blonde cu cîte-o lucire roșiatică. Arăți foarte bine ; ești tare dulce, îi spuse Anna la urmă.

Ada se duse să-și ia paltonul din dulapul maică-si.

— Ăsta din păcate e vechi. Dar n-are a face, tot îl scot acolo...

— Cînd ai să-ți faci unul nou, vreau să ți-l croiesc eu, zise Anna.

— Îmi pare rău pentru tine... repetă Ada oprindu-se la jumătatea scării. Dacă știam că vii...

— Da ce-ți trece prin cap ! Eu sînt chiar bucuroasă că te mai distrezi și tu puțin.

O îmbrățișă și o sărută.

Era adevărat, îi făcuse mare plăcere s-o găsească pe Ada schimbată. „Se mulțumește cu atît de puțin, biata de ea". Și bucuria pentru Ada făcu să i se șteargă din minte amintirea odioasă a lui Bertini.

III

Enrico nu venise în permise, fusese lăsat la vatră : fiind singurul fiu al unei văduve, obținuse reducerea stagiului.

Așa că Anna n-avea scăpare. Nu putea sta mereu închisă în casă ; mai devreme ori mai tîrziu, tot avea să dea ochii cu el.

Și-atunci mai bine era să se întîmple mai curînd. A doua zi ieși după-masă. Dar nu îndrăzni să se ducă pînă la baracă ; și coti la dreapta înspre chei.

De sus, de pe faleză, privi marea : era limpede şi netedă aproape de ţărm, întunecată şi încreţită în larg. Coborî pe plajă ; care era îngustă şi înclinată pe locul acela. Nisipul era pămîntos şi presărat cu gunoaie. Se simţea şi un miros greu de peşte putrezit.

Căsuţele pescarilor erau la marginea falezei : cu nişte pari înfipţi în faţă, care serveau la întinsul năvoadelor. Puţin mai încolo se vedea clădirea cazărmii : înaltă, patru etaje.

Anna se rezemă de o barcă. Digul dăduse naştere unei adîncituri în mal : valurile veneau de-a curmezişul, spărgîndu-se de pietroaiele presărate pe fund.

Aproape că uitase de ce venise pînă acolo : cînd, întorcîndu-se îl văzu pe Enrico. Şi el se apropiase de mal. Anna privi iarăşi drept înainte. Uşoara ameţeală pe care i-o stîrnea vederea mării o făcuse aproape insensibilă. Se întreba numai dacă Enrico va veni lîngă ea sau se va preface că n-o vede. Trecură două, trei minute : aşadar, Enrico prefera să n-o ia în seamă. Anna ridică din umeri : la urma urmei, ea se dusese acolo ca să-i arate că nu se teme să dea ochii cu el.

Întoarse iar capul : Enrico dispăruse. Nu-i rămînea decît să se ducă acasă.

— Unde ai fost ? o întrebă Bice.

— Pe malul mării, îi răspunse. Observă pe faţa ei un zîmbet vag : De ce ? Unde credeai că am fost ?

— Tocmai mă gîndeam că te-ai dus înspre mare.

— Şi ce ţi se pare curios ? Ce ai de zîmbeşti ?

— Ei, nimic, nimic, răspunse Bice.

Anna dădu din umeri şi apăsă pedala. Un timp, zgomotul maşinii de cusut umplu odaia ; dar îndată ce Anna se opri, Bice îi spuse :

— Am înţeles eu ce urmăreşti. De aseară, cînd ţi-am spus că Enrico a fost eliberat.

Anna lăsă lucrul :

— Ascultă, m-am săturat de misterele astea. Fă-mi plăcerea şi vorbeşte lămurit.

Bice o privi mînioasă :

— Chiar mă crezi tîmpită ? Şi rîse forţat : Sigur, cine nu te cunoaşte, n-ar putea să creadă...

— Explică-te ca lumea.

— O fac numaidecît. Nu-ţi ajunge... ăla ; vrei să pui mîna iarăşi pe Enrico.

— Visezi.

— Nu visez de loc ; am ochi să văd ! Ascultă ce-ţi spun : lui Enrico poţi să-i pui cruce.

— Bice, să ştii că n-ai dreptate...

— N-am dreptate ? Atunci ce-ai căutat să dai tîrcoale în jurul barăcii ? Răspunde dacă te simţi în stare ; şi văzînd că Anna nu spuse nimic, izbucni într-un rîs triumfător.

Anna porni iar maşina de cusut. Dar lacrimile îi împăienjeneau vederea ; sări în picioare şi fugi în cealaltă odaie. Întinsă pe pat plînse puţin : fără a se simţi uşurată.

În cele din urmă hotărî să iasă din casă. Dar cînd se văzu afară, nu ştia încotro s-o apuce „La Marisa", se gîndi. Şi zîmbi amar. De acuma nu-i mai rămînea decît tovărăşia Marisei.

Marisa nu era acasă. Maică-sa nu ştia unde plecase. Dar fraţiorul îi spuse urcînd în fugă scările :

— Am văzut-o pe aleea din pădurice.

Aleea era pustie. Anna o străbătu pînă la capăt. Pe maidanul din faţa barăcii se afla Pellegrini ; tăia un buştean la fierăstrău.

— Aţi văzut-o cumva pe Marisa ?

— Marisa ? Nu, n-am văzut-o. Anna stătea locului, iar omul o întrebă : De ce, ce voiai cu Marisa ? Rîse încetişor. Nu te superi că te tutuiesc dar te ştiu de mică... Acuma însă nu-mi mai aduc aminte : tu care eşti ? Bice sau Anna ?

— Anna.

— Aha ! făcu omul, şi păru bucuros. Anna... ia te uită. Ce voiai cu Marisa ?

— Nimic. Ştiam că a trecut pe-aici cu bicicleta.

— Hm ! făcu omul. Pe aici n-a fost... zîmbi : Marisa e sprintenă, ce zici ? Pariez că-i în pădurice cu vreunul. Ei, fetele din Marina iau toate drumul ăsta. Şi pe vremea mea de altfel... În timpul războiului, îmi amintesc că se tăvăleau pînă şi cu prizonierii austrieci. Dar asta nu se întîmplă numai la Marina. Peste tot e la fel. Eu am cam cutreierat lumea şi pot să ţi-o spun. Dar bine faceţi că vă distraţi cît sînteţi tinere. Şi să nu vă pese de gura lumii. Trăncă-

neşte din invidie, ce crezi ? Şi de bîrfeli se ţin alea urîte... Urîtele şi babele.

Anna asculta fără să scoată un cuvînt. Erau cuvinte jignitoare pentru ea, dar nu riposta. Devenise oare atît de stricată că n-o mai supărau nici jignirile ?

— Pariez că în vara asta aţi cîştigat o grămadă de bani, îi spuse.

— Dar am avut şi multe cheltuieli. În sfîrşit, nu mă plîng.

— Dar ce faceţi cu banii, dumneavoastră ? Sînteţi singur, nu aveţi familie...

— Ehei, banii prind bine totdeauna, răspunse Pellegrini. Mai ales cînd ai îmbătrînit. Cu bani cumperi orice... chiar şi cinstea femeilor, şi rîse.

Anna îşi aminti de ce-i spusese o dată Marisa. „Te pomeneşti, îşi zise, că-mi face propuneri şi mie“. Şi aproape că se simţi dezamăgită cînd Pellegrini se apucă din nou de lucru. Nu putea suferi hîrşîitul fierăstrăului şi se grăbi să se îndepărteze.

Acum îşi dădea seama cum ajunge o fată să se piardă. „Dacă aş avea nevoie de bani, m-aş pierde şi eu. Cînd se ştie că o fată a căzut o dată, bărbaţii devin necuviincioşi cu ea, îi fac avansuri... şi atunci ea se gîndeşte că tot nu mai are nimic de pierdut. Iar dacă are nevoie de bani, primeşte să meargă şi cu un babalîc.“

Pe Marisa o întîlni în după-amiaza de Crăciun. Era o zi frumoasă şi lumea se plimba pe-afară, chiar şi pe alei. La un moment dat îl zăriră pe Enrico, era împreună cu Livio.

— Ştii ? spuse Anna. Cu Enrico nu mi s-a întîmplat încă să mă întîlnesc.

— Eu i-am vorbit, zise Marisa ; dar nu mai adăugă nimic.

La capătul aleii, Anna îi spuse :

— Acum cîteva zile m-am oprit să stau de vorbă cu Pellegrini. Spunea nişte lucruri cam curioase...

Marisa chicoti.

— Pariez că ţi-a făcut propuneri.

— Nu, răspunse Anna. Se răzgîndi. Dar mi-a făcut o aluzie...

— Aha, uite-l pe Enrico, zise Marisa.

— E și Livio cu el ? întrebă încet Anna. Nu voia să se întoarcă.

— Nu, e singur. Enrico, spuse tare, încotro ?

Enrico se opri la doi pași de ele.

— Bună seara, zise.

— Bună seara, răspunse Anna.

Era caraghios să-și spună doar bună seara după ce nu se văzuseră șase luni. Dar numai faptul că Enrico n-o ocolise și tot era mult.

— Sărbători fericite, îi spuse Marisa.

— Mulțumesc... asemenea, răspunse Enrico, aruncînd o privire Annei.

Și ea îi arunca doar cîte o privire fugară. Enrico era neschimbat, poate puțin slăbit. Ori poate că părul ca o perie făcea să-i pară fața mai prelungă.

Marisa tocmai îl obligase să-și scoată pălăria ca să vadă cum îi crescuse părul ; îi spuse :

— N-a apucat să-ți crească la loc.

Enrico își trecu o mînă pe cap :

— N-am vrut, spuse. E mult mai comod așa. N-ai nevoie să-l mai piepteni, stă singur... și continua să-și treacă palma peste cap.

— Lasă-mă să încerc și eu, zise Marisa. E nostim : parcă ai mîngîia un... nici eu nu știu ce. Și, rîzînd, începu să-i frece vîrtos părul.

Enrico stătea țeapăn. O lăsă pe Marisa să-și facă gustul, apoi își puse pălăria la loc. Cu pălărie, cu fularul de lînă bine înfășurat la gît, cu paltonul gros încheiat la toți nasturii, înmănușat, părea cam stîngaci ; ca și cînd în civil nu s-ar mai fi simțit la largul lui. Dar iarna Enrico părea totdeauna cam stîngaci.

— Cum ai dus-o la militărie ? îl întrebă Marisa.

El zîmbea forțat. Se descheie la palton și din buzunarul hainei scoase țigările.

— Îmi dai și mie una ? îl întrebă Marisa. Enrico se grăbi să-i întindă pachetul. Schiță gestul de a-l întinde și Annei, dar se opri la jumătate.

— Cum erau fetele la Bra ?

— Ca peste tot, răspunse Enrico prudent. Viața de militar nu-l dezghețase, dimpotrivă. Iar Anna se întreba de ce oare, cu cîteva zile în urmă, se temuse să dea ochii cu

el. Părea că mai curînd el se temea de dînsa. Nu îndrăznea s-o privească decît pe furiș.

— În sfîrșit, nu vrei să ne povestești nimic, zise Marisa.

— Ce vrei să-ți povestesc ? La militărie... e așa cum e. Mîncare proastă, frecuș de dimineața pînă seara... Acuma începuse să fie și frig.

— Dar aici e cald... cum de ești așa înfofolit ? Eu mi-aș scoate și puloverul, crede-mă.

Începură iar să se plimbe. Marisa mergea la mijloc. Enrico ținea mîinile încrucișate la spate ; borul de la pălărie aproape că-i acoperea ochii.

La jumătatea aleii îl întîlniră pe Livio, care nu catadicsi să le arunce nici măcar o privire :

— Atunci vii ori ba ? îl întrebă pe Enrico.

— Nu, nu vin... N-am chef.

Marisa protestă :

— Și nouă nu ne spui nici bună ziua ?

Dar Livio tot nu le lua în seamă :

— Dacă nu mergem la cinema, ce facem ?

— Păi azi o fi înghesuială... Mie nu-mi place cînd e atîta lume.

— Puteam atunci să ne fi dus la Livorno.

Marisa se amestecă :

— Cinematografele or fi pline și la Livorno.

Livio zîmbi :

— Nu la cinematograf ne-am fi dus noi, la Livorno.

— Dar unde ? îl zgîndări Marisa.

— Într-o casă din alea... sau trebuie să dau explicații ?

— Rușine : tocmai de Crăciun.

Dar Livio era grăbit. Îl mai întrebă o dată pe Enrico dacă merge cu el ; și răspunzîndu-i-se că nu, spuse că se va duce singur.

Acum se gîndeau cum să se descotorosească de Enrico. Pînă la urmă izbutiră.

— Ce tip și ăsta, comentă Marisa. Se agață de tine și după aceea nu mai scoate o vorbă. Sau poate că-l intimidezi tu ?

Anna ridică din umeri. În toate lunile acelea cît Enrico fusese departe, ajunsese să-i uite cusururile. Dar fuseseră de ajuns cinci minute ca să-i sară iarăși în ochi.

O cuprinse o poftă nebună să-l revadă pe Marcello ; din păcate era la schi, primise o carte poştală în ajun.

Reuşi să-l vadă din nou abia după Anul Nou. Se dusese la Cecina înadins : îl întîlni pe strada principală : îşi dădură în grabă întîlnire pentru a doua zi.

IV

Anna nu se mai sfia să se arate cu Marcello. Cel mult el îşi făcea griji. De aceea, îndată ce fixară întîlnirea, se grăbise să-şi ia rămas bun.

Annei nu-i scăpase acest amănunt ; şi totuşi era mulţumită. La întoarcere pedala sprinten. Aproape că ajunsese la prima pădurice de pini, ascunsă pe alocuri de şirul căsuţelor scunde care străjuiau aleea. A doua pădurice se vedea doar în parte : alcătuia o masă compactă. Din loc în loc se zăreau cîţiva pini singuratici ; îi aminteau de ciupercile cu picior subţire şi pălărie mare.

Anna lăsă bicicleta şi urcă scările fredonînd. Bice îi ieşi înainte pe palier.

— Anna, îi spuse.

Anna se opri surprinsă şi neliniştită ; chiar în semiîntunericul acela îşi dăduse seama că Bice avea lacrimi în ochi.

— Ce s-a întîmplat ?

— Bertini, răspunse Bice ; şi o strînse în braţe.

Anna se desprinse. Îşi pierdea răbdarea fiindcă Bice nu se hotăra să spună totul.

— Dar vorbeşte : ce s-a întîmplat ? A murit ?

Bice făcu semn că da.

— Azi dimineaţă devreme, într-un accident...

— A căzut de pe motocicletă ?

— Da, la pasajul de cale ferată... nu se ştie bine cum a fost. Au venit să ne anunţe după ce ai plecat. Mătuşa s-a dus îndată acolo... şi eu abia aşteptam să te întorci. Grozav m-a impresionat...

Anna îşi scosese paltonul şi intrase în salonaş. Bice o urmă :

— Ce zici ? N-ar trebui să mergem şi noi ?

Anna avu o izbucnire :

— Eu chiar că nu mă duc. Şi adăugă : S-a dus mătuşa : ajunge ! Afară de asta, într-o asemenea ocazie, mai mult încurci. Haide să ne apucăm de lucru.

Din cînd în cînd Bice ofta sau spunea cîte ceva despre nenorocire. Fireşte, se simţea datoare să arate că e cu gîndul mereu acolo, la nefericitul acela şi la sărmana lui familie. Anna tăcea. Ea nu ştia să se prefacă : puţin îi păsa ei de moartea lui Bertini.

— Înmormîntarea oare cînd o s-o facă ? Mîine ?

— Aşa bănuiesc, răspunse Anna. Te pomeneşti că aveau s-o facă după-masă : şi atunci s-a isprăvit cu plimbarea la Livorno... Asta ne mai lipsea, adăugă.

— Se înţelege că pentru biata familie e o lovitură grea. Gîndeşte-te : şi aşa erau puţini ca să lucreze ferma... Acuma rămîne Amos capul familiei. Cel mai mult mi-e milă de Ada...

— Ba poate că acuma o s-o ducă mai bine. Bertini nu era de loc un tată iubitor.

— Pentru înmormîntare ne-ar trebui un văl negru.

— Lasă că are destule mătuşa. Cît despre mine, nici nu ştiu dacă am să mă duc.

— Ce tot spui, Anna ? Sînt rudele noastre ; atît ar mai lipsi, să nu mergem la înmormîntare.

— La urma urmei, sînt rude îndepărtate.

— Dar sînt singurele pe care le avem ; aşa încît e o nenorocire care ne priveşte de-aproape.

— Bine, fie. Am să mă gîndesc mîine. Acuma ajunge. Să vorbim despre altceva, te rog.

Bice nu răspunse, dar mai tîrziu îi spuse :

— Ţie chiar că puţin îţi pasă de oameni.

— N-ai să zici că ţie îţi pasă cît de cît de Bertini. Totdeauna spuneai că nu poţi să-l suferi.

— Ce are a face ? Cînd vine o nenorocire, chiar dacă cineva nu ţi-a fost simpatic... Afară de asta mă gîndesc la familie : la nevastă, la copii...

— Mie îmi ajung grijile mele ; ceilalţi să se descurce. Şi pentru ca sora ei să nu-i mai răspundă, porni maşina de cusut.

Scandalizată şi jignită, Bice tăcu.

Mătuşa nu se mai întorcea ; se hotărîră să cineze singure. Şi îndată după aceea Anna se duse la culcare.

Dimineaţa tresări din somn : în primul moment nu reuşi să se dezmeticească... Auzea glasul mătuşii, alături, în bucătărie : oare cu cine vorbea ?

Sări iute din pat, îşi puse papucii şi luă puloverul pe umeri. Bice dormea mai departe, vîrîtă toată sub pătură, cum avea obiceiul. Anna ieşi încet şi apoi îşi strecură capul pe uşa bucătăriei ; se dădu înapoi zărind un bărbat aşezat la masă.

— Poţi să intri, spuse mătuşa, e Amos.

Anna rămase o clipă descumpănită : e drept că avea o cămaşă de noapte din pînză groasă şi lungă pînă la călcîie... Pînă la urmă se încumetă să intre.

Amos se sculase în picioare.

— Ciao, Anna, zise.

— Ciao, Amos. Se gîndi că ar trebui să-i spună ceva dar nu găsea cuvintele ; se apropie, îi apucă o mînă şi i-o strînse tare. Stai jos, îi spuse.

Amos se aşeză stingherit şi rămase cu privirea aţintită într-un punct al marmurei.

— M-a adus cu motocicleta, explică mătuşa. Închipuie-ţi, Bertini s-a prăpădit, iar motocicleta... nimic, abia de s-a strîmbat o pedală.

— Dar cum s-a întîmplat ? întrebă Anna.

Amos îşi desfăcu braţele :

— Cine poate pricepe ceva ? I s-o fi făcut rău, altfel nu se explică.

— Bariera era lăsată, spuse mătuşa. Şi dînsul s-a izbit de ea... Cum se poate să n-o fi văzut ? Dacă măcar era noapte ; dar în plină zi...

— S-a lovit de ea cu fruntea, spuse Amos ; dar moartea i s-a tras din căzătură.

Mătuşa îi pregătise o gustare. El se codea, spunea că nu-i e foame ; mătuşa îl sili să mănînce :

— Ai stat toată noaptea în picioare... azi te aşteaptă o zi grea... Trebuie să prinzi puteri : acuma eşti capul familiei.

După ce se îmbrăcă, Anna se înapoie în bucătărie. Amos isprăvise de mîncat şi vroia să plece.

— E încă devreme, îi spuse mătuşa. La primărie, înainte de nouă nu deschide. Mai curînd eu trebuie să plec ; trebuie să mă învoiesc de la comandant.

Mătușa plecă; iar Anna rămase în bucătărie să țină tovărășie lui Amos. El aprinse o țigară; cînd fu să scuture scrumul, șovăi.

— Ei, aruncă-l pe jos, se grăbi să-i spună Anna. Îl privea: avea părul negru și era oacheș la față: ca toți cei din familie, cu excepția Adei. Ada, Amos, Armida, Arturo: ce idee să le pună tuturor copiilor nume care începeau cu A.

Amos își înăbuși un căscat; se uită la ceas; își pipăi reverul hainei:

— Trebuie să mă îngrijesc și de panglica de doliu, spuse, ca vorbind pentru sine.

— Stai că ți-l fac eu. Găsi o bucățică de stofă neagră, o croi și îi ceru haina.

Intră Bice. Se îmbrăcase; arbora o mutră de circumstanță. Anna își coborî privirile asupra lucrului; dar nu se putu opri să asculte. Nu numai că Bice izbuti să rostească toate frazele care se spun în asemenea împrejurări; dar reuși să-și stoarcă și lacrimi. Amos, stingherit, răspundea monosilabic.

— Și Ada? continuă Bice. Sărăcuța de ea! Îmi închipui cît o fi suferind... Anna, ar fi mai bine să mergem pînă acolo.

— Mătușa a spus să ne ducem îndată după-masă. Avem de terminat și lucrul acela, știi bine.

— Dar cui îi stă capul la lucru într-o zi ca asta!

— Mă rog, dacă vrei să te duci, du-te; eu vin la înmormîntare.

— Oh, da, eu mă duc, spuse Bice patetic. Și adresîndu-se lui Amos: Mult nu putem face, dar măcar un cuvînt de mîngîiere... Sîntem rude și dacă nu ne ajutăm la nenorocire...

Amos întrerupse acel șuvoi de vorbe spunînd că trebuie să plece. Anna se mulțumi să-i strîngă mîna în timp ce Bice îl mai cuprinse o dată cu brațele pe după gît.

De-afară se auzi uruitul motocicletei.

— Mașinile astea, dracu să le ia, zise Bice. Degeaba, niciodată nu ești sigur cu ele. Iar motocicletele sînt încă și mai periculoase decît automobilele...

— Ce are a face, zise Anna, nenorocirea s-a întîmplat fiindcă lui Bertini i se făcuse rău.

Huruiala aceea de motor îi suna plăcut în ureche ; și își dădu de îndată seama de ce. Dacă Amos n-ar fi avut nevoie de motocicletă, atunci, în grajd, Bertini ar fi batjocorit-o.

Bice mîncă zdravăn. „Ea mănîncă, doarme, dar la momentul potrivit se preface că e sfîșiată de durere. Ce teatru joacă... Acuma se mai duce și-acolo și îmi închipui ce scenă are să fie... Așa, toți au să spună că-i o fată bună, simțitoare, că are o inimă de aur ; pe cînd eu, ca de-obicei, o să se cheme că nu simt nimic, că nu știu nici ce-i dragostea nici durerea. Ei, și ce-mi pasă."

Îi păru bine că rămîne singură. Întîi de toate se gîndi să facă curățenie în odaie. Deschise fereastra ; stătu puțin să inspire aerul proaspăt al dimineții și să-și plimbe privirea peste cîmpia scăldată de lumina călduță a soarelui. Văzduhul era transparent, părea că lucește. Un văl de ceață, așternut departe peste cîmpie, părea și el îmbibat de lumină. Anna avea impresia că o putere luminoasă și caldă ar scormoni peste tot, ca să toarne viață în lucruri... Scormonea și în sufletul ei, și îl inunda cu bucuria de a trăi.

Un fuior de fum alb ieșea din hornul unei case învecinate, învălătucindu-se, destrămîndu-se și dispărînd. Dar din coșurile mai depărtate se vedea ieșind un fum întunecat. Apoi privirea Annei se lăsă peste acoperișurile îngrămădite dincolo de calea ferată. Și Marcello ? Cum să facă să-i dea de veste că nu se putea duce la întîlnire ? Ei ! Să-i fie de bine ; și aproape că se bucură la gîndul că, fără voia ei, putea să-i joace o festă. „Îmi închipui ce mutră va face cînd are să vadă că n-am venit". Marcello era un răsfățat, ajungea o cît de mică neplăcere ca să devină mofluz.

După ce deretică în odaie, se duse în salonaș să lucreze. Dar nu se ținu mult de lucru : nu era drept ca toată treaba să cadă în seama ei. Lăsă lucrul și se duse în dormitor unde își petrecu timpul cu fleacuri.

O treziră clopotele amiezii. Trebuia să se îngrijească de mîncare : fiindcă înmormîntarea avea loc la trei. Intră în bucătărie, aprinse focul și puse oala la fiert. Apoi clăti salata la robinet. Între timp îngîna cîte un cîntec : unul după altul, cum îi veneau în minte. Avea o voce răgușită și mai cînta și fals : o luau în rîs pentru asta. De aceea se obișnuise să cînte cînd n-o auzea nimeni.

Cîntă şi în vreme ce spăla vasele; şi în timp ce se îmbrăca. La urmă îşi aminti că trebuia să-şi pună un văl negru: se duse în camera mătuşii, deschise cufărul, scotoci înăuntru şi găsi ce căuta. Dar mai zăbovi ca să se uite şi la celelalte lucruri. Erau acolo cearşafuri îngălbenite, cu marginile brodate de mînă: piese de trusou pe care mătuşa nu le folosise niciodată. Le păstra pentru ele, cînd s-or mărita. „Teamă mi-e că au să rămînă în fundul cufărului", se gîndi Anna. Fiindcă Bice trecuse de douăzeci de ani fără ca vreun logodnic să se fi ivit la orizont; cît despre ea, nici nu se mai putea gîndi că se va mărita vreodată. Dar de asta nu se sinchisea.

„Cît o fi ceasul? Trebuie să-i dau zor; fac o jumătate de oră pînă la fermă." Tocmai atunci auzi pîrîind o motocicletă. Se opri în faţa casei; iar ea, alergînd la fereastră, ajunse la timp ca să-l vadă pe Amos dîndu-se jos.

Înţelese că venise s-o ia; şi se grăbi să-i iasă în întîmpinare. Îi spuse că n-ar fi trebuit să se ostenească; dar era mulţumită că avusese grijă de ea.

În prima clipă, cînd îi puse mîinile pe şolduri, în timp ce el se întorcea spre ea sfătuind-o să se ţină bine, îşi aminti de scurta plimbare făcută la spatele lui Bertini. „Pariez că nici atunci n-a avut gînduri curate; numai că eu treceam drept o fată cinstită şi n-a îndrăznit să-şi dea arama pe faţă."

Dar în Amos avea încredere; îl cunoştea puţin, dar îl simpatizase totdeauna. Era un tip închis, zgîrcit la vorbă; şi singurul din familie care avea înţelegere pentru biata Ada. „Mi-ar plăcea să-mi fie frate", se surprinse gîndind.

Îl revăzu după cîteva zile. Venise într-o seară să se sfătuiască cu mătuşa în următoarea privinţă: vecinii o îndemnau pe maică-sa să dea în judecată căile ferate. Se puteau scoate, spuneau ei, cîteva zeci de mii. În adevăr, bariera nu trebuia să fie închisă, fiindcă nu trecea nici un tren. Dar cantonierul obişnuia s-o ţină închisă cu ceasurile. Ei claxonau ca să vină să le ridice bariera sau treceau de-a dreptul pe sub ea; căci cunoşteau orarul trenurilor.

— Ce vrei să-ţi spun, măi băiete, zise mătuşa. Eu în de-alde astea nu mă pricep. Ar trebui să întrebi un avocat.

Amos clătină din cap.

— Tocmai asta nu vreau să fac. Fiindcă, după mine, nu e drept. Cantonierul e un om amărît și ce vină are el pentru cele întîmplate ? Iar dacă noi facem proces administrației căilor ferate, o să-l tragă la răspundere pe el : te pomenești că-l mută în altă parte sau chiar că-l dă afară. Are familie, cinci copii... de ce să-i facem un rău ?

Mătușa îi dădu dreptate :

— Îmi pare bine că te aud vorbind așa : însemnează că ești om cu suflet. Acuma, ce-a fost a fost... și, slavă Domnului, de bani nu duceți lipsă. Cel puțin în privința asta n-aveți griji. Desigur, e o pierdere mare ; dar tu acuma ești bărbat, poți să duci tu ferma în spinare. Mai bine ascultă-mă pe mine : nu mai vinde zarzavaturi. Chiar așa, descotorosește-te de ele și seamănă altceva în loc. Fiindcă să tot mergi la Cecina în fiecare dimineață, e prea mare oboseală. Și ai văzut, nu, ce ușor te lovește năpasta ? Cînd eram noi, grădina de zarzavat o țineam numai pentru nevoile noastre. Dar taică-tău, săracul, a avut totdeauna năravul ăsta de a umbla de colo colo. Îi spuneam eu : tu ești țăran, de ce vrei să te apuci să faci pe negustorul ? Dar avea în sînge patima negustoriei. Și-apoi, așa era felul lui, îi plăcea să se ducă la tîrg, să stea printre oameni... Nădăjduiesc că tu ești mai legat de pămînt. Pe urmă se oferi să vorbească ea cu maică-sa.

— Dar nu cumva să-i spui că am venit să-ți vorbesc, o rugă Amos. Găsește un pretext...

— Pretextul este că i-am promis să-i fac o rochie neagră și trebuie să-i iau măsurile.

Anna hotărîse să se ducă a doua zi la Cecina ca să-l vadă pe Marcello și să fixeze o altă întîlnire ; dar aproape se bucură că se ivise această nouă piedică. Firește, putea foarte bine să n-o însoțească pe mătușă ; Bice, bunăoară, nici nu voi să audă de așa ceva.

Dar cînd sosiră la fermă, o aștepta o dezamăgire : Amos fusese nevoit să se ducă la Cecina. Ada lipsea și ea.

Nu-i rămînea decît să înghită vorbăria mătușii și a mamei lui Amos, acolo în bucătăria aceea atît de puțin primitoare. Acum nu se mai simțea mirosul de varză : poate că după nenorocire, femeia nici nu se mai sinchisea de mîncare. Ședea într-un colț și răspundea monosilabic la întrebările mătușii.

Aceasta se hotărî să intre în subiect. Începu prin a spune că boala aceea îl pocnise pe Bertini mai de mult.

— Amintește-ți că și acum doi ani, la secerat... Atunci ați dat vina pe căldură, dar doctorul spunea că era de la inimă. Tot așa o fi fost și däunăzi : o sfîrșeală așa, dintr-o dată, și gata... n-a mai știut de nimic. Cine știe, poate că tot se prăpădea, chiar dacă nu se întîmpla să se izbească de barieră.

Femeia ședea nemișcată, părea că nici nu ascultă. Pînă la urmă zise :

— L-am trimis pe Amos la avocat. O să dăm în judecată căile ferate.

Mătușa se prefăcu că pică din nori. Spuse că în avocați nu puteai să te încrezi :

— Ei totdeauna te sfătuiesc să faci proces : și pînă la urmă te alegi cu cheltuielile de judecată. Și chiar dacă-l cîștigi, înghit ei totul.

— Cine-i vinovat trebuie să plătească, spuse femeia.

Între timp, intrase pe tăcute Ada.

— Anna, ia-i măsura și ei, spuse femeia.

Fetele suiră în dormitor. Anna nu se putu stăpîni să nu spună :

— Eu în locul tău n-aș purta doliu.

— Cum asta ? Poartă doliu și Armida, care-i plecată de acasă de cîțiva ani.

— Armida e căsătorită pe cînd tu ești fată. N-oi fi vrînd să renunți la toate un an de zile.

— N-am încotro, oftă Ada.

— N-ai să te mai duci nici să dansezi ?

— Din păcate, nu.

— Îmi pare rău, spuse Anna. Tocmai acuma, cînd începuseși și tu să te distrezi... Pun prinsoare că ți-ai și găsit un drăguț.

Ada o privi speriată.

— Cum ai aflat ?

— N-am aflat, mi-am închipuit, răspunse Anna zîmbind. O fată frumoasă ca tine își găsește repede un băiat. Care va să zică nu vrei să-mi spui nimic ? O luă de mînă. Mie poți să-mi spui orice, eu știu să păstrez un secret.

Ada o privi nesigură. Se vedea bine că șovăie între pornirea de a se destăinui și teama ca totul să nu fie dat în vileag. Spuse :

— Dacă, Doamne ferește, află mama, e prăpăd.

Pînă la urmă se hotărî să-i spună. Era vorba de un tînăr țăran de pe o moșie dinspre Braccio di Bibbona. Se cunoscuseră la un bal ; iar în seara de Anul Nou le însoțise acasă, pe ea și pe prietena ei... și într-un moment cînd rămăseseră în urmă, îi făcuse o declarație.

— Și pe urmă ? întrebă Anna.

— Pe urmă ne-am sărutat, răspunse Ada roșind. Dar te rog, Anna, nu mai spune nimănui. Nici soră-ti.

— Fii fără grijă. Și ia spune : cum îl cheamă ?

— Luigi.

— Cîți ani are ?

— Douăzeci și doi. Are armata făcută.

— Atunci vă puteți căsători curînd. De ce nu-l pui să vorbească cu maică-ta ?

— Vai, Anna, ce vorbești ? Mi se face rău numai la gîndul că mama ar putea să afle ceva.

Anna fu de acord că momentul nu era potrivit. Dar după ce va fi trecut o bucată de vreme de la nenorocire...

— Nu, Anna, maică-mea... nu s-ar învoi niciodată. Dînsa a spus totdeauna că eu, în starea în care mă aflu, trebuie să mă mulțumesc să rămîn nemăritată... Oh, nici nu vreau să mă gîndesc. Mi-ar fi de ajuns dacă aș găsi vreun mijloc să-l văd, acuma că nu mă mai pot duce la dans. Ieri dimineață eram la Cecina și mă tot uitam încoace și încolo... fiindcă știu că se duce și el la Cecina cînd e zi de tîrg. Închipuie-ți ce zăpăcită eram... l-am făcut pînă și pe Amos să-și piardă răbdarea.

— Chiar așa, de ce pînă una, alta nu-i spui lui Amos ? De el doar nu te temi, nu ?

— Nu, de temut nu mă tem, dar ce vrei... mi-e rușine.

— N-are de ce să-ți fie rușine, spuse Anna. Vrei să vorbesc eu cu Amos ?

— Nu, nu... așteaptă mai întîi să mă văd cu Luigi.

— Bine, fie ; cînd am să vin să-ți încerc rochia, vom vedea ce-i de făcut. Și pînă atunci ține-te tare... Și bucură-te de clipele astea : nimic nu-i mai frumos decît să fii îndrăgostită... nu-i așa ?

— Aşa-i, Anna, spuse Ada. De-ai şti ce fericită sînt! Lăsă capul în jos, ruşinată. Nu-i frumos că vorbesc aşa, ce zici? Abia dacă a trecut o săptămînă de cînd s-a prăpădit bietul tata...

V

Anna aştepta trenul şi, ca de obicei, stătea mai retrasă; cînd din mulţimea care se înghesuia spre mijlocul peronului se desprinse o figură cunoscută, Lina: alergă spre dînsa fluturînd mîna şi zîmbind.

— Anna, nu ne-am văzut de-un car de vreme. Nici măcar de sărbători n-am apucat să ne felicităm. Hai s-o facem acum. Sărbători fericite şi la mulţi ani, spuse îmbrăţişînd-o.

— Cum se face că pleci cu trenul ăsta? De dimineaţă ai rămas acasă?

— Nu. A trebuit să mă întorc cu trenul de unu fiindcă eram îngrijorată de tata. Azi noapte i s-a făcut rău... şi de dimineaţă, înainte de a pleca, am trecut să chem doctorul. Aşa că vroiam să aflu ce a spus. Din fericire l-am găsit binişor. Dar tu, mai spune-mi ce-i cu tine: ce-ai mai făcut tot timpul ăsta?

— Ce se face de sărbători... nimic deosebit. Ah, da: ne-a murit o rudă, ştii tu, unul Bertini... poate ai auzit vorbindu-se: ăla care a căzut de pe motocicletă la barieră.

— Da, am citit în ziare, dar nu ştiam că era rudă cu voi.

— Era văr cu mătuşa.

— Şi... cursul de croitorie? întrebă Lina zîmbind.

— Oh, cu asta... a fost o întrerupere, răspunse Anna, zîmbind şi ea.

— Dar sper că nu de tot.

— Nu, nu de tot... Dar nu-i ceva care să poată merge înainte, spuse devenind serioasă. Am făcut o greşeală, dragă Lina, o greşeală mare... Gata, să nu mai vorbim despre asta.

Dar tot ea deschise vorba de cum se urcară în tren. Mai era lume în compartiment şi zgomotul roţilor îi acoperea cuvintele: Lina trebuia să se aplece ca s-o poată auzi.

— Mă întreb și eu uneori de ce-am făcut-o. Nici dragostea nu mă orbise, nu... și nici măgulită nu eram că un băiat ca el, frumos, elegant, umblă după mine... Privea cîmpia care fugea repede, în vreme ce păduricea de pini rămînea în urmă și abia se mai zărea : Și nici nu sînt... o stricată.

— Vai, Anna, cum vorbești !

— Și totuși sînt atîția care gîndesc așa. Bărbații, bunăoară : pentru ei, asta-i totdeauna explicația cînd o femeie decade.

— Tu n-ai decăzut, Anna ; nu vorbi așa.

— Ba da, am decăzut... prostește, fără vreun motiv.

Peste puțin Lina zise :

— Ascultă, nu vroiam să ți-o spun... dar odată ce tot ai deschis tu vorba... Azi-dimineață am văzut-o pe domnișoara Semoli : Parcă ți-am spus că mă dusesem să chem doctorul : ei, a venit să-mi deschidă ea. M-a poftit în vestibul, apoi s-a întors și mi-a spus : „Doctorul o să treacă în cursul dimineții". Eu am vrut atunci să-i dau adresa dar ea m-a întrerupt : „Știu unde locuiți". Și a adăugat : „Mai știu că dumneata ești prietenă cu fata aceea, Anna Cavorzio... Uite ce e, aș avea nevoie s-o văd. Poți să-i spui să-mi fixeze o întîlnire ? La Marina, la Cecina, unde vrea ea..."

Anna era uluită. Zise :

— Și tu ? Ce i-ai răspuns ?

— Ce puteam să-i răspund ? I-am spus că am să vorbesc cu tine. Și ea atunci... Anna, să-ți spun drept... mi s-a făcut milă de ea. Fiindcă m-a luat de mînă rugîndu-se de mine... înțelegi, n-a spus nimic, a încercat să spună ceva, dar...

Trenul încetinea ; se opri. Anna se încăpățîna să privească pe fereastră, deși nu era nimic de văzut, doar un șir de căsuțe spălăcite dincolo de grilajul betonat. Domnișoara Semoli : singura ființă la care nu se gîndise cînd se aruncase orbește în aventura asta. Se gîndise la supărarea pe care avea să i-o facă mătușii, la Enrico, la toate ființele care o iubeau și o socoteau cuminte... dar la răul pe care-l făcea fiicei doctorului Semoli, la asta nu se gîndise.

Trenul se puse în mișcare și, ocrotite de zgomot, începură iar să stea de vorbă. Lina spuse :

— Îmi închipui că tu n-ai vrea s-o vezi.

Anna o privea descumpănită.

— Nu știu... Ce mă sfătuiești ?

— Depinde de tine... E ușor să-ți închipui ce vrea să-ți spună. O să-ți ceară să renunți la Marcello.

Deodată Anna spuse :

— Poți să-i spui că-i în regulă, că sînt de acord să mă văd cu ea.

— Anna, gîndește-te bine. Să nu faci un pas greșit...

Anna dădu din cap. Asta era felul ei, hotărîrile le lua într-o clipă, fără să-și facă multe socoteli ; mînată de un instinct. Lina, care o vedea îngîndurată, putea crede că își frămîntă mintea ; dar nu era așa ; problema dacă s-o vadă sau nu pe domnișoara Semoli era pentru dînsa gata rezolvată, n-avea să-și mai schimbe gîndul. Mai mult chiar, era gata rezolvată și altă problemă : dacă să rămînă mai departe cu Marcello sau nu... Cu cîteva minute înainte, cînd trenul oprise în gară, privea șirurile de căsuțe fără să vadă nimic ; acum, dimpotrivă, ochiul ei înregistra totul, forma unei grădini, înclinația unui povîrniș, profilul unui deal ; îi părea rău că toate treceau repede și nu se putea opri să le privească. Era o priveliște cunoscută și aștepta ca unele amănunte să-i apară în fața ochilor. Iată malul e așternut cu un covor de un verde închis, care te împiedica să vezi marea. Malul cobora și se făcea deodată nevăzut : jos, în depărtare, valurile se luau la întrecere, încălecîndu-se și spumegînd, în încercarea de a ajunge la plaja îngustă și stîncoasă care închidea golfulețul. Apoi bezna și zgomotul asurzitor al tunelului, drept care Anna se întoarse iar către prietena ei. Dar ea se apucase de citit.

Îndată ce coborîră, Lina voi să-și ia rămas bun : trebuia să se grăbească fiindcă întîrziase de la birou. Anna o opri :

— Îi spun lui Marcello să te conducă.

Marcello rămase nedumerit văzînd-o că sosește împreună cu încă cineva. Anna făcu repede prezentările, apoi îi spuse că prietena ei întîrziase și că trebuia s-o ducă în port.

— Eu n-am vrut, se scuză Lina, dar Anna a stăruit... Îmi pare rău că vă deranjez.

— Nici un deranj, răspunse Marcello ; dar se vedea că era contrariat.

În cîteva minute ajunseră în port. Lina îi mulțumi lui Marcello și luă înțelegere cu Anna să se întîlnească la trenul de șase.

— De ce așa curînd ? zise Marcello nemulțumit. L-ai putea lua pe cel următor.

— Nu, răspunse Anna fără să-i dea lămuriri. Mai bine oprește la un bar. Mi-e sete.

Dar la bar, în loc să bea în picioare, vru să stea jos. El era nerăbdător, i-o și spuse :

— Anna, e mai bine de o lună de cînd nu ne-am văzut...

— Trebuie să-ți vorbesc.

— Dar putem vorbi și în cameră... Aici e zăpăceală.

— Ba nu e, că nu-i nimeni. Să ne așezăm în colțul de colo. Și îi povesti despre Semoli.

Marcello se întunecase de cum auzise numele acela.

— Nu înțeleg ce mai vrea și aia, spuse înfuriat.

— E simplu : vrea ca noi doi să ne despărțim... și ca tu să te întorci la ea. Fiindcă erați logodiți : așa-i ?

— Ei ! Chiar logodiți, nu. Familiile, desigur, erau la curent. Tata ar fi fost mulțumit ca lucrurile să meargă pînă la capăt.

— Erați numai logodiți... sau ceva mai mult ?

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun că dacă erați numai logodiți, vă permiteați cam multe. De pildă, atunci cînd v-am văzut ieșind din pădurice... Răspunde-mi, Marcello : ce-ai făcut cu fata aceea ?

— Păi... ce face un băiat cu o fată.

— Ce ai făcut și cu mine ?

— Ei, da... Pe chipul lui apăru o expresie de îngrijorare. Dar să nu sufli o vorbă, te rog ; să nu spui nimănui, bagă de seamă. Dacă află familia...

— Vezi, chiar că ești o lichea, Marcello. El o privi mai mult mirat decît jignit. Păi da, de vreme ce n-o iubeai... Te-ai distrat și după aceea i-ai dat cu piciorul. Nu spune că nu, așa ai făcut și cu celelalte. Dar celelalte poate că erau fete ușuratice. Pe cînd ea e fată de familie bună... și tu ai nenorocit-o, numai așa, ca să-ți faci gustul.

— Nu mai exagera, acum ; doar n-am lăsat-o însărcinată.

— Dar nu pricepi că oricum i-ai distrus viaţa ? Cum s-ar mai putea mărita cu altul după ce a fost cu tine... Ţie asta nu ţi-a trecut prin minte, nu-i aşa, cînd ţi-ai făcut mendrele cu ea ?

— Mă rog, hai să zicem că am făcut rău ; dar ea s-a agăţat de mine... Şi, oricum, nu se mai poate drege...

— Ba se poate. El o privi întrebător. Trebuie s-o iei de nevastă.

El izbucni într-un rîs forţat.

— Atunci ar trebui să mă însor şi cu tine... Dar cu amîndouă nu se poate.

Anna dădu din cap :

— De mine nu-ţi face griji... Eu... n-ai fost tu primul.

— Ce mai e şi scorneala asta ?

— Nu-i nici o scorneală ; e adevărul. Ţi-am spus-o doar, nu-i aşa ? că mai fusese şi altul.

— Da, dar am crezut... că a fost doar îndrăgostit de tine.

— Şi cînd colo a fost amantul meu. Vezi că situaţia mea e diferită de a domnişoarei Semoli.

— Nu te cred. Eu... aş fi observat dacă ai mai fi fost cu un altul.

— Şi uite că n-ai observat nimic.

Deodată Marcello o apucă de braţ :

— Să mergem, aici nu se poate sta de vorbă.

În maşină tăcu tot timpul. Anna privea pe geam : cerul era acoperit, iar apele întunecate ale canalului păreau aproape negre. Cîte o fereastră, la parter, se şi luminase.

În cameră, Marcello umbla de colo-colo, nemaiputîndu-se stăpîni. Se opri în faţa ei :

— Mă rog, să zicem că eu sînt o lichea. Dar tu ce eşti atunci ? Răspunde.

— Eu sînt o stricată, răspunse Anna liniştită. Nu-i nevoie să mi-o spui tu, o ştiu şi singură. Şi tocmai de aceea am hotărît să punem capăt. N-avem decît de cîştigat... şi eu, şi tu.

— Dar ce-i cu tine, Anna ? Ţi s-a făcut frică fiindcă Semoli ţi-a trimis vorbă în felul acela ?

— Mie să mi se facă frică ? Rîse. Ţie, Marcellino, ţie ţi-e frică... da, frică de tatăl ei, frică de tatăl tău, frică de scandal... Dar mie, de ce vrei să-mi fie frică, mie ? Eu nu mai am nimic de pierdut... El tăcu ; iar ea continuă să-i

vorbească : Vezi tu, în asemenea cazuri, cea care păgubeşte mai întîi e femeia... Dar dacă legătura se prelungeşte, rolurile se inversează... şi atunci bărbatul e acela care are totul de pierdut. Aşa că-i în interesul tău să isprăvim.

Marcello o cerceta, bănuitor şi nesigur.

— Tu vrei ca eu să-ţi promit că te iau de nevastă ; nu-i aşa ?

— Ţi-am cerut eu asta vreodată ?

— Nu, dar asta urmăreşti... Adineauri mi-ai spus că trebuie s-o iau de nevastă pe Semoli... pentru ca eu să-ţi spun că am să te iau pe tine. Ea îl privea zîmbind, dar el crezu că descoperă în zîmbetul acela confirmarea cuvintelor lui ; se aşeză pe marginea patului, îi luă mîinile : Anna, m-am gîndit şi eu, crede-mă ! Dar ştii în ce situaţie mă găsesc. Tata m-ar da afară din casă dacă aş face un asemenea pas. Aşa că trebuie să aşteptăm... Convins că i-a cîştigat încrederea, continuă să vorbească însufleţit : Vezi, tata îşi băgase în cap că trebuie să mă însor cu Semoli... Tatăl meu e negustor şi vede totul prin prizma banilor. Dar eu i-am spus mereu că nu sînt în stare s-o fac. Aşa că, ai să vezi, încetul cu încetul are să-i iasă asta din cap şi atunci totul va fi mai uşor...

Anna îşi scoase pantofii şi se lungi de-a curmezişul patului. Marcello rămase o clipă nehotărît, apoi se ridică şi îşi scoase paltonul. Ea îl opri.

— E de prisos, peste cinci minute plec. Doar mă odihnesc puţin şi plec.

— Dar de ce ? E devreme ; nu-i nici cinci.

— Ce are a face, tot nu mai avem nimic să ne spunem, răspunse Anna.

La gară, de cum o întîlni pe Lina, îi spuse :

— Cînd ai s-o vezi pe domnişoara Semoli... poţi să-i aduci la cunoştinţă că între mine şi Marcello totul s-a sfîrşit.

VI

Şi în dimineaţa aceea plouase ; dar spre amiază se mai înseniņă, iar Anna spuse că după-masă se duce la Ada :

— De atîta vreme i-am făgăduit.

Coborî în grădină să-și ia bicicleta. Dincolo de munți era o pîclă întunecată ; dar prea multe zile fusese nevoită să stea închisă în casă ; simțea nevoia să se dezmorțească.

Înspre mare, cerul era limpede. Anna privea împrejur trăgînd adînc aer în piept ; dar ieșind spre cîmp, trebui să meargă cu băgare de seamă, fiindcă drumul era plin de băltoace.

Nu întîlni țipenie de om. În dreptul drumeagului năpădit de ierburi se dădu jos și o porni pe marginea cîmpului, ferindu-se să nu alunece. Deodată apa sclipi pe șleau ; și ridicînd privirea, Anna zări casa scăldată într-o lumină puternică.

Ajunsă în ogradă, sună la ușă. La o fereastră de sus apăru Amos.

— Tu ești, Anna ? Vin îndată.

— Mulțumesc, nu te deranja... Nu știi unde-i Ada ?

Dar el se și făcuse nevăzut ; și după o clipă apăru în ogradă.

— Ce mai faci ? îl întrebă Anna.

— Ce să fac ? Am o groază de griji... Nu, maică-mea nu-i acasă... e la cimitir. Vino, hai s-o căutăm pe Ada.

Cotiră pe după casă și o luară pe potecă de-a lungul grădinii de zarzavat. Soarele sclipea pe iarba verde și lucioasă, pe trunchiurile negre și umede, pe terasamentul căii ferate. Amos se opri s-o aștepte :

— Uitasem că nu ești de la țară, ca mine... Aha, uite-o. Ada, Ada ! strigă.

Anna îl întrebă ce se aude cu procesul.

— Nu-mi mai pomeni de el ; spuse Amos. Bat mereu drumul la avocat... Asta îmi mai lipsea. Cum știi, eu eram împotrivă, am făcut-o numai pentru mama. Nu văd cum ne-om descurca la vară. Toată ferma rămîne pe capul nostru, al meu și al soră-mi... fiindcă mama, ba nu se simte bine, ba se duce la cimitir. S-a dus și în zilele astea, cu toată ploaia care a fost. E prea de tot, nu crezi ? Ada, du-te în casă cu Anna. Am eu grijă să toc nutrețul.

Cînd ajunseră în cameră, Anna spuse :

— Nu știu ce vei fi gîndit, că n-am mai dat semne de viață. Dar mai întîi am avut o groază de treabă, după aceea s-au pornit ploile...

Ada părea mai palidă ca deobicei ; era şi slăbită. Dar poate că părea aşa din pricina puloverului negru.

— Ei... Nu-mi spui nimic ? Te-ai mai văzut cu Luigi ?

— Da, răspunse Ada sec ; şi adăugă imediat : Ar trebui să mă duc să-i ajut lui Amos.

— Ce vorbeşti, Amos e coşcogeamite bărbat ; n-are el nevoie de ajutorul tău ! Mă prind că pînă acum a şi isprăvit cu tocatul nutreţului.

— Dar mai e de pregătit uruiala, de scos apă... Şi mama acuşi se întoarce şi dacă nu mă găseşte în grajd...

— Cum crezi, zise Anna puţin surprinsă. Dar ia spune : mai vrei să vorbesc cu Amos ?

— Nu... nu mai e nevoie să-i vorbeşti.

Anna înţelese că s-a întîmplat ceva :

— Ascultă, Ada : aşază-te un pic şi povesteşte-mi pe larg ce s-a întîmplat între tine şi Luigi.

— Nu s-a întîmplat nimic ; ce să se întîmple ?

— Mi-ai spus că l-ai mai văzut, deci tot ai ceva de povestit. Cînd l-ai întîlnit ? Duminică ?

— Ascultă, Anna, e de prisos să mai vorbim acum... fiindcă totul s-a isprăvit. Da, ne-am despărţit, şi pe faţa ei apăru o expresie aspră, hotărîtă, pe care Anna nu i-o cunoştea.

Dar insistă, vrînd să afle :

— Nu se poate ca totul să se fi isprăvit ! V-aţi certat poate... dar se întîmplă atît de des ca doi îndrăgostiţi să se certe.

— Nu, nu ne-am certat. Ne-am despărţit.

— Dar o fi fost vreun motiv ! Nu se despart doi oameni fără vreun motiv...

— Motivul este că-mi lipseşte o mînă.

Anna încremeni : asta nici nu-i trecuse prin minte... Se silea să spună ceva, dar nu era în stare. Ada continua să şadă pe laviţă, cu braţele atîrnate în jos, cu spinarea încovoiată, cu capul plecat. Deodată ridică privirea :

— Înţelegi, Anna ? La el acasă s-a aflat... Şi l-au întrebat dacă nu cumva îşi pierduse minţile că vrea să se încurce cu o nenorocită. Fiindcă n-am o mînă, mă cred o nenorocită. Îşi închipuie că nu-s bună de nimic... Şi de fapt eu ştiu să fac orice, orice muncă. De grajd n-am îngrijit eu singură ? Cînd Amos era la armată, nu-mi ajuta nimeni.

Eu dădeam de mîncare vitelor, eu le mulgeam, eu le schimbam așternutul... Iar în casă nu fac de toate, cînd e nevoie ? Curățenie, mîncare... Chiar și cu copiii pot să mă descurc : am văzut asta cu copiii soră-mi. Atunci de ce să spună că sînt o nenorocită ? De ce, dacă pot face tot ce fac și celelalte ?

Lăsă iarăși capul în jos și izbucni în plîns.

— Nu plînge, Ada, nu face asta, draga mea, și îi cuprinse în același timp și mîna, și ciotul. O sili să-și rezeme fața de umărul ei. Ei nu te cunosc, de aceea gîndesc așa... Dar cînd or să afle că te pricepi la toate, or să-și schimbe părerea.

Ada încetă să mai plîngă. Se trase înapoi privind-o aproape dușmănos :

— Dar dacă și cei care mă cunosc gîndesc tot așa ! Da, ai mei de-acasă : și ei au spus mereu că sînt o nenorocită, că n-am să mă pot mărita niciodată...

— O spunea taică-tău. Poate și maică-ta... Dar Amos cu siguranță că nu zice așa.

— Amos nu intră la socoteală, face tot ce vrea mama.

— Ada, ascultă-mă : ai tăi poate spuneau așa pentru ca tu să nu te amăgești... fiindcă-și închipuiau că n-ai să-ți poți găsi un soț. Dar acuma că l-ai găsit, chiar și maică-ta are să se răzgîndească. Ascultă, am o idee : îi spun mătușii să stea de vorbă cu maică-ta...

Ada clătină din cap :

— Tu n-o cunoști pe mama. Cînd și-a băgat ceva în cap, nu i-o mai scoate nimeni. Și pe urmă, la ce bun ? Luigi m-a lăsat...

— Te-a lăsat fiindcă l-au silit ai lui... Dar tot te iubește, sînt sigură.

— Nu, răspunse Ada, și vocea îi tremura. Nu, nici măcar nu mă iubește. Dacă m-ar fi iubit, nu mi-ar fi vorbit cum mi-a vorbit... Ar fi putut găsi o scuză, nu ? Să fi spus că ai lui nu-i dau voie să se-nsoare... că nu e loc pentru încă o familie... Dar de ce a ținut să mă umilească ? Uite, îți spun pînă și asta : putea să mă lase să cred că avea o altă legătură... că era logodit. Dar de ce să-mi arunce în obraz că-mi lipsește o mînă ? Ca și cînd ar fi vina mea... Ca și cînd dinadins mi-am băgat mîna în cureaua batozei...

Oh, Anna, de ce n-am murit atunci... De ce nu m-a zdrobit toată... Nu era mai bine să fi murit decît să sufăr așa ?

— Nu vorbi așa, Ada, nu plînge ; dar plîngea și ea.

Of, era groaznic să nu poți face nimic pentru ființa asta nefericită. Și ce altceva putea face decît s-o strîngă în brațe, s-o sărute, s-o mîngîie pe cap și pe umeri.

— Ada, draga mea, bîigui ; nici eu n-am să mă mărit, ai să vii să stai cu mine, o să fim ca două surori.

Rămaseră așa, înlănțuite ; și trupușorul Adei încetă să mai tresalte. Deodată auziră strigînd de jos. Ada o împinse cu putere.

— Mama, spuse, s-a întors mama.

Și vru să se repeadă la ușă ; Anna o opri :

— Șterge-ți lacrimile.

Ea se șterse frecîndu-și mînecile puloverului de obraz ; se uită la Anna și zise :

— Ia seama, nu spune nimic, și porni în fugă pe scări.

VII

Într-o seară Anna isprăvise de spălat vasele și vroia să se culce, dar mătușa o opri :

— Mai stai ; am ceva să-ți spun.

Purtarea asta și faptul că Bice se grăbise să iasă din odaie, nu erau semne bune. Anna i-o luă înainte :

— Ascultă mătușică, nu mai începe iar cu povestea aia... Ți-am spus odată că totul s-a terminat ; și că nu vreau să mai aud vorbindu-se de ea.

— Nu-i vorba de tine. E vorba de Bice. S-a logodit cu Enrico.

— Cum ?

— Eu, bineînțeles, m-am bucurat, continuă în grabă mătușa ; fiindcă asta cel puțin e o logodnă serioasă. Pricepi, Anna ? Dacă o fată a fost părăsită odată, hai să zicem că lumea nu face caz ; dar după două logodne stricate, n-ar mai avea nimeni încredere în ea... De aceea îmi făceam atîtea griji pentru Bice. Mă temeam să nu facă iar un pas greșit. Pe cînd așa, sînt liniștită. Enrico e băiat serios, se cunosc de cînd erau mici... De altfel, au de gînd să facă

nunta repede : îndată ce trece vara. Se opri : Ei ? Nu spui nimic ?

— Dacă nu-mi dai răgaz, răspunse Anna rîzînd.

— Te bucuri și tu, nu-i așa ?

— Sigur că mă bucur... dar îți mărturisesc că sînt și cam surprinsă ; fiindcă nu observasem nimic.

— Nici eu n-am știut nimic pînă acum cîteva zile. Bice nu-mi spusese... Am aflat de la mama lui Enrico.

— Și de ce nu mi-ai spus îndată și mie ? Chiar ieri m-am întîlnit cu Enrico... ba chiar am și stat de vorbă cu el.

— Știi, mă cam temeam ca tu să n-o iei în nume de rău. Prin faptul că într-o vreme Enrico umbla după tine...

— Ce idee, răspunse Anna. Alea erau copilării. Ei, dar vreau să mă duc s-o felicit pe Bice.

— Bravo Anna, spuse mătușa. O opri apucînd-o de braț. Am știut totdeauna că ești o fată de treabă. Dacă ai fi avut și ceva mai multă judecată...

— Ce să-i faci ! spuse Anna, și vru să se desprindă ; dar mătușa o trase spre ea :

— Mie însă mi-ești dragă oricum, să știi ; ba chiar mi-ești și mai dragă, și o îmbrățișă strîns.

— Lasă, mătușică, mă înăbuși... Ei poftim ! Ce-i miorlăiala asta acum ?

— Oh, Annina ! Cînd mă gîndesc că te-ai nenorocit așa, fără nici un rost...

— Nu te gîndi la mine... gîndește-te la Bice... Bice s-a logodit, trebuie să fim bucuroase... Rîdea și plîngea.

— Am să fiu bucuroasă cînd am să te văd și pe tine la casa ta. Tare aș vrea să am mîngîierea asta, să te văd așezată...

— Păi nu sînt la casa mea ? Ești chiar așa de grăbită să mă dai afară ?

Mătușa clătină din cap. Își scoase batista și își șterse lacrimile ; în sfîrșit, fu în stare să vorbească :

— Să fie după mine, te-aș ține mereu aici. Vorbesc pentru tine, Annina. Fiindcă aș vrea să te văd mulțumită...

— Dar eu sînt mulțumită așa, crede-mă.

— Nu, o spui numai ca să mă liniștești. Dar eu îmi fac atîtea griji... Noaptea mă trezesc și nu mai pot dormi. M-am simțit atît de rău, știi, toate lunile astea...

— Oh, mătușică, iartă-mă. N-ar fi trebuit să-ți fac supărarea asta. Tu... ai făcut atîta pentru mine ; iar eu, cum te-am răsplătit...

— Nu vorbi așa, Annina ; tu n-ai avut noroc...

— Ba nu, am fost rea... Nu m-am gîndit la tine, la supărarea pe care ți-o făceam... O, cum de am putut s-o fac... cum am putut... plîngea cu disperare.

— Hai, potolește-te. Trebuie să te duci dincolo. Cine știe ce gînduri își face Bice. Hai, șterge-ți ochii. Bice te așteaptă dincolo...

Cu Bice se repetară îmbrățișările și lacrimile. La urmă Bice spuse :

— Trebuie să ne iubim iar ca mai înainte, nu-i așa, Annina ?

— Da, răspunse ea.

— Chiar cînd... nu vom mai fi împreună, o să ne iubim la fel de mult, așa-i ?

— Da, Bice dragă, da.

— Tu ești bună, Anna, atît de bună.

Așezate pe marginea patului se țineau îmbrățișate și nu se hotărau să se culce. Pînă la urmă veni mătușa în cămașă de noapte să vadă ce se întîmplă :

— Ce faceți, fetelor, e aproape miezul nopții...

Atunci se porniră pe rîs fiindcă nu băgaseră de seamă că trecuse atîta vreme.

VIII

Enrico venea în toate după-amiezele. Sosea devreme, la trei jumătate-patru. Dar surorile mai lucrau pînă la șase. N-aveau timp de pierdut : după toate, trebuiau să mai vadă și de trusou. Enrico stătea acolo fără să facă nimic și, după cum îi era obiceiul, abia dacă spunea cîte ceva. Anna și Bice vorbeau tot între ele : ca și cînd el nici n-ar fi fost de față.

Bice nici măcar nu mai ținea să-și schimbe rochia, să se pieptene ori măcar să se pudreze, ca pe vremea cînd era logodită cu Mario. Acum nu se sinchisea dacă se întîmpla s-o găsească nepieptănată, în rochie de casă și cu niște pantofi vechi, deformați și găuriți la vîrf. În toate lunile acelea

cît nu ieşise din casă, se dezvăţase să se mai îngrijească de ea. Se îngrăşa într-una ; dar nu-i păsa. „Arată de pe-acum ca o femeie măritată", gîndea Anna. Era de necrezut cît se schimbase într-un an.

Anna îşi amintea foarte bine de minuţioasele pregătiri pentru sosirea lui Mario. Mai întîi Bice mătura cu grijă salonaşul, aşeza la loc scaunele, întindea faţa de masă brodată ; apoi se închidea în dormitor şi-i trebuia cel puţin un sfert de ceas ca să se gătească. Apoi începea înfrigurata aşteptare a logodnicului. De cum i se auzeau paşii pe scări, Bice se repezea afară ; iar acolo, pe palier, îl primea cu îmbrăţişări şi sărutări. Pe urmă îl ajuta să-şi dezbrace mantaua şi să-şi scoată sabia ; îl poftea să ia loc, îl întreba dacă vrea ceva... Pe cînd acum, cînd intra Enrico, nici nu se mai ridica în picioare.

Cît despre el, era foarte rezervat. Se aşeza la masă, aprindea o ţigară şi le privea cum lucrează. Şi numai din cînd în cînd intervenea în conversaţie.

— Tu prea te porţi urît cu Enrico, îi spuse o dată Anna.

Bice o privi mirată. Cînd pricepu în sfîrşit, îi răspunse :

— El e de vină că nu face nimic de dimineaţă pînă seara.

— Şi ce-ai vrea să facă dacă la stabiliment nu e de lucru decît vara ?

— Cum ce să facă ? Uită-te la Pellegrini, o clipă nu stă de pomană. Mai întîi ar fi de mărit stabilimentul ; fiindcă nici anul trecut n-au fost destule cabine şi duminicile mai ales trebuiau să refuze clienţii. După aceea trebuie modernizată baraca : fiindcă aşa cum e, arată ca vai de capul ei. Pe urmă ar trebui să ne gîndim la un ring de dans ; şi poate mai tîrziu, la un restaurant..

— Şi la un hotel, de ce nu ? spuse Anna rîzînd.

Dar Bice vorbea serios :

— Anul ăsta nu, şi nici la anul... fiindcă lucrurile trebuie făcute pe rînd. Dar cu timpul o să facem cu siguranţă şi un hotel. Vezi şi tu, nu ? cum se dezvoltă Marina ; doar n-o să-l lăsăm pe Pellegrini să facă totul.

Anna o asculta plină de admiraţie. Pînă la urmă nu se putu stăpîni şi îi spuse :

— Mare noroc că Enrico te ia pe tine ; ești o femeiușcă practică ; eu, îmi dau bine seama, n-aș fi fost o nevastă potrivită pentru el.

— Enrico are nevoie să fie împins de la spate, spuse Bice. E un băiat bun și sînt sigură că ar avea și poftă de lucru. Se înfierbîntă vorbind. Maică-sa l-a stricat. L-a învățat să facă pe boierul. Dar îl schimb eu, n-ai grijă. Cum crezi că aș răbda un bărbat care să-mi stea de pomană nouă luni pe an...

Anna era uluită. Bice aceea de altădată, sfioasă, naivă, dezarmată în fața vieții, nu mai exista. Iar această nemaipomenită transformare se petrecuse sub ochii Annei, în răstimp de numai cîteva săptămîni, ba chiar numai de cîteva zile.

Bice nu mai avea nici falsa pudoare de altădată. Într-o zi Anna se pomeni întrebată din senin dacă, de prima dată e foarte dureros pentru o femeie.

— Pe tine, te-a durut ?

Anna roșise toată ; dar n-avea încotro, trebuia să-i răspundă, nu putea pretinde că e încă fată mare.

— Nu, spuse, și încercă să schimbe vorba. Bar Bice stărui :

— Ți-a curs sînge ?

— Nu... drept să spun, nici nu mi-am dat seama.

— Mătușa, dimpotrivă, a suferit foarte mult... Nu numai prima oară ; și după aceea. Poate că din cauza asta n-a mai avut curaj să se remărite, și începu să rîdă.

— Cum ? Ai vorbit cu mătușa despre asemenea lucruri ?

— Sigur că da, ce-i rău în asta ? E bine ca o fată să știe ce-o așteaptă. Ție ți-a fost frică tare, prima oară ?

— Bice, te rog... nu-mi place să vorbesc despre așa ceva.

— Și de ce nu ? Sînt sora ta... că doar n-am să mă duc să povestesc altora. Înțeleg că tu te mai și fereai să nu rămîi însărcinată. Pe cînd eu i-am și spus lui Enrico că vreau de la început un copil. Fiindcă m-a prins îndoiala că n-aș putea avea copii. Păi da, și din pricină că m-am îngrășat așa... Se întîmplă uneori ca femeile care nu pot face copii să se îngrașe.

Așadar, pe Bice, faptul că se îngrășase o preocupa numai din acest motiv : teama că nu va face copii. Că devenea diformă, de asta nu se sinchisea.

— Dacă ești îngrijorată, îi spuse Anna rîzînd, fă iute o încercare.

— Nu, asta nu, e mai bine ca lucrurile să meargă după cum se cuvine. Chiar, fiindcă veni vorba, fă-mi plăcerea și nu mai pleca de acasă cînd e Enrico aici. Și îi povesti că în ajun, de cum au rămas singuri, Enrico a început să umble cu mîinile pe ea... și a încercat chiar mai mult decît atîta.

Anna rîse :

— Iar cînd sînt eu de față, nu îndrăznește să te atingă nici măcar cu un deget.

— Fiindcă de tine se sfiește. Păi da, pentru că ți-a făcut cîndva curte...

Și asta îi părea nemaipomenit : că Bice nu era de loc geloasă pe ea ; pe cînd odinioară era de o gelozie cumplită. Acum vorbea cu cea mai mare indiferență de faptul că Enrico fusese îndrăgostit de sora ei ; ca și cînd nici nu i-ar fi păsat.

Într-o seară, pe la șase, Bice lăsă lucrul (alteori, dimpotrivă, lucra pînă la ora mesei, fără să-i acorde logodnicului nici măcar un minut). Se duse la bucătărie să-și pregătească de mîncare.

— Vrei să pregătesc și pentru tine ? o întrebă pe Anna.

— Nu... nu mi-e foame, răspunse Anna.

Se aplecă asupra lucrului. Cînd era Bice de față, prezența lui Enrico n-o stingherea ; dar să rămînă singură cu el, era altceva.

— Bice mănîncă prea mult, observă Enrico ; de aceea se îngrașă atîta. Pe cînd tu ai rămas cum erai.

— O, nu, de îngrășat m-am îngrășat și eu, răspunse Anna fără să-l privească.

— Nu, tu ești neschimbată. Ești așa cum erai la șaisprezece ani. Ar fi de ajuns să porți iar breton și ai fi chiar ca atunci.

— Găsești că-mi ședea mai bine cu breton ?

— N-are a face. Îți șade bine și-așa. Numai că mie îmi plăcea cum erai atunci...

— Dar acum am aproape douăzeci de ani ; bretonul e potrivit pentru fetițe.

— Ehe ! oftă Enrico. Din păcate, timpul trece. Bine ar fi dacă toate ar rămîne așa cum sînt.

— Tu ai vrea să fie tot vremea de-atunci ?

— Aș vrea, sigur că da.. Aș vrea să fie iar ca în seara aceea cînd am plecat la armată. Cînd m-ai însoțit o bucată de drum. Și m-ai sărutat...

Anna îl privi.

— E mai bine că a fost așa, Enrico. Continuă cu ochii plecați : Tu nu-ți dai seama ce noroc a dat peste tine. Dar eu o cunosc bine pe Bice, așa că pot să ți-o spun : va fi tocmai nevasta de care aveai nevoie. Pe cînd eu... chiar dacă rămîneam fată cuminte... n-aș fi fost atît de potrivită pentru tine.

Intră Bice :

— Despre ce vorbeați ? Și cum nu primi răspuns : Fac prinsoare că depănați amintiri din vremea cînd erați în dragoste... O să trebuiască să vă păzesc. Ați fi în stare s-o luați iar de la început...

Și astfel logodna mergea înainte, fără zguduiri, fără certuri : cum, dimpotrivă, se întîmplă inevitabil cînd logodnicii se iubesc cu adevărat. Într-o zi Anna i-o spuse lui Bice :

— Tu nu ești îndrăgostită de Enrico.

Bice o privi :

— De ce spui asta ?

— Fiindcă cu Mario... erai mult mai drăgăstoasă.

Bice spuse după un timp :

— Dragostea m-a făcut să sufăr, și-mi ajunge ! Așa că, după cele petrecute cu Mario, mi-am zis că a doua oară n-o să mai cad în plasă... Trebuie să-ți fi dat seama și tu că dragostea n-aduce decît supărări. Enrico e un băiat bun și eu țin la el ; nici el, de altfel, nu e îndrăgostit, adăugă repede.

Anna nu știa ce să spună. Dar Bice continuă zîmbind :

— Eu sper că și tu ai să-ți găsești curînd un băiat de treabă. Uite, dacă n-ar fi țăran, ți l-aș fi găsit de pe-acum : Amos.

— Amos ?

— Amos, chiar el ; am observat de mult că ține la tine. Vorba e că tu nu ești făcută să fii țărancă. Nu te-ai putea obișnui. Dar odată și odată vine și vremea ta. Nu zice nu, Anna : la urma urmei, ce ți s-a întîmplat ? O nenorocire cum li se întîmplă atîtora... Tu nu ești ca Marisa. Ea nu s-a rușinat să devină amanta unui bătrîn. Și joia se duce înadins la Cecina, la tîrg. Închipuie-ți ce scîrbă : Să se încurce cu un țărănoi din ăia, să zicem un tip ca Bertini...

— Știi că Bertini a încercat o dată să mă siluiască ? Și îi povesti totul ; din seara în care îl întîlnise în tren pînă în după-amiaza cînd tăbărîse pe ea în grajd.

— Aproape că nu-mi vine să cred, spuse Bice la urmă. Vezi tu, Anna, cîte primejdii are de înfruntat o fată. De aceea trebuie să-mi urmezi sfatul : cum se ivește o partidă potrivită, n-o lăsa să-ți scape. Dar de ce nu mi-ai povestit îndată de Bertini ? Mie trebuie să-mi spui întotdeauna tot.

Acum Bice se impunea iarăși, cu autoritatea ei de soră mai mare. Iar Anna, pe de altă parte, avea nevoie de sfaturi și de ocrotire.

Într-o după-amiază ieși din casă devreme. Nu avea o țintă ; dorea numai să fie puțin singură. Și cum pe plajă se și aflau cîțiva care făceau baie, coti spre păduricea de pini.

Drumurile erau pline de praf, iar între pini, greierii făceau un zgomot asurzitor. Dar Anna merse prin soare pînă ajunse pe podeț. Acolo coborî de pe bicicletă : risca o insolație dacă mergea mai departe. Dar nici nu putea sta acolo, cu duhoarea ce venea din șanț.

Străbătu cărarea de-a lungul malului și intră în crîng. Umbla cu capul plecat, apoi ridică ochii pentru a privi o fîșie de lumină între două trunchiuri. Vîrtejul acela de firișoare în diafragma luminoasă a razei îi amintea un moment din copilăria ei... Dar care anume ?

Duminica mătușa le ducea întotdeauna să mănînce la iarbă verde, în a doua pădurice. Cîteodată făceau și plimbări mai lungi : ca atunci cînd fuseseră la fortul vamei. „Atunci cînd m-am îndrăgostit“, gîndi Anna zîmbind. Fiindcă acum hotărîse că băiețandrul acela răutăcios fusese prima ei iubire.

Așa era : priveliștea razei care despica întunericul pădurii se asocia cu amintirea acelei iubiri îndepărtate și

poate doar închipuite. De aceea, privind-o, se simţea fericită. Şi nu invidia pe nimeni : cu atît mai puţin pe Bice, cu apropiata ei căsătorie întemeiată numai pe calcul, pe nevoia de a-şi face un rost. „Eu n-am nevoie de aşa ceva, se gîndea Anna. Pot să trăiesc mai departe cum trăiesc acum."

În primul moment, cînd pornise de-a lungul malului, se gîndise să meargă pînă la văgăună ; dar acum, chiar şi iubirea pentru Mario o lăsa nepăsătoare. Iar Marcello contase totdeauna atît de puţin pentru ea... „Ce proastă am fost să-mi închipui că are să-mi zdruncine viaţa". Nimic, nimic, nu i-ar fi putut zdruncina viaţa... fiindcă viaţa, esenţa însăşi a vieţii, era ceva de neatins. Nimic n-o putea ştirbi : iar faptele, faptele acelea de care se vorbeşte atîta şi din care s-ar părea că este alcătuită viaţa unui om, n-aveau în fond nici o importanţă, nu însemnau nimic.

Înseninată, fericită, ar fi rămas acolo cine ştie cît ; dacă nu şi-ar fi amintit că soră-sa o rugase să nu întîrzie.

IX

În ultima duminică de iunie, Anna vru să meargă s-o vadă pe Ada. Sarcina de a-i supraveghea pe îndrăgostiţi şi-o asumă în după-amiaza aceea mătuşa.

Anna ţinea mijlocul drumului : mai bine să dai peste cîte o piatră decît să mergi pe margini unde se adunase un strat gros de praf. Soarele bătea în plin iar văzduhul părea încremenit. Nici păduricea de pini nu era un refugiu ademenitor : chiar şi prin desişuri umbra se dovedea caldă şi prăfoasă. Nu se zărea picior de om ; numai ţîrîitul greierilor umplea tăcerea.

Anna îşi continuă drumul ameţită şi înfierbîntată prin mijlocul ogoarelor. Peste tot grîul fusese secerat ; dar nu-l transportaseră încă la arie ; iar grămezile acelea aşezate la distanţe egale dădeau tarlalelor înfăţişarea unei table de şah. În spaţiile libere nu se vedeau decît ţepi, iarbă uscată şi maci ofiliţi. Într-un loc arseseră miriştea ; şi pămîntul era negru.

Se simţi uşurată ajungînd la fermă. Bătu la uşă ; nu răspunse nimeni ; împinse uşa şi o întîmpină zumzetul muş-

telor și un ușor miros de lături. „Dacă au lăsat ușa crăpată, înseamnează că sînt pe aproape“, își spuse Anna. Îi era sete : se apropie de spălător și bău direct din gura urciorului. Îi atrase apoi atenția o candelă : era așezată sub fotografia lui Bertini.

Făcuse zgomot lovind un scaun din nebăgare de seamă ; iar o voce se auzi dinăuntru :

— Cine-i ?

— Eu sînt, Anna, și o porni bucuroasă pe scări. Bucuroasă că a dat de Ada și că era singură în casă.

O găsi în combinezon ; se chinuia să-și tragă rochia peste cap. O ajută, apoi îi îndreptă cu mîna părul zbîrlit.

— Mă întinsesem puțin, spuse Ada ca pentru a se scuza că o găsise dezbrăcată. Pe urmă am auzit zgomot în bucătărie și am crezut că a scăpat cîinele din lanț...

— Mă temeam că nu te găsesc, spuse Anna. Știi, fiindcă-i duminică...

Ada dădu din cap :

— Mama s-a dus la cimitir cu Amos ; așa că a trebuit să rămîn eu acasă. Și avem atîta treabă acum. Peste o săptămînă vine treierătoarea și grîul mai e pe cîmp.

Anna o privi :

— Care va să zică, sărăcuța de tine, nici duminica n-ai puțin timp liber.

— Cît despre mine, pentru cîtă nevoie am eu...

Anna se așezase pe marginea patului, iar Ada rămăsese în picioare. Prin fereastra întredeschisă se strecura o rază prăfuită ; și zgomotele înăbușite ale cîmpiei.

— Și Amos se întoarce repede ? întrebă Anna. Fiindcă aveam să-i spun ceva din partea lui Bice. Vrea să-i fie martor la nuntă. Vai, ce cald e azi, adăugă după un timp ; nu știa ce să mai spună.

Ada însă, obișnuită cu lungile tăceri ale oamenilor de la țară, nu se simțea stingherită.

Se auzi un huruit de tren. Ada se apleca o clipă pe fereastră :

— E expresul. Înseamnează că-i ora cinci.

Vru și Anna să-l vadă : și rămase să se uite cum gonea cu ferestrele deschise și înțesate de lume.

— Știi, ăsta-i trenul cu care o să meargă Enrico și Bice la Roma, în călătorie de nuntă. O privi : Spune drept, Ada :

cu toate trenurile astea care-ţi trec prin faţa ochilor, nu-ţi vine uneori să pleci şi tu?

— Şi unde aş putea să mă duc?

— Ai dreptate, răspunse Anna. Nici mie nu mi-a venit vreodată chef să plec din Marina. Noi ne simţim bine unde ne-am născut, adăugă zîmbind.

Dar pe Ada, în ziua aceea o rodea ceva: nu izbutise să-i smulgă măcar un zîmbet. Mai făcu o încercare:

— În curînd am să rămîn şi eu singură, ca şi tine, Ada. Şi atunci am să pot veni să te văd de cîte ori ai să vrei.

— Eu trebuie să cobor în grajd, spuse Ada.

În grajd se apucă să toace nutreţul; după ce refuzase ajutorul Annei. Aşa că, neavînd altă treabă, Anna începu să privească în jur. Tavanul era apăsător de jos; o pînză mişcătoare de păianjen îi trecuse chiar peste obraz. Şi păienjenişuri erau peste tot; într-o crăpătură, Anna zări chiar o scolopendră. Căută ceva ca s-o omoare; într-un colţ zări o greblă, o apucă de coadă şi lovi sec, de jos în sus. Gînganía se furişă în crăpătură; apoi ţişni afară alergînd iute pînă la stîlp. Anna încercă din nou; dar de astă dată n-o nimeri din cauza unghiului din tavan. Dezamăgită, Anna lăsă grebla din mînă.

O apucă pe coridorul din mijloc. De o parte şi de alta, vacile îşi întoarseră spre ea ochii rotunzi şi blajini; apoi, înţelegînd că era o străină, îşi cufundară iarăşi boturile în iesle. Anna puse mîna pe crupa unui viţel; dar o bruscă lovitură de coadă o sperie. La urma urmei era stupid că venise s-o vadă pe Ada şi nu îndrăznea să stea de vorbă cu ea. Aşteptă să oprească roata ca să culeagă un alt braţ de fîn:

— Pe Luigi l-ai mai văzut?

Ada se făcu roşie. Nu răspunse nimic şi vru să se aplece iar. Anna îi puse o mînă pe braţ:

— Nu vrei să mi te mai încredinţezi mie?

Ada rămase o clipă nehotărîtă; apoi clătină din cap şi se aplecă să culeagă altă legătură de nutreţ.

De astă dată Anna o lăsă în pace. Se trăsese deoparte şi privea cum spinarea fetei se arcuieşte şi se îndreaptă ritmic, după mersul roţii; în timp ce cu ciotul împingea snopul de fîn. „Poate am greşit că am întrebat-o. Poate are ea dreptate că nu vrea să-mi spună nimic; la urma ur-

mei, cu ce pot să-i fiu de folos ?“ Se gîndea chiar să-şi ia rămas bun şi să plece.

Dar Ada opri roata. Se întoarse spre Anna :

— Mi se pare că aud un zgomot de motocicletă... Da, e Amos : parcă spuneai că vrei să-i vorbeşti ?

„Mă dă de-a dreptul afară“, se gîndi Anna mîhnită. Dar spatele acela firav, care se pusese iarăşi în mişcare, prea îi stîrnea milă.

— Hai, opreşte-te, odihneşte-te puţin. Ai tocat o grămadă bună... Vino să stăm puţin de vorbă. De ce nu mai vrei să-mi spui nimic despre Luigi ?

— Ce-aş putea să-ţi spun ? zise Ada, şi ridică bărbia ca şi cum ar fi vrut s-o înfrunte.

— Odată ce l-ai mai văzut, înseamnează că trebuie să ai ceva de povestit. Fiindcă l-ai mai văzut, spune drept. Tăcerea Adei îi dovedea că aşa şi era. Dacă-i aşa, hai spune, povesteşte totul de la început. Sînt cel puţin două luni de cînd nu ne-am văzut, trebuie să ai multe de povestit... Şi adăugă : Pentru asta am venit... N-ai să mă faci să fi îndurat toată arşiţa asta pe degeaba.

Dar Ada se încăpăţînă să tacă. Atunci Anna o strînse de cot :

— Dacă ai vreun necaz, spune-mi-l. Chiar dacă n-am să te pot ajuta cu nimic... tot te uşurează să-ţi descarci sufletul. Prin urmare ? Ce s-a întîmplat între tine şi Luigi ?

— Ce are a face, tot n-am să mă mai văd cu el, spuse Ada.

— De ce ?

— Fiindcă nu vreau să-l mai văd. Deodată începu să vorbească precipitat : L-am întîlnit într-o dimineaţă la Braccio di Bibbona. Eu m-am făcut că nu-l văd, dar el m-a oprit... şi mi-a spus că tot mă iubeşte, chiar dacă ai lui sînt împotrivă. Şi eu, ca proasta, l-am crezut. Şi-am primit să mă mai văd cu el...

Îşi muşcă buzele şi nu mai spuse nimic. Ba chiar dădu să se îndrepte spre tocătoare.

Anna se alarmă : „Să-şi fi bătut joc de ea ?“

— De ce vorbeşti aşa ? Ce s-a întîmplat cînd v-aţi văzut iar ?

— S-a întîmplat... obrazul Adei se schimonosi, s-a întîmplat... Oh, Anna ! spuse cu o voce frîntă. Și eu care-l credeam cînd spunea că ține la mine !

Anna o îmbrățișă strîns, dar nu se lăsă copleșită de emoție, trebuia să afle cu orice preț ce anume se întîmplase...

— Hai, nu mai plînge, spuse tăios. Plînsul nu ajută la nimic. Mai bine spune-mi ce s-a întîmplat. Hai, spune. Vreau să aflu. Și o strînse tare de braț, aproape ca s-o doară.

Ada se uită la ea :

— S-a întîmplat că... Nu, e prea urît, prea urît, și iar izbucni în plîns.

„Atunci e adevărat", își spuse Anna. Se temea să nu se fi întîmplat răul cel mare : „Dumnezeule, dacă ticălosul acela a lăsat-o însărcinată..." O zgîlții cu putere :

— Vorbește, Ada, spune tot. Mai bine să mi-o spui mie decît maică-ti, nu-i așa ?... Ada o privi îngrozită : Unde ați fost ? o zorea Anna. Hai, răspunde.

— După calea ferată, bîigui Ada.

— Și ce-ați făcut ?

— Eu... eu n-am făcut nimic. Eu nu vream să fac nimic...

— Și el te-a silit, așa-i ? Răspunde, Ada, e mai bine pentru tine.

— Da, m-a silit... Oh, Anna, eram atît de fericită, atît de fericită... Fusese atît de bun cu mine pînă în clipa aceea... Și deodată s-a schimbat. Eu văzusem că s-a schimbat, deși îi tot dădea într-una că mă iubește... Am înțeles pe loc că spune așa numai ca să mă silească să-i fac pe plac. I-am și spus că nu poate fi adevărat dacă îmi cere ceva atît de urît. Și-atunci m-a silit cu forța. Oh, Anna, cum puteam să mă apăr ? După toate îmi lipsește și o mînă... Oh, Anna, eu l-am rugat din suflet, am și plîns... dar degeaba, degeaba, nu i-a fost milă de mine... n-am putut să-l înduplec, a trebuit să-i fac pofta... Vai, Anna, ce rușine, ce scîrbă...

— Hai, acuma potolește-te ; nu s-a întîmplat nimic grav, din fericire. Știi, cînd mi-ai vorbit așa, la început, m-am speriat. Mă temeam să nu...

— Nu, răspunse Ada. Își potrivea părul cu mîna în timp ce-și trecea ciotul peste față. Rămase apoi cu ochii larg deschiși, privind cine știe unde : E ceva atît de urît, atît de scîrbos... Oh, Anna, în clipa aceea aș fi preferat să fi pierdut amîndouă mîinile...

— Draga mea, ce spui, îi dăduseră însă și ei lacrimile. Tu nu ai nici o vină, te-a silit. N-o lua așa. O sărută pe obraz ; apoi o apucă de mînă și i-o sărută ; ținea pumnul încleștat. Nu te mai gîndi la asta, n-a fost nimic, crede-mă. Ada, comoara mea, nu te mai gîndi, nu mai plînge.

Cînd se mai liniști, îi spuse să termine de tocat nutrețul :

— Pînă atunci eu mă duc să vorbesc cu Amos.

Amos era în ogradă, îngenuncheat lîngă motocicletă ; se miră văzînd-o :

— Oh, Anna... de unde vii ?

— Eram în grajd cu Ada, răspunse Anna. Îi spuse că mătușa și Bice îl voiau ca martor ; și adăugă : Țin și eu foarte mult.

Amos șovăi :

— Dar sînt în doliu. N-aș vrea ca mama...

— N-ai încotro, trebuie, ești singura rudă pe care o avem... nu ne putem adresa unui străin. Și-acum ascultă, fă-mi un serviciu : vezi tu de vite. Ada a stat aici singură toată ziua ; vreau s-o iau puțin cu mine. Că de nu, sărăcuța, stînd mereu singură... Mulțumesc, Amos și la revedere ; pe curînd.

Ținea s-o însoțească Ada ca să-i poată vorbi. Cu o mînă ducea bicicleta și cu cealaltă o ținea de cot :

— Trebuie să vii și tu la masa de nuntă. Acuma bagă de seamă, trebuie să-ți spun ceva. Greșești că nu vrei să-l mai vezi pe Luigi. Fiindcă să nu crezi că te-a mințit cînd ți-a spus că te iubește. Te rog, lasă-mă să vorbesc. Vezi, Ada, tu n-ai experiență în lucruri de astea ; dar eu, din nefericire, am. Bărbații... fac toți așa. Ada o privi mirată, era limpede că nu pricepea. Așa e ; în timp ce noi ne mulțumim cu vorbe, cu mîngîieri... ei nu se mulțumesc. Oh, e urît, știu, cînd ne silesc să facem unele lucruri. Pe noi asemenea lucruri ne scîrbesc ; și pe urmă ne rușinăm și de aceea n-am vrea să le facem. Crede-mă, Ada. Am avut și eu un băiat care mă iubea... și totuși m-a obligat să fac

asemenea lucruri. Îmi amintesc că am fost și eu grozav de jignită, am suferit... am plîns și i-am spus că nu mă iubește. Dar el mă iubea. Știu că mă iubea... cum te iubește și Luigi pe tine.

— Crezi ? întrebă timid Ada.

— Da, cred, răspunse Anna ferm. Era absurd că-i vorbea așa, de vreme ce pe acest Luigi nici nu-l văzuse vreodată. Și totuși, nu putea fi altminteri, fiindcă Ada era drăgălașă... mai ales acum, cînd pe fața ei, de pe care nu se ștersese încă urmele plînsului mijise un zîmbet. Era tare drăgălașă, cu pistruii aceia, cu ochii ei albaștri, cu părul acela bălai care-i cădea mereu peste ochi ; și umerii firavi și sînii care abia se zăreau. Ce conta că-i lipsește o mînă ? Dimpotrivă, era un amănunt care te înduioșa... care pe un bărbat trebuia să-l îndemne s-o iubească și mai mult.

Ajunseseră pe șosea și se opriră.

— Acuma trebuie să plec, zise Anna. Și poate că n-am să mai pot veni prea curînd... Afară de asta n-am timp decît duminica, iar tu duminica îmi închipui că ai să fii ocupată. Zîmbi : Dar fii cu băgare de seamă, auzi ? Fiindcă-i primejdios să te încrezi prea mult într-un băiat... Înțelegi ce vreau să spun ?

— Da, înțeleg. Dar am să bag de seamă, nu te teme, și zîmbi și ea.

Se îmbrățișară încă o dată. După vreo sută de pași, Anna privi înapoi : și o văzu nemișcată, acolo unde o lăsase, ridicînd brațul ca s-o salute. Curînd mai întoarse o dată capul : Ada dispăruse. Dar Anna tot se opri să privească desișul de copaci și spaliere care ascundea pe jumătate casa ; cu fundalul munților palizi în seninul serii.

X

Vara nu aduse schimbări în viața celor două surori. Lucrau uneori pînă seara la nouă, înfruntînd protestele mătușii, pentru că, spunea ea, ținînd fereastra deschisă și lumina aprinsă, se umple casa de țînțari. Nici nu erau încă sculate de la masă cînd sosea Enrico ; dar nu stătea mult :

era frînt de oboseală şi abia aştepta să se vadă în pat. Îl însoţeau pînă la baracă ; apoi uneori mai făceau cîţiva paşi. Dar viaţa de noapte a păduricii de pini, cu luminile ei, cu freamătul, cu muzica orchestrei, nu le mai ispitea. Pînă la urmă o porneau spre casă ; se mai opreau în piaţă, unde femeile şedeau la poartă să se răcorească, iar copiii făceau hărmălaie fugărindu-se prin întuneric.

— Îţi aminteşti de cîte ori am făcut şi noi aşa cînd eram mici ? zise Bice. În seara aceea cînd ai căzut şi te-ai tăiat într-un ciob... şi ne-am dus la postul de prim-ajutor şi nu reuşeam să găsim femeia cu cheia...

— Şi cînd ne duceam să speriem perechile ? adăugă Anna. Atunci cînd am dat peste Livio în spatele casei parohiale...

Şi ca un făcut, apăru Livio, cu mîinile în buzunare, cu ţigara în gură ; fără haină şi în pantaloni de lucru.

— Tocmai vorbeam despre tine, îi spuse Anna. De întîmplarea aceea cînd te-am surprins după casa parohială cu o fată. Chiar, cine era ?

— Una care nu mai stă la Marina. Acum e măritată şi are trei sau patru copii. Şi voi, spuse către Bice, aţi hotărît data nunţii ?

— Data încă nu... dar cam pe la jumătatea lui septembrie.

— Păi da, că voi fetele trebuie să ţineţi seama de anumite socoteli... spuse Livio rîzînd. Pe cînd nouă, bărbaţilor, ne convine oricînd.

— Voi bărbaţii sînteţi nişte scîrboşi, spuse Bice cu toată convingerea.

Livio începu să vorbească serios. Le spuse că lucra la construcţia noii şosele care urma să lege Cecina cu păduricea de pini. Va fi un drum straşnic : larg, asfaltat, cu piste pentru biciclişti, cu un şir de oleandri şi altul de pini...

— Ehei, nimic de zis, Marina se înnoieşte. Nenorocirea e că nu ne mai înnoim noi.

— Te simţi bătrîn ? îl zgîndări Anna.

— Ce să-i faci, am douăzeci şi şase de ani... Şi pe urmă, noi, băieţii, ne dăm imediat seama cînd începem să îmbătrînim.

— Şi cum vă daţi seama ?

— Cînd facem dragoste, nu ? Dar fetele protestară împiedicîndu-l să mai continue. Doamne sfinte, nu se mai poate scoate o vorbuliţă cu voi, se văită Livio. Prea sînteţi puritane...

— Eşti tu prea slobod la gură, i-o întoarse Bice.

— Asta-i singura consolare care-mi mai rămîne, spuse Livio. Fetele nu se mai uită la mine... Ce vrei, mă văd chel, aproape cocoşat...

— Aproape cocoşat, asta-i bună, spuse Anna rîzînd.

— Păi sigur ; cînd cari mortar, ajungi să te cocoşezi. Am tot spus-o eu : dacă m-aş naşte a doua oară, aş vrea să am un tată bogat, ca să-mi dea mîna să fac pe boierul.

— Păi ai un unchi bogat. Da, Pellegrini : o să-ţi lase ţie tot, că familie n-are.

— Pellegrini ? Pun rămăşag că ăsta trăieşte pînă la o sută de ani. Afară de asta, banii şi-i papă toţi cu femeile. Şi prietena voastră Marisa trebuie să-l fi stors binişor.

— Cu Marisa e un scandal, spuse Bice. Cît timp umbla cu băieţi, treacă-meargă. Dar să se încurce cu un bătrîn...

— Ce vrei, Marisa a căpătat mentalitatea profesionistelor. Se duce cu cine plăteşte mai bine. Degeaba, lumea e nedreaptă, am spus-o mereu. Noi, bărbaţii, trebuie să ne spetim muncind, pe cînd voi, femeile, aveţi la îndemînă o meserie atît de comodă...

— Dacă ai avea o soră, ţi-ar plăcea să facă meseria asta ? îl întrebă Bice ; ridicase tonul.

— Dar nu vezi că glumeşte ? interveni Anna.

— Glumesc, sigur... Dar ce spun nu-i o prostie. O dată am văzut-o scrisă pe pereţi, la closet.

— Destul, Livio, spuse Anna.

— Adevărurile cele mai profunde ale vieţii nu sînt scrise în cărţi : ci pe pereţii closetelor. Ascultaţi-o bunăoară pe asta ; ei, nu vă temeţi, o să v-o spun aşa ca să nu roşiţi : „Bărbatul cu... etcetera, moare de foame ; iar femeia cu... etcetera îşi cîştigă pîinea.“ E un mare adevăr ăsta, să ştiţi.

— Un adevăr bun pentru muieri ca Marisa, replică Bice.

— Ba de loc. E un adevăr bun pentru toate femeile, chiar și pentru cele cinstite. Fiindcă tu acuma, scuză-mă, te măriți și te-ai aranjat : dar cum se face că Enrico te ia pe tine ?

— Cum adică, de ce mă ia ?

— Te ia tocmai fiindcă ești cinstită... și dacă nu te-ar lua, nu te-ai culca cu el...

De astă dată Bice se înfurie de-a binelea. Anna însă izbucni în rîs ; dar se grăbi să se stăpînească pentru ca Bice să nu se supere și mai tare.

Într-o seară o apucară pe aleea cu pini : și îl zăriră pe Marcello cu domnișoara Semoli. Bice o întrebă dacă urmau să se căsătorească, iar Anna îi răspunse că nu știa și că nici n-o interesa.

Dar după aceea îi povesti lui Bice cum vorbise fata cu Lina.

— Eu atunci i-am trimis vorbă că n-avem de ce să ne vedem, odată ce am rupt cu Marcello.

— Cum asta, tu ai fost aceea care a rupt ?

— Da eu.

Bice era surprinsă : nu vorbiseră niciodată despre asta, iar ea își închipuise că Marcello rupsese legătura ; poate constrîns de tatăl lui.

— Nu, eu am făcut-o... dar dacă ar trebui să-ți spun de ce, n-aș ști să-ți explic. N-am avut vreun motiv... după cum n-avusesem nici un motiv să mă încurc cu el.

— Eu, ce să spun ? Mai întîi că nu știu cum s-au petrecut lucrurile, tu n-ai vrut să-mi povestești niciodată, și în glasul ei era o nuanță de reproș.

Iar Anna se gîndi că pentru a ajunge din nou la o deplină intimitate cu sora ei, se cuvenea să-i spună totul. Trebuia să umple cu destăinuirile ei tot răstimpul acela în care trăiseră ca două străine...

O făcu chiar în seara aceea, în pat : cele două surori rămaseră treze pînă la unu noaptea. Anna povesti totul, începînd de la noaptea aceea cu lună cînd se lăsase sărutată întîia oară pe plajă. Vorbea în șoaptă, de teamă să n-o audă mătușa, și se întîmpla ca Bice să piardă cîte un cuvînt iar ea trebuia să-l repete.

Cînd sfîrşi, aşteptă ca Bice să spună ceva. Dar sora ei tăcea.

— Hei, ai adormit? spuse Anna şi începu să rîdă. Chiar că trebuie să te fi adormit cu toată pălăvrăgeala asta.

— Nu, nu dorm, răspunse Bice serioasă. Şi adăugă după o clipă: Mă gîndeam că prea te-ai grăbit să-l laşi... Cine ştie? Mai tîrziu, poate s-ar fi căsătorit cu tine.

La orice se putea aştepta Anna, numai la asta nu. Zise:

— Dar eu nu-l iubeam, cred că ţi-am explicat.

Bice n-o luă în seamă:

— Crezi că n-ai fi scos-o la capăt fiindcă s-ar fi împotrivit familia lui? Dar se întîmplă deseori ca părinţii să se împotrivească... şi pînă la urmă să cedeze.

— Nu, a fost mai bine că ne-am despărţit, spuse Anna. Pentru mine şi pentru el...

După o lungă tăcere, Bice spuse:

— Şi nu ţi-a fost frică să mergi cu el la Livorno într-un loc necunoscut? Nu ştiu, zău, cum ai fost în stare. Eu, chiar să fi fost nebună după el, tot n-aş fi avut curajul.

Bice aproape că o admira. Ajunse să-i spună:

— Vezi, Anna, eu sînt o fată ca atîtea altele... pe cînd tu eşti deosebită. Da, eşti în stare de unele lucruri... pe care o alta nici n-ar încerca să le facă.

— Dacă-i aşa, Marisa e şi mai curajoasă ca mine, spuse Anna rîzînd.

— Nu, şi Marisa e o fată obişnuită... face ceea ce fac fetele de teapa ei.

— Vrei să spui că eu nu sînt nici fată cinstită... dar nici chiar o stricată...

Bice se uită la ea:

— Tu eşti cinstită, Anna... eşti poate singura cu adevărat cinstită. Vreau să spun că nu faci nimic din interes...

— Acuma vorbeşti ca Livio, spuse Anna, şi rîse stingherită.

— Te referi la ce spunea acum cîteva seri? De ce crezi că m-am simţit atît de jignită? Fiindcă, de fapt, simţeam că are dreptate... Nu-i de loc frumos ce fac, că mă mărit cu Enrico. Dar aşa e viaţa. Trebuie să ţii seama şi de partea practică a lucrurilor. Dar ce predici m-am apucat să ţin!

exclamă rîzînd. Chiar că sîntem nebune amîndouă : e ora unu și încă mai stăm la taifas... I-auzi cum sforăie mătușa, săraca.

Rîzînd pe înfundate se vîrîră în așternut ; iar Bice se grăbi să stingă lumina.

A doua zi era duminică. Tîrziu, Anna se hotărî să se scalde. Ajunse la mare cînd plaja începea să se golească. După baie se întinse pe prosop, la cîțiva pași de țărm. Închise ochii bucurîndu-se de căldura arzătoare a soarelui. Auzea în jur cum se sting zgomotele și vocile ; dar nu se sinchisea. Chiar dacă sosea tîrziu la masă, nu era mare pagubă.

Ațipise ; i se păru că cineva îi vorbește ; tresări și se ridică în capul oaselor. În fața ei se afla Marcello, în costum de baie, lăsat pe un genunchi. De jur împrejur umbrele erau închise ; și nici în apă nu se mai vedea lume sau bărci.

— Oh, ciao, spuse. El nu răspunse nimic, o privea cu un zîmbet vag ; Anna se simțea stingherită. Își ghemui picioarele. Nu-i plăcea să fie văzută în costum de cineva care-i cunoaște atît de bine trupul. Dar cît e ceasul ? E tîrziu ; adormisem. Și vru să se ridice. El o opri apucînd-o de braț :

— Dacă tot e tîrziu, mai stai o clipă.

Familiaritatea gestului și a expresiei o irită. Spuse :

— Nu, e prea tîrziu... Și nici n-am chef să stau cu tine.

— Dar de ce, Anna ? Nu pricep...

— Ba pricepi foarte bine. Lasă-mă...

O lăsă iar ea se grăbi să-și îmbrace halatul. Își ridică papucii.

— La revedere, îi spuse, și se îndreptă spre baracă.

După o clipă de șovăială, el o ajunse din urmă. Începu să meargă alături de ea. Ea iuți pasul.

— Anna, ascultă, trebuie să-ți vorbesc... trebuie să-ți spun ceva. Cînd ne putem vedea ? Ea mergea înainte fără să-l privească : Anna, poate ți s-a spus că m-am logodit... Dar nu-i adevărat, ți-o jur.

Ajunseseră la capătul porțiunii nisipoase. Ea lăsă din mînă papucii și-i puse în picioare ; apoi grăbi iarăși pasul.

El era desculț, îi venea greu să se țină după ea.

— Anna, oprește-te o clipă. Spune-mi cînd ne putem vedea. Trebuie să-ți vorbesc...

Bucata de drum care ducea spre pădurice era în construcție. Abia smoliseră pietrișul, bitumul nu se întărise încă, lucea în soare.

Fără să-i pese că-și murdărea papucii, Anna trecu de partea cealaltă ; Marcello fu nevoit să se oprească. O mai strigă o dată :

— Anna ! dar ea nu întoarse capul.

XI

În timp ce mirii, martorii și neamurile mai zăboveau în biserică, Anna fugi acasă. Avea întrucîtva remușcări că o lăsase pe Marisa să-și bată capul singură cu pregătirea mesei. Dar pentru nimic în lume n-ar fi vrut să lipsească de la ceremonie.

Găsi bucătăria plină de fum și pe Marisa ciufulită și asudată (sărăcuța, de la ora opt trebăluia într-una în jurul plitei).

— Se și întorc ? întrebă alarmată.

— Nu, mai întîrzie puțin. Nu știu, trebuie să semneze în registre și după aceea preotul voia să ofere mirilor un vermut. Vai, Marisa, de-ai ști ce slujbă frumoasă a fost. Biserica era plină...

— Da, am văzut, răspunse Marisa. Am dat și eu o fugă... Dar am stat numai un minut : mă temeam să nu se ardă toate aici.

Biata Marisa. Chiar că era o fată bună, asta trebuia recunoscut ; săritoare, devotată. Nu numai că se oferise singură să pregătească masa, dar de cîteva zile se și pusese la dispoziția lor ca să le ajute la pregătiri. Era de neînchipuit cîte fuseseră de făcut. Iar mătușa, atît de activă de obicei, nu voise să se ocupe de nimic.

Mirii și însoțitorii sosiră toți odată. Din clipa aceea, în casă se porni o asemenea zăpăceală de nu se mai înțelegea nimic.

În sfîrșit, se așezară la masă. Anna o ajuta pe Marisa să aducă ceștile cu supă, apoi se așeză lîngă Amos.

Cît dură masa, Livio vorbi numai el. Începu prin a se lega de desfășurarea ceremoniei, găsind o mulțime de lucruri de criticat. Mai întîi, nu era drept ca martorii să stea în picioare ; în timp ce mirii șezuseră mai tot timpul comod. Ce mare lucru ar fi fost ca preotul să mai pună două scaune ? Apoi se văită de căldura pe care o îndurase :

— Cu atîta lume în jur... Nu puteați face nunta la opt ?

— Eu eram dispusă să fac nunta cît de devreme, spuse Bice. Dar n-a vrut Enrico...

— N-am vrut fiindcă însemna să ne sculăm prea de dimineață, spuse Enrico. Și cum ne aștepta o zi grea...

— Și o noapte grea, se repezi să adauge Livio.

— Anna, nu-i da să bea, o rugă mătușa. Că de nu, cine știe ce prostii mai spune...

— Haida de, spuse Livio, cîte fandoseli ! Aici sîntem toți oameni în toată firea, nu văd copilițe care să poată roși... Coborî vocea : Deși dincolo se află Marisa...

— Acum leagă-te și de ea, îi spuse Anna.

— Eu nu mă leg de nimeni. Eu încerc să întrețin buna dispoziție. Ar trebui să-mi mulțumiți ; dacă n-aș fi eu, pariez că ați sta cu toții ca niște muți. Doamna Vanni, bunăoară, nu i-am auzit încă gurița.

Mama lui Enrico se uită la el ; apoi însuflețindu-se brusc, bătu din palme și strigă :

— Trăiască mirii !

Lovi cu palma în masă :

— Dați-i drumu, să strigăm toți odată : trăiască mirii !

Dar cu izbucnirea aceea, în loc să trezească veselie, parcă îngheță atmosfera.

— Și alta care nu scoate o vorbă e doamna Cherubina, spuse Livio, și o bătu pe bătrînă ușor pe spate. În schimb, mănîncă într-una.

— Fiindcă n-am dinți, răspunse bătrîna. De aia morfolesc mîncarea.

— Cîți ani ai ?

— Mulți, răspunse ea.

— Ați văzut ce șmecheră ? N-a vrut nicidecum să spună cîți ani are. Ehe, femeile au o specialitate... Fac prinsoare că și doamna Cavorzio își ascunde vîrsta.

— Sărăcuțul ! spuse mătușa. Că mult îmi pasă mie. Am patruzeci și cinci ; ești mulțumit ?

— Dar pe cît ne prindem că Lina nu ne-o spune ?

— Eu am douăzeci și șase ; e bine ? răspunse Lina, și se strîmbă la el.

— Numai douăzeci și șase ? Și eu care-ți dădeam cel puțin vreo treizeci...

— Mulțumesc pentru compliment.

— Nu, serios, dacă te știam așa tinerică, te ceream de nevastă. Dar ce vrei, credeam că ești mai mare ca mine... și-atunci n-ar fi fost tocmai potrivit.

— Ce diferență de vîrstă trebuie să fie între soț și soție ? întrebă Bice.

— Între tine și Enrico ce diferență este ?

— Un an, răspunse Bice, și își mîngîie soțul.

— După mine ar trebui să fie cel puțin treizeci. Eu mi-am făcut socotelile. Mai aștept cu însurătoarea pînă la cincizeci de ani. Și iau o fată de douăzeci...

— În cazul ăsta, nu te mai scapă nimeni de o frumoasă pereche de coarne, spuse Marisa, care adusese la masă tava cu friptură.

— Bravo, Marisa ; l-ai pus la punct, spuse mătușa.

— Dacă vă închipuiți că mi-e frică de coarne... reîncepu Livio. Mie, vă spun drept, nici nu-mi pasă. De aceea vreau să-mi iau nevastă tinerică... Dacă se mai distrează și alții cu ea, nici o pagubă. Cum adică ? S-o iau bătrînă și urîtă numai ca să fiu sigur că nu-mi pune coarne ? Afară de asta, în femei nu te poți încrede niciodată. Eu n-aș pune mîna în foc pentru nici una. De exemplu Bice : e o fată despre care, vai de mine ! nimeni n-a avut vreodată ceva de spus ; și totuși, dacă aș fi în pielea ta, Enrico, n-aș dormi liniștit...

Bice se ridică amenințîndu-l cu cuțitul :

— Spune tot ce poftești, Livio, dar asta nu, că altfel...

— Vedeți că am dreptate ? exclamă Livio. Femeile sînt în stare de orice. Chiar să te și înjunghie.

Dar apoi îi pieri și lui cheful de vorbă. Se mai înviorară puțin la tortă și cînd ciocniră șampania în sănătatea mirilor ; apoi începură să se scoale de la masă, Bice se duse să se schimbe ; Anna nu știa ce să facă, aproape că era nerăbdătoare să-i vadă plecați.

Comandaseră două mașini ; dar mama lui Enrico se răzgîndi ; iar Amos le spuse că trebuie să se întoarcă la fermă. Cît despre Marisa, o aștepta un munte de vase de spălat.

Mirii, mătușa și Lina se urcară în prima mașină ; iar Anna se pomeni cu Livio în a doua mașină. O porniră prin îngrămădeala de curioși.

— Ești obosită ? o întrebă Livio.

— Puțin, răspunse Anna.

— Pariez că ești și puțin tristă.

— Puțintel, admise Anna. Dar ce mă așteaptă e și mai rău... Da, cînd am să mă văd singură în casă, îmi închipui că o să mă simt nu știu cum...

— Așa e, spuse Livio. Nu-ți vine a crede, dar fericirea se amestecă totdeauna cu nițică tristețe. Îmi amintesc, cînd eram militar, că abia așteptam să fiu eliberat. Și totuși, cînd a sosit ziua aceea pe care o așteptasem atîta...

Dar Anna nu-l mai asculta. Privea șirurile de case, ogoarele, străduțele trecînd în goană, și se gîndea că vor ajunge curînd la gară. „Așa-i viața“, își spunea. Era atît de tulburată încît nu izbutea să se gîndească la altceva. Coborî din mașină, îi însoți pe miri în gară. Lumea îi privea. E știut, o pereche care pleacă în călătorie de nuntă stîrnește totdeauna curiozitate. Poate chiar și invidie. Apoi i se păru o clipă că se uitau numai la ea și lăsă capul în jos, stingherită. Fiindcă își amintise de vremea cînd aștepta trenul ca să meargă la Livorno.

De cum sună clopoțelul care anunța sosirea trenului, începură să-și ia rămas bun. Bice era zîmbitoare și degajată ; Enrico, dimpotrivă, stîngaci și încurcat... Anna își sărută mai întîi cumnatul, apoi sora. Pe urmă se pomeni îmbrățișată și sărutată de Livio.

— Ce te-a apucat ? îi spuse respingîndu-l, iar el începu să rîdă :

— Am vrut să profit de ocazie ca să te sărut... doream de-atîta vreme... Voi urcați-vă, le spuse mirilor, am eu grijă de valize.

Trenul sosi ; Bice își îmbrățișă pentru ultima oară mătușa și sora și fugi după soțul ei. Vagoanele de clasa a doua erau la capăt, iar Anna, mătușa și Lina trebuiră să fugă și ele.

— Ce-a făcut Livio ? S-a urcat și el ? spuse mătușa alarmată. Dacă nu se grăbește, rămîne în tren...

Livio coborî în clipa cînd trenul se pusese în mișcare. Enrico și Bice erau la fereastră și-i salutau fluturînd mîinile... În clipa aceea ochii Annei se umplură de lacrimi. Continua să le facă semn, dar nu mai vedea nimic.

În sfîrșit, se urniră din loc. Livio spuse că se duce la cinematograf ; Lina avea de făcut tîrguieli și rămase și ea la Cecina. Așa că Anna și mătușa se întoarseră singure.

Din fericire, Marisa mai era la ele : încă nu isprăvise cu spălatul vaselor ; o opriră și la cină. Mătușa se uita într-una la ceas și spunea :

— Doamne, Doamne, e abia opt. Biata fată tot mai are un ceas și jumătate de stat în tren. A promis că-mi scrie chiar mîine. Ah, abia aștept să am vești.

— Doamnă, trebuie să vă obișnuiți cu ideea că n-o mai aveți în casă, spuse Marisa.

— Ehe, oftă mătușa, o să mă obișnuiesc greu... Nu-mi mai găsesc rostul în casa asta, acuma că Bice a plecat. Ascultă, Anna : mergem mîine la Bertini ?

XII

Dar peste noapte mătușa se simți rău ; Anna trebui s-o trezească pe doamna de la etajul de jos, apoi să fugă la Cecina să cheme doctorul. Acesta spuse că era vorba de o criză de apendicită ; că trebuia operată ; că e de părere s-o ducă la Livorno.

Dimineața Anna plecă iar la Cecina ca să vorbească cu doctorul. O lăsară să aștepte în vestibul. Apoi ușa se deschise și apăru domnișoara Semoli.

Anna se sculă stingherită.

— Îl așteptați pe doctor ? întrebă domnișoara, dar trebuie s-o fi recunoscut fiindcă arboră brusc o mutră înțepată. Acum e ocupat, adăugă rece. Veniți mai tîrziu.

— Dar eu... trebuia doar să-l țin la curent.

Domnișoara ezita. Pînă la urmă zise :

— Mă duc să văd dacă vă poate primi.

Se întoarse curînd și o introduse în cabinet.

— Doctorul vine îndată. Dar nu plecă și se vedea că se frămîntă între dorința de a-i spune ceva și mîndria care o împiedica să se umilească vorbindu-i.

— Marcello și cu mine ne-am logodit oficial, spuse pînă la urmă.

— Ah... îmi face plăcere, bîigui Anna.

Fata zîmbi ironic :

— Nu cred că sînteți sinceră... Oricum, ar fi bine să vă obișnuiți cu gîndul.

A doua zi o transportară pe mătușa la Livorno. Mulțumită bunăvoinței comandantului, atît operația, cît și întreținerea în spital urmau să cadă în sarcina administrației militare. Era mare noroc, fiindcă altminteri n-ar fi știut cum să se descurce : puținii bani puși de o parte se topiseră toți cu căsătoria lui Bice.

Pe ea n-aveau s-o anunțe. Era de prisos să-i strice călătoria de nuntă.

Anna se ducea la Livorno dimineața iar seara se întorcea înapoi. Operația reușise și mătușa începea să se refacă ; dar nu avea să se întoarcă acasă înainte de opt zile.

În seara aceea Anna luă iar trenul de șase. În picioare, pe culoar, privea cum trec casele orașului și apoi ogoarele lucrate. Fusese vreme urîtă, mai și plouase ; dar acum soarele își făcuse loc printre nori, trimițîndu-și razele pieziș peste fîșia de mare și peste șirul lung al caselor. Apoi trenul pătrunse în tunel iar la ieșire marea se apropiase, ba chiar pătrunsese între două promontorii și venea acum să se spargă de-a dreptul de parapetul căii ferate. Privind apa aceea verzuie și agitată, pe Anna o trecu un fior. Era îngrozitor să călătorești : îți răscolea sufletul, te făcea să te gîndești la moarte...

Se înserà cînd ajunseră în cîmpia Cecinei ; și Anna salută bucuroasă luminile orășelului.

Abia aștepta să se vadă acasă. Pedala iute, printre umbrele acelea familiare. Și se gîndea cu ușurare că a doua zi nu mai trebuia să plece iar. Mătușa îi spusese să rămînă acasă fiindcă urmau să se întoarcă Enrico și Bice.

La intrare o opri vecina de la etajul de jos ca să-i înmîneze o scrisoare. „O fi de la Bice“, se gîndi Anna fără să se uite. Vecina se interesă de mătușă și o mai ținu puțin de vorbă. Cînd intră în casă, Anna aruncă scrisoarea pe masa din bucătărie și se duse în cameră să se schimbe. Se întoarse apoi să aprindă focul și să pună apa la fiert.

Abia într-un tîrziu își aminti de scrisoare. Nu era de la Bice. Era un scris necunoscut, plicul avea o formă neobișnuită și timbrele la fel. O deschise : venea de la Chicago și era de la Mario.

Anna nu-și credea ochilor. O citi de două ori înainte de a pricepe ceva. Mario îi spunea că-i scrisese doamnei Zaira iar dînsa îi răspunsese și îi dăduse vești despre ei. Așa aflase că Bice era pe cale de a se mărita în vreme ce ea, Anna, era tot liberă. Și de aceea îi cerea să se mărite cu el.

XIII

Dragă Mario,

Nu-ți poți închipui ce plăcere mi-a făcut să primesc vești de la tine și să aflu că-ți mai amintești și te mai gîndești la mine ; și că ai vrea chiar să te însori cu mine... E adevărat, sînt liberă, dar doamna Zaira nu ți-a spus tot adevărul. Vezi, Mario, mi-ai spus odată că sînt o fată cinstită și că, dacă într-o zi aș cunoaște un băiat, nu i-aș putea ascunde trecutul meu : așa cum fac altele. Și de aceea nu voiai să fiu a ta, te temeai să nu-mi strici viitorul.

La fel vreau să fiu cinstită și față de tine și să nu-ți ascund nimic. Știu că am să-ți fac o supărare fiindcă poate tu vei fi crezînd că ți-am rămas credincioasă. N-a fost

așa, Mario, și-mi pare rău. Am avut o legătură care a ținut trei luni. N-au fost urmări, dar toți au aflat de ea ; știe și Zaira, dar poate că n-a vrut să-ți scrie ca să nu-ți facă o supărare. Eu însă trebuie să-ți fac supărarea asta, n-aș fi sinceră dacă nu ți-aș spune-o, și chiar dacă tu ai să mă disprețuiești după ce vei fi citit aceste rînduri, n-am încotro, am meritat-o.

Trebuie totuși să-ți mai spun că, deși nu ți-am fost credincioasă, n-am încetat să te iubesc. Tu ai să-mi spui : cum se poate ? Și totuși se poate, fiindcă eu pe bărbatul acela nu l-am iubit, eu în viața mea te-am iubit numai pe tine și te iubesc și-acum.

Oh, Mario, de ce cînd ne iubim, ne facem rău unul altuia ? Eu, îmi dau seama, te-am făcut să suferi, fiindcă dacă nu te-ai gîndi la mine, ai suferi mai puțin din pricină că te afli departe... Dar și tu m-ai făcut să sufăr, fiindcă dacă nu te-aș fi cunoscut, nu aș fi decăzut. Eram disperată, nu mai puteam să mă obișnuiesc cu viața dinainte, de aceea am decăzut. Înțelegi, Mario ? Nu-mi mai păsa de viață, mi se părea că nu mai valorează nimic... Și atunci de ce trebuia să mai am grijă de reputația mea ? Crede-mă, nu din dragoste m-am dat acelui bărbat. Nu știu ce mi s-a întîmplat, vroiam poate să șterg amintirea ta, care nu mă mai lăsa să trăiesc...

Acum știu că n-ai să-mi mai scrii, fiindcă te-am dezamăgit, iar tu vei crede că te-ai înșelat în privința mea. Dar n-are a face, m-ai făcut oricum atît de fericită scriindu-mi. Și așa închei scrisoarea, spunîndu-ți că te iubesc și în adîncul inimii voi fi mereu a ta.

ANNA

P.S. *De ce ai pus în plic timbre pentru răspuns ? Nu era nevoie.*

Dimineața Anna zăbovi puțin în pat, gîndindu-se la evenimentul din ajun. Stătuse toată după-amiaza acasă ca să-și aștepte sora. Bice și Enrico sosiseră seara tîrziu ; și se speriaseră aflînd despre mătușă. Dar ea îi liniști spunîndu-le că nu mai era nici o primejdie. Hotărîră să se

ducă s-o vadă toţi împreună ; aveau să plece cu trenul de unsprezece.

Aşa că nu era timp de pierdut, fiindcă mai avea o mulţime de treabă. Şi Anna se grăbi să se scoale. Dar apoi zăbovi în faţa ferestrei bucurîndu-se de spectacolul soarelui care abia se înălţase. Ochii i se opreau asupra fiecărui amănunt, peste şirul de case din Marina, peste casele mai îndepărtate, din cîmpie, peste silueta masivă a fabricii de zahăr, peste acoperişurile din Cecina, care se iveau de după calea ferată, peste noua şosea care despicase ogoarele şi înainta dreaptă iar în curînd avea să fie terminată.

S-ar fi cuvenit să urască locurile acelea, pline de atîtea triste amintiri. Şi totuşi le iubea ; le iubea şi nu le-ar fi putut părăsi niciodată.

„Eu sînt ca pisicile, îşi spuse într-un tîrziu ; mă leg mai mult de locuri decît de oameni." Fiindcă dacă o părăsea o fiinţă iubită, suferea, fireşte, dar apoi rana se închidea ; pe cînd dacă ar fi fost smulsă de-acolo, din locurile care-i erau dragi, atunci s-ar fi prăpădit de durere.

Dar oare nici Mario nu însemnase nimic în viaţa ei ? Desigur, îl iubise, se bucurase şi suferise din pricina lui ; dar pînă la urmă tot locurile s-au dovedit a fi mai tari, absorbind amintirea lui Mario, ca şi pe toate celelalte, încă din îndepărtatele vremuri ale copilăriei.

Şi Anna continua să stea aşa, rezemată de pervaz, cu aerul proaspăt al dimineţii care intra pe fereastra deschisă, cu soarele care o încălzea şi o moleşea. Ce importanţă avea că viitorul nu-i făgăduia nimic ? Trecutul conta mai mult. Şi-apoi, nici o viaţă nu e pustie, nici chiar a Adei. Soarele ! Soarele ! Răsărea în fiecare dimineaţă, în fiecare dimineaţă încălzea sufletele cu căldura lui, cu lumina lui. În fiecare dimineaţă se întorcea ca să dezvăluie nesfîrşita frumuseţe a lumii, acea frumuseţe pe care sufletul o poate cuprinde, dar pe care viaţa de toate zilele nu o poate primi. Viaţa de toate zilele era alcătuită din atîtea lucruri, mari şi mărunte, să scuturi aşternutul şi să mănînci, să te logodeşti şi să te măriţi ; dar adevărata viaţă era ca lumina şi căldura soarelui, ceva tainic şi de necuprins.

Căscînd şi întinzîndu-se, Anna se duse la bucătărie. În timp ce aştepta să fiarbă laptele, ridică perdeluţa şi privi afară. În partea aceea lucrurile nu ieşiseră încă din amorţeală. Fîşia de mare era nedesluşită şi palidă. Iar baraca avea obloanele trase. Poate că Enrico şi Bice mai erau în pat. Poate că se treziseră şi se bucurau de intimitatea conjugală. Dar Anna nu simţea vreo urmă de invidie. Era acum o femeie mulţumită, calmă şi înţeleaptă ; n-avea nici dorinţi, nici regrete şi nu se temea de singurătate.

Sumar

Redactor : NICULINA BENGUŞ
Tehnoredactor : DECEBAL ENESCU

Dat la cules 15.06.1968. Bun de tipar 07.10.1968. Apărut 1968. Tiraj 14.170 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt tip B mat de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 25,43. Coli tipar 30,5 A. nr. 22.431/1967. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 85—32 = 59.

Tiparul executat sub comanda nr. 80 479 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Editura pentru Literatură Universală

Mi se întîmplă adesea să fiu calificat drept un scriitor toscan, şi aceasta datorită faptului că majoritatea povestirilor mele se desfăşoară în Toscana. În realitate, m-am născut la Roma, în 1917, şi la Roma am locuit pînă la izbucnirea celui de al doilea război mondial. Mama era toscană, din Volterra, tata, în schimb, era dintr-o familie din Nord. Am avut mania de a scrie încă de copil; dar abia după optsprezece ani mi-am descoperit o vocaţie literară. Scriitorul care a avut o influenţă hotărîtoare asupra formării mele a fost Joyce, cu **Oameni din Dublin** şi **Portretul artistului**.

La început am scris numai schiţe, publicate în două volume apărute în '42, **Vizita** şi **La periferie.** Prima mea nuvelă datează din '46; se intitulează **Baba** şi e inspirată din luptele de partizani la care am luat parte în Toscana. Primul meu roman e din '52: **Fausto şi Anna.** Am continuat să scriu alternînd cele două modalităţi, romanul şi nuvela, dar nu am mai revenit la schiţă. În '59 editorul Einaudi a adunat într-un singur volum toate nuvelele mele. Culegerea poartă titlul de **Tăierea pădurii,** după una din nuvelele mele care a fost cea mai bine apreciată de majoritatea criticilor. În '60, cu **Fata lui Bube,** am dobîndit premiul „Strega" şi un mare succes de public. Succes care s-a repetat la ultimul meu roman, **Un suflet arid,** apărut în '61. Nu am făcut parte niciodată din vreun curent literar. De mulţi ani locuiesc la Grossetto, pe coasta toscană.

CARLO CASSOLA

Lei 12